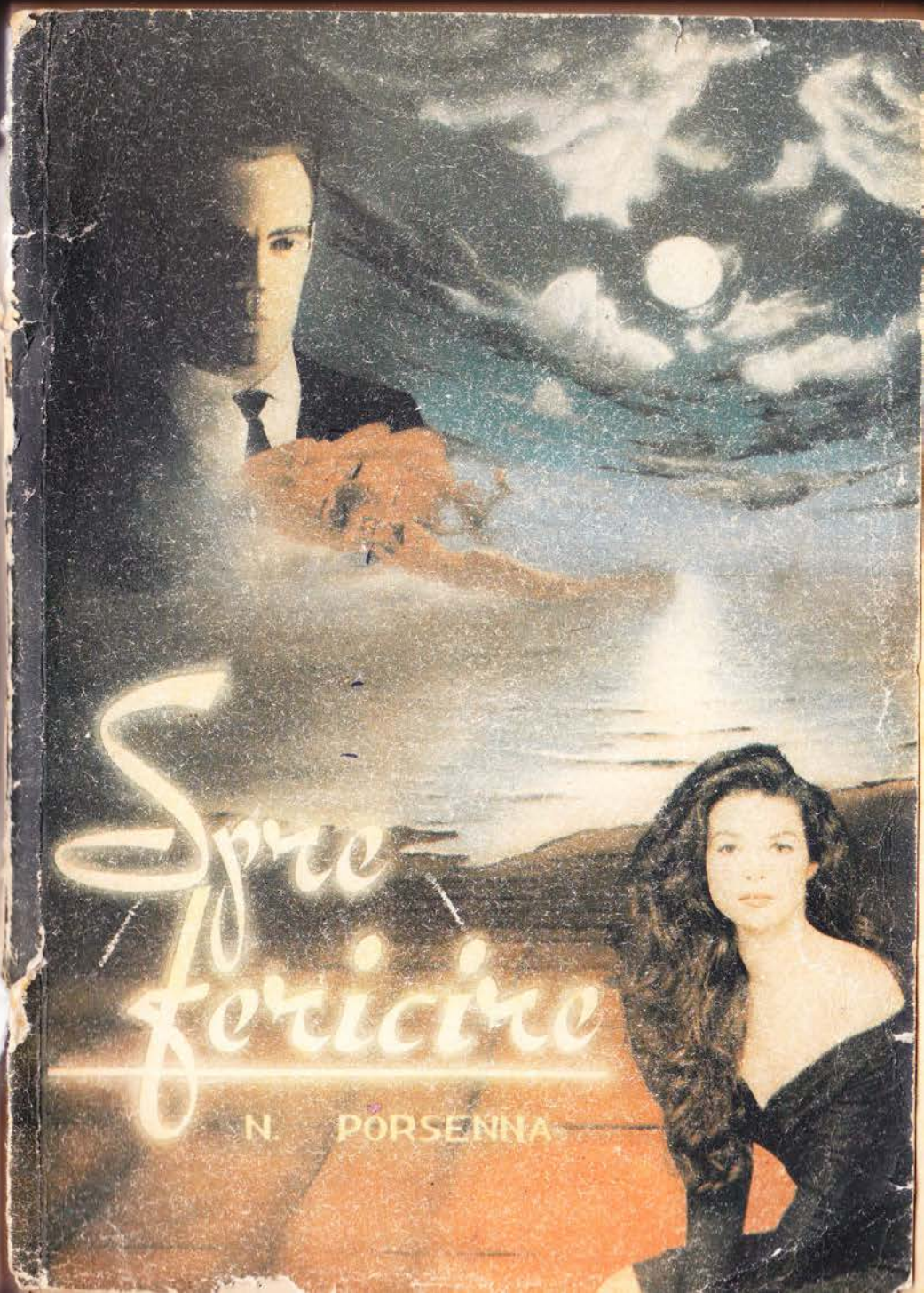
Spre fericire
N. PORSENNA

164 LEI

Editura
Romfel S.R.L.
ISBN 973-9121-18-7

Coperta : CRISTIAN BUTUŞINA

ISBN 973-9121-18-7

N. Porsenna

SPRE FERICIRE

ROMAN

ILIE CINA
Bibl. pers.

Editura
ROMFEL S.R.L.
BUCUREŞTI 1991

Această carte reproduce ediția din 1921 apărută
la Editura GUTENBERG — București
Textul a fost adaptat normelor actuale lingvistice
în măsura în care a fost posibil.

EDITURA

ILIE CINA
Bibl. pers

PROLOG

Romanul de față prezintă unele amintiri, care mi-au căzut în mînă întîmplător. Pe autorul lor l-am cunoscut în anii copilăriei. Era prietenul și avocatul tatălui meu.

Știam că este un avocat mare și un om bun. Îmi dăruia cărți de literatură și filozofie ușoară, pe măsura unei minți de treisprezece ani. Vorbea frumos și avea darul persuasiunii atît de dezvoltat, că paradoxurile cele mai bizare ți le înfățișa ca adevăruri de necombătut.

Era un bărbat frumos. Puțin mai înalt decît statura obișnuită, lat în umeri și fin în talie, cu obrazul ras, sub fruntea lui lată luceau doi ochi verzi pătrunzători. De o eleganță sobră, întotdeauna de o stare de spirit egală, acest om nu era niciodată vesel și niciodată trist. Inspira seriozitatea și o simpatie ce se comunică pe dată din cuvîntul lui blînd. Spiritual pînă la umoristic, sau uneori înflăcărat în discuții pînă la patimă, figura lui părăsea totuși rareori masca senină. Era un tip fascinant, **homme à femmes** în toată puterea cuvîntului. Dar în tot felul său de a fi era ceva tăinuit, un colț al sufletului învăluit în mister.

Tatăl meu, care-i cunoștea viața intimă, îl numea „un monument de imoralitate" și adesea l-am surprins mustrîndu-l atît de sever, încît mă așteptam să izbucnească între dînșii o ceartă, dacă un zîmbet feroce pe chipul lui Paul Scudrea — căci așa-l chema — nu mi-ar fi demonstrat că dojana prietenească întîlnea într-însul concepții de nezdruncinat.

Paul Scudrea avea o manie : aceea de a face morală, de a vorbi cu indignare de abaterile... altora. Nu știu nici azi dacă o făcea din convingere sau dintr-un sarcasm așa de bine simulat, că el scăpa tatălui meu, om cu spirit neîntortocheat. Pentru această lipsă de consecvență, tatăl meu îl numea în ironie „Conte, cenzorul moravurilor" și-i spunea că ar fi trebuit să trăiască în Roma decadenței imperiale, ca să o îndrepte prin pilda vieții lui !

La un moment dat, acest om dispăru de la orizont.

Cincisprezece ani mai tîrziu căutam prin manuscrisele rămase de la tatăl meu mort. Voiam să-mi împlinesc o datorie pioasă : anume, încercam să dau publicității o mare scriere istorică, opera de căpetenie a tatălui meu, rămasă inedită și neterminată prin moartea care l-a smuls în plină bărbăție. Mi-am dat sama cu durere că lucrul era imposibil. Pentru a putea orîndui măcar filele disparate, a face din numeroasele trimiteri și completări un tot organizat, îmi trebuia cel puțin o parte din vastele lui cunoștințe, din spiritul lui de sistematizare și din ideile generale care-l călăuziseră în lucrări.

Cu acest prilej, am găsit însă între hîrtii un mare plic alb, cu un manuscris. Cu uimire și nu fără emoție am văzut că manuscrisul era al lui Paul Scudrea, iar cuprinsul alcătuia amintirile vieții lui.

L-am citit cu o curiozitate pe care totul o îndreptățea. Și numai astfel mi-am lămurit inexplicabilul din sufletul acestui om, precum și aprecierile tatălui meu cu privire la dînsul. Părîndu-mi-se interesante ca document psihologic, m-am hotărît să le public.

N-am schimbat nimic. Am suprimat doar anumite pasaje libertine, care nu ajutau cu nimic la înțelegerea lucrurilor. Și pentru că în orice lucrare există o tendință ce se poate concretiza pe scurt, am socotit că tendința acestei cărți se exprimă bine în titlul ce i-am dat: SPRE FERICIRE.

CAPITOLUL I

— Drace ! mi-am zis răsfoindu-mi agenda. De data asta mi se pare că am dat lovitura, care mă va scoate din întuneric. Un trai mai lesnicios, o muncă mai puțin hărțuită, mai cu cîștig... Ce vis ! Visul oricărui avocat care se respectă pe sine și meseria sa. În lupta pentru existență, înainte de a fi om, ești instrument de producție și de consum. Ca atare, te conduci după principiile nestrămutate ale economiei politice : maximum de salariu cu minimum de sforțare, ajutat poate de o inteligență mediocră. Să fie cazul meu ? Mîndria mă oprește să cred. Datele științei pentru mine erau răsturnate. Maximum sforțărilor mele îmi dăduse pînă atunci un minimum de venituri.

O, soartă vitregă a începătorilor ! Idealurile mele s-au lovit de proza vieții, ca un om ce se izbește cu capul de prag. O dovedea înfățișarea modestă a camerei, în care trebuia să încap eu, cu toate aspirațiile mele. Camera era însă atît de mică, încît încăpeam numai eu, iar aspirațiile rămîneau pe dinafară. De aceea, plictisite de atîta așteptare, într-o bună zi și-au luat zborul.

— Drace ! mi-am zis a doua oară, frecîndu-mi mîinile. Oare să se fi milostivit Atotziditorul să reverse asupră-mi o rază din nemăsurata lui îndurare ? Procesul de față este mai mănos decît l-ar fi visat heruvimii închipuirii mele. Scumpe domnule Victor de Crasna-Bă-

beşti, afacerea dumitale nu fusese pe mîini bune... Îţi vom cîştiga procesul, domnule Victor, poţi fi sigur de aceasta. Milioanele dumitale se află astăzi în degete cinstite. În curînd vei putea mîngîia polii de aur cu surîsuri de tată, fericit că i s-a întors fiul rătăcit, în cinstea căruia va jertfi viţelul cel mai gras. Deci, iubite domnule Victor de Crasna-Băbeşti, **pleno titulo** şi cu nedespărţita-ţi particulă de noblеţe, socoteşte-te pe canapeaua vămilor văzduhului pentru milioanele dumitale crescute în patrimoniu.

Eu nu-ţi cer să jertfeşti viţei pe altarul biruinţei. Lasă bietele dobitoace să-şi trăiască bucolica viaţă în mediul cîmpenesc al latifundiilor dumitale. Onorariul meu va împrumuta forma modernă a metalului cu dulce sunet. Primele cheltuieli ale procesului se urcă la mica sumă de două mii de lei, ca şi datoriile mele ajunse la scadenţă [1]). O bagatelă, după cît vezi. Dar o condiţie **sine qua non** ca Justiţia legată la ochi să ia în mînă cîntarul dreptăţii. Nu te teme că, oarbă cum e, zeiţa va lua dreptatea şi o va da aceluia care nu merită : ştiinţa şi facundia mea sînt o chezăşie a succesului.

Tu, Barbule, sau în noul tău avatar Edgar, valetul meu de cameră, sclav însufleţit — după diviziunea lui Aristoteles — curăţă de praf pe Dalloz şi pe Laurent, pe Marcadé şi pe Vivante, a căror glorie va fi aceea că m-au luminat pe mine. Iar tu, dragul meu Paul Scudrea, **pleno titulo** dar fără particulă de noblеţe, salută aurora care-ţi vesteşte o viaţă nouă. Smulge din agendă foia pe care ai însemnat întîia înfăţişare în procesul Victor de Crasna-Băbeşti, încadreaz-o în ramă de aur şi aşaz-o în sanctuarul amintirilor de preţ. Mai tîrziu, cînd vei pătrunde acolo ca în templu, intră descoperit şi descalţă-te înaintea documentului, ca înaintea altarului lui Vişnu. El te-a făcut să simţi binefacerile zeului Plutus, faţă de care

[1]) Dat fiind că acţiunea acestui roman se petrece înainte de război, sumele de care va fi vorba aici se vor socoti în valută aur ! (N.E.)

situaţia ta socială nu se deosebea mult de a biblicului Iov. Voi, judecători, cînd vă veţi trezi din somn în fotoliile voastre, tremuraţi !

Nu ştiu dacă în acest retoric discurs am reprodus credincios convorbirea cu mine însumi. E cu putinţă să fi schimbat forma, fiindcă formele trec... Dar fondul, dacă este vreunul în această cuvîntare declamatorie, l-am păstrat întreg. Eram mulţumit de întorsătura lucrurilor, şi de aceea înălţam psalmi în forul meu lăuntric.

Mi-am aruncat o ochire triumfătoare împrejur. Însă priveliştea modestei mele camere îmi scăzu entuziasmul.

— Drace ! am strigat a treia oară, lovind masa nervos, şi întipărind o ondulare anteroposterioară unui Buda cu gît de sîrmă şi cu cap mobil, care mă privea din ochii lui piezişi.

Bibeloul ce înfăţişă pe autorul Nirvanei părea că răspunde metaforelor mele : deşertăciunea deşertăciunilor ! Acestea, avînd în vedere obîrşia lui Gotama, erau rostite desigur în limba sanscrită. Cu deget poruncitor am ţintuit pe loc occipitalul lui Buda şi mi-am urmat discursul :

— Drace ! Un avocat care a început să mînuiască milioane nu mai poate locui sub acoperişul celui de al treilea etaj, alături de odaia „valetului de cameră". Pentru prestigiul baroului, trebuie să mă mut !

Două luni mă despărţeau de data expirării contractului. Nu-l înnoiesc, mi-am zis, şi întîmplările de mai tîrziu au dovedit cu prisosinţă ce am făptuit. M-am resemnat cu stoicism pînă la cel mai apropiat 23 Aprilie.

II

Situaţia mea pe lîngă Victor de Crasna-Băbeşti însemna acel punct culminant în cariera de avocat, care este ori rezultatul unei munci de o viaţă, ori efectul unei întîmplări fericite : acea adiere a aripii norocului, pe care omul o simte în viaţă o dată şi-i este de ajuns. Clientela acestui om cu imense întreprinderi, — cu moşii, păduri şi industrii — însemna : consilii de administra-

ILIE GINA
Bibl pers.

ţie, legături cu capitalişti străini, procese mari, şi mai presus de toate direcţiile unui serviciu contencios dir cele mai vaste. Ca situaţie morală şi materială pentru un tînăr avocat este cu adevărat Peru.

Am dobîndit prietenia acestui om prin servicii reale: i-am cîştigat două procese însemnate, salvîndu-i viaţa unei societăţi. Dar munca mea, nopţile mele nedormite, grija mea... Eram conştient că joc cartea mea cea mare. Dacă o pierd, mai departe cu anii mediocrităţii. Iar dacă, dimpotrivă, cîştig, am ieşit deasupra apelor !

De data aceasta, norocul, care zece ani a fugit de mine, m-a servit.

Victor de Crasna-Băbeşti era român bucovinean, dintr-o familie înnobilată de Maria Tereza. I-am fost recomandat de un om, a cărui superioritate intelectuală şi morală pot face cu greu obiectul descrierii. Este avocat, dar nu mai profesează : are acea pudoare a inteligenţelor de elită de a prevedea oboseala şi a o preîntîmpina. Este inteligenţa cea mai fină, cultura cea mai aleasă, spiritul cel mai scînteietor ce am întîlnit. Talentul său oratoric este din şcoala marilor maeştri ai barei ; convorbirea lui pare o pagină din Oscar Wilde : discuţia lui filozofică este un dialog olimpian. Am cunoscut de aproape toate figurile reprezentative ale timpului nostru ; însă un exemplar mai desăvîrşit n-am putut întîlni. Este, fără putinţă de tăgadă, figura cea mai nobilă a civilizaţiei noastre de azi ; tipul cel mai pur, prin totalul său neamestec în politică. Îl vom numi aici înţeleptul Nestor.

Calităţile lui morale le strîng în două fraze. Cu vîrsta, acest om superior a căzut într-o manie, care nu este decît o dezvoltare a unei metehne din tinereţe. Anume, are mania de a face bine. Se înduioşează iute. O nevoie de uşurat, o durere de alinat, un sprijin de dat, Nestor nu pregetă şi nu se odihneşte pînă cînd lucrul nu este făcut, şi bine făcut, pînă la sfîrşit.

Pe mine m-a cunoscut zbătîndu-mă cu viaţa. A socotit poate că merit o soartă mai bună. Şi mi-a întins mîna...

Odată ajuns sus, am căutat să mă port indiferent, ca să scap de povara recunoştinţei. Situaţia mea nu se mai potriveşte cu asemenea sentimente şi cu aerele umile de om ajutat. De aceea, încă de la început am adoptat faţă de dînsul o conduită de egal, păstrînd, bineînţeles, numai politeţea datorită vîrstei. Dacă îmi cere un serviciu pentru vreun biet protejat, mă grăbesc să-l refuz ; ba ceva mai mult, dacă-mi stă în putinţă, îi fac şi mizerii, ca să ştie că sînt puternic şi influent.

Nu mă arăt de-a dreptul duşman, fiindcă Nestor, în calitatea lui de preşedinte al consiliului de administraţie în toate societăţile lui Victor de Crasna-Băbeşti, şi ca intim prieten şi sfetnic al acestuia, are o enormă influenţă ; prin urmare nu pierd nici prilejul să mă gudur pe lîngă dînsul, ca să-şi păstreze buna dispoziţie faţă de mine.

Cu avocaţii subalterni şi cu funcţionarii în subordine sînt sever şi rău ; nu mă arăt niciodată mulţumit de serviciile lor, nu răsplătesc zelul, în schimb pedepsesc greşelile cu cruzime ; aceasta, ca să fiu temut şi pentru a preîntîmpina orice pretenţie de sporire a salariilor. Astfel, sînt teroarea nevoiaşilor, şi ura lor este cel mai mîngîietor balsam pentru inima mea.

În schimb, cu cei mai mari decît mine sînt smerit şi servil, iar lui Crasna-Băbeşti, care pluteşte ca un fel de divinitate supremă peste noi toţi, îi fac uneori servicii de valet, ca să-mi preţuiască şi mai mult devotamentul.

De la început am rupt orice legături cu vechii mei prieteni, de care mă legau afecţiuni, ani lungi de mizerie sau amintiri din copilărie. Numai pe doi dintr-înşii, de care n-am putut scăpa, i-am numit în slujbe inferioare şi le-am poruncit să-mi zică pe viitor „domnule", ca s-o retezăm cu intimitatea.

Bineînţeles, aceeaşi atitudine schimbată am adoptat-o şi faţă de familia mea. E surprinzător cum aceeaşi familie, care era aşa dispusă înainte să mă socotească in-

divid fără viitor, mă găsește mare talent după ce am ajuns, și-mi cere bani și servicii. Am ca principiu că la momentul potrivit trebuie să știi să te lepezi de prejudecata familiei, dacă n-are situație sau avere. Un străin găsește poate deschisă ușa mea, dar niciodată o rudă săracă. Un nepot al meu, intelectual fără talent, dar cu pretenții, voia să mă ironizeze, pomenind la adresa mea de fabula **Boul și Vițelul.** Ca să-i arăt cît de prost e vițelul, l-am numit într-o funcție, unde muncește mult și e plătit prost ; nu pierd însă niciodată prilejul să spun cui îl cunoaște că **eu** i-am făcut situația admirabilă de care se bucură, și că pentru fiecare bucățică de pîine ce mestecă trebuie să-mi mulțumească numai mie.

În raporturile de afaceri, în lume, în familie, oamenii săraci sînt ținta ironiilor mele. Mila n-o cunosc. Cu mizeria, cu nenorocul, cu inteligența, cu meritul neîncoronat de succes sînt neiertător. În schimb, oamenii bogați sînt obiectul atențiilor și simpatiei mele. Știu că cei mai mulți sînt ignoranți îmbogățiți prin afaceri, — unele necurate — sau nulități ajunse prin lingușire. Nu-mi pasă. Sîntem acum din aceeași clasă socială și trebuie să-mi apăr casta cu îndîrjire.

Ajuns aici, mă feresc ca de foc să mărturisesc cuiva că am fost și **eu** ajutat, că sînt dator recunoștință vreunei ființe de pe pămînt. Nu. Totul l-am realizat **prin mine,** și cum n-am primit de la nimeni nimic, nu supăr pe Dumnezeu, nefăcînd nimic pentru nimeni !

Aceasta, ca să se știe că am fost sărac și azi sînt bogat, că am fost odată slab, iar azi sînt puternic.!

Din ce coșmar sinistru am scos oare elucubrațiile de mai sus !... În ce lume infernală se petrec asemenea grozăvii ! Unde am aflat această prăpastie de egoism?...

Să nu credeți, domnilor, — și mai ales doamnelor — că natura mea generoasă ar fi în stare să făptuiască asemenea nelegiuiri. Vrînd însă să povestesc viața mea, condeiul a alunecat... și a descris sufletul unora din contemporani. De bună seamă, dacă aș voi vreodată să scriu viața unuia dintr-însii. ar trebui să intitulez romanul : **Suflet de slugă.**

I.

Un samsar evreu se însărcina sa-mi găsească locuință. I-am zis evreiului :

— Măi creștine, îmi trebuie un apartament de patru camere. Să fie în centru, sănătoase, încăpătoare și curate. Față de aceste foloase, sînt dispus să plătesc în schimb o chirie cît de mică.

Astfel, ca de obicei, Sfîntul Gheorghe mă găsi din nou în mijlocul drumului, cu toată averea mea mișcătoare. Mi-a fost întotdeauna groază de **statu quo.** Am luat drumul pribegiei, în căutarea adăpostului meu de un an încheiat.

Am nimerit o curte mare, un fel de pasaj, în jurul căruia pare că ploile făcuseră să crească trei corpuri de case înalte, fără soare, fără aer. O umbră perpetuă ocrotea de lumină ferestrele, iar cubajul de aer respirabil îl dădea o gură de canal, săpat în mijlocul curții. Proprietarul hălăduia prin străinătăți. Chiriașa principală și sublocatara tuturor văzutelor și nevăzutelor, Coana Elvira Sidencu, o damă oacheșe între două vîrste, mă plimbă prin toate apartamentele de închiriat, căutînd să mă convingă de buna stare a odăilor. Mă încredință că în arșița verii nu voi avea de îndurat neplăcerea razelor solare, — lucru adevărat pentru toate anotimpurile. O răcoare plăcută mă făcea să aspir umezeala unei atmosfere marine, cu miros de alge sărate : era o igrasie fără leac, ce se lățea ca un cancer pe pereții camerelor, a căror tencuială se păstra ici și colo, ca niște oaze saharіene, pete arhaice de picturi în ulei. Încolo, foarte bună casă : avea balcon, electricitate, baie, parchet, **tout-à-l'ègou.**

Totul după gust.

Spre fundul curții dădea calcanul unei mari clădiri, care comunica și cu bulevardul și avea două intrări : una

prin față, printr-o minunată grădină de flori și arbori, iar alta prin sus-numita curte. Aparținuse pe vremuri aceluiași proprietar. Acum era proprietatea unei familii „din elită", mă dumeri coana Elvira Sidencu. Șeful acestei familii se numea profesorul Eusebiu Vlad. Avea automobil de casă, grajduri de cai, multă avere și trei fete de măritat. De altfel, știam și eu din nume că era profesor de Filozofie la Universitate și academician.

Vrusei să plec. Însă Doamna Sidencu zise, în sfîrșit :

— Știu eu ce vă trebuie. Veniți cu mine...

Nu prea eram lămurit ce înțelese acea doamnă că-mi trebuie, de mă rugă să o urmez. Dar cînd văzui...

O aripă renovată a clădirii, dînd în bulevard, oferea ochilor un aspect de vilă. Mascat discret de o iederă, se întrezărea un garaj. Casa era nelocuită. Avea o frumusețe singuratică, tristă, care mă atrase de îndată. Cu glas moale, întrebai de preț. Spre uimirea mea, proprietara **ad hoc** îmi ceru o chirie mai mică decît pentru celelalte din **ghetto**. Și cum ochii mei nu pierdură prilejul de a exprima ceea ce simțeam, doamna mă lămuri :

— Să vă spun drept, domnule avocat. Casa stă neînchiriată de cinci ani. Are o racilă...

— A...

— Da. E o casă bîntuită.

— Cum adică ?...

— În fiecare noapte o vizitează un strigoi. S-a omorît în ea un doctor. Și de atunci, stafia lui îmi gonește toți chiriașii.

— Dacă e așa, nu o iau. Poate dacă lași din preț...

Și s-a făcut.

Mi-am transportat în camioane zeii familiari, mi-am întregit mobilierul și am populat garajul cu un torpedo, a cărui linie avea grații de nimfă.

(Abia după un an plătii datoriile noii mele instalații).

Nu mai descriu mirarea vecinilor, cînd văzură că se ocupă în fine casa cu strigoi. Se adunau sub ferestrele mele ca la urs. Dar neaflînd nici o noutate asupra vieții mele în tovărășia fantomelor, curiozitatea lor crescu, apoi scăzu, apoi totul fu uitat.

Cum am evacuat domiciliul meu de această stafie, nu pot povesti. Formalitatea a fost legată de un jurămînt. Pot spune numai că doctorul sinucigaș era — fiindcă l-am văzut — un bătrîn chel și trist. Ochii îndeosebi erau nespus de triști. Și atît de galben ! La drept vorbind, nu se sinucisese ; ci fiind bolnav odată, lăsase unul din medicamentele pe care le prescria în mod obișnuit clienților săi ; și avu aceeași soartă ca și clienții.

Un doctor mort și un avocat viu ! Sinistră împerechere și casă cu adevărat bîntuită. Cine scapă de avocat — dacă poate — dă de doctor, și atunci este pierdut cu adevărat.

Doamna Sidencu era o femeie între două vîrste : o puteai așeza și în rîndul tinerelor și în al celor coapte de soarele anilor. Bineînțeles, totul este chestiune de perspectivă. Înțelepciunea popoarelor pretinde că aceasta ar fi între 35 și 40 de ani. Neatîrnat de considerațiile biologice, asupra cărora știința nu și-a spus ultimul cuvînt, doamna Sidencu era o femeie înaltă, puternică, aproape grasă. Părul ei negru-corb se împrăștia în cîrlionți pe figura-i oacheșe, cu ochi negri și sprîncene arcate, cu buze cărnoase. Fusese și era încă o frumusețe cam vulgară, dar destul de atrăgătoare.

Din primele zile ale așezării mele, coana Elvira mi-a împărtășit că, dacă nu mă stînjenește, să o vizitez cît de des, deoarece **dumnealui** fiind mai mult cu treburi, (era comisar) dumneaei se plictisește în singurătate. I-am făcut o vizită într-una din zile, și de atunci doamna Sidencu s-a crezut datoare să-mi întoarcă vizita aproape în fiecare zi... mai ales în orele cînd lampa înlocuiește lumina solară.

IV

Într-o noapte mi-au apărut în vis **doi ochi**, care avură asupră-mi o înrîurire fascinantă. Nu-mi mai amintesc de femeia care-i poseda. Din imaginea pe care mi-a deștăinuit-o noaptea, ochii singuri mă urmăreau. Erau doi ochi mari, de o culoare nedesluşită : cînd căprui, de nuanța castanei, cînd negri scînteietori, cînd verzui, cu răzbateri de aur.

Mişcarea pleoapelor tremura în două şiruri de gene lungi care schimbau culoarea şi expresia ochilor. Cînd pleoapele se închideau, şirurile de gene păreau doi fluturi negri. Ochiul se deschidea dintr-o dată, se aprindea ca o stea, linia lui aproape geometrică părea scobită dintr-o singură mişcare a mîinii în carnația feței. Cînd ochii aceştia erau visători pădurea genelor revărsa atîta umbră peste iris, că fără voie îți evocau amurgul. Buzele mele au murmurat singure : **ochii serii.**

M-am deşteptat urmărit de straniul vis. În stare de veghe spiritul meu i-a rechemat, i-a creat cu închipuirea.

Timpul cît a durat instalarea mea în noua locuință, **ochii serii** mi-a ținut tovărăşie ideală. Mă opream din lucru, zîmbindu-le cu bunăvoință, ca unui oaspete drag. Nu ştiam să-mi lămuresc această plămădire ciudată a minții. Să fie o prevestire ? Dacă aş întîlni vreodată femeia acestor ochi, m-aş robi ei pentru totdeauna, îmi ziceam, hrănind speranța unui amor de esență supranaturală.

Într-o seară i-am împărtăşit doamnei Sidencu viziunea mea. Voluptuoasa femeie îmi răspunse :

— Sînt ochii mei.

Din clipa aceea **ochii serii** nu mi-au mai apărut. Cînd voiam să-i realcătuiesc din aducerea aminte, se arătau lîngă cerescul lor contur ochii ţigăneşti ai doamnei Sidencu, şi vraja se risipea.

IUE GINA Bibl pers

Pierderea ochilor serii mi-a pricinuit suferință. M-am simțit deodată singur. Frumusețea lor divină nu mi se mai destăinui.

Într-o zi, pe la orele unu, pe cînd plecam spre Palatul de Justiție, în dreptul porții se opri un automobil, din care coborî o femeie tînără, frumoasă ca o stampă florentină. Doamna se îndreptă spre poarta de intrare a casei Vlad. În momentul cînd poarta se închidea în urmă-i, văzui căzută pe trotuar o geantă femeiască, în piele de crocodil. O ridicai, şi socotind că trebuie să fie a doamnei de adineaori, o trimisei prin şofer la domiciliul vecinului meu... însoțită de cartea mea de vizită. Peste trei zile primi o altă carte de vizită, cu următorul cuprins : **Profesorul Eusebiu Vlad are plăcerea a invita pe domnul Paul Scudrea la Five o'clock tea pentru ziua de 2 mai 1904.**

Surprins plăcut, răspunsei îndată că voi fi de față la ceai.

În ziua de 2 mai, pe la orele cinci, suiam monumentala scară cu doi lei de piatră, ce conducea la uşa familiei Vlad. Deasupra uşii de bronz, cu sculpturi vechi, platforma unui balcon era proptită pe două cariatide, înfățişate prin doi atlaşi. Fusei introdus într-un **hall** mare, cu stîlpi de porfir şi statui de marmură, şi de acolo într-un salon mobilat cu eleganță şi gust rafinat, unde văzui îndată pe doamna din automobil.

În vîrstă cam de douăzeci de ani, avea o înfățişare de regină. Înaltă, fină, cu pieptănătura ridicată, în genul nu ştiu căruia secol din istoria Franței, capul ei era de o structură şi mai admirabilă. Figura de un oval absolut era luminată de doi ochi albaştri, cu o lucire rece, fosforescentă. Gura mică purta un surîs de dispreț. Nasul drept, ca al vechilor statui ateniene, întregea impresia maiestoasă a făptuirii ei. Pasul rar şi măsurat, îndepărtînd cu liniște falduriile fosnitoare ale rochiei de tafta cenuşie, părea că purcede spre tron.

Mă prezentai şi se recomandă : domnişoara Angela Vlad, fiica profesorului. Aşadar, domnişoară, nu doamnă.

Amfitrioana mă conduse să cunosc şi pe ceilalţi musafiri. Mă prezintă întîi unui domn bătrîn şi scund, purtînd pe bărbie un cioc pătrat. Avea o asemănare izbitoare cu domnul Titu Maiorescu, drept pentru care la început am înclinat cu nouăzeci de grade, voind să-l salut cu titlul de Excelenţă. Dar domnişoara Vlad mă lămuri îndată, recomandînd :

— Eusebiu Vlad, tatăl meu.

Profesorul îndreptă asupra mea doi ochi cenuşii, ploioşi ca cerul de toamnă. Apropiindu-se de mine, mă învălui într-o aromă ce aducea de aproape cu vinul. După ce-i strînsei mîna, cunoscui mai departe : un bătrîn profesor de Latină, Flaviu Răcăuţeanu, cu nişte mustăţi lungi şi albe, ca grenadierii din garda lui Napoleon I, un tînăr căpitan de artilerie Petrescu, o bătrîioară şi urîtică profesoară de Chimie, domnişoara Victoria Vlad, — alias Madame Curie, adăugă zîmbind Angela Vlad, — avocatul Păduroiu, vechi cunoscut al meu, un ministru, cîţiva deputaţi, şi alţii de care nu-mi mai amintesc.

Cu deosebire antipatic îmi fu un tînăr ce răspundea la numele de Andrei Rădeanu, de profesie poet. Era mic şi slab, cochet şi vorbea mult. Făptura lui clorotică, cu un cap mai mult spîn, ţinea să se impună atenţiei. De aceea nu-i acordai nici una. Am fost prezentat mai apoi domnişoarei Olga Vlad.

Această domnişoară nu părea mai vîrstnică de şaptesprezece ani. Mică de statură, cu ochii negri şi gura punguţă, avea o înfăţişare de copil.

Antipodul celei dintîi.

Olga Vlad se oferi să mă întreţină, ca să risipească gheaţa primei întrevederi.

— Domnule Scudrea, îmi zise ea arătîndu-mi cu un gest canapeaua pe care luase loc. Dumneata ai publicat pe vremuri articole filozofice în revista **Lumina ?**

— E aşa de mult de atunci, domnişoară...

— Le găsesc foarte interesante. Păcat că nu te mai îndeletniceşti cu studiile filozofice. Am convingerea că ai fi dat opere preţioase.

— Talentul meu constă în faptul că am ştiut să nu mai public, îndată ce mi-am dat seama că n-am talent.

— Şi pe mine, zise Olga, mă ispiteşte pasiunea scrisului. Ce fericită aş fi să ştiu că pot dobîndi puţin renume.

— Domnişoară, răspunsei eu, dacă vrei să ajungi autor celebru, trebuie să cheltuieşti bani. Reclama te va costa mult. Criticii ceva mai puţin. Aceasta în cazul cînd ai talent. Cînd n-ai, e lesne. Toată lumea îţi întinde mîna, toate revistele te laudă, fiindcă nu eşti periculos.

— Dar pilda atîtor autori săraci, care şi-au cîştigat bine meritatul renume ?

— Au sfîrşit mai toţi la ospiciul de alienaţi. Gloria postumă se capătă mai uşor. Mortului i se aduc elogii, fiindcă nu mai poate scrie. Ah, dacă un geniu, consacrat abia după ce a trecut la cele veşnice, ar face lugubra farsă să se întoarcă printre cei vii, aţi vedea potopul de injurii care i-ar acoperi noile opere.

Întorcîndu-mi privirile spre alt grup, văzui ochii albaştri ai Angelii Vlad aţintiţi undeva. Păreau ochii Madonei.

— Domnule Scudrea, mă întrebă iarăşi Olga, mulţumită de tonul convorbirii noastre. Ce preferi ? Teatrul de pasiuni sau teatrul de idei ?

— Nu iubesc teatrul de idei, fiindcă este lipsit de idei ; aleg mai curînd teatrul pasional, fiindcă acolo se vede lămurit că omul nu e fericit decît la adăpostul pasiunilor. Cel puţin, se desprinde din el... o idee.

— Ştii că şi eu vreau să scriu o piesă de teatru ?...

— Nu ştiam !

— Să consult şi alţi dramaturgi ?

— De... Un alt autor are întotdeauna defecte capitale. Numai operele personale sînt desăvîrşite.

— Pe de o parte mi-e teamă să nu plagiez, pe de alta nu știu cum să procedez, adăugă Olga îmbufnată ca un copil.

— De plagiat n-avea nici o teamă, duduie. Plagiatul prezintă un mare folos : dacă e bun, va trece întotdeauna drept original : ideile se întîlnesc. Dacă e prost, poate fi și original, căci e totuna. Cum crezi dumneata că se scriu astăzi lucrările cele mai de seamă ? Prin întîlnire de idei !

— Atunci, zise Olga bătînd din mîini, după ce isprăvesc piesa, o citești și dumneata. Da ?

— Da.

— Apoi o prezint Teatrului Național. Da ?

— Da.

— Dar cum trebuie prezentată ? întrebă ea cu grijă, ca și cînd acesta ar fi fost aspectul esențial al problemei. Nu e nici o formalitate ?

— Ba da, domnișoară, să ți-o spun eu, din experiența prietenului meu Ilie Moruzan, care a scris treizeci și patru de piese sociale.

— Moruzan ? N-am auzit de el.

— Fiindcă e pierdut pentru societate.

— De ce ? A murit ?

— Nu. S-a însurat.

— Ce rău ești !

— Formalitatea e următoarea, duduie. Înaintezi teatrului două exemplare din piesă : unul rămîne la arhivă, iar altul ți se înapoiază cu mențiunea „respins".

Olga izbucni într-un rîs zglobiu.

— Așa i se întîmplă de obicei genialului dumitale prieten ? făcu ea cu obrajii rumeni.

— Toți prietenii mei sînt geniali, domnișoară Olga. Dar au geniu practic : caută partide cu zestre mare. Ei lansează în interesul cauzei o nouă deviză : geniul nu se complace în sărăcie.

— Dar Homer a avut nevoie de bani, ca să compună Iliada ? făcu ea aprins.

— Duduie, zîmbi eu la această replică. E nevoie neapărată de milioane, ca să poți în sfîrșit să nu mai scrii nimic. Lucru care, la urma urmelor, este cel mai genial din lume.

— Să nu crezi că mă descurajezi, zise domnișoara Vlad. Eu tot am să scriu, fiindcă visul meu de totdeauna a fost să ajung o intelectuală.

— Vrei să cunoști părerea mea, domnișoară ?

— Cum să nu ?

— Ca să fie agreabilă, o femeie trebuie să fie inteligentă fără să fie intelectuală, iar un bărbat trebuie să fie intelectual fără să fie prost !

Am rîs amîndoi de gluma mea adevărată și tocmai voiam să urmez, încălzit de conversație, cînd în grupul nostru intră Flaviu Răcăuțeanu.

Răcit brusc, lăsai pe bătrîn să vorbească despre progresele învățămîntului secundar la fete, și-mi îndreptai privirile aiurea.

Ochii mi-alunecară pe un piedestal de abanos, deasupra căruia se avînta, în gestul jocului olimpic, o statuetă de marmură, înfățișînd **Discobolul.** Cînd, dintr-un cerc tineresc, în care vocea subțire a lui Andrei Rădeanu înalța un diapazon strident, mă atrase o imagine ciudată.

Uitătura mea se fixă stăruitor. Apoi întrebai pe Olga cine este persoana care mă interesa.

— N-o cunoști ? zise fata. Este sora mea Ana.

Rămăsei înmărmurit de fantezia hazardului. Ana Vlad avea **ochii serii.**

V

Aproape fără să-mi dau seama, înaintai spre Ana Vlad, voind să mă prezint.

Ochii serii mă învăluiră într-o lumină potolită. Zîmbeau. Genele lor, apropiate prin mișcarea pleoapelor, filtrau prin rețeaua fină amurgul pupilelor.

— O pledoarie omagială, murmură Rădeanu, ghicindu-mi intenţia.

— Ca să nu jignesc auzul domnişoarei, n-am s-o alcătuiesc în versuri, răspunsei.

Şi înclinîndu-mă, m-am recomandat domnişoarei Ana Vlad. Plecînd capul cu graţie uşoară, fata mă măsură fugar, apoi urmă convorbirea începută cu ceilalţi.

Mă uitam cu luare aminte la Ana. Nu avea frumuseţe bogată a Angelei, nici voiciunea Olgăi. Dar din fiinţa ei se desprindea ceva puternic, neprefăcut. Glasul ei avea o siguranţă fără şovăire, părînd că rosteşte din fiecare lucru însuşi miezul şi nimic mai mult. Cuta dreaptă dintre sprîncene, întocmai ca în bizara plăsmuire a visului, trăda o voinţă inflexibilă, un temperament născut pentru libertate.

Părul ei era în lumină de un acaju aprins, iar în umbră aproape negru. Ochii şi părul, revărsînd luminile lor, făceau ca întreaga făptură a Anei să pară o flacără vie.

Dacă n-am spus nimic de nasul domnişoarei Ana Vlad — deşi nasul dă caracteristica frumuseţii, — este pentru că semăna cu al celorlalte surori. Drept, sever, era aşezat exact pe bisectoarea feţei. Cu aceasta nu cred să săvîrşesc o eroare de geometrie, deşi într-o materie atît de subtilă nu e uşor să păstrezi neatins adevărul ştiinţific. În total, Ana era de o sănătate ce se revărsa ca vinul dintr-o cupă prea plină.

Domnişoarele Vlad dovedeau cu prisosinţă că părinţele lor nu fusese numai un bun profesor, ci îşi împlinise cu strălucire şi sarcinile impuse de datoria conjugală.

După cîteva minute am fost poftiţi la ceai.

Trecurăm printr-un salon-galerie, plin de mobilă de stil, abanosuri seculare, preşuri asiatice, apoi bronzuri ivorii şi tablouri de maeştri. Portrete de familie priveau din pînze pictate de sute de ani. Hatmani, vornici şi jupîniţe, cu dulame şi giubele, apoi un şir de mitropoliţi, de o parte şi de alta a unui portret mai modern de

femeie, care era capul tăiat al Anei. Fusese doamna Despina Vlad, mama lor răposată, urmaşa unei vechi familii de preoţi boieri, — îmi explică domnişoara Olga.

Sufrageria era împodobită cu tablouri de vînătoare, iar jumătatea de jos a peretelui acoperită cu panouri de nuc sculptat. În dulapuri scînteiau cristalele şi argintăria. Pe masa rînduită pentru douăzeci de persoane se înviorau glastre cu flori ; cărţi de vizită arătau locul fiecărui invitat. La dreapta mea şedea Angela Vlad, la stînga mea avocatul Păduroiu. În faţă Ana, între căpitanul Petrescu şi Andrei Rădeanu. Olga era aproape de capul mesei, care era ocupat de Flaviu Răcăuţeanu şi o doamnă în vîrstă.

Încă de la începutul **lunch**-ului comesenii au fost însufleţiţi. După cum mă lămuri Păduroiu, la mesele academicianului se mănîncă bine, se bea excelent şi se discută lucruri vesele. În adevăr, amfitrionul avea o vervă plină de duh, şi pe deasupra un talent rar de a goli paharele. Cum la mesele de familie, la care sînt poftiţi de obicei prieteni, se mănîncă mai ales în onoarea aproapelui, avocatul Păduroiu îmi împărtăşi mai pe şoptite viaţa şi isprăvile profesorului Vlad.

Bătrînul profesor fusese în timpul războiului de neatîrnare căpitan în activitate şi şeful unui depozit de subzistenţă, care a luat foc. Fiind bănuieli, căpitanul Vlad urma să apară înaintea Consiliului de Război. Afacerea însă s-a clasat, fiind amestecaţi doi colonei şi un general. Se mai zice că neînţelegîndu-se la împărţeală cu colonelii şi cu generalul, căpitanul Vlad, cuprins de o îndreptăţită indignare, n-a mai găsit de demnitatea lui să rămînă în cadrele armatei, şi a demisionat. Cum avea studii universitare, — şi în urma demisiei, avere — luă în străinătate doctoratul în Filazofie şi dobîndi o catedră. A fost un luceafăr al învăţămîntului. S-a însurat apoi cu răposata doamnă Despina Vlad, al cărei tată, deşi preot, fusese un om moral şi cu frica lui Dumnezeu. După cinci ani de la căsătorie, soarta le-a binecuvîntat casa, la scurte intervale, cu trei odrasle de parte femeiască.

Povestea cu depozitul de subzistență mi se păru foarte suspectă, mai ales în gura lui Păduroiu. Descendența academicianului nu se potrivea cu asemenea apucături.

— Coane Sibică, zise Păduroiu adresîndu-se tare profesorului. Îi povesteam lui Scudrea conflictul dumitale cu Ministerul de Război, cînd ai demisionat din oștire.

— Eh, făcu flegmatic bătrînul. Așa te răsplătește Statul pentru cinste !

Începui cu Angela o convorbire asupra literaturii suedeze, pe care domnișoara Vlad o găsea culminînd cu Selma Lagerlöf. Simțeam ațintiți asupra mea ochii Anei, ca două stele aprinse, licărind sub strălucirea lămpilor electrice cu o lumină de vis. Credeam că n-aș fi putut îndura această privire și ocoleam stînjenit **ochii serii.**

Auzii însă în grupul lor o discuție literară și plecai urechea. Tînărul Andrei Rădeanu vorbea. Făptura-i subțirică se zgîrcea în gesturi expresive, iar gura în funcție încuta pielea imberbă a obrazului, dîndu-i un aer simiesc. Avea într-însul ceva respingător și totodată vrednic de milă.

Omul de litere vorbea desigur despre el însuși. Arăta care este procesul formării ideilor.

— Ca scriitor, făcu el schițînd un gest în aer, trebuie să biciuiești inspirația. Femei, viață liberă, orizonturi variate și cîteodată alcoolul, ne sînt necesare : sînt elemente primare în geneza cugetării.

— Domnișoară, întrebai eu intrigat pe Angela Vlad. Cine e tînărul ?

— Vorbești de **logodnicul familiei ?...**

— Așa-l numiți ?

— Da. E un băiat inofensiv. Scriitor... adause ea cu un gest, care voia să spun parcă : om fără meserie. Zice că e înamorat, deocamdată, de noi toate trei, fără preferințe accentuate pentru vreuna. Însă în ziua cînd inima-i va alege definitiv, nu se îndoiește o clipă că aleasa va merge pînă în douăzeci și patru de ore la brațul lui, înaintea Ofițerului de stare civilă !

— Feriți-vă de sugestii !

— Țin să adaug, zise Angela, că ne este prieten din copilărie.

Logodnicul familiei urmă cu elan :

— Alcoolul dilatează concepția și cizelează stilul, excită facultățile cerebrale, uneori în dauna celor morale. Cînd sînt sub mușcătura șampaniei, urmă el, voind să pară înspăimîntător și imoral, mă simt zeu prin geniu, dar un zeu violent, impulsiv... canalie. Vedeți ? Acestea le regret și caut să mă înfrînez.

— N-aveți de ce regreta, îi adăugai eu. Vă însușiți calitățile cele mai însemnate ale oamenilor de litere.

Rîsul deschis cu care Ana Vlad primi replica mea păru că mă apropie dintr-o dată de sufletul acestei femei...

De la un capăt al mesei răsună indignat, în larma veseliei obștești, glasul doamnei Curie, altfel zisă domnișoara Victoria Vlad, verișoara profesorului.

— Eu să mă mărit ? Niciodată, domnule Răcăuțeanu ! Să mă pici cu ceară !

Bătrîna duduie se scutura ca de omizi, schimonosind biata ei figură dizgrațioasă. Ana băgă de seamă și rîdea. **Ochii serii** mă învăluiau acum într-o rețea de raze, a căror lumină aproape mă durea.

— Din principiu ! țipă Madame Curie cu un gest de protestare.

— Domnișoară, am întîmpinat eu, constați valoarea unui principiu numai după ce l-ai călcat. Atîta timp cît nu cunoști ipostaza cealaltă, nu poți afirma tăria unei idei.

— De ce nu te însori dumneata ? mă întrebă înțepată profesoara.

— Mi-e teamă să nu dau naștere unui om de geniu... O fac din milă pentru umanitate.

Angela se întoarse spre mine :

— Spiritul dumitale de sacrificiu merge așa de departe ? Ai însușiri de apostol.

Ana îi răspunse :

— Cel mai frumos lucru este să rosteşti păreri originale, pe care nu te obligă nimeni să le pui în practică. Dacă fiul dumitale ar ieşi un om de geniu, nu cred că te-ai sinucide din disperare, domnule Scudrea ! sfîrşi ea cu un rîs aproape răutăcios.

Tocmai voiam să ripostez, cînd Madame Curie reluă întărîtată :

— Dumneavoastră bărbaţii sînteţi un sex atît de odios, încît eu, în locul Creatorului, v-aş desfiinţa !

Adunarea primi cu o salvă de aplauze cumplita ameninţare, dar madame Curie urmă :

— O singură dată în viaţa mea am avut, ca să zic aşa, comerţ aproape sentimental cu un bărbat, şi am constatat şi valoarea ipostazei celeilalte, cum zici dumneata. Să vedeţi.

— **Tiens ! Ça devient intéressant !** exclamă Angela cu ochii scînteind.

— În casele mele din strada Semicercului, începu chimista, s-a mutat acum un an şi jumătate un doctor de boli nervoase. Mi s-a părut de la început că cel mai bun client al lui ar fi el însuşi, dar am socotit că mă înşel. După vreo lună, ce să vedeţi ? Domnul începu să-mi facă curte.

— **Incroyable !** murmură Angela, stăpînindu-şi rîsul.

— Mi-am zis că e foarte natural ca un bărbat tînăr să se îndrăgostească de o femeie tînără. L-am compătimit, fiindcă ştiam că nu voi fi biruită de asemenea sentimente. Cînd domnul doctor se crezu destul de înaintat în inima mea, îmi făcu net propunerea.

— De căsătorie ? întrebă Flaviu Răcăuţeanu.

— Nu ! Dorea să-i vînd dumnealui casele mele, moştenite de la părinţi, şi să stau eu cu chirie la dînsul ! Auziţi îndrăzneală ! După ce l-am refuzat cum se cuvenea, a început să-mi facă mizerii. M-am hotărît în cele din urmă să cer pe calea judecăţii rezilierea contractului. Acum nu-mi trebuie decît un avocat, ca să pierd şi procesul ! Aceştia sînteţi dumneavoastră bărbaţii !

Toată lumea rîdea, într-o stare de veselie delirantă. Angela mă lămuri că madame Curie dădea în fiecare săptămînă acatiste la Sfînta Vineri, ca să se mărite. Avocatul Păduroiu ţinu să ilustreze lipsa de caracter a unor bărbaţi printr-o întîmplare în legătură tot cu căsătoria.

— Domnişoara Agapia Cîrjaliu, fiica multimilionarului cu acelaşi nume, începu el, se iubea în ascuns cu locotenentul de cavalerie T.*** **Nomina odiosa.** Pe cînd ofiţerul se afla în Germania, unde fusese trimis de Stat pentru un an de studii, domnişoara Agapia se înamorează însă de inginerul Poenescu, cu care se şi mărită. Ofiţerul se înapoie din străinătate şi constatînd ireparabilul, hotărăşte să se răzbune, folosind scrisorile din timpul amorului. Faţă de acest şantaj, tatăl oferă amantului izgonit suma de două mii de lei, în schimbul scrisorilor. Ofiţerul refuză.

— Poate că o iubea sincer pe fată, observai eu. Voia omul o sumă mai mare.

— A urmat un duel între Poenescu şi locotenentul T.*** Cum civilul nu ştia să se bată, iar militarul ştia foarte bine, s-a ţinut şi aici un mic tîrg. Ofiţerul a consimţit a primi suma de trei mii de lei, ca să se lase uşor rănit la braţ. Apoi, pentru o sumă egală, a vîndut şi scrisorile. După ce, negreşit, a oprit copiile fotografice, pe care le arată cui i le cere, şi mai ales cui nu i le cere.

— Morala fabulei să v-o spun eu, făcu profesorul Vlad cu paharul în mînă. Fotograful care a luat copia scrisorilor a fost dat în judecată de Cîrjaliu şi condamnat să plătească şase mii de lei. Iar procesul milionarului l-a susţinut Păduroiu, primind ca onorariu jumătate suma !

S-a rîs cu poftă şi s-a aplaudat vorba de duh a domnului Vlad, care ştia să risipească cu glume potrivite poveştile privitoare la nereguli de bani.

Şampania fu băută într-o atmosferă de mare veselie, apoi trecurăm în salon, unde se servea cafea şi liqueur. Fusese de fapt un **the prolongé**, cu nuanţe de ospăţ.

Între un piedestal de mahon, pe care se înălța cu trufie un legionar de bronz, și un lampadar cu picior de nuc, filtrînd lumina-i gălbuie prin abajurul de mătase pictată, își ondula cu grație linia recurbată scaunul numit **tête-à-tête**.. Pe el era așternut on sineu cu desen mărunt, pe fondnl de frunză moartă.

Cu un gest distrat, Ana netezea un ciucure al covorului, pe cînd ochii-i priveau în vag.

M-apropiai de dînsa.

— Ți s-a întîmplat vreodată, domnișoară Ana, i-am zis, să ți se pară cunoscută o figură, pe care n-ai văzut-o niciodată în viață ?

— Am citit undeva asemenea întîlniri extraordinare.

— Sînt cazuri cînd presimțirea... visul... fac să-ți apară imagini, pe care în curînd ți le redă realitatea.

— Ți s-a întîmplat ?

— N-nu... Adică da. Aș vrea să verific ce înrîurire poate avea asupra vieții o destăinuire atît de ciudată. Sufletul omenesc își cheamă singur durerea, sau fericirea ?

Pe figura Anei trecu o umbră. Se așeză încet pe scaun. Mă întrebă apoi, cu o voce în care vibra un accent metalic :

— Crezi în fericirea vieții ?

— Tot așa de mult ca și în nenorocire.

— În esență cu ce te alegi ?

— Dă-mi voie să mai trăiesc încă douăzeci de ani, i-am răspuns eu pe un ton de glumă, ca să nu mă înșel în socoteală. Aștept vîrsta cînd speranța nu mai e posibilă, iar amintirile se dezgroapă singure din uitare.

— Cred că fericirea vieții e posibilă cu o singură condiție : uitarea totală a trecutului, zise ea rar.

Ochii ei mari deschiși se ațintiseră undeva, în spațiu. Mîinile împreunate căzură pe genunchi.

— După dumneata, domnișoară, fericirea vieții e posibilă, cu o singură condiție... imposibilă. Concepi viața fără experiență și cunoștințe, care presupun tocmai aducerea aminte.

— Sînt lucruri urîte în viață, pe care experiența n-ar pierde nimic dacă le-am uita.

— Eu cred, domnișoară, că sufletul ar trebui să izgonească tocmai amintirile frumoase, fiindcă ne lasă regrete, care fac să apară prezentul de nesuferit. Pentru o fericire nouă nu este nimic mai vătămător ca o amintire splendidă. Te întrebi cu groază : voi putea să mai regăsesc emoția de atunci ?

Ana întoarse încet capul la mine, și ochii ei mă învăluiră tot. În privirile-i limpezi plutea o nedeslușită tristețe.

— Poate... murmură ea.

O subretă aduse o măsuță, pe care puse tava cu cafele și lichior.

Pentru a doua oară mustața lui Flaviu Răcăuțeanu își făcu apariția în mijlocul nostru.

— Să-mi sorb și eu cafeaua împreună cu voi, mormăi el.

— Ce mă tot persecută animalul ăsta ! mă întrebai eu contrariat.

Și discuția căzu brusc.

După un sfert de oră îmi luam bună-seara de la familia Vlad.

VI

Ajuns acasă, mă gîndeam la ciudata coincidență care-mi scosese în cale **ochii serii** în făptură vie. Văzusem cei mai frumoși, cei mai expresivi ochi de femeie. Rareori un pictor a izbutit să scoată din penel imaginea unor astfel de ochi, rezumînd întreaga viață a ființei care-i poseda. Ideea că această femeie, această copilă de optsprezece ani ar putea tresări la sentimente omenești, că poate sufletul ei a și vibrat la adierea amorului, a suferinței mi se păru nespus de bizară.

Bizară ca și însufletirea unui tablou, a unei statui. Mi se părea menită să trăiască sub auspiciile nemuririi.

ILIE GINA
Bibl. pers.

Eram tulburat. Îmi aduceam aminte că sub impresia visului mă socotisem sclavul femeii care va purta sub fruntea ei acei ochi. Dacă nu simţeam încă lanţul acelei robii, totuşi vraja neasemănată mă înconjurase în plasa ei, îmi răscolise sufletul. Totul în femeia aceasta mi se părea extraordinar. Noutatea amorului care se naşte face întotdeauna să ni se pară excepţionale — fiecare vorbă, fiecare gest — ale fiinţei iubite. Şi cît de banale le găsim mai tîrziu ! Dar nu. În Ana n-a fost niciodată nimic banal ! Toate faptele ei au purtat pecetea unei originalităţi de temperament, unei libertăţi de acţiune, în care morala ar afla lucruri vinovate — poate — dar în care n-a fost niciodată o umbră de vulgar.

Cît ar fi fost de seducătoare Angela, Olga, pentru frumuseţea, pentru distincţia lor, pentru conversaţia plăcută ce destăinuia cultura spiritului şi a inimii, imaginea Anei răsare între ele, ca Ceahlăul între munţii de primprejur. E o personalitate dominantă, care cucereşte de la întîia privire.

Din imaginile zilei se prefac în vis numai două categorii de fapte : sau acelea care **in treacăt,** pentru o clipă-două ne-au solicitat atenţia — iar visul le reia, le dezvoltă şi le exagerează, — sau cele pe care, trecînd peste legile normale ale atenţiei, le trăim pînă la obsesie. Sub formă de vis, acestea din urmă sînt ca o continuare a realităţii.

Noaptea mea fu populată de amintirea Anei, de **ochii serii,** şi dimineaţa mă făcu să constat **o dorinţă :** Ana !

Apariţia acestei femei, pe care o doream cu alt sentiment decît ca pe o aventură banală, îmi dădu un fel de entuziasm. Era ceva **nou,** o vibraţie a sufletului adormit, una din acele preocupări care ne dau bucuria vieţii, întemeiată numai pe faptă şi simpatie : pe viaţa noastră în funcţie de **altcineva.** O fi şi aceasta o mască sub care se ascunde egoismul, — poate. Dar este ipostaza cea mai atrăgătoare, sub care natura ne îndeamnă a trăi.

VII

La trei zile după serată am făcut, cum se obişnuieşte, o vizită familiei Vlad. Am fost primit cu atîta voie bună, că am prelungit şederea. Atmosfera era aşa de intimă, încît lipsea numai plictiseala, ca să am impresia că mă aflu în propria mea familie. Chiar în seara aceea, profesorul deveni pentru mine, conu Sibică.

Logodnicul familiei se afla de asemeni. Simţeam în atitudinea lui aceeaşi repulsie pe care mi-o inspira. Dar pe cînd aversiunea mea se întemeia pe ideea că omul acesta e un biet neisprăvit al naturii, căutînd să pună în evidenţă o infirmitate care pentru dînsul era talent, în privirile lui citeam gelozia. Eu mă înfăţişam ca un burghez normal, fără pretenţii de geniu, însă îndeajuns de critic, ca să nu mi se impună nimic fără control. Pe lîngă aceasta, o politeţe rece, o rezervă de a judeca oamenii şi lucrurile, în care numai gluma lăsa a se înţelege că, informat suficient asupra lumii, prostia mi-era cu totul străină.

Andrei Rădeanu juca toată seara şah cu Olga Vlad, aşa încît furăm scutiţi de elocinţa lui savantă. Băgai de seamă însă că pe un gheridon stătea cam expusă o carte... Era intitulată : **Senzaţii integrale** şi purta ca nume de autor pe însuşi logodnicul familiei. O răsfoii. Găsii, în versuri şi proză, aceleaşi elucubraţii decadente, cu care unii autori moderni caută să înlocuiască prin „bizarul cu orice preţ“ lipsa talentului. Absenţa ideii, exagerata cizelare verbală, morbiditatea inspiraţiei, originalitate forţată, — adică nimic. În fine, putea fi socotit un mare autor modern, demn să înlocuiască pe Balzac !

Am vorbit pe rînd cu profesorul, cu Angela, cu Ana. Domnul Vlad mă întreţinea de cîteva minute despre frumuseţile poeziei lui Shelley — autorul lui favorit — cînd feciorul anunţă vizita domnului Constantin Iovanidu. Profesorul sări ca ars de pe scaun :

— Cine ? Escrocul-gentilom ?... Nu sînt acasă ! Spune-i că am plecat, că dorm, că am murit... dar nu-l primi !

Feciorul se înclină și ieși. Abia după ce se înapoie ca să ne spună că domnul Iovanidu s-a retras, profesorul oftă ușurat.

— Încerca un nou atentat la patrimoniul meu, făcu domnul Vlad, luînd o țigaretă dintr-o cupă de sidef de pe măsuță. Nu înțeleg să încurajez viciul. E curios ce mulți bani le trebuie indivizilor care nu muncesc !

În general, omul este indiferent cu mizeria și tolerant cu viciul. Facem cu zgîrcenie pomana și întoarcem cu neplăcere capul de la priveliștea durerii. Dar ne deschidem cu ușurință punga acestor domnișori, care smulg prostiei noastre sume însemnate, ca să-și întrețină amantele, lenea, luxul, sau să le piardă la jocul de cărți.

De aceea am gustat mult titulatura de noblețe, cu care profesorul boteză pe acest musafir. Escrocul-gentilom mi-era cunoscut. Împotriva lui Constantin Iovanidu pledasem un proces și avusesem ocazia să descopăr încă unul din tipurile, cu care se fălesc cluburile și politica bucureșteană. Înalt, voinic, cu părul aproape alb, elegant fără greș și totdeauna cu ghete albe, așa se înfățișează privirilor Constantin Iovanidu. Pentru ochii sufletului este tipul măsluitorului de club : necinstit, îngîmfat, leneș și prost. Mai presus de toate însă, e atît de sensibil la punctul de onoare, încît te-ai crede în fața lui Bayard cel fără prihană. Trăiește din joc de cărți, din expediente și din intervenții pe la ministere, unde impune prin ținuta lui nobilă și prin cunoștințele cu oamenii politici. Se crede și vrea să pară boier : adică disprețuiește munca.

În procesul pe care l-am avut împotriva-i, a trebuit să dau la iveală tot fondul de imoralitate și necinste ce se ascundea la baza unei convenții, în care Iovanidu era parte. Am spus oamenilor și lucrurilor pe nume. Înfuriat că nobila sa persoană a fost prezentată într-o lumină de escroc, gentilomul îmi poartă de atunci o ură de moarte.

Bara justiției are acest lucru bun : aici oamenii și pricinile se despoaie de minciuna convențională, cu care se

îmbracă în societate. Sub degetele scormonitoare ale avocaților, sub ochiul cercetător al parchetului, în logica rece a judecătorului, care trebuie să încadreze totul în textul rigid al legii, toată zgura sufletului omenesc se desfășoară, neacoperită, necruțată, în interesul suprem al adevărului. Vrei să cunoști un bărbat, o femeie, unul din acele exemplare, cărora, pînă la dovada contrară, le încredințezi stima și simpatia ? Ia parte la un proces al lor, căci acolo se dezbat chestiunile de bani. Îți vei schimba din temelie concepția despre umanitate.

Pentru acest motiv, avocatul este un individ tolerant, înțelegător și abil. De aceea, în toate timpurile și colțurile lumii, avocații guvernează pe oameni, fiindcă știu să-i guverneze prin slăbiciunile lor.

Trebuie să mai fac confraților mei încă o dreptate. De unde în toate profesiile există o invidie ce merge pînă la canibalism între confrați, în cariera noastră există — în ciuda sfîșierii reciproce la bară — un spirit de camaraderie care cinstește neamul omenesc.

Puțin în urmă profesorul se retrase în camera sa de culcare — nu mai înainte de a fi întrebat feciorul dacă i-a pus pe masa de noapte paharul cu vin roșu — și ne lăsă singuri.

Angela era îmbrăcată într-o rochie de casă palid-albastră ; de sub mînecile largi apăreau mîinile ei mici, marmorate, cu degete de o transparentă finețe. Ființa ei regală, îmbrăcămintea ei, totul cadra de minune cu acel interior de lux, în care pînă și micile amănunte dovedeau gustul și distincția.

I-am făcut cîteva complimente obligatorii, la care femeile sînt întotdeauna sensibile. I-am mulțumit îndeosebi că datorită ei — și împrejurării cu gentuța de mînă — aveam mulțumirea să cunosc o familie atît de plăcută și de aleasă.

— Am uitat să te întreb de un lucru, făcu ea repede. Dumneata locuiești casa bîntuită ?

— Da.

— Și fantoma ?

ILIE GINA Bibl. pers.

— A fugit de mine ca de Satana !

— Eu am cunoscut pe doctorul care s-a sinucis acolo ; iar strigoiul lui... l-am văzut. Te rog să nu crezi că e o superstiţie.

— L-am văzut şi eu.

— Acum nu mai vine ?

— Niciodată.

— Ciudat... Dar ce ai făcut pentru asta ?

— Am vorbit cu el. I-am spus că, întrucît socot vizitele lui în interes de afaceri, îl poftesc să-mi plătească anticipat onorariile. Bineînţeles, de atunci n-a mai venit !

— Dumneata iei cu uşurinţă misterele naturii, îmi răspunse ea rîzînd, şi trecu la pian.

Şi pe cînd Angela îşi plimba degetele pe clape, făcînd să răsune în învăluiri armonioase şi stranii o sonată de Grieg, mă apropiai de Ana.

Pe scaunul **tête-à tête,** asemănător unor fraţi gemeni sau prieteni de cruce, **ochii serii** răsfoiau revista **l'Illustration.** Vom numi de aici înainte acest scaun Castor şi Pollux, cu litere mari sau mici, după împrejurări. Astfel, Ana şedea pe pollux, cu faţa spre centrul salonului, iar eu luai loc pe castor, făcîndu-i **vis-à-vis.**

Ana tăcu un moment, apoi ridică faţa spre mine, întrebîndu-mă liniştit :

— Domnule Scudrea, ce părere ai despre pasărea Phoenix ?

Zîmbeam de curioasa întrebare, pe cînd ochii Anei scînteiau ca răsfrîngerea unei flăcări în apă. Nările-i delicate păreau că aspira parfumul vag al unei vechi amintiri.

— Poate că e adevărat, îi răspunsei. Bucuriile se nasc din dureri. Şi viceversa.

— Oare o iubire pămîntească ar putea da acest elan spre nemărginire, pe care-l stîrneşte în suflet idealitatea unui amor imposibil ?

— O iubire pămîntească este de altă natură. Avîntul ei este cu atît mai puternic, cu cît îşi ia zborul din lumea realităţii, care-i serveşte de reazem.

— Şi mergînd în azur, nu poartă ţărînă pe aripi ?

— Nu. Colorează mai curînd pămîntul cu nuanţele cerului.

Spuneam lucrurile acestea cu atîta convingere, sufletul mi-era atît de plin de fiinţa ei, că aş fi vrut să îngenunchez şi să-i strig iubirea mea !

VIII

Ana nu întîrzie să observe sentimentul ce-l trezise în mine.

Acest lucru nu se poate ascunde. Izbucneşte din priviri, din paloare, din cuvinte şi din tăceri. Cum însă mă cercetam în tot momentul, ca să nu ajung ridicol sau să jignesc, afecţiunea mea era un omagiu mut, care măgulea. Nici nu putea fi altfel cu o femeie, pe care — în lipsa experienţei — cultura, mediul social, dar mai ales clasa ei fină, o făceau trează la orice ritm discordant.

Am întîlnit în casa familiei Vlad multă lume, de felurite categorii sociale, cu însuşiri sau cusururi, dar ceea ce niciodată n-am întîlnit în această casă a fost vulgaritatea. Fie că relaţiile se legau după înrudirea sufletească, fie că atmosfera acestui cămin înăbuşa orice tendinţă josnică, fapt este că în reuniunile la care am luat parte, conversaţia, tonul, subiectele, se derulau cu o măsură, o distincţie, în care simplitatea şi veselia naturală dominau. Personalitatea profesorului Vlad, graţia celor trei surori, interiorul acela de lux, totul îndemna la echilibru, sinceritate şi reculegere. Ambiţia de a nu fi printre cei mai banali îmi impuse o tactică, pe care am urmat-o scrupulos. Amabilitatea, atenţiile, şi mai ales rezerva, stăpînirea de sine în tot momentul, toate acestea, unite cu un curaj intelectual bine afirmat şi cu o nuanţă de ironie calmă, statornici curînd o superioritate discretă asupra altora, pe care obiceiul de a vorbi fără control îi descoperea, punîndu-i în situaţia de a fi învinşi. Folosind abil această tactică uşoară, ferindu-mă îndeosebi de afecţiune, lăsînd adică drum liber naturii mele, în care pasiu-

nile clocotesc suo sobrietate şi înfrînare, ajunsei să fiu preţuit de aceşti oameni.

Am băgat de seamă că Ana nu rămăsese nepăsătoare la dragostea mea. Printre numeroşii tineri ce suspinau după frumuseţea şi milioanele ei, eram singurul care nu suspinam. Omagiul dragostei mele nu era public. Era o pînză pe care amorul o ţesea treptat, un tort invizibil, căruia îi suferea învăluirea fără să prindă de veste. Se născu în curînd între noi un fel de atmosferă electrică, în care amîndoi vibram. Un fluid arzător trecea de la unul la altul, făcînd tăcerea infinit de dulce şi cuvintele de prisos.

Prileiul de a ne destăinui nu întîrzie să vină.

IX

Intr-o după amiază dulce de mai m-am înapoiat de la treburi pe la orele patru. Feciorul îmi spuse că automobilul profesorului Vlad plecase în oraş, dar nu ştia anume cu cine din familie. Domnişoara Angela ieşise călare. Am avut o idee : să invit la o plimbare afară din oraş, cu automobilul meu, pe cei rămaşi acasă. Inima mea dorea s-o aflu pe Ana.

Cînd sunai la uşa academicianului şi mi se spuse că numai domnişoara Ana e acasă, emoţia mea fu atît de tare, că o clipă voii să mă întorc. Dar am mers înainte...

Ana mă primi în camera ei. Citea, jumătate culcată pe un divan larg, aşternut cu un karamaniu, pe care înfloreau în culori primăvăratice fantezii de hexagoane şi romburi. Îmbrăcată într-o rochie roză în stil Récamier, deasupra buclelor de muselină ce îmbrăţişau sînii se deschidea în decolteu discret linia armonioasă a gîtului. De sub umerii prinşi în alte două bucle răsăreau braţele-i de fildeş. Picioarele mici, cu glezna fină, încheiau această frumuseţe picturală. Ana era despletită. O panglică roşie îi înconjura fruntea şi jumătate capul. Părul i se împrăştia pe spate, şi culoarea lui arămie îl asemăna cu o pelerină

de foc. Din umbra ochilor îi ţîşneau flăcări mocnite.

— E nespus de frumoasă ! mi-am zis, privind fermecătoarea ei făptură.

I-am sărutat mîna şi m-am aşezat pe un scaun. Netty lăsă cartea alături. Mîinile-i odihneau acum pe genunchi. Nu ne-am spus nici o vorbă. Soarele cobora spre asfinţit, şi razele lui aruncau văpăi de purpură şi aur pe arborii din grădină. Ferestrele erau deschise. Din parc veneau adieri de floare de tei şi trandafiri. O vrabie se aşeză pe o ramură tînără, ciripi o clipă şi dispăru. Ramura se legănă în aer şi frunzele fură străbătute de un fior. Cerul părea de opal. Numai zarea începuse să se topească în rubin.

Strălucirea primăverii se juca în pletele Anei. Cosiţele-i împrăştiate păreau că ard. O priveam orbit. Frumuseţea ei aproape îmi obosea ochii.

. . . . . .

Nu pot şti ce-am vorbit, sau măcar dacă am vorbit ceva... Mi-aduc aminte numai de clipa cînd, îngenunchiat la picioarele ei şi contemplînd-o cu o adoraţie înfiorată de grijă, ca pe o fericire de vis, menită să se risipească la lumina realităţii, Ana îmi mîngîia fruntea, înnecîndu-mă în marea privirilor ei.

Mă întrebă încet :

— Mă iubeşti ?

Tremurarea buzelor mele, care-i sărutau mîna, răspunse în locul meu.

— Ce-ai fi în stare să faci pentru mine ? zise ea cu acelaşi ton grav, ce destăinuia seriozitatea cu care în sufletul ei se zbăteau fanteziile.

— Să-ţi dau viaţa şi numele meu.

La aceste cuvinte figura Anei se destinse, exprimînd atîta ironie, încît un moment crezui că, fără voie, am vorbit altceva. Domnişoara Vlad coborî de pe divan şi trecu înaintea măsuţei de toaletă, în faţa unei oglinzi veneţiene. De pe sumakul ce acoperea consola, dintre cristalele şi arginturile cu parfumuri şi pudre, luă un puf mare şi-l trecu de cîteva ori pe obraz. Apoi întorcîndu-se spre mine, mă privi lung, zicîndu-mi :

— Ce manie aveţi toţi bărbaţii de a vă însura !

— Am crezut că cel mai frumos omagiu oferit unei femei libere este viaţa şi numele.

— Dacă femeia liberă le primeşte.

— Te rog să mă ierţi.

Şi întărîtat, scosei o ţigară.

Ana se apropie de mine, îmi atinse braţul, şoptind :

— Paul...

O priveam ca pe o taină ciudată.

— Să şedem, adăugă ea simplu.

Îmi arătă un scaun, se aşeză şi ea, rezemîndu-şi capul de mînă, pe speteaza albă a braţului.

— Ţi se pare curioasă purtarea mea, nu-i aşa ?

— O explicaţie m-ar obliga.

— Ţin să-ţi dovedesc de la început că sînt **altă femeie** şi că idealul meu nu este cel comun. Cînd te-am întrebat ce poţi să faci pentru mine, am înţeles dacă eşti destoinic să-mi oferi un destin mai presus de banalitate. Situaţia mea îmi îngăduie să nu atîrn de nimeni în viaţă şi să pot dori orice vreau. În afară de poziţia materială a profesorului Vlad, sînt personal foarte bogată prin moştenirea rămasă de la mama.

— Informaţii absolut inutile, domnişoară.

— Să zicem. Totuşi, datorită situaţiei mele, am ceea ce poate fi mai sfînt în lume : libertatea. Nu vreau să datorez nimănui nimic : nici chiar numele.

— Dar, Ana mea...

— Vezi ? Ai zis : Ana **mea...** Afirmarea acestei proprietăţi a unui om asupra altuia mi se pare un lucru barbar. Eu vreau să rămîn întotdeauna **a mea,** chiar atunci cînd voi fi, în limbajul comun... a ta... Vrei să facem amîndoi o învoială sau... cum s-ar zice...

— Un contract...

— Fie. Un contract. Îţi jur credinţa, şi ţi-o cer. Îţi dau fericirea, şi o pretind. Dar o vreau **fericire.** Adică veşnic nouă, veşnic nesigură, veşnic în luptă. Fiindcă, dragul meu, (aici zîmbi) fericirea nu e o realitate, ci o tendinţă... sau un regret. E fericire în ceea ce a fost, sau va fi. Niciodată în ceea ce este. A locui cu forme solemne

împreună cu fiinţa dragă înseamnă moartea poeziei, pieirea noutăţii. Adică banalitatea, după o mai lungă sau mai scurtă trecere de timp.

Mă uitam adînc în ochii ei mari, la figura ei clară, care exprima atîta copilărie şi atîta maturitate. Ce lecturi mizerabile falsificase caracterul acesta mîndru, că-l pusese aproape ca un adversar în faţa vieţii ?... Îi răspunsei, gînditor :

— Cu alte cuvinte, amorul liber.

— Titlul mi-e indiferent.

— Ce păcat !... exclamai eu cu adîncă părere de rău. O fiinţă ca dumneata, înzestrată cu atîtea daruri, că natura parcă le-a furat altor sute de mii de fiinţe, ca să le concentreze în dumneata singură, te ridici împotriva legilor acestei naturi, care te-a creat regină !...

— Dacă e aşa cum zici, făcu Ana înclinînd capul cu o neasemănată graţie, înseamnă că eu însămi am dreptul să făuresc cel puţin legea vieţii mele. Ascultă-mă, prietene. Să presupunem că ne-am căsătorit, că nu ne-am putut da unul altuia fericirea... şi am divorţat. Va fi acelaşi lucru, cînd nu ne vom mai iubi... mai puţin formele şi scandalul public.

— Uiţi două lucruri, replicai eu, stingînd ţigareta într-un mic con de bronz, înfipt cu vîrful într-o farfurioară de onix. Întîiul este puterea obiceiului.

— Care omoară iubirea.

— Şi creează prietenia de o viaţă.

— Şi al doilea ?...

— Al doilea e... copilul.

Ana căzu un moment pe gînduri şi chipul ei se întristă.

— Acela, dacă ar fi să fie, murmură ea cu o hotărîre sălbatică, acela e **al meu...**

— Ce femeie eşti în instinctele dumitale şi ce intelectuală fără sex în idei !

Ana se ridică în picioare, şi făcînd un pas către mine îmi atinse umărul :

— Primeşti dragostea mea ?... mă întrebă cu o tremurare dulce de glas, care mă nimici.

— Ana, îngăimai eu, apucîndu-i amîndouă mîinile şi privind-o arzător. Adineauri, cînd ţi-am cerut să fii a mea înaintea oamenilor, am săvîrşit gestul pe care hotărîsem să nu-l fac niciodată. Dar dumneata nu poţi fi dorită pentru o clipă. Cineva, ori te voieşte pentru toată viaţa, ori fuge de ispită. Simt că în afară de dumneata nu voi aparţine pe veci nici unei femei. **Erai cea destinată...** Mi-ai fi înfrumuseţat existenţa, mi-ai fi domolit, poate, instinctele rele. Dar fie cum vrei. Vei fi însă responsabilă, dacă vei distruge tot ce a mai rămas bun în mine şi dacă vei îndrepta pe cărarea nenorocirii viaţa dumitale, — sau pe a mea.

Ana închise ochii, şi strîngîndu-mi mîinile cu putere, zise încet şi grav, ca un jurămînt :

— Dacă în clipa asta fac o greşeală, voi şti s-o plătesc cu viaţa mea.

— Nu, nu ! îi strigai strîngînd-o la piept. Voi fi întotdeauna aproape, ca să te apăr, să-mi dau sîngele pentru tine !

Şi luîndu-i capul în mîna mea, îi sărutai fruntea, părul, ochii, apoi gura, gura ei dulce ca fraga.

X

— Femeie, animal compus din capricii ! murmuram mai tîrziu, neştiind ce să cred de această întorsătură de melodramă. Este, desigur, un număr din program : andantele amorului.

Ceea ce este interesant în spontaneitatea atitudinilor sentimentale este pregătirea lor dinainte ! Numai astfel coardele inimii nu riscă să scîrţie şi nici masetrul să-şi piardă măsura. Trebuie să recunosc că Ana are un simţ admirabil al armoniei şi nu pierde nimic din vedere pentru succesul concertului liric ce vom cînta împreună.

Amor liber... independenţă personală... pentru ca după o lună să vorbim de Ofiţerul Stării Civile ! Fantezie de moştenitoare bogată, capricii de frumuseţe. Mă învinuiam numai pe mine că mă emoţionasem ca un elev de liceu.

Dacă Ana nu avea „idei personale", în momentul acesta eram logodit ! Din fericire însă, totul ieşise cu bine şi mă puteam socoti amantul celei mai frumoase femei, celei mai nobile creaturi din cîte zămislise pămîntul !

Aceste idei plăcute şi frivole îmi treceau prin minte, reconstruind idila mea cu **ochii serii.** Şi totuşi, dacă Ana ar fi primit cererea mea, nu se ştie dacă gîndul fericirii mele durabile m-ar fi îmbătat mai puţin... Dar în sfîrşit.

În vederea întîlnirilor inevitabile, chibzuii la casa unde vor avea loc. În apartamentul meu mi se părea primejdios. Era prea aproape. Un vecin indiscret — ori doamna Sidencu — ar fi putut afla. O mică anonimă profesorului, şi totul s-ar descoperi.

Am închiriat două camere mobilate cu gust şi cu indispensabila baie, într-o mare clădire cu apartamente de speculă. Strada, intrarea, totul era potrivit. Am comandat la un fotograf un bust în mărime naturală al fratelui meu mort, pentru amintirea căruia am un cult deosebit. Tabloul poartă şi iscălitura lui grozavă, făcută parcă de o mînă împinsă de uragan : un **Liviu Scudrea** în litere mari, împletindu-se unele pe altele şi acoperind toată baza portretului. L-am încadrat în roşu şi negru, fiindcă şi fiinţa şi viaţa lui au fost cuprinse în simbolul acestor două culori. Un tablou la fel, însă în ulei, atîrnă deasupra patului din odaia mea de dormit. Am agăţat şi aici într-un cui, deasupra patului, noul portret, ca pe un man familiar. Acestui cuib, destinat să tăinuiască amorurile mele cu Ana Vlad, i-am pus numele de **Trianon.**

XI

Complicitatea mea sentimentală cu Ana Vlad dăinui cîtva timp ca o idilă fără urmări. Fu, ca să zic astfel, logodna noastră. Am înconjurat-o cu tot cadrul poeziei, cu toată fantezia sufletului meu îndrăgostit. Îi scriam în fiecare zi răvaşe înflăcărate, şi întotdeauna găseam accente noi, expresii proaspete cu care-i împărtăşeam prisosul meu de iubire. Cum gîndurile mele erau numai

pentru ea, imaginația mea o transfigura în fiecare clipă, o poetiza cu focul dorinței, o îmbogățea cu frumusețea naturii.

Întîlnirile noastre — foarte prudente — aveau loc numai în afară de zidurile orașului, prin pădurile încărcate de podoabele primăverii. Aici veselia și dragostea noastră se desfășurau în libertate, și dacă marele Pan, înamorat de o nimfă, ar fi hoinărit prin codrii ce răsunau de rîsetele noastre, el însuși ne-ar fi contemplat fermecat, și poate că din fluierul lui ne-ar fi alintat în imnul eternității ! Făceam cavalcade nebune, alergam prin iarbă, ne cățăram pe copaci, ne oglindeam în luciul apelor, ca să găsim în cele din urmă adăpost unul în brațele altuia, să ne contopim buzele în sărutări fără număr.

Aveam mai des plăcerea să împletesc flori în cosițele Anei și să o privesc astfel, frumoasă, sălbatică, copil al naturii, în care trăiau în esență puterile elementelor curate. Și revenind mereu la gîndul care mă apăsa, îi spuneam că aș vrea aceste flori prefăcute în mirt, și ramurile înverzite cu care o îmbrăcam ca să semene a zînă, să fie beteală... Ea înțelegea simbolul, și rîzînd îmi răspundea printre sărutări :

— În urmă ar începe „puterea obiceiului". Menajul, copiii... Nu, dragul meu ! Bolta asta de pădure va fi casa noastră, și muzica naturii va cînta la banchetele noastre.

Preoți arbori mari,
Păsări lăutari...

Apoi, luîndu-mi capul în mîini și adîncindu-și brusc privirile în ochii mei :

— Nu ești fericit ?... mă întreba.

Iar eu îi răspundeam cu toate cuvintele adorației mele nesfîrșite.

Într-o dimineață am auzit amîndoi privighetoarea. Culcați pe iarbă, am ascultat concertul, ca în liniștea unui templu. În trilurile fermecătoare ce se înălțau, părea că tremură ascensiunea sufletelor noastre spre cer. În șoapta lor recunoșteam murmurul inimilor noastre,

ce se chemau în tăcerile serii. În izbucnirile pătimașe erau țipetele cărnii noastre chinuite, ce ne arunca nebuni în înlănțuiri, din care am fi dorit să nu ne desprindem decît pentru a muri.

Această pasăre a dragostei, oaspete singuratic al pădurii, musafir numai de luna mai, ne-a făcut să înțelegem că în avîntul nostru era biruința unei chemări mai puternice, ivirea unui moment, care punea ființele noastre în fața unui abis. Acolo era viața și moartea. Pomul Binelui și al Răului, scopul ce trebuia atins chiar cu prețul pierderii paradisului. Un nou paradis se deschidea privirilor noastre înfiorate. Vocile naturii clocoteau în noi ca apele unei cascade, și orice am fi făcut, fatalitatea ne mîna orbește într-acolo.

Am înțeles amîndoi acest lucru, și n-am vorbit de el. Era un consimțămînt mut, o împlinire firească a unui destin de dragoste.

Nici o iubire n-a fost mai liberă, mai înaltă, mai curată decît a noastră. Nimic din seducția obișnuită a femeilor, din minciunile cu care se începe și se sfîrșește un amor. N-am iubit-o și nu m-a iubit, ci ne-am iubit... ne-am iubit din prima clipă a vederii noastre. N-am avut niciodată față de Ana gîndul senzual al oricărui bărbat, ci dorința fizică a fost încheierea normală a dragostei noastre. Dacă ar exista o lume neîntemeiată pe forme și interese, o lume în care lucrurile s-ar petrece după tiparele ideale ale poeziei, după firescul impulsurilor sufletești, lumea aceea ar fi fost, — și a fost în adevăr lumea noastră ! Am alunecat spre țința finală a iubirii în ametirea unui vis, în muzica supremă a unui epitalam.

XII

Cînd am intrat amîndoi în Trianon, Ana rămase puțin în pragul primei camere, privind încăperea.

Această cameră era mobilată ca un salon intim, cu două divanuri, covoare și draperii. Printr-o perdea ja-

poneză, din mărgeluşe înşirate pe fir, se intra în dormitor, — în care instalasem o masă de toaletă feminină, — iar de acolo în săliţa de baie. După ce făcu ocolul acestui mic imperiu, Ana zise :

— E drăguţ la noi.

Şi scoţîndu-şi pălăria cu un gest brusc, o aruncă pe masă. În acelaşi timp uşa se deschise şi intră servitoarea : dar văzînd că a greşit camera, ieşi îndată. Netty îngălbeni. M-am grăbit s-o liniştesc, spunîndu-i că n-a văzut-o, că în orice caz putem avea încredere în discreţia ei. Netty însă, cu capul pe pieptul meu, îngăimă :

— M-am speriat. Ai văzut-o ? Are un cap de gorilă.

În adevăr, femeia semăna aşa de bine cu o maimuţă, că şi întîia mea impresie fusese respingătoare.

Am strîns pe Ana la piept, şoptindu-i :

— Nu ţi-am promis să te apăr cu viaţa mea ?

Potolită, ea plimba priviri mulţumite asupra celor două odăi, în mobilatul cărora găsea gust şi eleganţă. Ridicînd privirile asupra patului şi văzînd portretul fratelui meu, mă întrebă :

— Cînd ai fost tu aşa frumos ?

— În ipostaza fratelui meu.

— Ce bine semănaţi ! Dar el unde este ?

— Unde este el... e foarte bine.

— Ocupă vreo funcţie înaltă ? zise ea cu naivitate.

— Nu. E inamovibil.

— Unde ?

— La cimitir.

Netty nu luă înţelesul adevărat, ci crezu că fratele meu e administratorul cimitirului. Ştia de la domnul Vlad că aceşti funcţionari cîştigă bine, fiindcă vînd coroanele artificiale de pe morminte. Cînd am deslusit-o că nu e funcţionar, ci client, mări ochii asupra portretului şi şopti :

— Păcat de el... Ce băiat frumos !

Apoi se lipi de mine, îngînînd :

— Parcă mi-e teamă de el, de cînd ştiu că e mort.

— E blînd, Netty, nu muşcă.

— De ce l-ai pus deasupra patului ? zise ea, uitîndu-se pieziş la tablou. Memoria lui nu ţi-e sfîntă ?

— Tocmai de aceea, Ana mea. Aşa i-a fost viaţa : o poemă arzătoare de iubire. Din pricina iubirii a murit, şi ca veneraţie a memoriei lui îi păstrez imaginea într-un cuib de dragoste. Despre partea aceasta îi semăn .Cînd eu voi fi mort` — fiindcă voi muri înaintea ta, Netty — să vii la groapa mea, dar nu ca să plîngi ! Să iubeşti un băiat tînăr pe iarba ce va creşte din mine, pentru ca la şoaptele iubirii voastre să tresar şi eu în mormînt !

— Cuvintele tale mă întristează, Paul, făcu Netty mîhnită. De cînd am venit, vorbim numai de moarte.

Adevărat ! Şi aici, în caietul amintirilor, de ce am lungi descrierea unei scene atît de simple, atît de nobile. Da, de o noblete pe care numai dragostea o ştie întipări arătărilor ei. I-am sărutat fruntea, apoi ne-am îmbrăţişat, sorbind eternitatea într-o clipă ! Şi cînd mîna mea abilă începu să desprindă unul cîte unul nasturii... toate piedicile ce ne întîrziau fericirea, Ana se supuse cu acea discreţie fără capricii, cu acea teamă dulce, care face de neuitat amintirea primului moment nupţial. În gesturile Anei era firescul şi neprefăcutul unui copil. Cuvintele ei, rîsul ei, totul trăda inocenţa.

Deodată îmi veni o idee absurdă :

— Dar dacă Ana e vinovată ?...

Durerea îmi tulbură mintea.

— Ar fi cu putinţă ?... îmi zisei. Cînd ? Cum ? Cu cine ?...

Un val de ură mă încinse împotriva omului care ar fi trecut prin viaţa acestei femei. Nu-l cunoşteam, nu-i ştiam nici numele, dar în negura în care fiinţa lui plutea, îi trimiteam ameninţarea şi ura mea de moarte.

— Şi dacă vor fi fost mai mulţi ?

Întrebarea asta nu mi-o pusesem niciodată ! O su-

ferinţă atît de ascuţită îmi strînse inima, că ideea îmi deveni în aceeaşi clipă de neîndurat.

— Trebuie să aflu tot, şi chiar acum ! îmi zisei ameţit.

Bustul ei se dezvelise, măreţ şi impudic ca un corp de statuie. Păru-i roşiatic îi cădea în falduri pe umeri. Femeia deschise braţele, ca o cruce vie, chemîndu-mă lîngă strălucitoarea ei frumuseţe.

XII

Afară erau semne de furtună şi ploaie. Cerul părea un cîmp îndoliat, pe care se desfăşura goana despletită a norilor. Tunetele prevesteau vijelia, iar în atmosfera electrizată faţada clădirilor privea prin ferestre, ca prin ochi speriaţi, descărcarea apropiată a elementelor.

Strînşi, cufundaţi unul într-altul, căutam parcă în dragostea noastră ocrotire de ameninţarea văzduhului. Gurile noastre se întîlneau sub umbra părului ei acaju, iar braţele strîngeau înfrigurate trupurile topite în iubire. Buzele mele alunecau pe sîni, pe gîtul alb, pe umerii rotunzi.

— Părul tău mi-aminteşte de zeiţa Şarga din poeziile populare, zîna cu plete de foc. Şi fiinţa ta e de flăcări, Ana mea !

— Zeiţa păcătuieşte cu un muritor, pentru care va pierde cerul, îmi răspunse ea zîmbind.

— M-aş fi aşteptat să-mi hărăzeşti un loc în Olimp. Nu ţi-ar plăcea să fim o pereche de zei ?

— Nemurirea... şi amorul ! făcu ea cu ochii mari deschişi. Ce sublim s-ar fi putut alcătui lumea.

Afară izbucni furtuna şi ploaia. Lumina se acoperi de un văl, şi din fîntîni desfundate se prăbuşiră pînze de apă, ca revărsarea unui ocean ceresc. Brăzdările de fulger aruncau răsfrîngeri palide pe chipurile noastre, iar repercutarea tunetelor dădea tresăriri de spaimă Anei, care mă strîngea înfiorată. Deodată răsună ca o descărcare elementară trăznetul, aşa de aproape de noi

că ne crezurăm pierduţi, şi un zigzag de un violet orbitor înroşi, apoi albi un paratrăsnet din faţa clădirii.

Atunci, în apropierea aceea, în care şi sufletele noastre păreau un singur suflet, în acea intimitate stîrnită în noi de iadul de afară, i-am mărturisit Anei toată fericirea şi toată durerea mea.

Posedam fiinţa ei, şi aceasta era pentru mine o încîntare, o mîndrie, pe care nu le întrecea decît nemărginirea dragostei mele. Dar nevinovăţia ei, jertfită mie cu atîta uşurinţă, — de altfel bine gîndită, — era pentru mine un lucru de neînţeles. Mă durea ca pîngărirea unui lucru sfînt, ca nimicirea unei opere de artă. Îmi dădeam bine seama că „formele solemne" n-ar fi schimbat nimic din realitatea lucrurilor, însă prejudecata milenară — temelie însăşi pe care e aşezată societatea — înrădăcinase în mine un ireparabil regret.

Preţul unei asemenea femei ar fi putut fi un tron. Şi ea, pentru o amăgitoare libertate, fruct al unei fantezii îmbolnăvite de cărţi, înspăimîntată poate de pilda nefastă a atîtor căsătorii — şi aici era scuza ei — cunoscuse dragostea ca o midinetă ! Nu mai cugetam că acest sacrificiu fusese în folosul **meu**. Mă socoteam un străin, şi pe Ana o femeie care se dăduse unui străin. Pe fruntea ei pură era o pată ce nu se mai putea şterge.

Îmi ziceam : ce schimbare ar fi în viaţa mea dacă această bijuterie feminină mi-am împodobi în mod obişnuit locuinţa ! Cînd intensitatea dragostei ar slăbi şi natura animală a bărbatului m-ar îndemna la aventuri, la vatra mea aş afla o prietenă, poate mama unor copii, un zil unic în hăul de duşmănie al lumii. Reveneam, după un lung ocol, la acel echilibru normal, la care natura supune pe cei mai rebeli. Înţelegeam că pentru o dezvoltare a personalităţii mele trebuia să-mi creez acea răspundere a vieţii, care presupune întîi o familie.

Şi acum, Ana va pleca pentru a se înapoia peste cîteva zile, ca o amantă clandestină într-un loc clandestin ! Aveam o presimţire tragică a răului, pe care dezordinea situaţiei noastre o va căşuna mai tîrziu. Viaţa

mea neavînd un centru de atracție, ca să-mi impună îndatoriri lămurite, va fi în bătaia vînturilor, în viforul ispitelor. Amîndoi vom încerca poate să schimbăm cursul vieților noastre, atunci cînd nimic nu se va mai putea schimba.

Ana era însă atît de fericită, că a-i fi tulburat visul cu filozofia mea practică ar fi însemnat poate să o pierd. În ea vorbea mai întîi tinerețea. Avea optsprezece ani ! La această vîrstă era frumoasă, liberă și bogată ! Pentru ea, viața se desfășura ca un peisaj, ca un bal. Îndrăzneala, imprudența erau la dînsa prisosul de energie al vîrstei, care trebuia cheltuit. Fără asta, forța ce clocotea în sîngele-i tînăr ar fi cerut o altă expansiune. Adăugînd la aceste elemente o cultură, din care inteligența-i vie asimilase ce era mai scăpărător, mai original, dar mai puțin profund, aveam explicația mentalității ei. Ca educație, un tată filozof — adept al lui Dionysos — și lipsa de îndrumare a unei mame. Într-un cuvînt, era pregătită să ajungă victima propriilor iluzii.

Aceste gînduri cuminți le aveam alături de ea, sub privirea **ochilor serii.** Cînd mă aflam însă departe, în solilocul gîndurilor mele — și aici era primejdia — lucrurile îmi apăreau în altă lumină. Ana era atunci pentru mine numai o amantă, strălucitoare, vrednică de a fi iubită cu întreaga pasiune. Vedeam în închipuire făptura ei frumoasă, elegantă ; auzeam parcă glasul ei cald, mă îmbătam de spiritul ei capricios și original, — și toate aceste comori mi-erau mai scumpe prin depărtare ; dorința se întețea, neștiindu-le cu totul ale mele. Faptul că puteam să le pierd îmi sporea voința de a le păstra. Întîlnind-o numai în cuibul dragostei, prețuiam savoarea copioasă a aventurii, înțelegînd și dorind pe Ana numai ca pe o ființă de dragoste.

Și în definitiv, aceasta era principalul ! Atunci îndreptățeam cu desăvîrșire scrupulul ei de a nu consimți la căsătorie. Instinctul îi arătase calea dragostei adevărate. De-aș fi știut-o întotdeauna a mea, satanica plăcere a

așteptărilor, apoi a prezenței și posedării ei, ar fi dispărut !

Astfel, eram dominat exclusiv de ideea iubirii.

Am sorbit în brațele Anei toată cupa iubirii, am istovit voluptățile pămîntului.

Clipele trăite împreună sînt dintre acelea care nu se uită niciodată. Ca paginile scrise cu foc sau cu sînge.

Nu cunoscusem, și de la ea n-am mai cunoscut altă femeie, care să pună în iubire atîta patimă, atîta dorință de a trăi și a înțelege dragostea, în care se integra cu toată viața ei. Se îndrepta spre iubire cu acel simț instinctual al florilor, care se întorc spre soare.

În clasificarea sa, D. Paul Bourget ar spune că Ana era o femeie **de inimă,** căci inima era organul ce dădea nota personalității ei. Dar domnul Paul Bourget n-a cunoscut pe Ana. Nici Ana nu mi s-a lăudat că l-ar cunoaște pe domnul Paul Bourget. Cum caută și învățații aceștia să pună sufletul în balanță, în retorte, în fiole, în borcănașe cu etichete, ca pe o compoziție chimică ! Cu ce gravă naivitate afirmă ei că sufletul, gîndirea nu sînt decît o proprietate a atomilor de materie ! Un nimic e de ajuns să prefacă într-un mare nerod pe un mare savant !

Nu era inima caracteristica acestui suflet femeiesc, căci această predispoziție sentimentală este comună întregului ei sex. În Ana trăia un suflet de copil. Un copil neprefăcut, care dă dorinței o nemijlocită înfăptuire. În această sinceritate tresaltă un temperament primitiv, căruia minciuna și convenințele sociale nu i-au alterat nimic din alcătuirea firească.

Netty n-a cunoscut minciuna. Ea nu știa perifrazele păcătoase, care vor să dea înțelesuri întortochiate faptelor. La ea adevărul, dragostea, erau normale ca respirația. Trăiau o viață neatîrnată de voință, erau o conștiință mai presus de cugetare.

Îmbătați de iubire am cutreierat împreună Bucureștiul, și în toate colțurile lui am lăsat urmele pașilor noștri și ceva din tremurarea sufletelor noastre. Am făcut cu automobilul sau călări, plimbări la țară, prin pădurile

Comanei, pe marginea apelor, prin pajiştile verzi, prin grădini cu ierburi înalte, în splendoarea cerului de mai. Pretutindeni gurile ni se întîlneau şi existenţele noastre se contopeau în viaţa vie a naturii. Toate freamătă şi azi de freamătul şi de suspinele noastre. Punînd urechea la pămînt, îmi pare că locurile sfinţite de paşii ei se înfioară şi acum de şoapte de dragoste.

CAPITOLUL II

XIV

Bogăţia desfrînată a verii fu urmată de o toamnă luminoasă, călduţă şi tristă, ca apusul unei celebre frumuseţi. Una din acele toamne de melancolică poezie, pe care le cunoaşte numai cerul Bucureştiului, şi care fac aproape singurul farmec al acestui oraş, ce nu poate fi iubit pentru el, ci pentu amintirile îngropate între ziduríle lui. Spre deosebire de primăvară, care-mi dă nostalgii călătoare, toamna mă îndeamnă să rămîn, să gust aici bucuriile pămîntului, legate de trotuarul capitalei şi de trecutul copilăriei mele.

Lunile iulie şi august le-am petrecut în străinătate, iar familia Vlad în vila proprie de la Sinaia.

Sosirea acestei toamne, sub ocrotirea iubirii Anei, m-a aruncat deodată cu ani înapoi. Netty îmi împrumută din tinereţea neofilită a sufletului ei. Şi ca altădată în zilele adolescenţei, am dat inimii mele nebunia idealistă a vîrstei ce n-avea să se mai întoarcă. Am cutreierat din nou cu ea străzile Bucureştiului, strîngînd-o de braţ şi primind aproape gură în gură vorbele de iubire. Ne plimbam ore întregi fără rost, rîdeam de cel mai mic lucru, ca nişte copii, apoi ne înapoiam pe seară, zdrobiţi, ca noaptea să ne visăm iar împreună. Nu o dată, de dragul ochilor ei dornici am amînat procesele, ca să pledez în faţa naturii procesul iubirii noastre.

Enigmele, viața le pune și tot ea le dezleagă.

În anul 1904, cînd se petrece întîmplarea, după toamnă a urmat iarna, ca în toți anii dinainte și după Cristos. Viața dădu prilej să se nască unei împrejurări, pe care închipuirea ar plămădi-o pentru rîsul zeilor lui Homer.

Ca de obicei, iarna a sosit brusc. Zi de toamnă umedă, pînă la orele cinci după-amiază, apoi deodată vînt înghețat, pe urmă zăpadă. Tîrziu spre seară mă înapoiam de la Tribunal în limuzina mea încălzită, obosit de așteptarea unui proces, amînat din pricina „orei legale". În dreptul Ateneului am oprit, coborînd să cumpăr de la chioșc niște reviste străine. Cînd mă înapoiam, mă întîlnii față în față cu o ființă mică, zgribulită și ninsă. Nu-mi fu greu să recunosc pe domnișoara Olga Vlad.

— M-a prins iarna în pardesiu ! zise ea rîzînd, cu nasul vînăt de frig.

— Ce imprudență ! De ce n-ai luat o trăsură, o mașină închisă ?

— N-am găsit.

— Suie fuga în trăsura mea, căci nu vreau să te am pe conștiință. Cum o să mai scrii dumneata drame nemuritoare dacă ai să răcești ?...

Și dîndu-mi brațul, o ajutai să urce în automobil.

Deși timpul înșelător mă făcuse să plec de acasă în veștminte subțiri, prezența blănii se datora istețimii feciorului meu Barbu. Văzînd schimbarea timpului, bunul **famulus** a venit la Palatul de Justiție, în locul unde știa că așteaptă vehiculele, și mi-a lăsat blana la șofer.

Am pornit cu luminile stinse, pe cînd Olga, dînd de căldură, își lărgea hăinuța, scuturînd zăpada ce-i intrase pe gît.

O ajutam în această întreprindere, cu mustrări părintești, cînd mașina intră în bulevardul Colței.

În acest moment îmi veni o idee :

— Ce-ai zice, duduie Olga, dacă am goni pînă la șosea ?... Zăpadă pe copaci... Trebuie să fie pitoresc.

— Haide !

Parcă întinsesem o jucărie unui copil !

Și comunicînd șoferului ordinul prin tubul acustic, ne îndreptarăm voioși într-acolo. Trăsei perdeaua pe geamul ce despărțea compartimentul din spate de șofer, ca să însemnăm diferența între patron și proletar.

Felinarele clipeau bolnav sub ninsoarea cernută ca într-un decor. Mă uitai zîmbind la Olga. În toropeala plăcută a cupeului, chipul ei se rumenise măr. Ochii-i negrii sticleau ca privirile de păpușe.

— Eh ?... făcui zîmbind.

Olga ridică din umerii-i mici și rîse.

— Va să zică, o idilă ! adăugai eu.

— Cu desăvîrșire neașteptată !

M-apropiai de urechea ei și-i șoptii :

— E cea dintîi ?

Copila întoarse spre mine o figură serioasă și-mi răspunse cu stingherire :

— Dar eu nu socot plimbarea asta ca pe o idilă. Și dacă ar fi, **desigur** că e cea dintîi.

— Natura pare că a pregătit înadins poezia ei. Ia privește : pădurea albită de omăt, liniștea asta tainică, luminile care abia înțeapă bruma violetă a nopții ce coboară... Toate așteaptă destăinuirea unui suflet, prins în mreaja iubirii.

Cît puteam deslușî în întuneric, chipul Olgăi arăta oarecare teamă. Cu glasul tremurînd, îmi zise :

— Să nu întîrziem. Te rog, spune să întoarcă...

— Nu-ți fie frică, duduie, o asigurai. Mergem numai pînă la Băneasa și înapoi. Într-o jumătate de oră sîntem acasă.

Vasile șoferul conducea încet, presimțind parcă solemnitatea momentului dindărătul draperiei.

— Te rog și eu un lucru, domnișoară Olga, vorbii eu serios. Cu toate că nu e nimic rău în fapta noastră, aș dori să nu spui nimănui de acasă că am fost împreună la șosea. Poate că ar da loc la comentarii, și...

— De prisos, domnule Scudrea. N-aș face în nici un caz asemenea copilărie.

— Îți mulțumesc.

— Nu e nevoie de mulțumiri.

Tăcurăm. Simţeam între noi o strîmtorare ciudată. Eu fierbeam, biciuit de o nebunie. Seara, singurătatea, tăcerea... o femeie alături...

Îi zisei iar, pe ton de glumă :

— Dar dacă ar fi o **adevărată** idilă... ai spune ?

— Ce întrebări ! îmi replică ea rîzînd. Cu atît mai mult n-aş vorbi atunci... O adevărată idilă ar fi un sentiment sfînt ! Aş socoti o crimă să-l divulg.

Va să zică, nu spune, gîndi eu. Negreşit, un sentiment sfînt... Şi dacă, totuşi, **ar spune ?...** Ana ar fi pierdută pentru mine !...

La această idee mă înfiorai tot !

Dar nu ! Aş lupta, m-aş agăţa cu dinţii, aş tăgădui cu înverşunare. I-aş spune de pildă, că ea, Olga m-a rugat să mergem afară din oraş, că **ea** mi-a făcut mărturisiri, şi că la refuzul meu se răzbună minţind... Da, da, ar fi tot ce aş avea de făcut. N-ar fi tocmai cavaleresc curajul meu, dar fiecare îşi apără fericirea cum poate...

Aceste gînduri îmi treceau prin cap cu o iuţeală nebunească. Creierii îmi clocoteau sub asaltul temerilor şi dorinţei. Nu e timp de pierdut, îmi zisei. Şi schimbînd deodată subiectul, urmai cu accentul meu cel mai grav :

— Vezi, domnişoară ? Decît am vorbi lucruri fără rost, ne-am da mai bine seama că dumneata poţi să răcească. Aici nu e tocmai cald, şi hăinuţa dumitale e subţire de tot.

— Dar te asigur...

— Nu mă asigura. Uite, eu îmi scot blana şi o îmbraci dumneata.

— Nu, nu se poate. Dumneata fără nimic ? Nu vreau.

— Bine. Atunci s-o împărţim pe din două. Uite-aşa... Cum e destul de largă, trag partea din dreapta spre dumneata, o trag mult... ridică-te, te rog... aşa... iar dumneata încapi toată într-o jumătate de blană. Şi legile sociale au hotărît ca femeia să fie jumătatea bărbatului !

Însoţind vorba cu fapta, silind mai mult decît convingînd pe domnişoara Vlad, o înfăşurai toată, ghemuind-o pachet lîngă mine. O simţeam caldă şi mică, i-auzeam inima bătînd, ca unui porumbel. Tăcea şi tremura.

M-apropiai de obrazul ei, pînă cînd genele-i îmi mîngîiară pleoapele, ca nişte picioruşe de muscă. Apoi încercai s-o atrag înspre mine, să mi-o lipesc de piept.

— Ce faci ? strigă ea speriată. Lasă-mă sau ţip !

— Te-aude şoferul... îi şopti.

Şi lupta dintre noi fu mută.

Mica Olga îmi propti amîndouă mîinile în piept, zbătîndu-se să-mi scape şi scrîşnind printre dinţi... „laşule ! laşule“ ! Cînd văzu însă că braţele-i şubrede se înconvoaie sup apăsarea puternică, părăsi pieptul, ca să atace o poziţie mai delicată. Şi-mi înfipse amîndouă mîinile în obraz. Înţelegînd pericolul, cu iuţeala fulgerului îi prinsei mîinile cu stînga mea, şi în aceeaşi clipă îi apucai gura cu dinţii. Scoase un ţipăt scurt şi nu mai rezistă.

Îmi plimbam buzele lacome pe ochii, pe gura, pe gîtul, pe sînii ei uşor descoperiţi în luptă, fără ca mica Olga să facă vreun gest de împotrivire sau să-mi înapoieze sărutările. Stătea nemişcată ca în somn. Numai cînd voii să duc mai departe pornirea mea lăuntrică, îmi zgîrie mîna. Apoi îmi zise simplu :

— Domnule, cred că nu ţi-a scăpat din vedere indiferenţa cu care am primit dezmierdările dumitale. Înaintea acestui refuz, cred că ar trebui să dai înapoi.

— Şi minciuna e adorabilă în gura asta mică ! îi răspunse-i sărutîndu-i mîna.

Atunci ochii ei se aprinseră, chipul i se învioră, şi Olga îşi aruncă braţele de gîtul meu. Mă strînse pe inima ei, îşi dete capul de spate şi-mi întinse buzele, într-o sărutare de patimă.

O, fulgi de zăpadă ! O, iarnă poetică, priincioasă amanţilor din automobil !...

Cînd ne desprinserăm, ameţiţi de beţia sărutului, Olga murmură, cu capul încă sub buzele mele :

— De-atît de mult timp te iubesc !

— Oh da ! Şi eu...

— Ah... Numai de n-ar afla vreodată Ana !...

Simţii o răceală în tot corpul. Poezia clipei dispăru şi primejdia viitoare se ridică înaintea mea ca un munte.

— Dar de ce tocmai... domnişoara Ana ?... îngînai eu.

— Pentru că m-ar bate !

— Drace ! Şi cu ce drept ?

— Şi-a pus în gînd să-mi ţină loc de mamă. Zice că nu vrea, lipsită de controlul matern cum sînt, să fac şi eu marea prostie.

— Şi tu ?... Dar cine a mai făcut-o ?

— Alte nenorocite...

— Nenorocite ?... Cuvîntul e cam aspru, sfîrşii eu cu jumătate de glas.

În acel moment, cum stăteam cu privirile distrate în noaptea ce ne înconjura, ceasornicul fosforescent al automobilului arată orele opt ! Tresării.

— Olga, e ceasul opt.

— Doamne ! Ce ne facem ? Unde sîntem ?

Mă uitai pe fereastră : eram în plin cîmp. Sub noaptea de păcură ce cădea de sus odată cu perdeaua de fulgi, din cîmpie ieşea o baltă de ceaţă lăptoasă, opacă, ascunzînd orizontul de la doi paşi. Nu lipseau decît lupii, ca să fie de-a dreptul lugubru.

Strigai prin cornet :

— Vasile, înapoi cu toată iuţeala !

Şi în zece minute eram în dreptul porţii mele.

Olga mă sărută lung pe buze, şoptindu-mi :

— Abia aştept să intru la tine.

— Oh ! Şi eu la tine...

Şi ne-am despărţit.

XV

Mai tîrziu, la gura focului, stăteam cu privirile pironite în jarul aproape stins.

Scena petrecută, departe de a-mi lăsa plăcerea unei amintiri înfiorate, îmi încurcă mintea cu socoteli dintre cele mai grave. Ce urmări va avea această nefericită întîmplare ? Desigur, mica Olga îşi va crea drepturi din uşurinţa mea. Eu ce voi face ?...

Întregeam toate moment cu moment, şi nu mă puteam împiedica să zîmbesc. Vîrsta şi condiţia socială a acestei fete... Ciudat. Se aseamănă atît de mult cu firea neatîrnată a Anei. Stranii evenimente. Dacă n-aş şti că s-au petrecut, aş zice că... Hm ! Ce păcat că sînt surori şi locuiesc în aceeaşi casă. Aventura în sine ar fi atrăgătoare.

— Păcat ! zisei eu, începînd să fiu biruit de somn.

Am sculat pe Edgar (alias Barbu), ca să-mi aprindă focul ce se stinsese, şi am adormit zîmbind.

A doua zi de dimineaţă, îndată ce m-am deşteptat mi-am adus aminte de scena din ajun, şi am simţit un nor peste suflet. M-am silit să nu dau faptului multă însemnătate. Ca să nu-l împreun cu imaginea Anei, am sărit repede din pat, întinzîndu-mi trupul moleşit de somn. Aruncîndu-mi privirile pe fereastră, nu fără neplăcere văzui pervazul acoperit de zăpadă, şi strada înnecată în lapoviţă de noroi şi fulgi. Viscolea, şi trotuarul era populat de umbre fugare.

Vîntul îmi scutura cercevelele, sufla pe coş, şuiera în cenuşa din vatră. M-am dezbrăcat repede, am făcut gimnastica zilnică şi am chemat feciorul. Barbu (alias Edgar pentru clienţi ori musafiri) îmi apăru legat la fălci cu un tulpan murdar. Acest mizerabil, — fosta mea ordonanţă din timpul unei manevre, — îmi chinuia slăbiciunea ce simţeam pentru el, storcîndu-mi parale cu toate prilejurile. Şi cu drept cuvînt. Mi-era fecior, băiaş, bărbier, telefonist şi cîteodată confident... Căpătase o îndemînare rară, ajunsese **alter ego** al fiinţei de amănunt ce trăieşte în fiecare om. Cînd îmi venea legat la fălci sau văitîndu-se de şale, era semn că are nevoie de bani. Mă făcui că nu bag de seamă şi întrebai :

— Ai pregătit baia ?

Dar monstrul tăcea, cu privirile întunecate.

Peste o oră eram în biroul secretarilor, unde am expediat afacerile curente şi am împărţit munca. După ce mă lăsai asasinat şi de clienţii care aşteptau, mă pregătii de plecare şi sunai pe Barbu.

ILIE GINA
Bibl. pers.

Gîndurile îmi fugiră o clipă, şi iar mi-adusei aminte de Olga. Nemişcat ca o statuie, Barbu scoase un oftat din adîncul plămînilor. Mi-am pus blana, fularul, mi-am luat servieta, am privit la ceas şi am dus mîna la portofel... Faţa lui Edgar se înseninâ pe neaşteptate. Ticălosul începu să danseze împrejurul meu ca o maimuţă ; îmi scutură pentru a treia oară pantalonii, îmi aduse bastonul, îmi dădu nişte dosare uitate, răspunse în locul meu la telefon, se arătă în sfîrşit în ipostaza lui de valet ideal. Ieşi apoi repede pe uşă şi după cîteva minute mă înştiinţă că automobilul aşteaptă. Plătii peculiul sclavului şi porni după treburi.

Şase zile n-am mai dat pe la familia Vlad. Întîlnirile mele cu Ana avînd loc la Trianon, îmi rărisem vizitele înadins, ca să nu cădem în imprudenţe ce ne-ar fi putut trăda. Apoi, incidentul cu Olga trebuia curmat. Voiam să las un interval destul de lung, să putem uita amîndoi.

A şaptea seară însă profesorul Vlad îmi telefonă că doreşte să mă vadă, într-o chestiune de afaceri. Mărturisesc că am îngheţat. Desigur, afacerea nu poate fi decît Olga ! gîndii eu. Şi cu inima îndoită, bătui în seara aceea la uşa profesorului.

Uşa de la intrare se deschise şi-mi ieşi înainte... Olga. Îngălbenii.

Mă strînse de mînă şi voi să mă sărute. I-am întrerupt avîntul, vorbindu-i cu glas tare :

— Bună seara, domnişoară. Domnul profesor e acasă ? Rău faci că ieşi în sală fără haină groasă. E un frig umed. Cred că tremură şi morţii în cavouri.

Grăind într-una pe aceeaşi voce de ţipăt, mi-am scos blana, galoşii, mănuşile şi pălăria. Olga mă privea cu o mirare speriată. La fiecare încercare de a-mi vorbi în şoaptă răspundeam cu tonul cel mai înalt, să se audă din stradă. Apoi am intrat în casă.

Ana îşi aşeza părul în oglindă, şi cînd se întoarse să-mi dea spre sărutare degetele-i fine, inima mi se umplu de un val de iubire. Obsesia întîmplării cu Olga se şterse deodată.

Angela era în seara aceea de o frumuseţe princiară. Îmbrăcată într-un **peignoir** de culoarea perlei, şi înotînd într-o spumă de dantele, corpul ei mlădios se odihnea leneş pe o sofa. Privea într-un album cu reproduceri de picturi japoneze, cînd mi-a întins mîna.

Mi s-a părut o regină antică într-o litieră.

Fără voie, mi-am aruncat de mai multe ori privirile încărcate de admiraţie spre ea, lucru care n-a scăpat observaţiei ei, căci am surprins-o zîmbind.

Am trecut apoi în biroul domnului Vlad, pentru a discuta „chestiunea de afaceri".

De la primele cuvinte, o mare greutate mi se luă de pe piept. Nu era Olga afacerea ! Profesorul Vlad voia să înceapă un proces, pentru rezilierea contractului unor arendaşi de pe una din moşiile lui. Cu acest prilej am putut să-mi dau seama de două lucruri : primul, de marea avere a profesorului, al doilea de infamia lumii. Moşiile le avea din moşi-strămoşi, cu hrisoave de sute de ani în familia lui. Şi un asemenea om ar fi făcut ticăloşia de care vorbea Păduroiu ?... Boierii — cînd sînt vicioşi — îşi îmbogăţesc argaţii, amantele sau casele de joc ; dar nu fură. Furtul în averea Statului e o prerogativă a oamenilor noi, săltaţi în situaţii înalte prin efectele binefăcătoare ale democraţiei.

Eram fericit de această descoperire, ca de o fericire personală. Ştiam că pot acorda acestui om întreagă stima mea.

Cum întîrziai cam mult cu profesorul, care se arăta măgulit de mirarea mea în faţa hrisoavelor domneşti doveditoare de proprietate, domnişoarele Vlad se retraseseră în camerele lor.

Am plecat de două ori mulţumit, dar mai ales de faptul că nesocotinţa mea faţă de Olga nu avusese urmări.

XVI

Astfel, dragostea cu Ana urmă netulburată de evenimente potrivnice, şi întîlnirile noastre la Trianon fură tot aşa de pasionate ca şi cea dintîi zi a iubirii noastre.

Totuşi, la întîia întîlnire după seara de mai sus, Ana îmi făcu o mustrare. Mai întîi, m-a cuprins de gît şi m-a sărutat cu acelaşi foc nestins care şi astăzi arde în sîngele meu. Să mai descriu clipele de patimă care ne-au înfierbîntat fiinţele, dornice de dragostea fără busolă şi fără ţărm ? Deodată, în temeiul dezmierdărilor, Netty se smulse din braţele mele şi mă întrebă cu fulgere în ochi :

— Te-am văzut uitîndu-te la Angela cu o privire neobişnuită ! O iubeşti ?... Spune !

— Cred că glumeşti.

— Nu glumesc ! Răspunde la ce te-am întrebat.

— E adevărat că Angela era mai bine ca alteori. Dar de aici şi pînă la dragoste...

Netty mă privi trist :

— Aşadar, e tot adevărat.

— Ce e adevărat ?

— Că nu mă mai iubeşti.

Am rîs şi am voit s-o sărut, dar ea mă respinse blînd:

— Nu.

— Ascultă, Netty, i-am zis, nici nu mă ostenesc să protestez. Îmi faci o scenă nedreaptă.

— Scenă ? rosti Ana cu o pornire fără frîu. Scenă, fiindcă îţi spun temerile care mă muncesc pentru dragostea mea ? Dar nu înţelegi, adăugă ea, că dacă m-ai înşela, aş înebuni ; dacă nu m-ai iubi, m-aş omorî !

Fără voie, am simţit un fior prin inimă. Întîmplarea cu Olga îmi veni iarăşi în minte.

— N-ai frică, i-am răspuns înlănţuind-o. Te iubesc şi fără tine n-aş înţelege viaţa !

Netty mă ascultă cu ochii mari deschişi, într-o lumină de plăcere supralumească. Îşi lăsă capul pe umărul meu şi buzele în voia buzelor mele. Şopti :

— Să nu mă înşeli... Să nu iubeşti pe Angy mai mult decît pe mine... Iubirea mă face geloasă, nebună. Mi-e teamă şi de umbra ta. Mi-ai spus odată că un păianjen te-a muşcat noaptea de gură. Ştii ce m-am întrebat după aceea ? Păianjenul acela o fi fost de parte bărbătească... sau femeiască ?...

Aceste amănunte adorabile ale sufletului Anei, temperamentul ei pasionat, făceau din orele noastre de iubire clipe ce nu se pot reda prin cuvinte. Erau ceva negrăit, mai subtil decît poezia : erau muzica vieţilor noastre.

Ana avea pentru dragostea noastră un cuvînt vechi, dar plin de adevăr : este un vis. Eu îi spuneam :

— În proza pămîntească a traiului, tu eşti o părticică din cer, o rază divină trimisă mie de Creator.

Şi ea îmi răspundea :

— În braţele tale sînt atît de departe de pămînt, încît mi se pare că visez. Tu eşti visul meu, idealul meu!

Netty îmi şopti la ureche, discret :

— Paul, tu eşti idealul meu naţional !

Rîsei şi o sărutai.

— Dacă te gîndeşti la naţiune, e grav ! Vrei să dai ţării soldaţi !

— Negreşit. Aş vrea să am un copil de la tine. Să fie capul tău întreg : ochii tăi, gura ta, fruntea ta, cultura ta...

— Chiar de la naştere ?...

— L-aş adora. Vrei să avem un copil ?

— Cu o condiţie : să-ţi semene ţie.

— Nici nu discut. Ţie să-ţi semene, ca să-mi amintească toată viaţa de tine, să-mi mîngîie singurătatea după ce tu mă vei înşela.

Am protestat la această învinuire, iar Ana urmă cu o voce surdă :

— N-ai să mă înşeli tu niciodată ? Toată viaţa mă vei iubi numai pe mine ? Nu te va ispiti o femeie mai frumoasă ? Spune...

— Cine ar putea fi mai frumoasă ca tine, Ana mea !

Ea şopti, pierdută :

— Mă faci fericită cu un singur cuvînt, chiar cu unul din acelea în care nu cred. Mai ales cu ele...

Apoi, cu tonul veseliei copilăroase, care-i era atît de obişnuit :

— Deci, am hotărît : facem un copil. Cum îl botezăm?

— Dacă o fi fată, Ana.

— Nu, nu vreau ! Băiat să fie. Să-ţi semene ţie. Îl

vom boteza Paul.

— Nu Paul, căci e urît. Mai bine un nume românesc: Pîrvu, Neagoe...

— Neagoe ?... Nu Neagoe, fiindcă mi-aduce aminte de Neagoe Vodă, pentru care am rămas corigentă la istorie. Mai, bine un nume din istoria Franței.

— Napoleon !

— Să-i zicem Francisc. Da, da, Francisc ! E frumos și poetic : Francisc...

— Nu vrei tu, Netty, să facem doi copii ? O fată și un băiat : Ana și Francisc.

— Ferească Dumnezeu ! De ce doi și nu șase ? Ce-ar fi să avem șase copii ? Ar fi nostim și oribil. Eu o matroană venerabilă și tu un burghez cu chelie și ochelari, aducînd duminica prăjituri și surprize copilașilor !

Și Ana izbucni într-un rîs, care-mi descreți toate cutele sufletului.

— Ah, dar uitasem de Francisc, reveni ea vioaie. Am să-l port cu rochiță pînă la trei ani, iar de atunci încolo îi comand pantalonași la Paris, la Lafayette. Este și mai ieftin ca la București.

— Te înșeli, copiii sînt mai scumpi la Paris. N-ai vrea să-l îmbrăcăm în costum național ? Ce frumoasă e cămașa cu arnici de pe vremea lui Burebista !

Netty se gîndea încordat ; zise, sărind de la o idee la alta :

— Ce crezi că ar zice lumea, Paul, dacă aș avea un copil ?

— Ce-ți pasă de lume ? Astăzi fetele iubesc între 16 și 18 ani, ajung mame între 19 și 20, între 20 și 23 sînt virgine, iar pe la 25 de ani se mărită !

— Căsătorită cu altul, ar fi mai grav, adăugă Netty. Așa însă sînt liberă. Și asta e mîndria mea.

— Dar și în căsnicie e normal, draga mea, ca femeia să meargă pe căi lăturalnice. Și ea a venit în lume tot pe de lături : din coasta lui Adam.

— Paul dragă, regele Francisc a domnit după Napoleon ?...

N-am putut rîde și gustă în voie această întrebare, căci Ana îmi prinse gura, ca o ventuză.

XVII

Au trecut două zile de cînd n-am pus condeiul pe hîrtie, ca să continui derularea acestor amintiri. În seara asta, deschizînd caietul și recitind paginile așternute, pe care le-am voit pagini vii din viața mea trăită, le găsesc searbede și reci, pe alocuri cu pretenții literare, dar fără ca vreuna să redea un moment real din iubirea mea. Amintirile acestea suferă de uscăciunea sufletului meu. De ce nu le pot scrie cu patima ce mă înfierbîntă în momentul cînd le trăiesc ! Din nenorocire, fenomenele vieții sînt ireversibile. Cînd mă uit înapoi la drumul străbătut, mi se pare că timpul s-a scurs ca o clipă. Neputința de a mă întoarce măcar o dată, pentru o singură neuitată oră, pe drumul parcurs în viață, naște în mine un sentiment din care nu lipsește oarecare groază. Încerc să retrăiesc în amintire clipele acelea, și nu regăsesc decît momente supreme, care la un loc nu alcătuiesc nici durata unui sfert de ceas. Cred totuși că viața nu se poate cîntări după acele clipe, fiindcă atunci ce-ar prețui viețile oamenilor care n-au avut nici plăceri, dar nici dureri din cele mari ?

Iau aminte că memoria mă slujește din ce în ce mai greu. Rîndurile scrise stau ca niște mărturii fără viață, pe care nu le pot schimba, deși inima-mi spune că realitatea a fost altfel.

Așa stînd lucrurile, se poate ca în cursul acestei povestiri să pretind că o femeie a avut mai multe feluri de ochi, două-trei înălțimi sau caractere deosebite. Astăzi m-am întîlnit cu o fostă iubită, de pe cînd aveam douăzeci de ani, și n-am mai cunoscut-o, fiindcă avea părul negru. Eu îi știam părul roșu : în amintirea mea și în însemnările mele vechi am cîntat-o ca pe o femeie cu coama de amurg, ca arama. Mi-a spus că nu i-a trecut prin gînd să-și vopsească părul : un păr negru-corb, mat făcînd în lumină ape ruginii. Eu luasem particularitatea drept generalitate, și închipuirea mea a țesut mai departe, plăzmuind o închipuire nouă.

Pe semne, așa se petrece și cu memoriile de față : ființele din caiet au asemănări vagi cu cele care sînt vii în inima mea. Iată, încerc să scriu, dar trecutul viu mă fură, capul îmi cade pe mînă și brațul îmi tremură. În mintea mea se perindă imagini, umbre vechi, care-mi joacă înainte ca un dans de fantome. Poate că este o profanare să redeschid această paranteză a vieții mele, care se va închide peste inima mea, ca piatra unui mormînt.

Dar înapoi la subiect.

De cîte ori mă duceam în vizită la familia Vlad, Olga îmi ieșea înainte. Cunoștea orele la care vin, felul meu deosebit de a suna. Era slăbită, plînsă. Figura ei îmi apărea ca o mustrare. Nu-mi mai vorbea nimic, dar ținea să mi se arate mereu, tăcută, mohorîtă, ca umbra cugetului meu. Dacă totul se mărginește aici, îmi ziceam, am început să mă obișnuiesc. Eram mulțumit că imprudența mea nu-mi complicase viața.

Într-o seară însă...

Feciorul mi-a deschis, și Olga, tînără ca o zi de marte, mi-a ieșit înainte în vestibul. Am simțit deodată dorința de a spune un cuvînt duios acestei fete. I-am strîns mîna mai cald și i-am sărutat-o pe braț, lîngă cot. Olga mă privea printre gene și surîdea sfioasă. I-am șoptit :

— Veșnic dulce, mica mea prieténă.

— Și dumneata veșnic schimbător, răspunse ea și fugi.

Am intrat în casă aproape vesel.

Ceea ce i se întîmplă rareori, profesorul Vlad lipsea de acasă. Se dusese la o ședință festivă a Academiei, dată în onoarea unui oaspete francez.

Am dat bună seara Anei, care ședea liniștită pe șcaun, mai palidă ca de obicei, cu privirile în gol, cu mîinile încrucișate pe genunchi, ca un copil îngîndurat. Ținuta aceasta îi era familiară și scotea în relief figura ei luminoasă, ce nu trăda pe femeia pătimașă din orele de dragoste.

Am sărutat apoi mîna Angelei, care, de la pian, îmi întinse un braț alb și plin, încărcat de dantele. Apoi își reluă în surdină sonata.

— Nu te supărăm cu vorba noastră, domnișoară Angy ? am întrebat eu.

— Nu știu dacă nu vă supăr eu cu exercițiile mele plicticoase.

În locul meu răspunse Ana, cu aceeași liniște :

— Ai face bine să le mai lași, dragă Angy. De azi dimineață de cînd ne asurzești !

La protestele mele, Angela mai urmă cîteva minute și se sculă de pe scaun. Trecu la o bibliotecă rotativă, de unde scoase o carte. Atunci băgai de seamă că Andrei Rădeanu se afla acolo. Adîncit într-un fotoliu, îndărătul bibliotecii, poetul citea cu luare aminte un manuscris.

Olga se așezase la o măsuță și scria într-un caiet opere nemuritoare.

O mulțumire senină se citea pe chipul ei, și ochii i-alunecau deseori înspre mine, zîmbitori. Mă simțeam cuprins de o voioșie calmă, de cîte ori îmi odihneam ochii pe ființa ei mică. Netty începu să scotocească într-un cufăr cu amintiri : un **bahut** vechi de nuc, din care scotea scrisori vechi, fotografii de prietene din copilărie sau de oameni celebri ,șuvițe din părul ei și al surorilor la toate vîrstele.

M-am apropiat de ea și am întrebat-o încet cum a dormit.

— Fugi de-aici ! îmi zise supărată, dar tot pe șoptite.

— Ce ți-am făcut ? întrebai mirat.

— Ai zis că-ți plac exercițiile Angelei !

— Dar...

— Să nu mai zici ! Numai eu trebuie să-ți plac.

Nu ținu însă mult supărarea, nici rîsul, și peste două secunde eram împăcați.

In seara aceea domnișoarele Vlad se resemnaseră la un rol de martire. Andrei Rădeanu venise cu gîndul criminal de a citi un poem ! Și sărmanele fete au fost nevoite să primească „cu plăcere !“ De ce aș întîrzia cu o narațiune de prisos, momentul suprem al lecturii, pe care toți o așteptam emoționați.

Rădeanu se așeză în mijlocul salonului, — cu spatele la mine, cu profilul la Olga, cu fața la Ana. Angela era văzută din **trois quarts !** Mic și slab, puțin adus de spate și scalîmb din genunchi, logodnicul familiei părea în salonul vast un bibelou caricaturizat, o marionetă din teatrul de păpuși.

Poemul nu era simbolist, ci în genul clasic, în ritmul în care Coşbuc compusese **Moartea lui Fulger.** Andrei Rădeanu descria acolo cum murise pe timpul domniei lui în care Coşbuc a compus **Moartea lui Fulger,** Andrei Răgan. Într-adevăr, fusese o moarte înspăimîntătoare. Niciodată un poet nu şi-a ucis eroul şi auditorii în chinuri mai groaznice. Şi aceasta cu inflexiuni vocale, cu gesturi largi de mînă, în sute de versuri, cu o rafinare de cruzime, vrednică de inchiziţia medievală ! Cele trei ascultătoare îşi impuseseră o mască tristă, şi fizionomia lor se schimba odată cu fazele de agonie ale eroului. Cînd veniră haitele de lupi, şi logodnicul, ca să redea scena în chip onomatopeic, începu să urle circulînd furios prin odaie, figurile domnişoarelor Vlad înregistrară expresii de nedescris !

tocmai potrivnic. Fiind la spatele autorului, nu eram dator să fac o figură de circumstanţă, şi ca atare faţa mea căpăta întipăriri naturale. În momentul cînd călăreţul îşi dădu în fine, sufletul şi începu moartea calului, ochii mi-alunecară fără voie într-o oglindă din faţă, şi mă văzui...

Abia mă mai abţineam ! Gura mi-alunecase pînă La mine, nu ştiu prin ce ticăloasă antiteză, efectul era aproape de urechi, ochii îmi lăcrimau, iar pe tîmple mi se umflaseră vinele, ca la apoplectici. Obrajii mi se umflaseră cimpoi, şi toată faţa congestionată părea că e gata să pleznească ca un balon !

Angela îşi întoarse întîmplător capul spre mine şi mă zări... N-aş putea spune ce exprima în momentul acela figura ei. Mirare... groază... contagiune, poate toate odată, însă îşi muşcă buzele violent, şi căutînd să se stăpînească, chipul ei căpătă îndată mimica şi culorile mele !

Dacă nu murea calul mai repede, s-ar fi întîmplat o nenorocire ! Figurile noastre ar fi fost observate de Olga, de Ana, şi pe Ana nimic în cer şi pe pămînt n-ar fi putut-o împiedica să izbucnească. Dar poemul luă sfîrşit !...

Nu mai descriu fericirea noastră, felicitările aduse autorului, emoţia şi năduşeala logodnicului, care se afla în

paroxismul febrei creatoare. Cu satisfacţia nemărginită a vanităţii, ascunsă sub zîmbetul modestiei, ne întreba pe fiecare :

— Ce zici, e bine ? Pasajul acela cînd trece rîul... (şi-l citea iar) sau dincolo, unde primul lup sare pe şa... Dar lupta cu fiarele ?... Ce zici ? Nu ştiu dacă am izbutit să...

Cu acest prilej, îmi dobîndii simpatia lui Andrei Rădeanu, prin elogiile neprecupeţite ce adusei operei lui. E aşa uşor să capeţi sufragiile unui scriitor. Să-l admiri !

Pe scurt, seara ne fu înveninată de comentarea poemului lui Rădeanu. Dacă am fi discutat asupra lui o săptămînă poetul ar fi fost în stare să rămînă nemîncat în acest interval, hrănindu-se numai cu laude.

Am observat că logodnicul familiei avea o înclinare deosebită pentru Ana. Ochii lui o căutau mai des. Vorba lui pe dînsa o îmbia. Se vedea în purtarea lui sfiiciunea şi dorinţa sufletului prins de dragoste, care gravitează numai în jurul fiinţei iubite. Şi cum Ana era singura care-i mîngîia mai puţin ambiţiile literare, durerea lui era dublă : suferea ca autor şi ca îndrăgostit.

Mă uitam la el cu mîndrie personală şi cu milă. Îmi ziceam : dacă ar şti !...

Firește, nu era deloc nevoie să ştie. Cu toate că era firesc ca Ana să fie iubită de dînsul, mă simţeam puţin umilit de un astfel de rival. Privirea lui lîncedă pe chipul iubitei mele cădea ca o insultă. Îmi venea să-l bat.

Cum era tîrziu, mă pregătii să plec.

— Domnişoarelor, să-mi daţi voie să mă retrag. Sînt cam obosit. Azi m-am sculat cu noaptea în cap, pe la orele unsprezece...

— Să nu te surmenezi ! răspunse Angela.

Mi-am luat bună seara şi am părăsit societatea.

Ca o obsesie, Olga mă petrecu în vestibul. În seara aceea ochii ei aveau o licărire stranie, chipul ei era transfigurat.

M-am îmbrăcat, mi-a dat mîna să i-o sărut.

I-am şoptit :

— Cîtă lucire ispititoare în aceşti ochi...

Ea zîmbi dezmierdător, întinzîndu-mi mîna pînă la buze şi plecîndu-şi capul în pămînt. Cu o pornire pe care

n-am putut-o stăpîni, am cuprins-o în braţe. S-a zbătut o clipă, şi-a ferit buzele, şoptind înăbuşit : nu ! nu ! Apoi cedă, lipindu-şi gura de gura mea. Îmi zise, cu mîna pe inimă :

— Dacă nu mă iubeşti, vei fi nenorocirea mea.

Pînă să mă dezmeticesc, mica Olga îmi fixă pe a doua zi ora, la care să ne întîlnim la cinema Lumen !

XVIII

Băutura desfătătoare, care la ospăţul vieţii se numeşte iubire, şi pe care natura a închis-o în amfora elegantă numită femeie, răspîndeşte asupra mea un farmec, căruia rareori am încercat să mă împotrivesc. Am dorit femeia, nu cu imboldul adînc către un ideal unic, ci cu pasiunea fierbinte a momentului. Dar odată intrat în mrejele iubirii unei femei, nu m-am putut desprinde, ci am iubit-o un timp, pe care am căutat de obicei să-l fac cît de scurt.

Iubirea Olgăi mă punea într-o stare de suflet cu totul alta. Pe această copilă n-o iubeam, nici n-o doream. S-o pierd pe Ana din pricina ei, şi în loc de Ana să rămîn cu Olga ?... Imposibil ! Asta niciodată. Cu orice preţ trebuia să descurc încurcătura şi să readuc pe mica domnişoară Vlad la raţiune. Situaţia între noi ar fi fost aproape ca limpezită, dacă nu intervenea acea îmbrăţişare neaşteptată, care a răsturnat poziţia noastră unul faţă de celălalt, creîndu-mi mie datorii, iar ei drepturi.

Era vădit că din seara aceea de iarnă, Olga începuse să mă iubească. Lacrimile, slăbiciunea ei dovedeau că micuţa lupta cu un sentiment ce o biruise, dar care nu dădea inimii ei nici o îndestulare. Prin gestul meu nebun am reaprins acel foc, care s-ar fi potolit cu trecerea timpului. Am înţeles incandescenţa acestui simţămînt din cuvintele ei simple, dar de temut prin sinceritatea lor : dacă nu mă iubeşti, vei fi nenorocirea mea.

Nu e vorbă, nenorocirea... moartea... sînt un refren în gura femeilor care iubesc. Dacă toate s-ar omorî din pricina dragostei, n-ar mai exista femei bătrîne pe pămînt. Deci şi ameninţarea aceasta trebuie luată cu scară de reducere.

ILIE CINA Bibl. pers.

Dacă totuşi, în urma ultimului meu gest, m-aş purta iarăşi nepăsător, dezamăgirea ei ar lua poate forme atît de grave, încît cauza răului s-ar descoperi. Şi atunci, scandalul. Nu, nu. Decît aflarea acestei taine, mai bine orice. Mai bine înşel pe Ana...

Aceste gînduri mă zbuciumau, pe cînd îmi îngrijeam toaleta, ca să mă duc la întîlnirea poruncită de Olga. Edgar se învîrtea împrejurul meu, servindu-mi cele trebuincioase, dîndu-mi de cîte două ori un lucru pe care-l uitam, fiind cu mintea aiurea. Nici o plăcere, nimic din emoţia aproape sfîntă a unei întîlniri de dragoste nu-mi încălzea inima. Nu eram cuprins decît de o grijă surdă şi tresăream la fiecare gînd :

— Dacă va afla Ana ? Dacă Olga se va trăda ? Voi putea tăinui multă vreme acest dublu amor, trăit în împrejurări atît de extraordinare ?

După ce-mi isprăvi toaleta, dădui o ultimă întorsătură de mînă cravatei.

— Barbule, plec.

— Coane, v-aţi uitat mănuşile.

— Am mai uitat ceva, Barbule.

— Mai ce, coane ?

— Conştiinţa ! răspunsei eu grav.

Şi am ieşit în stradă.

XIX

Era o seară de iarnă de o frumuseţe polară, de o temperatură marină. Un aer călduţ, fără adieri de vînt.

Fulgi mari cădeau ca din sită, aşternînd pe drumuri un covor de zăpadă, acoperind pe trecători cu o ploaie de confeti. Cerul părea că scutură asupra pămîntului flori albe de vişin : atîta primăvară era în aer, atît de molcom se aşeza iarna. Privind în zare, vedeam o perdea mişcătoare de hermină, brodată pe o reţea rară, ca o marmură fină. Felinarele de gaz clipeau palid, dar o lumină dulce îmbrăca amurgul. Lumea forfotea veselă ; zgomotul trăsurilor şi automobilelor, clopotul tramvaielor

aveau parcă şi ele un sunet deosebit, de voioşie şi sărbătoare.

Înaintea unei porţi văzui un grup de băieţi în uniformă de liceu, aşezîndu-se pe două rînduri, apoi începînd să cînte în cor :

— Bună dimineaţa la Moş Ajun !

Seara de 23 Decembrie ! Seara Ajunului, seara fermecătoare a copilăriei mele ! Un sentiment de nostalgie îmi strînse inima. Ca într-un caleidoscop am văzut defilînd înaintea mea bucuriile nevinovate ale vîrstei ce nu se mai întoarce.

— E Moş Ajunul... îngăimam eu încet, pierzîndu-mă în amintiri atît de îndepărtate, parcă le-aş fi visat sau le-aş fi citit în cartea de basme.

— De ce nu sînt cu Ana !... m-am întrebat deodată. Seara aceasta ar fi trebuit s-o petrecem împreună.

— Fiindcă mergi s-o înşeli cu sora ei... rosti în mine o voce, care mă făcu să zîmbesc.

M-am oprit brusc în drum şi mi-am zis :

— Dar dacă nu m-aş duce la întîlnire ?...

N-avui putere să-mi repet argumentele contrarii : în acest ultim moment şovăiala era nefolositoare ; trebuia să mă duc.

Această hotărîre îmi dădu puţin curaj.

— Vom vedea, îmi zisei eu cu încredere. Cămila nu trece prin urechile acului şi nici omul cu sila pe poarta dragostei.

Cotind strada, am ieşit în calea Victoriei. În clipa aceea mă întîmpină o pereche tînără : un domn şi o doamnă, care făceau chetă pentru nişte orfani. Voiam să desfac haina şi să umblu la portofel, cînd ochii îmi căzură — întîmplător — asupra binefăcătoarei ce-şi jertfea timpul pentru orfani, mulţumindu-se numai cu trei sferturi din banii strînşi în cutie.

Doamna Val*** ! gîndii eu cu neplăcere.

Şi depunîndu-mi ofranda mai repede, trecui fără să mai întorc privirea.

Doamna Val*** ! Sinistru augur pentru o întîlnire de dragoste ! Această femeie jucase în viaţa mea roluri de cucuvea. Pentru dînsa am părăsit o femeie care mă iubea,

numai crezînd că voi cuceri o virtuoasă. Ah ! Virtutea doamnei Val*** ! Ce aere de sfîntă ! Ce făţarnică nevinovăţie ! Cu cîtă inocenţă mi-a dăruit graţiile ei, în însuşi patul conjugal ! Şi apoi...

Întotdeauna am avut principiul să păstrez bune legături cu fostele iubite. Iubirea, odată moartă, o treceam direct în paradisul prieteniei. Doamna Val*** n-a voit să înţeleagă acest lucru. Şi după **requiem**-ul amorului nostru, a dezlănţuit împotrivă-mi toată ura unui suflet vulgar. Intrigi mîrşave, scrisori anonime... Şi acestea, cu complicitatea sărmanului ei soţ (un creier simplu ca fericiţii evangheliei) care o socoate tot sfîntă, chiar după ce doamna Val*** m-a înlocuit cu altul în inima ei, şi, bineînţeles, în patul conjugal.

Dar să trecem peste un incident aşa de urît. Numele acestei persoane insultă hîrtia.

Zăpada cădea acum atît de deasă, că prin pînza de ninsoare oamenii, trăsurile, felinarele apăreau ca pete de lumină şi umbră într-un desen. Cînd am zărit globurile electrice ale cinematografului, am tresărit.

— Merg la o partidă de neplăcere, îmi zisei în gînd.

De la cincizeci de paşi auzeam glasul de stentor al portarului, strigînd :

— Poftiţi, domnilor ! **Moartea lui Pierrot** cu Asta Nielsen ! Cea mai mare artistă a secolului ! Cinci mari acte cu momente psihologice, rulează două ore. Aici vine toată elita capitalei !

Voind să intru, m-am împiedicat de un cîrd de copii, care umblau cu colindul ; copiii începură să cînte la uşa cinematografului :

„Această noapte e pentru noi
Cea mai frumoasă dintre sărbători...

Am oprit pe micii colindători cu feţele roşii de frig şi am dat fiecăruia o monedă de cincizeci de bani. Copiii îmi strigară „La mulţi ani !", zmiorcăindu-şi nasul şi ştergîndu-l cu mîneca hainei. O cucoană înaltă şi tînără, de o frumuseţe boierească, trecu pe lîngă mine într-o blană de astrahan, răspîndind miros de **Quelques Fleurs**. Mi-a aruncat o privire repede şi a zîmbit.

Mă străbătu un fior. O, zei nemuritori ! Ce ochi ! Ce surîs ! Trebuie s-o cunosc...

Şi pornii după dînsa. Acelaşi val subtil de parfum vibra în urma ei ; ca un fluid magnetic mă atrăgea. La colţul străzii trebuie să-i vorbesc, îmi zisei. Am iuţit pasul, am ocolit colţul, şi m-am întîlnit faţă în faţă cu Olga Vlad !...

O, zei nemuritori !

Chipul ei exprimă atîta plăcere, şi al meu atîta durere !

— Unte te duci ?... întrebă fata.

— Eu ?...

— Tu, desigur.

— Ţi-am ieşit înainte...

— Da ?... Eşti drăguţ.

Şi mă întorsei pe aceiaşi paşi, făcuţi o clipă înainte cu alte perspective de fericire !

Filmul începuse. Pe pînză, Asta Nielsen, cea mai mare artistă a secolului, îmbrăcată în Pierrot, cînta din chitară sub un balcon înflorit.

— Mi-era teamă că nu vei veni, şopti Olga.

— Era gata să se întîmple, gîndi.

— Nu regreta. Te iubesc atît de mult... Este un moment unic în viaţa mea ! N-am iubit pe nimeni.

Nu-mi ţine nici de cald nici de rece, mi-am zis eu.

— Îmi dai voie să-mi scot blana ? am întrebat indiferent, începînd să mă dezbrac.

— Da, şi să vii lîngă mine.

Ne-am aşezat alături în fundul lojii. Olga îmi luă o mînă şi mi-o puse în manşonul ei. Cu capul rezemat de umărul meu, îi auzeam respiraţia uşoară, suspendată parcă de fericirea acestei clipe, pe care eu o găseam curat banală. Mă gîndeam la Ana şi gîndul muşcător nu-mi dădea astîmpăr.

— Atîta timp ai fost rău cu mine, zise Olga în şoaptă. De ce voiai să mă ucizi, cînd şi tu mă iubeai ?

— O fi început filmul de mult ?

— Nu cred. Din seara aceea, cînd am fost împreună în automobil, ţi-am devenit sclavă. Aşteptam momentul celeilalte întîlniri cu o înfiorare atît de caldă, încît toată fiinţa mea nu trăia decît prin această speranţă. Oh ! Şi după aceea, zilele de durere, nopţile de lacrimi, monotonia orelor în care îmi îngropam deznădejdea, nu ţi le-aş dori niciodată. Sînt mai rele ca moartea.

Glasul ei suna ca o piculină, ca un clopoţel de argint. Corpu-i delicat se lipise de mine, ca lîngă un scut de apărare. Vocea ei murmură :

— De ce ai fost rău cu mine ? De ce ?...

— Am fost ocupat. Procese, treburi... i-am răspuns distrat.

— Vezi ? Cu toate acestea, parcă a fost mai frumos. După furtună soare, după suferinţă fericire. Mi-ai dat totul, din plin.

— Va să zică, eşti mulţumită.

— O, da. Nespus de mulţumită.

— Mai ai vreo pretenţie ? întrebai eu în glumă.

— Da... Să te sărut.

Şi luîndu-mi capul în mîinile ei mici, mă trase spre ea, sărutîndu-mi buzele cu patimă. Îi vedeam ochii negri licărind în întuneric, ca doi cărbuni aprinşi. Răspundeam rar şi moale sărutărilor ei.

— Unde te gîndeşti ? făcu ea deodată.

— Eşti prea curioasă, i-am zis muşcînd-o de buză.

Olga scoase un ţipăt înăbuşit.

— Răutăciosule, m-aşteptam să-mi spui că te gîndeşti la mine.

Şi îmbufnată, mica Olga se depărtă puţin. Nazurile acestea sentimentale, atît de obişnuite femeilor, şi pe care Ana le făcea cu un farmec deosebit, la fetiţa asta le găseam ridicole.

— Nu te prinde ! îmi ziceam în sinea mea.

Dacă aş fi iubit-o, ce adorabil aş fi găsit fiecare gest al ei, fiecare cuvînt ! Dar nu simţeam nimic, nimic. Amintirea Anei mă tulbura. îmi trezea adevărata pasiune, pe care vorbele şi sărutările Olgăi nu făceau decît să o adoarmă.

Tovarăşa mea veni iar lîngă mine.

— Te iert, făcu ea, fiindcă te iubesc.

Cînd voi să mă sărute, se făcu lumină în sală, şi Olga rămase agăţată de gîtul meu. Ruşinată, îşi ascunse capul în manşon, pe cînd eu rîdeam.

Lojile erau mai mult goale. Trei perechi îndrăgostite ocupau trei loji. În celelalte, afară de două, — în care stătea un domn bătrîn şi o cucoană grasă, — nu se afla nimeni.

Jumătatea unei tinere perechi, o fată blondă cu buze roşii, era zăpăcită de întreruperea spectacolului. Pălăria i-alunecase pe ceafă şi cîrlionţii galbeni i-atîrnau în ochi.

În staluri lume mai multă, din toate clasele sociale. „Elita capitalei" era cea mai slab reprezentată : cîţiva soldaţi, mai mulţi copii şi două servitoare făceau scandal şi mîncau seminţe la stalul al treilea, la cinci paşi de pînză. Pe pereţii tapetaţi cu afişe-reclamă ilustrate, luceau în cutii de sticlă roşie : **prudenţa şi sîngele rece sînt cele mai bune măsuri de siguranţă în caz de pericol.**

Fiind antract, în sala de intrare începu să cînte pianul automat o **Marseilleză,** ale cărei note ajungeau pînă la noi, ca nişte bolborosiri de curcan furios. Glasul de stentor al portarului se auzea :

— Poftiţi, domnilor ! Moartea lui Pierrot cu Asta Nielsen, cea mai mare artistă a secolului !

Pianul ajungînd la „aux armes, citoyens", astupă vocea pristavului şi asurzi urechile spectatorilor din elita capitalei.

Olga era roşie ca cireaşa. La lumină, îmbrăcată cu mantaua ei de **petit-gris,** cu gulerul pînă la urechi, arăta mai drăguţă decît la întuneric...

— Cum găseşti filmul ? mă întrebă ea.

— Mie îmi plac numai filmele cu bandiţi.

— Mi se pare că m-a văzut lumea, îmi şopti Olga.

— Dacă nu eşti cuminte.

— Îţi făgăduiesc să fiu cuminte.

Clopoţelul zbîrnîi şi elita din stalul al treilea începu să bată din picioare. Se făcu întuneric. Cîteva secunde se auzi sfîrîitul motorului, apoi răsunară la pian acordurile melancolicei **Sérénade d'autrefois.** Pînza se lumină, şi Pierrot bolnav se împleticea între pat şi masă, cu mîna pe inimă. Asta Nielsen îşi înţepenise muşchii feţei, ca să arate că suferă.

Olga se apropie iarăşi de mine şi-mi luă mîna.

— Spune-mi : de cînd ai început şi tu să mă iubeşti ?... mă întrebă în surdină.

— Nu ştiu. Azi puţin, mîine puţin...

— Ca şi mine. Te-am iubit cu încetul, te-ai înrădăcinat în inima mea binişor, dar sigur. Mi-era teamă să definesc sentimentul care mă cuprindea, de cîte ori te vedeam. Pînă cînd am înţeles... Te-am iubit în tăcere. Dacă n-ar fi fost întîmplarea cu automobilul, n-ai fi ştiut niciodată.

— Sigur.

Olga făcu o pauză, apoi urmă :

— Nu pricep nici astăzi cum am fost în stare de o asemenea nebunie. Numai iubirea are astfel de îndrăzneli. Dar n-am regretat nici o clipă seara aceea, întîia noastră seară, nici atunci cînd nu voiai să mai ştii de mine. Amintirea ei o păstram ca pe o taină sfîntă.

— Fetiţa asta vorbeşte ca în piesele de teatru, îmi zisei în gînd. Ana vorbeşte puţin şi mă iubeşte mult. Dar cîte femei sînt ca Ana ?...

De la un timp ciripitul Olgăi începu să mă intereseze, şi mă întorsei cu totul spre ea.

— Ugueşti ca un porumbel, spusei eu. N-ai obosit ?

Olga mă strînse la piept şi-şi lipi obrazul de al meu. Îmi şopti rîzînd :

— A fost vorba să fim cuminţi.

— Tocmai. Vino pe genunchii mei.

— Nu se poate. Ne vede lumea, făcu ea speriată.

Am ridicat ca pe o pană corpul ei mic şi mi-am lipit-o de piept.

— Scoate pălăria, i-am murmurat la ureche.

— O scot, zise ea supusă.

— Şi mantaua.

Acum îi strîngeam în braţe, prin bluza de mătase subţire, trupul cald, palpitant. Capul ei descoperit îmi arunca părul pe faţă, îl simţeam în ochi şi pe buze.

— Iubitul meu, îngînă ea tremurînd.

Nu-i mai găseam ridicole nici cuvintele, nici gesturile. O strîngeam cu înfocare şi îi sorbeam gura mică dintr-o singură sărutare. Mi-era teamă s-o îmbrăţişez mai puternic, ca să n-o zdrobesc : atît era de fragedă. În avîntul ei de dragoste era ceva delicat, de copil. Vorbele-i erau

un murmur, sărutările-i o mîngîiere, îmbrățișările ei înlănțuirea unei tulpine de floare.

XX

După o oră, părăseam împreună cinematograful. Olga era fericită și zburda ca un copil. Se agățase de brațul meu și mă strîngea înfocată, aruncîndu-mi șoapte de dragostea. Ca să le aud, trebuia să mă aplec, fiindcă mica Olga n-avea mai mult de un metru și jumătate înălțime. Nepotrivirea era cam mare între noi ; riscam să fiu privit ca un corupător de minore, — sau Olga ca o corupătoare de majori.

Cînd am ieșit în stradă, ninsoarea era atît de deasă, că prin pînza de fulgi călătorii păreau oameni de zăpadă. Felinarele de gaz își dădeau sufletul în licăriri sfîrșite. Totuși strada huruia de zgomot, iar pe alocuri de cîntece de colindători. În străzile lăturalnice căii Victoriei, — curățată mereu și fără folos de măturători, — troienele se grămădiseră pe trotuare. Copiii intrau pînă la brîu în zăpadă, se trînteau unul pe altul în așternutul de omăt, ori se băteau cu bulgări.

Olga călca în vîrful șoșonilor, cu băgare de seamă, să nu-și cufunde piciorul. Cîteodată făcea un salt mic și scotea un țipăt ; apoi rîdea. Ghemuiți amîndoi sub umbreluța ei, o spriiineam zicîndu-i :

— Fereste-te de umezeală. Ești așa de mică, încît și un fulg de zăpadă te poate topi.

Și Olga îmi răspundea printr-un rîs cristalin, ori printr-o șoaptă de iubire, strîngîndu-mi brațul lîngă al ei.

O, sclavie a dorinței imediate !

Iată-mă dar ajuns iubitul Olgăi, cel puțin în inima și în convingerea ei. Inima și convingerea mea nu mai aveau nici o însemnătate ! Nu o iubeam, eram sigur. Dar puteam spune oare că n-o iubesc ?

Era o plăcere cu totul aparte pe care o simțeam lîngă ace stă fetiță. Sentimentul meu nu se putea numi dragoste, dar era departe de indiferență.

Dacă starea mea sufletească era un amestec de simțăminte pe jumătate, inima Olgăi plutea într-o fericire întreagă. Cunoșteam după veselia ei neînfrînată, dar mai ales după mărturisirile ei. Îmi ținea adevărate discursuri, punîndu-mă la curent cu amintirile ei de fată neprihănită, cu visurile ei de amor, cu aspirațiile si suferințele ei. Era întîia descărcare a unei inimi și a unei imaginații, înflăcărate de focul dorinței, de iubirea care plutește în toată natura la această vîrstă, de sentimentele eroilor din romane.

— Eu întotdeauna am visat, zicea ea, o iubire care să iasă din cadrul iubirilor de fiecare zi. Visam o dragoste cu un cavaler care să-mi salveze viața și să-i dau în schimb amorul meu.

— Literatură, draga mea.

— Ceea ce a urmat n-a fost tocmai literatură, rosti ea rîzînd. Crede-mă, a întrecut socotelile închipuirii mele. În loc de împărtășania mută a sufletelor, am simțit brațele tale cum mă cuprind, încercînd să-mi smulgă sărutări pe care visam să le dau iubitului meu, în frenezia unui amor exaltat de așteptare.

— Te rog să-mi ierți îndrăzneala...

— Mărturisesc că nu mi-a displăcut... Cu toate că ai adus oarecare neorînduială în imaginația mea romantică. Vezi ? Lucrul neașteptat are un farmec deosebit. Coardele inimii sînt așa de multe, așa de bizare... Ele vibrează ca frunzele stejarilor vorbitori de la Dodona.

— Micuța mea, tu vorbești ca în romane.

— Ah ! Vreau dragostea noastră ca un roman, plin de foc și de duioșii.

— Olga mea, dacă vrei să ne iubim cît mai mult, trebuie ca dragostea noastră să nu fie eternă.

— La despărțire nu m-am gîndit, făcu ea cu o tristețe de copil.

După ce reflectă cîteva clipe, reluă iarăși veselă :

— Noi nu ne vom despărți niciodată, nu-i așa ?

— Noi ?... Dar noi sîntem ființe excepționale în univers ! îi replicai rîzînd. Noi nu călcăm pe pămînt, ci pe petice de senin. Noi ne hrănim cu ambrozie și

nectar, sîntem nemuritori şi iubim atît de intens, că numai spasmul nostru ar fecunda globul terestru.

— Care spasm ?... întrebă ea făcînd ochii mari.

— Nu-l cunoşti tu.

— Vreau să-l cunosc.

— Ascultă-mă, zisei oprindu-mă în loc. Am ajuns la colţul străzii noastre. Aici e prudent să ne despărţim.

— Dar pentru ce ? Nu vreau. Ţi-e frică de cineva ? Mergem pînă sus împreună.

Nu m-am împotrivit. Am intrat pe sala de jos a casei. Olga mă luă de gît şi mă trase spre ea. Am suit scara astfel înlănţuiţi, pe întuneric. Singurătatea îmi răscolea porniri neguroase. O ridicasem pe Olga în braţe, fără să fiu lămurit ce am de gînd să fac, cînd m-am lovit cu capul de stîlpul pălimarului, iar pălăria mi s-a rostogolit pe scară. Am alergat de am culeş-o, suind iarăşi.

— Copilul meu, te-ai lovit ! zise Olga mîngîietoare. Vino să te sărut.

— Lasă, nu e timp acum, făcui eu supărat.

Cînd am ajuns în dreptul uşii mele, Olga îmi şopti :

— Vreau să-ţi văd interiorul.

— Eşti nebună, fetiţo ? Atît ar mai lipsi : să te găsească cineva la mine.

— Te rog, te conjur... glăsui ea împreunîndu-şi mîinile. Numai o secundă... O secundă şi plec.

Şi se agăţă de gîtul meu.

Puteam oare să mai zic nu ?

cînd am voit să intru la tine, Olga, înapoindu-se din oraş, mari de mirare stupidă, încît i-am scrîşnit la ureche.

— Ce te uiţi ca un dobitoc ? Pleacă de-aici.

Barbu dispăru, iar Olga începu să rotească prin cameră priviri de simpatie.

— Ce drăguţ e la tine ! Odaia asta respiră numai intimitate. Un neamţ ar zice **gemütlich**.

Şi rîse cu poftă.

— Olga ! Te rog, mai încet.

— Şi ce ? Ţi-am făcut o vizită şi atîta tot.

— Ascultă, micuţo, făcui eu zîmbind, dacă nu eşti cuminte, te dau afară.

— Aşa ? Bine, plec.

Şi alergă la uşă... Dar se întoarse îndată, sărindu-mi de gît.

— Ce vrei să fac ? Spune ce vrei şi-ţi fac pe voie. Dacă ne prinde cineva, voi spune că am venit să-mi împrumuţi o carte de citit. **A propos !** Dă-mi o carte. Dar o lucrare superficială, în care să nu fie filozofie.

— Atunci, alege-ţi o carte de filozofie...

Olga luă din bibliotecă **Le rouge et le noir** de Stendhal.

Stătu puţin pe gînduri, apoi îşi lovi palmele una de alta.

— Vai, ce dezordine e pe masa ta de lucru ! Se cunoaşte lipsa unei mîini de femeie. Îţi voi orîndui eu numaidecît.

Şi prietena mea începu să-mi deretice, aruncîndu-mi cărţi şi hîrtii, claie peste grămadă.

Sării ca ars.

— Olga, te rog ! Nu mai orîndui nimic. Destul mă cert cu feciorul din pricina asta. Lasă-mi lucrurile cum sînt.

Cu părere de rău mica Olga părăsi masa de lucru, ca să se agaţe de sobă.

A ! Dar aici degeri de frig. N-ai nici un braţ de lemne în cutie. Cum îl cheamă pe feciorul tău ?

— Edgar.

— Aşa e, uitasem. Edgar, **alias** Barbu ! Ce nostim ! Olga deschise uşa şi începu să strige :

— Edgar ! Barbule !

— Olga, pentru Dumnezeu ! Taci, te aude cineva...

Edgar intră speriat, uitîndu-se cînd la mine, cînd la domnişoara Vlad.

— Edgar, mai adu lemne, porunci Olga cu glas de stăpînă. Aici e gheţărie. Parcă sîntem la Polul Nord. Brrr ! Ce frig !

După ce feciorul aduse lemne, fata începu să arunce cioturile peste jarul care murea. Deschise uşiţa de jos a sobei, şi focul începu să vîjîie ca un crivăţ.

— Auzi cum trage, zise ea aşezîndu-se pe un scăunel. Stau pînă cînd s-o aprinde bine.

Am înțeles că nu e timp de pierdut. O presimțire nedesluşită mă îmboldea să pun capăt acestei vizite.

— Ascultă, Olga, glăsuii cu toată seriozitatea. Te rog du-te acasă. Mi-e teamă să nu afle ai tăi că ești la mine. Scandalul ar fi gata.

— Ce idee ! Cum ar putea să afle ?

— Lasă comentariile şi fă ce te rog. Tu nu-ți dai seama de imprudența ta.

Îi pusei manşonul cu sila, dar Olga căută să mă convingă că familia ei nu bănuieşte nimic. A trebuit să invoc jurămîntul de dragoste :

— Olga, dacă mă iubeşti...

— Te iubesc, făcu ea supusă. Te ascult.

La uşă, între două sărutări, mă întrebă :

— Dar tu mă iubeşti ?

— Sigur. Mai repede, fetiţo, mai repede.

În sfîrşit, plecă !

Am respirat ca după o mare primejdie.

M-am dezbrăcat de haină ca să îmbrac o pijama, i-am dat lui Babu să cumpere merinde pentru colindători, şi mulţumit că am trecut ziua cu bine, mă pregăteam să mă aşez la birou.

— Un gînditor a zis să faci în fiecare zi cîte o faptă bună şi să citeşti o pagină frumoasă. Pe ziua de astăzi, cugetam eu, n-am citit nici o pagină frumoasă, dar în schimb am săvîrşit o faptă proastă.

Căutam un dosar printre hîrtiile răvăşite de Olga, fluierînd un cîntec vesel şi lăsînd gîndul să alunece spre lucruri plăcute. Uşa se deschise brusc şi intră Ana, îmbrăcată ca de oraş. Simţii că îngălbenesc. Primul gînd care-mi veni fu :

— Ştie tot.

Ana se rezemase de uşă, apăsîndu-şi mîna în dreptul inimii. Era roşie la obraz, ca după fugă. Nu m-am putut opri să nu admir statura ei înaltă, talia ei fină, ale cărei linii se ghiceau sub blana elegantă de vizon.

— Oare am fost nebun s-o plac pe cealaltă ? m-am întrebat.

Ana încuie uşa cu cheia...

— Ştie tot, mi-am repetat în minte. Voi tăgădui.

Adică nu. Să aflu întîi unde ne-a întîlnit. Dacă m-a urmărit de acasă, totul e pierdut.

— De ce încui uşa, Netty ? întrebai.

— Vrei să mă găsească cineva aici ? zise pe un ton natural, care mă făcu să mă înfior de grozăvia celor ce aveau să urmeze.

— Şezi... aruncai eu la întîmplare.

— Nu, nu stau. Am venit în treacăt. În momentul cînd am voit să intru la tine, Olga, înapoindu-se din oraş, suna la uşa noastră. A privit înapoi. Abia avui timpul să mă ascund după zid. Dacă mă vedea ? Doamne ! Şi acum mi-e inima sărită.

Înaintînd spre mine, mă sărută prin voaletă. Am tresărit, crezînd că zăresc în manşonul ei o sticlă cu vitriol.

— Uite de ce am venit, urmă ea. Diseară faci Moş-Ajunul cu noi ?

— Dacă nu vă deranjez...

— Te aşteptăm la masă. Tu pe unde ai fost ? Ai stat acasă toată ziua ?

— Eu ? Da... Toată ziua. Am citit, am scris... am... citit...

— Ce băiat cuminte.

În tonul natural al acestor cuvinte mi se păru că ţişneşte un sarcasm crud. Aşteptam izbucnirea. Ana scoase din manşon o batistă de mătase brodată şi o sticlă...

— Nu ! Netty, nu ! strigai eu.

— De ce ţipi aşa ? făcu ea mirată. Ţi-am făgăduit-o şi trebuie să o primeşti. Este cea mai bună esenţă de patschouli pe care am găsit-o. Am ieşit în tîrg pentru ea. Patru magazine am colindat. Dar de ce eşti palid ? mă întrebă ea după o pauză.

— Palid ?... Nu ştiu, poate lumina...

— Atunci te aşteptăm la masă.

Şi dîndu-mi o sărutare, Ana se îndreptă spre uşă. O chemai încet :

— Netty...

Se întoarse :

— Ce ?

— Numai atît mă săruţi ?

ILIE CINA
Bibl. pers.

— Dragostea mea...

Lipindu-se de pieptul meu, îmi dădu în voie buzele ei calde. Un val de iubire îmi umplu inima.

— Ana mea, divina mea ! Ce-am făcut eu ca să te merit ?...

Și nebun îi sărutam ochii, fruntea, gura, mîinile, într-un transport de adorație care o uimea. Grăbită, se desprinse rîzînd și fugi.

După ce ne-am despărțit, am început să colind odaia cu pași mari, suduind :

— Dobitocule ! Ai fost în stare să crezi în sticla cu vitriol !...

Desfăcînd flaconul împachetat, citii pe etichetă : **Roger & Gallet. — Essence de patschouli. — Mode d'emploi...**

Sticla răspîndea un miros tare și plăcut de buruiană verde, care-mi amintea parfumul cămășilor Anei.

Îmi veni în gînd :

— Pe cînd Netty străbătea prin ninsoare străzile pentru mine, eu, într-o loje de cinematograf, cu sora ei... Hm ! Viața are combinații izbutite, dar faptul e infam. O iubesc pe Ana și-i sînt dator o reparație.

Simțeam nevoia să-mi arăt dragostea printr-un gest exterior. Începui să sărut urma mîinilor ei și pervazul ușii de care se rezemase.

Auzii un zgomot.

Întorcînd capul, văzui pe Barbu care mă privea.

— Coane, astă seară luați masa în oraș ?

CAPITOLUL III

XXI

Devenisem sclavul unei situații din care nu mai puteam scăpa. Eram amantul celor două surori. Deși aventura mea cu Olga nu avea alte urmări decît plimbări, vizite neașteptate la mine, ori sărutări pe furiș, eu nu mă socoteam mai puțin încurcat. Tînăra fată se afla la răspîntia vieții ei : iubea pentru întîia oară și punea în această dragoste tot ce strînsese mai curat, mai profund ca pasiune și imaginație. Sentimentul acesta o îmbăta de o fericire, pe care o bănuia desigur și în inima mea. Cum aș fi putut-o trezi din acest vis ?

Buna dispoziție a prietenei mele se schimbase ca prin farmec : veselia, cîntecele, zburdălniciile ei înviorau toată casa .Era o prefacere pe care nu și-o lămurea nimeni, mai ales după criza de tristețe din ultimul timp. De cîte ori venea vorba de pricina acestei schimbări, eu mă simțeam stingherit și nu mă linișteam pînă cînd discutia nu se îndruma pe altă cale.

Ana îmi zise într-o zi, rîzînd :

— Eu cred că Olga e îndrăgostită.

Rînjii :

— Nu e cu putință. La vîrsta ei...

Mi-a trebuit toată agerimea și sîngele rece, ca să ocolesc primejdia ce mă pîndea la fiecare pas. Ana nu se trăda, dar mica Olga avea drăgălășenii suspecte. Nu o dată am fost la o muchie de cuțit de a fi descoperiți. I-am im-

pus, sub amenințarea despărțirii, o anumită prudență, pe care mititica o păstra anevoie. De aceea prețuiam în Ana virtuți mai presus de puterile sexului ei.

XXII

În această situație amenințătoare îmi urmam vizitele în casa profesorului Vlad. Astfel am petrecut clipe de neuitat, pline de o intimitate dulce, ca în primii ani ai copilăriei mele. Moș-Ajunul, zilele Crăciunului, Revelionul, Anul Nou, ajunul Bobotezei... zile de fericire calmă, de bucurii vinovate, — mai dulci decît cele nevinovate — și pe care nu le-am mai regăsit de atunci. Chiar dacă ele nu înfățișează culmi sufletești, sînt însă oaze de lumină, la adăpostul cărora mă odihnesc în amintire. Scăpărările de fulger în dinamica plăcerii sînt urmate de întunecimi tot atît de adînci ; dar mulțumirile modeste și permanente alcătuiesc adevărata fericire.

N-am mai întîlnit a doua familie, în care ospitalitatea, simpatia dezinteresată, voioșia sănătoasă să clădească la un loc un cuib de farmec mai desăvîrșit ca în casa profesorului.

Cele trei fete, grațiile plămădite din lutul armoniei și frumuseți, erau un punct irezistibil de atracție pentru un străin. Filozofia tolerantă a profesorului plutea ca o inteligență olimpică peste toate spiritele. Nu mai vorbesc de cunoscuții și rudele familiei, ciopliți parcă din aceeași stîncă ; ei întregeau atmosfera de viață plăcută, serioasă și largă, care e modelul vieții de familie.

Ana și Olga mă iubeau, Angelei îi eram prieten galant ; profesorul mă prețuia ca pe un tînăr „serios și harnic", mai ales după ce-i mărturisisem că nu cred să fie în lume un om căruia să-i placă munca mai puțin decît mine. Rudele, cărora știam să le trec cu vederea micile slăbiciuni și să le vorbesc graiul inimii, mă îndrăgeau nesfîrșit. În urma unei discuții avute împreună, madame Curie încheie că trebuie să fiu constant în dragoste. Aceasta mi-a atras sufragiile Anei, ca și pe ale Olgăi.

Astfel stînd lucrurile, ar fi fost o lovitură de moarte pentru încrederea acestor oameni descoperirea tainei mele. Ar fi fost atîtea prietenii, atîtea iubiri pierdute dintr-o dată. Duplicitatea mea sentimentală mi se părea și mie o nebunie de necrezut. Trăind însă în mijlocul primejdiei, nu-mi puteam da seama de riscul situației. Umblam pe sîrmă, fără a fi învățat acrobația.

Aveam totuși în suflet o grijă surdă, care mă făcea să tresar la fiecare clipă, dar care-mi ascuțea sîngele rece și îndrăzneala în chip uimitor. Acopeream pericolul unde era mai amenințător : îi făceam pe față curte Anetei. Folosindu-mă de neatenția celor dimprejur, o strîngeam în brațe și o sărutam, iar Ana, beată de plăcere, rămînea încremenită de cutezanța mea și inima i se pierdea de frică.

Olgăi, care mă mustra cîteodată pentru sîrguințele mele față de Ana, îi răspundeam :

— Trebuie să îndrept privirile tuturor în altă parte. Lasă-mă să lucrez pentru netulburarea fericirii noastre...

Întindeam coarda pînă la refuz. O notă mai sus, și ar fi pleznit.

În viață, mai ales în viața sentimentală, trebuie să ai curajul situațiilor definitive. Oamenii curajului sînt îndeobște oameni fini, șireți, care cuceresc cu viclenia acolo unde arma rămîne neputincioasă. Marele Anibal este caracterizat de Titus Livius printr-o **perfidia plus quam punica**. Don Juan al lui Moliere cucerea două femei în același timp. Nu vreau să mă compar cu acești strălucițibărbați ai istoriei, dar vreau să arăt că ursita noastră chiar, a muritorilor de rînd, ne pune în fața unor stări de fapt, pe care, dacă nu le biruim sau ocolim, ne prindem în capcana nenorocirii.

Astfel înarmat cu pilde de curaj și isteție, înfruntam fără teamă prea mare primejdia situației mele față de surorile Vlad.

Dar nu era tot. În această împrejurare atitudinea mea era dublă : atitudine exterioară față de cele două fete, atitudine sufletească față de mine.

Dacă cea dintîi o puteam descurca prin dibăcie, de mine însumi nu puteam fugi. Îmi regăseam eul meu lăun-

tric, a doua mea conștiință în toate clipele vieții. În casa lor, în orele de dragoste cu Ana, la întîlnirile cu Olga, la lucru, în odihnă, cînd citeam, sau chiar în somn, eram pururi cu umbra cugetului meu alături. Eram departe de a fi chinuit ca altădată Macbeth de spectrul lui Banco. Totuși, grija îmi punea veșnic înainte problema celor două iubiri.

Stările mele de suflet se întrupează adesea în imagini vii. Astfel, Ana era pentru mine **ochii serii,** și acest lucru spune mai mult decît o închipuire. În clipele de singurătate, cînd gîndul meu gonea către ea — și numai la ea ! — parcă vedeam silueta ei desprinzîndu-se din întuneric, ca un spirit al iubirii, electrizînd totul împrejur, — și sufletul meu. Dacă privirile mele cădeau distrate pe **două** flori din glastră, aceste flori se transfigurau, căpătau viață, deveneau doi ochi, și din lumina lor de vis înțelegeam că **ochii serii** se închideau în depărtare cu imaginea mea.

Am în fața mea, pe masa de scris, o călimară de agată. În mijlocul ei, pe o mică platformă ovală, stă în genunchi o copilă goală de bronz, cu mîinile rezemate pe o carte mare, în care citește. În dreapta și în stînga ei sînt cele două călimări propriu-zise, cu capace rotunde. De cîte ori aceste **două** călimări, tovarășele gîndurilor mele scrise, n-au înviat sub privirea mea, și **ochii serii** palpitau în umbra genelor lungi !

Această evocare era convieţuirea mea cu ființa Anei imateriale, era un fel de căsătorie a sufletelor noastre.

De aceea, ținta îngrijorărilor mele era în primul rînd numai Ana. Cînd o țineam în brațe și primeam dezmierdările ei, o priveam fix, gîndind :

— Dacă ar ști ?...

Ana avea în statornicia mea o încredere oarbă. Ea era sigură că nu o înșel cu altă femeie. Ce dezamăgire ar fi pentru ea, îmi repetam, să afle totul, totul !...

La aceste gînduri, ori cădeam în îngrijorări nelămurite pentru ea, ori aveam porniri de iubire sălbatică, în care voiam să înec apăsarea temerilor. Ce duh mizerabil m-a adus în acest labirint ?... cugetam eu. Desigur, am fost instrumentul unei slăbiciuni de o clipă, o jucărie a

întîmplării, o victimă... Înduioșîndu-mă de mine însumi, mi-am zis odată :

— Sînt un caracter supus ispitelor, dar am suflet bun.

Formula aceasta mi se păru mîntuitoare. De cîte ori mă îngrijoram mai greu, căutînd undeva în natură un lucru sau o ființă care să mă înțeleagă și să mă ajute, mă aruncam în brațele formulei :

— Sînt suflet bun, îmi repetam cu indiferență, aprinzîndu-mi țigara și ducîndu-mă să mă întîlnesc cu Olga, — sau cu Ana...

În propria mea viață găseam exemple de dibăcie și de voință, care-mi procurau bagajul prețios al experienței.

Cînd voiam să am o femeie care mă voia, nu exista piedică în calea dorinței mele. Cînd nu mai iubeam, nimic și nimeni nu mă putea ademeni să rămîn lîngă cadavrul dragostei. De-ar fi să le povestesc... Dar romanele nu sînt interesante decît dacă autorul inventează pe de-a-ntregul. Cititorul nu se emoționează și nu găsește verosimile decît lucrurile ce nu se pot petrece în realitate.

XXIII

Nu pot istorisi întîmplările vieții mele din această epocă, fără să nu fiu asaltat de altele care bat la poarta amintirii, cerîndu-și dreptul lor în neuitare. Toate se perindă pe dinaintea minții mele, trăiesc cu o putere de evocare nebiruită, și cînd trebuie să le aștern în scris, se gelozesc, se bat, ca să-și cîștige dreptul la întîietate. Vor să fie stăpîne pe amintire, cum au fost pe viața mea, atunci cînd le-am trăit. Cînd o împrejurare reală deșteaptă în mine ecouri de altădată, sînt cuprins de un sentiment cu care nimic nu se poate asemăna. Dulce și trist, este sentimentul părerii de rău după fericirile ce nu se mai întorc. Și totuși, cînd încerc să-mi scriu amintirile, un alt sentiment, mai aspru, mai rece, poate acela al deșertăciunii lucrurilor, așterne peste rîndurile mele un rînjet crispat, în care nu mai recunosc inima vibrantă care le-a trăit.

Inima mea nu era cu totul nepăsătoare față de Olga. Nu, căci n-aș fi putut îndura iubirea ei.

Mila n-ar fi avut nici o trăinicie, dacă nu se îmbina cu o simpatie netăgăduită, care avea afinităţi vagi cu iubirea. Orice sentiment întemeiat pe iluzie se poate asemăna cu dragostea, fiind de aceeaşi esenţă sufletească.

Am petrecut iarna, alintat de dragostea iubitelor mele, cu sufletul strîns de grija de a nu fi descoperit.

Cu Ana mă întîlneam la Trianon, în cuibul nostru, unde am cunoscut împreună desfătări din acelea, de care şi pietrele zidurilor ar vorbi, dacă ar avea grai, şi pe care cei ce au locuit acolo mai tîrziu le-ar fi preţuit ca pe fericirile unor lumi necreate, dacă ei ar putea înţelege glasul pietrelor mute.

Cu Olga n-am mers niciodată în acel locaş al voluptăţii şi al păcatului. De altminteri, Olga nu bănuia că amorul ar putea avea farmece mai vii decît idila noastră nevinovată.

Ne plimbam la cinematograf, la şosea cu sania, la patinaj, pe stradă. Cum mă puteau mulţumi aceste petreceri de licean în vacanţă, pe mine, profesionistul budoarelor şi alcovurilor ? Nici eu nu ştiu.

XXIV

Dar iluzia acestui al doilea amor se împrăştie mai repede decît aş fi crezut.

De la un timp, fie grija necurmată de a nu afla Ana, fie că inocenţa idilei mele sfîrşise prin a toci în mine coarda destul de slabă a inocenţei, — am început să găsesc întîlnirile cu Olga o adevărată povară. Pe măsură ce ea se bucura de o plăcere mai mult, eu mă întristam de una mai puţin.

Moartea iubirii este lipsită de măiestrie. E o clovnerie tristă, fără poezie, fără regrete. Cînd sosea ziua menită revederii de dragoste, mă pregăteam ca pentru un calvar. Şi cînd ne aflam unul lîngă altul, eu luam un aer suferind, de care mica Olga se mira. Abia pe la sfîrşit, aproape de despărţire, îmi regăseam veselia şi mi se dezlega limba, părîndu-mi-se întîlnirea fermecătoare şi mica

Olga adorabilă. Totuşi vai ! Ziua următoare, cînd trebuia să vizitez iar cinematograful sau să colindăm în automobil zăpezile capitalei, aveam impresia că încă un bolovan greu se aşază peste povara mea sufletească. Şi tot aşa zile, săptămîni şi luni. Vraja acestei idile platonice se risipi repede, ca mireasma unei flori de seră. Este atît de adevărat că amorul nu se întreţine cu fraze, ci ne leagă cu lanţuri, cu lanţurile pasiunilor noastre, trupeşti, — că dragostea mea pentru Olga, sau ceea ce luam eu drept dragoste, muri de anemie fizică. Şi ciudat, sau mai bine zis firesţe, acest sentiment de sfîrşit nu-mi stîrnea nici nedesluşita părere de rău, nici melancolia sfîrşiturilor sentimentale. Nu. Olga era aceeaşi pentru mine : acelaşi copil romanţios, care trezea în mine plăcerea de a o mîngîia şi de a o iubi cum se iubesc copiii : cu o simţire aproape paternă. Rareori această fetiţă îmi căşunase dorinţe mai arzătoare, pe care le-am potolit repede, nedînd vreme gîndului să alunece mai departe.

Mi se părea că intrasem fără voie într-un joc, pe care-l găseam la început desfătător, apoi monoton, şi care sfîrşise prin a mă obosi.

Nu o dată mi-a stat pe buze să-i împărtăşesc şi tovarăşei mele :

— Destul, Olga. Să încetăm jocul, căci ne va face rău.

Dar îmi dădeam seama că realitatea pentru Olga era cu totul alta. Ea mă iubea. Ea suferă de tristeţile mele, cărora însă le hărăzea alte pricini. Încerca să mă mîngîie, să mă iscodească asupra schimbării mele.

Dar mica Olga nu ghicea pricina deselor mele dureri de cap, care mă sileau să răresc întîlnirile şi să le amîn mereu.

Însă n-a întîrziat s-o afle.

Nu mi-a mărturisit îndată descoperirea ei. Au venit şi pentru ea zilele tristeţilor mohorîte, ca şi cerul de iarnă sub care ne plimbam amîndoi tulburarea. Ochii ei purtau urmele lacrimilor, dar gura ei nu şoptise nici un cuvînt. Cîteodată mă fixa cu priviri lungi, cernite, în care citeam o spaimă ciudată. Îmi pricinuia milă, dar mi-era cu neputinţă să lupt împotriva unui sentiment de istovire.

XXV

Între acestea, se împrimăvăra. Natura abia dezmorţită se scutura încet, ca de un somn lung şi greu. Arborii prinseră să înmugurească, iarba mijită înverzea rondurile din grădini. Rîndunele soseau în stoluri, iar aerul se umplea de o boare aromată. Fiorul vibrant al vieţii străbătea firea de o palpitaţie vastă.

De la un timp, Olga păru mai puţin tristă, însă o hotărîre stranie i se citea în ochi. În cîteva rînduri se purtă cu mine aşa fel, parcă ar fi voit să-mi spună ceva, dar n-avea curajul. Eu ajunsesem la capătul drumului. Cu orice preţ, voiam să dau prilejul unei despărţiri, oricare ar fi fost urmările. Primăvara îmi curgea prin vine ca un fluviu de foc. Renăscusem din toropeala iernii şi aveam îndrăzneala tuturor întreprinderilor.

Pe lîngă aceasta, mă încinse dorul, dorul nebun de a cutreiera iarăşi cu Ana străzile şi cîmpiile, alintaţi de suflările zefirului şi arşi de jarul patimei noastre. Purtam în sînge amintirile înflăcărate ale celeilalte primăveri, în care iubisem întîia oară pe Ana, şi nu mă puteam împotrivi lorinţei de a reîncepe. Pentru aceasta trebuia să sfîrşesc cu Olga. Ameninţarea primejdiei de a fi destăinuit nu mă mai oprea. Primăvara şi dragostea îmi alergau în sînge ca un armăsar în galop.

— Nu se mai poate, îmi ziceam. Dacă tot va suferi, e mai bine mai curînd decît niciodată. Îi dau prilejul să sfîrşească mai degrabă cu regretele. Cu femeia trebuie să fii milos, căci e o fiinţă gingaşe...

La o întîlnire, am stat lîngă Olga două ore fără să scot un cuvînt. Eram cuprins de o întărîtare nervoasă, care făcea pe biata fată să mă privească cu spaimă. La înapoiere numai, în colţul străzii, Olga îmi luă mîna, zicîndu-mi :

— Paul, tu nu mă mai iubeşti.

— Nu e locul unei asemenea întrebări, i-am replicat rece.

— Paul, nu fii crud, Paul ! izbucni ea în hohote de plîns.

Îşi duse batista la gură să-şi înăbuşe plînsul, dar sughiţurile izbucneau violent. Plînse, plînse. Nu găseam nici vorbe, nici gesturi de mîngîiere. Durerea femeii pe care n-o mai iubeşti e atît de ridicolă !

Deodată, Olga se opri.

— De ce plîng eu ? Sînt nebună, zise ştergîndu-şi ochii cu batista. Nu trebuie să plîng. Ştiu eu ce-mi rămîne de făcut, adăugă ea cu vocea întretăiată de ultimele suspine.

— Ce vrei să faci ? o întrebai eu moale.

— Nu-ţi fie teamă, nu mă sinucid.

Îşi aşeză părul într-o oglinjoară de buzunar, se pudră, şi închizînd geanta îmi întinse mîna.

— La revedere.

Şi coborî din automobil.

— La mănăstire, Ofelia ! grăii plictisit, aprinzînd o ţigară.

XXVI

După un sfert de oră, cînd mă pregăteam să mă aşez la masă, Barbu intră cu aerul lui din zilele mari :

— Coane, a venit feciorul domnului profesor cu o scrisoare pentru d-voastră.

Şi-mi întinse plicul.

Era o scrisoare albastră, pecetluită cu ceară.

— Parcă ar fi un document istoric, gîndii. Trebuie să fie din partea domnului Vlad. Cu toate că plicul...

Mă uitai la adresă : era scrisul Olgăi.

— Pesemne că asta îi rămînea de făcut, îmi zisei încruntînd sprîncenele.

Îi făcui semn lui Barbu să plece, dar feciorul-confident adăugă :

— Aşteaptă răspuns.

— E grav, am chibzuit eu.

Am rupt plicul şi am citit. Olga scria :

Dragul meu,

Avînd a-ţi comunica un lucru de mare însemnătate, te rog dă-mi neapărat o întîlnire pe mîine, într-un loc unde trebuie să fim numai noi. La tine nu pot veni.

A ta
Olga.

Rămăsesem cu plicul desfăcut, gîndindu-mă fără nici o plăcere la acest nou pretext de a-mi smulge o întîlnire, şi încă neapărat a doua zi. Însă schimbarea locului de întîlnire mi se păru ciudată.

— Nu cumva... începui un gînd, pe care găsii de prisos să-l sfîrşesc. În fine, vom vedea.

Mă aşezai la masa de scris. Dar mă întrerupsei înainte de a pune condeiul pe hîrtie.

— Unde să mergem ?...

Nu era decît o singură putinţă : la Trianon, în cuibul dragostei mele cu Ana. Am alungat însă această idee, căci nu voiam să profanez acel locaş, în care pătrundeam ca într-un templu. Ana m-a întrebat întîia oară cînd i-a călcat pragul :

— A mai intrat aici vreo femeie ?

—N-adusesem niciodată, nici înainte — căci îl luasem înadins pentru întîlnirile mele cu Ana, nici mai tîrziu. Mă gîndeam :

— Dacă am înşelat-o cu sora ei, cel puţin atît să rămîie sfînt : altarul amorului nostru.

Două ciocănituri discrete răsunară în uşă.

— Vezi cine e ? îi zisei lui Barbu.

— Feciorul. Aşteaptă răspunsul.

— Îmi stă cu revolverul la tîmplă ! gîndii eu furios.

Îmi trecu prin minte să-i răspund că întîlnirea nu poate avea loc. Dar un sentiment de slăbiciune, din care nu lipsea curiozitatea, m-a împiedicat.

— Unde ? Unde ? mă întrebam nedumerit. La care prieten ? Şi dacă tocmai mîine nu se va putea ?...

M-am hotărît brusc :

— La Trianon. De fapt, nu e decît o întrevedere banală care nu va profana nimic...

Totuşi, cînd am bătut la maşina de scris, — căci nu voiam să aibă slova mea în mîinile ei — strada şi numărul casei, mîna mi-a tremurat şi cugetul mi s-a încărcat de povara unei noi trădări. Am întins feciorului plicul fără să mă uit, ca Napoleon cînd şi-a înmînat abdicarea !

— De-acum nu mai am nimica sfînt ! am adăugat eu, ca şi cînd toată viaţa fusesem paznicul sentimentelor sfinte.

Nu-mi găseam nici o vină. Mă gîndeam însă la Olga cu o mînie amestecată cu ură. Cu ea înşelasem pe Ana, tot cu ea şi numai din pricina ei aveam să-mi trădez a doua oară iubita, spurcînd cu o prezenţă străină biserica neprihănită a iubirii noastre. Stăpînit de acelaşi sentiment de revoltă am purces a doua zi la locul întîlnirii, mergînd pe aceleaşi străzi, pe lîngă aceleaşi case, pe unde călcam alături de Ana, înfioraţi amîndoi în aşteptarea orelor de dragoste, care făceau să ni se pară că cerul se coboară pe pămînt, sau că pămîntul se ridică spre cer.

XXVII

Era o zi de primăvară, călduţă şi senină. În soare, în verdeaţa copacilor şi în privirile femeilor se citea plăcerea de a trăi, pe care o aduce cu ea învierea naturii. Seva nouă se dezgheţa, se revărsa, desfăşurînd beţia dorului de viaţă.

Cînd am intrat în casă, portarul mă vesti :

— Vă aşteaptă o domnişoară.

M-am gîndit :

— Dac-ar fi Ana ?...

Şi m-am cutremurat.

Cum şovăiam să intru, portarul mă lămuri :

— E o domnişoară nouă...

Am deschis uşa. Era Olga.

Era Olga, palidă, plînsă.

Mica mea prietenă, se apropie de mine, mă sărută lung şi se rezemă de pieptul meu.

— Ce fericită sînt, şopti ea. Credeam că nu vei veni.

— Vreau să aflu marea veste, pentru care mi-ai cerut întîlnire specială, îi răspunsei indiferent.

— Nu te grăbești, nu-i așa ? făcu ea rugătoare, scoțîndu-și mantila și pălăria.

— N-nu.

Urmă o tăcere. Olga mă privea timidă, neștiind ce să facă. Mă uitam la corpul ei mic, la obrazul ei oacheș care părea o penumbră a părului, la ochii ei negri de jasp. Și mă gîndeam :

— Cum am putut-o înșela pe Ana cu acest copil ?

Buzele ei subțiri tremurau, iar trupul ei cocoșase puțin din spinare.

— Olga, încălzește-te la foc, îi zisei.

Fata se așeză pe un scăunel de puf, la gura sobei. Focul îi aruncă pe față reflexe de aramă, făcînd-i un chip bronzat, de indiană. Îi ședea bine.

— Te găsesc slăbită, Olga.

Ea ridică sfioasă ochii.

— Da, am scris toată noaptea.

— Cui ?

— Nimănui. Am zgîriat hîrtia, cum zici tu, pentru lucrări literare.

— Va să zică, nu renunți ?

— De ce aș renunța ? Nu o fac din ambiție, nici ca să le public. Este mîngîierea nenorocirii mele.

Și-și pironi privirile în foc.

— De ce ești nenorocită ? întrebai cu aprinzînd o țigară.

Olga izbucni în plîns.

Am tăcut, privind-o. După cîteva clipe, Olga scuturâ din cap, apoi zise pe un ton natural, privind mereu pîlpîirile focului :

— Nu ți se par că sînt castele care ard ?

— Iluzii care mor.

— Imagini din țări depărtate, cu orizonturi înecate în soare, sau cu orașe incendiate de împărați, în războaie. Iubesc așa de mult focul, și parcă mi-e frică de el. Iată ce repede se mistuie creanga de fag sub îmbrățișarea văpăii. Focul nostru lăuntric ne mistuie la fel.

— Literatură de foileton, făcui eu, suflînd fumul de țigară în tavan.

Olga urmă ca în vis, fără să ia în seamă cuvintele mele :

— Simt o atracție de neînvins pentru foc. Dacă ar fi o movilă mare de jar, nu m-aș putea opri să mă arunc între flăcări.

Gîndii, fără să rostesc :

— Te-ai face friptură, drăguța mea.

Apoi cu glas tare, ca să schimb subiectul, alunecat spre poezie și tragic :

— Și ce fel de lucrări compui acum ?

— Nu te pot interesa rătăcirile mele. Dar fiindcă vrei să știi, compun povestea prințesei Didona.

— Vrei să întuneci gloria lui Vergiliu ?

— Nu scriu pentru glorie, ci pentru plăcerea mea, așa cum îmi închipui eu că ar fi putut să fie. Nu eroul rechemat de destin, ci iubitul înșelător, pentru care iubita nu se străpunge cu fierul, ci se dă pradă focului.

— Iată-mă și Eneas, gîndii.

— Te obsedează focul, am observat.

Olga nu răspunse. Se făcu iar tăcere. Simțeam între noi o perdea de gheață, ce nu o putea topi focul care urmărea închipuirea Olgăi. Tînăra fată își împreună mîinile deasupra genunchilor, își răsturnă capul pe spate și rămase astfel mai multe minute. Un oftat adînc îi umflă pieptul și capul îi căzu înapoi. Începu să-mi vorbească, dar simțeam că mintea ei fugise aiurea. Părea că luptă cu o hotărîre ce-i covîrșa voința. Îmi zise :

— Spuneai odată că ai rîvnit la gloria de scriitor. De ce n-ai urmat-o ?

— Hm ! Fiindcă nu-mi recunosc dreptul de a corupe gustul și moralitatea publică în numele anumitor principii de artă.

Olga răscolea alene jăraticul cu un bețișor. Zise în surdină :

— Acesta e strigătul neputinței.

Apoi mai tare :

— În sufletul tău n-a încolțit niciodată ambiția ?

Primele ei cuvinte puseră degetul pe o rană veche ; cele din urmă au scormonit-o mai adînc. M-am sculat în picioare şi am început să mă plimb prin cameră, vorbindu- cu amarul amintirilor mele :

— Ambiţia ?... Da, am avut şi eu demult ambiţii mari. Dar poate că de aceea nu le-am împlinit, fiindcă au fost prea mari, iar la cele mici n-am vrut să privesc. Dar de ce îmi redeştepţi glasuri din trecut ?

— Eu nu cunosc nimic din viaţa ta. Tu-mi cunoşti şi cel m- mic gînd.

— Sînt sigur că pe cel mai mic nu-l cunosc.

— Ba da, pe cel mai mic. Numai cel mai mare îţi rămîne ascuns. Uite cum s-a dărîmat bucăţica asta de jar. Înainte de a se stinge, a clipit ca un ochi de pasăre. Şi s-a stins ca şi ambiţiile tale.

Purtarea şi cuvintele Olgăi mi se păreau bizare. Această fetiţă umilită se schimbase în judecător. Fără să vreau simţeam nevoia de a mă apăra.

— A fost un timp, reluai eu cu un fel de patimă de a-mi dezgropa trecutul, un timp divin, în care ambiţia mea nemăsurată visa să umple lumea întreagă cu numele meu. Mai tîrziu eram mulţumit să ajung numai un mare cetăţean al ţării mele. Dar viaţa a tocit şi această ambiţie, ca pe toate celelalte. Într-o zi, speriat de deşertăciunea vieţii mele, m-am întrebat dacă traiul mai merită sforţarea mea. Îmi venea să fac gestul ireparabil şi să strig : viaţă de prisos, sfîrşeşte-te odată ! Dar n-am făcut nimic. Astăzi găsesc că cea mai înţeleaptă filozofie stă în idealul burghez : trăieşte liniştit lîngă vatra ta, cu o cină cumpătată, un vin bun, foc pe timp de iarnă, o carte frumoasă şi o femeie alături : atîta tot.

La ultimele mele cuvinte Olga tresări. Îşi luase capul î- mîini, şi cu coatele rezemate de genunchi şedea aproape de sobă : suflările focului îi zburau firele de păr. Îmi zise încet :

— Ai încercat poate să răzbaţi în viaţă fără prieteni.

— Prieteni ? rînjii eu. Eu n-am avut niciodată prieteni. Ce folos ar putea găsi ei în amiciţia mea ? Bani n-am, iar femeile nu obişnuiesc să le împart cu nimeni. Cunoscuţi, da. Cîţi vrei. Simpla cunoştinţă de bună ziua

păstrează între oameni o rezervă care-i ţine departe unul d altul. Prietenia amestecă la un loc noroiul sufletelor şi-i face pe nenorociţi să se dispreţuiască reciproc, fiindcă sînt uniţi prin secretul mizeriei morale. Legătura ce uneşte pe doi amici e un fir de păianjen : o muscă prinsă la mijloc îi aruncă pe amîndoi asupra prăzii şi sfîrşesc prin a se sfîşia între ei.

Lumina zilei în agonie murea în nuanţe de topaz. M-am întins pe divan, culcîndu-mi capul pe o pernă de mătase pictată. Am urmat visător :

— Da, draga mea, prietenia nu există. Ea **nu poate** să existe. Oamenii inferiori, capabili de a păstra relaţiile dintre ei cu toată ura şi mizeriile ce-şi căşună reciproc, gustă poate din licoarea prieteniei. Dar sentimentele acestor indivizi nu merită a fi luate în seamă. Omul superior, absorbit de tiranica lui personalitate, exclude din sufletul lui pe oricare alta : munţii se întîlnesc la poalele lor, dar vîrfurile sînt destinate la o eternă izolare. Simpatia şi altruismul sînt izgonite din sfera relaţiilor sociale. Aici totul se întemeiază pe ură şi interes. Interesul leagă, interesul dezleagă. Interesul astupă ochii şi duce orbeşte pe oameni spre prietenie, interesul le smulge masca şi-i azvîrle în ură, sau în cel mai bun caz în indiferenţă. În raporturile omeneşti cele mai ideale, vei găsi substratul unui interes, de o natură sau de alta : interes material sau interes de ordin sufletesc.

— Dar în legăturile dintre bărbat şi femeie stăpîneşte tot interesul ? întrebă Olga.

— Negreşit. Cînd se topeşte indiferenţa, iar între bărbat şi femeie se naşte un sentiment, acel sentiment nu poate fi decît iubirea sau ura. Ori mai bine : afinitatea şi adversitatea sexuală. Prietenia niciodată.

Se făcu iar tăcere. Pendula bătu rar, în cadenţă, orele şase. Seara începu să se lase pe nesimţite, parcă o mînă se aşează în dreptul soarelui. Umbra se ghemuia prin unghere, se lăţea încet pe pereţi.

— Olga, întrebai eu încet, pentru ce m-ai chemat **neapărat** astăzi ? Vreau să aflu vestea însemnată.

Olga tresări din visarea ei şi se ridică, alene. Făcu cîţiva paşi şovăind, cu mîinile la tîmple, şi se apropie de

mine. Ajungînd în dreptul ferestrei, i-am văzut figura palidă şi ochii înspăimîntaţi de biruinţa unei hotărîri. Căzu în genunchi şi-şi prăbuşi capul în poala mea.

— Nu mă goni ! gemu ea pierdută. Nu vreau să te supăr, nici să ocup un loc mare în viaţa ta, căci ştiu că nu se poate. Vreau să mă fac mică de tot, să mă nimicesc lîngă tine, să fiu jucăria ta.

Şi se mototoli lîngă mine ca un copil, căutînd parcă un reazem şi o apărare.

Fetiţa aceasta nu-mi stîrnea nici o pornire trupească, îi mîngîiam părul fără dragoste, cu un fel de milă, cu mila prin care s-au strecurat adesea femeile izgonite.

— Olga, zisei, părul tău e atît de negru că a întunecat casa.

— Sufletul meu amărît a întunecat-o.

— Nu plînge, o alintai eu. Supărarea ta o să treacă. Totul trece...

— Acuma plîng, dar cînd nu voi mai fi lîngă tine voi urla ! Da, voi urla ca o fiară rănită de moarte.

Olga îşi ridică spre mine ochii plini de lacrimi, măriţi de spaimă. Îşi dădu la o parte părul cu mîna şi-mi zise :

— Ah ! Cred că despărţirea ar fi mai rea decît moartea.

Îi netezeam părul fără să rostesc nimic, luptînd cu mila şi nepăsarea. Simţeam lîngă mine o fiinţă măcinată de suferinţă, neînţelegînd o raţiune mai puternică decît dragostea ei. Ce cuvinte de mîngîiere puteam găsi ? Ce răsplată morală în schimbul despărţirii ?

Olga îşi înălţă deodată bustul ei mic şi cu ochii ţintă la mine îmi luă mîinile într-ale ei.

— Vreau să fiu a ta... şopti ea cu o pasiune gravă şi tristă. Ştiu că fără asta nu mă vei iubi niciodată.

Am simţit prin sînge un fior cald. Dar o poruncă lăuntric mă îndemnă să-i răspund :

— Fii cuminte, Olga. Nu voi putea face din tine femeia mea, şi iubirea ta de acum îţi va sfărîma viaţa.

— Nu-mi pasă de viaţa mea ! strigă ea în delir. Oare astăzi preţuieşte ceva viaţa mea ?... Te iubesc şi vreau să fiu a ta. Atîta ştiu. Mai departe nu-mi pasă.

— Dar dacă după ce vei fi a mea nu te voi mai iubi deloc ?

— Asta nu se poate ! Mă vei iubi. Şi dacă nu, tot nu-mi pasă. Cînd îţi voi deveni indiferentă, mă vei goni. Vrei mai mult ?

În clipa aceea era în pornirea ei mai multă îndîrjire a închipuirii întărîtate decît logica adevăratei iubiri. Dar fiinţa noastră morală este atît de şubredă, că cedează numai aparenţei lucrurilor. Oamenii nu sînt sclavii pasiunilor, cît mai mult victimele unui miraj, ce creează în imaginaţie realităţi mai vii decît realitatea. Cînd am văzut iarăşi lacrimi în ochii ei, şi cînd am simţit braţele ei înconjurîndu-mi gîtul, buzele-i căutîndu-mi gura, mi-am dat seama că voi fi mai slab decît hotărîrea mea şi am şi capitulat în conştiinţă.

Cine, în locul meu ar fi putut face altfel, să-mi arunce cel dintîi piatra. Pe cînd purtam în braţe fulgul trupului ei aproape leşinat, văzui pe pieptul ei, prin bluza desfăcută, o cruciuliţă cu un Crist, sculptat în lemn de santal. Era prea tîrziu s-o mai ocrotească. Prin draperia de fir se zărea alceva...

XXVII

După un ceas, Olga îşi aşeză părul în faţa oglinzii. Pe un scaun, cu capul în mîini, mă gîndeam. Sufletul mi-era stors de impresii, doritor de repaus. Amîndoi păstram tăcerea. Pendula bătu jumătatea lui opt, cu o lovitură al cărui ecou vibră cîteva secunde în pereţii odăii.

— Şapte jumătate, zise Olga încet. E tîrziu.

M-am apropiat de ea, i-am cuprins corpul şi am lipit-o de mine. Olga îşi răsturnă capul pe spate şi-mi dete buzele. În ochii ei plutea un surîs de fericire imaterială.

— Nu regreţi ? o întrebai cu gura lipită de gura ei.

— Nimic, răspunse ea ca un suflu.

Apoi, cu o umbră de grije :

— Am auzit că fetele au la coada ochiului o membrană, care, după ce... E adevărat ?

— Dă-mi voie să mă uit.

Şi i-am privit serios ochii mari deschişi.

— Olga, zisei, membrana ta nu mai luceşte.

— Adevărat ? mă întrebă ea cu spaimă.

— Copil ce eşti !

Şi-i sărutai ochii.

— Olga, ia spune-mi. Aceasta a fost vestea cea mare ?

— Da... şopti ea, ascunzîndu-şi capul.

— Şi de ce neapărat astăzi ?

— Întîi, pentru că după cele întîmplate ieri, aş fi înnebunit să nu te văd mai curînd. Pe urmă, dacă aş fi amînat iarăşi cine ştie cînd aş mai fi avut tăria să mă hotărăsc ? De cînd crezi că voiam să-ţi spun !

— De cînd ?

— De cînd mi-am dat seama că nu mă mai iubeşti. Cînd am înţeles că te pierd, n-am mai stat la gînduri. Ah ! Acum te iubesc şi mai mult !

După multe îmbrăţişări şi mărturisiri, Olga a plecat spre casă, iar eu am rămas să fac să dispară orice urmă a acestei întîlniri.

M-am întins pe sofa, mi-am pironit ochii în tavan, şi m-am lăsat dus de gînduri. Ca **boa constrictor,** care hibernează două luni după ce sfîşie un tigru, — după o oră de iubire lenevesc încă o oră în sălaşul dragostei, în parfumul femeii, între lucrurile care i-au pipăit apropierea şi i-au sorbit suspinele. Gîndul sprinţar întregeşte tabloul moment cu moment, făcîndu-mă să trăiesc de două ori — o dată în realitate, a doua oară în închipuire — ora fericirii.

Amintirea proaspătă a Olgăi, care se ciocnea de conştiinţa ireparabilului aşternut între noi şi cu imaginea fulgerătoare a Anei, mă cufundă într-un haos moral. Păstram vii în sînge îmbrăţişările celei de a doua iubite. Era destul să le alcătuiesc în memorie, ca să tresar iarăşi, picat de focul pasiunii.

În dragoste, Olga se nimicea, devenea o jucărie, după chiar cuvintele ei. Mai de temut nu erau împrejurările de fapt în care mă punea această posesie, ci sentimentul nou care înmugurise în mine. Posedarea farmecelor ei întregi reaprinsese simpatia mea aproape stinsă, o legase cu lanţurile de nezdrobit ale seducţiei fizice.

Dar imaginea Anei nu-mi dispărea din minte nici un moment. Cînd îmi aminteam de iubirea, de drăgălăşeniile amantei mele, de gelozia ei sălbatică şi de aflarea posibilă a faptului, temerea era atît de apăsătoare, încît gîndul devenea de neîndurat. Ceea ce-mi posomora mai mult bucuria era ideea că voi revedea şi voi iubi pe Ana, cu buzele încă ude de sărutările celeilalte, în aşternutul cald de trupul celeilalte, şi că voi chema-o poate cu numele celeilalte. Grija mi se înfipsese în inimă ca o ghiară. Mă bîntuí gîndul că Ana m-ar putea înşela la fel. Numai după suferinţa ce-mi căşuna acest gînd preţuiam întinderea durerii ei posibile.

Ana îmi spusese odată :

— Dacă m-ai înşela, te-aş înşela. Dacă n-aş putea-o face, m-aş omorî.

N-aveam plăcerea să fac experienţa acestei sinceităţi.

— Nu cumva nu o mai iubesc pe Ana ? m-am întrebat.

Această întrebare era însă o nebunie. Nu mă puteam îndoi de iubirea mea pentru Netty : aceasta era un adevăr absolut.

— Dar o iubesc şi pe Olga ! îmi ziceam eu, cercetîndu-mi inima cu de-amănuntul. Cum e cu putinţă ?

Şi totuşi, aşa era. Sufletul meu era cuprins de o îndoită iubire Simţeam iubirea cea mare şi adevărată, pentru Ana. Însă în inima mea atît de plină găseam un colţişor discret, în care mica Olga se adăpostea modestă, dar netulburată de nimeni.

XXIX

M-am întrebat de atîtea ori, atunci şi mai tîrziu, cum se poate ca inima omenească să tresară la fel pentru două femei, cînd ştiut este că amorul şi-alege un obiect unic, din cart face centrul de gravitaţie al vieţii, iar cîteodată şi al morţii. Nu m-am lămurit, dar de realitatea sentimentelor mele nu mă puteam îndoi. Ele trăiau

amîndouă în sufletul meu, cu o intensitate inegală, e drept, dar trăiau. Surprins de adevărul dovedit cu prisosinţă, am crezut că poate Netty şi Olga erau numai două feţe ale aceluiaşi amor, două valori sentimentale care se întregeau una pe alta, sinus şi cosinus pentru acelaşi arc de cerc înfăţişat prin mine. Mi-am dat însă seama că explicaţia aceasta e înşelătoare. Dacă Olga ar fi fost în persoana şi în dragostea ei o copie desăvîrşită a Anei, oare aş fi încetat să o mai iubesc ? Probabil că nu. Ori dacă fiecare femeie este o întruchipare felurită a iubirii, înseamnă că inima omenească se poate împărţi la infinit ? Probabil că da... Sufletul nostru posedă capacitatea de a cuprinde în sine mai multe obiecte ale amorului : inima unei mame se deschide cu dragoste pentru toţi copiii ; inima unui prieten pentru banii şi nevestele tuturor prietenilor ; inima unui bărbat pentru toate femeile. Dacă nu poţi fi universal în iubire, nu merită să încerci acest sentiment.

Amorul fiind o chestiune de fantezie, el trebuie să se exercite pe un cîmp de experienţe cît mai felurit. Monogamia este un obicei înapoiat şi barbar, căci omoară graţia, care stă în varietatea vieţii. Omul vulgar preferă amorul unic, din oboseală intelectuală şi lipsă de imaginaţie. Cum majoritatea omenirii este o turmă fără personalitate, ea şi-a creat legea şi obiceiuri după aspiraţiile ei nemărginite. Dar omul superior se izolează de majoritate şi de opinia majorităţii, ca individul sănătos de o regiune infectată prin epidemie. Prostia este contagioasă. Numai inteligenţa nu se poate molipsi.

Dar ce însemnătate pot avea lămuririle faţă de evidenţa realităţii ? Zadarnice sînt explicaţiile, pentru omul care n-a cunoscut singur iubirea ; iar acela care n-a fost niciodată stăpînit de două femei, nu va putea înţelege. Degeaba va citi aceste rînduri : pentru el vor fi mute.

Credeam că nu voi avea curajul să mă arăt Anei. Mi se părea că fapta mea îmi stă ca o pată pe frunte, că toată lumea o cunoaşte, ca şi cînd aş fi scris-o pe bolta cerului cu litere de foc. Şi totuşi am apărut. Ridicam cu îndrăzneală ochii asupra ei, iar cînd Netty mă

strîngea în braţe, o sărutam cu un sentiment aproape cast. Se vede însă că în purtarea mea se petrecuse totuşi o schimbare, de o nuanţă imponderabilă, căci Ana m-a întrebat odată cu un glas bizar, fixîndu-şi ochii într-ai mei :

— Paul, tu-mi pari schimbat. M-ai înşelat cu altă femeie ?

— Ce idee ! răspunsei eu zîmbind.

Iar în gînd mi-am zis :

— Pesemne că nu-mi mai luceşte nici mie membrana !

— Jură-mi că mi-ai rămas credincios, adăugă Netty.

— Pe ce ?

— Pe icoană.

— Ştii bine că nu sînt religios, şi jurămîntul n-ar avea valoare.

— Jură pe onoare.

— De ce să amestecăm onoarea în lucruri de nimic ?

— Cum ? Credinţa în dragoste e lucru de nimic ?... izbucni Ana, dîndu-mi în glumă o palmă cam energică.

Apoi sărută obrazul lovit.

— Ca să te pedepsesc, zise ea, am să-ţi cer un jurămînt îngrozitor : jură-mi pe mine.

— Asta nu se poate decît în...

— Obraznicule, nu te feri de răspuns, ripostă ea, încercînd să mă mîngîie, cu a doua palmă, dacă nu-i opream mîna la timp.

— Ei bine, îţi jur ! rostii eu, regretînd în aceeaşi secundă jurămîntul făcut.

Ana se gîndi un moment, apoi zise mai liniştită :

— Dacă ai jurat strîmb, să ştii că mă pierzi.

— Te am şi te păstrez, îi şopti la ureche, descheindu-i un nasture.

Netty murmură :

— Dragostea mea... Iartă-mă că m-am îndoit de tine.

Frenezia de dragoste care a urmat... Dar n-o mai descriu.

XXX

Astfel le-am iubit, împărţindu-mi inima în două, jertfindu-mi tot timpul meu liber Olgăi şi Anei. Cu trecerea timpului, dragostea mea pentru Olga creştea, fără să scadă nimic din amorul meu pentru Ana.

Preocupările cele mai mohorîte se macină şi se pierd la atingerea plăcerii. De aceea nu este greu de lămurit cum am izbutit să-mi îngrop încet toate grijile şi să mă las purtat ca pe valuri, ameţit de realitatea supraomenească a fericirii mele duble. Am ajuns în curînd ca în această situaţie să nu mă mai interesez decît de rafinarea senzaţiilor mele, de descoperirea farmecelor şi plăcerilor noi pe care le ghiceam în iubitele mele. Cînd plecam istovit din braţele uneia, dragostea celeilalte, departe de a-mi îngreuna truda, era o înviorare, un orizont nou de îndestulare sentimentală. Una îmi aţîţa patima pentru cealaltă, nici una nu mă putea face să uit pe rivala ei. Cît avea să dureze această intrigă nu mă mai gîndeam, fiindcă nu voiam să prorocesc nimic asupra viitorului şi asupra sfîrşitului. Dar înşelător nu mă socoteam decît faţă de Ana.

Ana avea întîiele drepturi în dragoste, şi era spiritul de foc al vieţii mele. Olga era prilejul trădării, şi era spiritul blînd de echilibru. Amorul ei mă răsplătea de obsesia, pe care-o simţeam faţă de anumite persoane din viaţa-i intimă, singurul nor negru în fericirea mea. Viaţa mea mi se părea o mare agitată, pe care eu eram şubreda barcă. Ana mînuia lopeţile, spintecînd furtuna şi valul, iar Olga ţinea cîrma.

În clipele mohorîte înţelegeam că tocmai aceşti doi marinari îmi trebuiau ca să mă cufunde, cînd ei ar afla că îşi sînt duşmani de moarte. Unul ar lepăda lopeţile, iar celălalat cîrma, şi barca s-ar prăbuşi cu mine în adînc.

Odată mica Olga se întreba visătoare, stînd lipită de pieptul meu, în patul fericirii şi al păcatului :

— Ştiu ce sînt acum. Dar ce voi fi peste un an, peste doi ?...

— De prisos să te gîndeşti aşa departe.

— Nu bănuiesc cum va fi restul vieţii mele, fiindcă nu-mi pot închipui cum ar fi fără tine.

— Olga, tu te-ai gîndit vreodată la moarte ? Nici un chin nu se poate asemăna cu tortura acestui gînd.

— Ba da. Gîndul despărţirii. Tu cu ce te obişnuieşti mai lesne : cu ideea morţii sau cu ideea că m-ai putea pierde ?

— Cu ideea morţii, i-am răspuns sincer, gîndind că poate cu ideea despărţirii m-aş obişnui fără prea multă durere. Cînd mă gîndesc, am adăugat, că voi putrezi înpămînt...

M-am scuturat, ca şi cînd aş fi simţit de-a lungul trupului nişte paşi de omidă.

— Să ne iubim, Olga mea, atît cît este dat firii omeneşti să iubească. Restul nu e bun de nimic.

— Sînt jucăria ta... şopti prin gura mică corpul plăpînd, care se jertfise fericirii.

Părul ei negru îi acoperea faţa, ca o umbră de zăvoi. Inima-i bătea şi sînii-i tremurau. Se lăsă pierdută. Se topea în dragoste ca o creangă în văpaie.

— Ana mea ! Ana mea !... i-am şoptit în rătăcire.

Dar Olga închisese ochii, şi auzul ei se ascuţise pentru viorile heruvimilor, în paradisul unde o răpise voluptatea nimicitoare.

CAPITOLUL IV

XXVIII

— Nu, Domnul Scudrea nu are porţie la îngheţată, zise Netty jumătate supărată şi jumătate năzuroasă. Nu se vine în vizită la orele unsprezece noaptea. Te-am aşteptat de la şapte, fiindcă ai fost poftit la masă. Nu ştiam că ai uitat regulile elementare de politeţe.

ILIE GINA
Bibl. pers.

— Domnișoară, insinuarea dumitale mă jicnește, fiindcă e adevărată. Pînă acum am lucrat ca un hamal împreună cu feciorul. În sfîrșit îmi sînt gata bagajele. Mîine dimineață plec, cu trenul de nouă.

Servitoarea îmi întinse tava cu înghețată de fistic, și mă pregăteam să mă servesc, cînd Netty îmi strigă :

— Stai ! A căzut un fluture în pahar.

În adevăr, în paharul de înghețată căzuse unul din miile de fluturi ce bîzîiau împrejurul globului electric, care lumina pavilionul principal din grădină.

— Acesta este un semn al Providenței, cum că înghețata de fistic e oprită gurii mele. Voi lua una de vanilie.

Flaviu Răcăuțeanu, profesorul de latină, mă întrebă :

— Ce te face să te grăbești ? Sîntem abia la jumătatea lui iunie.

— Boieri mari ca mine, răspunsei eu, pleacă la munte îndată ce soarele trece de solstițiu. În timpul verii capitala e nesuferită. Asfaltul asudă mai grozav decît fruntea mea, și creierii fierb ca în cazanele cu smoală din hrubele iadului. Știu că după moarte nimeresc drept în iad, dar pînă atunci nici nu vreau să aud.

— Nu-ți convine **ad inferos** ? rosti Răcăuțeanu, mîngîindu-și mustățile uriașe. În calitate de avocat, poți să faci proces lui Dumnezeu ca să te strămute în rai ; iar în calitate de om de duh, poți lua ca susținători ai cauzei dumitale pe Dante și pe Vergiliu, cunoștințe vechi ale lui Pluton.

— Crede-mă, dumnule Răcăuțeanu, raiul m-ar distra foarte puțin, căci el reproduce viața pămîntească în ce are ea mai esențial : plictiseala. Apoi, unde mi-aș întîlni eu toate cunoștințele dacă nu în iad ?

Netty nu-și putu opri un zîmbet și o privire pe sub gene. Îmi zise :

— Fiindcă iei în deșert fericirile hărăzite de biserică celor drepți, la judecata de apoi, în loc să fii judecat de seratimiși de heruvimi, se va alcătui pentru dumneata un tribunal din demoni.

— Atunci vor fi cea mai mare parte femei. Cum sînt sigur că vei face parte din tribunal, sper că voi avea protecția dumitale.

— Nici să nu te gîndești. Îți voi da cea mai aspră pedeapsă : te voi trimite în rai !

— Oriunde, domnișoară Netty, numai înapoi pe pămînt nu. Aici n-aș voi să mai revin decît proprietar.

— Cu toate acestea, zise bătrînul ridicînd din sprîncene, oricît ar fi de nesuferită capitala, nu se poate face decît la București.

— Fără îndoială, domnule Răcăuțeanu, răspunsei eu, folosul nemăsurat al orașului mare este acela că vezi neîntrerupt defilarea frumuseții, a luxului și a bogăției, și poți să-ți dai seama cît ești de nenorocit. Provincia e departe de a oferi acest avantaj.

— E supărător pentru noi, interveni Olga, că domnul Scudrea se socotește mereu străin în casa noastră. Și tata și mama l-au rugat să dispună de grădina noastră ca deplin proprietar. Îi pregătisem chiar chioșcul de lîngă havuz, ca să lucreze în toate serile. Dar domnul Paul preferă să stea în biroul domniei sale, în serile acestea înăbușitoare.

— Așa e, refuzul dumitale nu are nici un rost, adăugă Netty.

— Cuvintele ar fi banale ca să exprime mulțumirea mea pentru atîtea atenții, le-am răspuns. Dar mi-am pus un ventilator electric în dormitor, și nu mai sufăr

atît de căldură. Al doilea, eu nu pot lucra decît unde am biblioteca. Şi al treilea, sînt o ticăloasă de fire independentă, care-mi iubesc şatra mea, ca ţiganul. De ce să vă creez dumneavoastră o grijă mai mult ? Deja, mă simt foarte stingherit că sînt primit cu atîta afecţiune în casa dumneavoastră. Ia să presupunem că aş muri. Aşa e că v-ar părea rău ? O simpatie nouă este întotdeauna putinţa şi prilejul unei noi dureri. Cel mai bun lucru este să nu iubeşti în viaţă, ca să nu ai pe cine regreta.

— Sînt cuvinte nepotrivite în gura unui om de 30 de ani, făcu Netty răsfoind o revistă.

— Treizeci şi unu, am îndreptat-o eu. Cu toate că după logică ar trebui să am numai şapte ani şi jumătate. Eu m-am născut în ziua de 29 februarie 1874. Cum februarie nu are douăzeci şi nouă de zile decît o dată la patru ani, în cei bisecţi, înseamnă că şi vîrsta mea trebuie să stea pe loc.

— Nici nu ne îndoim că te-ar aranja foarte bine ! zise Netty rîzînd. Dar cu atît mai puţin atunci ai dreptul să vorbeşti de moarte.

— Dacă aş fi făcut contract de asigurare cu Dumnezeu, da. Însă ce e viaţa ? Priveşte, te rog.

Scuturînd ţigara cu degetul, am adăugat :

— Iată simbolul vieţii : scrum şi fum.

— **Pulvis et umbra sumus,** făcu grav Flaviu Răcăuţeanu, răsucindu-şi cu furie mustaţa lui de grenadir, învîrtită în barbaric.

— Domnul Scudrea e predispus la pesimism, zise Olga. Mai ai o îngheţată.

— Cu plăcere.

Tăceam sugînd îngheţata aromată, în timp ce Netty, în faţa mea, răsfoia leneş un teanc de reviste umoristice străine. Olga scria în veşnicul caiet cu scoarţe albastre, iar profesorul de latină, cu fruntea cufundată în mîini, ca **le Penseur** al lui Rodin, plus costumul, făcea necontenit educaţia mustăţii lui rebele. Într-o surdină dulce se

auzea în răstimp fîşîitul coalelor de hîrtie sub degetele Anei, scîrţîitul peniţei sub degetele Olgăi, şopotul fîntînii arteziene din fundul grădinii, şi mai departe sunet de voci. Prin uşa deschisă a pavilionului se întrezăreau sub umbră straturile de flori adormite, merii şi caişii noduroşi înălţîndu-şi trunchiurile în noapte. Pe o alee întinsă stropită cu nisip roşu, imitînd cinabrul, un bec electric cocoţat într un pom arunca o pată de lumină discretă. Peste tot domnea o pace monotonă şi liniştitoare, prielnică pentru somnul florilor.

Flaviu Răcăuţeanu înmărmurise cu mîna pe mustaţă, şi un sforăit grozav spintecă noaptea. Capul îi căzu pe piept şi omul se deşteptă brusc, în rîsetele gălăgioase şi aplauzele fetelor. Profesorul mormăi ceva, apoi se frecă la ochi.

— M-a birut somnul, îngînă el, căzînd în aceeaşi contemplare ca înainte. Grea e bătrîneţea...

Paşi mărunţi foşniră pe aripa aleei, şi în pragul uşii se arătă Angela. Îmbrăcată într-o rochie subţire de linaş alb, zebrată cu verde deschis, în semiobscurul violet al parcului, Angela părea o lebădă, măsurînd cu o privire augustă apele întinse ale vreunui iezer legendar. Îmi întinse mîna zîmbitoare şi şi-o ţinu mult timp într-a mea, sub privirile furişate ale Anei.

— Va să zică, tot e adevărat că pleci, îmi zise ea cu glasul tremurător.

— Da.

— La Buşteni ?

— Da.

— Vino să-ţi recomand nişte invitaţi, care cred că te vor interesa.

M-am ridicat. Angela îmi luă braţul. Netty ridică spre mine nişte ochi, a căror flacără nu o voi uita pînă în mormînt. Cînd părăsi pragul, mi se părea că privirile ei mă trag îndărăt şi că vor străpunge noaptea.

În loc să mergem spre chioşcul de unde răsunau glasurile musafirilor, Angela se îndreptă în direcţie opusă, înspre havuz. Lăsîndu-se moale pe braţul meu

călca alene nisipul, ferindu-se să nu atingă iarba. Hainele ei răspîndeau un parfum delicat de **Chypre,** care, amestecat cu respirația florilor și cu mirosul proaspăt al caiselor, împrăștia o atmosferă îmbătătoare și mistică de amor. Încovoindu-și capul spre mine, Angela îmi zise cu grația ei obișnuită :

— Țin să-mi cunoști logodnicul și pe părinții lui.

Mă oprii pe loc, întrebînd-o cu o mirare neprefăcută :

— Ești logodită ?...

Îi ghicii mai mult zîmbetul cu care-mi răspunse :

— Da. Oare nu am dreptul ?

— Ba da, zisei eu după o pauză. Dar mă surprinde, căci n-am știut nimic pînă astăzi.

— A stat la Paris.

— Este student ?

— Nu, e avocat. Tot avocat ! adăugă ea rîzînd.

— Da ? Dar cine mai e avocat ?

— Dumneata !

— Așa e. Dar nu văd legătura...

— Ți-ai legat cu ea ochii, făcu Angela într-o piruetă, după care se așeză pe pălimarul de piatră al bazinului.

— Și, dacă nu sînt indiscret, cum se numește logodnicul dumitale ?

— Mircea Corduneanu. E fiul generalului Șerban Corduneanu și al doamnei Caterina...

— Probabil tot Corduneanu.

— Ai ghicit mai mult decît îți închipui. S-au luat veri primari, răspunse ea jucîndu-se cu o ramură în apa bazinului.

— Dar ce fel de logodnic e acela care-și lasă logodnica la București ca să petreacă el la Paris ?

— N-a petrecut, **le pauvre !** Mircea are o mare pasiune...

— Pentru dumneata.

— Întîi. Al doilea, pasiunea cailor. Într-o cursă de gentilomi de la hypodromul de aici, a căzut și și-a fracturat osul piciorului. Generalul l-a trimis la Paris, să se odihnească într-un sanatoriu, cu piciorul în ghips. A stat acolo un an de zile. Abia convalescent, a încălecat din nou și sforțarea i-a dizlocat iarăși osul. Aceasta a însemnat încă un an de repaus. Vindecat complet, s-a înapoiat în țară.

— La logodnică.

— La logodnică, zise ea înnodîndu-și cozile, care se desprinseseră din pieptene.

Eu rupsesem un măr dintr-un pom, și-l ștergeam de praf cu batista. Angela mi-l luă din mînă și-l aruncă în apă.

— E crud și te îmbolnăvești, făcu ea.

Tăceam amîndoi. Vestea pe care mi-o dăduse mă întristă puțin, fără să știu de ce. Mi se părea că cineva îmi răpise prietenia acestei femei, pe care o prețuiam atît. Eram cuprins de un sentiment inexplicabil.

— Le-am vorbit mult de dumneata, zise după o pauză lungă Angela, aruncînd frunze în bazin, și privind cum căderea havuzului le gonea înapoi, înspre pălimar. Țin foarte mult să te cunoască.

Ședeam rezemat de un pom, cu ochii pierduți în noapte.

— Nu s-ar putea să mă scutești de această cunoștință, domnișoară Angy? Cel puțin astă seară. Sînt foarte obosit.

— Oh ! la ! la ! Ce ostrogat ! Haide, nu fi sălbatic. **Il faut bien passer par la,** vorbi ea cu o intimitate tulburătoare, aplecîndu-se mult asupra apei, ca să apuce o frunză.

Se clătină și scoase un țipăt ascuțit. M-am repezit și am prins-o de mînă. Angela se ridică și fu atît de aproape de mine, că părul ei îmi juca pe buze.

— M-am speriat, făcu ea ducîndu-mi cu un gest brusc mîna mea la inima ei. Auzi cum bate...

Atingerea sînului ei îmi împletici ideile ; răspunsei la întîmplare :

— Da... Să mergem.

— Te-ai plictisit ? mă întrebă ea lăsîndu-mi mîna.

— Nu. Dar... nu ştiu ce spun.

Angela rîse cu poftă. Eu luai iarăşi copacul în spinare.

— Înţeleg dorinţa dumitale de a face cît mai curînd cunoştinţa viitorului meu soţ şi viitorilor mei socri. Îndeosebi, generalul îţi va plăcea foarte mult. E un om întreg, cu care vei putea discuta orişice. Cu toate că e militar, este un om inteligent, **et par dessus le marché un parfait gentilhomme.** Dar doamna... Oh ! Mi-e groază. **C'est un vrai crapaud.** Nu am înţeles niciodată cum un om fin ca el a putut lua asemenea femeie. **Une tortue !** Un monstru de expus în vitrină !

Mirarea mea creştea cu fiecare cuvînt al ei. Voind s-o întrerup, Angela zise :

— Te miră că-mi critic soacra ? **Elle ne me sent pas, mon ami,** şi la rîndul meu nu pot să o sufăr.

— Cred că vă veţi împăca, după ce fiul ei va deveni bărbatul dumitale.

— Nu cred, zise ea printre dinţi, mestecînd o frunză udă. Ar fi în stare să ne strice casa, cum i-a otrăvit şi viaţa generalului. Este o femeie fatală.

— Nu există femei fatale, domnişoară. Există numai bărbaţi imbecili.

— Cînd o vei cunoaşte pe doamna Corduneanu, vei putea scrie un studiu despre monştri, **au physique et au moral.**

— Dragă prietenă, nu se ştie dacă monştrii sînt prototipii urîţeniei sau sîntem noi, şi dacă nu sînt ei aceia care întrupează adevăratele caractere ale frumuseţii divine.

— În acest caz ar trebui să credem că lumea este creată de Satana. Soacra mea ar fi o perfectă **Madame Belzébuth !**

Rîsul sonor al Angelei răsuna iar în grădina parfumată.

— Nu trebuie să fii prea încrezătoare în apanajele sexului dumitale, domnişoară. Viitorul femeii este vrednic de plîns, dacă am sta să credem profeţiile ştiinţei pozitive. Trăim în secolul aeroplanului. Astăzi experimentează cîţiva îndrăzneţi. Mîine toată omenirea va zbura. Atunci corpul va căpăta configuraţia zburătoarelor. Femeia va pierde rotunjimea formelor, i se va atrofia pieptul, va cheli, craniul i se va mări enorm, ca să lase loc dezvoltării creierului, bărbia-i va deveni fugătoare, nasul i se va ascuţi. Va căpăta un profil de pasăre.

— Nu ne rămîne decît să devenim ovipare ! rîse Angela.

— Aceasta nu, atît de repede, dar se va îmbogăţi cu alte însuşiri de preţ : auzul ei va fi ultrasensibil, nervii vor deveni electrici şi va pierde şi restul de simţ moral pe care-l are încă. Estetica se va schimba cu totul.

— Sînt fericită că nu voi trăi acele timpuri, răspunse Angela zîmbind. Sper că această prefacere nu se va întîmpla curînd. Mă mulţumesc cu estetica timpurilor noastre.

— Trebuie să recunoaştem, domnişoară, că şi estetica modernă a femeii e desăvîrşită. Are o putere dinamică : e singura în stare să îndemne pe oameni la nebunie, adică la unica ocupaţie interesantă. Dacă nu exista femeia cu atributele ei, creştinismul şi morala riscau să transforme omenirea.

— Sexul nostru se simte măgulit de aprecierile dumitale, făcu Angela cu o afectare voită.

— Nici nu mă îndoiesc. Cea mai mare măgulire o încercăm cînd ni se laudă calităţile care ne lipsesc. O

voluptate şi mai aleasă încă simţim cînd ni se apoteozează defectele. Ne face plăcere, fiindcă ştim că nu e adevărat. Ceea ce este mai reconfortant, e că la un moment dat sfîrşim prin a crede. Atunci ne hotărîm să ne comportăm ca adevăraţi posesori ai acelor calităţi. Este momentul agreabil şi puternic, cînd omul începe să devină ridicol.

— Oh ! Ce oroare ! exclamă frumoasa fiică a soţilor Vlad.

— Deloc, domnişoară. Ridicole sînt numai cusururile altora. Ale noastre sînt îndeobşte simpatice. Dacă ştim să rîdem noi înşine de ele, le putem face chiar interesante.

— Oamenii rîd de propriile lor cusururi, numai ca să se poată crede că nu le au, zise Angela.

— Şi este dureros că acest soi de cusururi le avem întotdeauna, am murmurat eu, scoţînd o ţigară.

— Ţi-o aprind eu, vorbi domnişoara Vlad, luîndu-mi ţigara din mînă cu un gest leneş.

Ţinînd-o uşor şi graţios între arătător şi mijlociu, o privi o clipă cu ochii pe jumătate închişi, apoi o prinse cu rumenele-i buze. Chibritul sfîrîi în semiîntuneric, fîlfîitor şi palid, şi ţigara se aprinse. Aruncat de degetele Angelei, el desenă o traiectorie de rachetă aproape stinsă. Angela apucă iarăşi ţigara, şi braţul ei gol descrise în aer o curbă elegantă. Ea expiră fumul fără să-l soarbă în piept, uşor, cum ar fi suflat un fulg ce-i plutea lîngă buze. Apoi îmi întinse ţigara.

Simţeam o emoţie nedesluşită că va trebui să ating cu gura hîrtia umezită de gura ei.

— Îmi dai voie să păstrez ca amintire cartonul acestei ţigări ? am întrebat-o sfios.

— Ca să nu profanezi amintirea, ar trebui să părăseşti chiar obiceiul de a fuma.

— Cu neputinţă, domnişoară. Tutunul este ca femeia care te înşală : îl părăseşti şi te întorci.

— **Tiens ! Tiens ! exclamă ea voioasă.** Cu astfel de sceptice păreri, cred că nu te vei căsători niciodată.

— Cine ştie ? N-aş putea zice că nu. Se pare că viaţa ne este dată ca să experimentăm toate erorile.

— Cum ? făcu mirată Angela Vlad. Ai putea suferi să fii înşelat de soţia dumitale ?

— Nu văd cum aş putea împiedica fatalitatea ! răspunsei eu rîzînd. Şi nu înţeleg să iau în tragic banalităţile vieţii. Voind să-i dai aureolă de principii, rişti să faci faci dintr-un lucru normal un lucru meschin.

— Ceea ce susţii dumneata e profund imoral, întîmpină ea cu seriozitate, jucîndu-se cu un ciucure al cordonului.

— Scumpă prietenă, oamenii nu se clasifică după moralitate, ci după lipsa ei. Există grade. Cine izbuteşte să fie în chip superior imoral, este cel mai apreciat dintre oameni. Perversitatea inteligentă este aproape o virtute.

— Pentru dumneata, căsătoria este deci ceva odios de convenţional.

— Nici odios, nici convenţional, dar pe aproape. Eu însă prefer căsătoria din dragoste, fiindcă se desface mai repede decît cealaltă. Interesele de bani fac pe soţi să creadă că se iubesc la nebunie şi că sînt datori să se înşele toată viaţa.

— Crede-mă, domnule Scudrea, cu asemenea convingeri nu te vei putea însura niciodată.

— Ba da, domnişoară. În căsătorie, important este ceea ce crede lumea despre noi. Fiindcă adeseori ea poa-

te crede bine. Impresia noastră personală este în mod invariabil proastă.

— N-ai dreptul să vorbești, replică Angela, fiindcă nu ai fost niciodată căsătorit.

— Experiența altora e mai edificatoare.

Deodată răsună un glas pătrunzător.

— Angy ! Angy !

— E Netty, zise Angela. Ne cheamă.

— E Netty, răspunse în mine un ecou care-mi dădu un fior.

Ne-am îndreptat în grabă spre pavilion, și Angela intră. Netty mă opri, apucîndu-mi mîna :

— Stai puțin.

— Stau.

O priveam fără să mai zic nimic. Netty îmi șopti scrîșnind :

— E frumoasă Angela, nu-i așa ? O iubești.

— Dragă Netty, găsesc foarte nelalocul ei această învinuire, și te rog să...

— Să nu mă rogi nimic ! răspunse ea cu o mînie stăpînită. Te înțeleg foarte bine. Du-te ! sfîrși ea, împingîndu-mă spre pavilion.

— Mă duc.

— Stai ! repetă ea poruncitoare, întorcîndu-mă din drum.

— Stau.

Mă mișcam ca o păpușă de lemn, trasă de sfoară.

— Va să zică pleci la Bușteni. De ce nu vrei să mergi la Constanța cu noi ?

— Fiindcă plecați tîrziu, și eu nu pot răbda căldurile Bucureștiului.

— Da ? Dar eu cum le rabd ?

— În grădina voastră le-aș răbda și eu. Afară de asta, am făgăduit prietenilor.

— Mă iubești ori nu ? făcu Netty mîniată. Mi se pare că ții cam mult la prieteni. Ori e vreo femeie la mijloc. Sigur că e o femeie ? O întîlnești la Bușteni ? Răspunde !

— Nu am ce răspunde.

— Nu ? Ei bine : mîine pleci, mîine te voi înșela.

— Cu cine ?

— Știu eu cu cine.

— Cu Andrei Rădeanu ?

Netty îmi înfipse unghiile în mînă și mă zgîrîie pînă la sînge.

— Na !

— Ești nebună.

— Te-am însemnat pentru obrăznicie. Acuma du-te.

JUE GINA
Bibl pers.

Am intrat în pavilion, unde se adunaseră toți musafirii. Angela mă prezentă pe rînd logodnicului și socrilor. La vederea doamnei Caterina Corduneanu, de-abia m-am putut stăpîni să nu rîd. Mina mea nu scăpă. Angelei, care izbucni într-un hohot ce-i surprinse pe toți, dar pe care nu-l pricepu decît generala, căci îi aruncă o uitătură de gheață.

Doamna Corduneanu era o femeie înaltă cît un jandarm și grasă cît un copac secular. Pieptul îi era atît de umflat, încît părea că ascunsese o pernă mare sub corsaj. Capul era un cub de carne negricioasă, cu buze groase acoperite de lungi tulee brune, cu ochi negri, cu sprîncene negre și arcuite ca două lipitori. Brațele păreau niște burlane, iar degetele niște cîrnați. Luată în total, părea o broască țestoasă gigantică. Cînd îmi răspunse la salut, îi auzii și glasul, nazal, cleios și strident totodată.

Generalul, îmbrăcat civil, se ridică în picioare ca să-mi strîngă mîna, cu o amabilitate de nobil. Era un om de statură mijlocie, bine tăiat și mlădios. Figura lui purta urmele unei frumuseți tipice. Avea ochi albaștri visători, un nas drept și mic, buze roșii care descopereau o dantură albă, mustața lungă și fină, aproape albă, ca și părul. Figura lui se păstrase nezbîrcită, în afară de coada ochilor, crestată de laba gîștii.

Băiatul avea întocmai formele tatălui, dar culoarea mamei. Numai mustața o purta rasă, și în ochiul drept un monoclu cu ramă.

— Trebuie să f'e un îngîmfat dobitoc, mă gîndii dîndu-i mîna.

Am fost întotdeauna dușmanul mustății rase și al monoclului. Bărbații rași îmi par maimuțoi caraghioși, sau cocoși fără creastă, iar cei cu monoclu niște slabi de duh care vor să-și scoată în relief nulitatea.

Se poate să n-am dreptate.

Tînărul se rezema într-un baston, și cînd făcu spre mine un pas, văzui că încă șchioapătă.

Căpitanul Vlad, era beat și se clătina pe scaun, cu ochii somnoroși. Îmi zise, arătîndu-mi-l pe general :

— Ți-l recomand, cavalere, ca pe cel mai bun prieten al meu. Tovarăș de arme încă din campania de la șap' șap'.

— Domnișoara Vlad mi-a vorbit mult de dumneavoastră, ca de un tînăr distins, îmi zise bătrînul Corduneanu cu vocea lui blîndă.

— Mi-e teamă că veți avea decepții, domnule general, i-am răspuns, aruncînd Angelei o privire mai mult decît recunoscătoare.

Je șoptite doamna Vlad se certa cu căpitanul, care cu gesturi întrerupte, demonstra ceva înflăcărat. Am înțeles că bravul bărbat cere sticla cu vin. Se pare că fetele dobîndiseră de la tatăl lor favoarea să nu mai bea în fața musafirilor, și îndeosebi în fața mea. Dar cum **on revient toujours...** căpitanul își mai dădea în petic cîteodată, ca să statornicească excepția care confirmă regula. Apoi, adîncimea de spirit a domnului Vlad și minunatele sale vederi filozofice nu luau grai decît după un «pa'ar» sau două de vin. În acele clipe căpitanul era o comoară nesecată de pilde și învățături, vrednice de cunoscut de către cei din jur și urmașii acestora. Cînd nu bea, adică «pe uscat»", după pitoreasca sa zicală românească, căpitanul era tăcut și grav, și asculta fără să glăsuiască sau citea în original pe Shelley, poetul său iubit.

Generalul Corduneanu îi zise la ureche :

— Sibică... Lasă frate, astăzi. Te rog eu.

Dar domnul Vlad, stăpîn pe convingerile sale, nu s-a dat bătut, ci a vorbit ca în Sfînta Scriptură, numai cu limba puțin împleticită.

— De ce să las, mă ? Nu vreau să las ! Vreau să beau în sănătatea fiului tău și al meu. Bobocul...

Și căpitanul îi trimise lui Mircea Corduneanu o sărutare din vîrful degetului.

În acest moment intră în discuție generala, care vorbise pînă atunci de o parte cu doamna Vlad. Uriașa neputînd suci numai gîtul, se întoarse cu totul :

— Bine Sibică, rosti cu vocea ei nazală și stridentă, cum rămîne cu preceptele Bunilor Templieri ?

— Rămîne foarte bine, coană Caterino, răspunse el simplu și natural ca un adevărat gînditor. Marele filozof arab Al-Ghazali bea vin, împotriva slovei Coranului. Dar el se apăra foarte logic. Profetul, zicea Al-Ghazali, a oprit vinul fiindcă dezlănțuie patimile oamenilor. Or,

pe mine mă învaţă filozofia mea să-mi cîrmuiesc voinţa, atît ca să fiu la adăpostul patimilor, cît şi să nu dăunez semenilor mei. Deci, pot să beau vin, încheia Al-Ghazali. Aşa şi eu...

— **Ergo bibamus !** strigă Flaviu Răcăuţeanu, scoţînd cu un gest de scamator sticla cu vin de sub masă, în hohotele de rîs ale adunării.

Prietenii îşi turnară, băură şi se sărutară.

În uşa pavilionului se arătă Netty. Căpitanul tocmai ducea paharul la gură, cînd o văzu. Îi tremură mîna şi vinul i se vărsă pe pantaloni. Netty chemă servitoarea şi-i porunci scurt să ridice sticla şi paharele. Ana era singura care-l ţinea în frîu, şi de care domnul Vlad avea o teamă cucernică. Dar căpitanul se întrecu pe sine : oamenii bravi au în ei izvoare nesecate de energie. Opri mîna slujnicii, poruncind la rîndu-i :

— Lasă-le.

Netty repetă ordinul, cu vocea mai sus :

— Ia-le !

Slujnica le ridică şi plecă.

Domnul Vlad se sculă în picioare, aproape fără să se clatine, şi începu să răcnească :

— Eu poruncesc în casa mea ! M-ai auzit ? Eu, nu tu!

Ana veni sub ochii lui, pironindu-l pe loc cu privirile. Îi zise tăios :

— Ce vrei ? Să bei ?... Nu se poate.

Căpitanul urlă :

— Ce ?...

Şi ridică pumnii în aer, gata să-i prăbuşească. Netty nici nu clinti. Cu ochii holbaţi, cu barba de ţap tremurîndu-i, domnul Vlad părea caricatura lui Bacchus pe butoi.

— Fiică ingrată ! zbieră el ca în teatru. Fiică ingrată ! Te iert, fiindcă te iubesc, sfîrşi el tot atît de simplu, pe cît începuse de patetic.

Netty îl îmbrăţişă, iar căpitanul îşi şterse ochii cu dosul palmei. Frunţile se descreţiră şi veselia se citi iarăşi pe feţele tuturor.

— Iartă, domnule Scudrea, îmi zise Olga, nu se întîmplă întotdeauna.

— Oh ! Domnişoară, e un cusur atît de nevinovat, şi domnul Vlad are atîtea alte calităţi...

Netty făcea cerc cu Angela, Mircea Corduneanu şi Olga. Doamna Vlad şi generala corvorbeau împreună M-am întors către cei trei bătrîni.

XXIX

— Unde-ţi petreci vara, Şerbane ? îl întrebă profesorul de latină pe general.

— Aş dori să mă duc la Carlsbad, ca să-mi urmez cura mea din toţi anii. Dar cu evenimentele acestea, cred că voi fi nevoit să rămîn în ţară. Probabil că voi sta la moşie. De altminteri, tot din dorinţa de a-mi îngriji sănătatea am refuzat să mă duc în Manciuria, ca ataşat al guvernului pe lîngă armata rusească de operaţiuni.

— Slavă Domnului că s-a isprăvit, întîmpină Răcăuţeanu. De cînd s-a încheiat pacea cu Japonia, parcă trăim într-o altă atmosferă. Cred că cincizeci de ani de aici înainte nu vom mai avea războaie.

— Cu siguranţă, am adăugat eu. Războiul modern costă atîta sînge, încît depăşeşte în pierderi toate cîşti-

gurile urmărite. Înfrîngerea Rusiei este victoria pacifismului.

Căpitanul Vlad, dezmeticit puţin, şedea răsturnat pe un fotoliu de paie, mîngîindu-şi barba. Zise cu vocea lui tărăgănată :

— Pacifismul este o doctrină care dă roade numai în timp de pace. La declararea unui război, toată logica omenească se schimbă brusc, şi pacifiştii cei mai înverşunaţi devin cei mai buni soldaţi. Spiritul veacurilor nu cunoaşte valori imuabile.

— Cu toate acestea, sînt idei dobîndite definitiv în patrimoniul lumii : ideea păcii eterne este dintre acelea, am susţinut eu cu tărie, trăgînd cu ochiul înspre Netty, care flirta pe faţă cu Mircea Corduneanu.

— Ştii ce-a zis Leibnitz ? întrebă sardonic domnul Vlad. Pacea eternă este numai pe poarta cimitirelor.

— Eu cred în pacea eternă, interveni tacticos generalul, dar cu o condiţie. Cu condiţia unui nou război, întru nimic asemănător celorlalte. Un război de distrugere universală, care să schimbe cu totul mentalitatea şi alcătuirea lumii.

— A ! Credeţi în conflagraţia generală ? Mi se pare că este numai o formulă de digresiune a tuturor partidelor politice, ca să distragă luarea aminte a publicului de la afacerile interne, care cam şchioapătă pretutindeni. Un soi de gogoriţă.

— Crezi dumneata ? îmi răspunse el. Eu dimpotrivă. Am impresia că de cîţiva ani stăm pe un butoi cu iarbă de puşcă. Războiul ruso-japonez este numai preludiul cîntecului.

— Războiul general este necesar, rosti filozofic căpitanul Vlad. După cu manumite boli nu se pot vindeca decît prin lăsare de sînge, tot astfel şi cu umanitatea : trebuie să-şi sîngereze boala de care suferă. Nu vezi dumneata că de mii de ani progresul ideilor s-a întemeiat numai pe jertfe omeneşti ?

— Progresul este opera cărturarilor, am exclamat eu cu ochii spre Netty. El s-a făurit în laboratoare şi în biblioteci, nu pe cîmpurile de luptă.

— Indiferent unde s-a făurit, el nu s-a impus decît cu sabia, obiectă generalul. Aşa este lumea noastră făcută : nimic n-are preţ, nici nu durează, decît cîştigat cu sacrificiu.

Din grupul fetelor răsună deodată o salvă de aplauze, şi toate vocile strigară laolaltă :

— Fripta ! Fripta ! Cine se face întîi ?

— Eu ! strigă Ana.

Netty se întoarse cu spatele spre jucători, încrucişă mîinile la subţiori şi închise ochii. Trei palme răsunară odată.

— Mircea ! zise Netty.

— N-ai ghicit ! i se răspunse în cor.

— Ei, tinereţe, tinereţe ! oftă Flaviu Răcăuţeanu.

— În orice caz, urmai eu discuţia întreruptă o clipă, timpurile s-au schimbat în aşa fel, încît nu pe calea unui război de nimicire universală se va face pasul suprem către propăşirea umanităţii. Nu ar mai corespunde ţelului. Ar fi o nebunie.

— Tocmai nebunia este necesară războiului, iar nu înţelepciunea, răspunse bătrînul Corduneanu.

— Înţelepciunea este un principiu mort, întregi căpitanul Vlad. Numai nebunia este activă, dinamică. Fachirii care-şi contemplă buricul sînt cei mai înţelepţi dintre oameni. Eu nu regret decît un singur lucru ; că nu m-a înzestrat Dumnezeu barem cu un grăunte de nebunie.

— Dar bine, domnilor ! strigai eu, ridicîndu-mă în apărător al Europei amenințate, ca și cînd catastrofa trebuia să se producă la cuvintele căpitanului Vlăduț. Nu vă gîndiți că aceasta înseamnă distrugerea civilizației, mormîntul artelor ?

— **Inter arma silent musae,** întări inevitabil profesorul de latină.

— Se vor naște altele mai frumoase, zise căpitanul, stricînd trei chibrituri ca să-și aprindă trabucul.

— Asta e șarlatanie ! se auzi în trilul unui rîs glasul Angelei. Am ghicit de patru ori și m-ați păcălit. Eu nu mă mai pun.

Și Angela își desfăcu mîinile. Olga se recunoscu vinovată și se așeză cu spatele spre jucători.

Generalul Corduneanu ședea cu ochii pierduți înainte, gînditor. Vocea lui blajină urmă :

— Ca să desființați războaiele, desființați cauza războaielor. Nepotrivirile de interese dintre popoare s-ar putea împăca, dacă n-ar fi oameni interesați să provoace războaiele. Mai toți șefii de state sînt suverani militari și întrețin caste militare, care nu se pot păstra decît cu prețul punerii lor în valoare : cu prețul unei victorii, sau chiar cu prețul unei înfrîngeri, care să ceară pregătirea revanșei tot prin caste militare.

— Este o mare fericire pentru mine, Dle general, să aud un militar vorbindu-mi astfel.

— Crezi dumneata, tinere, că meseria mă orbește atît, încît să nu văd adevărul ? Și crezi că nu știu cui îi servesc ? Ba da. Dar dacă o fac, este pentru că înțeleg rolul armatei într-un sens cu totul altul. Armata nu trebuie confundată cu nici un alt organ al statului, ci **trebuie** să rămînă neapărat o instituție aparte ca suflet : este acumulatorul de energie socială. Este acea glandă reconfortantă, cu

caracter specific a corpului social, care-i stimulează întreaga cenestezie.

— Să-mi dați voie, Dle general, i-am răspuns, să uit un moment că sînt în fața unui ofițer, fiindcă lărgimea dumneavoastră de gîndire îmi dă putința să vă fac cunoscute și părerile diametral opuse. Cel mai mare regret al meu, după ce-mi isprăvisem serviciul militar, fusese că am intrat în armată om și am ieșit ofițer. Pierdusem un an, ca să învăț ce ? Arta de a ucide. Îmi schimonosisem toată personalitatea, ca să repet mașinalicește cîteva formule, să mă mișc automat la comandă, să gîndesc chiar în pas de paradă. Este de ajuns să privești o trupă de soldați cu ofițerii lor făcînd instrucție, ca să-ți dai seama că ai de-aface cu niște bolnavi, care învață cu stăruință meseria de a se îmbolnăvi și mai rău. În gesturile ca și în cuvintele lor este ceva anormal, morbid : este omul prefăcut în mecanism rigid, și care nu mai prețuiește ca om, ci ca număr în turmă. Pentru ca anihilarea personalității să fie și mai desăvîrșită, se distruge inițiativa : totul e uniform, e **isteria în uniformă.** Armata este marea nivelatoare : coboară inteligența și înalță prostia, alcătuind o masă amorfă de îndobitocire și supunere pasivă. Aceasta numiți dumneavoastră organul specific de tonicitate și stimulare socială ?

— Dumneata uiți ceea ce este mai însemnat, replică generalul Corduneanu. Armata dezvoltă spiritul curajului, sfidarea morții, instinctul sacrificiului. Viața de toate zilele ce te învață ? Lașitatea, înșelăciunea, egoismul. Prefer uniformizarea personalităților într-o viață de energie și de morală superioară, decît inițiativa în mișelie și imoralitate.

— Hipertrofia eului față de cei mici și atrofia eului

ILIE GINA
Bibl. pers.

față de cei mari : aceasta e morala superioară, școala de caractere pe care o formează armata. Ci nu aceea pe care i-o creează noblețea concepției dumneavoastră, domnule general. Te folosești de armată nu pentru a face educație socială maselor, ci pentru a-ți jefui vecinul, sau a te feri de agresiunea lui, făcută tot în scopul jefuirii. Este deci banditismul organizat în instituție de Stat.

Căpitanul Vlad se întinsese aproape culcat în fotoliul de paie și-și proptise picioarele într-un taburel. Contemplînd fumul albastru și gros care înconjurase ca un nimb globul electric, zise :

— Cît timp creierul va fi în funcție de stomac, omenirea va gîndi în funcție de interese economice, și se va sfîșia pe tema lor.

— Așa e, aprobă șters Flaviu Răcăuțeanu.

— Cauza războaielor este sărăcia și cauza sărăciei este înmulțirea gloatei lumești, întregi căpitanul.

— Dar cine propovăduiește înmulțirea gloatelor ? am tunat eu, pe cînd generalul mă aproba din cap. Conducătorii statelor, care au nevoie de soldați, de armate care să se distrugă între ele. Știu că ei ne mint cu formula seducătoare a lui Jean Jacques: înmulțirea populației este creșterea energiilor, condiția progresului. Și lumea este destul de imbecilă ca să o creadă. Dar la Atena erau oare milioane de oameni, cît are astăzi o capitală europeană ? Era o mînă de energii inteligente, și atît. Deci nu prolificitatea este menirea lumii, ci stagnarea nașterilor : aceasta s-o propovăduiască cîrmuitorii iar nu principiul odios și imoral al înmulțirii bestiei umane, ca să dea mai multă carne de tun și mai mulți candidați la mizerie.

— Iată-ne in plin Malthus, zise rîzînd generalul Corduneanu.

— Și cu concluzia dumitale ne învîrtim într-un cerc vicios, zise căpitanul. Îți închipui dumneata, tinere, cavaler, că smaturile conducătorilor pot sili populația să se înmulțească sau să scadă ? Nici una nici alta : dovadă Franța pentru întîiul caz, și dovadă Germania pentru cel de-al doilea. Populația se înmulțește acolo unde bîntuie mizeria. Este instinctul de conservare al speciei. Speciile de animale inferioare nasc pui mulți și de mai multe ori pe an. Speciile superioare și omul nasc un singur făt și numai o dată pe an. Pleaba rurală și urbană dă cei mai mulți copii ; burghezia mai puțini ; aristocrația, și îndeobște lumea bogată, cei mai puțini. Unde pătrunde banul și civilizația, natalitatea scade. Iarăși dovadă Franța, care are și armată și castă militară. Voiți să desființați războaiele, desființați sărăcia.

Discursul căpitanului mă rătăcise puțin de centrul ideilor. I-am răspuns într-o doară, visînd aiurea :

— Pînă atunci, lumea se înmulțește și degenerează. Spiță după spiță trăind în haosul dement al vieții astfel organizate, toți ne naștem neurastenici. În mai puțin de un secol toți oamenii de pe pămînt vor fi nebuni, și vor aprinde singuri mapamondul pe care trăiesc.

— Iată-ne ajunși de unde am pornit, și pe dumneata susținînd ideea pe care adineauri o combăteai : conflagrația generală a popoarelor, încheie generalul Corduneanu.

Căpitanul Vlad, ridică semnificativ din sprîncene, aruncînd pe nas valuri înecăcioase de fum. Apoi, zise grav :

— E ! Pentru că vom ajunge la conflagrația generală, să mai bem un pahar.

Și apucă para soneriei, ca să cheme servitoarea să aducă vin. În acel moment, Netty și Angela se apropiară cu un compliment adînc, și Angy vorbi :

— Vă cerem voie să-l luăm din mijlocul dumneavoastră pe domnul Scudrea, **pour jouer an collin-maillard.**

Netty îl trase de nas pe Flaviu Răcăuţeanu, care se deşteptă speriat, învîrtindu-şi cu furie mustaţa. Generalul se porni pe rîs, iar bătrînul dascăl, luînd mîna fetei, o bătea încet, zicînd cu un oftat :

— O tinereţe, tinereţe... **Jucunda juventus !**

Netty nu-mi trimitea nici o privire, dar ochii Angelei, veşnic muribunzi, şi buzele ei veşnic umede, cu un veşnic surîs în colţul din dreapta, se adresau numai mie.

Un gînd brusc şi absurd îmi veni :

— Oare în purtarea acestei femei nu este mai mult decît prietenie ?

După o clipă de gîndire mi-am răspuns.

— Aida de ! Sînt nebun.

Dar am adăugat îndată :

— Nu se poate spune însă că nu cochetează cu mine. Ei ! Aşa este totdeauna prietenia femeilor : galantă şi plină de seducţii.

Ochii ei se închiseră aproape de tot, cînd îmi luă braţul şi-mi zise :

— Vii ?

Băgam de seamă că în veselia Anei era ceva nervos şi silit. Rîdea în cascade, gesticula ca în teatru, ochii îi ardeau de o flacără mistuitoare.

Mica Olga, copilul blînd, îmbobocea în veselie ca un trandafir delicat de seară. În voioşia Angelei era acelaşi avînt stăpînit, elegant şi bogat în graţii auguste. Mircea Corduneanu păstra o anumită rezervă, care nu-i şedea rău, dar pe care eu nu o socoteam semnul distincţiei, ci al prostiei.

Am ieşit cu toţii în grădină. Cerul de un albastru sineliu, părea că ne priveşte prin mii de ochi scînteietori.

O răcoare dulce, încărcată de arome, se desprindea din noaptea de vară şi din tăcerea plantelor adormite.

Imensitatea albastră a nopţii părea o vastă împărăţie a tăcerii şi a misterelor, viziunea magică a unei lumi selenare, de care vorbesc legende străvechi. Între pămînt şi cer, prin bruma de violet argintat în care era ţesută marama nopţii, părea că plutesc fiinţe invizibile, care se arată numai vrăjitorilor. Ele trezeau la o tainică viaţă, nedestăinuibilă infirmelor noastre simţuri, sufletul lumii vegetale.

Undeva, departe, cîntă un cocoş, apoi lătră un ciine răguşit. Susurul fîntînii ţîşnitoare părea că scrie pe o piatră veche fuga clipelor şi zborul fericirii.

Cîteva minute tăcurăm toţi, fermecaţi de vraja nopţii şi de taina somnolentă a parcului. Ana rupse tăcerea :

— Va să zică ne jucăm de-a baba oarba. Pe cine-l legăm la ochi ?

— Pe domnul Scudrea, răspunse Mircea Corduneanu, cu o voce atît de asemănătoare cu a generalului, că o deosebea numai timbrul vibrant al tinereţii.

Îl privii cu mirare şi mi se păru că tînărul se uită la mine cu o vădită simpatie.

— Să vă feriţi de mine, căci eu ghicesc prin instinct apropierile. Aud cum creşte şi iarba.

— Numai pasul femeii care te apropie nu-l ghiceşti dumneata îmi şopti Angela cu un glas plin de înţelesuri, care-mi dădu fără voie o tresărire.

Gîndul de adineauri îmi reveni :

— Ce doreşte această femeie de la mine ?

Olga mă legă strîns la ochi cu două batiste înnodate, a căror obîrşie am ghicit-o după miros. Amîndouă erau parfumate cu **L'Origan,** dar batista Anei mai păstra şi o

aromă subtilă de **patschouli**, care mi-aduse aminte de „sticla cu vitriol".

După ce mă prefăcu în babă oarbă, Olga mă îmbrînci uşor, zicîndu-mi :

— Gata !

Rămăsei ţintuit pe loc, în mijlocul beznei. Pe dinaintea ochilor, într-un fel de haos gălbui, îmi jucau stele de aur, albastre, verzi, mai mici şi mai mari, rotocoale luminoase care se închegau şi se desfăceau, hieroglife bizare, o lume de forme ciudate, copii ai întunericului.

— Ai înmărmurit ca statuia nepăsării, rîse Olga. Nu fugi după noi ?

Am pornit în goană pe alee, în timp ce Olga îmi strigă :

— Să nu te loveşti de copaci !

I-am răspuns :

— Cine mă iubeşte vine după mine !

O larmă de glasuri şi de rîsete răsună în noapte, şi toţi alergară înspre mine.

— Toate mă iubiţi !

— Te cam crezi, stimate domn, îmi răspunse Angela, hohotind a batjocură.

M-am prefăcut că mă reped între ele, şi trei ţipete speriate se auziră, odată cu paşii care se depărtau.

— Dacă nu toate, dar două sigur, am gîndit eu. De a treia încă mă îndoiesc.

Acum mă plimbam tăcut pe nisipul aleei, dibuind în negură.

Şoapte şi chicotiri înăbuşite de rîs îmi ajungeau la urechi. Deodată, cineva mă trase de haină. M-am întors în fugă să-l prind, dar am nimerit în gol. Mi s-a răspuns cu rîs şi aplauze.

După cîteva minute de bîjbîieli, în care dădusem greş,

am auzit un pas discret foarte aproape de mine şi un glas îmi şopti :

— Vreau să rămîn singură cu tine, m-ai înţeles ?

Era Ana.

Am întrebat-o în taină :

— Dar cum ?

— Ai să vezi.

Şi după ce mă trase de ureche, se depărtă rîzînd.

Două minute mai tîrziu am simţit o unghie care mă gîdilă în palmă. Am strîns repede pumnul şi am prins degetul îndrăzneţ. Un ţipăt, un bohot de rîs, — era rîsul Angelei — şi corpul ei se lăsă tot pe pieptul meu, iar capul ei mi se odihnea pe umăr. Vocea ei îmi murmura tremurînd :

— M-ai prins... m-ai prins...

— Veniţi, c-am prins-o ! am strigat rîzînd.

Angela se desfăcu brusc şi-mi zise rece :

— Îmi pare rău că m-ai prins tocmai dumneata.

Angela, Netty, Olga şi Mircea se legară la ochi pe rînd, şi jocul ţinu aproape o oră. Apoi Netty propuse să ne jucăm de-a „v-aţi ascunselea".

— **Qui ! Jouons au cache-cache !** aplaudă cu un entuziasm ciudat Angela.

Părul i se desfăcea într-una din copca agrafei, şi întîmplarea aceasta o necăja.

Netty ne aşeză pe toţi în cerc şi începu să numere :

— Ieşi, fetiţă, la portiţă, că te-aşteaptă Talion, Talion fecior de domn cu tichie de frînghie, cu pană de ciocîrlie.. Ai ieşit.

Mircea ieşi din rînd.

— Ala, bala, portocala, cioc, boc treci la loc.

Ieşi singură.

Olga rămase să se facă. Ana îi zise :

— Du-te în pavilion. Eu strig gata.

Olga plecă. Angela și cu Mircea se învoiau unde să caute loc de ascuns. Netty îmi șopti :

— Mă duc în dormitorul meu. Să vii după mine.

— Ești nebună. Vrei să ne găsească cineva ?

— Ce-ți pasă ? Am eu grijă. Cînd voi fluiera primele note din **Alza Manolita,** poți să vii. Dar nu prin față, ci pe scara de serviciu.

Apoi strigă tare :

— Olga, să nu ieși pînă nu strig eu gata !

Vocea Olgăi răspunse :

— Nu ! Nu !

Netty fugi. Rămăsei singur. Îmi simțeam inima cum bate. M-am ascuns după un tufiș, pentru orice eventualitate, și am așteptat. Nici un minut nu trecu și auzii în noapte un fluierat, care modula primele cuvinte din cîntec : **chez la sorcière și fameuse...**

Cîțiva pași m-am tîrît pe brînci, apoi am început să fug. Am ajuns la portița grădinii, care dădea în curtea de păsări. M-am uitat împrejur. Nimeni. Am sărit gardul mic. O găină cotcodăci în coteț. Am suit treptele scării ca un hoț, pîndind întunericul. Am ajuns sus. Netty mă trase de mînă în odaia ei de culcare și încuie ușa cu cheia. Mă prinse în brațe și-mi dădu buzele.

— Iubirea mea ! Copilul meu înșelător și nestatornic ! De ce ai fost drăguț cu Angela ? Vrei să mă ucizi ?...

— Dar, draga mea...

— Nu, nu vorbi nimic. Știu că găsești întotdeauna cuvinte ca să te aperi. Nu vezi că sînt geloasă și pe locul pe care-l lasă umbra ta pe pămînt ! Spune, tu ești gelos pe mine ? Ți-a părut rău că am cochetat cu Mircea ?...

— Nu.

— Nu ?

Netty făcu un salt înapoi.

— Ba da, Ana mea, am fost gelos, dar știam că o faci înadins, și numai din iubire.

— Din iubire prea mare pentru tine, răule, zise Netty lăsîndu-și capul pe pieptul meu.

— Fetițo, ai uitat jocul ?...

— Așa e.

Netty se aplecă asupra ferestrei care da în grădină, și cu o voce pițigăiată, prefăcută ca venind de foarte departe strigă :

— Gata !

Apoi se întoarse. Ne-am înlănțuit ca niște nebuni.

— Cînd mă strîngi în brațele tale, mă cuprinde un fel de necaz, gîndindu-mă că tot așa de pasionat ai mai îmbrățișat și alte femei. Sînt geloasă pe toate iubitele tale. De ce ai iubit alte femei înaintea mea ? Trebuia să presimți că în viața ta mă vei întîlni pe mine. Ah ! Și mîine pleci.

— Numai pe tine te iubesc, Ana mea !

— Sînt a ta... șopti ea în agonie...

Cînd am coborît în grădină și Olga m-a descoperit într-un tufiș, Netty se strecurase pe furiș spre pavilion și striga cît o lua gura :

— Am scăpat ! Am scăpat !

Olga mă sărută apăsat pe buze și-mi șopti :

— Să-mi scrii, să nu mă uiți. Mă iubești ?

— Numai pe tine te iubesc, Olga mea...

— Ne-am întrunit iarăși toți jucătorii : Mircea Corduneanu își pierduse monoclul, iar Angela agrafa. Cozile ei bogate i-atîrnau pe umeri. Era roșie și ochii mai umezi ca niciodată. În veselia Anei începuse să plutească o oboseală, dulce. Simțeam între noi toți umbra păcatului.

tului şi cerbicia lui, neatinsă de apăsarea sforţărilor civilizatoare...

Aceste gînduri, veşnice ca şi timpul în care omul a contemplat firea, îmi bîntuiau mintea, şi de aceea am ales singurătatea piscurilor şi vîlcelelor, necălcate de bipezii oraşelor, în loc de luminile electrice, eleganţa şi praful casino-urilor, care mă aruncau brusc în molima societăţii.

În zilele cînd vremea ploioasă sau nevoia repausului mă ţineau în casă, ochii mei se odihneau pe trupurile gigantice ale Bucegilor, cu creştete pleşuve. Închiriasem o vilă cu încă trei prieteni, şi ne petreceam timpul în chipul cel mai plăcut şi mai liniştitor pentru nervii noştri de bucureşteni neurastenici. Cutreierasem toate înălţimile dimprejurul Buştenilor, şi paşii noştri ne-au purtat chiar mai departe. Am mers pe jos la Peştera Ialomicioarei, la Strunga, la Giuvata, pînă la Rucăr şi la Peştera Dîmbovicioarei. Am vizitat ca turişti Zărneştiul, Rîşnovul şi Braşovul, şi ne-am binemeritat porecla de «mîncători de munţi», pe care ne-o dăduse cunoscuţii şi recunoscuţii din localitate. Într-un rînd ne-a prins viforul pe coama pustie a munţilor, lîngă vama Strunga. O jumătate de noapte am înotat în zăpadă pînă la genunchi, biciuiţi de un vînt de gheaţă, şi ne-am fi aflat moartea, dacă la pocnetele pistoalelor noastre nu răspundea lătratul unui cîine : era Bucălău, cîinele grănicerilor din vamă. Ne mîntuise. Uzi pînă la piele, am dormit pe piatra goală în casa vămii, şi eu m-am încălzit lîngă cîine. Cum unul din prieteni era doctor, ne-a prezis o moarte sigură de pneumonie ; dar a doua zi ne-am sculat mai sănătoşi ca niciodată şi ne-am urmat călătoria spre Caraiman.

Iancu M***, amicul medic, era înciudat că n-a avut

Olga, voioasă, cu ochii scînteietori de plăcere şi de nevinovăţie, ne privea pe rînd. Nu-i puteam răbda uitătura şi întorsei ochii într-aiurea. După încă o jumătate de oră de joacă, Netty căsca cea dintîi.

Erau orele trei. Musafirii se gătiră să plece. Mi-am luat rămas bun de la fiecare, după intimitate şi după cuviinţă. Ana mi-a răspuns cu o privire lîncedă, de o voluptate infinită. Olga era aproape să plîngă. Angela mă petrecu pînă la poartă. Simţeam prezenţa ei urmărindu-mă ca o obsesie. Cu părul împrăştiat pe spate, cu ochii sticloşi ca de lacrima plăcerii, cu buzele întredeschise fluturînd veşnicul ei zîmbet de seducţie şi de batjocură, Angela îmi părea o curtezană. Îmi inspira o poftă violentă.

Îmi şopti, pe cînd mîna ei albă îmi deschidea poarta :

— Ai să-ţi uiţi prietenii ?...

Ca să fiu sincer, eram aproape să-i răspund : da. Ca să fiu galant, i-am răspuns :

— N-aş mai merita numele de prieten.

— Cine ştie ? făcu Angela cu un zîmbet. Poate că întîlneşti pe acolo simpatii.

— Nu, domnişoară, n-am nici un fel de simpatie, Dacă nu m-ar opri alt fel de consideraţii, aş iubi o singură femeie.

— Pe cine ? întrebă Angela cu un rîs stins.

— Pe dumneata, i-am răspuns eu grav, înclinîndu-mă.

Şi am adăugat în gînd :

— Am strecurat otrava.

Angela încetă de a mai rîde. Buzele ei rămăseseră puţin întredeschise, iar, sub pleoapele-i fine şi marmorate privirile-i albastre mureau.

Timp de cîteva minute nu ne-am mai vorbit.

În cele din urmă Angela rosti cu glasul puţin tremurînd :

— Atunci... la revedere.

Mi-a întins mîna, pe care i-am sărutat-o delicat.

A rămas cu capul rezemat de mînă, cu mîna proptită de poartă.

A doua zi la nouă dimineaţa, părăseam Bucureştiul.

XXX

Am stat la munte două luni şi jumătate, pînă în primele zile ale lui septembrie, cînd frigul Buştenilor şi afacerile m-au rechemat grabnic la sălaşul meu. Cum eram sătul de societate, mi-am petrecut mai toată vilegiatura în excursii.

În mijlocul oamenilor, te simţi înfrăţit cu mizeria, cu boala, cu bătrîneţea şi cu moartea. Pricepi că eşti plămădit din aceeaşi cocă cu duşmanul care-ţi face rău, cu vrăjmaşul căruia tu îi faci răul.

Conştiinţa egalităţii fireşti ne paşte in inimă sentimentul de ură, faţă de providenţă sau faţă de destin, care începe prin a ne deosebi de semenii noştri prin ursita naşterii, ca să desăvîrşească armonia universală, aşezîndu-ne în inegalitatea condiţiilor sociale.

Am înţeles atunci că numai în sînul naturii omul se regăseşte pe el însuşi. Dacă e adevărat că principiile morale sînt fructul vieţii laolaltă, nu este mai puţin adevărat că ele au luat fiinţă tocmai ca o protestare împotriva imoralităţii vieţii. Pentru omul civilizat, convertirea nu stă în ascultarea propovăduirilor pe care nimeni nu le

Bibl. pers.

urmează, ci în cufundarea în mijlocul firii neprihănite.

Să stai pe un vîrf de munte, într-o amiază senină de vară, să te culci pe iarbă ori pe piatră şi să contempli cerul şi pămîntul.

Din seninul nemărginit, din boarea curată şi caldă a vîntului care-ţi împrăştie părul, din liniştea măreaţă a pădurilor, a stîncilor, a apelor de argint, din bîzîitul gîzelor care-şi caută hrana în iarba cea grasă, din zborul păsărilor care spintecă văzduhul, din zgomotul unei talăngi sau din sunetul unui fluier venit de departe, din tot ce te înconjoară, — coboară în tine un sentiment neînţeles de pietate şi de dulce smerenie, care-ţi spune că eşti frate cu copacul, cu piatra, cu cerul, cu pasărea, cu aerul, cu apa şi cu mica insectă care trăieşte numai o zi. Îţi spune că eşti un frate care nu sfîşie pe frate, ci care-şi desschide braţele, fiindcă în firea cea mare este loc pentru toţi. Atunci gîndul lumii a fugit departe şi prezenţa omului îţi devine supărătoare. Cînd cerul se acoperă de nori, ale căror plete enorme şi negre se întind într-o clipă peste toată tăria, cînd vîntul începe să sufle ca gura iadului, apele să mugească şi să-şi umfle valul, ploaia să cadă potop, imensitatea să geamă de mînie ca în primele ere geologice, — înţelegi că toată frămîntarea omenească este neputincioasă să adauge, să scadă ori să schimbe ceva din alcătuirea acestui pămînt, căruia îi e de-ajuns să scuture numai o vertebră din spinarea lui zbîrlită de munţi, ca să prăbuşească într-o clipă zidirea lumilor de atîtea milioane de ani.

Seara, cînd soarele mai luminos şi mai aprins ca soarele oraşelor noastre se înmormîntează singur în pelerina lui de purpură tivită cu aur, aprinzînd coama codrilor şi lăcuind cu sînge panglica de oţel a pîraielor ; sau noaptea, cînd cerul neastupat de clădiri îţi apare mai

nemăsurat și stelele mai nenumărate, cînd luna alunecă pe boltă ca un veghetor al nopții, cînd pămîntul se îneacă într-un fum violet și apele sînt negre ca smoala, te simți atît de mic în fața nemărginirii, că toată trufia ta de om se nimicește. Moartea însăși nu te mai înspăimîntă, fiindcă viața ta îți pare fără preț. Mai ales acest sentiment, acest instinct al morții capătă cu totul alt înțeles. În mijlocul oamenilor, moartea este agonia în patul suferinței, este carul mortuar, este piatra grea pe mormînt, este privelișteа vieții care-ți va dispare, este, cîteodată, remușcarea și gîndul unei pedepse posibile, — dincolo. În mijlocul naturii, moartea este identitatea cu fenomenele, a căror liniște și al căror infinit gigantic te vor prinde și te vor preface în iarbă, în frunză de arbor, în apă de rîu, într-o rază de stea.

Departe de oameni, în lumea primitivă a vegetalelor și a mineralelor, sufletul se dezbracă de o haină murdară. Îți apare ție însuți gol, și nu ți-e rușine de goliciunea ta, ca Adam și Eva înaintea păcatului. Ești copil nou născut, și nu mai cunoști întinarea lumească, de care te desparte parcă un abis, ca pe cele două vieți.

În toată noaptea morală a omului civilizat, singurul sentiment care-l înnobilează este sentimentul naturii. În el se reculege inima ca într-o baie de lumină și de virtute. Omul care n-a avut niciodată, sau care a pierdut sentimentul naturii, s-a izgonit singur din rîndurile semenilor lui : poate să-și despice copita, își poate încovoia spinarea pentru umbletul în patru labe și-și poate vîrî grumazul sub jug ; altceva nu-i mai rămîne, căci om nu se mai poate numi. Omul care trăiește veșnic în sînul naturii nu o prețuiește, fiindcă o respiră cu fiecare boare de aer ; dar de acolo îi vine puterea sufle-

barem un caz de moarte, ca să nu-i rămîie de minciună pronosticul doftoricesc.

— Hotărîți-vă de vă jertfiți măcar unul din voi pe altarul lui Esculap, căci ne facem medicina de rîs, ne zicea bietul doctor, înghițind kilometrii la deal și la vale, sprijinit într-un **alpenstock** și gemînd sub greutatea sacului cu merinde.

Cînd ne înapoiam în Bușteni, pîrliți de vînt și de soare, zdrențăroși și murdari de noroi, și ne arătam în restaurant, deveneam îndată subiect de senzație.

Cucoanele glumeau pe socoteala noastră. Una zise într-o seară :

— Cine vrea să corespondeze intim cu Frantz Ioseph, să se adreseze comitetului mîncătorilor de munți. Oricare din cei patru membri pleacă astă-seară pe jos la Viena, și mîine dimineață se înapoiază cu răspunsul.

În vilegiatura mea n-am uitat pe surorile Vlăduț și pe părinții lor. Le-am scris îndată ce am ajuns, și după două săptămîni am primit răspunsul căpitanului de la Constanța. Amintirea iubitelor mele îmi apărea poetizată de depărtare. Dorul de ele devenise mai suav. Răspunsul fetelor l-am primit în împrejurări ciudate.

Hotărîsem cu cei trei prieteni o nouă excursie, cu următorul itinerar : Valea Jepilor, Caraiman, Omul, Valea Cerbului, Bușteni. Frații M***, Iancu și Teofil, au primit cu bucurie. Cel de-al patrulea, Galba G***, a refuzat scurt. A fost pentru noi o mare surprindere. Dar Galba ne-a mărturisit :

— Dragi prieteni, cu tot jurămîntul făcut de noi de a nu primi femei în tovărășia noastră, mă simt prea slab să-l pot ține. Astă seară, cînd voi veți fi pe piscul muntelui, va veni o femeie la mine. Nu pot merge cu voi.

Rugăminţile şi mustrările noastre au fost de prisos. Am pornit singuri pe la orele patru, şi la şapte eram în vîrful Caraimanului. Am poposit noaptea la colibă. Se urnise o vijelie grozavă. Vîntul vuia să dărîme muntele, iar somnul speriat de oboseala prea mare ne fugise din pleoape. În colibă se afla, pe lîngă păzitor, un baci înalt, cu un suman mirosind a zer, două ţărănci bătrîne şi un flăcăiandru de şaptesprezece ani, simbriaş la un cioban din apropiere. Am întins împreună masa şi ne-am ospătat mai cu poftă decît la festinurile lui Lucullus. Lovitura cea mare a fost cînd am scos şampanie, din care aveam fiecare cîte două sticle în traistă. Mămăligă cu şampanie pe vîrful Caraimanului, la lumina unui opaiţ cu seu ; cred că nici la banchetele lui Trimalchion nu se putea născoci o asemenea surpriză.

Doctorul cîntă două şansonete franţuzeşti ; baciul cel înalt mirosind a zer ne spuse că a fost în Bucureşti, şi ne vorbi cu mult entuziasm de suburbia Crucea de Piatră, iar Teofil ţinu un discurs înflăcărat şi democratic, în care arătă cum va face el mai tîrziu fericirea poporului. Mare demagog şi Teofil ăsta ! Orfeu a îmblînzit tigrii, dar Teofil a risipit bănuiala şi neîncrederea ţăranului român. La cuvintele lui magice, păzitorul colibei a scos dintr-un raft vechi şi putred o sticlă de coniac veritabil, iar baciul cel parfumat un burduşel minunat de brînză. Cu fiecare păhărel, Teofil dădea cîte o nouă făgăduială şi împărţea cîte o nouă bunătate din sacul idealurilor.

— Lasă, bade, zicea el, oameni sîntem, nu-i aşa ? Dacă noi între noi nu ne-om ajuta, atunci mai bine să ne dăm pe gîrlă. Eu îmi ţin cuvîntul, şi cred că mă cunoşti îndeajuns ca să... Dar hai noroc !

Păzitorul ne spuse că a suit odată într-acolo şi domnul Vintilă Brătianu, care i-a promis că-i va mări leafa

de la 30 la 50 de lei pe lună ; dar... «cum l-a văzut Dumnezeu, aşa l-am văzut şi eu».

Teofil sări :

— Numai 30 de lei pe lună are un om ca dumneata? Voi da imediat ordin să-ţi facă 300 de lei ! Auzi, 30 de lei ! Toarnă !...

Ţăranul încremenise, cu mîna pe sticlă. După ce ne mai turnă cîte patru pahare de creştin, ne mai dădu şi cîte o velinţă groasă de lînă ca să ne acoperim peste noapte. Ceea ce nu putuse face istovirea, făcu coniacul şi Teofil : ne aduse somnul. Turlaci toţi, ne-am întins pe laviţă. Văzînd că au de-a face cu un om atît de cumsecade, bieţii oameni începură fiecare să-şi spovedească păsul. Baciul spuse că are un băiat băgat slugă la Bucureşti, dar nu ştie nici numele boierului, nici strada, nici numărul ; pe băiat însă îl cheamă Gheorghe.

— Îl găsesc eu, zise Teofil simplu şi sigur.

Una din femei se plînse că are un «procest» pentru o vacă.

În sfîrşit, Teofil adormi şi oamenii tăcură, ca să nu tulbure somnul acestui binefăcător al norodului.

Vîntul gemea de se clătinau pereţii de lemn ai colibei. Opaiţul licărea într-un ungher, iar femeile aşezate turceşte lîngă vatră, tăineau pe şoptite. Am adormit.

Am visat că mă aflu în îndepărtatul Orient, într-un oraş cu stradă largă şi plină de praf, cu case mărunte şi albe. Era spre asfinţitul soarelui. Geamurile unei ferestre păreau că ard. Lîngă mine se arătă deodată Angela Vlad. Îmi zîmbeşte şi se depărtează. Eu o urmez, dar fata merge mai iute şi nu o pot ajunge. Vreau să fug, dar picioarele se împotrivesc, fiindcă în somn niciodată nu poţi să alergi. Deodată mi-apare înainte fratele meu

mort. Nu mi se părea deloc nefiresc să vorbesc cu fratele meu mort. Îi dau mîna, îl întreb :

— Ce mai faci ? Parcă muriseşi pe vremuri.

— Ei da, pe vremuri, răspunse el înnodîndu-şi cravata, cu un gest care-i era foarte obişnuit.

Apoi se întoarse spre mine, mă bătu pe umeri şi-mi strigă :

— Deşteaptă-te, somnorosule !

Mă deştept tresărind şi mă frec la ochi. Adorm iarăşi, dar o zguduire mai puternică mă trezeşte de tot. Mă uit cu mirare împrejur, la opaiţul care ardea fumegînd, la femeile care mă priveau. Iancu şi Teofil şedeau în capul oaselor pe laviţă, iar în faţa mea, învelit într-o şubă de oaie... Galba.

Am întrebat mai întîi :

— Cît am dormit ?

— Ca la f'o cinci minute, îmi răspunse baciul.

Mi se părea că am dormit o oră. Mi-am adus aminte de teoria lui Vaschide, că visele cele mai lungi, care ni se par că durează cît noaptea, nu ţin mai mult de şapte minute.

— Vaschide... mormăi eu frecîndu-mă la ochi, care mă usturau de somn.

Prietenii pufniră în rîs.

— A visat, făcu o femeie.

— Un boier oarecare a primit scrisori de la Constanţa, zise Galba cu vocea lui de bas profund.

— Unde sînt ? întrebai eu sărind în mijlocul colibei.

— Le-am lăsat la Buşteni.

— Eşti un imbecil, l-am mîngîiat eu.

— Fiindcă sînt imbecil, ţine-le, adăugă el, dîndu-mi trei scrisori, trei !

— Vino să te pup ! l-am luat eu de gît, acoperindu-i faţa de sărutări.

— Fugi, beţivule, că miroşi a alcool, strigă Galba ferindu-se.

— Bade Ioane, porunci Teofil, scoate sticla aceea...

Şi pe cînd Galba dădea pe gît pahar după pahar, eu desfăcui întîiul plic, din care căzu o şuviţă de păr negru, legat cu o panglică.

— E părul Olgăi, îmi zisei.

Galba răsuflă din adînc şi mulţumit, zicînd :

— Pe mine m-a născut mama cu o piatră nestinsă de var în stomac.

Apoi n-am mai auzit nimic, cufundat în citire. Olga scria, între altele, căci epistola ei era pe patru pagini, parfumate cu **L'Origan** :

Viaţa e searbădă şi goală fără tine, puiule. După ce ai plecat, neputînd să cred în gîndul despărţirii, te-am căutat în tot locul şi nu te-am găsit nicăieri. O ! Amintirea nu te poate înlocui, dragul meu. Te chem în zadar, cu buzele calde încă de sărutările tale. Am colindat toate locurile în care am fost aşa de fericiţi împreună, şi pustiul mi-a îngheţat inima. Am sărutat scrisoarea ta şi am citi-o de atîtea ori, că i-am şters literele şi o ştiu pe dinafară. Aseară ne-am visat împreună, ştii tu... acolo, unde am fost întîia oară a ta, şi m-am trezit cu nădejdea inconştientă şi nebună că voi întîlni buzele tale. Cît de mult am făurit divinul vis să fii al meu, numai al meu, barem o dată pe săptămînă. Îţi trimit buzele, şi inima, şi pe mine toată, prin spaţiul necuprins, deasupra nemărginirii care ne desparte.

Olga ta.

— Are ceva inspiraţie literară, murmurai eu zîmbind.

— Ei Galba, ţi-a venit muierea ? întrebă Teofil în batjocură.

Galba înfulecă brînza de burduf şi înghiţea cîte o halcă întreagă de mămăligă.

— Mai aveţi şampanie ? întrebă el.

— Nu schimba vorba. A venit dama ori n-a venit ?

Galba luă înfăţişarea gravă, care-i era obişnuită cînd se afla strîns cu uşa de vreun răspuns anevoios.

Iancu şi Teofil izbucniră în rîs şi făcură constatări amare asupra nestatorniciei femeilor. Galba mormăia ca un urs.

Am deschis scrisoarea Anei. Un scris chinuit ca şi sufletul ei alerga în litere mari şi pripite pe o hîrtie **mauve.** Numai trei rînduri, dar clocotitoare de pasiune. Netty îmi făcea impresia unui element al naturii. Iată :

Dacă mă iubeşti, vino. Vino, dacă m-ai iubit o singură clipă din viaţa ta. Lasă-ţi prietenii : prietenii şi dragostea sînt la mine. Vino, în braţele mele e mai multă sănătate decît în tot ozonul brazilor. Vino, vino, vino !

Ana ta.

Priveam literele care fugeau în goană pe hîrtie, foarte mulţumit de mine, că am putut stîrni un asemenea amor. Începui să-mi bănuiesc calităţi pe care nu mi le ştiam.

Am deschis şi a treia scrisoare : era răspunsul Angelei la o epistolă a mea, plină de prietenie şi de politeţe. Scria numai atît :

În voiajul dumitale te întovărăşeşte inima mea.

Angy.

Am simţit o plăcere caldă şi un val de sînge înecîndu-mi inima. Rîsul meu de triumf zgudui toată coliba.

De astădată nu-mi mai era îngăduit să mă înşel : era o mărturisire de dragoste. Scrisese tot ce putea să scrie unui bărbat de care nu o lega încă nimic, o fată de condiţia ei socială, de caracterul ei mîndru, dar care era încinsă de iubire. Oh ! Acum îmi lămuream privirile ei furişate, graţia ei care avea întotdeauna ceva deosebit pentru mine, şi mai ales purtarea ei ciudată din ultimul timp, urmărirea ei care mă pusese pe gînduri. Nu voisem să văd, nu voisem să ascult, nici să înţeleg cuvintele ei străvezii, fiindcă legătura mea destul de încurcată cu cele două surori, mă făcea, trebuia să mă facă, orb pentru o a treia femeie. Era legătura cu care-mi legasem ochii. Angela însăşi mi-o spusese în parc, în ultima noapte petrecută împreună. Şi acum legătura cădea de pe ochi, situaţia era limpede, mărturisirea era făcută.

O femeie care împingea amorul propriu şi mîndria de sine pînă la trufie, să-mi facă o declaraţie de dragoste... Lucrul era cu adevărat extraordinar, şi plăcerea, măgulirea mea n-au fost din cele mici.

Dar deodată un nor mi se aşternu peste suflet. Olga, Netty...

Era cu neputinţă, era absurd şi primejdios ce-mi trecu prin minte...

Cum s-a întîmplat să fiu iubit de toate trei surorile ?... Ce fatalitate comică mă prigonea astfel ? Explicaţia era uşoară. Fusesem singurul bărbat care vizitam atît de des casa lor, şi prezenţa mea le-a cucerit puţin cîte puţin. Nimic mai firesc. Erau tinere şi inima lor deschisă spre dragoste.

Orice femeie tînără poate iubi orice bărbat tînăr,

care nu e urît şi care are cel puţin acelaşi grad de inteligenţă şi de cultură ca şi ea. Iată adevărul.

Eu nu iubeam şi nu iubisem niciodată pe Angela. De aceasta eram sigur. Prietenia mea intimă şi galantă, afecţiunea sinceră pe care i-o purtam nu se puteau numi dragoste. Dar trebuia să răspund ceva acestei femei. Dacă nu acum, la înapoierea mea, cînd o voi ved-o, cînd îi voi vorbi, cînd îmi va repeta sub altă formă, mai concretă poate, cuvintele laconice din scrisoare. Ce-i voi spune ? Prin ce fraze întortochiate şi suspine fatale să-i împărtăşesc neputinţa de a răspunde la iubirea ei, mai ales cînd ultimele mele cuvinte i-au aruncat în suflet otrava ? Angela nu era femeia care putea fi respinsă în dragoste. Această scurtă mărturisire trăda o luptă îndelungată cu propriul ei suflet ; cînd iubirea învinsese mîndria ei suverană, această iubire să-i fie călcată în picioare ?... Ura ei n-ar fi cunoscut margini.

Sau, cine ştie ?... Femeile cele mai trufaşe s-au umilit în aşa chip în iubire, încît au devenit roabe, unelte în mîinile bărbaţilor. Dar nu-mi venea să cred că Angela să fie dintre acele femei.

— Oricum, voi fi energic, mi-am zis eu cu curaj.

Amintirea Olgăi îmi arătă însă îndată că tocmai atunci cînd se cuvenea, într-o întîmplare la fel, nu fusesem tocmai energic. Ba fusesem chiar foarte slab şi luasem asupră-mi greutatea unei stări de fapt, căreia şi astăzi îi sufeream urmările. Găseam o scuză uşoară numai în împrejurările deosebite în care se petrecuseră lucrurile.

— Sigur, atunci au fost împrejurări deosebite, am a lăugat eu, grăbit să mă dezvinovăţesc repede faţă de mine însumi, şi să afirm o chezăşie pentru viitor. Dar cu altă ocazie, voi fi energic.

A doua zi am părăsit coliba din piscul Caraimanului, ca să urcăm spre Omul. Păzitorul, baciul, flăcăiandrul şi cele două femei ne-au petrecut pînă la cotitura potecii, cu urări şi plecăciuni smerite. Teofil le-a repetat toate făgăduielile din ajun, şi bieţii oameni credeau ca în buchea Evangheliei, fiindcă domnul Teofil era «gazetar la Bucureşti». A fi gazetar la Bucureşti trecea în ochii lor drept o slujbă aşa de mare, că nici ministrul şi nici chiar primarul din Buşteni nu putea să fie mai mare. Abia Regele dacă era ceva mai sus în ierarhia socială.

Am plecat pe timp frumos, dar peste o jumătate de oră cerul s-a întunecat şi ne-a apucat vijelia şi ploaia. Uriaşul platou de piatră care este creasta Bucegilor între Caraiman şi Omul era ca un cîmp de bătaie al fenomenelor dezlănţuite de natură. Norii, atît de apropiaţi de noi, încît aproape vedem condensarea negurii în picături de ploaie, alergau cu o iuţeală de vîrtej. Ploaia ne pleznea în faţă, tăioasă ca un sfîrc de bici, iar vîntul ne azvîrlea ca pe lor dezlănţuite ale naşterii. Norii, atît de apropiaţi de noi, nişte petice de hîrtie, c ape nişte simple obiecte. Era înfiorător şi măreţ, de puterea grandioasă a cataclismelor primitive, în care s-a plămădit scoarţa pămîntului. Imensitatea urla de mînie, ca glasul lui Iehova cînd a prăbuşit potopul asupra omenirii plină de păcate.

Nădejdea că vom scăpa ni se stinsese din suflete, dar instinctul de viaţă ne încăpăţîna într-o împotrivire disperată. La cîţiva paşi de calea noastră se deschidea prăpastia fără fund a Văii Cerbului, în care numai cu o săptămînă mai înainte îşi aflase moartea un drumeţ prins de furtună. Mai la fiecare minut norii acopereau în întregime pămîntul, rătăcindu-ne şi de potecă, şi pe unul de celălalt. Primejdia de a fi prăvăliţi în abis devenea tot mai ameninţătoare.

Galba propuse să ne legăm toţi patru cu o frînghie :

dacă va cădea unul, să fie oprit de greutatea celorlalți trei.

— Sigur că e mai bine, am încuviințat eu. Dacă unul se duce, de-a dura în fundul genunei, să vină și ceilalți după el.

Tovarășii de suferință erau necăjiți că-mi arde de glumă, în asemenea împrejurări. Ne-am legat cu funia și am pornit înainte.

Vîntul se umflă deodată cu atîta turbare, că ne trînti pe toți la pămînt, ca pe niște popice. Odată culcați, ne rostogolea pe pietre, fără să putem împiedica într-un fel această jucărie sinistră a uraganului.

Geamăntul vijeliei era atît de clocotitor, încît nu ne putem auzi nici unul strigătele de disperare. Nu știu de ceilalți, dar eu țipam ca din gura șarpelui boa, socotind poate că prin vuietul vijeliei nici Pronia nu-mi poate asculta rugăciunile. Doctorul mi-a mărturisit mai tîrziu că în momentele acelea ne zbiera din răsputeri să ne strîngem bine haina la piept, ca să nu ne îmbolnăvim de pneumonie. Teofil, care făgăduise țăranilor de pe Caraiman să facă fericirea poporului, se zbătea ca și noi pe piatra goală a muntelui, batjocură a naturii înfuriate. Pentru întîia oară de la Cristos, Mîntuitorul lumii nu se putea mîntui. Aveam senzația atît de limpede a apropierii morții, încît simțeam o singură părere de rău : că nu se isprăvește mai iute.

Am mai înțeles că este senzația morții, după puzderia de amănunte și de amintiri care-mi cuprinsese mintea. M-am gîndit la cîteva scene din copilăria mea, la dulapul cu oglindă din camera mea, de dormit, la negrul de pe nasul lui Ghiță, — amănuntul acesta m-a făcut să zîmbesc — și mi-am pus întrebarea :

— Se zice că în clipa morții oamenii se gîndesc la Dumnezeu. Eu ce fac ?

Drept răspuns mi-am zis :

— E ciudat că n-am nici un regret. Așa de ușor se părăsește viața ? Atîta e tot ?...

O clipă am simțit că mintea mi se rătăcește și că voi cîștiga împărăția cerurilor. În urechi îmi sună mugetul vijeliei, ca un bubuit formidabil de tun. Mi-am încredințat sufletul Celui de Sus, — sus, dar aproape de noi, căci eram la trei mii de metri, — și pe buzele mele au expirat nume de femei : numele Anei, al Olgăi, și foarte șoptit, al Angelei.

XXXI

Nu mi-a fost destinată moartea romantică în brațele vijeliei. Am scăpat teferi și nevătămați, și în ziua de două septembrie ne-am înapoiat în București. Îmi pusesem în gînd să cuceresc pe Angela Vlad.

Planul acesta a fost rodul unei chibzuințe îndelungate. Nu aveam decît două căi de urmat : să resping pe Angela ori să o iubesc. Ce s-ar fi întîmplat în prima ipoteză era ușor de prevăzut : aș fi atras asupră-mi toată ura ei. Angela mă iubea mai demult : de lucrul acesta eram acum sigur. Nu mi-a destăinuit niciodată, fiindcă o împiedica mîndria și fiindcă nu cunoștea sentimentele mele. Ultimele cuvinte pe care i le rostisem la despărțire au încredințat-o, pe nedrept, că împărtășesc simțirea ei. Inima îndrăgostită nu are nevoie de multe dovezi. E de ajuns un cuvînt, o umbră de intenție ca să-i sădească speranța. Aceste vorbe, care pentru un indife-

rent puteau trece drept o glumă, un compliment sau o galanterie banală, — cum şi fusese — pentru Angela au fost expresia adevărului, au fost **otrava** convingerii. Toate năde,diile legate de acea singură frază, toată frămîntarea sufletească ce a îmboldit-o să-mi scrie, arătau însemnătatea ce avusese cuvintele mele în spiritul Angelei. Şi cînd totul era aproape de realizare, cînd ea aştepta să mă folosesc de încurajarea ei ca să-i mărturisesc amorul meu, să se lovească dintr-o dată de nepăsare ? De răspunsul meu că a fost o glumă sau o minciună ? Aveam oare dreptul să mă joc cu inima acestei femei ? Caracterul orgolios al Angelei Vlad nu primea această mistificare. O ură de moarte ar fi luat locul dragostei ei. Ura ei mi-ar fi stingherit mult raporturile cu familia Vlad, şi poate cu Ana şi Olga. Dacă Angela, din spirit de răzbunare, ar fi minţit că i-am căutat dragostea, — ştiind-o logodită, — ca să mă pună în lumină ridicolă şi antipatică părinţilor şi surorilor, cum aş fi putut dezminţi ? Ce noi compromisuri mi-ar fi împovărat încă situaţia mea, destul de încîlcită şi altminteri ?

Negreşit, pentru omul care n-ar fi voit cu nici un chip să-i primească iubirea, ar fi existat poate dezlegări fireşti. Dar eu nu eram de această latură. Mi-am însăilat pe suflet toate constatările grave ale acestor piedici, ca să mă conving că nu le pot rezista. Eternele pseudomotive, cu care se amăgeşte singură conştiinţa ce şovăie. **Voiam** să încerc această nouă iubire, pentru necunoscutul în care încă plutea, pentru primejdiile ei, pentru plăcerea ce trebuia să simt, odată cu groaza că s-ar putea descoperi. Farmecele unei idile de dragoste erau pentru mine în raport direct cu greutăţile ce aveam de întîmpinat, cu pericolele ce aveam de ocolit, cu taina, ce

era de păstrat. O voluptate bizară mă făcea să tresar la gîndul că va trebui mereu să străbat un labirint de obstacole, ca să ajung la dragostea acestei femei, a cărei cedare va fi ca un dar de regină ; că voi fi silit să mă folosesc de o isteţime rară ca să păstrez toate trei iubitele, fără ca una să afle de cealaltă. Era o acrobaţie pe muchea prăpastiei, şi care mă atrăgea orbeşte, ca un fel de stranie voluptate a sinuciderii. Odată alunecat pe acest povîrniş suprem al ticăloşiei, simţeam doar curiozitatea perversă de a fi amantul celor trei surori. Amintirea Anei îmi străfulgeră însă prin minte gîndurile tristeţii.

M-am întrebat pentru întîia oară :

— Ce doreşte Angela de la mine ? Vrea să se despartă de logodnic, ca să-mi rămînă mie ? Aida de ! Dacă va fi aşa, — ceea ce însă nu cred, — voi convinge-o că nu se poate. Dacă situaţia se va complica, amenînţîndu-mă cu pierderea Anei, mă voi retrage binişor, iar Angela va tăcea de teama unui scandal, care i-ar compromite căsătoria cu Mircea Corduneanu. Să sperăm că lucrurile vor merge bine. Am cîntat pînă acum romanţa prieteniei ; cîtva timp vom face iubire ideală, apoi ne vom adăposti sub alcova de la Trianon. E simplu.

De bucurie, îmi frecam mîinile, rîzînd mulţumit.

Întîia zi după sosirea mea m-am întîlnit cu Netty, iar a doua zi cu Olga. În ziua de şapte septembrie, am făcut o vizită oficială căpitanului, care organiza o mare petrecere.

Era sindrofie şi dans. Aproape treizeci de musafiri umpleau saloanele elegante, în care flori aşezate prin glastre trădau caracterul de sărbătoare intimă al acelei întruniri. Toată casa respira o voioşie sinceră şi bună, care te pătrundea pînă în suflet.

— Am fost nebun să-mi închipui că voi putea săvîrși această nouă mișelie, mi-am zis eu, simțind o mare mulțumire că atmosfera casei m-a dezarmat deodată de toate gîndurile necurate.

La arătarea mea, Netty și Olga prefăcură minunat surprinderea. Angela vorbea cu un ofițer. Cînd mă zări, păli și-mi dete mîna fără să mă privească. Am contemplat-o lung. Era scînteietoare de frumusețe. Era mai mult ca oricînd de o maiestate superbă. M-am întrebat, cu inima străpunsă de un fior fierbinte.

— Cum se poate împotrivi cineva acestei femei ?...

Am simțit îndată că nu mă voi putea împotrivi... Am avut și timpul să mă îngrozesc. Dar m-a cuprins un fel de vîrtej, în care nu mai deslușeam decît dorința pătimașă de a nu vorbi Angelei, și totodată de a alerga lîngă ea să-i vorbesc.

Am exprimat doamnei Vlad toate urările mele de sănătate, fericire și viață îndelungată, dorindu-i ca, după ce a fost cea mai fericită mamă, să fie cea mai fericită soacră și cea mai norocoasă bunică.

Coana Leonora mă sărută pe frunte și-mi ură la rîndu-i o nevastă după placul inimii. (Ca să fac fericirea prietenilor). Figura ei, care păstra încă urmele unei rare frumuseți, era luminată de o mulțumire cerească. În zîmbetul ei părea că rîde chipul nevinovat al Olgăi. Ochii însă aveau ceva din lincezeala voluptuoasă a ochilor Angelei.

Flaviu Răcăuțeanu o întîmpină cu veșnicele lui dictoane latinești. El îi ură :

— **Semper rediviva !**

Doamna Vlad, care mirosea buchetul de camelii ce-i adusesem, — florile ei iubite — îi răspunse :

— Femeia frumoasă este abia ceva mai mult decît o floare : planta veștejită moare, frumusețea veștedă mai păstrează iluzia.

Cum ședeam în fața unei mari oglinzi de perete, îi zisei doamnei Vlad :

— Cristatul te dezminte, coană Leonoro. El reflectă ceva mai mult decît o iluzie.

— Nici nu vreau să mă uit, răspunse coana Leonora cu un gest grăbit. Erau mult mai bune oglinzile acum douăzeci de ani !

Și cu un rîs încă plin de grație, trecu spre ceilalți invitați.

Căpitanul Vlad, în redingotă neagră, cu ciocul potrivit de foarfece, curățel și ferchezuit, părea un ginere de a treia căsătorie. Se plimba grav printre oaspeți, întreținîndu-se cu fiecare și făcînd onorurile casei.

Ana mă lămuri că familia Corduneanu nu era de față, din pricina unei boli a generalei. Mircea singur venise pentru un sfert de oră, ca să felicite și să ceară scuzele de cuviință.

Am făcut tot atunci cunoștința unui neamț tînăr. Karl Müller, profesor de arheologie la universitatea din Leipzig. Venise în țara noastră ca să cerceteze săpăturile de la Adam Klissi. Căpitanul Vlad îl cunoscuse la Flaviu Răcăuțeanu, și cum îl încîntase tovărășia acestui savant, îl poftise acasă.

Angela era cuprinsă de o neobișnuită înviorare. Vorbea cu glasul tremurător, rîdea zgomotos, gesturile ei de grație păreau înadins căutate. Chipul ei căpătase o roșeață de fragă, iar ochii-i albaștri păreau de o lucire aproape metalică. Sub înrîurirea unui sentiment pe care nu cutezam să-l definesc, frumusețea ei princiară devenise caldă și vibrantă.

Ofițerul părea în culmile cele mai semețe ale fericirii, și nici nu se silea să ascundă. Întregul omagiu al acelei frumuseți părea că i se aduce lui. Aplecat puțin înspre ea, roșu și emoționat, mîngîindu-și mustața, el îi sorbea de aproape parfumul. Angela mușca nervos din vîrful evantaiului, și piciorul ei mic, încălțat într-un pantof de antilopă, lovea covorul cu nerăbdare. De cîte ori o priveam, ochii ei de safir topit se fereau, înecați într-un surîs de plăcere.

Cam dezorientat în zgomotul lumii, de care mă dezobișnuisem, m-am așezat într-un fotoliu larg și mi-am adîncit privirile în tavan. Alături de mine, Netty vorbea cu alți doi ofițeri, iar lîngă pian mica Olga asculta plictisită de moarte discursurile unui frumos licean, care-și pieptăna cu mîna pletele lungi, de poet. Convinsesem și pe vechea și pe noua mea amantă că este mai prudent să ne ferim unul de altul în seara aceea, ca să nu stîrnim bănuieli. Și ele au crezut în sinceritatea mea, care ascundea cel mai infam dintre planuri.

Netty era îmbrăcată într-o rochie de mătase indigo. Deasupra sînilor, discret decoltați, înflorea o dantelă de o sobră eleganță. Pieptănătura ei cu bucle mari îi umbrea ochii visători. Pe figura ei se citea o plictiseală nespusă. Unul din ofițeri, un tînăr căpitan de artilerie, îi zicea plin de importanță :

— Acum două săptămîni iapa mea roaibă a fătat un mînz negru-corb. E negru-corb după tat-su, Darling-Boy, demi-sînge. Închipuiește-ți ghinion, domnișoară : e scalîmb dinainte. Știi ce înseamnă scalîmb ?...

- Și căpitanul, împreună cu celălalt ofițer, un foarte tînăr sublocotent de infanterie, blond ca un copil, începură o discuție aprinsă asupra aplombei cailor. Netty se silea să-și înăbușe un căscat.

Capul superb al Angelei, agitat de un rîs zgomotos, se întorcea pretutindeni, căutînd parcă pe cineva. Corpul ei înalt se frîngea în mișcări de panteră lascivă. Purtarea ei cu ofițerul mi se părea scandaloasă. Nu se expune o fată cuminte în felul acesta ! Ochii Anei mă priveau deznădăjduiți, părînd că-mi cer ajutor. Dar lucirea lor caldă nu deșteptă atunci în mine nici un ecou. Sufletul mi-era chinuit de o gelozie surdă. M-am ridicat înăbușit, așezîndu-mă la pian, unde am început să descifrez o romanță. Rezemată de pian, mica Olga vorbea însuflețit cu liceanul. Îmbrăcată în atlas **mauve,** cu părul pieptănat lins pe tîmple, avea o înfățișare de copil de curînd emancipat. Ochii ei, alunecînd înspre mine, mă sorbeau în priviri de adorație. Eu eram dragostea ei proaspătă, întîia ei dragoste, și pentru nevoia de a nu fi bănuiți, își sacrifica seara cu atîta devotament, cum își sacrificase virginitatea. Pe figura ei se citea o încordare intensă de a susține pînă la capăt discuția ; fiindcă liceanul îi vorbea de Darwin și de selecția sexuală la om.

Văzînd pe chipul ei atîta bucurie nevinovată, nu m-am putut stăpîni să nu cuget, ca la o ironie a soartei, la rolul ce juca ea în sufletul meu, care nu păstra măcar fidelitatea acestui dublu amor. M-am ferit de a coborî mai adînc în abisul conștiinței mele, ca să nu-mi tulbur mulțumirea clipei.

Grupurile se alcătuiesc, după vîrstă și după sex. În casă domnea o vie însuflețire. Servitoarele îmbrăcate cochet și chelnerii cofetăriei care serviseră bufetul străbăteau camerele, din musafir în musafir, cu gesturi scurte și grăbite, întinzînd tăvile cu dulciuri și cu băuturi. Un zvon ciripitor de glasuri și de rîsete se ridica vesel și ușor, ca un murmur de mare, lustrele electrice se reflectau în oglinzile de cristal, care sclipeau ca un ghe-

ţar în bătaia soarelui făcînd lumina şi mai orbitoare, iar fardul femeilor mai simpatic şi mai apropiat de culorile firii. Deasupra uşii care dădea în dormitorul soţilor Vlad sta atîrnat de un cui de bronz, printr-o sfoară de mătase roşie, un tablou mare în ulei, înfăţişînd pe Isus răstignit. Era o copie izbutită după Carpaccio. Răstignitul era un Crist tînăr, ras de barbă şi de mustăţi, după moda picturii veneţiene a secolului. Chipul lui îndurerat nu întipărea numai suferinţa agoniei, ci şi durerea mai vastă a sacrificiului. Mi se părea ciudată inima acestui om, care se jertfise pentru umanitate. La ce bun? Rotindu-mi privirile la lumea dimprejur, m-am întrebat:

— Merită ?

Olga trecu pe lîngă mine, la braţul profesorului Karl Müller. Neamţul îi vorbea înflăcărat, clipind des din ochi sub ochelari. Rumen şi subţirel, cu mustaţa tunsă mărunt, cu gura roşie şi dinţii albi, era un om drăguţ, cu figură de copil. Olga îi răspundea zîmbind, dar în ochii ei plutea o silă abia vădită, care însă nu-mi scăpă. Îmi aruncă din fugă o privire fierbinte.

Sucindu-mi gîtul ca să-mi îndrept cravata, am întîlnit întîmplător privirile Angelei, pierdute, urmărindu-mă încă demult. N-a avut timp să se ferească, dar nici să-mi susţină uitătura, ci a închis pleoapele încet, ca de somn. Prin buzele întredeschise se simţea respiraţia întretăiată. Un val de sînge mi se urcă în piept. M-am dus drept spre ea, înarmat cu o hotărîre încăpăţînată. Îmi ziceam :

— Ştiu eu ce-i voi spune.

La drept vorbind, nu ştiam deloc ce aveam de spus. Angela îngălbeni şi încetă de a rîde, cuprinsă de o nemişcare ciudată. Albastrul ochilor ei murea sub pleoapele tremurătoare.

M-am adresat ofiţerului, un vechi cunoscut al meu :

— E mai bine de o oră de cînd ai acaparat pe domnişoara. Nu mai e chip să-i vorbească cineva.

Rîsul Angelei sună ca un clinchet de pahare de cristal. Ochii ei îmi mulţumeau, fericiţi. Ofiţerul se înclină, depărtîndu-se. Am străbătut sala în lung la braţul Angelei, şi am trecut într-o odăiţă de alături, unde ne-am aşezat sub umbra a doi palmieri.

— Mi-e ruşine să mă uit în ochii dumitale, zise fata în şoaptă.

— De ce ?...

— Din pricina scrisorii mele. Am fost nesăbuită.

— Te necăjeşte contradicţia de azi ? am întrebat-o. Iubeşti pe acest ofiţer ?...

Angela rîse cu poftă, răcorindu-şi gîtul cu evantaiul :

— Eşti nebun. Nu mi-ar putea plăcea niciodată asemenea secături.

— Aşadar, eşti liberă. Îţi pot face curte ?...

— Cum vrei. Nu ţi-e teamă ?

— Ai dreptate, i-am răspuns după cîteva secunde. Cum voi putea să te uit, cînd nu mă vei mai iubi ?...

— Văd că nu zăboveşti deloc în cariera dumitale sentimentală.

— Mai am cîţiva ani de tinereţe şi nu vreau să-i pierd în zadar. Trebuie măcar să sufăr ca să simt că e viaţa plăcută. Am venit aici, deşi cunoşteam primejdia frumuseţii dumitale.

— Şi mai ales a indiferenţei mele faţă de iubire. Eu nu pot iubi, adăugă ea cu o încîntătoare făţărnicie.

— Atunci, domnişoară nu te voi iubi. Ispita dumitale mă găseşte înarmat.

Angela rîdea, cuprinsă de o aţîţare nervoasă. Rîsul îi scutura pieptul plin, care sălta sub corsajul de muselină

albă. Mișcările îi descopereau umerii albi și rotunzi. Îmi oprisem ochii asupra gîtului ei, pe care o ispită vie mă îndemnă să-l sărut.

— Cum ai petrecut în vilegiatură, domnule Scudrea ? mă întrebă ea.

— Am trăit viața fizică, întăritoare și mediocră. Este viața cea mai folositoare individului. Gîndirea și sentimentul înfățișează inferioritatea omului față de animal, căci distrug puternica individualitate a instinctului. Mintea și sufletul sînt prilejul suferințelor noastre. Gîndirea ne dă putința să deosebim — sau ceea ce este mai rău — să nu deosebim adevărul de minciună ; iar sentimentul ne silește să căutăm limita dintre bine și rău.

— M-așteptam să-mi spui cum ai petrecut în vilegiatură, iar dumneata îmi faci un curs de filozofie, care de altfel.. — făcu ea o pauză, privindu-mă ironic pe sub gene, n-are nimic original.

— Și formele frumuseții dumitale au mai existat cîndva în natură. Totuși, nimeni nu-ți ține socoteală că ești o copie mai mult ori mai puțin izbutită a perfecțiunii femeiești.

— După teoria dumitale, zise ea roșindu-se măgulită, și frumusețea e un prilej de suferință.

— Negreșit. Problema adevărului, a binelui și a frumosului au fost întotdeauna izvor de dureri. Minciuna, răul și urîtul n-au făcut niciodată omenirii atîta rău, cu toate că sînt socotite drept pricina răului. De aceea, domnișoară, voi fugi de adevărul femeilor, de frumusețea dumitale și de binele dragostei.

— Ca să nu descoperi că adevărul lor e minciună, frumusețea mea umbră, și iubirea durere, sfîrși ea în chip logic gîndirea mea.

— Firește. Nesiguranța acestor valori omenești întunecă seninătatea animalică a conștiinței. Rătăcirilor sufletului le prefer bruta simplă și primitivă.

Acestea erau pseudopărerile unui om care iubea două femei, și ardea de dorință să o cucerească și pe a treia.

Vîrtejul seratei, al dansului, ne-a despărțit, dar ochii noștri se căutau pretutindeni.

Creierii mi-erau înfierbîntați și durerea de cap îmi încercuia tîmplele. Îmi strîngeam capul în mîini, ca să gonesc gîndurile ce mă cotropeau, și ca să-mi deslușesc noua aventură spre care alunecam. Mă întrebam speriat :

— Ce fac ?... Cu toate trei odată ? E o nebunie ! Se va afla totul !

Dar mă ameteam singur. Nu voiam să înțeleg ce se petrece cu mine.

Pluteam într-un fel de vîrtej. Munții, natura, liniștea singurătății erau acum departe. Parcă nu le trăisem niciodată. Haosul vijelios al lumii mă cuprinse deodată, mă aruncase brutal în vîltoarea pasiunii nebiruite, care a fost focul mistuitor al ființei mele, binele și rău vieții mele pe pămînt. Nu știam dacă iubesc pe Angela, dar o mînă tiranică mă împingea înainte spre această femeie. Cît mă zbăteam, nu mă putem împotrivi. Frumusețea ei strălucitoare mă urmărea ca o fascinație, a cărei putere nu o pricepeam.

Simțeam în inimă și în creieri un clocot surd, ca bătaia ritmică a unui ciocan. Mi se părea că toată casa se învîrtește cu mine. Oamenii dansau ca niște umbre fantastice, și în veselia lor zgomotoasă vedeam ceva caraghios, trist și bizar, ca în halucinația unui vis urît. Aveam impresia că sînt beat, și căutam să nu mă surprind aiurind. Ca să gonesc vîrtejul ce mă cuprinsese, trebuia să mă ametesc și mai rău.

Bibl pers

Cînd mă aruncam în cîte o convorbire sau în urmărirea Angelei, patima vuia în mine, dîndu-mi senzaţia că sînt o pasăre uriaşă, şi că ridic aripile ca să mă înalţ de la pămînt.

Angela a dansat cu furie toate jocurile la modă, şi a obosit pe toţi cavalerii. O înfrigurare electrică îi păstra încordarea nervoasă şi-i dădea ochilor o lucire de pară.

Pe cînd mă răcoream luînd o limonadă, în urma unui vijelios tur de vals cu o blondă mică şi drăgălaşă, uşurică la dans şi la moravuri, verişoară după tată cu surorile Vlad, Netty se apropie de mine şi-mi zise pasionată :

— Cît de străină mă simt în lumea aceasta de curtezani, de vînători de zestre, de domnişoare de măritat şi de proşti ! Nu mă gîndesc decît la intimitatea dulce din cuibul nostru. Mă simt mîndră, Paul că sînt femeia ta, şi numai a ta. Eşti atît de bine, că toată adunarea asta nu merită nici să-ţi lustruiască ghetele.

Mîna ei mă strînse în ascuns şi ochii i se topeau de dragoste. Ea urmă :

— Spune-mi că mă iubeşti, spune-mi-o. În fiecare clipă aş vrea să aud că eşti numai al meu...

Datoria de-a o mînţi nu-mi era întotdeauna plăcută. Şovăiam să rostesc vorbele de iubire şi de credinţă, parcă un deget nevăzut mi se punea pe buze. Dar Netty stăruia, rugătoare.

— Spune-mi, Paul, spune-mi numai o dată. Mă îngrozesc la ideea că ne-am putea vorbi ca doi străini.

Şi i-am răspuns :

— Te iubesc şi sînt numai al tău.

Pe furiş, Netty îşi apăsă buzele fierbinţi de mîna mea, şi fugi.

Rămăsesem iarăşi stingher şi dezorientat în acea lume pestriţă de curtezani, de vînători de zestre, de domnişoare de măritat şi de proşti, care nu meritau nici să-mi lustruiască ghetele. Roteam priviri distrate, de om superior. Mi se părea că plutesc la înălţimi ameţitoare, iar omenirea dimprejur era un muşuroi de furnici. Un domn bătrîn mă atinse în treacăt şi-şi ceru umilit iertare. Aerele mele de senior îl speriaseră. Privindu-l din culmea măreaţă a superiorităţii mele, fără voie îmi văzui ghetele murdărite de o talpă de dansatoare. Îmi venea să spun bietului burghez :

— Fii bun şi şterge-mi ghetele.

Dar mi-am adus aminte că nu merită.

Mă bucuram de simpatia plină de dojană a lui Iancu Nestor şi Crasna -Băbeşti... care-mi ştiau dezordinea vieţii mele particulare. Viciile omului superior — mai apreciabile decît virtutea dobitocului — sînt o supraexcitare a facultăţilor cerebrale !

Dar să ieşim din bezna acestei societăţi infame. Să revenim la subiect.

După ce strînsei mîna lui Crasna-Băbeşti, mă îndreptai spre capul mesei, şi aplecîndu-mă la urechea lui Iancu Nestor, îi şoptii :

— Maestre, am venit să te răpesc. Vino în mijlocul tinereţii.

Capul lui alb ca zăpada se întoarse spre mine, şi acelaşi zîmbet bun luci în ochii lui albaştri şi vii.

— Ai dreptate, zise. Pentru un tînăr ca mine, mediul acesta e cu desăvîrşire nepotrivit.

Sculîndu-se de pe scaun, îmi luă braţul şi porniram.

— Unde vrei să mă duci, amice ? mă întrebă. Ştii că sînt foarte impresionabil, şi o nouă cunoştinţă m-ar putea găsi nepregătit.

— Vreau să te duc la domnişoarele Ana şi Olga Vlad.

— Nu puteai avea o idee mai bună. Frumusețea aliată cu veselia ! E o sfîntă alianță ce o întrece pe a regilor. Dar ce folos, dragul meu ?... Cînd natura îți pudrează părul, exclami cu poetul : **Au banquet de la vie infortuné convive...**

— Maestre, replicai eu zîmbind, nu mă obliga să fac rectificări indiscrete...

Iancu Nestor schiță un gest vag și zise :

— **A tout péché miséricorde !**

Trecurăm printr-un salon, unde ședeau la sfat mai multe doamne în vîrstă, soțiile domnilor din sufragerie. Cînd văzu areopagul venerabil prin care-l treceam, se opri în prag, aruncîndu-mi o privire dezolată :

— Bine, amice, aici e Purgatoriul ! Nu știam că ești Vergiliu și că mă iei drept Dante.

Nu mai fu chip să ne întoarcem, căci doamnele îi făcură o primire atît de cordială, încît am fost nevoiți să rămînem cîteva clipe. Glume, riposte, galanterii, tot bagajul unui spirit nesecat se desfășoară înaintea auzului nostru, fermecat ca de o muzică. Fiecare cuvînt era pentru Nestor prilejul unei fraze sculptate în cea mai pură retorică, sau izvorul unor vorbe de duh, în care nu știai dacă graba răspunsului sau frumusețea lui erau mai de admirat. O doamnă, amintindu-i un eveniment petrecut cu trei ani în urmă, Nestor îi răspunse :

— E firesc, cucoana mea, să nu-mi aduc aminte. Acum trei ani eram un copil !

O alta îl mustră :

— Coane Iancule, constat că reputația dumitale de galanterie nu se menține.

— Pentru ce, doamnă ?

— Văd că mă neglijezi. Anul trecut mă cultivai cu mai multă sîrguință.

— Anul trecut ? Prin ce lună vă cultivam, doamnă ?

— Prin octombrie.

— Dumneavoastră sînteți cultură de toamnă !

În zgomotul rîsetelor, al provocărilor, Nestor le mărturisi regretul despărțirii și plăcerea revederii, și am putut pleca.

— Uf ! exclamă el în urmă. Bine că am scăpat de babornițele astea ! Nu sînt ele pentru mine. Sînt pentru dumneata !

— Îți mulțumesc, maestre, dar să nu te superi dacă la rîndul meu voi trece mîna !

— Depinde pe mîna cui le treci, ca să nu se supere...

Pe cînd căutam din ochi pe Ana și Olga, Nestor îmi zise serios :

— Ca orice cerebral, sînt și eu cîteodată ipohondru. Dar azi mă simt într-o bună dispoziție care mă încîntă. Am făcut pînă aici drumul pe jos. Timpul e atît de plăcut. Nu e vorbă, în felul acesta am realizat o economie de cauciucuri și de benzină !

— Dar risipă de tălpi.

— Așa sînt eu, risipitor... Știi că puteam să evit și asta. Ministrul Domeniilor a trecut să mă ia cu mașina lui, însă am ținut să vin pe jos. Și cum ministrul are mania să-și conducă singur automobilul, nu trebuia să mai dau nici bacșiș șoferului.

În momentul acela Ana și Olga alergară spre noi.

— **Bonjour, Prince !** strigară ele de departe.

Cînd ni se înfățișară amîndouă, Nestor își acoperi ochii cu mîna și exclamă :

— Încetați de a fi frumoase sau încetez de a mai admira !

Apoi, cum fetele entuziasmate de a fi găsit în fine

un convorbitor îi provocau spiritul, Nestor începu prin a le admira costumele.

Rochia indigo a Anei era „un suflet îmbătat de amurg", iar îmbrăcămintea roz-palidă a Olgăi „o coapsă de nimfă adormită".

Se aşezară în jurul unei măsuţe de abanos cu încrustări de sidef, iar Nestor luă loc pe un fotoliu, învelit în şal turcesc cu înfloriri pe fond violet. Fetele îl îmbiară la un ceai ; dar dînsul, fiindcă mai băuse unul, le rugă să i-l dea şi pe cel de-al doilea... în bani ! În sfîrşit, îl primi în ceaşcă.

Eu îi părăsii tocmai cînd Nestor începea o povestire mai veche. La rugămintea Olgăi de a fixa datele, el suspină zicînd :

— **Infandum, regina, iubes renovare dolorem !** Nu vă spun cîţi ani sînt de atunci, fiindcă ar trebui să aflaţi cîţi ani am ! Ca orice tînăr, am şi eu cochetăria de a-mi ascunde vîrsta.

Îi lăsai. Nu ştiu dacă atrăgînd pe Nestor în cercul celor două surori, era gîndul de a fi plăcut protectorului meu şi iubitelor mele, sau intenţia de a mă putea ocupa de Angela... Dar nu, nu cred că era aceasta.
care mă străbătea n-avea trăinicie. Era o înfierbîntare de moment. Simţeam că pot trăi fără el. Sentimentul meu de căpetenie faţă de Angela era întîi de toate respectul. Un respect care se alia însă cu o simţire mai puţin candidă : anume, cu dorinţa de a o poseda...

Olga dansa cu un tînăr de cinzeci de ani, care-i şoptea la ureche lucruri ce o făceau să roşească. Cînd mă văzu călcînd distrat şi vizionar prin mijlocul salonului, mulţumi îndată cavalerului şi veni drept spre mine, cerîndu-mi un vals. Am luat-o de talie, am strîns-o la piept cu o recunoştinţă plictisită şi am ocolit camera de cîteva ori. Olga

avea ochii beţi de fericire. De-abia avu curajul să-mi şoptească :

— Ce încercare crudă să nu te pot săruta, micul meu drag. Te gîndeşti la mine ?

Mă uitam mai mult cu curiozitate şi cu milă la capul drăgălaş al acestei copile, care-şi jertfise sfinţenia trupului ei de fecioară pentru o problematică dragoste. Un sentiment de nepăsare, amestecat cu oarecare silă şi cu stînjenire îmi strîngea inima. Mă simţeam totodată vinovat şi impur. Am înţinat, din datorie :

— Te iubesc şi sînt numai al tău.

Olga închise ochii, zicîndu-mi aproape printre lacrimi:

— Dragul meu, ce fericită mă faci !

— Epilepsie sentimentală, murmurai eu contrariat, în mine însumi.

In mijlocul valsului, am simţit deodată că privirile mi se întunecă. Ameţit, m-am oprit, privind fără rost împrejur. Olga mă întrebă cu spaimă :

— Ce ai, Paul ? Te simţi rău ? Iartă-mă, te-am obosit...

— Nu, n-am nimic, a trecut.

Mă uitam lung la cercelul din urechea ei dreaptă, desprins puţin din toartă. Mă întrebam :

— Cum poate umbla cineva cu cercelul desprins din toartă ?

Căutam să pun în sarcina Olgăi pricina răului meu. De fapt, văzusem pe Angela înconjurată de patru tineri. Poziţia lor necuviincioasă ridicase în mine un val de mînie. Unul îi ghicea în palmă, iar ceilalţi, foarte aproape de ea, îi sorbeau din priviri pieptul, gîtul, buzele, toată ispititoarea ei frumuseţe. Angela stătea mai mult răsturnată pe un scaun, picior peste picior, dînd la iveală, un

început de pulpă delicată, atît de aprinzătoare de dorințe brutale. Cu capul dat pe spate, ea rîdea stins și gura ei roșie părea că cere sărutări.

Olga mă petrecu pînă în odaia alăturată, sub palmieri, unde am rugat-o să mă lase să mă odihnesc. Rămas singur, mi-a apărut iarăși în minte poziția necuviincioasă a Angelei și a tinerilor, și mi-am dat seama că acest lucru mă face să sufăr. Mă întrebam cu o stăruință zmintită dacă începusem s-o iubesc. Dacă nu o iubeam, pentru ce amintirea ei mă chinuia atît ? Evocam amintirea Anei, a Olgăi...

Dar, lîngă ele, amintirea Angelei răsărea mai nobilă și mai vie.

M-am întrebat dacă Angela mă iubește. De această iubire îmi vorbea scrisoarea ei laconică. De nepăsarea ei îmi vorbea purtarea ușuratică din seara aceea. Ah ! Acum înțelegeam eu toate privirile acelea leșinate. Era o șiretenie de femeie cochetă, care voia adoratori la picioarele ei, ca să petreacă, să rîdă și să facă pe alții să sufere !

Ideea că n-aș fi decît un obiect de batjocură pentru femeia aceasta frumoasă și trufașă îmi răcori mult întărîtarea și necazul. Reacția mîndriei mele mă făcu să-mi înalț cugetul și să prețuiesc mîngîierea ce aduceau Olga și Netty inimii mele. Clipă cu clipă simțeam cum mă vindec de bolnavul meu delir, și constatarea aceasta mă liniști.

Priveam în tăcere un tablou din perete, o platinotipie vieneză după **l'Angélus** al lui Millet, și aceeași pace binefăcătoare se cobora și în mine. O simțeam în toate fibrele cum își strecoară căldura întăritoare și dulce. Simțeam mulțumirea fizică a vieții, ca după o mare primejdie.

O mînă moale îmi apăsă brațul și mă trezi din lîncezeala somnolentă a păcii. Era căpitanul Vlad. Bătrînul se apropie de mine șiret, cu ochii lui blînzi și iscoditori pi-

roniți într-ai mei. Ca de obicei, mirosea a vin. Dar acesta era un semn de deosebire față de ceilalți oameni, o caracteristică a personalității sale, iar nicidecum un cusur. De aceea n-am luat atitudine morală în fața acestei constatări.

Domnul Eusebiu Vlad se așeză lîngă mine și mă întrebă, luîndu-și aerul său filozofic :

— Ești prea supărat sau prea fericit ? Ai figura consumată de o puternică emoție, care a luat sfîrșit. Fericirea ca și durerea au asupra corpului și spiritului nostru același efect. Dovadă că binele și răul nu se interlimitează în univers, ci se combină.

Nu puteam să nu recunosc că domnul Vlad putea urmări logic două idei, și că în discuție se sluja, mai mult decît de cărți, de experiența lui savantă asupra lumii, cu nestatorniciile ei.

— Eh ! urmă căpitanul, lățindu-se comod pe canapea, ce nevoie am să te mai întreb ? Care este sentimentul izvorîtor de impresii extreme ? La orice vîrstă, moartea. La vîrsta dumitale, amorul.

— Sau ceea ce luăm noi drept amor, am răspuns eu cu ochii pironiți la tablou.

— Amorul, sau ceea ce luăm drept amor, e tot una. Obiectul nu interesează, ci subiectul. Întotdeauna sîntem conduși mai mult de aparențele lucrurilor. De pildă dumneata. Dacă ești obosit de o prea mare fericire, divinizezi o ființă care nu se deosebește deloc de alte milioane de ființe la fel, nici prin culoarea părului, nici prin strălucirea ochilor, nici prin culoarea părului, nici prin strălucirea ochilor, nici prin însușirile sufletești. Starea dumitale morală e totul, e amorul : adică o înfierbîntare nervoasă, pe care o simt toate vietățile, începînd cu înfimele protozoare.

Domnul Vlad își aprinse liniștit o țigară de foi, care se

rupse în două părți, împiedicînd sorbirea fumului. Căpitanul trăgea din țigară, lipindu-și și dezlipindu-și buzele, care duhneau alcoolul.

— Nu știu dacă amorul meu e o realitate sau o iluzie, răspunsei eu. Dar iluzia aceasta este pentru mine adevărata realitate. Faptul că ființa iubită este asemenea atîtor milioane, nu mă împiedică să o iubesc pe ea și să rămîn cu totul nepăsător în fața milioanelor.

— Te rog adaugă : în fața milioanelor de **femei**, zise căpitanul aruncînd fumul în tavan. Altminteri atitudinea dumitale sentimentală se schimbă cu totul.

M-am simțit obligat să protestez din toată convingerea. Dar energica mea cuvîntare nu-l impresionă deloc pe domnul Vlad, a cărei vastă seninătate de spirit se inspiră direct din esența absolută a lucrurilor.

— Oboseala emoției pozitive — sau a plăcerii — dă naștere extazului contemplativ, rumegător de amintiri.

Zicînd acestea, căpitanul se ridică puțin în coate și apăsă pe butonul unui clopoțel electric în formă de ghindă, atîrnat de sîrma lui învelită în mătase verde printre frunzele palmierului. Eu fixam cu multă băgare de seamă lanțul de aur al ceasornicului domnului Vlad, și-mi exprimam în gînd admirația pentru nobilul metal care nu ruginește niciodată.

— Iar oboseala emoției negative — sau a suferinței — stîrnește nevoia energică de a discuta, de a filozofa : în scurt de a spune prostii, consumînd energie. În înțelesul acesta, numai durerea este dătătoare de forță.

— Iar fericirea ne e dată ca să putem uita. Numai inima săturată e în stare să fie ingrată cu fericirea, am adăugat eu cu un surîs amar. Sufletul e ca un copil rău crescut și prost, care disprețuiește realitatea plăcerii, ca

să fugă după iluzie și suferință.

Un **picolo** îmbrăcat în costum violet cu nasturi de sidef se înfățișă cu o plecăciune adîncă înaintea căpitanului. Domnul Vlad era om de gust, și la toate sindrofiile lui ținea să fie servit de cofetarii de mîna întîia. La cheltuială nu se uita, fiindcă, după cum îmi spusese el altădată :

— Toată viața mea am înțeles să cheltuiesc banii pe mîncare, pe băutură și pe femei. Și nici n-am înțeles să-i cheltuiesc pe altceva.

— Ce bei ? mă întrebă domnul Vlad, cu ochii plini de o filozofică reverie.

— Nimic, mulțumesc.

— Nici Dumnezeu n-ar fi putut face lumea din nimic. **Ex nihilo nihil.** Să-mi dai un lichior de cacao.

Picolo se depărtă, făcînd altă plecăciune.

— Vorbeai de iluzie și suferință, urmă senin căpitanul. Eu am trecut prin viață fără iluzii, dar le pricep pe ale altora. Viața e un moft obligatoriu. Nici o plăcere a ei nu te poate îndemna să te agăți de nemurire. Acest lucru îl pricepi abia mai tîrziu. Dar la vîrsta dumitale, iluzia și suferința se arată numai sub forma femeii. În privința aceasta eu am rețetă sigură. Ca să nu suferi de pe urma femeilor, să nu crezi nimic din toate cuvintele lor. Atitudinea sceptică este cea mai folositoare. Dacă jurămintele lor de credință și de iubire se adeveresc ca sincere, vei fi fericit că te-ai înșelat, îndoindu-te. Dacă se adevărește însă neîncrederea ta — ceea ce e mult mai probabil — nu vei suferi niciodată decepții.

Dl. Vlad mai aruncă în tavan un val de fum albastru, și urmă :

— Filozofic vorbind, femeia nu e în stare să deose-

beasca adevărul de minciună. Ceea ce o desparte de rasa umană şi o apropie de animalitate este plăcerea de a chinui pe alţii şi lipsa totală a oricărui caracter. Ea suferă de o boală înnăscută, care s-ar putea numi **cecilate sufletească.**

Picolo aduse pe o tavă de argint un pahar de lichior de cacao, pe care căpitanul începu să-l soarbă cu deliciu. După a patra plăcăciune făcută în interval de zece minute, **picolo** se depărtă, învîrtind tava cu mişcări de acrobat.

Corvorbirea cu căpitanul risipise rencentrarea gîndului meu, şi arnm mă simţeam liniştit. Uitasem. Pe cînd domnul Vlad îşi sorbea băutura, iar eu pacea sufletească, un vals mai răsună la pian. În acelaşi timp o voce de stentor vestea adunării.

— **Valse des dames !**

Urmă un zgomot de scaune părăsite, de glasuri zglobii fete, toate alergînd să soarbă farmecul ritmicului vîrtej. **Mă bucuram** în mine că mă retrăsesem într-un colţ, unde nu mă vor ajunge dorinţele. Dar nu sfîrşisem să mă bucur în întregime, cînd pervazul uşii se umplu de o formă albă, care nu mi-a trebuit timp s-o ghicesc. Era Angela. Frumoasă, sculpturală ca o marmură antică !

Gîndurile mele bune, liniştea mea se împrăştiară, bătute de vîntul patimei. Inima îmi zvîcni iarăşi şi ochii mă trădară.

Angela cercetă încăperea cu priviri distrate si nu mă zări.

Voia să părăsească salonul, cînd ieşi din ungherul meu şi mă înfăţişai cu un compliment :

— Sînt poate cavalerul pe care-l aşteptaţi...

Surprinsă, tresări uşor şi faţa i se acoperi de o purpură

abia văzută, care însă nu-mi scăpă. Înclină uşor din cap şi-mi întinse braţul.

I-am înconjurat talia mlădioasă şi am început primii paşi ai jocului. Pianistul cînta **Valsul Dunării,** alunecos şi săltăreţ ca valul. Perechile se legănau în ritmul muzicii. O strîngeam la piept şi mă uitam în ochii ei, în care safirul scînteia ca unda albastră a apelor. Am ocolit salonul de două ori, cu un pas lin. Buzele Angelei erau mici şi rotunde, ca o gură de trompetă. **Mă gîndeam :**

— Cînd voi cînta cu ea simfonia dragostei ?...

Ispita fu atît de puternică, încît eram aproape să o sărut.

— Ai greşit pasul, îmi zise ea.

Am reintrat în ritm şi am urmat să ocolesc sala printre perechi, în chip mecanic, condus mai mult de Angela. O doamnă în vîrstă se adresă profesorului Vlad, cînd trecurăm prin dreptul scaunelor ocupate de nedansatori :

— Ce pereche potrivită !

Ana, care vorbea cu Iancu Nestor şi Olga, auzi cuvîntul şi înţelese pe cine privea. O flacără scurtă luci în ochii ei.

Mai mult decît de Ana, mă simţii răscolit pînă în fundul cugetului de privirile lui Iancu Nestor. Capul lui frumos, cu faţa întinsă şi tînără, cu mustaţa albă viguroasă şi ciocul bine potrivit sub buzele fine, capul acesta de savant şi om de lume mă privea bizar prin ochii-i albaştri cu luciri de cristal. Mi se părea că înţe-

lege tot... că o umbră de mustrare trecea pe figura lui.

Angela mă întrebă, cu un zîmbet de stăpînă :

— Îţi place dansul, domnule Scudrea ?

— Mda. Depinde de dansatoare. Oricum, pentru bărbaţi e un prilej de a strînge în braţe femei, de la care altminteri ar fi opriţi.

— Dacă aş fi ştiut că acesta e sentimentul brutal pe care-l deşteaptă dansul în dumneata, ţi l-aş fi refuzat.

Valsul ajunse la un vioi allegretto, care sili pe dansatori să iuţească ritmul.

— Nu, domnişoară, eu n-am vorbit de cazul meu special. Stima faţă de dumneata nu ar da niciodată iubirii ce-ţi port un prilej de dorinţe neîmpărtăşite... Şi fiindcă adineauri m-ai întrebat cum am petrecut în vilegiatură, acum am să-ţi spun adevărul. Cînd sufletul e frămîntat de dorinţe irealizabile, mulţumirea şi liniştea s-au dus. Or, tot timpul vacanţei am fost chinuit de imaginea dumitale... Da, ştiu că zîmbeşti, fiindcă inima dumitale nu bate... sau nu bate pentru mine. Dar cînd zi şi noapte mintea ţi-e urmărită de una şi aceeaşi icoană, pentru care adoraţia îmbracă un caracter aproape mistic ; cînd totul, dar totul, — situaţia ei, respectul ce-i porţi, legăturile ei — în curînd conjugale — o ţin departe şi fac orice speranţă imposibilă, atunci chinul acestei iubiri devine o obsesie cumplită, aproape ca remuşcarea unei crime... Iată, domnişoară, starea mea sufletească, fiindcă ai vrut s-o cunoşti !

N-am putut urmări efectul acestor cuvinte în fizionomia Angelei, căci în acel moment, în iuţeala jocului am lovit în plin o pereche. Dansatoarea, împiedicîndu-se în tocurile înalte, căzu pe parchet, iar cavalerul — avocatul Păduroiu — mă mustră cu o glumă cam acră :

— Dacă nu ştii să dansezi, nu încurca lumea, mon cher !

Angela rîdea de zăpăceala dragostei mele ridicole.

Mă petrecu pînă la palmieri şi mă părăsi îndată.

Din clipa aceea am înţeles că nu-mi rămîne de făcut decît să plec pe furiş.

Mi se părea că fusesem atît de caraghios, încît un altul s-ar fi gîndit poate la o sinucidere romantică p pragul iubitei. De bună seamă, Angela ar fi exclamat în franţuzeşte, cu rîsul ei de argint :

— Ce nătărău !

Nu îndrăzneam să mai privesc pe nimeni în faţă : toţi ochii mi se păreau că rîd a batjocură.

În clipele acelea aş fi dorit să plec în Oceania, să mă însor cu o femeie care nu ştie să danseze, să ajung cultivator de pămînturi şi despot familiar. L-aş vopsi pe Barbu cu cremă de ghete şi mi-ar sluji drept Negru.

Gîndul mă întoarse iar la Angela, la nepăsarea ei batjocoritoare, şi-mi zisei că merit cu prisosinţă ce mi se întîmplă. Ca atare, trebuie să trag consecinţele greşelii mele, şi dacă nu mă sinucid, cel puţin să reintru la domiciliu. Ceea ce am şi făcut.

XXXVII

Şedeam pe divanul din camera mea de lucru, aşteptînd să treacă o jumătate de oră, ca să mă duc în vizită la familia Vlad. Aveam o întîlnire cu profesorul, în interes de afaceri. Cu obrazul sprijinit în palmă, cu ochii ţintiţi în gol, mă gîndeam. La ce ? La nimic. Lăsam mintea să depene un fir, pe care nu-l mai duceam la capăt. O letargie desăvîrşită a voinţei era tot ce deslu- în înlăuntrul meu. Cine a înotat în ape curgătoare şi a fost prins în mijlocul unei vîltori, va pricepe simţirea de lepădare de sine ce te cuprinde în acele momente. Ca în mijlocul unei vîltori mă părăsisem singur, cu eugetul în agonie, lipsit de instinctul de păstrare a propriei fiinţe. Îmi repetam într-una :

— Leac pentru trecut nu mai este. Nu se mai poate să nu o fi făcut.

La ce bun să mă întreb unde voi ajunge ? M-am întrebat întotdeauna şi tot la Trianon am ajuns ! Toată împotrivirea mea la gîndul complicaţiilor inevitabile se risipeşte în faţa unei femei. Problema morală mă preocupă foarte vag sau deloc. După această experienţă, îmi dădeam seama că faţă de a patra, a cincea sau a şasea femeie aş fi făcut la fel. Pentru gustul de a fi iubit, eram în stare să înşel o lume întreagă. Dar nu iubirea în sine mă atrăgea, cît cucerirea, care-mi aducea noutatea, pentru o bucată de timp. Din clipa în care o femeie îmi cădea în braţe, posesia ei îmi era un lucru aproape indiferent. Îmi făcea uneori mai multă plăcere să i-o refuz. Atras de dragostea Angelei, n-aş fi

cruţat nimic ca s-o supun. Nu faptul trădării materiale alcătuieşte mişelia, judecam eu, ci înşelarea primită în conştiinţă. Îndeplinirea e un fenomen moral de a doua mînă. Dar adevărata complicaţie o aduce numai trădarea materială, şi aici conştiinţa nu mai joacă rol.

Sub această stare de letargie a conştiinţei deslusam un alt sentiment : o ură pe mine însumi, o furie, că aş fi dorit să mă pedepsesc într-un fel. Tactica mea dăduse greş : fusesem umilit de o femeie.

Îndeobşte, planul meu de cucerire a unei femei greu de cucerit se poate rezuma astfel : **învăluie femeia ca în pînză de păiajen, pînă cînd încearcă singură o uşoară rupere de front, apoi dă asaltul.** Angela nu făcuse decît slabe concesiuni ; avusesem împreună abia o încăierare de avant-posturi... şi dădusem asaltul cu un moment mai curînd. Fusesem respins, rîsese de mine. Eram cu atît mai umilit, cu cît mai am ca principiu că **eu nu pot fi refuzat de o femeie.** Cînd am întins braţele, trebuie ca victima să-mi cadă la piept. Nu pot rămîne cu mîinile întinse, îmbrăţişînd golul şi primind în obraz un hohot de rîs.

Nereuşita aceasta mă îndîrja împotriva mea, şi puţin împotriva Angelei... Încăpăţînarea ei mă silea să desprind din cui armele cele mari.

Mintea ei se tulburase, de aceasta eram sigur. De altfel, nu e aşa greu să tulburi o minte de femeie : e îndeajuns să vrei. Aşa-zisele femei cinstite duc numai lipsă de ocazii... Dar un asediu în regulă, cu stăruinţă, cu tot aparatul de iluzii, de minciuni, de suspine, este cu neputinţă să dea greş. Măgulirea vanităţii femeii are un efect considerabil ; apoi lucrează imaginaţia ei, slăbiciunea sexului şi obişnuinţa cu soţul legitim, care este pururi un personaj banal. E de observat că fe-

meile „cinstite" sînt invidioase și rele, tocmai fiindcă bărbații le respectă și nu le iubește nimeni. Cel dintîi amant care cutează, reușește. Unui bărbat sfios, care va întîmpina că femeia știe că e mințită și deci se va împotrivi, răspunde-i: încearcă, neghiobule! Minciuna prinde întotdeauna, dacă e rostită cu tonul pasiunii și e repetată de un număr suficient de ori, pentru ca mintea să șovăie. Și cum mintea femeii șovăie repede, nu va trebui să repeți minciunile prea mult.

Apoi, cînd dorești o femeie, ești întotdeauna sincer! Minciuna începe abia mai tîrziu, după ce ai încetat de a o mai dori.

Acum, că atacul meu bruscat se produsese, nu mai era chip de dat înapoi. Toate convorbirile noastre trebuia urmate pe tema iubirii. Nuanțele aveau să varieze, după împrejurări. Poate că, la urma urmei, chiar greșeala mea să-mi folosească și să ne apropie mai repede decît cred.

În orice caz, eram hotărît să merg pînă la capăt și să nu părăsesc terenul nici un moment.

Ca urmare logică a acestor constatări, venea și întrebarea : ce va fi între mine și Angy ? Nu puteam ști, dar știam altceva : că odată pornit pe acest povîrniș, voi merge pînă la capăt : cu toată împotrivirea ei, o voi sili să fie a mea. Dar Ana ? Dar Olga ? În fața acestor noi întrebări, rămîneam cu brațele încrucișate, înțelegînd că nu voi putea clinti un deget ca să împiedic ciocnirea împrejurărilor, care ar putea aduce cu ele pierderea tuturor trei, rușinea, scandalul.

Pendula bătu nouă și jumătate. Am tresărit și m-am ridicat în picioare. Inima îmi zvicnea.

Strigai :

— Edgar !

Barbu intră. Deodată îmi veni în minte și mă întrebai cu glas tare :

— Dar logodnicul ?...

— Care logodnic ? făcu Barbu mirat.

— Adu peria de haine.

Pe cînd el mă scutura, eu îmi urmăream ideea :

— Ce rol joacă Mircea Corduneanu în viața Angelei Vlad ?... Părinții sînt prieteni din tinerețe, copiii se cunosc de mult, căsătoria are aerul unui măritiș între verișori. Nu este nici o iubire la mijloc ? Dacă Angy și-ar iubi logodnicul, ar fi avut față de mine altă purtare. Și dacă îmi hărăzește mie iubirea ei, ce are de gînd cu logodnicul ? Nu cumva vrea să-l înlocuiască cu mine ?... Imposibil ! Asta nu. Oricît m-aș lăsa, în viața mea sentimentală, legat de mîini și dus la eșafod, la biserică nu mă las petrecut cu una cu două. Este singurul prilej în care reacționez.

— Lustruiește-mi bine pantofii, Edgar. Astă-seară mă însor!

Barbu zîmbi, dînd din cap neîncrezător :

— Glumiți, coane. Omul însurat e ca cîinele legat. Chiar dacă-i miroase cușca, tot acolo trebuie să doarmă.

— Amice Edgar, te exprimi cam vulgar. Ești lipsit de inspirație ca un poet.

Am intrat în casa academicianului cu o emoție nouă, pe care mi-o stîrnea gîndul revederii Angelei. Spre mirarea mea, am găsit acolo pe Karl Müller, profesorul de arheologie din Leipzig. Familia făcea grup împrejurul unei mese. În mijlocul convorbirii însuflețite răsună rîsul sprinten al Anei.

Angela era îmbrăcată într-o rochie de casă **bleu-natier,** învoaltă ca o zambilă. Ochii ei albaștri scînteiau ca un colț de cer.

Isprăvind repede cu domnul Vlad chestiunea noastră, am intrat în salonul de primire și am luat parte la discuție. Fetele vorbeau cu arheologul în franceză și germană, iar academicianul în limba lui Byron. Neamțul se simțea fericit în acest mediu tineresc. Venise ieri, și nu din politețe făcea această a doua vizită, ci din plăcere. Figura lui luminată de bucurie înflorea ca o franzelă rumenă, iar ochii-i verzi deschiși priveau pe toți cu bunătate și mulțumire. Ana făcea haz de felul cum profesorul schimonosea cuvintele franțuzești, și neamțul nu se supăra, ci rîdea. Anei îi era atît de dragă gluma aceasta, că nu mă luă în seamă cînd intrai. Mi-a întins mîna fără să se uite, cu totul absorbită de jucăria ei.

— Să te învăț românește, îi zise dînsa. Spune : eu sînt urît. Aceasta înseamnă în nemțește : eu sînt deștept, **ich bin gescheit.**

Karl Müller rosti :

— Eu zind urit...

— Așa ! făcu Ana în hohotele adunării. Bravo ! Acuma spune : prin ochelari văd lumea mai frumoasă.

Academicianul încercă s-o oprească, însă Netty nu se tulbură deloc :

— Asta înseamnă în nemțește ; progresul științei este progresul umanității : **das Fortschritt der Wissenschaft ist das Menschheitsfortschritt.**

Arheologul se supuse încîntat, dar uită ce trebuia să repete.

— **Das ist schwer !** făcu el clipind sub ochelari.

Olga rîdea ca un copil. Angela abia zîmbea, cu grația-i mîndră. Mi se păru ciudat cînd mă gîndii că femeia aceasta m-ar putea iubi... Farmecul prieteniei noastre stătuse poate în misterul din purtarea fiecăruia. Acum farmecul se risipise ; apropierea tainică a sufletelor noastre mă lăsa să simt însă o voluptate plină de griji, care făceau plăcerea și mai vie, fiindcă o știam oprită. Din ținuta Angelei dispăruse cochetăria savantă ce-o avusese în fața mea. Era femeia sigură pe cucerirea ei : revenea la simplitatea naturii, bogată în grații noi.

Eu nu mai gustam ca altădată veselia mediului pe care-l iubeam atît. Mă simțeam urmărit de o obsesie vagă, care mă punea des pe gînduri, făcîndu-mă să tresar cînd cineva îmi adresa cuvîntul.

Karl Müller ne spuse că vai mai sta trei sau patru luni în România, apoi se va întoarce în Leipzig, ca să depună raportul asupra cercetărilor de la Adam Klissi și a altor localități unde găsise urmele civilizației romane. Se îndrăgostise de țara noastră și-și făgăduia să petreacă în fiecare an cîte o lună în această „insulă latină" a Orientului.

Pe cînd Ana îi mai dădea profesorului o lecție de limba română în felul celorlalte, mă apropiai de Angela.

— Ai putea să mă ierți ? îi șoptii.

— Să te iert ?... De ce ?

— Poate te-a supărat mărturisirea mea. De obicei, bărbatul care vrea să cucerească inima unei femei se pune inadins în situația de a fi compătimit... pentru zădărnicia amorului ce-i poartă. Femeia e și măgulită, și totodată îi e milă de suferința ce a pricinuit. Și pe portița asta a vanității, combinată cu mila, se strecoară uneori dragostea... Vezi ?... Sinceritatea mea trebuie să-ți dea dovada că n-am urmărit acest lucru. Te rog să uiți cu desăvîrșire cuvintele ce ți-am spus. Îmi promiți ?...

Angela roși ușor și tăcu o clipă. Apoi ridică ochii :

— Îmi rămîi bun camarad, răspunse ea cu o privire blîndă.

— Îți mulțumesc.

— Am restabilit situaţia frontului, gîndi cu bucurie.

După aceasta Angela zise mai tare, ca urmare a unei convorbiri începute :

— Dacă vor lua parte la expoziţie şi ţările din Apus, fără îndoială că vom avea în Bucureşti o privelişte interesantă. Domnule Müller, Germania îşi construieşte pavilion pentru Expoziţia din primăvara anului viitor ?

— Desigur, domnişoară. Va fi un concurs de întrecere între civilizaţiile Occidentului.

— **Mais oui, sifilissazion !** îl îngînă Olga rîzînd.

— Nu spune prostii, o întrerupse scurt profesorul Vlad.

Angela se întoarse, zicîndu-mi iarăşi în şoaptă :

— Mîine voi lua o loje la teatru pentru matineu. Vrei să mă însoţeşti ? În mod oficial, bineînţeles.

Tresări.

— Dar...

— Vreau să-ţi arăt că nu m-am supărat... Îţi dau o dovadă de prietenie.

— Dar acest lucru ar putea jigni pe domnul Corduneanu.

— O nu ! Nu vreau să-i obosesc convalescenţa...

— Sînt la ordinele dumitale, scumpă prietenă.

Şi în forul meu lăuntric socoti că am făcut un pas mai mult spre cetate !

După o oră veselă, neuitată, m-am ridicat să plec, şi cu mine Karl Müller. Musafirul strînse energic mîna fiecăruia, înclinîndu-se milităreşte. Domnul Vlad îi zise :

— Vino cînd vrei, colega. Casa mea ţi-e deschisă.

— Arheologul răspunse în culmea încîntării :

— **Oui, jer collègue, che refientrai afec blaissir.**

— **Refenez, refenez !** îl pofti şi Ana, cu un rîs care ar fi descreţit şi fruntea lui Leopardi.

XXXVIII

Eram sigur că idila mea cu Angela Vlad se înaruma se bine. Ajunsesem iarăşi buni camarazi, dar în prietenia noastră intrase o notă de intimitate mai mult. Rămînea la dibăcia mea să speculez situaţia. Felul cum avea să se desfăşoare prima noastră întîlnire mă va lămuri pentru viitor.

Întîlnirea cerută de Angela se ciocnea însă de cerinţele meseriei mele. Nu puteam spune nu, fiindcă nu aveam tocmai acum interesul s-o fac, iar femeia iubită nu se interesează de partea materială a existenţei bărbatului. Pentru ea, totul este întocmit de-a gata în natură, ca să facă dragostea plăcută, viaţa uşoară. Maşinăria traiului merge pe rotile, şi femeia crede cu Leibnitz că totul se petrece de minune în cea mai bună dintre lumi. Femeile sînt gata să-ţi mărturisească visul inimii lor :

— Doresc un castel în stil **renaissance,** aşezat între culmi de munţi. Parcul să fie vast, cu arbori sălbatici, şi să aibă un lac cu peşti roşii, cu papură şi lebede. Vom locui în el şase luni pe an, iar şase luni le vom petrece în ţările calde, unde fug cocorii : pe Coasta de Azur, în Sicilia şi Egipt.

Dacă tu, încurcat, îi deslueşti că nu se poate şi pentru ce nu, femeia va încerca o decepţie şi oftînd îţi va zice :

— Îmi pare rău că nu se poate. Ar fi fost aşa de poetic...

O femeie care pricepea lămurit ceea ce nu înţeleg de obicei femeile, a fost Ana. Grija ei necontenită pentru

preocupările mele, îndemnul la hărnicie, respectarea orelor mele de studiu și chiar a libertății mele îi creează un titlu veșnic la recunoștința mea. Dar Ana este o excepție rară. Lumea noastră n-a plodit două exemplare la fel. Ana mea este singura, fără rivală între semenele ei.

Mi-am amînat două procese de la apelul nominal, iar pe al treilea l-am lăsat în grija primului meu secretar.

Pe la orele două fără un sfert am primit biletul, conceput astfel :

Domnule Scudrea,

Dorind să văd reprezentarea comediei Avarul, **care are loc în matineul de astăzi la Teatrul Național, te-aș ruga să mă însoțești. Te aștept pe dumneata sau răspunsul dumitale.**

Angela Vlad

Cînd am intrat, Angela era îmbrăcată cu un **tailleur bleumarin** de o eleganță sobră, cu o pălărie canotieră ce-i făcea și mai augustă silueta. Căzusem asupra unei convorbiri înflăcărate, căci domnul Vlad veni spre mine și-mi spuse :

— Dragă prietene, sînt nevoit să-ți cer eu iertare, căci copiii nu pot înțelege. Pentru o plăcere a lor sînt în stare să pună pe foc toată lumea.

Angela îl întrerupse :

— Dacă domnul Scudrea e ocupat, nu insist.

— Întîmplător, am isprăvit astăzi mai repede ca de **obicei.** Sînt liber toată după-amiaza.

Ana îmi aruncă o privire de gheață. Faptul că o înșelam acolo, în fața ei, mi se păru barbar.

Ana zise :

— Merg și eu.

— Asta nu, ripostă Angela, în timp ce fața ei căpătă o roșeață de fragă. Nu pot suferi mai mult de două persoane într-o loje. Dacă merge tata, nu-i răpesc timpul domnului Scudrea.

D. Vlad luase pe Shelley din **Collection of british authors** și se întinse comod în fotoliu, zicînd :

— I like my home.

Angela domina casa cu trufia ei suverană, și nimeni nu se mai împotrivi.

De altminteri, toate trei surorile aveau un fel deosebit de a domina : Ana cu mijloace energice, Olga cu chiar slăbiciunea ei. Erau firi neatîrnate, voluntare, care se zbirmuiau după bunul lor plac.

Cînd am plecat, figura Anei se înfășură ca într-un văl de mort. Trădarea mea îmi apăru mai mult stupidă decît infamă. În acele momente Angela îmi stîrnea necaz.

În vestibul, dînsa îmi șopti :

— Enfin seuls.

Cuvintele acestea pline de speranță au făcut inima să-mi bată, și într-o clipă am uitat tot.

Am ieșit în stradă, în lumina dulce a zilei de septembrie. Era întîia dată cînd pășeam alături de Angela în mijlocul lumii. Mă simțeam mîndru și puțin stînjenit, căci mi se părea că toate privirile erau ațitite asupra noastră.

Angela voise să mergem pe jos, ca să sorbim aerul plăcut al toamnei.

Domnișoara Vlad era vrednică de mîngîierea pe care i-o dădeam : regina mea. Corpul ei înalt părea făcut anume pentru tron. Capul ei oval, buclat cu o simplă eleganță, carnația marmoreană, ochii visători, de un albastru aprins, rupt din cerul unei nopți de mai, totul vădea într-însa noblețea, rasa. Angela nu avea energie în ființa ei, ca Ana, ci demnitate rece. N-avea copilăria Olgăi, ci sentimentul matur al femeii.

În teatru, lume pestriță de matineuri. Nici toalete, nici persoane cu vază. De altminteri, toaletele fac persoanele cu vază. Femeile apreciază lumea după lustrul ghetelor, iar bărbații se uită la cravată și la dunga pantalonilor. Publicul de teatre suie la rangul de aristocrați pe cei care merg în primele loji cu bilete de favoa[illegible].

Cînd cortina s-a lăsat după primul act, nu eram cu nimic mai înaintat în intimitatea mea cu domnișoara Vlad.

Dar în pauză am putut vorbi. Am fost corect, ca să-i cîștig încrederea, și sentimental, ca s-o interesez. O privire mai lîncedă, atenții delicate, jumătăți de mărturisiri... țeseau mai departe, sub forma prieteniei, **pînza de păiajen** în care avea să se prindă sufletul atins de otravă.

Fiindcă îmi închipuiam că deslușesc lămurit în inima Angelei. Era o femeie normală, cuminte, pe care temperamentul și creșterea o chemau la o căsătorie fericită. Dar omul ales de ea nu fusese și nu era obiectul unei pasiuni. Lucrul orînduit din anii copilăriei, între dînșii era afecțiunea calmă a căsătoriilor vechi. Angela nu vibrase încă de fiorul iubirii.

Cuvintele mele, urmărirea mea, prezența mea necurmată în casa lor o făcuse să simtă **altceva** decît simpatia ei liniștită pentru Mircea Corduneanu. Era **tulburarea**, pe care fiecare om, fiecare femeie trebuie s-o simtă măcar o dată în viață. Și în ea se petrecea conflictul etern dintre datorie și chemarea naturii.

Negreșit, nici nu se gîndea să înșele încrederea logodnicului nici să schimbe planurile de viitor. Însă tîrîtă de dulceața noii sale simțiri, încerca nemuritorul compromis : voia să topească dragostea în camaraderie, să păstreze obiectul amorului lîngă ea, și totul să rămînă un frumos vis platonic.

Este același compromis încercat de femeia măritată și virtuoasă, care simte mușcătura iubirii : vrea să reducă totul la un **flirt**. Dar dacă partenerul e abil și stăruitor, o face să lărgească treptat sfera concesiilor,

pînă cînd se produce vîrtejul final... și femeia virtuoasă a căzut.

În această bună prietenie sentimentală se petrecu întîia mea întîlnire cu Angela Vlad.

A doua zi de dimineață, pe la orele zece, Ana intră în camera mea ca o vijelie. Mă privea cu ochi din care scăpărau fulgere. Cuta dintre sprîncene se adîncise a amenințare. Primele ei cuvinte au fost :

— Te urăsc !

— De ce, Ana mea ? răspunsei eu calm.

— Te urăsc !

— Dacă mă urăști, mă bucur mai mult ca întotdeauna de iubirea ta.

Credeam că prin fraze întortochiate îi voi toci mînia. Femeia nu este întotdeauna comodă. Are momente cînd e nedreaptă, în stare să creadă despre noi toate adevărurile.

Ana îmi zise violent :

— Nu ocoli cu vorbe mișelia unei fapte evidente !

Răsfoiam fără rost filele unui manuscris, pe cînd Ana își azvîrli mănușile pe masă. După un timp de tăcere i-am răspuns :

— Dacă nu-mi dai deslușirile cuvenite, voi crede că-mi cauți ceartă.

— Bine, glăsui ea cu o liniște prefăcută, înfigîndu-se înaintea mea. Să numim lucrurile cu numele lor : mă înșeli cu Angela.

M-am grăbit să izbucnesc într-un rîs, a cărui fățărnicie îmi sună și azi în urechi :

— Vrei să spui de plimbarea de ieri ! exclamai eu. Dar ce sînt eu de vină dacă m-a rugat s-o întovărășesc ? Ce-ai fi făcut în locul meu ?...

— Te-a rugat ! silabisi ea cu dispreț. V-ați învoit amîndoi alaltăieri, de ziua tatei. Ascultă, urmă ea schimbînd tonul, știu tot. Înțelegi ? Mi-a spus chiar Angy. E de prisos să mai tăgăduiești.

— Nu-ți putea spune ceea ce nu e adevărat, zisei eu, fiind sigur că Angela nu-i spusese ceea ce era adevărat...

— Dragul meu, reluă Ana puțin mai potolită. Mi-a fost destul să vă văd, să vă urmăresc. Totul

în privirile voastre, în jumătăţile de cuvinte, în purtarea voastră arată că vă iubiţi. Iubiţi-vă, eu nu vă împiedic. Mă voi retrage binişor, dar mai înainte ţin să-ţi spun că am ştiut, ca să nu par minţită de complicitatea voastră. Nu vreau să am aerul amantei urîte, în spatele căreia se urzeşte trădarea, iar în faţă i se spun cuvinte dulci, care adorm bănuielile. Nu, dragul meu, orice afară de ridicol.

Ana se înflăcărase vorbind. Obrajii i se coloraseră de o purpură vie, ochii-i scînteiau, gura se crispase de un zîmbet amar. Era aşa de frumoasă ! O privii în tăcere, şi toată teama, toată îndîrjirea ruşinii pe care o tăgăduiam, totul se topi într-un sentiment de adoraţie.

Netty reluă, mai mult pentru ea :

— De altminteri, se poate să ai dreptate. Ea e mai nouă !

— Netty ! strigai eu într-un elan de dragoste. Ana mea !

Netty se lăsase pe un scaun şi capul îi căzuse pe piept.

— Ana mea, îi şoptii apucîndu-i mîinile şi îngenunchind lîngă ea. De ce bănuieşti pururea răul ? De ce mereu învinuirile tale, care mă jignesc, dar care... nici nu mă ating ?... Ai crede că m-aş putea apropia de buzele tale, fiind pătat de sărutările altora ? De un an şi jumătate de cînd ne iubim, ţi-am dat eu oare prilejul să te plîngi de credinţa mea ? Dar nu înţelegi că toate femeile, lumea toată fără tine n-are preţ înaintea mea ? Ce m-aş face eu dacă te-aş pierde ?...

Eram atît de avîntat de iubire, că ascultîndu-mă nu credeam nici eu că mint. Uşor, cu o mînă, i-am ridicat fruntea, silind-o să mă privească în faţă. În ochii ei pluteau lacrimi. I-am înconjurat talia şi i-am sprijinit capul de pieptul meu. Netty se lăsă supusă.

— Plîngi, draga mea ?

— Plîng, făcu ea ca un copil îndurerat.

O mîngîiam şi-i sărutam părul. Ana mă întrebă printre lacrimi :

— În lojă n-ai stat prea aproape de ea ?...

— Nu.

Aşa şi fusese.

— Şi nu i-ai strîns mîna într-a ta ?...

— Nu.

— Atunci sărută-mă şi cere-ţi iertare.

Cînd i-am ridicat capul să o sărut, ochii ei rîdeau cu lacrimi.

Ne-am sărutat, ne-am strîns, ne-am făgăduit iubirea eternă.

Apoi, pentru libaţiunile amorului, îmi servi drept amforă corpul ei fraged, mai mirositor decît parfumurile Arabiei.

XXXIX

Pentru legăturile mele sufleteşti cu Olga şi Ana, idila începută între mine şi Angela n-a avut urmări. O împăcasem pe Netty şi-i spulberasem bănuielile. Profesiunea de a minţi, pentru care oamenii nu au nici un scrupul în meseria de avocat, cere şi mai puţine scrupule în amor. Cu toată liniştea binefăcătoare ce adusesem în inima Anei, nu mă puteam dezbăra însă de o teamă : bănuielile stinse o clipă se puteau reaprinde la cel mai mic vînt. În meseria minciunii, prilejurile de a fi pus la zid se ivesc în fiecare zi.

La cuvintele hotărîte ale Anei, crezusem un moment că are dovezi. Atunci am avut tăria să o privesc drept în ochi, aşa cum am privit întotdeauna cutezanţa femeii. Femeia vrea să-i fii stăpîn. Dacă ştii cînd şi cum să te foloseşti de autoritate, vei ieşi pururi biruitor.

Se pare că răceala mea i-a întors firul convingerilor, dacă o convingere a fost. Mie mi-a îngăduit să statornicesc că Netty ghicise numai, prin instinctul sigur al femeii, mai presus de socotelile noastre logice.

Noi bărbaţii trebuie să învăţăm viaţa, femeile o au în instinct. Noi bărbaţii trebuie să învăţăm dragostea, femeia se naşte cu instinctul iubirii, alcătuit din graţie firească, momeală, farmec, tot ce-i ajută la subjugarea sentimentală. Graţia unei fete care ştie abia să citească e mai genială decît bibliotecile şi savanţii laolaltă.

Această întîmplare nu avea nici o însemnătate, dar în sufletul meu stîrni un ecou. Ana era prevenită. Un

gest o privire, o jumătate de cuvînt... o puteau îndemna să creadă iar. O iscodire bine chibzuită ar fi făcut-o ușor să-mi adulmece pașii și să descopere taina. Și atunci ?...

Nu, nu voiam să mă despart de Ana, cum n-ar voi Isus să se mai răstignească a doua oară pentru oameni.

Dar teama mea nu era de ajuns să înlăture primejdia. Trebuia luată o hotărîre. După cîteva zile, în care timp n-am mai călcat pe la familia Vlad, m-am hotărît. Aveam de gînd să las fără nici o urmare idila mea cu Argy. Nimic nu avusese loc între noi, nici măcar o sărutare.

Puteam să sfărîm lesne lanțul unei legături fără nici o verigă. Nu iubeam pe Angela. Eram sigur că voi putea săvîrși o ruptură, care nu mă durea sufletește.

Mi-am reluat vizitele la familia Vlad. La fiecare cinci—șase zile sunam la ușa tatălui Anei și-mi petreceam seara în intimitatea binecuvîntatului cuib. Karl Müller devenise amicul nedespărțit al căminului atît de... gemütlich. De fiecare dată îl găseam acolo, convorbind liniștit, fără să stinghereasca pe cineva. Era atît de familiar primit, că fiecare își putea vedea în pace de treburi, fără să se simtă îndatorat de a întreține pe blîndul musafir. Domnul Vlad își citea în liniște pe Shelley, Angela cînta la pian, Netty citea vreo carte sau adormea pe divan, iar arheologul vorbea cel mai adesea cu Olga. Nume de poeți și muzicanți nemți veneau des în discuție, și profesorul se înflăcăra ori se înduioșa vorbind de surzenia lui Beethoven, de moartea lui Körner, de liedurile lui Heine, de Loreley. Fantezia literară a Olgăi se complăcea în tovărășia viselor pe care le evoca Müller. Într-o seară i-am auzit pe amîndoi recitind laolaltă :

Ich weiss nicht was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin...

Sfîrșind, Olga exclamă mișcată :

— Ce frumos !

Iar neamțul, ștergîndu-și ochelarii :

— **Wunderschön** !

Alteori Olga se îndeletnicea cu scrisul, eu mă îndeletniceam cu Ana, iar profesorul rămînea singur, fără

să se supere. Răsfoia reviste, gîndea, se simțea, mulțumit în mijlocul familiei de care se legase sufletește, făcînd astfel încît să nu tulbure pe nimeni cu prezența lui.

Angela nu-mi șoptea nici un cuvînt despre întîlnirea noastră. Părea că nu o miră tăcerea mea asupra acestui fapt. Aveam impresia că totul trecuse, că însăși vechea noastră prietenie sentimentală se spulberase. Cîteodată numai, surprindeam privirile ei ațintite lung asupră-mi. Eram mulțumit că lucrurile luaseră o întorsătură simplă, scutindu-mă de sforțarea unei rupturi.

Dar liniștea mea fu de scurtă durată.

Cincisprezece zile după ce admirasem împreună geniul lui Molière, am primit iar un bilet în felul celui-dintîi : de data aceasta mă ruga să o întovărăsesc la cinematograf. Abia am străbătut rîndurile și am și așternut răspunsul : eram ocupat, o rugam să mă ierte, dar cu alt prilej. Mi-am dăruit singur un premiu de voință și am socotit că de astă dată s-a sfîrșit. Angela nu era femeia căreia să i se poată respinge o rugăminte sau o plăcere. Răspunsul meu va pune punct idilei noastre.

M-am înșelat. Angela se prinsese în lațul unei iubiri, care în felul cum ea voia să o trăiască, nu-i stingherea nici conștiința, nu-i amenința nici siguranța personală. Acum voia dînsa, cînd nu mai voiam eu.

La întîia vizită veni lîngă mine cu aerul ei seducător, și-mi zise topindu-și safirul ochilor în privirile mele :

— Domnule Scudrea, știi ce este mai caracteristic în persoana dumitale ?

— Desigur, cravata ! îi răspunsei rîzînd.

— Și mai presus de impecabila dumitale cravată ?

— Mai presus nu poate fi nimic !

— Ba da...**Surîsul** dumitale.

— Zău ?...

— Nu știai ?

— Deloc.

— Ei bine, să ți-l descriu. E fin și încrezut. Are aerul să spună oamenilor : știu ce se petrece în inima voastră și vă țin pe toți în mîna mea : uite-așa... Față

ACADEMIA ROMÂNĂ Bibl. pers.

de femei e umilit, cînd vrea, iar un ochi mai naiv ar putea surprinde şi o cută de durere, aşa de bine prefăcută !...

— Te rog să mă ierţi, insinuai eu, dacă am făcut şi din dumneata o victimă a surîsului meu...

— A nu ! Asta nu, replică fata. Poţi ţine toată lumea în mîna dumitale deschisă, afară de o singură... femeie.

— Care eşti dumneata.

— Ai ghicit.

M-am înclinat fără să răspund. Cu aceeaşi pornire capricioasă, Angela reluă :

— Te rog... surîzi !

Fără să vreau, am rîs de-a binelea, pe cînd domnişoara Vlad mă corectă :

— Nu aşa. **Surîzi** numai.

Deodată mi-adusei aminte şi zisei :

— Ce ciudat ! Şi în fiinţa dumitale tot surîsul e mai caracteristic. Ai un zîmbet imperial, care face să se prosterne oricine la picioarele dumitale.

— Aşa ? Atunci comand supunere absolută.

— Cu excepţia unui singur om.

— Care eşti dumneata.

— Exact !

Şi amîndoi izbucnirăm în rîs. Apoi Angela îmi zise pe şoptite :

— Iartă-mă că n-am fost îndeajuns de drăguţă cu dumneata. Pentru întîlnirea cerută trebuia să-ţi vorbesc, nu să-ţi scriu... Ai dreptate. Ei bine, acum te rog frumos să mă întîlneşti mîine la **Cinema Lumen**.

— Domnişoară Angy, i-am răspuns hotărît, dai o interpretare greşită rîndurilor mele. Nu mă puteam supăra că m-ai rugat în scris, ci pur şi simplu nu vreau să merg.

— Pentru ce ?... făcu ea mirată.

— Întotdeauna am fost sincer cu dumneata. Sentimentul ce-ţi port este cu totul altul decît prietenia... Intimitatea care creşte între noi nu e fără pericol în ce mă priveşte. Cînd vrei să nu arzi, nu te apropii de foc. Nu simt în mine virtutea supraomenească de a rezista multă vreme farmecelor dumitale.

Aceste cuvinte lucrară asupră-i în chip îndoit. Deşteptară pe de o parte cumînţenia ei şi simţul datoriei, pe de alta regretul de a pierde acele dulci tulburări, care începeau să aibă preţ în inima ei ! Cînd înţelesei din privirea Angelei că voia să se resemneze, că poate totul se va sfîrşi ! hotărîrea mea se răsturnă dintr-o dată. Şi cu ochii aprinşi în ochii ei, reluai :

— Dar nu... nu. E o nebunie tot ce ţi-am spus... Nu e nici o crimă să te însoţesc într-un local public. Porunceşte, stăpîna mea.

Angela mă privi mirată şi murmură :

— În orice caz, mă poţi vedea mîine la cinci, la **Cinema Lumen.**

Şi astfel hotărîrăm întîia noastră întîlnire secretă.

Angela se adresă apoi lui Karl Müller :

— Herr Professor, domnul Scudrea îţi cere lămuriri asupra sistemului electoral din Bavaria. Cum politica nu mă interesează, vă las pe amîndoi.

Rămăsesem fără cuvînt, cu privirile după silueta ei fugătoare.

— Libertăţile cetăţeneşti sînt restrînse în Germania, începu Karl Müller cu vocea lui blajină, dar spiritul rasei este adaptat la disciplină şi ordine.

Angela se aşeză la pian, pe care nu-l mai părăsi toată seara. A cîntat simfonii, romanţe, sonate, şi a sfîrşit cu **Marche funèbre** de Chopin, pe care-l interpreta cu o măiestrie rară. Cîntecul muri, iar Angela ţinea încă mîinile pe clape, sorbind parcă prin vîrfurile degetelor ultimele ecouri funerare ale marşului. În vibrarea lor păreau că respiră sufletele morţilor ce trăiesc printre noi.

XL

Timp de o lună ne-am întîlnit de trei ori la cinematograf şi o dată am făcut o plimbare în automobil. Idila, astfel trăită, înceta de a mai fi idilă.

Dacă Netty şi Olga m-ar fi prins, aş fi întîmpinat mînia lor cu sînge rece şi cuget curat, fiindcă nu păcă-

tuisem nimic. Felul cum se orînduise legăturile mele cu Angela tăia nodul gordian al situației. Să fi fost adevărata dragoste, aș fi avut de ocolit toate primejdiile unui al treilea amor. Iar în cazul unei rupturi, s-ar fi stricat și prietenia noastră, de care mi-ar fi părut rău în chip sincer.

Dar „prietenia" noastră făcea repezi progrese. Aveam, bineînțeles, grija ca prin discursuri abile să distrug în sufletul ei toate rezervele morale, exaltînd valoarea iubirii și arătînd vanitatea scrupulelor. Morala, îi spuneam eu, este femeia urîtă, geloasă de iubire, care e femeia frumoasă. Morala ne oferă o existență seacă, iar iubirea un orizont înflăcărat... **Et cetera !**

Intimitatea noastră de asemeni creștea. Tot timpul întîlnirilor ne țineam mîinile, ne apropiam trupurile. La mărturisirile mele necontenite, Angela începuse să-mi răspundă cu jumătăți de mărturisiri. Alteori tăcea înfiorată, ascultînd murmurul obsedant al cuvintelor mele de dragoste, și numai cînd eu, încurajat, îi cuprindeam talia și-i căutam buzele, se retrăgea brusc, trecîndu-și mîna tremurătoare pe frunte. Eu nu stăruiam, gîndind că momentul încă n-a venit, dar drumul era mai mult de jumătate făcut.

Într-o seară am sunat la ușa profesorului Vlad pe la orele opt și jumătate. Erau la masă. Am spus feciorului să nu-i înștiințeze de vizita mea, ca să nu le tulbur cina. M-am așezat pe un scaun în salon și am așteptat, răsfoind un album .Netty veni cea dintîi, ronțăind un pișcot. Mi-a sărit de gît și mi-a întins cu buzele jumătatea mușcată a pișcotului, apoi a mușcat urma dinților mei. Ne-am strîns, ne-am sărutat cu vechea noastră patimă.

În curînd veni Angela și profesorul, apoi Karl Müller, întotdeauna galant, aducînd fetelor bucheţele de flori, iar Olgăi bomboane fine. Nu lipsi nici Andrei Rădeanu.

Olga vorbi toată seara cu arheologul, cuprinsă de o vie însufleţire.

Profesorul Vlad cumpărase în ziua aceea un joc de table nou, de bambù lustruit, cu încrustări de sidef. Angela ținu să-l inaugurăm împreună. Și pe cînd Ana asculta un nou poem al lui Rădeanu, iar academicianul

citea — cu paharul de vin roșu alături — eu cu Angela am început să așezăm pietrele.

— Zarul e aruncat ! făcui eu.

— Așa a zis și Cezar cînd a trecut Rubiconul, îmi răspunse.

— Sper că vei fi atît de bună să mă întovărășești, dacă-l voi trece !

— Dubla de ași ! zise Angela aruncînd zarurile.

Jucai și eu.

— Unu cu două.

— Pardon, e unu cu trei... mă îndreptă dînsa.

— Așa e... Dar pe ce jucăm ? am întrebat-o oprindu-i mîna.

— **Pour l'amour de l'art.**

— Sau, îi șoptii strîngîndu-i mîna într-a mea, **pour l'art de l'amour !** Adică nu, adăugai. Îți fac următoarea propunere : jucăm pe viitoarea noastră întîlnire. Primești ?

— Primesc... dar nu înțeleg ! făcu ea rîzînd.

— Iată cum : dacă eu pierd jocul, ne întîlnim unde vei hotărî dumneata. Dacă-l cîștig, ne întîlnim... pentru întîia dată... la mine acasă.

Angela se încruntă și mă privi fix. Citii în sufletul ei : își zicea că am început să devin insolent.

Ajutat de zar, strîngeam una cîte una pietrele negre pe cînd Angela, prigonită de același zar, era încă departe de sfîrșit.

— Ah ! făcu ea nervoasă. Iar unu, iar două, și dumneata numai duble ! Ai un noroc extraordinar.

— Nu prea se vede, insinuai eu. De altminteri, nu insist. N-am nici un titlu particular să pot aspira la încrederea dumitale.

O ultimă dublă de cinci, și cîștigai partida. Angela împrăștie pietrele cu necaz. O priveam între ochi, întrebător. Fata se gîndi puțin, apoi ridică ușor din umeri:

— La urma urmelor, zise ea, n-am dreptul să mă îndoiesc de cavalerismul dumitale.

Am înclinat capul, în semn de înțelegere.

Angela zîmbea, cu un zîmbet pe care l-am întîlnit numai de trei sau patru ori pe figura ei. În acele clipe

rare, chipul ei se transfigura ca într-un extaz. Ochii i se deschideau senini, radiind o lumină de o suavitate imaterială. Aşa cum e zugrăvită Sfînta Fecioară pe icoanele bizantine. Expresia aceea mă va urmări mereu, şi atîta timp cît inima şi mintea mea vor păstra amintirea Angelei, o voi vedea în nimbul acela de poezie supranaturală.

Sufletul omului este un animal adormit, care nu răsfrînge nimic în afară, ci lasă aşternută o anumită mască, prielnică convenţiilor sociale. Dar animalul-suflet se deşteaptă cînd şi cînd, rar de tot, ca acei uriaşi din basme, care se trezesc la cîteva veacuri o dată, deschid o clipă ochii... şi se întorc pe partea cealaltă. Atunci viaţa intimă a sufletului se răsfrînge în lumina feţei.

Cine n-a surprins pe chipurile oamenilor aspri o rază de poezie, de seninătate neobişnuită ? Cine n-a văzut figuri blajine crispîndu-se într-o expresie bestială, care aproape înspăimîntă ? În acele clipe se deşteaptă Sufletul, întipărind pe chipurile oamenilor trăsăturile lui eterne.

După aceea am vorbit, am rîs, Angela a cîntat la pian. Dar marşul funebru al lui Chopin n-a mai fost în stare să mă smulgă din contemplarea acelei figuri, care acum plutea în lumi ideale, şi pe care o urmăream fascinat.

CAPITOLUL V

XLI

— Aşadar, aceasta e casa dumitale, zise Angela, rotind o privire mulţumită asupra locuinţei.

Eu îmbrăţişam cu priviri calde corpul ei mlădios, capul ei clasic, cu obrajii înroşiţi de frig, cu ochii licărind de o lucire de argint viu. O tocă mică aşezată pieziş pe pieptănătura simplă îi dădea o înfăţişare de copil. Avea ceva din Ana şi ceva din Olga. Prezenţa acestei femei mîndre îmi umplea sufletul de plăcere şi trufie.

Angela zise încă o dată, rîzînd de neatenţia mea :

— Aceasta e casa dumitale ?

— Nu. Este a dumitale, îi răspunsei serios, înclinîndu-mă.

Surîse măgulită, dar voi să pară indiferentă :

— Foarte rău, fiindcă nu voi dispune niciodată de ea.

— Dacă ar fi să dispui numai astăzi, şi încă zidurile ei te primesc ca pe o stăpînă.

— Banal, făcu ea cu o mutră de suverană neurastenică.

— Banal, dar adevărat, zisei eu fără să par atins.

— Adevărat, dar banal ! îmi replică Angela, umplînd casa cu rîsul ei argintiu. Cîtor femei înaintea mea le-ai spus acelaşi lucru ?

Am luat discuţia în piept, ca un munte la asălt. I-am răspuns liniştit :

— Tuturor. Fiecare femeie întîlnită devine musafir al acestui cuib. Sosesc femeile la mine în pelerinaj, ca şi credincioşii la Mecca. Nu-mi dau măcar osteneala să inventez lucruri deosebite, nu. Am formule tipice, clişee pe care le aplic tuturor, prin urmare şi dumitale.

— Te-ai supărat, făcu Angela serioasă. N-am vrut să zic asta. Ar fi trist să fie aşa.

— Trist, dar e așa ! îmi șopti la ureche o voce perversă.

— Nu zic că este sau nu, am adăugat eu. Dar fiindcă îți face plăcere să crezi astfel despre mine, vorbesc cu gîndul dumitale.

— Ești nedrept și cu mine și cu dumneata, îmi răspunse strîngîndu-mi mîna și păstrîndu-mi-o într-a ei.

N-am răspuns acestei strîngeri cu apăsarea aceea tainică, ce împărtășește simțirea dulce a începutului de dragoste. Mi-am lăsat mîna molatică sub degetele ei, care s-au desprins încet.

— Dacă am cunoscut vreodată sufletul femeii, îmi zisei, trebuie să ghicesc acum gîndurile acestei femei. Poezia începutului s-a sfîrșit, aceasta e neîndoielnic. Dacă ar urma, **cela traînerait en longueur,** ar zice Angela. Deci vom merge mai departe. Dar pînă unde și cu ?... Așteaptă gestul îndrăzneț din partea mea ? Nu e greu de făcut. Dar o femeie cu caracterul și educația Angelei e în stare să se sustragă în cel din urmă moment. Se impune să iau eu rolul celui care trebuie cucerit.

Tot timpul vizitei Angelei m-am arătat rece. Nu aveam nici umbra intenției de a mă folosi de singurătate, pentru a-i dobîndi grațiile. Angela arăta nervoasă, veselia ei era fățarnică. După o oră de convorbire stîngace, se ridică să plece. M-am ridicat și eu, i-am încheiat galant nasturii mănușilor și i-am sărutat mîna la încheietura brațului, unde pielea ei marmoreană se întrevedea goală. Ne-am privit apoi cîteva clipe... și Angela mi s-a aruncat în brațe.

— În sfîrșit ! îmi zisei cu o ușurare extraordinară.

Dar la atingerea buzelor ei mici, am crezut că voi cădea pe podele. Corpul ei lipit de al meu, pieptul ei săltînd sub brațele mele, apropierea totală a ființei ei de atîta vreme așteptată, mi se părură de o dulceață amețitoare.

I-am sărutat ochii, fruntea, gura dinte cu dinte, mîna deget cu deget, apoi am îngenunchiat înainte-i. Am fost pasionat, aprins, nebun, cu părul răzvrătit pe frunte, cu buzele tremurînde, făcîndu-i mărturisiri ca în roman, cerșindu-i mila de a mă lăsa să-i sărut picioarele. Mă odihneam o clipă, o priveam uluit, o întrebam :

— Tu în brațele mele ? Tu, Angy ?

Putința de a spune **tu** acestei femei mîndre îmi înzecea plăcerea, și rosteam pentru întîia oară dulcele tu, cu un glas al cărui tremur, a cărui neasemuită fericire nu se întîlnește de două ori în dragostea cu o femeie, și nici de două ori în tot cursul vieții !

Angela mă strîngea la piept, mă sărută, uimită de starea mea sufletească. Era fericită de obsesia buzelor care o urmăreau cu o sete pătimașă și nepotolită.

Și-a scos pălăria, apoi mantoul.

Alături de mine pe divan, ne-am îmbrățișat iarăși, simțind și mai aproape încă, și mai cald corpul ei, care închidea comori nebănuite. Ce ne-am mărturisit atunci, ne-am amintit, ce ne-am jurat... nu se poate reda prin cuvinte. Ar pîngări vraja divină a clipelor trăite.

— Surîzi... îmi spunea Angela ca în seara aceea. Iată, acum pot privi de aproape surîsul tău. **Le fameux sourire** !

— Angy, mi-e teamă să nu mă deștept dintr-un vis... Tu, regina mea, ai coborît din cetatea ta pînă la mine ? Frumusețea ta nu e o iluzie a simțurilor mele ?... Ah ! Faimosul tău surîs ! Dacă m-aș trezi și-aș îmbrățișa golul, tot ar fi o mîngîiere să știu că... surîzi de mine !

Și ne îmbrățișam pînă la tortură, ne sărutam pînă la durere.

Aducerea aminte a Olgăi și a Anei... complicațiile inevitabile... descoperirea posibilă... nu mă mai tulburau. E a un moment suprem în evoluția mea sentimentală și orice sentiment de grijă sau de altă iubire pălea ca fla-

cără luminării sub bătaia soarelui. Pluteam într-un extaz ce nu-şi dădea seama de sine, şi dispreţuia orice tulburare străină de viziunea feerică a acelei clipe.

XLII

Douăzeci şi patru de ore după această întîlnire pluteam într-o stare de fericire vecină cu zminteala. Cine a zis că atingerea idealului nu aduce mulţumirea năzuită ? Mă aflam într-o stare de suflet, în care nu mai doream nimic. Fericirea îmi umplea fiinţa, trecea de marginile fericirii omeneşti.

La acest sentiment de plinătate sufletească se adăuga o mirare aproape speriată : uimirea de a şti că această fată era acum iubita mea. Mă întrebam ca un nerod :

— Ea ? Tocmai ea ? Angy, sora Anei şi Olgăi, ea este iubita mea ?

Mi se părea atît de extraordinar, că mă credeam prada unei halucinaţii. Atît timp, cît durase poezia începutului, nu găseam nimic surprinzător în situaţia noastră şi în a mea faţă de celelalte surori. Dar acum... nu îndrăzneam să cred în fericirea mea. De cîte ori ne întîlneam la mine — şi ne întîlneam des, aproape zilnic, atît era de tiranică patima ce ne stăpînea — o aşezam în faţa mea şi o contemplam lung. Priveam cu uimire, cu farmec fiecare trăsătură a ei, o pipăiam cu mînă pioasă, ca pe un obiect rar, dorit cu însetare, şi pe care în sfîrşit îl posedam. I-am zis într-o zi :

— Angy, să nu vorbim de dragostea noastră, să vorbim de trecut. Ştii tu, regina mea, de cînd te iubesc ?...

— Nu, dar ştiu de cînd te iubesc eu, răspunse ea mîngîindu-mi ochii cu bucla părului ei.

— Taci... Nu-mi spune, nu vreau să ştiu acum. Ascultă... Eu te iubesc de cînd m-am născut, fiindcă orice fiinţă se naşte în lume cu un ideal de dragoste ; iar idealul meu nu erai, nu puteai fi decît tu, dar dorinţa mea himerică a prins trup în ziua cînd te-am văzut... ştii... în dreptul porţii, abia coborîtă din automobil. Am înţeles atunci că lumea, lipsită de sens, are un sens pentru că tu exişti. Şi dacă pămîntul ar fi pustiu, el tot ar înfăţişa pentru mine o lume, fiindcă pe tine te am !

Şi pe cînd îi sărutam gîtul, pe unda catifelată ce cobora alene spre umăr, Angy grăi :

— Dragule, ce frumos ştii să minţi !

Apoi, prinzîndu-mi capul în mîini şi ţinîndu-şi ochii într-ai mei :

— Acum lasă-mă şi pe mine să vorbesc, fiindcă şi eu iubesc, nu numai tu ! Ascultă-mă. Eu cred că iubirea mea este de totdeauna...

— Ei vezi ?... strigai eu triumfător.

— Aşteaptă. De ce n-ai răbdare ?... urmă ea apăsîndu-mi uşor un deget pe buze. De totdeauna... socotind că viaţa mea începe de cînd te cunosc. Da... Şi eu cred că te-am iubit din întîia clipă. De altfel, nu văd cum o dragoste ar putea începe altfel decît din prima clipă. Mai tîrziu, cînd eşti conştientă de ce simţi şi mergi cu mintea în trecut, îţi dai seama că lanţul este înnodat de mult, de la întîia privire. Ori iubeşti de la început, ori nu iubeşti deloc.

Şi se lipi de mine, mă înlănţui ca o iederă.

— **Je meurs ou je m'attache,** şopti ea, ghicindu-mi parcă gîndirea.

Nu ne-am fi ghicit gîndurile, cînd sufletul nostru era tot una, cînd una şi aceeaşi atmosferă, încărcată

de fluidele noastre, ne înconjura într-un magnetism, a cărui atracție o simțeam ca o putere fatală ?

— Angy, reluai eu beat de ființa ei. Știi tu ce este obrazul tău ?

— Pînă nu-mi spui, nu știu, zîmbi ea capricios.

— Este o piatră de Paros, pe care Dumnezeu a însuflețit-o, i-a dat culori din purpura aurorei, și înțepînd cerul cu o gămălie de ac, a tăiat apoi doi bănuți, pe care i-a făcut ochi... Bineînțeles, în locurile acelea au răsărit apoi două stele, fiindcă Dumnezeu a rupt din cerul unei nopți de vară. Dar fiindcă Tatăl ceresc n-a fost mulțumit, a mai adăugat la nuanța ochilor și ceva din cicoare.

— Dar bine, **mon amour**, întîmpină ea lăsîndu-și capul pe pieptul meu. Din cicoare se face cafea !

— Mi-ai stricat avîntul poetic. Vezi ? Am uitat unde rămăsesem.

— Să trecem la gură !

— Da, să trecem, primii eu propunerea, și buzele ei se topiră sub sărutarea mea, încît uitai de anatomia pe care o începusem.

— Acum eu vorbesc, luă cuvîntul Angela, cu chipul rumen, cu ochii umeziți de lacrima plăcerii. Știi cînd mi-am dat seama că te iubesc ?

— Cînd ?

— Taci... Cînd ai plecat la băi, astă-vară.

— Eram sigur.

— De unde erai sigur, mă rog ?

— Simțeam pasul fericirii...

— Și eu. Convorbirea noastră de atunci a fost aproape o mărturisire. A venit așa de brusc... În noaptea aceea plutea dragostea în aer. O simțeam cum se coboară asupra mea ca o toropeală dulce, ca o morfină. Îmi ziceam: o clipă, numai o clipă în brațele lui, și apoi să mor.

— Și apoi **să murim...** De cîte ori nu m-am nimicit eu în închipuiri arzătoare, dorind o singură sărutare pe buzele tale, și apoi să dispar.

Simțeam corpul ei zvelt în brațele mele, sînii ei apăsîndu-mă, gîtul ei descoperit ispitindu-mi gura însetată. Și aplecîndu-mi capul asupra frumuseții ei calde, am umbrit-o cu flacăra sumbră a dorinței mele, am devorat-o în sărutări, în strîngeri de patimă sălbatică, sub care gemea întărîtarea unei voluptăți mai înalte.

Într-o seară, Angela intră la mine, întorcîndu-se de la patinaj. Îmi telefonase din oraș și o așteptam. În așteptarea ei priveam pe fereastră copacii înzăpeziți, imobili în înveșmîntarea lor albă, ca niște madrepori uriași. Angela intră. Era îmbrăcată într-un **sweater** alb de lînă, iar pe cap o tocă tot albă. Cu fața roșie de ger și mișcare, părea o cireașă pîrguită. Am mușcat-o ușor de obraz, înainte de a o săruta și a-i simți corpul, lăsîndu-se mai supus în haina ușoară ce-l cuprindea.

— Să scoatem întîi mănușile, i-am zis, însoțind vorba cu fapta și acoperindu-i mîinile de sărutări.

— Poftim.

— Acum toca.

— Să nu mă ciufulești.

— Nu, stăpîna mea. Așa... Acum sweaterul.

Și-i deschisei repede doi nasturi.

— Ce faci ?... protestă ea oprindu-mi mîna.

— Scot haina de lînă.

— Și în ce rămîn ?... replică ea, rece deodată.

— Dar... asta e tot ?

— Bineînțeles. Costum de sport.

— Iartă-mă, Angy, N-am știut...

Angela mă privi bănuitor, aproape supărată. Capul ei înroșit de bătaia aerului ieșea de sub gulerul înalt al

hainei de lînă, ca o rodie sculptată, pe un trup de statuie. Cu un singur gest mă ţinu departe. Ţinuta ei fu iarăşi suverană. Umbra unei intenţii atinsese profunda ei sensibilitate : nu înţelegea să fie jignită nici cu un gînd.

Apoi ne-am împăcat... Şi întunericul odăii fu martorul mut al şoaptelor noastre de iubire, al sărutărilor noastre pătimaşe. Melodia dragostei noastre suia arpegii nemuritoare. spre mărirea zeului care a sădit în inimile noastre divina nebunie. Dacă un sol al Providenţei ar scrie vreodată simfonia Iubirii, alcătuind-o din toate cîntecele de iubire ce s-au cîntat pe pămînt, ar încremeni în ascultare auzind accentele înfiorate, vibrante, dulci sau pierdute pînă la limanurile morţii, ale clipelor mele de dragoste cu Angela Vlad.

Nu mai povestesc plimbările noastre călare, escapadele furişate, în care ne colindam pasiunea prin poezia iernii. Întrerup puţin naraţiunea, ca să pot fi aproape de firul cronologic al faptelor.

Acum, în apogeul carierei mele sentimentale cu surorile Vlad, se cuvine să povestesc o întîmplare funestă, pe care Destinul mi-o dărui în scurt timp după cucerirea Angelei. De pe o culme de munte zăreşti mai bine prăpastia, şi tot pe culmea de munte te atinge mai repede trăznetul.

Într-o după-amiază aveam întîlnire cu Olga la Trianon. Cum îmi sfîrşisem treburile mai de timpuriu, venii la întîlnire cu o jumătate de oră înainte. Intrînd în prima cameră, văzui o siluetă feminină cercetînd încăperea. Nu mă îndoiam că e Olga. Cînd se întoarse însă la auzul paşilor şi o văzui în faţă, scosei un strigăt de surprindere :

— Doamna Val*** !...

La mirarea arătată de femeie şi scuza îndată cerută, mă uitai mai cu luare aminte şi-mi dădui seama că nu era doamna Val***, însă-i semăna ca o soră. Aceiaşi ochi adormiţi de prefăcută virtute, acelaşi cap de ftizică, sub a cărui paloare modestă se ascundea un suflet pervers. Prezenţa ei mă indispunea. Dar politeţea mă obligă să întreb :

— Cu cine am onoarea ?

— Mă cheamă Ghiulerica, răspunse făptura cu o voce, — pe Jupiter şi cereasca sa soţie ! — atît de aidoma cu a Doamnei Val***, încît îmi zisei că Providenţa le-a creat pe amîndouă din acelaşi noroi.

Acelaşi ton mieros şi ipocrit, aceeaşi strîmbătură fătarnic copilăroasă a buzelor ; numai că femeia din faţa mea nu avea tărăgănarea vocalelor, care arătau originea ebraică a Doamnei Vlad***.

Şi Ghiulerica îmi întinse mîna, surîzînd feciorelnic ! Mă lămuri că dînsa e fiica noului proprietar al casei şi că se ocupă cu administraţia apartamentelor mobilate. Făcea tocmai o inspecţie într-al meu...

Cum se întîrzia cu mine la priviri, roşind la comandă, iar mîna îi rămase într-a mea, ce se petrecu... nu ştiu... Mi se pare că i-am zis în glumă :

— Nu vrei să facem cunoştinţă mai de aproape ?...

Şi am prins-o în braţe. Ghiulerica se zbătu — destul de moale de altfel — şi protestă :

— Nu se poate, domnule ! Drept cine mă iei ?... Pe urmă... e uşa descuiată !

Dintr-un salt m-am repezit de am încuiat uşa şi am fost înapoi, pe cînd Ghiulerica reluă apărarea tot de unde o lăsase. În lupta ei prefăcută mă îndrepta către odaia de culcare, iar eu alesesem ca punct de orientare divanul...

Ghiulerica rezistase cît și Doamna Val*** !

Noua mea cunoștință știa că la mine veneau „două doamne". După descrierea ce-mi făcu, am înțeles că știa în adevăr, și am recunoscut identitatea Anei și Olgăi. Nu-mi conveni deloc ; mă făcui a nu da însemnătate faptului, ca să nu-i atrag luarea aminte că mă ține legat cu un secret. Dar mă și hotărîi să schimb locul întîlnirilor, să părăsesc istoricul Trianon !

Ghiulerica nu era deloc novice în arta lui Ovidiu, și nu se sfii să destăinuie oarecare specialități.

Lăsîndu-și ochii în jos, mironosița mă întrebă cu un răsfăț de copil :

— Dar dumneata nu știi..

— Ce să știu ?

— Cum să zic ?... Am văzut eu niște cărți poștale...

— Ah ! Nevinovato !...

Dar deodată am auzit la capătul coridorului niște pași, despre care n-aveam nici o îndoială că sînt ai Olgăi. Am sărit în picioare și am azvîrlit deoparte pe Ghiulerica, zicîndu-i cu o hotărîre fără replică :

— Șterge-o !

Însă creatura făcea nazuri, lăsa buza supărată, părînd că nu înțelege gravitatea situației. Am fost nevoit să-i argumentez în chip rațional și ca atare să-i zic blînd :

— Șterge-o, sau te arunc pe fereastră !

Iezuita descrise un arc de cerc de o sută optzeci de grade și dispăru pe ușă, aruncîndu-mi din ochii-i incolori o privire de ură.

Așteptam intrarea Olgăi cu inima bătîndu-mi ca un clopot. Trecu un minut, trecură două... trei... și Olga nu mai intra ! Prevedeam o catastrofă îndărătul ușii. Am

închis ochii, așteptînd. Credeam că voi auzi o lovitură de revolver... un țipăt... Dar nu auzii nimic. Îmi închipuii atunci că nenorocirea se va arăta sub forme văzute. Și pe ușa ce urma să se deschidă socoteam că va intra un om mort sau un nebun ! Toate aceste impresii îmi alergau în creieri ca într-o goană de cinematograf.

Trecu un timp ce mi se păru nesfîrșit, apoi ușa se deschise brusc și intră Olga... Închise repede ușa în urmă-i, și cu mîna pe inimă se rezemă de pervaz. Chipu-i era galben ca ceara.

— Olga, ce s-a întîmplat ? strigai eu, alergînd s-o prind în brațe.

— Nu te-apropia... gemu ea cu o voce sugrumată în gît. Nu te-apropia... Știu tot...

— Știi tot ?... m-am prefăcut eu surprins. Ce știi ?

Și în gîndul meu :

— Asta e perechea Doamnei Val***. Ah, nemernica !

Olga își duse mîinile la tîmple, și cu ochii măriți, cu buzele palide se întrebă :

— E cu putință ?... Doamne ! Prea ar fi îngrozitor...

— Olga, ce să fie îngrozitor ? Explică-te.

— Adineaori... șopti ea rătăcită, a ieșit de aici o femeie. Mi-a spus tot... Eu nu sînt singura care vine aici. Mai este încă una... Și apoi... femeia asta care mi-a vorbit, și ea este...

Nu putu urma, căci o podidi plînsul, și ascunzîndu-și fața în mîini, plîngea în hohote.

— Ce rușine ! Ce rușine ! glăsui Olga, pe cînd umerii ei mici se scuturau.

Se lăsă pe un scaun, cu fața ascunsă în mîini, dînd curs durerii ei nemîngîiate. De cîte ori mă apropiam de dînsa și-i atingeam brațul, tresărea ca la o atingere infamă și gemea :

IVE GINA
Bibl. pers.

— Fugi ! Fugi !...

Simţii că trebuie să pledez. M-am aşezat în faţa ei şi am început cu glas hotărît :

— Olga, mă surprinde că o fată inteligentă ca tine dă crezare cuvintelor celei dintîi ticăloase, care-i iese în cale să-i înşire infamii. Cum eşti aşa de naivă să-ţi închipui că aş fi putut avea întîlnire cu creatura asta, aici, în cuibul sfinţit de dragostea noastră, şi încă cu cinci minute înainte de sosirea ta ? Nu vezi că e absurd ?...

Olga îşi ridică obrazul umed de lacrimi şi zise cu o încăpăţînare de copil :

— Nu, nu ? A spus adevărul, simt eu că a spus adevărul. Dacă nu e ea, dar cealaltă ? Cine este cealaltă ?...

— Cealaltă există numai în închipuirea ei perfidă. Mă miră că ţi-a spus numai de una, şi nu de două sau mai multe. Era tot aşa de simplu. Dar mai întîi, tu ştii cine e nenorocita asta ?... Copil naiv, ascultă adevărul. E o destrăbălată care a venit de zece ori în apartamentul meu... Da, da. Caută aventuri. Dar cu mine nu şi-a găsit omul... Nu ţi-am spus pînă azi, şi-mi pare rău. Am făcut neiertata greşeală că n-am părăsit imediat această casă, în care dragostea noastră nu mai era în siguranţă. Acum plătesc urmările propriei mele prostii.

Olga se ridică, îşi îndreptă părul, îşi şterse figura de lacrimi, şi scoţînd un oftat care-i frîngea pieptul, îşi răsturnă capul pe spate. După zguduirile umerilor ei, am băgat de seamă că iarăşi plîngea. M-a cuprins o bucurie sălbatică şi am înţeles într-o clipă că o voi recuceri. Dintr-un pas am fost lîngă ea, strîngînd în braţe corpul mic care se lăsa în voie, sorbindu-i lacrimile din ochi şi roua de pe buze.

Pe cînd în oglindă vedeam figura mea, contractată într-un zîmbet crud de triumf, Olga hohotea în plîns, întrebîndu-mă cu o voce sfîşiată :

— De ce mă înşeli ?... De ce !...

O femei, fiinţe de lut ! Făpturi slabe, jucării ale soartei, sclave ale pasiunilor noastre ! Niciodată nu vom şti să vă preţuim credinţa şi statornicia, jertfa voastră pentru o fărîmă de iubire curată, pe care o plătiţi cu aurul inimii voastre arzătoare.

Mi-am dat seama însă că după această cedare a slăbiciunii şi a durerii, trebuia să fie spuse cuvintele care fac să renască speranţa. Iubirea se întreţine numai cu iluzii. I-am şoptit la ureche, printre buclele negre de păr, strîngînd-o la piept :

— Olga mea adorată, dă-mi timpul să îndrept această greşeală. Doresc să avem fericirea întreagă, neprihănită. Mă voi muta imediat din casa asta. Înţeleg cît e de jignitor pentru tine să primeşti asemenea delaţiuni de la o astfel de femeie. Dar promite-mi că nu crezi nimic din cuvintele ei. Bănuielile tale m-ar face să sufăr... Ştii cu ce dragoste curată te iubesc ! Spune-mi, spune-mi că nu crezi...

Olga ridicase capul şi ochii ei negri ca două afine scînteiau de speranţă... şi de îndoială. Irisul lor întunecat era umed de lacrimi.

— Nu cred, murmură mica Olga cu o voce frîntă de un suspin.

— Îţi mulţumesc : am exclamat cu o recunoscătoare pasiune, sărutîndu-i pletele şi ascunzîndu-mi faţa, ca să nu vadă buzele mele, destinse într-un rînjet de lup.

XLIII

Am părăsit Trianonul în care lăsam atîtea amintiri, și am închiriat un alt apartament, din toate punctele de vedere mai bun : discreție, confort, proprietari. Și fiindcă odată cu amintirile se îngroapă și numele lor, am botezat cuibul cel nou **Cythera,** fiindcă urma să fie tot un templu al iubirii.

L-am inaugurat bineînțeles cu Ana, căreia i-am dat aceleași motive ca și Olgăi. Dar cu Olga nu m-am mai întîlnit.

De la întîmplarea cu Ghiùlerica, mica domnișoară Vlad prinse de mine o spaimă ciudată. Cuvintele ticăloasei femei lucraseră asupră-i mai mult decît aș fi crezut. Altădată aș fi căutat să lupt, să mi-o reapropii. Însă cum Angela îi luase locul, numărul femeilor ce veneau la Cythera rămase tot **două.**

Olga mă vizita — mai rar — acasă la mine, dar întotdeauna pe fugă și veșnic apăsată de o grijă, de o obsesie ce nu o cunoscusem. Noua mea aventură sentimentală mă preocupă însă prea intens, ca să mai gîndesc la altă problemă.

Iubirea pentru Angela îmi absorbea toată activitatea morală. Chiar dacă voiam, nu mai puteam să-mi îndrept gîndul spre grija de a nu se afla, care mi-a fost atîta timp o chinuitoare realitate. Părea că întreaga mea viață sufletească era suspendată, și singura putere dinamică a ființei mele lăuntrice era această nouă pasiune.

Dacă aș fi întîlnit acum în Angela aceeași femeie mîndră și rece, aceeași regină la picioarele căreia ar fi

trebuit să-mi prostern adorația mută, poate că flacăra mea s-ar fi mistuit și sfînta nepăsare, ar fi luat iarăși loc în inima mea. Dar Angela suferise o prefacere totală. În dragoste devenise o ființă de patimă, o copilă gingașe. Din comoara inimii ei deșteptate la iubire ieșeau la iveală acele amănunte ale amorului, acele mici drăgălășenii, acele născociri spontane, care fac farmecul negrăit al clipelor de amor, și care, unul lîngă altul, clădesc pietricică cu pietricică cimentul legăturilor de sentiment. Toate femeile se transformă sub revărsarea fluviului rodnic al pasiunii, care ca Nilul fertilizează țarina seacă a sufletului. Angela nu se abătuse de la această lege, ci se contopise cu toată viața ei în văpaia iubirii. Întîlnirile noastre erau adevărate deluvii de foc, îmbrățișări care nu mai sfîrșau, sărutări care ne făceau să plutim într-o lume de vis. În timpul vizitelor mele la familia Vlad, ochii Angelei mă urmăreau cu o duioșie ce-mi răscolea valuri de patimă.

Un cuvînt șoptit la ureche, o strîngere de mînă pe furiș, o sărutare, cînd ochii celorlalți erau aiurea, îmi făceau tot timpul prezentă iubirea ei atotstăpînitoare.

Avea gesturi de o îndrăzneală care mă înfricoșa, dar care tocmai prin cutezanța lor nu dădeau nimic de bănuit. Într-o seară, fiind poftit la masă de domnul Vlad, Angela îmi întinse în văzul tuturor un bilet îndoit, rugîndu-mă să-l citesc și să i-l înapoiez. L-am citit : îmi cerea o întîlnire ! Am început să rîd cu glas tare și i l-am înapoiat desfăcut. Ana întrebă :

— Ce scrie ?

Angela strigă :

— Te rog să nu spui !

— E o epigramă făcută mie de domnișoara Angy.

Rugată, Angela nu voi să citească „epigrama", dar stăruințele se îndreptară asupra mea ! Prin urmare, tre-

buia să le-o spun !... Şi făcînd o sforţare, născoci patru versuri proaste, pe care le împărtăşi adunării :

Unui avocat pledant

Măriri se dobîndesc cu **fapte :**
E soarta pămînteştei orbe ;
Doar avocaţii 'n astă lume
Pot ca s'ajungă mari... cu **vorbe !**

Epigrama a fost aplaudată, dar Ana mă întrebă după aceea :

— Mi se pare mie că epigrama a fost un moft. Nu cumva îţi cere o întîlnire ?

— Bineînţeles. Mîine trebuie s-o văd la Cythera.

De fapt, trebuia s-o văd tocmai a treia zi.

Netty îmi zgîrîie mîna, mormăind :

— Nici în glumă nu-ţi dau voie !

În glumă nu, niciodată !

În altă seară profesorul Vlad adusese ca probă o marcă nouă de şampanie. Angela băuse un pahar şi se ameţise. Karl Müller băuse o jumătate de sticlă şi parcă ar fi băut apă de fîntînă. Academicianul încerca a doua sticlă.

Angy rîdea, făcea glume, era de o veselie neobişnuită. Veni alături de mine, pe canapeaua unde mă dedam la visuri de măriri avortate, şi îmi şopti ca o suflare de foc:

— Aş vrea să te sărut... Dă-mi buzele. Dă-mi-le sau te iau de gît şi te îmbrăţişez **vor der ganzen Familie,** cum ar zice Müller !

— Angy, fii cuminte !

— Ei şi, ce-mi pasă ? Fac ce vreau ! ţipă ea cu ochii sticloşi.

Simţii un cui de gheaţă prin inimă. Adevărat : ce-i păsa ? Era învăţată să dicteze ca o suverană, şi în trufia ei ar fi fost în stare să descopere şi acest amor. Singurul lucru care o stăpînea era logodna cu Mircea Cordunoanu. Cu toate acestea, starea anormală a creierilor ei ameţiţi de alcool mă punea în primejdie serioasă. Am voit să mă ridic, dar Angela îmi scrîşni printre dinţi, rîzînd :

— Nigaud ! Viens voir.

Apucîndu-mă de degetul cel mic, se sculă de pe canapea şi mă trase fugind în odaia alăturată, căreia îi închise uşa. Am avut timpul să cuget la figurile celorlalţi, la Netty, la Olga... şi să-mi simt creierii fierbînd. Trîntind uşa, Angela mi se aruncă în braţe, mă strînse la piept, mă sărută nebuneşte, strigînd să se audă din stradă :

— Te iubesc ! Te iubesc !

Îi astupam gura cu mîna şi cu buzele, o mustram. Inima mi se făcuse mică şi timpul scurs mi se părea o veşnicie. Am izbutit să mă smulg cu o sforţare violentă, şi apucînd la întîmplare o fotografie de pe mescioară, am intrat în salon. Căutam să par rece, schiţînd un zîmbet nelămurit, în care străbătea îngăduinţa pentru slăbiciunile lumeşti. Cum şedeam cu fotografia în mînă, ca Macduff cu capul lui Macbeth, profesorul mă întrebă :

— Ce a mai născocit nebunatica de Angy ?

I-am arătat cartonul zugrăvit : caricatura unui Pierrot cocoşat.

— Domnişoara Angela pretinde că-i seamăn leit !

Adunarea făcu haz, iar bunul Karl se ţinea cu mîinile de stomac, rîzînd ca strămoşii lui la ospeţele lui Wotan.

Ana îmi spuse cu un zîmbet enigmatic :
— Angy te iubeşte.
— Crezi ?...
— Am băgat de seamă mai de mult.
Şi se depărtă clătinînd din cap.
Olga păstra o figură întunecată.
După cîteva minute se arătă şi Angela, cu ochii tulburi şi roşie ca focul. Îmi aruncă o privire supărată şi începu să-l necăjească pe Müller.

Alteori Angela intra fără să bată în biroul meu, la orele cele mai neobişnuite. Odată mă aşteptă în automobil închis la poarta unei fabrici al cărei avocat eram, şi unde ştia că mă duc la anumite ore.

Dar cîte lovituri de îndrăzneală n-a făcut, din pornirea inimii ei pline de dragoste, din dorinţa de a presăra peste amorul nostru pulberea de soare a geniului ei sentimental, născocitor de amănunte întotdeauna noi ! Angela mă scălda într-o baie de poezie, care făcea să mi se pară lumea o vale vrăjită. Nu-mi lămuream cum a mai putut învia sufletul meu la o nouă dragoste, care-l readusese la vîrsta de douăzeci de ani.

De ce e sortit să treacă momentele acestea şi nu durează cît viaţa ? Ori dacă se sting, de ce nu se stinge cu ele şi făclia zilelor noastre ? Ce preţuieşte viaţa fără frumuseţea unor asemenea clipe, după ce le-ai cunoscut?...

Bineînţeles, nu mi-a trecut prin gînd să fac pe valetul de inimă al Angelei, pînă cînd, cu inima şi simţurile aprinse de iubirea mea, va păşi spre alcova conjugală cu Mircea Corduneanu. Aveam intenţia bine hotărîtă de a o face să-mi cadă, mai curînd sau mai tîrziu. „Irreparabilul“ urma să se repare prin căsătorie. Dar în acest scop era necesar să fiu fixat asupra sentimentelor ei faţă de logodnic.

Asupra sentimentelor eram, cred, lămurit. Angela nu-l iubea. Simpatia obligatorie, din copilărie, pentru omul menit să-i devină soţ, se schimbase în dragoste înflăcărată... pentru mine. Eu eram noutatea, iubirea liberă, dar mai presus de toate omul care o obsedasem cu prezenţa mea. Şi Angela căzuse de bunăvoie în braţele mele. Trebuia să mă dumiresc asupra planurilor ei, ca nu cumva s-o aud zicîndu-mi :

— Sînt a ta pentru toată viaţa. Nu-l iubesc pe Mircea, nu-l pot lua de bărbat.

Femeile au darul de a-ţi oferi astfel întreaga lor viaţă, pe care n-ai cerut-o niciodată. Pentru a preveni intenţia acestui sacrificiu, m-am decis să aduc vorba de Mircea Corduneanu. Era un lucru gingaş, care trebuia pus în discuţie fără s-o jignesc.

Am fost nevoit să joc o scenă de gelozie, stîrnită, pretindeam eu, de faptul că şi logodnicul se bucură pe lîngă ea de drepturile mele. Angela m-a sărutat şi m-a asigurat :

— De cînd te iubesc, n-am mai rămas între patru ochi cu Mircea Corduneanu. Ţi-o jur, Paul. Pînă în ziua cînd voi fi soţia lui, numai tu mă vei săruta. După aceea... urmă ea cu un oftat, noi doi ne despărţim. Va rămîne un vis frumos, nespus de frumos... dar un vis.

Scutură din cap ca să alunge gîndurile triste şi-mi cuprinse gîtul cu braţele-i albe.

— Tocmai aici stă poezia dragostei noastre, Angela mea : în efemerul ei... zisei eu suspinînd.

— Dacă aş şti că-mi eşti destinat soţ, nu te-aş mai iubi, zise Angela cu ochii în ochii mei, cu buzele lipite de gura mea.

— Eşti o femeie inteligentă, Angy... Aşa e. Să nu hrănim speranţa că ne vom aparţine pe veci.

Eram lămurit.

Rămînea să aleg felul cum voi încerca posesia acestei femei. Trebuia să aştept, să pîndesc şi să rabd. Iar la momentul potrivit să lucrez repede.

— Trebuie să dezvolt în ea dorinţa fizică, îmi ziceam. Angela va simţi pururi ispita de a fi a mea. Dragostea sufletească să-i rămînă în urmă faţă de patima trupului. Eu să joc pe amantul care-şi respectă iubita, pînă în clipa cînd va fi prielnic să-i spun că dorinţa mea e mai presus de raţiune. „Iubirea mea începe să alunece pe povîrnişul nebuniei. Ori te am, ori mă sinucid. Te voi răpi, apoi voi da foc casei“. Bineînţeles, n-am de gînd să fac nici una din toate astea. Ea mă va min-

gilia şi se va împotrivi... din ce în ce mai slab. Cu suflarea fierbinte a pasiunii, voi începe să-i spun că plăcerea nu se precupeţeşte... viaţa e scurtă... a doua oară nu vom mai regăsi această clipă de intensitate... „Căsătoria va repara totul..." îi voi zice pătimaş. Pîndind momentul maxim al slăbiciunii, îmi voi debita ultimele teorii şi mă voi arunca asupra ei ca pe o pradă.

Dar pentru aceasta răbdare, răbdare.

Dezmierdam cu mintea voluptatea acestei lupte, din care eram sigur că voi ieşi învingător, şi-mi frecam mîinile de speranţă.

XLIV

M-am întrebat de multe ori în ce stare sufletească mă aflam în epoca aceea a vieţii mele, cînd inima mea a putut să vibreze la impresia unui întreit amor. Le iubeam oare cu adevărat ? Era o amăgire necontenită ?

La asemenea întrebare nu poate răspunde raţiunea. Răspunsul îl dă inima. Şi inima îmi spunea că le iubesc. Pentru mine nu erau trei femei, ci una în trei ipostaze, cu însuşiri felurite. Iubeam iubirea în trei manifestări deosebite : în patimă, în gingăşie şi în dorinţă. De multe ori, în braţele uneia aveam impresia ciudată că strîng la piept o alta, o sinteză stranie a tuturor trei. Eram acelaşi, o : nu mă întreiam. Ca un disc negru care absoarbe toate culorile, le aveam în inima mea, şi neputinţa de a preface închipuirea mea în realitate pipăită făcea din fiecare iubire în parte un sentiment trunchiat. Aş fi dorit în Ana ceva din blîndeţea, din graţia copilăroasă a Olgăi. Aş fi dorit în Olga ceva din pornirea mîniată, din avîntul viforos al iubirii Anetei. Aş fi dorit în sfîrşit în Angela, pe lîngă mîndria de suverană, pe lîngă platonismul aţîţător, care ne face dornici de o dragoste întreagă, aş fi dorit ceva din supunerea Olgăi şi ceva din ardoarea furtunoasă a Anei, din patima ei asemenea revărsării unui fluviu cu zăgazurile sfărîmate. Le iubeam, fiindcă voiam în fiecare din ele desăvîrşirea, care nu poate fi împlinită de o singură femeie ; desăvîrşire imposibilă, care-ţi stîrneşte dorinţe absurde într-un singur

c de iubire. Sfîrşitul normal al oricărei iubiri era un capitol la care nu voiam să chibzuiesc. Nu ştiam cum se va întîmpla acest lucru, şi nici nu mi-ar fi plăcut să ştiu.

În mreaja unui amor întreit, n-am mai avut putinţa de a mai cugeta la primejdie, nici la ruşinea de a fi dat în vileag. În delirul meu sentimental îmi ziceam că veşnica minciună e singurul preţ al fericirii mele fără nor.

Mă întrebam : pe care o iubesc mai mult ? Îmi răspundeam fără şovăială : pe Ana. Dar nu puteam renunţa nici la celelalte. Cînd mă aflam în parte cu cîte una, mi se părea că pe ea o iubesc mai mult, iar de celelalte mi-era dor, ca absente. Cum aş fi putut îndura o despărţire la care m-ar supune întîmplarea ? Nu ştiam.

Întrebările acestea le ocoleam, le alungam aprig şi mă adînceam iarăşi în abisul de voluptate pe care mi-l deschidea iubirea lor, ca să pot uita !

În lupta cu viaţa, fiecare om îşi formează un caracter propriu, o linie de conduită pe care o urmează, nu în vederea **interesului vieţii,** ci în vederea unei satisfacţii lăuntrice, care ajunge în cele din urmă tiranul existenţei noastre. Astfel, dinamica unor fiinţe este orgoliul, a altora cîştigul fără muncă, a alteia munca fără cîştig ; unii sînt robiţi de sentimentul familiei, alţii de aventură şi de pericol. Educaţia şi şcoala uniformizează caracterele şi fac să nu se poată deosebi tonalităţile sufleteşti ale indivizilor. Abia cînd omul dă singur piept cu viaţa îşi pricepe menirea lui reală ; tot atunci se deşteaptă adevăratele lui facultăţi.

Cîtă deosebire de mentalitate şi destin este astăzi între mine şi foştii mei camarazi ! Şi totuşi, odinioară păream a gîndi şi a simţi la fel. Azi, simt atît de mare prăpastia, că prefer să rămîn izolat.

Indeobşte, prietenii sînt de două feluri : aceia cărora le faci servicii şi aceia cărora le ceri. Cei dintîi te chinuiesc cu exigenţele lor, ceilalţi cu pretenţia lor la recunoştinţă, care e un lucru plictisitor. Ar mai putea fi două categorii : prietenii care te vorbesc de rău, stîrnind

asupră-ți interesul publicului, și prietenii care te vorbesc de bine, ca să te compromită.

Concentrat pentru niște manevre, ordonanța mea, venit apoi fecior la mine, mi-a rămas singurul prieten. I-a înlocuit cu succes pe toți ceilalți : mai inteligent, mai cult, mai devotat.

Și totuși, în singurătatea mea morală am un prieten, vrednic de acest nume. Dar P. B. trăiește în alt oraș, tot fără prieteni. Sufletele noastre croite la fel se înțeleg pe deasupra depărtărilor de timp și de spațiu. Cînd ne întîlnim, e un desfrîu intelectual, o sărbătoare sufletească. Atunci discutăm, visăm, făurim planuri... care nu se împlinesc niciodată ! Și iar ne despărțim, pentru un timp îndelungat.

Am băgat de seamă că ceea ce îndrumă sau alungă de la mine impulsurile destinului meu pămîntesc, este mai întîi de toate starea materială. Stăpînirea sau lipsa banilor stîrnește în suflet acorduri și dezacorduri, care-și fac jocul între normal și anormal. Cînd n-am bani, văd lucrurile clar, muncesc, mă simt om. Îndată ce posed o sumă mai însemnată, parcă sînt beat. Viața și activitatea mea o iau razna. Văd ce e bine, mă pătrund de el, și ca urmare fac ce este mai rău.

Consecință inevitabilă a răului, cum am început să cîștig mai mult, am început să cultiv femeile. Dacă stăteam două săptămîni fără apropierea femeii, deveneam o primejdie socială. Am pus și în această activitate sufletească rămășițele absurde de idealism, rugina sentimentală a tinereții mele de muncă în lumea cărților. Dar am observat un lucru : conștiința e remușcare ; iar remușcarea îmbătrînește. Or, dacă scoți tinerețea din viață și iubirea din tinerețe, ce mai rămîne ?... Și am început să-mi cultiv natura mea proprie cu o grijă de avar.

Mi-am călcat vechile ambiții sub picioare. Hm ! Fusesem odată ambițios, nu din dorința de a mă ridica, ci odată ridicat să pot face altora bine, punîndu-mi în lucru puterile. Și nu m-am ridicat, ci am mers în jos, tot mai jos. Cînd în sfîrșit norocul m-a ajutat, am găsit că nu trebuie să-l gonesc. Și mi-am pus ambițiile în slujba propriului meu interes.

Odată emancipat de prejudecăți, cu tot cortegiul lor de seducții imorale, m-am silit să devin un om perfect. Adică lipsit de ceea ce lumea numește conștiință. Am dezvoltat în mine amabilitatea rece, corectitudinea manierelor, surîsul curtenitor. Mi-am sculptat caracterul ca pe o statuie de preț : adică în primul rînd l-am împietrit. Cizelînd în mine aceste însușiri sociale, am adoptat față de oameni, față de femei, față de credințele, de ideile și de idealurile lor o atitudine admirabilă : dispretul.

În convorbirile cu alții, fiind adesea de una din păreri, în forul meu îmi rîd de toate, ca să nu cad în slăbiciunea de a fi convins de vreuna. Neavînd averi moștenite, ci trăind din munca mea, nu risc să trec drept aristocrat sau voluptos al vieții. Obîrșia și ocupația mea plebeiană îmi dau dreptul de a mă răzvrăti cîteodată împotriva anumitor lucruri, pe care unii oameni inteligenți obișnuiesc să se răzvrătească, fiindcă așa e moda. Cînd visurile mele vechi mă bîntuie cu vijelia lor de dorințe, oh ! atunci năpada lor furioasă o înec în vin. Și uitarea se lasă iar asupră-mi, cu suflul ei rece.

Am băgat de seamă că ceea ce ne strică mulțumirea sînt două lucruri : aspectele sentimentale ale faptelor și nenorocirea. Amîndouă vorbesc unor slăbiciuni omenești înăscute. Neputînd modifica natura, m-am hotărît să-mi schimb atitudinea sufletească. Ca atare mi-am impus aceste două principii : **dezbracă viața de sensibilitate și fii impasibil în fața Durerii.**

Poezia dă vieții un aspect fad și încarcă sufletul cu un prisos vătămător de iluzii. Ea este obîrșia idealismului, adică a acelui basm nesărat, scris de oameni ce trăiesc în noroi, și care se desfată în închipuire cu voluptățile unei supraviețuiri. Este lucru știut că amatorii de idealism, ca și cei de aventuri extraordinare, se recrutează din pașnicii negustori și placidele burgheze. Cu cît sufletul aspiră spre ideal, cu atît viața de toate zilele se cufundă în noroi, printr-un proces firesc de separare între realitate și vis.

Durerea falsifică din temelie cugetarea. Ideile și sentimentele născute din suferință au o notă vulgară, de

ură crispată. Par a voi să strige că totul în lume e nedreptate. De aceea, morala şi filozofia populară au acel miros al mizeriei, care face silă omului civilizat. Tragedia umană, considerată individual, poate fi interesantă ; considerată în masă, are un aspect respingător. De altfel, numai individul este accesibil durerii. Mulţimea n-are dureri, căci gloata colectivă nu e în stare să se ridice pînă la acest sentiment. „Suferinţa poporului" este un refren fără înţeles, pe care omenirea îl repetă, şi ceea ce e mai ridicol, îl crede **real** de atîtea mii de ani. Luat ca fiinţă, individul omenesc este adeseori suportabil ; ca membru al societăţii, este o bestie răufăcătoare, capabilă să jertfească restul omenirii, dacă i-ar fi mai agreabilă digestia. Creatură mizerabilă, întemeiază pe un interes personal feroce toate relaţiile lui în mijlocul societăţii, care dăinuie prin „altruism".

Astfel fiind, durerea e destinată să ne producă emoţii numai în teatru. În realitate numai plăcerea naşte gînduri senine şi o filozofie ce se acordă cu ritmul vieţii.

Contactul necurmat cu femeia mi-a dat putinţa să cunosc formele şi fazele amorului, şi să preţuiesc la adevărata lor valoare specimenele sexului care ne stăpîneşte, şi care pentru aceasta e numai **cel slab**. Am început prin a crede în eternitatea acelui extaz al iubirii, care face să ţi se pară că lumea începe şi sfîrşeşte la o anumită senzaţie a dragostei.

Într-o clipă supremă am zis unei femei :

— Aş vrea să mor acum cu tine.

Ce rătăcire ! M-am gîndit mai apoi : de ce să mor acum cu ea, cînd sînt pe lume atîtea altele, cu care aş putea trăi ?...

Astfel, amorul unic s-a izgonit din stările mele sufleteşti. Fire însetată de libertate, în inima mea nu e loc pentru o singură pasiune.

Obiectiv, ca lucru în sine, amorul nu există. El constă în ceea ce aduce fiecare om ca iluzie. Femeia aduce în dragoste mai multă iluzie şi totodată mai mult simţ practic decît bărbatul.

Totuşi, cînd începe declinul iremediabil al frumuseţii, femeia trece printr-o criză acută de romantism. Îndată

ce depăşesc vîrsta de 50 de ani, femeile par de 70, dar ele nu-şi mărturisesc mai mult de 40. Este o diferenţă de 30 de ani, în care ar mai fi loc pentru o generaţie.

Cele mai ipocrite femei sînt acelea care-şi spun adevărata vîrstă. Afirmînd acest dezagreabil adevăr, îşi păstrează dreptul de a minţi tot restul timpului. Doamna Val*** avea acest iezuitism.

În amor, păcatul nu stă în călcarea anumitor principii, ci în distrugerea fericirii. Eu am avut pururi în idee conservarea fericirii şi puterea lepădării de mine. Am păstrat în concepţia mea despre amor şi femei acea relativitate necesară, care te ajută să nu cazi în excesele pasiunilor. Voluptatea cea mai rară este înţelepciunea. Ca să simţi desfătările amorului, trebuie să izbuteşti a te ridica deasupra legilor lui. Să-l stăpîneşti, să nu te laşi stăpînit. Să treci senin prin lumea sentimentelor, să ai veşnic puterea de a rîde, începînd cu tine însuţi. În această plăsmuire puternică a plăcerii este un stoicism admirabil, care-ţi dă putinţa să guşti adevărata virtute. Trebuie să dispreţuieşti hipersentimentalismul care-ţi întunecă orice claritate a spiritului şi te face să vezi într-o femeie ca toate celelalte o zeitate şi o excepţie.

Totuşi, trebuie să ai în orice timp o dragoste adevărată, măcar una. Oricîte femei ai iubi în acelaşi moment, este însă una. Una singură, privilegiată între toate, căreia îi închini viaţa la un moment dat. Cînd vieţuieşti cu ea şi eşti ispitit de imaginea alteia, cel mai bun mijloc de a-i rămîne fidel este să o înşeli. Numai astfel vei scăpa de obsesia celei de a doua şi te vei întoarce plictisit la cea înşelată.

Aflînd, femeia înţeleaptă ştie să tacă ; ea îşi dă seama că te posedă complet numai atunci, cînd pe jumătate şti să renunţe la tine.

Înarmat cu o filozofie atît de cuminte, am trecut prin viaţă cu un minimum de dureri. E atîta amărăciune şi prostie în lumea asta, încît rişti să fii nenorocit, dacă te înconvoi sub legea morală a tuturor. Numai instinctul propriu îţi poate dicta o normă relativă a frumuseţii, care e cîteodată plăcerea.

Morala o fac oamenii, viața nu are morală. **Viciile și virtuțile nu sînt fapte în sine, ci interpretări de fapte.** A doua tinerețe îmi aparține pentru un număr de ani. Voi sorbi cupa pînă la fund. Prin puterea mea mă voi ridica deasupra legilor amorului, iubind. Iubind așa fel, ca să pot nimici în mine slăbiciunea de a mai fi învins de legile lui. Voi presăra în jurul meu suferința ? Cu atît mai rău pentru alții. Va fi un prisos de forță în mine însumi : în viață ai mai mult de suferit de pe urma binelui ce faci. Concepția hedonistă a vieții lasă întotdeauna o poartă deschisă binelui. Atitudinea intenționat morală poartă masca antipatică a unui ascetism ipocrit, care e mai aproape de imoralitate.

Voi trăi liber și neînfricat ca un element al naturii. În creațiile și distrugerile mele va fi jocul orb al copilului hazard, care nu cunoaște alt scop decît expansiunea lui.

Voi culege splendoarea vieții floare cu floare, îi voi sorbi voluptatea picătură cu picătură, voi face să răsune lumea de sarcasmul meu și de iubirea mea.

Vreau ca moartea mea să nu fie pătată de urîțenie. Nu voiesc să pier de o boală lungă, cu agonie, în patul suferinței. Ci dacă nu se va putea pe cîmpul de luptă, să sfîrșesc ucis de o femeie.

XLV

Într-o după-amiază de decembrie ședeam la masa mea de lucru, depănînd șiruri de amintiri. Recapitulam întreaga mea viață, care trecea cu greutăți și unele bucurii, spre folosul nimănui. Dacă umanitatea a cules vreodată roade mai puține de pe urma vreunui fiu al pămîntului, fără îndoială că acela am fost eu. Părinții mei sînt morți de mult și îngropați în locul de veci, sub o piatră cu inscripție, la cimitirul Belu. De partea aceasta n-am prin urmare nici griji, nici îndatoriri.

Un frate mai mare, Liviu Scudrea, molipsit de pe urma vieții lui optimiste de o boală care nu iartă, își zburase creierii cu o pușcă de vînătoare, vîrînd în tidva lui de flăcău inteligent un glonț de ucis mistreții.

Acest om, care trăise ca un viteaz, a murit ca un cîine. Minat de boala neiertătoare, ființa lui puternică se surpa zi de zi, ca un zid măcinat. Tatăl meu îl ruga să se îngrijească, dar el se încăpățîna să se creadă sănătos și alunga doctoriile și pe medici. Numai cînd a simțit că puterile îl părăsesc, și-a întrerupt brusc viața de scandal, și stînd închis întreaga zi în odaie, ca un tigru bolnav, măsura podeaua cu pași mari, fumînd țigările una după alta. Avea ochi adînci și focoși, frunte de învățat, buze de copil.

Eram de zece ani pe atunci. Fratele meu mă lua cîteodată în brațe, mă privea fix și-mi spunea :

— Ascultă, tu să nu trăiești viața mea. Un foc nevăzut mă arde și mă preface în cenușe.

Cuvintele lui mi se păreau atunci de neînțeles.

Într-o zi mama l-a rugat să se împace cu Dumnezeu și i-a întins un crucifix să-l sărute. Fratele meu a început a răcni :

— Nici nu m-am răcit și ați început să rupeți din mine ! Șacali ! Fiare sălbatice ! Lăsați-mă să putrezesc!...

Azvîrlind crucea la pămînt, o călcă sub picioare, spurcînd-o cu înjurături cumplite.

Urlînd a intrat în camera lui, și după cîteva minute am auzit o bubuitură.

Lăsase un bilet pe masă :

Nu cer nimănui iertare, căci n-am făcut bine nimănui în lumea asta. Nu-mi pare rău că mor, dar regret că nu pot dispărea fără urmă, ci las după mine un hoit murdar, care va supăra încă două zile familia.

Și în post-scriptum :

Adio, mamă.

Nemaifiind din această lume, soarta i-a fost originală ca și viața, ca și moartea. Ca altădată lui Talleyrand, după ce medicul i-a îmbălsămat cadavrul, i-a uitat creierul pe masa de autopsie, iar servitorul l-a învelit în hîrtie și l-a aruncat în canal. Ca și creierul marelui diplomat, care se juca pe masa de șah cu destinele împărățiilor, creierul acestui tînăr, care zăpăcise mințile femeilor, fu dat pradă șoarecilor murdari din subteranele capitalei.

Aşadar, fiind singur pe lume, am doar grija propriei mele persoane.

Societatea neträgînd nici un folos de pe urma vieţuirii mele, este ciudat că nici eu nu-mi folosesc mie însumi. O socoteală amănunţită mi-a demonstrat că activitatea mea, destul de puţin stăruitoare, depăşeşte anevoie limita prezentului. Muncesc puţin ca să consum mult şi abia dacă pot cruţa pentru zilele senectuţii sau paraliziei generale.

Pe măsură ce meşteşugul devine mai mănos, îmi creez din pămînt necesităţi noi, luxuri care devin adevărate nevoi şi-mi absorb fructele ostenelilor.

Hotărît, trebuia să mă nasc miliardar, să împrumut statele cu sume plătibile în rente perpetue, să stăpînesc banca mondială şi să dezlănţui războaiele sau să închei păcile, care schimbă configuraţia globului. Ori să fi fost suveran, ca să ajung o calamitate pentru popor. Aşa ar fi trebuit. Dar cum, cînd nu-ţi poţi creea destinul, eşti silit să-l primeşti, mă restrîng sau mă lărgesc în carapacea soartei mele, ca în patul lui Procust.

Cariera politică în care intrasem de curînd îmi dădea oarecare satisfacţii sufleteşti, dar nu prea mari. Prin legăturile mele sociale dobîndisem favoarea şefului partidului de la guvern, şi la o alegere parţială mi s-a dat un scaun de deputat. Se pare că am avut succese în Cameră, însă în cugetul meu mă socoteam un om de nimic. Dacă la bară eram obligat să vorbesc adesea împotriva convingerilor, în politică aş fi înţeles să dezlănţui tot focul care mă arde. Ce am eu sufletesţe comun cu stăpînitorii ce se perindă la cîrma ţării, cînd cerinţele mele sînt de-a dreptul duşmane ? Aş voi să-i văd pe toţi pe un rug imens, căruia eu să-i aprind cea dintîi torţă, şi pe ruinele vechilor aşezăminte să întemeiăm o omenire nouă.

Punîndu-mă în slujba acestor potentaţi, dau dovadă de atîta lipsă de caracter, că voi fi indicat să ajung ministru în curînd.

Familia Vlad a sărbătorit alegerea mea în Parlament, şi dacă a fost cineva pe care să-l încînte mai puţin această onoare, apoi acela am fost eu.

M-am îndreptat alene spre fereastră, ca să privesc afară.

Cerul era de culoarea ochilor, obosiţi după nopţi de urgie. Drumeţii mergeau grăbiţi sub muşcătura vîntului umed. În soba mea ardea focul discret, fiindcă dintre toate relele pămîntului frigul este acela pe care-l pot suferi mai puţin. Frigul este întristarea, nepăsarea femeilor, iar gîndul morţii este legat de o impresie de frig. Cînd gîndesc că voi zăcea odată în pămînt, sub ploi şi zăpezi, încep să tremur şi-mi clănţăne dinţii, chiar dacă m-aş afla în toiul verii, sub patruzeci de grade la umbră. De aceea, îndată ce soarele verii păleşte şi plînsul toamnei începe să-mi sune în urechi, în soba mea arde focul, căldura înviorătoare mă lasă să-mi întind trupul ca un motan răsfăţat şi să gust voluptatea vieţii sub forma aerului cald. Voi lăsa cu limbă de moarte să mă îngroape într-un cavou în care iarna să ardă focul, pentru ca sufletul meu, cînd va veni să viziteze sălaşul trupului, să nu găsească frigul oribil al morţii, ci căldura binefăcătoare a vieţii. Bineînţeles, doresc ca lucrul acesta să se petreacă cît mai tîrziu. Setea mea de a pătrunde în misterele universului se opreşte la misterul vieţii de dincolo, cînd este vorba să-l aflu prin experienţă proprie.

O viaţă inutilă, nesfîrşit de inutilă... gîndeam eu. Ah! Şi cînd ştiu că am avut însuşiri cu care mă puteam ridica deasupra mediocrităţii ! Nu ştiu cum, de cîte ori am întins buzele să sorb din cupa ambiţiei, m-am oprit cu zîmbetul veşnicei mele îndoieli. Zădărnicia lucrurilor şi scurtimea vieţii mi-au amorţit sforţările generoase.

Acum e tîrziu, prea tîrziu... Mi-am închinat viaţa pasiunii, care mă va arde în flacăra ei mistuitoare şi mă va duce în mormînt.

Mă culcasem pe divan, şi gîndul începu să toarcă din caierul amintirii...

Virtelniţa memoriei nu se desfăşurase bine pe crugul ei, cînd Barbu intră în vîrful picioarelor, întrebîndu-mă discret dacă sînt acasă.

— Cine a venit ?

— Domnul Andrei Rădulanu.

Uimit, mă ridicai în capul oaselor. Andrei Rădeanu?... Oare ce vrea de la mine? Era prima oară cînd aveam surprinderea unei asemenea vizite.

— Primește-l, îi zisei lui Barbu, gînditor.

Și Andrei Rădeanu intră. Era tras la față și mai pali ca de obicei. Pe chipul lui se citea o suferință încordată.

— Bună ziua, Scudrea, îmi zise cu o voce bolnavă.

Și ochii lui triști căutau nehotărîți împrejur.

— Bună ziua, Andrei. Ia loc.

Și-i arătai un fotoliu.

Trebuie să spun aici că desele noastre întîlniri la familia Vlad și admirația pe care o arătam poemelor lui, statornicise între noi oarecare intimitate. Ne tutuiam.

Andrei Rădeanu se așeză pe un colț de scaun, cu o figură atît de abătută, încît îmi închipuii că i s-a întîmplat o nenorocire. Îi pusei mîna pe umăr și-l întrebai blînd:

— Andrei, ce ai?...

Poetul oftă adînc și rămase cu ochii țintă înainte. După o pauză, îmi răspunse tărăgănat:

— A suflat vîntul de nord.

— Ce vrei să spui?

— Vîntul care îngheață inimile, dragul meu.

Dezamăgiri sentimentale, îmi zisei. Și pe departe începui să bănuiesc adevărul.

— Mai e și un zefir care le dezgheață, făcui.

Rădeanu își frecă palmele una de alta cu un gest plictisit și clătină din cap, a scîrbă de viață.

— Ai o țigară! zise.

I-am pus la îndemînă cutia de țigări și i-am aprins eu pe cea dintîi.

După ce trase cîteva fumuri, scuturâ puțin din umeri și vorbi cu glas mai sigur:

— Adineaori — fiindcă de acolo vin — am cerut în căsătorie pe Ana Vlad.

Tresării.

— Tatălui ei?...

— Nu. Chiar ei.

— Și desigur...

— M-a respins.

— Cum se poate?... am răspuns eu, cu o ironie de care nu mi-am dat seama numaidecît.

— Se poate, replică el sec, aruncîndu-mi din fugă o privire. Bineînțeles, a făcut-o cu toate formele politeții, mi-a jurat prietenie eternă... și mi-a spus că nu se mărită niciodată.

— Asta e adevărat, zisei eu calm.

— De unde știi?...

— Fiindcă și eu i-am cerut mîna și m-a refuzat.

Andrei Rădeanu holbă asupră-mi ochii atît de mirați, că n-a mai putut scoate nici un cuvînt.

Răspunsul meu fusese bine chibzuit în cele cîteva minute cît dură dialogul nostru. Pricepui că omul acesta bănui poate adevărul și mă iscodea. Bietul poet... Se credea abil! Dacă i-aș fi ascuns tot ce se petrecuse între mine și Ana, ar fi crezut că-l mint, ar fi urmat să mă bănuiască. Mărturisindu-i un adevăr atît de controlabil, îi răsturnam toată clădirea convingerilor.

— Dar acest lucru i l-am cerut tot numai ei, adăugai. Un scrupul de orgoliu mă face să țin secretă cererea mea... respinsă. Nu vreau să știe nici domnul Vlad, nici celelate domnișoare. Pot să mă încred în tine, nu-i așa?

— Negreșit, dragul meu, rosti Andrei Rădeanu, abia trezit din mirarea lui. Și eu care-mi închipuisem o clipă că-i ești amant!...

— Ești mare imbecil! Cum ai fost în stare să crezi că o femeie ca Ana Vlad, care a refuzat să fie nevastă, putea consimți să rămînă amantă?!

— Dar n-am știut că și pe tine te-a refuzat.

— Ai această scuză.

Îmi mușcam buzele nervos și gîndeam că odată cu această explicație pericolul n-a trecut. Îmi frămîntam mintea să găsesc o dezlegare.

— Oh, prietene, oftă poetul, căzînd în tristețea de mai înainte. Asta e pentru mine o lovitură de moarte. Tu poate nu știi ce înseamnă singura dragoste a vieții. În casa lor făceam pe paiața, pe „logodnicul familiei", din rușinea de a mărturisi o dragoste, ce vedeam că nu se născuse și în inima ei. Dar am iubit-o numai pe ea! Cînd ne-am cu-

noscut, eram copii. De atunci s-a născut în capul meu necopt ideea că într-o zi Ana va fi femeia mea. Cu vremea, gîndul acesta n-a făcut decît să crească, a devenit idee fixă, ideal... ori cum vrei să-l numeşti. Şi după o viaţă, acest ideal iată-l prăbuşit. Pentru ce să mai trăiesc ?... Cînd mă gîndesc că nu voi mai vedea-o, că viaţa mea va fi fără ea, încep să pierd înţelesul faptului de a fi.

— **Ochii serii...** murmurai eu cu mintea la Ana.

— Ochii serii ?... Ce-i asta ?

— Ochii **ei.** Aşa i-am numit eu, cînd i-am... cînd i-am văzut întîi.

— Da... da... şopti eu cu privirea rătăcită.

Cu ochii serii cei dintîi
Eu nu voi mai privi-o...

Şi izbucni în plîns.

Pe cînd plîngea cu capul în mîini, eu îl priveam rece. Planul ce aveam să urmez era înjghebat. În spiritul lui Andrei Rădeanu trebuia făcută o diversiune ; viaţa lui trebuia îndrumată către un scop, care i-ar distrage gîndul de la Ana şi mi-ar descurca paşii... Într-o bună zi, omul acesta prevenit ar putea pune în legătură anumite lucruri, m-ar putea spiona, urmări, şi...

— Ascultă, Andrei, glăsuii hotărît. Nu lua lucrurile în tragic. Ia să stăm niţel de vorbă amîndoi.

— Nu, nu ! gemu el printre lacrimi. Ştiu eu ce am de făcut, o simt. Nevoia nimicirii mă bîntuie îngrozitor.

— Mofturi, rostii eu, convins că nimicirea lui ar fi cea mai bună soluţie pentru noi amîndoi.

Dar cum ştiam că n-are de gînd să se nimicească, trebuia să-i găsesc eu calea de urmat.

— Şi tu eşti o imaginaţie otrăvită de cărţi, îi zisei. Vrei să faci cu tot dinadinsul pe Werther. Vezi totul prin prisma romanelor pe care le citeşti şi a poemelor pe care le scrii.

— Nu sînt chiar aşa de zăpăcit cum mă crezi tu, răspunse el ştergîndu-şi lacrimile cu batista. Distrugerea idealului vieţii întregi nu e o durere literară. Dacă ar fi aşa, cultura mea filozofică mi-ar da discernămîntul să o raţionez.

— Ha ! Cultura filozofică ! Dar filozofia ne învaţă cum să ignorăm mai bine viaţa ! replicai, scuturînd cenuşa ţigării în scrumiera de pe birou. Cărţile sînt scrise ca să ne arate ce nu e adevărat şi să ne depărteze de realităţi. Dacă s-ar învăţa viaţa din cărţi, ocupaţia de a trăi ar fi prea uşoară. Cunoştinţele sînt adesea un bagaj de prisos. Ignoranţa are înaintea ei toate perspectivele, fiindcă-i lipseşte îndoiala. Să bagi de seamă că oamenii care citesc prost, ştiu să trăiască bine, iar fericirea o cunosc numai aceia care nu ştiu să citească.

— Adevărat, grăi Rădeanu gînditor. Sufletele simple urmează cărările drepte. Nu-şi creează idealuri unice de pe care viaţa ne dărîmă cu un singur brînci.

Eu urmai, lăsîndu-mă pe spatele fotoliului :

— Toate animalele au ca instinct să se conserve cu cît mai puţină osteneală, ca să scape de gîndurile chinuitoare, să guste farmecele vieţii ; şi ca să le dobîndească, le este indispensabilă libertatea. Cuvintele acestea sînt prea înţelepte ca să le fi rostit un filozof. Le-a scris un nebun internat în ospiciu. Libertatea sufletească o capeţi, considerînd viaţa sub aspectul ei etern, aruncînd balastul prejudecăţilor şi al dorinţelor nepotrivite cu rînduiala firii. Întreabă-te, simplificînd pînă la unitate : care e scopul vieţii ?...

— Nu ştiu... îngînă el cu un oftat.

— Faţă de infinitul care ne precede şi ne urmează, viaţa noastră e o cantitate neînsemnată, mărginită la un capăt de naştere şi la celălalt capăt de moarte. Nu înseamnă mai mult decît o scînteie în faţa eternităţii ce ne împresoară de petutindeni, ca o noapte fără sfîrşit. Pămîntul pe care trăim se va nimici odată ; soarele, stelele, planetele, universul minunat nu înfăţişează decît un moment de evoluţie în haos, într-o infimă părticică din haos. Anii sînt valuri în marea veşniciei. Totul e trecător ca umbra... În această zadarnică imensitate ce preţ are viaţa noastră ?... Totul pare atît de mic, de ridicol, încît, cu un sentiment ce nu se poate defini, te întrebi de ce te-ai mai născut. Aceasta fiind ipostaza esenţială a vieţii, care e scopul ei ?...

— Nu ştiu... îngînă el iarăşi, simţind că spiritul i se

JUE GINA
Bibl. pers.

rătăcește în marea nimicnicie.

— Viața n-are scop în sine, urmai eu rar, în afară de scopul pe care i-l dă morala. Or, acesta nu e scopul vieții, ci scopul moraliștilor, care degradează poruncile vieții. Noi însă, oamenii fără morală, putem avea un scop în această viață. L-am putea ridica pînă la rangul de ideal, dacă noțiunea de ideal n-ar fi înjosită de dorințele oamenilor. **Toate acțiunile omenești au ca țintă plăcerea.** Din idealurile lumii, plăcerea e singurul potrivit cu legile naturale. Celelalte sînt ficțiuni.

— Plăcerea, ca scop în sine, implică oarecare stupiditate intelectuală, întîmpină ironic poetul.

— Mai puțină stupiditate decît filozofia, în orice caz ! replicai fără să mă tulbur. Dar te înțeleg. Tu trăiești în prejudecățile tale ca într-o tavernă. N-ai avut timp să ieși la lumină. Pentru un om superior, plăcerea este o entitate complexă. Fericirea nu există. Ea e în funcție de cîteva momente de plăcere. Orice teorie în cadrul vieții, — și în afară de cadrul vieții, cu corolarul ei firesc moartea, nu este posibilă nici o teorie — are ca țintă plăcerea. Chiar omul de știință pozitivă, filozoful, artistul, creează dintr-un superior sentiment de plăcere. În afară de această emoție, restul n-are înțeles. A înmulți și a intensifica momentele de plăcere, iată secretul existenței. În viață [illegible]ă, numai anumite elemente provoacă plăcerea. Întemeind totul pe sănătatea fizică și morală, omul superior trebuie să cunoască trei izvoare de plăcere. Se poate coborî la două, dar nu se poate sui spre al patrulea, căci nu există. Aceste elemente sînt : banii, gloria și amorul.

— Gloria... murmură poetul cu o clătinare din cap.

— Vom proceda prin eliminare, continuai eu, aruncînd un val de fum în tavan. Banii nu pot alcătui un scop : ei sînt un mijloc admirabil pentru atingerea scopurilor. Oamenii care-și fac un scop din avere sînt animale cu totul inferioare. Gloria...

Rădeanu își ascuți urechile.

— Gloria, făcui eu, trebuie întîi definită.

— Aspirația către sublim, șopti poetul.

De la sublim la ridicol nu este decît un pas ! știi foarte bine, ripostai eu. De aceea să nu urmărim sublimul.

Nu știu dacă odată căzut în ridicol, mai poți face drumul înapoi spre sublim. Ar fi prea mulți pași de străbătut ! Deci, să simplificăm. Gloria se numește gustul de a te ști admirat de o gloată, pentru care nu simți decît dispreț.

— Este un paradox pe care nu-l admit, răspunse el mohorît.

— Viața pune asemenea paradoxuri, atît de adevărate. Astfel, ambiția devine caricatura ambiției : vanitate. Gloria devine caricatura gloriei : vîlvă. Ne-ar fi și greu, ca oameni, să concepem altceva decît caricaturi de idealuri.

— Cu toate acestea, protestă el deja mușcat de îndoială, și în cariera mea pot cuceri faima, ajungînd un mare scriitor.

— De ce ? Ca să distrezi cîțiva ani o mulțime imbecilă și să ridici împotriva ta altă mulțime, tot atît de rea pe cît de idioată ?... Să ai gloria, ca să măgulești deșertăciunea unei femei de care vrei să te faci iubit, ar mai fi un motiv, dar nici acela temeinic. Asemenea femei nu te iubesc pe tine, ci vanitatea lor. Ascultă-mă, zisei cu o severă autoritate. Ca să ai gloria cea mare și adevărată, trebuie să o meriți, în unele cazuri. Sau dacă nu o meriți, să convingi mulțimea că ai meritat-o : asta se întîmplă mai des. Ei bine, acest lucru îți cere sacrificiul întregii vieți. Mai întîi, oamenii nu-ți vor ierta superioritatea, ci te vor urî, te vor pizmui, vei ridica toată mediocritatea împotriva ta ! **Homo homini lupus.**

— E adevărat, șopti el cuprins de un fior.

— Cînd în sfîrșit vei triumfa, după o trudă care-ți va zdrobi cele mai nobile avînturi, din rodul muncii tale se vor înfrupta alții. Gloria este o mantie de fier : îți surpă umerii pînă în cele din urmă. Cînd vei avea gloria, nici cea mai mică greșeală nu-ți va mai fi iertată ; va trebui să-ți măsori faptele și activitatea gîndirii după termometrul mulțimii, care stă la pîndă să te dărîme de pe piedestalul pe care ea te-a ridicat. Nu uita : cu cît te ridici în viață, numărul prietenilor crește în progresie aritmetică, iar numărul dușmanilor în progresie geometrică.

— Atunci ce-mi mai rămîne din viață ? întrebă el cu ochii fierbinți de lacrimi.

— Îţi rămîne totul, căci îşi rămîne amorul, replicai scurt, privindu-l în ochi. Fructul frumosului, arta, s-a creat numai sub înrîurirea amorului. Scoate frumuseţea vieţii din chiar izvorul ei şi înconjoar-o de atîta poezie, încît să trăieşti într-o beţie sufletească ; să mori purtînd pe buze surîsul senin, nealterat de tristeţe şi urîciune ; să duci în lumea de dincolo întipărirea olimpiană a unui zeu.

„După cum este natura substanţei să existe, este în natura amorului să creeze şi să distrugă. El e marele Demiurg, care plămădeşte lumile şi le nimiceşte singur, fără nici un scop, doar pentru plăcere. Voluptatea este scopul naturii însăşi, care altminteri nu cunoaşte scop. Totul în haos e atracţie, încrucişare, armonie, amor. Totul simte impulsul unei plăceri : corpuri cereşti, vegetale, animale. Prin ea şi pentru ea lumile mor şi se nasc. Poate că voluptatea creaţiei este un motiv unic pentru spasmul lui Dumnezeu".

„Să nu concepi amorul ca pe o voluptate brutală, care atinge numai suprafaţa fiinţei. Să-l înţelegi în epicurian superior : ca pe o plăcere în care se integrează toată activitatea vitală. Inteligenţă, sensibilitate şi voinţă, totul pentru amor. Corp şi spirit, amîndouă în slujba amorului. Să nu depăşeşti, nici să denaturezi legile firii, din respect pentru frumos. Să nu calci nici toate legile societăţii, nu din respect pentru turma constituită, ci din teama sancţiunii externe, care ţi-ar tulbura ordinea vieţii...

Andrei Rădeanu mă privi cu ochi imobili.

— Spre ce prăpastie mă sfătuieşti să merg ?... zise el rar.

— N-ai să regreţi nimic ! replicai cu o scînteiere în ochi. Şi în mormînt te va urmări amintirea posesiunii unei femei.

— Nu-mi voi rîndui viaţa pentru voluptăţile mormîntului, răspunse poetul. Să revenim la subiectul de adineauri. Gloria este plăcerea născută din buna părere a altora despre noi. Mulţumirea adevărată ne-o dă numai acea stare de suflet, care ne permite să avem noi înşine despre noi o bună părere, ceea ce e mai uşor. Orice om, prin chiar natura lui, este înclinat să aibă o bună părere despre sine şi să-şi contemple forţa virtuţilor.

— Îndeosebi, imbecilii excelează prin buna părere ce au despre ei înşişi !

— Dar amorul nu pretinde oare buna părere a altora despre noi ? Tot gloria este mai demnă de rîvnit.

— În cel mai bun caz, urmai, gloria aduce satisfacţii tîrzii, în epoca oribilă cînd totul e veşted, cînd amintirea se lasă grea ca o piatră, grea de regretele unui trecut ireversibil. Inteligenţa se maturizează abia atunci cînd îmbătrîneşte sufletul şi se distruge trupul. Natura a pus un raport invers în dezvoltarea acestor doi factori. Plăcerea este în funcţie de suflet, iar sufletul îşi trăieşte deplina splendoare în tinereţea trupului. El e plăcerea, el e realitatea absolută şi adevărată, care nu cere aprobarea nimănui, nu e în funcţie de nimeni, decît de tinereţe. Dragostea este elixirul vieţii.

„Nu căuta în viaţă plăcerile care atîrnă de părerea altora. În amor nu se cere consimţămîntul femeii, ci se smulge... Fugi de tot ce cere aprobarea mulţimii. Gloata vulgară profanează totul. Nu pierde nici o clipă ce-ţi poate aduce voluptatea. Fericirea îţi surîde pentru puţină vreme. Priveşte în jurul tău, în tine însuţi degradarea materiei, care mînă totul spre iremediabila moarte".

— Am înaintea mea o viaţă de străbătut. E timp pentru toate.

— Cînd vei fi străbătut-o, vei vedea că timpul amorului a trecut. Îmbrăţişează-l cît nu e tîrziu. Stelele or să lucească şi tu nu vei mai fi. Natura îşi va înflori etern culorile ei şi tu nu vei mai fi. Totul va dura pe lume, numai tu nu vei mai trăi odată tinereţea ! Îmbătrîneşti în fiecare zi cu douăzeci şi patru de ore. Soarele a răsărit şi a apus : cînd s-a arătat iarăşi la orizont, eşti cu o zi şi o noapte mai aproape de groapă. Oricît te-ai ascunde în nepăsare, nu vei scăpa de frămîntările vremii. An după an se adaugă, trece ca o clipă, vezi cu groază cum îţi sporeşte vîrsta şi-ţi scade viaţa. Cînd vei deveni o zdreanţă veştedă, tîrîndu-te ca o reptilă, atunci vei înţelege cît preţuieşte această scurtă aurora.

Rădeanu se ridică palid de pe scaun.

Gemu :

— Taci !

Apoi adăugă :

— Văd imaginea unui bătrîn, avînd trăsăturile mele. Îmi fulgeră prin creier tinerețea mea pierdută, idealurile sfărîmate, scurtimea vieții, ideea morții, care pînă azi n-a avut pentru mine un înțeles. Părea o noțiune care s-ar fi raportat tuturor, afară de mine. Am trăit în semiinconștiența nemuririi.

Începură să-i clănțăne dinții. Mă apucă de braț, întrebîndu-mă febril :

— Ce să fac ?

— Să cultivi femeia.

— Nu cunosc nici una, îmi răspunse naiv. Afară de ea, n-am iubit niciodată cu adevărat.

— E singurul lucru inteligent pe care l-ai făcut. Continuă-l.

— N-ai zis tu că-mi rămîne amorul ? mă întrebă el încruntat.

— Pînă acum nu s-a inventat un alt termen, ca să exprime ceea ce nu există. Oamenii numesc amor un fel de tulburare nervoasă, care face pe indivizi mai răi, sau de obicei, mai proști. Un bărbat și o femeie nu consimt să se posede, pînă nu-și spun timp de cîteva zile o cantitate de minciuni, și nu se despart pînă nu-și spun timp de cîteva luni o cantitate oarecare de adevăruri.

— Și totuși, întîmpină el visător, ce sublimă trebuie să fie dragostea unei femei ideale !

— Toate femeile sînt ideale ! Dragostea implică o miopie specială, care face pe om să vadă o creatură excepțională, acolo unde natura n-a pus decît eterna ei banalitate. Cu toate acestea, nu văd nici un pericol în a fi iubit de femei, decît că ajungi să le disprețuiești mai curînd. În genere, poți fi iubit de toate femeile, dar cu o singură condiție : să nu iubești pe nici una.

— Să rămîn o viață întreagă cu sufletul sec ? Asta nu voi putea ! Abia aștept să-mi simt sufletul îmbătat de un alt amor.

— E dat de soartă ca omul să-și facă nenorocirea cu mîna lui ! zisei aprinzînd liniștit o altă țigară și plimbîndu-mă cu pași rari prin odaie. Te vei convinge mai tîrziu, după ce vei mai fi iubit, că maximum de plăceri și optimum de avantaje poți trage din amor, știind să te faci iubit fără să iubești.

„De altminteri, nu e neapărat necesar să iubești, ca să capeți adorația femeii. Femeia cere să fie posedată și mințită. Minciunile sădesc în sufletele noastre convingeri nestrămutate. Și la temelia consolărilor stau tot minciunile. Să dai femeii cît mai multe iluzii, plus o cantitate mijlocie de suferință. Dacă ai realizat acest lucru, poți face și pasul capital : să o înșeli".

— Taci ! Ești un tip oribil.

— Oribilă e numai fidelitatea, căci e tot una cu lipsa de fantezie, răspunsei eu oprindu-mă gînditor în mijlocul camerei. Oamenii care iubesc o singură femeie sînt ca aceia care au citit o singură carte : nu o uită niciodată. Tocmai aceasta e vulgar în dragoste : obsesia amintirii, — căci îți face sufletul incapabil de noi impresii.

— Atunci ar urma să nu-i pretind nici femeii fidelitatea ! strigă el revoltat.

— N-ar urma deloc, i-am replicat. Este o consecință pe care nu o văd necesară. Poți pretinde fidelitatea, fără să fii tu fidel. De fapt, nu e un lucru prea drept, dar omul e un animal plin de prejudecăți : ține la credința femeii, cum ține la un cățel sau la stima societății : nu-i servesc la nimic, dar nu se poate lipsi de ele.

— Dar asta nimicește orice respect pentru femeie ! murmură poetul înlemnit.

— Nu pot suferi femeile pe care sînt nevoit să le respect. Respecți femeia, cînd e suficient de urîtă ca să n-o poți dori. Respectul e tăcerea față de persoanele cărora nu le poți spune că le disprețuiești, sau le compătimești. Același lucru cu femeile bătrîne, căci acesta e cusurul fundamental al femeii : îmbătrînește și devine respectabilă. Contrar bărbaților, care devin mai puțin vrednici de respect pe măsură ce îmbătrînesc ! Dar să lăsăm femeile : nu sînt interesante decît în pat. Și asta nu întotdeauna. Depinde de... pat.

— Ei nu ! izbucni el plin de indignare. Îți mulțumesc

de sfaturi. Tu reduci viaţa sentimentală la animalitate. Ai zis adineauri **homo homini lupus.** Dă-mi voie să caracterizez filozofia ta cu o maximă asemănătoare : **homo mulieri porcus.**

— Oamenii obişnuiesc să se compare cu animalele ; dar acestea au dreptul să se simtă jignite de apropiere. Totuşi, maxima ta n-o primesc. Ceea ce mă dezgustă în ea e faptul că este exactă. Realitatea ni se pare urîtă, fiindcă e... reală. Suferim de pe urma monotoniei. Sufletul nostru împodobeşte natura cu frumuseţi ireale, pentru ca în contrast cu realitatea adevărată să găsească noi prilejuri de a suferi. Viaţa n-are preţ decît în măsura necurmatei schimbări de decor. Şi raţiunea devine imposibilă, cînd vrea să rămînă strict raţională. Raţiunea mai este antipatică, fiindcă sfîrşeşte întotdeauna prin a înţelege... Ea răpeşte vieţii misterul şi poezia netăgăduită a ignoranţei.

„Dar fericirea se abrutizează în simplitate. Omul nu e pe deplin fericit, nici pe deplin înţelept, decît cînd este pe jumătate nebun. Aruncă ideile preconcepute şi avîntă-te în complexitate ! Se poate întîmpla să găseşti fericirea. Nu căuta perversitatea şi extraordinarul, căci rişti să găseşti platitudine. Cîteodată banalul oferă o latură interesantă. Plictiseala are acest lucru caracteristic, că după ce o alungi o regreţi. Ca şi cu amantele pe care ai încetat de a le iubi. Ruinele se agaţă cu înverşunare de inimă. Nu mai aştepta, grăbeşte-te cît îţi surîde norocul : toată lumea femeilor îţi aparţine !

— Dar dacă voi găsi o fecioară neprihănită, care va fi vrednică de infinita mea adoraţie ?

— Toate se cred demne de aşa ceva ! murmurai eu cu un zîmbet.

— Presimt că va fi una, una singură care nu va minţi, afirmă el cu căldură. Iubirea adevărată se întemeiază numai pe sinceritate.

— Se poate, i-am zis după o şovăire. Femeia rămîne o veşnică surpriză : e în stare să spună şi adevărul. De altfel, sinceritatea în amor este chestiunea unui moment de excitaţie fizică. Un anumit îmbold al sîngelui, cînd stai alături de femeie, are o repercusiune directă asupra

inimii... Sînt singurele clipe cînd eşti cu adevărat sincer !

— Să-mi spună adevărul din toată inima, fără interes, şi simt că o voi iubi pînă la ultima mea suflare.

— Fără interes nu se spune adevărul, dragul meu. Interesul există. Femeile au darul de a confunda iubirea cu căsătoria ! Cu rarele excepţii ale femeilor superioare... am adăugat eu, cu mintea bîntuită de imaginea Anei. Rolul bărbaţilor este să le arate că nu e unul şi acelaşi lucru. Trist e faptul că femeile nu sînt niciodată convinse, iar bărbaţii ajung prosteşte la căsătorie. De acest lucru să te fereşti mai grozav decît de morala filozofică. E o calamitate căreia poţi să-i preferi orişice : chiar sinceritatea în amor !

Andrei Rădeanu căzuse pe gînduri, cu fruntea adîncită în palme. Creierul lui era frămîntat de un haos de impresii nedesluşite. Pricepeam că mintea îi fierbea în clocote, iar în inimă simţea o sfîşiere de moarte.

Abia ridică ochii asupra mea şi murmură înfricoşat :

— Ce otravă s-a putut strecura în inima ta, de a înveninat pînă şi izvoarele vieţii morale ?...

Nu-i răspunsei de-a dreptul, ci privindu-l rece în ochii lui abătuţi, îl întrebai :

— Ai mîncat vreodată pîinea muiată în lacrimi ?

— Nu.

— Atunci n-ai să înţelegi. Cît am fost idealist, dezinteresat şi iubitor de oameni, viaţa şi oamenii m-au călcat în picioare. Ei m-au distrus, bucată cu bucată. Sînt opera lor. Dar fiindcă n-am vrut să mă las biruit, mi-am impus o linie de conduită superioară : mi-am călit sufletul în apă moartă şi apă vie, dintre vîrfuri de munţi, din apropierea trăznetelor. Da, viaţa mea este o convulsiune, fiindcă n-am primit-o pe de-a gata, ci am făurit-o din chinuri. Ca să nu-mi calc onoarea, ca să ajung şi să iau înaintea celor ajutaţi de soartă sau de sfînta prostie umilită, mi-a trebuit un joc de scenă, care a făcut din spiritul meu numai flacără incandescentă, flacără ce va sfîrşi prin a mă consuma...

— Dar cu inteligenţa ta, poţi rîvni la un destin cît de cît nobil.

— Desigur. Acum rîvnesc ! Am şi făcut primii paşi.

Cînd voi căpăta grade în carieră şi ani în viaţă, voi fi om politic şi voi vorbi de morală ! Pînă atunci, dragul meu, sînt amabil cu toţi, fiindcă îi disprețuiesc pe toţi, şi izbutesc să nu ridic împotrivă-mi dușmănia oamenilor care mă urăsc. Să învinge societatea cu armele ei, şi natura cu propriile-i forţe, canalizate. Aventurile femeieşti sînt un cîmp de exerciţii excelent : ele servesc şi pentru plăcere, şi în experienţa faţă de oameni. Succesele în acest domeniu îţi dau în celelalte un fel de siguranţă, de sentiment al dominaţiei, care te face curînd să cîrmuieşti voinţele celorlalţi. Să nu te îngrijeşti de partea morală. Morală este viaţa cu puterile ei : natura, femeia, curajul, inteligenţa, — sacrificiul, dacă vrei. Imorală e prostia, laşitatea, fățărnicia ; e imoral ceea ce e urît, ipocrit şi prost. Eu sînt individul cel mai moral, după morala naturii. Muncesc, ca să fiu cu poporul ; gîndesc, ca să nu fiu cu aristocraţia, şi mă dedau plăcerii, pentru că sînt filozof. Asta e, ca s-o ştii.

Suna-i feciorul să ne aducă o sticlă de Bourgogne, spre a serba prima noastră lecţie de morală. Andrei Rădeanu se ridicase în picioare. Se plimba rar prin odaie şi privea din cînd în cînd rafturile cu cărţi. Se opri apoi înaintea mea, cu mîinile la spate, şi-mi zise zîmbind :

— Tu nu eşti nici măcar imoral ; eşti amoral. Dar eşti admirabil ! Nu ştii cum aş vrea să-ţi semăn.

— S-a făcut ! îmi zisei în sinea mea. Acum la lucru...

Şi rostii cu glas tare :

— E lucrul cel mai uşor, dragă prietene. Numai să vrei. Ia să bem un pahar. Aşa-i că e bun ?

— Excelent ! făcu poetul.

— Iată un prim element al plăcerii. **Exempla docent !** Nu erai tu apologetul alcoolului ? Ori teoriile sînt bune de debitat numai în saloane ?...

Andrei rîse şi-şi mai turnă un pahar.

— Decît te-ai jeli ca o babă, adăugai eu, fiindcă ai pierdut o femeie, mai bine ai căuta satisfacţiile tari ale vieţii. Şi cum totul începe de la abecedar, ia plăcerea de la elementele simple. De pildă, prima oară cînd voi veni la **Casino Montmartre,** să te găsesc cu şampanie pe masă şi femei de gît. Să pot zice : bravo !

— Asta era vocaţia mea naturală ! suspină poetul cu regret. Dar **cu ce** s-o urmez ?

— Cum cu ce ?...

Rădeanu făcu, prin frecarea policelui de arătător, semnul că n-are bani.

— Bine, dar tu nu munceşti ? Nu cîştigi ?...

— Eu să muncesc ?... Dar cînd am mai muncit ?

— Tatăl tău, consilierul de Curte, ştiu că e bogat.

— A ! făcu el cu o scrîşnire de ură. Nu crapă, nu vrea să crape scorpia bătrînă ! Mă ţine mai rău decît pe un cerşetor. Am încercat să-l omor... Dar degeaba. Era la băi, — îşi făcea cura pentru boala de inimă, — cînd i-am trimis o telegramă, bineînţeles mincinoasă : **Vino, Petre a murit.** Petre e fratele meu mai mare, copilul răsfăţat al bătrînului. Ce crezi că a făcut ? A venit într-un picior de la băi, ca să-şi îngroape, — credea el, — odrasla, şi n-a avut nici pe dracu ! Mă îngroapă şi pe mine, banditul !

— Uite, Andrei, făcui cu un gest discret. Ca să-ţi arăt că-ţi sînt prieten, ţine banii aceştia...

— Dar...

— Nici un dar. Ai în mine un sprijin oricînd.

— N-am să ţi-i mai pot da înapoi !

— Ai să mi-i dai. Du-te, petrece cu femei, fii vesel, să nu te mai văd în starea asta de suflet. Dar să n-o iei **de la început** cu opiu şi eter... Fii moderat. Ne-am înţeles ?...

— Îţi mulţumesc ! exclamă el emoţionat, strîngînd banii cu o lăcomie sălbatică. De-acum să mă vezi ! Ha ! Am să mă refac sufleteşte, am să trăiesc numai în adierea amorului, să devin un Don Juan ! Asta place femeilor, ai dreptate tu. Aşa e, în felul ăsta o să ţină şi Ana seamă de mine... Am s-o fac să se tîrască la picioarele mele, să-mi cerşească dragostea, iar eu s-o resping !...

— Noroc şi să fie într-un ceas bun ! îi urai.

...Şi Andrei plecă fericit.

— Uf ! Am dat la o parte buturuga din drum, gîndii eu.

Şi sunai feciorul :

— Barbule, aruncă paharul din care a băut imbecilul ăsta !

CAPITOLUL VI

XLVI

Ianus clipi din ochi şi încă o filă din cartea vieţii căzu.

Intrasem în anul una mie nouă sute şase.

Nu mi-am întrebat ursitoarele.

Ca un clopot ce bate la poarta destinului, nu vreau să ştiu dacă ivirea acestui an va suna de bucurie sau de alarmă.

O, tinereţe ! O, timp al iluziilor sterpe ! O, vîrstă a inocenţei cerebrale, cînd crezi că enigma universului stă în măduva spinării. Şi totuşi, anotimp unic al fericirii !... Ce-mi pasă dacă lucrul făurit din neant — iluzia — se întoarce în neant !... Clipa cînd o sorb e divină, şi toate înţelepciunile lumii nu pot da o asemenea clipă. Ca altădată lui Baltazar, ursita poate să-mi scrie cu mînă de foc fatidicele cuvinte „Mane, Tekel, Fares", şi nu mă înspăimînt de judecata de apoi. Voi bea din vinul fericirii, şi în urmă să vie **dies irae**, pe care nu vreau s-o prevăd, nici s-o schimb.

Dar să urmărm firul Ariadnei, ca să găsim fiara cu chip de om şi trup de animal, ce ni se arată în labirintul vieţii sub forma destinului.

În seara ajunului Bobotezei, familia Vlad poftise la o mică sindrofie mai mulţi musafiri şi rude. Sînt vrednici de amintit : clasicul Flaviu Răcăuţeanu, familia generalului Corduneanu, — fără generala, care se îmbolnăvea cînd trebuia să vină în vizită la viitoarea ei noră, — nedespărţitul Karl Müller, Andrei Rădeanu şi alţii.

Dintre fete ajunase numai Angela : ea se rugă în fiecare seară pentru păcatele săvîrşite, şi pentru acelea ce avea de gînd să mai săvîrşească.

La miezul nopţii, Ana propuse să ne citim soarta în cositor topit şi în oglinda magică. Fata din casă se prăji o oră la gura sobei, ca să topească fiecăruia cositorul prevestitor de noroc. Metalul turnat în apă năştea forme bizare, dantele înflorite, arabescuri şi turnuri gotice, în care se putea găsi răspuns pentru întrebarea din inima fiecăruia. Toate trei surorile erau dibace în tălmăcirea florilor metalice, în care vedeau tot ceea ce poate vedea închipuirea unei fete tinere în noaptea de Bobotează.

După aceasta am început jocul imaginii. Se făcea în două feluri : sau într-o oglindă aşezată între două lumînări, sau în fundul unui pahar, în care se aruncă un inel de aur. Cei mai mulţi au ales metoda paharului, ca fiind mai lesnicioasă. Eu şi cu Ana am ales oglinda.

Ne-am închis fiecare în cîte o cameră, am stins lumina, am aprins două lumînări şi am început să privim.

Cum am aflat în urmă, Ana a adormit după un sfert de oră şi n-a mai văzut nimic.

Eu, mai familiar cu destinul, l-am silit să mi se arate. Şi mi s-a arătat.

După o jumătate de ceas de contemplare în luciul geamului, am început să văd.

Curat vorbind, am început să nu mai văd nimic, căci o ceaţă groasă întunecă sticla oglinzii. Era o nebuloasă, care se mişca şi se topea ca norii.

Negura mi-a tremurat cîtva timp înaintea ochilor. Am văzut apoi o formă rotundă, la început nelămurită, rostogolindu-se în nebuloasa primitivă. Treptat, forma prinse să se limpezească, şi după altă trecere de timp am văzut că sfera aceea mişcătoare era **globul pămîntesc învîrtindu-se în spaţiu.** Priveliştea avea o perspectivă vastă, ca în însuşi mijlocul naturii. Pămîntul se învîrtea în jurul axei sale, ca o planetă cuminte, ascultător de poruncile Tatălui ceresc. Pe coaja lui, ca pe mapamondurile geografice, se desenau contururile continentelor şi se întindea nemărginirea apelor. Haosul era infinit, iar bătrîna Terra, înconjurată de atmosfera ei albastră, părea un accident în haos.

Priveam curios fotografia cinetică a globului, şi un gînd îmi veni : să caut locul nostru pe pămînt. Cercetarea era anevoioasă, fiindcă astrul se învîrtea repede, şi imaginea odată prinsă dispărea cu iuţeală instantanee.

Mi-am rătăcit o clipă privirile, şi cînd m-am uitat iarăşi în oglindă, pămîntul dispăruse.

Viziunea aceasta n-a impresionat pe cît mă aşteptam. Toţi însă s-au grăbit să-mi prorocească semn de fericire şi prosperitate. Lipsea numai viaţa lungă. Dar viaţa lungă nu este întotdeauna fericirea. Mai curînd dimpotrivă. Domnul Vlad spuse flegmatic, trăgînd din trabuc :

— Asta e viziune de profesor de geografie.

Karl Müller arăta o puternică emoţie intelectuală. Mă întreba mereu, cerîndu-mi amănunte, şi exclama cu o mirare deosebită :

— Sehr interessant ! Wunderbar !

Singur Andrei Rădeanu rosti mohorît :

— Nu e bine cînd visezi pămînt...

La plecare, fetele mi-au dat cîte un căpătii de busuioc, şoptindu-mi :

— Să mă visezi.

În noaptea aceea n-am visat nimic.

De bună seamă, am spus a doua zi fiecărei fete că am visat-o noaptea întreagă, înflorind mînciuna cu poezia de rigoare şi cu insignele veşniciei. La această mărturisire, Ana m-a strîns în braţe şi m-a sărutat cu buzele ei fierbinţi de iubirea nemuritoare, rugîndu-mă să-i jur pe sfîntul amor că nu ne vom despărţi niciodată. Cum aş fi putut să nu-i jur, cînd ochii ei făgăduiau toată fericirea destinată unui om pe pămînt ?

Angela a zîmbit cu surîsul ei sceptic, părînd că zice :

— E atît de frumos să ne înşelăm cu speranţe imposibile !

Olga m-a privit o clipă cu ochii tulburi, apoi a izbucnit în plîns, potolindu-se o clipă ca să se pornească iarăşi. Mîngîierile mele nu i-au putut smulge taina acestor lacrimi, ce curgeau ca din fîntîna nesecată a durerii. De altminteri, de cîteva zile băgasem de seamă o schimbare în voioşia obişnuită a Olgăi. Tăcea ore întregi, căuta singurătatea, ochii ei mă priveau fix, şi nu o dată am surprins lacrimi în aceşti ochi dragi, în care citisem de atîtea ori extazul fericirii.

Trei zile după această petrecere aveam întîlnire cu mica Olga la Cythera.

Îi cerusem întîlnirea în noul cuib, în care ea nu călcase niciodată, ca s-o iscodesc. Tristeţile ei mi se păreau suspecte, şi întîmplarea cu Ghiulerica nu era îndeajuns să le lămurească. Îmi făcea impresia că Olga ghicise prin instinct — sau poate era informată — ce individ periculos era omul pe care-l iubea. Privirea ei se îndreptă asupră-mi cu un fel de spaimă, în care rareori mai străbătea iubirea. Mîndria personală îi poruncea să-şi înăbuşe dragostea, şi din lupta cu ea însăşi izvorau supărări şi lacrimi. Din ce puteam citi pe figura ei — şi eu nu mă înşel în asemenea lucruri — aceasta era starea de suflet a Olgăi.

Ana îmi făcuse o mărturisire şi mai gravă. Anume intrînd odată la mine în casă, a fost observată de Olga care tocmai ieşea în oraş ! Nu era absolut sigură, dar aproape... Cu toate că în purtarea ei Ana nu văzuse nimic deosebit, fapt este că de atunci, sub felurite pretexte, Olga îmi refuzase hotărît orice întîlnire. Nu o mai vedeam. Temindu-mă că poate a aflat totul şi urzeşte vreo răzbunare, se impunea să am cu ea o explicaţie. Cu multă greutate, am izbutit s-o conving.

Fiindcă nu cunoştea Cythera, ne-am întîlnit în stradă şi am mers împreună, în trăsură închisă, la locul hotărît.

Ca de obicei, Olga se aşeză în faţa locului. Binişor, i-am scos pălăria, manşonul, blana, i-am cuprins capul în mîini şi am sărutat-o lung pe gură. Cînd am ridicat ochii, în pragul odăii de culcare se afla Angela Vlad.

— ...Visez urît, mi-am zis, şi mi-am trecut mîna pe frunte.

Socotii o clipă că este o viziune din noaptea de Bobotează. Dar ţipătul Olgăi mă încredinţă că arătarea era vie.

Angela era îmbrăcată ca de oraş şi purta un voal des pe faţă. Şedea rezemată de zid, cu ochii pe jumătate închişi. Îi întrezăream şi tremurul buzelor palide. Olga sărise în picioare, galbenă ca ceara, şi-şi ascunsese obrazul în mîini. Am avut impresia că voind să cobor o treaptă, am călcat în gol. Inima mi se oprise şi tot sîngele vinelor mele se sui în obraz. Creierul mi se zbătea, zvîcnea. În cele cîteva secunde, îmi făcui mie însumi impresia unui om cu situaţie în lume, şi care, într-un salon unde a cules admiraţie, a fost prins furînd ceasornicul unui musafir.

ILIE GINA
Bibl. pers.

Mi se părea că toată lumea mă privește, e martoră la rușinea mea. Priveam înainte cu o uitătură stupidă ; aveam aerul că aștept poliția să-mi pună cătușele de mîini. Mă gîndii :

— Cum a aflat de întîlnire ? Ori s-au învoit amîndouă ?...

Cu gura arsă, cu glasul sugrumat, o întreb pe Angela :

— Ce cauți aici, domnișoară ?

Forma femeiască se desprinse din cadrul ușii și Angela răspunse uscat :

— O scurtă explicație.

Privirile ei de cicoare se îndreptară spre Olga. Îmi fulgeră prin minte :

— Sînt pierdut. Ana va afla tot.

În fața iremediabilului simții o sfîrșeală de moarte, apoi brusc, o tărie nebănuită. Încruntat, cu ochii plutind în sînge, m-am întors spre Olga, întrebînd-o cu voce șuierătoare :

— V-ați înțeles amîndouă ca să mă prindeți ?...

Olga bîlbîi :

— Nu știu nimic...

Ființa ei mică tremura, buzele i se încrețiră ca pentru plîns. Angela replică :

— Nu vreau nimic de la tine, surioară. Voiesc să lămuresc situația noastră față de domnul Scudrea. Desigur, tu n-ai știut că domnul este prietenul meu de inimă, după cum nici eu n-am știut că tu ești amanta lui.

Am privit pe Olga în față în clipa acestei mărturisiri. Dar am întors capul, neputînd îndura privirea inexprimabilă a acelor ochi, deschiși acum în fața întregului adevăr. Am auzit numai trupul prăbușindu-se pe sofa și zgomotul plînsului sfîșietor.

Printr-o asociație lipsită de înțeles, mi se perindă prin minte toată viața mea... Și situația acestor două femei rănite îmi dădu o beție de orgoliu. Dar sentimentul acesta făcu loc altuia.

— Ana va afla, va afla cu siguranță, îmi ziceam frămîntat. Una din aceste femei îi va spune. Ce e de făcut ?...

Olga plîngea, cu trupul scuturat de suspine. Angela

mă privea cu o uitătură stinsă, răzbunată de ură. Am întrebat-o surd :

— Ești mulțumită de ce ai făcut ?

Buzele ei exprimară dispreț și durere. Scrîșni :

— Ești un monstru !

Statura ei imperială punea un zid de gheață între mine și ea. Figura-i părea scăldată în fiere.

I-am zis înnăbușit :

— Monstru sau nu, dar nu e delicat ce ai făcut... și nici prudent. Trebuia să te convingi, să taci și să te desparți. Ar mai putea afla și familia ta. Ar fi rușine.

Buzele-i albe se destinseră într-o tremurare :

— Ei și ?

— Nu-ți pasă ?

— Dezonoarea te-ar lovi pe dumneata, șuieră ea palidă. Vei avea disprețul tuturor, cum îl ai pe al meu și pe al Olgăi.

— Nu anticipa asupra sentimentelor altora. Ascultă mai bine ce te rog, ce-ți recomand.

— Îți recunosc cinismul.

— Țin să nu știe nimeni, absolut nimeni ce s-a petrecut. Vreau să mă bucur în casa voastră de aceeași încredere. Dacă nu vei putea suporta vizitele mele la voi, ești liberă să nu apari... Dacă cineva din familie află, va afla și Mircea Cordunenu.

Ființa ei tresări de mîndrie indignată. Fața-i păli și mai mult, buzele-i se strînseră, apoi azvîrliră sugrumat :

— Lașule !

Și capul îi căzu pe spate. Un oftat greu îi străbătu pieptul, apoi zise cu o hotărîre voită :

— Fie. Spune-i lui Mircea Corduneanu. Te cred capabil de orice.

— Bine. Va afla chiar în astă seară, i-am răspuns eu simplu.

Am privit ceasornicul :

— Mai ai timp de gîndit o oră, am adăugat. Hotărîrile romantice sînt ridicole. Nu văd interesul de a stîrni un scandal.

— Vei fi urît şi dispreţuit de toţi, zise ea în freamăt.

— Pînă astăzi, nici un om n-a murit de dispreţ. Ceea ce mă doare este că isprava mea va fi primită de lume cu zîmbete. Numai voi veţi avea de pierdut. Mi-e milă de tine, Angela mea. N-aş voi să-ţi fac rău. Scandalul va deveni de domeniu public, viitoarea ta soacră îl va împrăştia la cele patru puncte cardinale. De ce să-ţi strici partida de căsătorie ? Ce ruşine vei arunca asupra întregii familii ! Tatăl tău, Ana, Olga, tu, toţi veţi fi compromişi. Nu apărea dezonorată înaintea lumii. Haide. Chibzuieşte serios şi nu te lăsa tîrîtă de poezia unei trufii fără rost. Sora ta plînge. Spune-i o vorbă caldă, înţelegeţi-vă cum să ascundeţi mai bine, mai hermetic această întîmplare. Cinci minute au trecut, ora se apropie. Du-te...

Angela se înţepenise în faţa mea. Fiinţa ei părea topită în ură. Ochii-i cereşti vărsau venin, gura-i era crispată de un zîmbet rău.

— N-ai grije, zise ea cu dispreţ crud. Nu mă voi ocupa de fiinţa dumitale ; eşti cea mai josnică creatură din lume. Nu mai exişti. Nu te cunosc.

Am ridicat din umeri şi m-am îndreptat spre fereastră. Mă rezemai cu cotul de firidă şi mi-aprinsei o ţigară.

În stradă, fulgii de zăpadă cădeau molcomi pe trotuare, pe vehicule, pe călători, acoperindu-i de petale fine. Turla unei biserici se împodobise cu o căciulă de omăt, de deasupra căreia ieşeau braţele crucii, ca o mînă ce binecuvînta oraşul.

Cele două femei îşi amestecau acum lacrimile. Olga plîngea cu sughiţuri mărunte. Cînd şi cînd, izbucnea în hohote pustiitoare. Auzii glasul Angelei :

— Linişteşte-te, Olga. Să mergem, căci se înserează. Să părăsim mai repede casa asta a ruşinii. Haide, fii cuminte.

Le-am auzit ridicîndu-se, îndreptîndu-se spre uşă. Olga mai suphiţa cîteodată, în cascade. Plecară. În curînd, nici un zgomot.

Trăsurile uruiau pe stradă. Copiii strigau ziarele de seară. Zăpada cădea mai deasă, mai compactă. Un vuiet lung vestea că se pornise crivăţul.

XLVII

Cînd paşii celor două femei nu mai răsunară pe vestibul, mă întorsei în mijlocul odăii. Mai presus de orice, simţeam bucuria întunecată că Ana nu va şti niciodată nimic.

— Voi păstra cel puţin pe Ana, îmi ziceam. Olga se va întoarce repede. Cu oarecare sforţare voi recăpăta şi pe Angela : o am în mînă.

Pentru un moment nu mi-am pus întrebarea dacă voi fi atît de mişel, încît să mă folosesc de secretul ei, ca să o redobîndesc. Dar am adăugat îndată :

— Nu e nici o grabă. Să lăsăm să se aşeze apele.

Mă oprii lîngă divan, gîndind. Doream să-mi dau seama de gravitatea celor petrecute şi să văd ce-mi rămîne de făcut. Însă nimic nu mă deslusea. Totul ajuta parcă să mă tulbure, să mă încurce mai rău. Devenii nervos, nemulţumit. Raţiunea îmi strica impresiile şi judecata. Îmi trecui mîna pe frunte.

— E necesar să mă îmbăt, ca să pot vedea limpede, îmi zisei. Dar aceasta nu aici, ci la mine acasă.

Odată ajuns acasă, am scos o sticlă de lichior şi am băut o cantitate destul de mare. Mă simţii deodată bine dispus. Totul împrejurul meu se lumină... Orice negură se risipise, şi acum vedeam clar în inima mea şi în cugetul meu...

M-am întins pe sofa, pironindu-mi privirile în portretul fratelui meu.

— Eşti mulţumit de mine, bătrînule ? îl întrebai.

Un rîs uscat îmi răspunse dintr-un colţ al odăii...

Mi-am rotit privirile împrejur, dar nu era nimeni.

— Este ecoul rîsului meu, am gîndit.

Şi mă uitai din nou la portret. Fratele meu rîdea...

Mi-am aprins o ţigară şi am rostit :

— Fii serios .Morţilor nu le şade bine să se strîmbe.

Îmi trecui mîna pe frunte, căci îmi simţeam capul greu, şi mi-am îndreptat iarăşi ochii spre tablou. Nu mai era nimic. Portretul privea înainte cu eterna-i indiferenţă.

— Am vedenii, îmi zisei eu.

Şi izbucnii în rîs.

Dar pentru a doua oară rîsul uscat îmi răspunse...

Am sărit în picioare, neputînd să-mi birui un sentiment de necaz. Întunericul creştea. Umbrele amurgului aruncau asupra tabloului o perdea de abur. Prin sita de negură, capul rînja...

Rămăsesem cu ochii la gura hidoasă. Am mai golit trei pahare şi m-am simţit mai întremat. Priveam împrejur, desluşind tot mai greu mobilele, peste care se aşternea noaptea. Am încercat să cînt, şi vocea mea sună fals. Mă simţii deodată foarte iritat, foarte nemulţumit. Parcă îmi lipsea ceva, şi nu ştiam ce. Trosnii din degete, de ciudă. Fără voie îmi îndreptai iarăşi ochii spre tablou, şi cu uitătura ţintă într-acolo, am golit două pahare de liqueur. Simţînd că mă împleticesc, am căzut pe divan. Ochii mei se întorceau necontenit spre fratele meu.

— Acolo, lîngă tîmplă, avea o gaură roşie de mărimea unui ban. Pe acolo a intrat moartea, oaspetele care nu mai părăseşte domiciliul... He-he !

Am început să rîd, idiot. Rîsul uscat îmi răspunse, dar portretul nu se mai vedea în întuneric. Noaptea mă împresura de pretutindeni. Mîini nevăzute păreau că se întind să mă apuce de păr... Piepturi păreau că respiră aproape de mine... Aveam impresia că un monstru iese de sub pat... Noaptea creştea...

M-am lungit pe divan, dorind să adorm Dar creierii îmi zvîcneau atît de tare, încît mi se părea că mă saltă un val uriaş, care mă urcă şi mă coboară.

Deodată, peretele pe care era agăţat tabloul se urni înspre mine. Mă ridicai în coate... şi am sorbit trei pahare dintr-o înghiţitură. Zidul era acum aproape de tot. Portretul se afla la două palme de mîna mea. Mă privea cu ochii mohorîţi, palid ca un stîrv. Îi fixam tîmpla, unde avusese gaura roşie, de mărimea unui ban... Am bîiguit, cu gura cleioasă :

— Fugi...

Am pus de astă dat sticla la gură. Acum tabloul mă apropiase de tot. Ochii lui revărsau asupra mea o noapte de cenuşe. I-am strigat, bîlbîind :

— Fugi, dobitocule... Te dau jos din cui...

Şi am apucat sticla ca să-l lovesc.

Dar în acel moment mă simţii apucat de braţ, şi un glas omenesc îmi zise rîzînd :

— Eşti un caraghios ! Te-ai îmbătat şi ţi se pare că vorbeşti cu tablourile ! Ha-ha-ha !...

Şi prin bruma nopţii desluşii chipul lui Andrei Rădeanu, în faţa mea.

— Tu erai ? Idiotule ! bombănii necăjit. Ce mai vrei ?...

— Hai să mai stăm de vorbă. Tot m-ai luat drept tablou ! adăugă el cu vocea împleticită. Dar... să facem niţică lumină.

Şi dibuind lînă uşă, comutatorul electric, aprinse un bec. Îl văzui. Era beat. Dezordinea hainelor, a părului, arătau viaţa pe care o ducea.

— Bună seara, maestre, făcu Rădeanu cu o comică plecăciune.A venit discipolul să te vadă. Ştii că... mai am nevoie de ceva parale... Viaţa asta intensă costă al dracului... Dar e frumoasă !

Şi mîna i se învîrti, în semn de admiraţie.

Scosei din buzunar cîteva hîrtii şi i le dădui.

— Şi-acum lasă-mă singur, îi zisei. Vreau să mă culc.

— Aşa de repede ?... Dar nu e încă ziuă ! Pe urmă, adăugă el cu încăpăţînarea beţivului, noi doi sîntem de-a pururi nedespărţiţi. Oricît ai fugi de mine, te voi urma. Cînd am stat întîia oară de vorbă, mi-ai dat sfaturi înţelepte. pe care le-am urmat şi am izbutit să găsesc în viaţă plăceri relative. Ai făptuit o ispravă vrednică de tine. Te felicit!

Mîna lui mă atinse. Era rece şi lipicioasă ca pielea de broască. Mi-am retras braţul cu scîrbă. Figura lui avea ceva bestial.

— Ascultă-mă, urmă el cu aceeaşi voce cleioasă. Acum pot să fac şi eu pe maestrul. Ce, numai tu ? Ori crezi poate că eşti mare filozof ?... Ia să vezi cum ştiu eu să fiu Paul Scudrea.

Şi imitînd cu o comică afectare poza mea, se porni cu elocinţa stimulată de alcool.

— La o ființă înzestrată cu o bogată cantitate de viață, dorința cunoaște unul din aceste două drumuri : **a ști** și **a fi**. „A ști" îți dă gloria ; „a fi" îți dă puterea de viață. Am mai vorbit noi despre așa ceva. Fiecare drum are fericirea lui, iar durerea, atît cît e necesară ca un corectiv, se dozează singură. Înă **a ști** și **a fi** au sancțiunile lor. În lume există un echilibru perfect, care face ca balanța valorilor să nu se plece mult într-o parte. Cei chemați să suie culmi de munți sînt meniți ca, odată ajunși pe înălțime, să-și vadă singurătatea și să se prăbușească de sus.

„Privește savantul care a înnegrit oceane de hîrtie, acoperită cu numele lui. În anii bătrîneții, după ce cu sistemele lui filozofice a încurcat toate cunoștințele omenești, vede răsărind în juru-i pleiade de tineri, care-i acoperă de ironie munca unei existențe întregi. Au în sprijinul lor un singur prinos : imensul prinos al tinereții. Omul, care pentru **a ști** a închis ochii și a vieţuit orb atîtea decenii, îi deschide pentru întîia oară, ca să se întrebe : de ce am luptat, de ce am trăit, de ce m-am jertfit ?... Unde e gloria ? A și început să piară. Ori dacă n-a pierit, cît va dura !..."

„Cea mai frumoasă glorie e tinerețea !"

„Pămînteanul care și-a închinat existența în a ști, să înfrîngă și legile morții. Fiindcă nu poate birui moartea fizică, voiește să îngenunche cel puțin moartea uitării. Cît timp va pomeni omenirea numele lui ?... O sută de ani, cinci sute, o mie... Dar ce va fi peste cincizeci de mii de ani ?... Peste un milion de ani îi va mai trăi amintirea ? Gloriile trecutului se vor număra pe milenii. Se vor scrie două-trei nume de genii pentru o mie de ani. Va fi și numele lui printre acelea ? Iar cînd globul pămîntesc se va fărîmița în haos, cine va duce mai departe amintirea geniilor care au locuit bătrîna Terră ? Pentru ca numele lui să vibreze o clipă mai mult în noaptea veșniciei, și-a osîndit viața în osîrdia stearpă și fără plăceri. Cu mîinile tremurătoare ar vrea să cuprindă acum, pentru întîia și ultima oară, comoara voluptăților pe care nu le-a cunoscut... Dar e prea tîrziu".

— Adevărat. E prea tîrziu și trebuie să mă culc. Andrei, fă bine și lasă-mă. De altminteri, eu am alungat de

la mine ispita gloriei. **A ști** nu mă mai preocupă, nu mă va mai interesa niciodată !

— **A fi** este al doilea drum, urmă el neîmpăcat. A trăi în lumea impresiilor, a exista în plăcere. Omul care se devotează plăcerii își zice : „milioanele și miliardele de oameni care trăiesc și care vor trăi, sutele și miile de veacuri nu se vor strădui niciodată să admire, să iubească sau să urască ființa mea". Deci voi trăi pentru mine. Voi învăța să cunosc iubirea și viața. În scurtul meu popas pe pămînt voi căuta să sorb fericirea ce e în stare să dea faptul de „a fi". Și o cunoaște ca tine, sau mai mult decît atît.

Pînă cînd rezervoarele vieții seacă, fiindcă posibilitățile omenești sînt mărginite. Arcul plăcerii, întins pînă la refuz, plesnește deodată. Tinerețea fuge... sau durerea își arată masca hidoasă. Și omul care s-a trudit de **a fi**, vede căscîndu-se noaptea neființei. În fiecare lucru este puterea și condamnarea lui. Știința distruge plăcerea vieții. Plăcerea distruge viața însăși. A te înălța deasupra speciei umane într-un fel sau într-altul, e un păcat. Pedeapsa este în însăși esența înălțării. Așa cere justiția imanentă. Dar omul nu-și poate ocoli destinul : trebuie să meargă înainte. Pînă cînd...

Chipul lui Andrei Rădeanu se zgîrci în spasmul unui rîs. Ridică în sus un deget și încovoindu-l de mijloc îl opri o clipă ca suspendat în aer. Ochii lui înotau în pojar, gura-i bestială rînja. Duse încet degetul spre tîmpla dreaptă și șopti :

— Adineaori, cînd mă luai drept tablou, vorbeai de o gaură roșie, de mărimea unui ban...

— Vorbești prostii ! îi curmai eu cuvîntul. Destul, pleacă. Mi-ai stricat somnul.

Rădeanu începu să rîdă cu hohote :

— Hei ! Maestre ! Nu-i așa că fac bine pe profesorul de morală ?...

— Îți repet să mă lași în pace, că mi-e somn.

— La revedere, iubitule, te mai calc !

Și ieși pe ușă, fluierînd o arie de **café chantant**.

Din stradă veneau tînguirile crivățului. Mi-am șters fruntea cu batista și am băgat de seamă că în odaie era frig. Mi-am strîns haina la piept, am încercat să-mi adun ideile. Am aprins toate luminile și am simțit o mare ușurare. M-am așezat iarăși pe sofa, biruit de gînduri.

O nemulțumire mă cuprinse, la gîndul că am pierdut pe aceste două femei. Îmi populau așa de plăcut existența... Ce urmare va avea descoperirea îndoitei mele infamii ? Nu mă voi mai întîlni niciodată cu Angela și Olga... cel puțin cîtva timp de acum înainte. Dar dacă Olga și Angela vor dezvălui Anei cele întîmplate astăzi ? Nu cred, am adăugat eu. Se tem să nu afle Mircea Corduneanu. Logica mea le-a convins că sînt datoare să tacă.

Și dacă totuși... Nu, nu se poate. M-ar sili să vorbesc.

Aș fi însă vreodată în stare să spun logodnicului Angelei că iubita lui a palpitat în brațele mele ? N-aș avea decît interesul răzbunării, ceea ce nu mi-ar folosi la nimic. Nu port nici o ură acestei femei.

Nu, nici Olga nu va vorbi, nici Angela, sînt sigur.

Eh ! Și dacă se va sfîrși cu toate ? Atîtea minciuni au încetat să mă mai distreze. E necesar să fii și sincer cîteodată, ca o diversiune. Deși, ca principiu, un amant și un avocat nu trebuie să piardă niciodată obiceiul de a minți. Acum însă, pulberea plictiselii a cam început să se așearnă.

Chibzuind mai bine, am găsit că sufletește mi-ar fi deocamdată cu neputință să mă despart de Ana.

XLVIII

Alte trei zile au trecut, fără să mai fac vreo vizită familiei Vlad. A treia zi pe seară Ana mi-a telefonat, cerîndu-mi noutăți. Înțelesei că nu știa nimic. Am simțit o mare ușurare. A patra zi de dimineață m-am deșteptat cu o mare indispoziție, încît toată viața mea trecută și cea viitoare mi se părea o povară de nesuferit. Trăiam una din acele zile, care ți-aduc pe buze gustul coclit al sinuciderii. Simțeam în maxima lui apăsare sentimentul ce te chinuiește pînă și în clipele de fericire : imensa plictiseală a vieții .Nu mă puteam hotărî să citesc, nici să studiez, și mă uitam cu disperare la pendulă, care arăta orele opt. Mă întrebai :

— Ce voi face pînă la zece, cînd voi părăsi biroul ? Nu-mi rămîne decît să mă gîndesc.

Sforțarea de a gîndi puțin mă obosea mult. Băgasem de seamă că eram mai mulțumit cînd nu gîndeam deloc. Am început să mă îmbrac încet, ca să treacă timpul. Abia isprăvisem, cînd auzii pașii lui Barbu îndreptîndu-se spre ușa de intrare. Feciorul mi-aduse un plic... cu scrisul Olgăi.

Tresării. Șovăiam să-l deschid, apoi îl rupsei cu grabă și ochii mi-alunecară pe următoarele rînduri :

Dragă prietene,

Angela m-a văzut odată intrînd la tine, apoi m-a urmărit și a aflat. Eu știam mai de mult că Ana te vizitează. Acum știu că ai trăit în același timp cu mine, cu Angela și cu Ana. E o prăpastie atît de mare înaintea mea, că mi-e teamă să nu mă pierd, și odată cu mine pe surorile mele.

Am luat o hotărîre grabnică. Plec. Mă căsătoresc cu Karl Müller.

Nu voi putea să-ți fac niciodată rău, fiindcă un moment ai știut să mă faci fericită. Îți mulțumesc. Dar... păzește-te de destin.

Te voi vedea astăzi la tine — nu la Cythera — la orele cinci. Îmi voi lua adio, voi plînge.

Olga.

Rămăsesem cu ochii la hîrtia acoperită de scrisul mărunt, la slova iubitei, care de-acum nu-mi mai aparținea... Murmurai :

— Biata copilă !

Edgar îmi șopti :

— Comisionarul așteaptă.

— Spune-i că **da.**

Și rămăsei singur.

XLIX

În pragul uşii, Olga se opri sfioasă, cu capul în pămînt. M-am apropiat de ea, i-am luat cu blîndeţe amîndouă mîinile şi am atras-o lîngă mine. Nu şopti nici un cuvînt, ci îşi rezemă capul de pieptul meu, mută ca o cruce de mormînt.

Am strîns-o la piept şi după o lungă tăcere i-am zis :

— Iartă-mă, Olga.

— Chiar dacă m-ai ucide şi tot te-aş ierta.

Bunătatea ei mă copleşi.

— Îţi mulţumesc, copila mea dragă zisei. Eşti singura fiinţă care mă judeci cu îngăduinţă. Nobleţea iertării tale mă face să înţeleg cît de puţin te merit şi ce vrednică eşti de o soartă mai bună.

Olga plîngea în hohote înăbuşite.

Am aşezat-o alături de mine pe divan şi i-am vorbit :

— Ai fost aşa de bună cu bine, că n-aş vrea să pleci cu impresia duplicităţii mele, nici să mă socoteşti un monstru.

— Părerea mea nu mai are de-acum nici o însemnătate.

— Ba da, Olga. O acţiune omenească poate avea mai multe cauze, şi e bine ca tu s-o cunoşti pe cea adevărată. Tot ce-am făcut n-a fost din dorinţa de a face rău, nici din vanitatea de a avea femei. Cu atît mai puţin dintr-o vulgară senzualitate.

— Eşti un scelerat mai fin, zîmbi ea dureros.

— Complexitatea mea sufletească e alta : o anormalitate de un ordin particular. Eu nu pot concepe viaţa fără luptă, fără un scop veşnic nou, fără primejdie, fără risc. În lupta pentru existenţă, oamenii sînt aidoma animalelor : înconvoaie gîtlejul sub jugul necesităţilor şi spinarea sub bici, numai pentru mîncare. Atîta e viaţa, toată viaţa, toate vieţile. Dar oamenii sînt inferiori animalelor, fiindcă duc viaţa lor, avîndu-şi conştiinţa întreagă şi voinţa nesilită. O viaţă independentă, cu un scop independent, presupune o acţiune independentă : nu din datorie, nici pentru a obţine decoraţii, ci pentru a-ţi afirma voinţa ta

liberă şi puterea ta. Ah ! Ştiu. Cultura, binele frumosul... Să trăieşti din ideile altora, să te înduioşezi de sensibilitatea altora sau să te aplaude lumea că ai făcut bine celor ce-ţi fac rău ! Lumea nu merită atîta osteneală, drăguţa mea. Popasul vieţii este prea scurt, ca să ne îngăduim ipocrizia şi strîmbăturile moralei, în folosul turmei umane care o pretinde fără s-o practice. Mie îmi trebuie fapte personale... În fiecare zi o faptă nouă, care să mă dezmărginească din orizontul banal al luptei mizerabile pentru pîine ; să simt că sînt mai mult decît o vită ce trage la jug, mănîncă, se înmulţeşte şi doarme ; că sînt un om, liber prin raţiunea şi voinţa mea, şi că tot ceea ce fac este vrednic de mine. Toată activitatea omenească se învîrteşte în jurul interesului sau al ambiţiei. Acestea, nu sînt în domeniul meu ; îl socot inferior pe cel dintîi şi amăgitor pe cel de-al doilea. Domeniul meu este **amorul,** pînă în ziua cînd moartea mi-o face semn... Amorul este scopul însuşi al naturii şi singura realitate mai aproape de fericire.

— Dar suferinţa ce pricinuieşti altora ?

— Totul e relativ, şi mai ales totul se uită. Suferinţe din dragoste, de care ai fi crezut că mori, le priveşti mai tîrziu cu atîta îngăduinţă, şi chiar cu regret. Principalul este să pui în balanţă plăcerea, care vei vedea că a întrecut suferinţa. Să nu faci greşeala de a crede că un amor trebuie să fie etern. Într-un cadru mărginit de începutul şi de sfîrşitul normal, poţi cere dragostei maximum de poezie şi-l vei căpăta. Firește, programul meu nu este aplicabil oricărei naturi. Se cere şi aici o putere deosebită, pe care, dacă n-o ai, eşti iremediabil pierdut.

Olga nu mai plîngea ; rămăsese cu ochii în gol, cu mîinile pe genunchi.

— Spre ce fel de viaţă alunec ?... se întrebă ea cu o voce atonă.

— Spre viaţa care vrei să ţi-o faci.

— A'ı ! După ce am cunoscut dragostea, şi odată cu ea atîta fericire, să intru într-o căsătorie fără dragoste, mai bine aş intra de vie în mormînt.

— Dragostea e mare, copila mea, e fără sfîrşit, căci universul tot e numai iubire. Sînt multe femei care nu

găsesc fericirea în căsătorie, dar și mai multe care o găsesc în afară.

Frumoasă perspectivă.

— Dacă vrei... Depinde ce concepție ai despre sacrificiu. Dar să jertfești viața și orice fericire posibilă pentru o fidelitate, care, văzută prin prisma altei vîrste nu mai are nici un înțeles, mi se pare un sacrificiu cu desăvîrșire inutil.

Olga se ridică în picioare.

— Trebuie să plec, zise ea privind ceasornicul-brățară. Karl Müller vine să-mi ceară mîna în mod oficial.

Și-și îmbrăcă blana.

— Am atîta nevoie să părăsesc țara, dragul meu, să văd alte orizonturi... Trebuie să-mi limpezesc gîndurile ; aici m-aș înăbuși.

Suferința resemnată așternuse pe fața Olgăi o maturitate pe care întîia oară i-o vedeam.

— Am să mă ocup, zise ea visătoare. Am să scriu, și poate... am să uit.

Și mai înviorată :

— Acum, parcă toate lucrurile le văd altfel, printr-o prismă mai reală, mai aproape de viață. De cîtva timp mă muncește un gînd : să scriu poemul lui Don Juan.

— A !

— Un ambițios cu aspirații înalte, și care n-a reușit să fie decît acrobat pe coardele inimii... Am să pun toată imaginația, toată pasiunea și... experiența mea. Și cine știe, dragă prietene, urmă ea zîmbind, pe cînd își punea mănușile, dacă din țări străine nu-ți va ajunge faima numelui meu ?

— Mica ta ambiție, îi replicai cu un surîs.

— Poate că tu ai stimulat-o. Fiindcă de aici înainte nu voi avea alt scop.

Și-mi întinse mîna.

— Ne mai vedem ? o întrebai.

— Nu știu. Poate...

I-am sărutat fiecare deget, își retrase mîna ușor și plecă.

Privii lung în urma ei și nu-mi putui birui un sentiment de uimire.

— Hm ! Olga scriitoare... Și de ce nu ? Poate că tocmai asta îi lipsea, ca să sfarme zăgazul inspirației : Durerea...

L

Familia Vlad află vestea nu fără surprindere, deși nu era pentru nimeni străină purtarea afectuoasă a profesorului față de Olga. Academicianul întîmpină cererea în căsătorie cu un aer de om superior, intangibil slăbiciunilor omenești. La răspunsul lui Müller că domnișoara Olga consimte, D. Eusebiu Vlad răspunse simplu :

— Atunci, facă-se voia voastră.

Și luînd mîinile tinerilor, le uni, binecuvîntîndu-i cu un gest părintesc. Acesta fu pentru Olga prilej de lacrimi, iar pentru academician un prilej de discurs :

— Nu vă urez să vă înmulțiți ca Avram și Sara, căci fericirea vieții nu stă în aceasta. Nu vă urez măcar să vă iubiți, căci contopirea sufletelor nu stă întotdeauna în iubire. Dar vă urez bunul cel mai anevoie de îndeplinit : să vă fiți cei mai buni prieteni în clipele de încercare.

Căută, dar nefiindu-i aproape nici o maximă din Shelley, recurse la luminile lui Bulwer Lytton, zicînd sentențios : prietenia este vinul vieții, amorul este alcoolul.

Și fiindcă veni vorba despre acest subiect, de-a purureа scum inimii sale, domnul Vlad închină cîteva pahare în sănătatea logodnicilor.

Karl Müller, oarecum stingherit că a luat o fată atît de bogată, expuse cu o corectitudine nemțească situația lui materială, care era dintre cele mai înfloritoare.

Eu le-am întocmit formele și contractul matrimonial. Atît zestrea dată de domnul Vlad, cît și averea paraternală a Olgăi treceau sub regimul dotal. Cum toată averea viitoarei sale soții se afla în țară, Karl Müller îmi dădu procură generală de administrație. Era întîia oarcă cînd făceam această operație în asemenea împrejurări sufletești. Aveam un sentiment ciudat. Fiecare formalitate care înnoda legătura socială dintre fosta mea iubită și soțul ei, părea că rupe puțin din sufletul meu.

Logodna avu loc în cercul intim al familiei și prie-

nilor. Olga era palidă, cu ochii cerniţi de plîns şi nopţi nedormite. Ana se apropie de mine şi-mi şopti :

— I-e frică de ce o aşteaptă. Va cunoaşte ea fericirea în braţele acestui nesărat ?...

Apoi rîzînd cu rîsul ei luminos :

— Cum o fi Müller cînd iubeşte ?

Veselia sinceră stîrnită în jurul acestui eveniment nu descreţi fruntea Olgăi, care rămase tristă toată seara. Arheologul se învîrtea împrejurul ei cu o adoraţie de cătel devotat. Olga nici nu-l privea, iar cînd ochii i se îndreptau întîmplător către dînsul, indiferenţa ei nu-mi scăpa. Însă această indiferenţă trecea neobservată de Karl Müller, profesor de Arheologie la Universitatea din Leipzig.

LI

Veni şi ziua despărţirii. Cununia civilă şi religioasă era hotărîtă pentru ziua de 27 ianuarie, în seara căreia Olga urma să plece cu soţul ei în străinătate. Müller îşi isprăvise săpăturile, trimisese raportul şi întîrziase plecarea în vederea căsătoriei.

Olga aştepta ziua cununiei şi a plecării, ca un condamnat ceasul execuţiei. Era toată viaţa ei pe care o juca la întîmplare, pe o carte.

Academicianul filozofa, surorile pluteau în sentimente contrarii.

În ajunul căsătoriei m-am întîlnit cu Olga la Cythera. Primele îmbrăţişări au fost cu lacrimi, după care iubita mea căzu într-o tristeţe aspră.

— Mă cercetez şi nu pot să mă înţeleg, zicea Olga oftînd, cu ochii aproape rătăciţi. De ce primesc soarta ce mi se oferă, cu aceeaşi linişte pe care aş fi avut-o dacă nu te cunoşteam ?... Cu toate acestea sînt legată de tine prin toate firele sufletului meu, şi dacă aş şti că nu m-ai iubit, aş înnebuni de durere.

Mă gîndeam la prăpastia morală ce ne despărţea. Eu ? Aşa cum mă îngenunchiase vîrtejul evenimentelor şi firea mea. Ea, o fiinţă de sacrificiu, de totală uitare de sine, care nu cugetase să-şi creeze drepturi din jertfa ei

sau să-mi impună îndatoriri. Pe lîngă alte specimene ale sexului ei, care pentru o sărutare cer căsătoria, Olga îmi apărea ca o minunată excepţie.

E aşa de adevărat că preţuim femeia nu atît pentru dragostea ce ne poartă, cît pentru resemnarea cu care ştie să sufere pentru noi şi nestatornicia noastră. Cu cît sacrificiile femeii sînt mai mari, cu atît creşte pentru ea stima şi prietenia noastră, dar cu atît descreşte iubirea. O iubim cu atît mai mult cu cît ne jertfim noi pentru ea.

Pe semne, acest egoism de bărbat m-a făcut să pot suferi despărţirea noastră cu mai puţină mîhnire.

Priveam cu milă trupul ei mic ghemuindu-se în mine. Vedeam în ea o rănită a vieţii. Cu pornirea mea absurdă către generalizare, mi se părea că Olga întrupa în clipa aceea sexul ei nenorocit : o turmă de sclave ale legilor soci le, întocmite de bărbaţi.

— Nu pot să te ajut cu nimic, îmi ziceam în sinea mea compătimind-o, dar avînd impresia că melodrama acestei despărţiri începe să dureze cam mult.

— Vei fi fericită, Olga mea, i-am prezis.

— Niciodată... făcu ea cu privirile în gol. Lumea e rea, ipocrită. Mai curînd îţi îngăduie ca, măritată, să ai unul sau mai mulţi amanţi, decît să te uneşti liber înaintea lui Dumnezeu cu alesul inimii tale. Cu averea mea aş putea trăi independentă de jugul căsniciei. Obiceiurile vor să mă mărit ori să fiu văduvă. În această situaţie, chiar dacă aş face orice, faţă de oameni aş fi o femeie onorabilă.

„Obiceiurile" şi „lumea" exprimau în limbajul Olgăi ceea ce numim noi morala socială.

Ce mai putem răspunde acestei crude realităţi ?... Tăceam gînditor.

— Aşa încît, urmă ea, dacă tot trebuie să-mi leg viaţa de un om pe care nu-l iubesc, îl prefer pe Karl. Este serios şi blînd. El cel puţin îmi va da liniştea, dacă nu fericirea.

Olga tăcu, adîncită în visare. După cîteva clipe scutură din cap cu voiciune, zicînd :

— Dar să lăsăm gîndurile triste, dragul meu. Să ne

iubim, să fim veseli, să ducem ca amintire bucuriă ! Flori pe mormîntul despărţirii...

Mica Olga sări din pat şi începu să danseze prin cameră, purtîndu-şi silueta într-un vîrtej ameţitor. Rîdea şi ţipa lovindu-se de mobile, cu ochii scînteietori de febră.

Cînd şi cînd, rîsul ei furtunos se prelungea în triluri, care erau hohote de plîns. Apoi rîsul reîncepea.

Obosită, se apropie de mine să mă sărute, căutînd să soarbă de pe buzele mele dragostea şi viaţa, pe care de aici înainte nu i le mai putem da. Am îmbărbătat-o, i-am băut lacrimile din ochii-i de jasp, şi între glume şi sărutări i-am dat poveţe pentru liniştea ei. Apoi ne-am cuprins în cea din urmă îmbrăţişare. Cea din urmă ! A fost o poezie de lacrimi şi de iubire, o elegie neuitata zi, neuitata oră a despărţirii noastre. Ne-am amestecat buzele, sufletele, în dragostea menită să fie fără sfîrşit, şi care trebuia să ia sfîrşit peste cîteva clipe. Am istovit în patimă tot viitorul de iubire, care nu mai era al nostru.

În prag, în momentul plecării, Olga izbucni în ţipete de durere.

— Olga mea, Olga... o mîngîiam eu, negăsind cuvinte să-i alin sfîşietoarea jale.

După o ultimă sărutare, Olga se smulse din braţele mele, rostind cu glas sălbăticit :

— Adio.

Făcu cei din urmă paşi către uşă, şovăi, se întoarse, şi vocea ei vibră ca un suflu duios :

— Adio...

LII

A fost o nuntă aleasă şi bogată. Nuni : Doamna şi Domnul Iancu Nestor. Dar în mijlocul luminilor, cîntecelor, mirodeniilor, în lumea pestriţă care venise să privească cununia, şi din care cei mai mulţi aveau sufletul plin de bucurie, două inimi erau rănite : a miresei şi a mea. Am simţit abia în clipa aceea adevăratul regret pentru sufletul delicat, pentru iubirea de sclavă a celei care pleca. Evocarea clipelor petrecute alături de ea, iertarea

ei totală, fără o mustrare, fără un cuvînt, mă înduioşară atît de mult, încît îmi biciuiam mintea să uite amintirile dulci, cărora nu aveam dreptul să le mai surîd nici în amintire. Trebuia să mă ameţesc, pînă în clipa cînd depărtarea îmi va fura şi sufletul ei, căci trupul nu-mi mai aparţinea.

Olga era fermecătoare în rochia albă cu trenă, pe care scînteia aurul betelei. Ca să-şi ascundă paloarea, îşi fardase obrajii, dar lucirea febrilă a ochilor care zîmbeau în silă nu m-a înşelat nici un moment.

După ceremonia religioasă, familia şi prietenii au rămas să felicite pe însurăţei. Au urmat sărutări, urări, unele sincere.

Iancu Nestor felicită pe academician, dorindu-i ca în curînd să poată săruta cununiile celorlalte două fete.

Iar mirilor le zise :

— Luaţi viaţa ca pe un dar ce vă creează îndatoriri : aceea de a vă da unul altuia fericirea şi a o răspîndi împrejurul vostru. Cînd vă va încerca supărarea, aduceţi-vă aminte că sînt şi alţii care suferă, şi că o ajutorare la timp trage o poliţă asupra destinului, care e obligat să v-o întoarcă.

Apoi sărută pe frunte pe Olga, strînse mîna lui Karl Mülller, căruia îi mai adresă un **speech** în cea mai elegantă limbă germană.

Rămăsesem cel din urmă ; ochii Olgăi mă căutau. M-am apropiat şi le-am urat cele de cuviinţă primind mulţumirea lui Karl Müller şi surîsul amar al soţiei.

Înainte de a se statornici în Leipzig, soţii Müller urmau să petreacă două luni în Italia.

În automobile şi cupee i-am petrecut la gară.

Olga părea că nu ştie ce se petrece cu ea.

S-a îmbrăţişat cu toţi, a plîns cu toţi, fiindcă aşa e obiceiul. Însuşi academicianul şi-a şters o lacrimă. Cînd Olga şi-a luat adio de la mine, a deschis ochii mari, cu o durere mută, şi i-a pironit într-ai mei. Cu ochi mohorîţi, Angela ne privea.

I-am sărutat mîna şi ne-am despărţit pentru totdeauna, fără o îmbrăţişare, fără un cuvînt.

Cînd a suit scara vagonului, pierzînd ultima atingere cu pămîntul pe care ne iubisem, mi-am zis :

— S-a sfîrşit.

Trenul porni.

La o fereastră din **sleeping-car,** în timp ce domnul Müller aşeza bagajele, Olga fîlfîia batista plîngînd. Privirile ei mă căutau. Netty se ştergea la ochi. Angela îi strigă, făcîndu-i semn cu mîna :

— **Vers le bonheur !**

Şirul vagoanelor îşi pierdu silueta în întuneric.

LIII

O săptămînă după plecarea Olgăi, mi-am pus în gînd să recuceresc pe Angela Vlad. Sîngele meu nu era sătul d aceastăă femeie. Să mă despart de o amantă care mă iubea, şi aceasta numai pentru o meschină trădare, fie chiar şi cu sora ei, mi se părea absurd şi neînţeles. Dacă acesta e rostul lumii, atunci nu mai există Dumnezeu ! Natura ne izbeşte destul de dureros, că ne multiplică sufletul la infinit şi ne lasă trupul indivizibil.

Pentru Angela eu nu mai existam. Nu-mi vorbea, nu mă auzea, nu mă vedea. La vizitele mele aproape că nu apărea. Avea însă dibăcia să nu sfărîme în aparenţă legăturile noastre de prietenie. Nu trîntea uşile, nu se înfuria, nu se deda la nici unul din acele gingaşe amănunte, care fac din femeia jignită un animal insuportabil. Suferea durerea şi insulta cu aceeaşi augustă măreţie.

Ca să o pot redobîndi, îmi era trebuincios, să înnod iarăşi un fel de comunicare a gîndurilor. Să-i scriu ?... Nu. Ar fi o armă primejdioasă în mîna ei. Să-i vorbesc ?... Dar cum ? În ce chip să-i cer o întîlnire, şi mai ales în ce chip să o pot căpăta ?

Oamenii care se închină lui Satan au sprijinul acestui zeu al întunecimilor, pînă in clipa cînd le cere sufletul. Astfel, împrejurarea mi-a venit în ajutor, cum aş fi putut nădăjdui.

Mergînd într-o seară în vizită la familia Vlad, am găsit pe Angela singură în salonul de primire. La vederea

ILIE GINA
Bibl. pers.

mea s-a îngălbenit şi nu mi-a întins mîna. O tăcere apăsătoare urmă. Am întrebat-o cam stingherit :

— Ceilalţi... nu sînt acasă ?

— Sînt la teatru, îmi răspunse Angela fără respiraţie.

Era aşa de palidă, încît sîngele părea că-i fugise din vine.

Am îngînat :

— Atunci... mă retrag. Nu voi să te supăr.

Nu răspunse, ci vru să treacă în altă odaie. Am apucat-o de mînă, şoptind arzător :

— Angy !

— Ce vrei de la mine ? gemu ea împotrivindu-se.

— O clipă... numai o clipă, Angela mea. Îţi sînt dator două cuvinte. După aceea vei putea pleca... pentru totdeauna.

Angela se rezemă cu o mînă de masă. Degetele mele nu o slăbeau din strînsoare.

— Vorbeşte... făcu ea sugrumat.

— Angela mea... Lămurirea faptei odioase de care sînt vinovat, o vei avea îndată. Olga fusese a mea înainte de a te arăta tu în drumul vieţii mele. Nu mă poţi învinui că n-am îndrăznit să-mi înalţ întîi ochii spre tine. Erai atît de sus în admiraţia mea, încît dragostea mea se simţea prea umilă. Atunci am primit ofranda unui amor, de care mă simţeam mai puţin nevrednic... Am fost pedepsit îndeajuns cînd am băgat de seamă că inima-mi rămăsese în întregime la tine, că trăiam cu o femeie pe care am crezut o clipă că o iubesc, şi că iubeam pe alta, care era sora ei, erai tu !

Mi-am strîns tîmplele în mînă, am oftat greu, mi-am zis în mine :

— Începutul nu e rău.

Angela îşi retrase binişor mîna dintr-a mea şi grăi cu dispreţ :

— Ar fi fost mai nobil să alungi din inima dumitale iubirea la care nu mai aveai dreptul, decît să înşeli două suflete odată.

— Aşa e, învinuieşte-mă, căci o merit, replicai eu înnecîndu-mă. Nu mă apăr. Dar sînt iubiri din acelea, faţă de care sufletul omenesc e alcătuit dintr-o cocă prea sla-

bă. Ce sînt de vină dacă ai făcut să nască în sufletul meu o asemenea iubire ?... Nu m-am putut împotrivi. Am mers orbește înainte, împins de o putere fatală, cum merge omul spre pierzania lui. N-am mai gîndit, n-am mai putut nu mi-ai dat, decît buzele tale. Și totuși, aș fi ales o fărîraționa nimic. Olga era a mea, tu nu mi-ai fi dat, cum nici mă din dragostea ta, decît tot amorul celeilalte, pe care n-o iubeam !

— N-o iubeai ?... Atunci de ce i-ai primit dragostea ?

— Din disperare ! am aruncat eu ca o văpaie. Ca să te uit. Ah ! Dar cînd am înțeles că nu te pot uita, că te-ai contopit cu spiritul meu, cu sîngele meu, atunci a început lupta între iubirea mea și între datorie... Eu am fost cel dintîi care am sfătuit-o pe Olga să nu respingă mîna lui Karl Müller... Fiindcă prevedeam că arheologul o va cere în căsătorie... Crede-mă, a fost o muncă aprigă, zi cu zi, minut cu minut, timp de săptămîni întregi, ca s-o conving ! Dacă nu era ziua aceea nenorocită, dar mult ușurătoare pentru conștiința mea, cînd m-ai pîndit la Cythera, cine știe cît s-ar fi prelungit cumplita stare de lucruri ! Mi-am făcut datoria de om de onoare, dar... te-am pierdut.

Mi-am prăbușit capul în pămînt, ca povîrnit de o mare durere. Așteptam cuvintele Angelei.

— Am fost artistic, îmi zisei mulțumit.

În prada unei tulburări pe care n-o mai putea ascunde, Angela vorbi după o lungă pauză. Cuvintele ei țîșneau cu întreruperi, gîfîitoare, pierdute :

— Datoria dumitale era să nu fi început o legătură sentimentală, pînă nu sfîrșeai cu cealaltă... În orice caz, este imoral, este monstruos să iubești două surori în același timp...

— Ce voiai să fac ! am țipat eu cu o disperare bine jucată. Nu se putea altfel. Ei bine, iartă-mă ! Mă tîrăsc la picioarele tale, (am îngenunchiat înaintea ei) te implor, te conjur, iartă-mă !...

I-am luat mîna și i-am acoperit-o de sărutări. M-am ridicat încet, strîngîndu-i degetele ca într-un clește. Palidă ca ceara, Angela șovăia. Am cuprins-o de talie, am atras-o spre pieptul meu, i-am căutat gura. Angela se zbătea, gemea :

— Nu.. Nu...

Cu o mînă brutală i-am dus capul spre buzele mele, am încercat s-o sărut. Dar cu o sforțare supremă. Angela se desfăcu din strînsoare, strigînd :

— Lasă-mă... Lasă-mă !...

Mîna ei apucă para soneriei, agățată de lampa electrica deasupra mesei pe care ne luptam. I-am dat drumul și am făcut un salt înapoi. Ochii noștri s-au încrucișat. Ai ei erau încărcați de ură și pe jumătate biruiți de patimă. Fața-i era pustiită de încordarea împotrivirii.

— Pleacă... îmi șopti ea sugrumată.

M-am înclinat.

În stradă îmi zisei :

— Ne mai întîlnim noi, fetițo ! Carnea ta încă nu m-a uitat !...

Cînd am reintrat în casa mea și am strigat pe Barbu, feciorul alergă speriat, crezînd că mi s-a întîmplat o nenorocire. Dar la vederea mea, fruntea i se descreți. Mă trîntii pe divan, într-o veselie delirantă.

— Coane, rîdeți așa tare că se aude în stradă.

— Șampanie, Barbule ! Adu șampanie !

La masă, bînd șampanie și ciocnind frățește paharul cu Edgar, îl întrebai pe bunul meu prieten și fecior în casă ce părere are despre statornicia sentimentelor omenești. Și bravul băiat îmi răspunse zîmbind, muind pișcotul în lichidul divin :

— Ei, Coane ! Dacă n-ar fi inima omului largă, largă, să încapă toate nebuniile în ea, ar pieri ca pițigoiul cînd e prins în laț !

LIV

Și totuși, se sfîrșise. Angela nu voia să se mai întoarcă la dragostea mea. Iubirea ei murise. În locu-i crescuse o neîmpăcată ură. Eu o doream cu o patimă mereu crescîndă, cu o înverșunare pe care o îndîrja nepăsarea ei. Cum de nu m-am putut atunci elibera de povara acestui amor, legat de atîta zădărnicie ? Nu știu. Faptul că această fereie mi se strecurase printre degete, în preajma zilei cînd mă socoteam aproape de biruință, îmi lăsase în toată

ființa un dor nestins după ființa ei, o lîncezeală bolnavă după grațiile ei, cărora le întrevăzusem umbra, dar de al căror trup viu și cald rămăsesem tot atît de departe ca în ziua cînd nu ne cunoscusem. Ideea că am pierdut-o îmi dădea prin creier vîrtejuri de furie.

Mă întrebam :

— Ce să fac ?... La ce stratagemă să recurg, ca s-o dobîndesc din nou ?...

Pe Ana o iubeam cum un soț își iubește soția : cu dragoste neclintită. Aceasta nu-l împiedică însă pe soț să-și piardă mințile după o femeie fatală, și la nevoie să-și zboare creierii. Întărîtarea dorinței mele mă făcea să am nevoie de iubirea Angelei, cum plămînul are nevoie de aer. Angela era în acele clipe oxigenul ființei mele lăuntrice.

M-am lepădat de mîndrie, de ambiție, de tot. Să nu o mai fi văzut ? Nu se putea. Nu voiam să mă obișnuiesc cu ideea că aș renunța de a o poseda vreodată. Alesesem umilința, numai cu prețul de-a o vedea. O doream împărțită cu altul. Să fi fost a tuturor, dar să fi fost și a mea !

LV

Nu trecuseră nici două săptămîni de la căsătoria Olgăi, și spre mirarea tuturor Angela înștiință pe profesorul Vlad că a **hotărît** cununia ei cu Mircea Corduneanu! Deși această unire era așteptată, nu înțelegea nimeni precipitarea ei, la un interval atît de scurt după Olga.

Academicianul rămase surprins, nu zise nimic (scena mi-a fost povestită de Ana), iar la urmă răspunse scurt :

— Îți dau voie. **Grăbește-te.**

Și o privi încruntat.

— Tata crede poate că Angela și Mircea au anticipat... Și ca să prevină urmări premature...

Și Ana izbucni în rîs.

— Poate că e așa... încuviințai eu.

Deși, în sufletul meu, înțelegeam mai bine motivul acestui act. Din pricina mea, situația Angelei în casa tatălui ei ajunsese de neîndurat. Ființa pe care ar fi dorit

să n-o mai vadă cît viața — și ființa aceea eram eu — venea neîntrerupt în casa lor, iar dînsa era silită să-și ascundă aversiunea sub manifestări de prietenie. O schimbare de atitudine ar fi cerut o explicație, iar Angela era prea mîndră ca să-și mărturisească astfel capitularea. Pe urmă, cum amenințarea mea lucrase, se temea și de complicații.

Un motiv tot atît de serios al hotărîrii ei pripite era și urmărirea mea neîncetată, și poate teama de a nu cădea din nou.

— Ce departe mă simt de acest fel de a vedea viața ! îmi zise Ana cu duioșie. Nu sîntem noi mai fericiți așa ?...

— Ana mea, nu văd ce ar mai trebui fericirii noastre. Comoara dragostei tale cuprinde lumea toată.

Și-i sărutam fruntea clară ,sub bucla de păr.

— Dacă am fi fost căsătoriți, pînă acum m-ai fi înșelat de două sute de ori ! Nu-i așa, iubitule ?...

— Dar tu ?...

Răspunsul fu o mică palmă, după care urmă o sărutare pe locul atins.

LVI

Angela făcu nunta în ziua de 20 martie 1906. Au cununat-o soții Victor de Crasna-Băbești.

Am văzut-o înainte de a pleca la biserică. A ținut să fie originală și rară pînă și în costum. Sub beteală avea o rochie albă de mătase, decoltată pînă sub umeri, dînd la iveală forme de o structură rară. Nici un colț, nici o cută nu stricau armonia brațelor, a gîtului, a pieptului ei descoperit pînă sub dunga despărțitoare, lăsîndu-te să ghicești cupele ideale ale sînilor, din care eu nu sorbisem iubirea. Pe sînul stîng înflorea ca o rană un mac, iar în părul ei ondulat scînteia o diademă de opale. Peste acest costum de bal, ca să-i dea cuviința evlaviei, aruncase un voal de mătase ce drapa discret carnația ei goală, înfășurînd-o ca în togă.

Puțin timp înainte femeia asta minunată tremurase în brațele mele ! Și acum...

Am dus-o şi pe ea la gară, ca şi pe Olga. Plecau pe Riviera. A făcut în aşa fel, ca să nu-şi ia rămas bun de la mine. Îi ghicisem gîndul şi am stat depărtat. Dar odată în vagonul de dormit, la fereastră alături de Mircea, îşi lipi obrazul de al lui, ca să-i văd !

Maşina fluieră şi trenul porni. Batiste, urări şi restul.

Noapte bună, doamnă, şi fii cuminte. În braţele soţului să nu-ţi aduci aminte de ale mele, ca cele legitime să nu piardă prin comparaţie şi să nu fii silită cumva să te întorci cu cel dintîi tren !

CAPITOLUL VII

LVII

7 Mai 1906

Eheu ! fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni...

Aşa cum Horaţiu exprimă, melancolic, trecerea anilor, au trecut veacurile peste cenuşa lui. Veacuri vor trece şi după noi, şi ne va pieri numele, odată cu amintirea. Mă cuprinde un fel de disperare la gîndul acesta ; o durere amestecată cu mînie şi revoltă, şi mă străbate dorinţa de a fugi departe, să scap de constrîngerea legilor universale, care poruncesc uitarea şi moartea.

Dar unde ?

Atunci îmi caut loc în singurul refugiu moral : în iubire. În braţele Anei este învierea şi viaţa. Văpaia sufletului ei mă readuce la singura realitate ce merită a fi trăită : la realitatea simţirii. Sînt şapte săptămîni de cînd Angela a plecat cu soţul ei în străinătate. Cu doi ani înapoi, în această lună am intrat întia oară în casa familiei Vlad, şi tot atunci s-a legat dragostea între sufletul meu şi sufletul Anei.

O vagă tristeţe mă apăsa. În mine parcă s-a rupt ceva. O coardă sună mai fals. Am pierdut acea veşnică veselie senină, care făceau din cea mai mohorîtă zi de noiembrie cea mai luminoasă dimineaţă de mai. Ziua aceasta de mai îmi pare o zi întunecată de toamnă.

M-am întîlnit cu Ana la Cythera. Ne-am iubit cu vechea pasiune, cu vechea poezie. Se zice că obiceiul ucide poezia.

De ce în dragostea mea cu Ana poezia trăieşte tot atît de curată ca în întîia zi ?... Poate fiindcă n-a fost ucisă de vieţuirea laolaltă, ci a fost crescută în focul pri-

mejdiei, şi de ce n-aş spune-o ? — în primejdia nestatorniciei. Rămîn recunoscător sufletului acestei femei, care a înţeles prin instinct condiţiile existenţei superioare a iubirii, şi alungînd cerinţele legii comune, a creat legăturii noastre nimbul unui vis poetic mai presus de realitate.

Sînt doi ani de la dragostea noastră, şi nici o altă femeie n-a putut înlocui pe Ana la braţul meu, cînd mă plimb în minte pe terasele castelelor mele din Spania... Ea singură ştie să dea clipe supreme de intensitate emotivă.

Şi totuşi, la întîlnirea noastră am fost puţin trist. Imagini vagi mi se perindau în minte, crîmpeie de amintiri, a căror frumuseţe nu poate fi întrecută. Trecutul mi se arată plin de atîta frumuseţe, că aceşti doi ani fugiţi, numai ei, îmi par că au luat cu ei tinereţea mea.

Singură în casa profesorului Vlad, Ana e stingheră şi abătută. Familia şi-a pierdut veselia de altă dată. Nici serate voioase nu se mai ţin, căci n-au pentru cine. Ar fi ele însile triste.

Aceste gînduri au fost de ajuns să-mi aştearnă pe suflet o brumă rece, cu atît mai rece cu cît trecutul este mai arzător, mai plin de lumină.

Doi ani, cu toată fericirea lor, au trecut ca o zi.

Totul parcă a fost ieri.

Eheu, fugaces...

LVIII

9 Mai 1906

Hotărît lucru, Andrei Rădeanu va înnebuni de-a binelea din pricina dragostei. Răul e mai adînc decît îl rrezusem, şi reţeta ce i-am dat — odată cu banii pe care mi-i cere acum cu o inconştienţă de om căzut — par a nu-i servi decît pe jumătate. Viaţa destrămată ce duce — cu vin şi femei — îi foloseşte doar drept cadru, pentru ca în ameţirea şi josnicia ei să evoce tot o imagine

pură, spre care aspiră cu toată idealitatea fiinţei lui bolnave. Un om normal ar căuta să înăbuşe amintirea în activitate : renunţarea ar fi poate un stimulent pentru atingerea altui scop, mai puternic. Un talent ar scoate din această reală durere poeme nemuritoare. Ar trăi în suflet şi inspiraţie ceea ce i-a refuzat viaţa.

Dar Andrei Rădeanu nu e om de muncă, nici talent. E un parazit. De ar fi avut avere personală, ar fi fost un om de club, sau poate un diplomat nul, trimis de un ministru prieten în vreo ţară, departe. Însă tatăl lui nu-i dă bani cîţi îi trebuie, — şi nemuncind pentru ei îi trebuie, — şi nemuncind pentru ei îi trebuie mulţi. Apoi bătrînul nu se hotărăşte să-şi pună „grădiniţă pe stomac", cum zice fiu-său, aşa că bietul poet trăieşte o viaţă trîndavă şi fără scop, în care orice decepţie devine centrul activităţii sufleteşti.

Cînd nu bea, sau n-are bani să plătească femeilor ce-l distrează, e mohorît şi mut. Cred că-i trec prin cap şi gînduri de crimă. Priveşte pe Ana cu ochi sălbatici, sau, abrutizat, cu gura întredeschisă, pierde după ea priviri galeşe şi bolnave, de cîine turbat.

De uitat nu o poate uita. Nu odată, cu lăutari şi prieteni de petrecere, vine noaptea şi-i face serenade sub ferestre. Într-o zi mi-a pus următoarea stranie întrebare :

— Crezi că dacă m-aş sinucide în pragul uşii ei, i-ar face impresie ?...

— Ai fi în stare să o faci ?

— Dacă aş şti că m-ar plînge, răspunse el întunecat, astăzi aş face-o.

— Ei bine, părerea mea este că ar spune : mare dobitoc a mai fost !

Dacă aş fi înfierbîntat puţin mintea-i strîmbată şi i-aşi fi vorbit de emoţia Anei la aflarea morţii lui, sînt sigur că poetul ar sta astăzi „cu grădiniţă pe stomac".

Dar cum nenorocitul nu-mi încurcă socotelile, fiindcă bănuielile lui s-au spulberat, îi dau dreptul să trăiască, — întrucît şi viermii se pot bucura de lumina soarelui.

LIX

16 Mai 1906

Astăzi am primit întîia scrisoare a Olgăi.

Probabil că fosta mea iubită şi-a ales o zi pentru corespondenţa cu străinătatea, căci odată cu mine au primit lungi epistole Ana şi profesorul Vlad. Sînt semne că domnul Vlad aştepta mai de mult rîndurile fiicei sale, căci le-a citit cu o curiozitate, pe care rareori am întîlnit-o la el. Cred că n-a aflat ce vroia, deoarece figura lui făcu o strîmbătură de nemulţumire.

Într-adevăr, Ana citind-o mai pe urmă îmi împărtăşi cuprinsul amîndoura. Erau numai lucruri obişnuite, impresii de voiaj... dar nimic de bărbatul ei, de fericirea lor.

Academicianul îmi zise între patru ochi :

— Ştii că nu-mi place ce se petrece cu copiii din Lipsca.

— Pentru ce, coane Sibică ?

— Mi se pare că-mi ascund ceva. Ea nu-mi vorbeşte nimic de el, el nu-mi vorbeşte nimic de ea. Olga îmi descrie topografia oraşului Leipzig, iar el s-a transformat în Baedecker, punîndu-mă la curent cu preţurile hotelurilor din Italia. Şi din toate respiră o atmosferă rece, o lipsă de afecţiune reciprocă.

— Cum se poate !

— Da, da... Nu-mi face impresia că se iubesc. Ea cel puţin. Dovadă un rînd al lui Karl, care spune mai mult decît pare : „Cred că Olga va sfîrşi prin a se obişnui cu mine şi cu noua ei situaţie“... Ai înţeles ?

— Nu îndrăznesc să...

Ei vezi ? E o concluzie care se impune. Nu-l iubeşte. Şi atunci de ce l-a luat ?... Dacă l-ar iubi, n-ar pierde timpul scriind literatură, la cîteva luni după căsătorie.

— Doamna Müller scrie literatură ?... întrebai eu naiv.

— Numai asta face. În definitiv, are şi cui să semene, urmă el clătinînd din cap. Eu n-am zgîriat hîrtie toată viaţa ?

Iată acum şi scrisoarea Olgăi către mine. O transcriu fără schimbare :

Dragă prietene,

Călătoria în Italia a fost pentru mine un orizont atît de minunat, încît, trăind numai în lumea impresiilor de artă, n-am putut să te înştiinţez că trăiesc decît prin acele cărţi poştale, în care un cuvînt sau două erau menite să-ţi aducă aminte de Olga.

De altfel, ştiu că tu n-ai timp pentru amintiri. Acum poate că eşti ceva mai liber... **Sînt fericită că Angela s-a măritat. Căsătoria ei dezleagă atîtea probleme...**

Cu sufletul îmbătat de frumuseţile Italiei şi cu mii de impresii săpate în fiecare milimetru pătrat de substanţă nervoasă, m-am înapoiat în Lipsca, la casa soţului meu. Am lux şi bibliotecă : adică mediul care-mi convine. Privesc de pe fereastra mea bulevardul drept, plantat cu arbori, împodobit cu clădiri ce seamănă a palate. Tauchnitzstrasse ! O perlă arhitectonică. Dar nu-mi spune nimic, nu-mi deşteaptă nici o amintire. Numai impresia de vast, de Occident, îmi deschide perspectivele sufletului, mă face să cred că în lumea asta sînt poate şi eu chemată la ceva.

Adesea merg să mă plimb singură în frumosul Iohannapark, intru în Albertpark şi mă rătăcesc în Wald pînă la Konewitz. Privesc riul Pleise care străbate oraşul, şi care este menit să te impresioneze altfel decît sărmana noastră Dîmboviţă. Totuşi, cît de mult iubesc oraşul nostru murdar, în care am crescut, am început să mîzgălesc hîrtia — cum ziceai tu — am suferit şi am iubit !

E primăvară şi natura respiră dragoste. Perechi înamorate se plimbă seara pe sub arborii bulevardului, şi adesea umbrele lor se apropie. Înţeleg cîtă dreptate aveai să-mi spui că destinul omului este iubirea ! **Acest adevăr mi-a pătruns în suflet ca un fulger, şi la lumina lui parcă toate lucrurile capătă alt înţeles. Rostul nostru pe pămînt, morala, dragostea, le văd cu un ochi rece, în care nu intră nimic din prejudecăţile obişnuite. Acest fel de a vedea lumea goneşte parcă stafiile educaţiei noastre greşite, — care ne mărgineşte la o soartă rectilinie şi incoloră, — şi-mi dă un nou curaj de a trăi. Pentru**

această libertate a judecății mele ție trebuie să-ți mulțumesc. De altfel noi, surorile Vlad, — pe care ne cunoști așa de bine ! sîntem cerebrale și voluntare. Avem linia noastră de viață, ci nu aceea impusă de legile oamenilor.

Presimt că drumul vieții mele se va schimba. Literatura, pe care o cultiv cu hărnicie în singurătatea mea, va fi călăuza drumului cel nou.

Te las, dragă prietene. Amintește-ți citeodată de aceea care, suferind de pe urma ta, a știut să renască la viață și nu s-a osîndit la o eternă durere.

Olga

Învîrteam plicul în mînă, cu o nedumerită senzație de uitare. Repetam fără voie :

— Eternă durere...

Da, mica mea Olga, durerile eterne au acest caracter particular, că se uită mai repede ca celelalte. Trecutul... S-a sfîrșit ! Ce vagă mi-apare evocarea poeziei de altădată. Strălucitoarele vedenii ale amorului devin strigoi după puțină vreme.

Un fapt este însă îmbucurător : tonalitatea sufletească a Olgăi. Puterea de viață, curajul în luptă, lipsa oricărui resentiment. Între un suflet înalt, ca Olga, și altul care a coborît ultima treaptă a abjecției, ca doamna Val*** de pildă, mai e loc pentru nenumărata turmă feminină care plînge, urăște, se sinucide sau se mărită...

Ești vrednică de fericire, Olga mea ! Amintirea ta mă întremează ca un vin sănătos. Ursita să-ți înflorească drumul vieții, căci tu nu ești din cohorta celor învinse.

LX

18 Mai 1906

Toată ziua de ieri mi-am petrecut-o în expoziție. Parcul vast și pitoresc, răsărit ca sub o baghetă magică pe locul unde acum un an era un teren pustiu, adăpostește în palate de zid și cochete pavilioane de șindrilă tot ce industria, comerțul și arta au creat mai ingenios, mai util și mai fin. Pe lîngă mostrele străinătății, care reprezintă ultima oră a progresului în toate domeniile, ce palidă, naivă, săracă, apare biata civilizație națională ! Cîteva eprubete cu grîu, niște pachete de tutun și două borcane cu extrase de petrol, sînt în esență toată lista propășirii noastre.

Și lume ! Mii de oameni, femei, copii, forfotesc ca furnicile, vizitează, admiră, tîrguiesc, petrec, mănîncă, în zgomot, rîsete, chiote, soare și praf. Pe lac alunecă bărcile ; distracțiile brutal copilăroase de la waterchute și tobogan smulg strigăte ascuțite, și duhoarea fiarelor sălbatice închise în colivii dă o notă stridentă acelei sărbători omenești.

Seara : „demonstrații navale, iluminări feerice, foc bengal, artificii, „căderea Port-Arthurului". Și mai ales lume, lume nesfîrșită. Mai presus de toate minunile industriei și artelor, se comentează cu aprindere... luptele atletice din Arenele Romane. **Panem et circenses.** Gloata e în toate timpurile și pretutindeni aceeași !

Astăzi am primit o înștiințare telefonică de la doamna Val*** !

Parcă nu s-ar fi petrecut nimic între noi. Dorea să mă vadă. Și își exprima dorința atît de firesc...

— Dragul meu, e atîta timp de cînd nu ne-am văzut. Nu ți-e dor de micuța ta Val*** ?

— Dar cine e la aparat ?... întrebai eu acru, prefăcîndu-mă că nu recunosc glasul.

— Haide, nu fii răutăcios. Alo ?... Sînt eu...

— A, dumneata ești ? Te-aș fi recunoscut mai curînd dacă îmi trimiteai o scrisoare anonimă.

Și am pus receptorul la loc.

Ce îndrăzneală ! Dar femeia aceasta are toate îndrăznelile.

Neputîndu-se obișnui cu ideea că este disprețuită, încearcă reluarea raporturilor diplomatice. Văzînd că ura ei, scrisorile anonime și alte infamii încă nu m-au ucis, voiește să mă aibă măcar viu. De ce m-o fi urînd, cînd nu-mi aduc aminte să-i fi făcut vreun rău ?...

Ah ! Iată de ce.

Doamna Val***, sau „anonima mea prietenă", cum îi

ILIE CINA
Bibl. pers.

mai zic, are pretenţia unei virtuţi supreme. Cel-puţin în faţa imbecilului ei soţ trece ca atare. Vrea să pară virtuoasă şi inocentă. De aceea, ochii în pămînt, priviri leşinate, piţigăiala glasului şi diminutivele sînt armele ei de luptă. „Amant ? Eu nu ştiu ce înseamnă amant... Cum ? Sînt femei care-şi înşală bărbaţii ?... Vai !". Cuvintele cu două înţelesuri se face a nu le înţelege... Din inocenţă, bine-înţeles. Căci unde începe prostia, e altceva. Cînd i-am devenit amant — asediul a durat numai **trei zile** — mi-a dat motive transcendentale : nu ştie ce s-a petrecut cu dînsa... vîrtej... iubirea care sfărîmă lanţurile prejudecăţilor... Dar dat fiind că ne iubim atît de divin, adulterul ei este tot o virtute...

Pînă cînd am aflat că virtuoasa femeie mai avea **doi** amanţi. Un amic al meu şi un băcan... Băcanul o plătea. Doamna Val*** colinda şi anumite case de întîlnire. Am părăsit-o fără să-i dau motive, ca să n-o jignesc de prisos. Ura ei este că şi-a compromis virtutea şi că mi-a cedat mie, om cu reputaţie rea. Vrabie răniţă...

Din bărbatul ei face orice vrea. El îi scrie scrisorile anonime. Este tipul încornoratului, care-şi poartă podoaba cu glorie şi cu zîmbete de triumf.

Totuşi, viermele ăsta feminin mai poate fi primejdios.

Dar destul cu lumea subterană. Să ieşim la lumină.

LXI

25 Mai 1906

Angela s-a înapoiat !...

O, azur înalt, în care ne poartă aripile visurilor ! Şi voi flori, „ieroglife ale naturii" ! În inima mea e azur, sînt flori şi e soare, parcă iubita mea pierdută s-ar fi înapoiat pentru mine.

Ştiu că nimic nu mai e cu putinţă între noi, şi totuşi inima-mi saltă de o bucurie aprigă. Vom fi sub acelaşi cer, între zidurile aceluiaşi oraş. Poate că efluviile sufletelor noastre se vor întîlni. Şi cine ştie ?...

LXII

31 Mai 1906

Soţii Corduneanu au venit în vizită la profesorul Vlad în seara de 27 mai. Nu eram acolo. Ana mi-a povestit revedere lor şi impresiile culese din călătorie. Nu mă îndoiesc că trebuie să fi fost „de miere", ca şi în luna care le-au simţit. M-ar fi interesat un singur lucru : impresiile conjugale ale Angelei ; dar pe acestea n-avea cum să le cunoască Ana, şi nici nu o puteam întreba.

Abia sosit în Bucureşti, Mircea Corduneanu a plecat din nou la Viena, în ziua de 28, fiind înştiinţat telegrafic de vînzarea unui cal celebru. Preţul ieftin făcea tîrgul grabnic şi pasionatul amator nu vru să piardă prilejul. Dacă m-ar asculta pe mine, în loc de pasiunea cailor ar face colecţii de cutii de chibrituri, şi l-ar costa mai puţin.

29 mai... Am să o însemn în calendar cu roşul sîngelui, şi am să storc şi o picătură din inimă, ca să pun punctul pe i din cuvîntul mai...

În această zi am primit vizita unui fost prieten. Are numai treizeci şi cinci de ani şi e ministru, **leader,** parlamentar, prinţ al finanţelor, şi mai presus de toate soţul unei femei de o rară frumuseţe şi avere.

Nevasta are tocmai calităţile care lui îi lipsesc. El are tocmai defectele care îi lipsesc nevestii. Această admirabilă cumpănire le dă putinţa să trăiască la adăpostul contradicţiilor.

Ca om politic, prietenul meu n-a păcătuit prin idei, nici nu i s-a putut reproşa vreo lege de seamă sau vreo reformă însemnată. Programul său se mărgineşte la o formulă de o clasică sobrietate : iubirea poporului.

Femeie superioară, soţia lui nu s-a coborît nici cînd la prejudecata scrupulelor de cinste conjugală.

Bunul meu amic a venit să-mi propună o tranzacţie într-un mare proces, dintre o societate al cărei avocat sînt, şi ministerul ce cu onoare îl conduce. Tranzacţia urmează să acorde societăţii cam optzeci la sută din pretenţiile formulate pe cale juridică. Această învoială scuteşte ambelor părţi plictiseala unui proces, care poate să mai dureze doi ani. Bineînţeles, osteneala domnului ministru trebuie răsplătită după cuviinţă. A mea deasemea.

După ce am căzut de acord în privinţa afacerii, am început să deşirăm amîndoi din amintirile trecutului. Amicul meu fusese în şcoală printre cei din urmă elevi. Cum şedeam amîndoi în aceeaşi bancă, îi făceam temele, extemporalele şi concursurile. La oral de obicei cădea. Datorită acestor succese, a promovat liceul numai cu trei ani de repetenţă.

— În şcoală ai fost un elev bunicel, Scudrea, îmi zise amicul, răsfoind leneş o revistă ilustrată. Ştiu că învăţai ş. treceai clasa regulat.

— M-da, învăţam... atît cît era nevoie, şi îi mai învăţam şi pe alţii.

— Da, da, munceai, făcu el aprobativ. Mă mir că în viaţă ai cam zăbovit.

— Adică cum ?

— Aşa... Eh ! Dar poate că nouă, oamenilor superiori, ni se pare că totul gravitează pe orbita aştrilor... Netăgăduit că fericirea stă de multe ori în medicritate, oftă cu o genială suferinţă amicul meu, tolănindu-se lasciv pe divan.

— Fericitule ! am exclamat eu.

— Ascultă, Scudrea, îmi zise ministrul, bătîndu-mă cu palma pe genunchi. Tu eşti băiat bun. Eu aş voi să te ajut, să te lansez. Vrei să fii secretarul meu general ?...

— Eu... sub ordinele tale ?... l-am întrebat, izbucnind într-un hohot vesel de rîs şi răsturnîndu-mă pe speteaza scaunului. Eşti reuşit ! Ce ? N-are cine să-ţi scrie discursurile ?...

— Ce găseşti de rîs în mîna prietenească pe care ţi-o întind ? făcu el încruntîndu-se.

— Nimic. Ia ascultă-mă, dragul meu, zisei eu devenind serios. Ai copii ?

— N-am. Dar nu văd...

— Bani ai ?...

— He ! se îngîmfă el.

— N-ai. Zestrea nevesti-ti nu se cheamă că e a ta. După cîte ştiu, nu te îndeletniceşti cu nici o profesie. Ia să presupunem, ferească Dumnezeu, că într-o zi îţi moare nevasta. Sau ce este mai tragic, că te părăseşte, ca să ia pe altul...

— Asta nu se poate. Mă iubeşte.

— Mai poate iubi şi pe altul. Ei, atunci ? Cum prin averea ei te-ai ridicat, adio avere, adio minister. Ei ?...

Prietenul pălise puţin, muşcîndu-şi nervos mustaţa.

— Nu văd unde vrei să ajungi, îngăimă el.

— Îţi întind o mînă prietenească. Intră secretar la mine... Îţi vei cîştiga existenţa singur, în mod cinstit. Vei munci din greu, fiindcă eu de felul meu sînt cam leneş, dar în schimb vei avea independenţa, dragul meu, libertatea !

— Ai fost întotdeauna băiat spiritual, făcu el cu o silită veselie, bătîndu-mă pe umăr. Tot aşa ai rămas. E adevărat, mărturisi el cu oarecare stingherire, că nu tocmai meritele mele m-au făcut să ajung. Dar ce vrei ? Viaţa nu e lotul celor mai deştepţi. După ce te-ai ridicat, lumea nu mai crede că ai fost o nulitate. De ! Să fi avut eu inteligenţa ta...

— Ai fi ajuns ca mine.

— Capul tău pe umerii mei, întîmpină el grav, și aș fi întors țara pe dos, ca un deget de mănușe. Ascultă-mă : de ce n-ai admite o colaborare între noi ? Ne-am sprijini amîndoi așa de bine. Ca pietrele de boltă ce susțin clădirea. Ne cunoaștem din copilărie, ne-am înțelege de minune. Între prieteni nu e nimic imposibil.

— Afară de prietenie.

— Ai avea gloria, ai avea puterea. Succesul dă beții extraordinare. Gîndește-te serios la propunerea mea, făcu el ridicîndu-se în coate. Ți-am urmărit succesele parlamentare. Cu ajutorul meu, ai ajunge cît de curînd ministru.

— N-am destulă maturitate pentru asta, dragul meu. Trebuie experiență și ani de viață, ca să ai dreptul să ruinezi o țară.

— Apoi, continuă amicul, lungindu-se iar pe divan, salvezi partea morală, căci îndeplinești nobilul rol de a ușura durerile celor mulți.

— M-da... Cum ajunge cineva ministru, bagă de seamă că se prăpădește de dragoste pentru nație.

— Ei, ce vrei ! Așa e democrația, spiritul vremii.

— Vezi ? Mi-e imposibil să simpatizez cu spiritul vremii. Vremea noastră e lipsită de spirit. Democrația nu-mi spune nimic. Adică da : mă face să dorm.

— Din fericire, nu e toată lumea de părerea ta, făcu ministrul privind portretul fratelui meu. Astăzi, **vox populi vox dei.**

— Nu mă face să mă îndoiesc de Dumnezeu... Pe urmă, amice, democrația voastră e imorală. A suprima suferința înseamnă a suprima experiența, revolta, poate geniul. Vreți să nivelați lumea într-o viață amorfă, dar în felul acesta suprimați plăcerea. Crede-mă, suferințele

poporului mă lasă rece. N-aș fi dispus să-mi tulbur digestia pentru el.

— Iată o teorie care ar indigna opinia publică.

— De aceea nu iubesc opinia publică : fiindcă e... publică. Și eu am foarte puțin respect pentru public și opiniile lui. În materie de păreri, le găsesc bune numai pe ale mele.

— Te înțeleg, rîse ministrul. Cauza renunțărilor tale este lenea. Ești un leneș incorigibil.

— Firește că nu poți trăi fără ocupație, am murmurat eu. Și lenea este ocupația cea mai intelectuală. E singurul lucru estetic pe care-l poate face un om sărac. **Far niente !** Iată fericirea, pe care regret că nu o pot poseda în întregime. Să fii harnic, să ai activitate pentru un scop înlt, frumos, este un ideal. Dar nu știi ce lucru vulgar este **să muncești pentru a trăi !**

Prietenul meu se ridică să plece.

— Gîndește-te la ce ți-am spus, i-am adăugat discret. Caută de pune averea pe numele tău. Fă sau lasă să ți se facă un copil. Răsluiește-i vreo moșie, două... Dobîndește-ți independența materială, și pe urmă... vom vorbi.

Și-i întinsei mîna.

— Se poate, Scudrea, să ai dreptate.

Stătea cu capul plecat, desenînd litere pe covor cu vîrful bastonului. Ridică apoi hotărît din sprîncene, îmi scuturâ mîna privindu-mă grav în albul ochilor și ieși încet.

Închisei ușa în urma lui și începui să rîd cu poftă.

— Am zdruncinat iluziile domnului ministru ! exclamai bine dispus. „Noi oamenii superiori"... Ce imbecil !

E și acesta un fiu al gloriei și al succeselor. Prostia ajunsă conduce societatea. **Ad majorem Dei gloriam !**

Vizita ministrului îmi lăsase în suflet un dezgust

care se schimbase în neplăcere fizică. Legile universului se împlinesc exact şi în viaţa unui fir de iarbă. În viaţa socială a oamenilor se răstoarnă ordinea naturii. Aici izbutesc şi conduc cei mai slabi. Proştii impun voinţa lor celor inteligeţi. Adevărata putere e ferecată în lanţuri. Un duh idiot pluteşte pe deasupra lumilor, alcătuit din egoism, interes, stupiditatea vanitoasă, plină de dorinţa de a domina. Omenirea e o mulţime, în care cîţiva oameni rătăcesc într-o imensă turmă de boi, guvernată şi sfîşiată de o haită de lupi.

Adus cu sila într-o lume pe care n-a ceruţ-o, **omul** trebuie să se izoleze, să dispreţuiască şi să-şi caute plăcerea lui singuratică, rară.

Şi gîndul îmi zbură pe dată la Ana.

Ana...

Dar Ana mai este oare plăcerea nouă, sălbatică ?... Ana e liniştea, e căminul.

Deşi, ea este cu totul de altă părere.

Femeia crede că amorul ei e în stare să ţie locul oricărei alte dorinţe. Ea nu ştie cît de infirm este sărmanul amor omenesc, ce incapabil să înţeleagă şi să vindece orice rană în afară de amor !

Îmi trebuia o întîmplare bruscă, o aventură dezordonată, în care să înec ca într-o beţie asaltul vocilor din trecut. Atîta timp cît am avut întreita complicaţie a iubirii celor trei surori, viaţa mea avea un înţeles adînc. Era o necesitate sufletească de întîiul ordin. Ca alcoolicii ce pier de mizerie fiziologică în lipsa otrăvii, existenţa care mă submina era condiţia mea de viaţă. Aveam şi acum nevoie de un eveniment întortochiat şi plin de riscuri, care să-mi încordeze activitatea sufletească, şi numai astfel să pot uita ce am pierdut. Trebuia să merg iarăşi pe sîrmă, deasupra prăpastiei.

Unde e femeia pentru care să fac vreo nebunie, vreo lovitură de îndrăzneală ? Ana mi-e ca şi tovarăşa vieţii. Olga e plecată, Angela pierdută.

— Tot Ana îmi rămîne, îmi zisei oftînd. Să mă duc în vizită la academician.

Nu mă încînta prea mult, dar trebuia să mă mulţumesc. O partidă de table sau o convorbire pe şoptite cu Netty, în timp ce D. Vlad citeşte pe Shelley : atîta era tot.

De obicei doreşti să bei vin, dar sînt împrejurări cînd simţi nevoia să bei spirt din cel tare. Şi atunci vinul cel mai generos ţi se pare apă.

În asemenea clipe mă feresc să văd pe Ana, ca să nu mă dezamăgească puţinul emoţiei mele.

Cu părere de rău, tras parcă de haină să mă întorc pe urma paşilor, m-am ridicat să merg spre uşa profesorului. Am băgat de seamă însă că n-am ţigări şi mi-am adus aminte că fiind duminică, Barbu e plecat la plimbare.

— Să ies în calea Victoriei, să-mi cumpăr ţigări, îmi zisei. După aceea mă voi duce să văd pe Ana.

Am ieşit în stradă, luînd în piept o boare umedă, ca de toamnă. Un fior de cimitir mă străbătu. Simţii nevoia să mă întorc în casă. Gîndul că voi sta în căldura primitoare a căminului, cu Ana şi tatăl ei, îmi făcu plăcere.

Deodată îmi trecu un gînd ciudat :

— Dacă aş face o vizită Angelei ?...

Ce nerozie ! Ar pune feciorul să mă dea afară.

Ei şi ? Ce pierd ? Ar fi interesant de ştiut ce sentimente îmi mai păstrează această femeie. Iată o preocupare sufletească.

Să mă duc ? Să nu mă duc ?...

LXIII

Pe drum mă întrebam în ce fel mă va primi Angela, cum va ascunde aversiunea ei.

Poate ar fi mai bine să mă întorc din drum. Vizita mea i-ar părea o provocare. Mai bine aş face să mă îndreptat spre expoziţie. În puhoiul de lume, voi găsi cunoscuţi şi necunoscuţi, cu care voi petrece ore agreabile.

Însă curiozitatea mă devora ; gîndul că-mi voi revedea fosta iubită mă încînta, cu toate riscurile lui.

Între acestea, ajunsei la poarta locuinţei Angelei.

— Acasă boierii ? întrebai pe feciorul care-mi deschise.

— Numai Doamna e acasă

— Știam, adăugai în gînd.

— Pe cine să anunț ? întrebă feciorul.

— Pe Domnul Andrei Rădeanu.

Și am intrat.

Am suit scara de stejar, apoi am fost introdus într-un salon mobilat în palisandru, cu scoarțe de Halep la ferestre.

— Poftește-l aici, auzii vocea Angelei dintr-o odaie alăturată.

Feciorul îmi deschise ușa, și după panoplia încărcată de bice, cravașe, capete de cai în sidef și alte mărunțișuri equestre, mi-am dat seama că mă aflu în casa unui jokeu pasionat.

Angela era îmbrăcată într-un **peignoir** de mătasă albă, fără mîneci. Silueta ei fină se întrevedea toată. Era neschimbată : aceeași frumusețe. Simții un fior.

— Ce cauți ?... mă înarebă ea înăbușit, oprindu-și cu mîna bătăile inimii.

Apoi grija îi așternu pe față o umbră tristă. Păru un tablou al melancoliei.

Ședeam în picioare înaintea ei, cu pălăria în mînă și o priveam. Doamna Corduneanu făcu un pas către mine și-mi zise scurt, cu o cruntă căutătură :

— Te rog să pleci imediat.

Mă simții stingherit și-mi păru rău că am venit. Ca s-o împac, i-am răspuns :

— Atunci... dă-mi voie să m-așez.

Și am luat loc pe un fotoliu. Angela își mușcă buzele. Îmi zise cu vocea șuierătoare :

— Spune-mi repede ce dorești.

— Poți să iei loc, făcui eu, arătîndu-i cu mîna un scaun.

Cu figura încordată de mirare mîniată, se supuse mașinal invitației mele ; mă privi apoi din cap pînă în picioare, așteptînd.

Mă întrebam uimit eu însumi :

— Ce am eu de vorbit cu Angela Corduneanu ?

Nimic. Tocmai de aceea, conversația noastră va fi mai ușoară. Dacă aș avea să-i spun ceva, poate n-aș ști cum să încep.

Privind-o în luciul încruntat al ochilor ei de cicoare, îi zisei :

— Eram indispus și doream să alung niște gînduri vechi, care mă tulburau. Mi-am zis : să mă duc în vizită la buna mea prietenă Angy. Nu mă îndoiesc că-i voi face plăcere. Astfel sînt aici.

Gura ei se zgîrci de o ironie amară :

— Cinismul dumitale e demodat. Ai început să te repeți.

Mi-am aprins o țigară.

— Fără îndoială, Angela mea, faptele noastre nu sînt așa cum le-am voi. Dar dacă am înceta de a le privi prin prisma morală, și-ar pierde originalitatea. Interesante nu sînt decît faptele rele. Acțiunile înalte din punct de vedere etic sînt mai puțin cercetate de literatură. Însă, crede-mă, n-am hrănit intenția de a fi nemurit de poeți. Ca să-ți fac plăcere, aș putea să spun că nu regret deloc ce am făcut.

— Nu-ți cer regretul, nici pocăința. N-ar schimba nimic din repulsia ce-mi inspiri. Te întreb un singur lucru : cît ai de gînd să-mi impui prezenta dumitale ?

I-am răspuns după o mică pauză :

— Încă nu m-am fixat. Depinde...

Și aruncai molatic o spirală de fum spre tavan. Angela era palidă de constrîngerea pe care și-o silea. Îi citeam pe față frămîntarea sufletului și ura neîmpăcată.

— Ce deosebire, gîndi eu, între Olga care a știut să ierte o îndoită trădare, și Angela care nu poate uita una singură ! O Doamne, dar ce sînt eu de vină dacă natura m-a făcut om complicat ?

Doamna Corduneanu mă învălui în zîmbetul ei de dispreț :

— Vrei poate să chem servitorii, să te petreacă pînă la ușă ?

— Să lăsăm gesturile de teatru, Angela mea. Sînt

prea puţin potrivite cu secolul antiromantic în care trăim. Îţi promit că voi pleca în momentul cînd voi crede eu de cuviinţă. Poate am plăcerea să strîng mîna soţului tău, care mi-e drag.

— Nu e în Bucureşti, zise ea scurt.

— Nu ?... făcui eu pe miratul. Îmi pare rău ! Dar în fine. Nu cred să mă goneşti cu sila, fiindcă nu sînt dispus să cedez.

— Credeam că va fi deajuns să arăt neplăcerea ce-mi inspiri, ca să te retragi. Văd însă că ai pierdut cel din urmă scrupul de ruşine.

— Nu l-am pierdut, Angela mea, fiindcă nu l-am avut niciodată.

— Cred însă că nu-ţi vei păstra aceeaşi linie în faţa gîndul să descopăr mîrşăviile dumitale în faţa familiei mele, pe care ai jignit-o şi care urmează să te stimeze, să te primească în casă cu aceeaşi revoltătoare naivitate. Prilejul a sosit. L-ai căutat singur. Ce-ai zice să mă folosesc o dată în viaţa mea de minciună, ca să te demasc ? Am să spun soţului meu că ai venit aici să-mi faci mărturisiri de dragoste.

— Hm !

— Te asigur că m-ar crede pe mine înaintea dumitale !

— Cred şi eu. Dar Mirea nu ştie că mai ascunzi o mică minciună, care nu se citeşte totdeauna pe frunte.

Angela se întunecă. Eu urmai liniştit :

— Totuşi, eu nu te sfătuiesc să-mi declari război. În asemenea împrejurări nu se mai aleg armele. Vechile tale scrisori nu poartă dată. Două cifre adăugate în josul unui bilet de demult, şi aş face dovada că **tu** m-ai chemat. Vezi ? Ai început să plîngi... Dacă uiţi aşa de repede. N-ai nici o grijă, Angela mea. Nu-ţi fac rău. Nu mă voi folosi niciodată de acele scrisori. Nu ţi le înapoiez, ca să nu-ţi armez mînia. De ce plîngi, Angy ? Nu cer nimic de la tine. Am ţinut numai să te văd şi să te întreb de sănătate. Atît.

Angela suspină, uscîndu-şi lacrimile, care dădeau ochilor ei albaştri un luciu de mare. Pe fruntea-i de marmură se săpaseră cute uşoare.

Rămăsesem gînditor. Privirile mi se plimbară distrate pe un perete ; deasupra divanului încărcat de perne se proiecta viziunea sumbră a unui Belucistan, ale cărui înfloriri negre şi roz se estompau de departe pe fondul de sînge închegat. Apoi mă utai pe fereastră la ziua înnorată. Camera în care ne aflam comunica printr-o uşă-fereastră cu o terasă ce ducea în grădină, şi de acolo cu strada, — alta decît aceea pe care intrasem. Clădirea fiind aşezată într-un colţ, avea două faţade şi două intrări. Deşi nu avea luxul din casa profesorului, doamna Corduneanu stăpînea însă o locuinţă vrednică de frumuseţea ei.

Angela vorbi în sfîrşit, cu vădită osteneală :

— Trebuie să-ţi spun un lucru pe care poate nu l-ai ştiut pînă azi : nu te-am iubit niciodată. Am avut, e drept, pentru dumneata, o rătăcire absurdă, din care m-am trezit brutal, dar mîntuitor, descoperirea de la Cythera. Singurul sentiment ce mi-a rămas de atunci încoace a fost dezgustul. Prezenţa dumitale mi-e odioasă. Te urăsc ! gemu ea cu vocea astupată ca de o piatră. Dacă aş putea, aş rupe din mine partea de suflet în care s-a întipărit amintirea dumitale. Va fi o veşnică profanare a afecţiunii omului pe care-l respect, îl iubesc din toată inima mea, şi care mi-e soţ. Încredinţează-te de acest lucru, dacă încă nu l-ai ştiut, şi dacă îţi închipui, cum îţi citesc în gînd, că te vei putea întoarce la dragostea mea.

Figura ei palidă tremura.

I-am răspuns calm :

— Să mă întorc la dragostea ta ?... Aş fi foarte încurcat dacă mi-ai propune-o, fiindcă m-aş vedea nevoit să primesc. Faci rău mărturisindu-mi că nu m-ai iubit, căci mă sileşti să nu te cred. Ce a fost între noi nu se poate şterge cu toate apele mării. Totuşi, eu te-am iubit. Ai fost pentru mine o rază de poezie, un vis, o minune întrupată. N-aş fi niciodată ingrat să tăgăduiesc. Dovadă că încă mi-eşti dragă, este că am venit să te văd, şi că-ţi beau ura de pe buze, aşa cum ţi-am sorbit şi iubirea. Dar... să scurtăm această întrevedere,

în care amabilitatea ţi-a lipsit cu desăvîrşire, urmai eu ridicîndu-mă în picioare. Aş fi avut să-ţi comunic o noutate foarte im-por-tan-tă, care te priveşte direct şi personal.

— Ce ? îngăimă Angela.

— Ceva foarte important. De aceea am şi îndrăznit să te supăr. Însă firește, faţă de primirea ce mi-ai făcut, nu mai stărui.

Şi m-am înclinat, îndreptîndu-mă spre uşă.

— Stai, te rog... auzii glasul Angelei, înăbuşit.

— Am pregetat să-ţi fac această vizită, fiindcă ştiam că mă vei reţine... zisei eu, părînd plictisit de insistenţa ei. Iartă-mă, dar e tîrziu : trebuie să mă duc.

M-am înclinat a doua oară, fără să o privesc, şi am plecat.

— Nervi şi trufie ! îmi ziceam. Ţine să mă dea în vileag, ca să-şi potolească ura. Dar uită mereu că sertarele mele sînt pline de scrisorile şi fotografiile ei, de pe timpul cînd „nu m-a iubit". Dar de ce atîta ură ?... Nu i-am făcut nici un rău. Dimpotrivă : am căutat să-i fac bine. I-am dat senzaţii rare ; am făcut-o să cunoască violenţele amorului, fără de care oamenii nu i-ar simţi plăcerile. Am înşelat-o, ca s-o fac să preţuiască fidelitatea. Dacă n-ar fi suferit de pe urma mea, ar putea oare să guste astăzi pacea căminului, cu omul la care a găsit adăpost după furtuna ispitelor ?...

Dar aşa sînt femeile, şi oamenii îndeobşte: uită binele ce le-ai făcut, ca să aibă dreptul de a-ţi face rău.

Oricum, mi-a făcut plăcere s-o revăd şi nu-mi pare rău că mă urăşte. Înseamnă că nu m-a uitat...

LXIV

Către seară timpul se înseninâ şi o ultimă lucire de soare mîngîie zidurile oraşului şi verdeaţa copacilor. Era cald. O căldură care vestea schimbarea vremii. Frunzele arse de secetă şi pămîntul crăpat aşteptau o picătură de apă din cerul fierbinte şi sec.

Ca animalele în preajma viţeliei, sufletul mi-era cuprins de neastîmpăr. Parcă aşteptam ceva şi nu ştiam ce. N-aveam răbdare să rămîn pe loc şi căutam un

refugiu al stării mele sufleteşti.

După masa de seară am ieşit în oraş. Berării, bodegi erau pline de lume, şi trotuarele cu mese de serviciu erau de asemeni tixite de provinciali şi străini, veniţi să viziteze Expoziţia. Am rătăcit distrat cîteva străzi, apoi, nu ştiu cum, paşii mă purtară iarăşi înspre casa Angelei. Dus fără voie, am ajuns pînă acolo.

În casă, spre strada principală luminile erau stinse. Am ocolit colţul, să privesc faţada dinspre grădină. În camera unde mă primise Angela cîteva ore înainte ardea lumina. Perdelele nu erau trase, ca să poată intra aerul prin sitele ferestrelor.

În cameră nu se afla nimeni.

Am stat un timp şi am privit lăcaşul unde trăia sufletul acelei femei, pe care o dorisem şi acum mă ura. Mă gîndeam la sfîrşitul ireparabil al simţirilor omeneşti, la dezastrul dragostei mele cu Angy. Acea neasemănată poezie, iubirea noastră suavă, schimbată într-o clipă în simţire vrăjmaşe ! La femeia asta biruise trufia, şi biruise atît de covîrşitor, că nimic din dragoste nu mai rămăsese. Ori poate îndărătnicia, ura ei, erau numai un scut pe care singură îl punea înaintea dragostei, ca să nu învingă aceasta din urmă ?... Cine poate şti !

Mă depărtam cuprins de un sentiment de melancolie, cînd uşa ce dădea pe terasă se deschise, şi în umbra vag străvezie a grădinii apăru, proiectată pe lumina geamului, Angela Corduneanu.

Un freamăt mă străbătu.

Angela se rezemă uşor de balustradă, privind înstelarea nopţii, aspirînd boarea parfumată a grădinii. Ce s-o fi petrecut în inima ei ?... gîndii. Dacă ar şti cine o pîndeşte din umbră !

În acel moment zării lîngă mine... poarta. Nedîndu-mi seama, apăsai mîna pe clanţă şi poarta se deschise. Văzui silueta Angelei ridicîndu-se... Fără să vreau, a trebuit să intru...

Inima-mi bătea la gîndul că voi fi iarăşi în faţa ei şi nu voi avea ce să-i spun. Dar călcam hotărît pe pietrişul aleei, pînă cînd ajunsei în dreptul terasei, unde mă oprii. M-am înclinat, descoperindu-mă în faţa stăpînei.

Angela mă recunoscu.

— Dumneata ?... şopti ea înăbuşit.

— Da, eu.

— Ce doreşti ?...

— Ţi-am spus azi pe ziuă că aş fi avut să-ţi comunic ceva important, care te priveşte personal, urmai eu în semiton, ca vocea-mi să nu trezească luarea aminte a cuiva. Dar faţă de atitudinea dumitale duşmănoasă, m-am retras. Am chibzuit totuşi că lucrul acesta trebuie spus, orice s-ar întîmpla. Şi mi-am îngăduit să te deranjez, pentru ultima oară...

Doamna Corduneanu tăcu o clipă. Apoi :

— Fiindcă este pentru ultima oară, reluă dînsa, aş fi dispusă să te ascult. Sînt însă silită să te refuz, fiindcă locul şi ora nu sînt potrivite pentru o conversaţie.

— Aşa este, doamnă. Tocmai de aceea v-aş ruga să mă primiţi în casă... Destăinuirea mea cere urgenţă şi nu trebuie ascultată de eventuale urechi indiscrete.

Observai tresărirea Angelei, şovăirea ei, apoi hotărîrea.

Citeam în inima ei ca într-o carte deschisă. Se temea să rămînă cu mine între patru ochi şi patru ziduri, dar nu-şi putea mărturisi frica. Totodată îşi dădea seama că e stăpînă pe dînsa, şi ca să pună capăt întrevederii n-avea decît să primească discuţia.

Cu glas sec îmi răspunse :

— Poftim.

Şi mă încuviinţă s-o urmez.

Ochii îmi licăriră de bucurie, dar inima îmi tremura de îndoială. Pe cînd urcam treptele terasei, mă gîndeam :

— Ce am să-i spun ?... N-am pregătit nimic : nu mă aşteptam la acest nou **tête-à-tête.** Dar ceva trebuie să-i spun. Ceva verosimil, însă ireal... Un lucru care nu s-a întîmplat, nici nu trebuie să se întîmple, dar care trebuie spus...

Intrai în cameră. Angela lăsă storurile şi închise uşa.

O priveam. Îmbrăcată în haina îngăduită de situaţia ei civilă, cu un decoltaj mai deschis, cu mîneci dantelate, o regăseam într-o intimitate cum n-o văzusem niciodată. Şi totuşi, între noi doi era acum un abis.

Doamna Corduneanu se aşeză pe un colţ al divanului, şi luînd aerul său cel mai grav, îmi zise fără alte pregătiri :

— Te ascult.

Eu rămăsesem în picioare, cu mîna pe o măsuţă, unde, între două albume stătea o cravaşă lungă cu mînerul de argint, înfăţişînd copita fină a unui cal de rasă.

Luai biciuşca în mînă şi o privi : era cravaşa Angelei ; o ţinusem altădată în mînă, cînd făceam împreună cavalcade. Fosta mea iubită voia să coboare de pe cal... eu îi luam cravaşa... apoi îi ţineam scara... apoi o primeam în braţele mele şi-i prindeam gura ! **Fugit irreparabile tempus !...** Mă înfiorai de dulcea amintire şi-mi muşcai buzele, ca să nu ţip de regret. Cred că eram palid în clipele acelea.

Înţelegînd că tăcerea mea se prelungeşte, mă hotărîi să-i vorbesc şi ridicai ochii spre ea. Avui ideea subită să mă arunc la picioarele ei, să-i cer iertare, să...

Dar nu, era de prisos. Scena trebuia începută altfel. Făcînd o străduinţă asupra mea însumi, rostii :

— Angy, să mă ierţi mai întîi că trebuie să te numesc aşa, în ultima noastră convorbire. Fiind o comunicare de la suflet la suflet, formele convenţionale ar da cuvintelor mele o notă fătarnică. Pentru cea din urmă oară vei fi tot Angela mea. Vei fi tu...

Un uşor gest al mîinii ei voi să-mi spună că pot urma cum socot, numai să sfîrşesc. Şi urmai :

— E de prisos să-ţi dau explicaţii asupra purtării mele, fiindcă o justificare nu înlătură faptele. Dar vreau să fixez un principiu : un bărbat poate înşela o femeie pe care o iubeşte, cum îşi poate înşela nevasta. De pildă, nimeni nu ştie dacă în momentul de faţă, la Viena, Mircea Corduneanu nu petrece în braţele altei femei...

— Asta e vestea importantă care mă privea personal ?... mă întrerupse ea cu un ton sec.

— Asta ?... întrebai eu mirat. Care asta ?...

— Faptul că Mircea mă înşală ? Este o minciună netrebnică.

— Dar nu e vorba de asta ! Eu n-am venit să-ți părăsc bărbatul că se abate de la datoriile conjugale. Nu ! De altfel, n-ar avea nici o importanță că te înșală sau nu. Gîndirea mea e cu totul alta. Vreau să spun că înșelarea nu exclude iubirea. Ceea ce a săpat între noi o prăpastie a fost tocmai asemănarea naturilor noastre.

— Aesemănare între mine și dumneata ?...

— Negreșit. Ne-am atras prin contrarietatea sexului, și ne-am respins prin identitatea caracterelor.

— Nu văd cum m-aș putea măguli cu o asemănare ce mă onorează !

— Oh, foarte simplu. Să luăm, dacă vrei, primul factor al comparației : pe mine. Să **nu** zicem că Olga a fost pentru mine o legătură fără dragoste, o aventură ușoară, pe care ar accepta-o orice bărbat... Să zicem că a fost un amor. Ei bine, înseamnă atunci că eu am vibrat la un dublu amor, fiindcă în același moment te iubeam și pe dumneata, — și nu poți tăgădui că te-am iubit... Ceea ce a fost între noi...

— Nu tăgăduiesc și nu afirm nimic, îmi tăie Angela cuvîntul. Doresc să știu unde vrei să ajungi.

— Ai răbdare, vei afla. Vorbeam de identitatea naturilor noastre. Or, în același timp, și tu, Angela mea, trăiai un dublu amor : unul față de mine, altul față de actualul tău soț...

Figura Angelei deveni palidă și lăsă ochii în pămînt.

— Așa încît, urmai eu lovindu-mi pantoful cu vîrful cravașei, asemănarea caracterelor noastre e dovedită. Ceea ce urăști în mine, — fiindcă mi-ai spus că mă urăști — ai iubit odată în sufletul tău. De ce această inconsecvență, și mai ales de ce atîta orgoliu, Angela mea ? Oare același lucru să se cheme la mine viciu, iar la tine virtute ?... Cînd stăteam legați prin secretul aceleiași greșeli, de ce să luăm unul față de altul atitudini de tragedie ?...

Angela se ridică în picioare. Chipul ei luă iarăși masca regală, care odată mă fascina.

— Ai dreptate, zise ea cu vocea-i cea mai cuceritoare. Iartă-mi momentul de mînie. Între noi nu poate fi vorba de ură, din moment ce ticăloșia e reciprocă.

Vom rămîne prieteni. Dar timpul greșelilor a trecut. Sînt măritată, acum am altă răspundere a vieții. Tocmai fiindcă îmi ești prieten, vei înțelege lămurit că cer în primul rînd respectul prieteniei.

— Dar l-ai avut întotdeauna. Te-ai putut plînge un singur moment ?...

— Nu. O dovadă mai mult mi-ai da, în cazul cînd m-ai lăsa acum singură... Sînt obosită.

Eram aproape să mă înclin, să-i sărut mîna întinsă și să plec. Dar în gîndul meu dezamăgit trecu o idee : femeia asta a fost mai abilă decît mine ; mi s-a strecurat printre degete. Cînd voi mai avea oare prilejul acestei intimități ?... Mă hotărîi să rămîn.

Apucînd mîna ce-mi întinsese, rostii cu un rîs rece :

— Acum jucăm comedie, nu-i așa ?...

— Cum ?... făcu ea retrăgîndu-mi mîna.

— Desigur. După nota tragică, umorul se recomandă.

— Dar dumneata nu poți să înțelegi nici un sentiment respectabil ?...

— Cum să nu ?... Le înțeleg pe toate. Și dragostea mea pentru Dumneata e tot așa de respectabilă : e dureroasă chiar, de cînd i-ai frînt trupul în două... pentru un fapt neînsemnat, pentru o banală aventură cum are orice bărbat, dar care nu poate stinge vulcanul ce clocotește în mine. Te iubesc, Angy... Te iubesc mereu ! Ca să te uit, ar trebui să rup și sufletul meu odată cu amintirea ta. Ascultă-mă : am născocit un plan de o nebunie măreață. Să fugim amîndoi, departe, în vreo țară străină... Să ne ascundem dragostea de ochii lumii, ori să ne plimbăm păcatul în fața oamenilor... cum vei voi... dar să sorbim cea mai adîncă fericire ce a fost dată unor muritori pe pămînt ! Uite, în seara asta prăpastia e deschisă, să sărim amîndoi în ea... E prăpastia fericirii... Putem pleca cu cel dintîi tren, Angela mea. Viața mea este în mîinile tale !...

Vocea mi se încălzise și ochii îmi dogoreau. Nu credeam nimic din tot ce spuneam, dar le rosteam cu accentul cel mai adevărat al pasiunii, și adevărul era că voiam să o fac a mea !

Angela mă măsură cu dispreț. Privirile, buzele ei ex-

primau o ironie adîncă, o batjocură ce mă sfîşia pînă în inimă.

Pe măsură ce eu mă simţeam mai apăsat, mai revoltat de orgoliul sub care mă strivea, faţa Angelei se lumina de un zîmbet, care în curînd se prefăcu în hohot de rîs. Tot sîngele îmi părăsi inima şi-mi năvăli în creieri.

— Ce cabotin ! rîse Angela, azvîrlindu-mi insulta în obraz.

Înţălbenii. Strîngeam mînerul cravaşei, să-l sfărîm în mîna mea.

— Acesta era lucrul important, pe care voiai să mi-l împărtăşeşti urgent ?... Cît ai decăzut !... La ce minciuni, la ce şiretenii triviale ai început să recurgi, ca să-ţi ajungi scopurile desfrînate. Te introduci în casa mea sub nume fals, mă terorizezi şi mă ameninţi cu scrisori, pe care cel mai elementar cavalerism te-ar fi obligat să mi le înapoiezi îndată ce m-am măritat, şi după ce te primesc, — în loc să pun servitorii să te dea afară, — după ce-ţi vorbesc de fericirea mea pe care vreau s-o păstrez, după ce te rog să respecţi o pretenie pe care eram încă dispusă să ţi-o acord, îmi propui să-mi zdrobesc viaţa, ca să fug împreună cu dumneata ! Eşti nu numai un actor ridicol, dar cred că ţi-ai pierdut şi minţile. Eşti un nevropat !...

— Taci ! scrîşnii eu, alarmat de ţipetele Angelei, care puteau fi auzite de cineva...

— Nu vreau să tac ! urmă ea cu o furie crescîndă. Să se isprăvească odată cu infamiile dumitale ! Nu mai pot trăi în teroarea acestei taine, cu care ai de gînd să mă ameninţi toată viaţa. Poate să afle şi soţul meu, şi tata, şi toată lumea ! Să se isprăvească ! Să se isprăvească !... ţipă Angela în prada unei exaltări de care nu-şi mai dădea seama.

— Taci ! Taci !... făcui eu scos din fire şi voind să-i iau mîna.

— Nu mă atinge !... strigă ea înnebunită. Ai să dai socoteală de tot. Să vină servitorii !

Şi cu ochii scoşi din orbite, cu chipul răscolit de deznădejde, se îndreptă către butonul soneriei.

Dintr-un salt m-am înfipt în faţa ei.

Totul se petrecu într-o secundă... Gînduri de spaimă

BIBLIOTECA Bibl. pe

îmi scăpărară prin minte ca scînteile. Vor veni servitorii... va urma scandalul... sînt pierdut. O prăbuşire în noroi ! Şi toate din pricina nebuniei acestei femei. De turbare îmi venea s-o strivesc. Lucrurile din jurul meu se învîrteau ca o roată de foc.

Degetu-i era aproape să atingă clopoţelul... Cu o mişcare zmintită, am ridicat cravaşa şi am lovit-o în obraz ! Se feri ducînd mîna la cap, însă sfîrcul îi atinse fruntea, lăsîndu-i o urmă cruntată.

Scoase un geamăt, se clătină şi căzu pe divan...

Abia atunci îmi dădui seama de ce am făcut, şi cu un pas am fost lîngă dînsa, prinzînd în braţe corpul lovit.

Angela leşinase ; chipul ei era alb ca varul. Am culcat-o repede, i-am desfăcut haina la piept, am rupt dantela cămăşii ce ţinea pieptul încătuşat, şi sînii ei rotunzi nu-mi lăsară în clipa aceea nici o impresie. O strigai :

— Angy... Angy !...

Tăcerea, paloarea ei mă făcură să cred că a murit !...

Strînsei la pieptul meu corpul nemişcat, şi ca să-i dau viaţă din viaţa mea îi lipeam obrazul de al meu, îi sărutam gura, îi suflam respiraţia mea.

Încet, deschise ochii şi culorile se întoarseră pe figura-i mutilată. Simţii şi bătaia inimii mai grăbită.

— Angy, iartă-mă...

Chipul ei nu exprima nimic, privire-i era rătăcită. Viaţa abia pîlpîia, fără conştiinţă de sine. Lipită de pieptul meu, aproape goală, îi vorbeam în şoaptă, gură lîngă gură, şi buzele mele se atingeau de buzele ei. Pînă cînd nu i-am mai spus nimic şi rămaserăm prinşi într-o sărutare.

Ah ! Abia atunci fiinţa ei dorită, fugită, insultată, fiinţa ei adorată pînă la crimă, abia atunci fiinţa ei a fost a mea.

LXV

Ajuns acasă, am adormit într-un somn adînc.

Am deschis ochii cînd se crăpa de zori. Era o zi posomorîtă. Fiorii morţii pluteau peste fire. O tristeţe părea

că apasă încheieturile norilor, ce se urneau cu o mișcare domoală, de urs bolnav. Vîntul izbea în fereastră, se întorcea înapoi cu un plîns fărîmițat și prelung. Toropeala îmi muia trupul și gura mi-era îmbîxită de un gust de ceară arsă. Imagini de voluptate îmi bîntuia mintea, copleșită de un sentiment dominant de istovire.

— Asta e tot ?... mă întrebai, evocînd amintirea Angelei.

Această femeie, a cărei făptură mi-a dat dorințe ce-mi înnebunise creierii, fusese în sfîrșit a mea. Posesia ei o săvîrșisem tîlhărește. Dragostea ei recucerită, care credeam că va fi un dar de regină, fusese cedarea unui animal îmblînzit cu biciul. Crezusem că mă voi nimici sub prima ei îmbrățișare. Bănuiam că ființa ei ascunde plăceri supraomenești, pe atît de dulci pe cît de ucigașe, din care va fi deajuns să sorb o singură dată, ca să mor o clipă mai tîrziu. Ca masculii acelor insecte, care trăiesc numai pentru momentul procreației ii dispar odată cu el, alunecasem orbește spre această femeie. Am pus stăpînire pe ființa ei. Am avut-o.

Ei bine ?

Ceea ce precede clipei posesiunii este numai aprinderea închipuirii, îndîrjirea dorinței : Poezia. După aceea se destăinuie viața, mai puternică și prin aceasta mai frumoasă ca poezia. Amorul ideal leagă prin mii de fire nevăzute, de o compoziție aproape aeriană. Amorul fizic înnoadă o singură legătură, de nesfărîmat. O porți în sînge, în conștiință și în subconștiință. Îți dai seama că de acum înainte ești tot una cu trupul și cu sufletul femeii.

Posesia Angelei fusese altceva. Mă simțeam limpezit de o obsesie, și atîta tot. Era o întoarcere la normal. Părea că aș fi avut un dinte care mă durea de mult, și de care am scăpat deodată prin clește. Nici plăcere, nici suferință. Nici remușcare, nici regret. Nimic. Vedeam lucrurile mai clar, mai logic. Vîntul bătea, fiindcă este în natura vîntului să bată. Norii stau grămădiți pe cer, fiindcă așa este în ordinea firii. Eram departe de acea concepție antropomorfică a universului, pe care omul o simte sub mușcătura isteriei sentimentale, și care-l face

să i se pară că natura se împodobește ori se întristează, ca să dea un cadru iubirii.

— Toate femeile se aseamănă într-o privință, gîndeam eu cu mintea izbăvită de o grea apăsare. În actul predestinat sînt aproape la fel. Numai dorința le colorează deosebit.

De ce însă posesia Anei, a Olgăi, mi-a crescut dragostea față de ele, și de ce posesia Angelei, de care legam în închipuire impresii supreme, e mai curînd o eliberare ?... Tocmai pentru că obsesia a durat prea mult, a tocit puterea emoției. Între zeitatea pe care o visam și dorința mea fusese o piedică grea. Furia pasiunii mele dărîmase piedica, idolul zăcea alături, jupuit de poleiala care ațîțase închipuirea.

După atîtea zvîrcoliri eram cu sufletul pustiu, cu trupul vlăguit de dorință. Mi-am dat seama cu un fel de groază că n-o mai iubesc... Viziunea augustă a acelei frumuseți devenise o banală realitate.

Contemplam în mine naufragiul definitiv al iluziei. Nu o mai iubeam. După aprinderea de adineauri simțeam cum în mine crește nepăsarea, și poate un sentiment mai dușmănos, de adversitate sexuală.

Indiferența mea era aproape ceva material. Se așternuse între mine și ea ca o a treia ființă. Aș fi voit să fiu la mii de kilometri depărtare.

Am părăsit casa ei cu un sentiment de ușurare fără margini.

Mă gîndeam apoi care va fi natura relațiilor noastre pe viitor. Oricît ne-am fi dat seama că nu ne iubim, faptul că fusesem unul al altuia statornicise o stare reală, care putea să aibă înrîuriri asupra viitoarelor noastre sentimente. Nu știam dacă voi mai dori-o vreodată, nu puteam însă jura că nu voi mai fi stăpînit de scurte înflăcărări, sau cine știe, poate chiar de o patimă mai statornică.

În seara aceleiași zile, Barbu mi-aduse o scrisoare a Angelei. Eram nedumerit asupra cuprinsului. Am desfăcut plicul și am citit :

Aș vrea să te disprețuiesc și nu pot decît să te urăsc.

Dar mă mîngîi cel puţin că-ţi port o ură de moarte. Nu încerca să mai recapeţi favorurile pe care ţi le-a dat un gest de brută. Nu căuta în nici un fel să mă apropii. Dacă te vei folosi de scrisorile mele, ca un şantaj împotriva mea, sînt în stare să merg pînă la crimă. Sper că numai dragostea de viaţă te va împiedica să săvîrşeşti laşitatea cu care m-ai ameninţat. Oameni ca dumneata ţin la viaţă. Ar fi şi păcat să se prăpădească o existenţă atît de josnică. Te urăsc, te urăsc !

Lăsai încet scrisoarea pe masă şi căzui pe gînduri.

— Mă urăşti, îmi zisei, dar ţi-e teamă şi de trupul tău. Ţi-a rămas pe frunte şi în sînge amintirea biciului care te-a supus. Totuşi, pentru că mă urăşti, am să-ţi înapoiez armele, ca cel puţin să-ţi treacă de frică.

Cercetai într-un raft cu corespondenţă. Luai un plic mare şi pusei înăuntru toate scrisorile, răvaşele, fotografiile Angelei. Îi scrisei adresa şi voiam să sun pe Barbu, ca să i le trimit. Dar înainte de a mă despărţi de ele, doream să le mai văd o singură dată... Răsturnînd plicul, mai cercetai o dată cuprinsul. Biletele parfumate, plicuri mici ca un timpru poştal, portretele ei, toate acoperite de scrisul fin al Angelei, se împrăştiară pe birou. Fu o viziune subită a trecutului, devenit într-o clipă, prezent! Imagini fermecătoare, ale unui amor trăit în atîta plăcere şi suferinţă, că putea umple viaţa unui om. Şi totuşi zăcea mort, după o atît de scurtă dăinuire. În cîteva luni cît durase existenţa lui de foc, fusese timp pentru neasemuita poezie, pentru romantica tulburare de care vibrasem amîndoi, pentru pasiunea ce ne-a înlănţuit mai apoi, în îmbrăţişări din care ieşeam mutilaţi. Fusese timp pentru durere şi ură, pentru încătuşarea trupească ce semănase mai mult a crimă, dar care se săvîrşise mai presus de orice obstacol, ca o lege implacabilă a naturii. Şi acum, această încîntare, această măreaţă iubire, care, pe deasupra scăderilor omeneşti, apare totuşi în nimb de văpaie, totul a pierit. S-a sfîrşit ca orice sentiment omenesc. Cu inima plină de pietate şi de caldă aducere aminte, să-i zicem : odihneaşcă-se în pace.

Printre scrisori şi portrete zării o fotografie. A ! Aceasta spune mai mult ca celelalte. Eram fotografiaţi amîndoi, în următoarea împrejurare. Într-o dimineaţă de iarnă ieşisem călări. Aproape de pădurea Mogoşoaia ne-am lăsat luaţi de fotograful ambulant, ce staţiona acolo în orele de plimbare ; am făcut numai două exemplare şi am cumpărat — şi sfărîmat — clişeul de sticlă. Sîntem descălecaţi în faţa cailor ; eu ţin de talie pe Angela. Poza „la minut" nu este prea reuşită, dat amintirea e mai preţioasă decît estetica. Angela ţine în mîna dreaptă cravaşa... Pe dos cuvintele scrise de mîna ei : **A toi, mon amour.**

Nu mă putui stăpîni să nu sărut portretul, care-mi aducea mintea în lumi de atîta farmec, încît mă îndoiam că le-am trăit eu. Ideea că nimic din acest trecut nu-mi rămîne, nici o pagină scrisă, nici un chip, nici un nume... mi se păru o sinucidere sufletească. La urma urmei, trecutul acesta este şi al meu, şi fiindcă din noi doi sînt singurul care-i port o recunoscătoare amintire, am oarecare drepturi asupra lui.

Cu o temă de hoţ, pusei fotografia de o parte, apoi închisei restul hîrtiilor în plic. Lipindu-l, îmi ziceam :

— Dacă tu, Angela mea, n-ai fi avut naivitatea să crezi că mă voi folosi de aceste scrisori ; dacă, îngrozită de ameninţarea mea, nu te-ai fi grăbit să dezlănţui dezastrul şi să pricinuieşti gestul meu violent, tu n-ai fi fost a mea ! Dar totul e orînduit de zei, şi noi trebuie să ne înclinăm frunţile în faţa puterilor care ne mînă spre fapte. Adio !...

Cu acestea, sunai la Barbu şi-i poruncii :

— Du plicul acesta la adresă.

CAPITOLUL VIII

LXVI

12 Iulie 1906

Nici o întîmplare n-a mai venit să schimbe cursul obișnuit al vieții.

Profesorul Vlad trăiește liniștit, și ceva mai trist, în casa unde nu mai sună veselia. Ana e mulțumită de libertatea ei. Ciudat caracter! Faptul că acum se afla singură în casa tatălui ei, fără supravegherea surorilor, îi îngăduie să mă viziteze mai des. Aproape zilnic, la ore felurite, vine pentru puțin timp să mă vadă, să mai schimbăm o vorbă. Cuibul dragostei a rămas însă tot la Cythera. Restul timpului și-l petrece citind, cîntînd la pian, pictînd în acuarelă — pentru care posedă un real talent — sau robotind la numeroasele nimicuri femeiești, care iau timp așa de mult. Bineînțeles, odată cu sosirea anotimpului cald am reînceput cursele noastre afară din oraș. Cu automobilul sau călări colindăm cît mai des regatele naturii. Cum Corpurile Legiuitoare s-au închis, am mai mult timp liber și am scăpat și de droaia solicitatorilor, care mi-ajunsese o plagă.

Andrei Rădeanu cade tot mai rău. Viața dezordonată și trîndavă l-a abrutizat cu desăvîrșire. Nici nu mai poate scrie. Programul reconfortant ce i-am sfătuit, ca să poată uita și să se întoarcă la viața normală, i-a făcut mai rău. I-a deschis gustul viciului, fără să-l poată face să-și uite nenorocita dragoste. Ana nu mai este pentru el obiectul unei iubiri neîmpărtășite, ci mai curînd centrul de gravitate al unei manii de om dezechilibrat. Îl întîlnesc deseori la familia Vlad, și parcă se complace să vadă în Ana o fatalitate care i-a zdrobit viața. I se pare poetic să fie victima unei pasiuni nenorocite, fiindcă aceasta

este în proprii lui ochi o scuză a faptului că nu și-a făcut nici un rost în viață.

Tatăl său consilierul s-a văzut nevoit să-l dea afară din casă, căci individul ajunsese periculos. Neputînd căpăta banii cîți îi trebuie — și pentru felul lui de viață îi trebuie mulți — începuse să vîndă tablouri, obiecte și haine de ale consilierului. Apoi a prins a lucra în stil mai mare: semna cambii cu numele tatălui său. Datorită trecerii acestuia și numeroaselor mele intervenții, scăpă de cîteva ori de Parchet. Atunci bătrînul dădu o publicație în ziare, punînd în vedere că orice cambie cu numele său trebuie socotită falsă, și totodată alungă din domiciliu pe Andrei. Îi servește însă o pensie lunară, mai mult decît îndestulătoare unui om normal. Lui nu-i ajunge nici o săptămînă. Nemuncind, nu cunoaște valoarea banului, ci îl risipește. Fiind veșnic cu portofelul gol și biciuit de „necesități", a pierdut orice simț al rușiinii. Îi cere bani și profesorului Vlad, și chiar Anei!

Dar mie!... Mă socotește aproape obligat să-l întrețin. Cînd îi dau bani, se uită în palmă cu o privire de birjar ca să vadă dacă nu i-am dat prea puțin. Jumătate în glumă și jumătate în serios, îmi spune că dacă i-am arătat drumul plăcerilor, să fiu consecvent cu mine însumi și să-i dau și mijloacele de a-l urma! Cu alte cuvinte, după ce-i dau să mănînce, să-i plătesc și tocitul măselelor.

În starea lui morbidă, gîndul îi e străbătut de fantezii demente.

— Cred că am să sfîrșesc prin a ucide pe Ana... și pe urmă să mă omor și eu, îmi spuse într-o zi, cînd nu mai avea un ban în buzunar.

Cît ține ciurul apă, cunosc psihologia individului. Îmi dau seama că la sinucidere nu ajung lesne asemenea declasați, dar la crimă îi poate împinge viciul, vanitatea neocupată de gînduri serioase sau o deviație a deznădejdii. Hoții și ucigașii nu se recrutează oare din vicioși și leneși?

Înaintai către el încet, îl fixai în ochi cu hotărîre și-l apucai de piept.

— Ascultă, băiete îi rostii cu o voce în care nu încăpea gluma. Oameni ca tine nu se sinucid, o știu eu

bine. Dar dacă te-o împinge păcatul să faci vreun rău domnișoarei Ana... sau profesorului Vlad, să știi că înainte de a-ți pune poliția cătușele de mîini, vei avea de furcă cu mine. N-am să te ucid dintr-odată, nu. Am să-ți smulg unghiile cu un cleşte înroşit ; am să-ți jupoi pielea bucățică cu bucățică și să-ți scot ochii cu foarfeca. M-ai înțeles ?

Și cu un brînci îl repezii în perete. Tăcut, se lăsă pe un scaun, cu ochii rotindu-se aiuriți. Părul nepieptănat îi atîrna pe frunte, barba îi era de multe zile nerasă pe obrazul scofîlcit.

— Bine, nenorocitule, urmai eu. Dacă aici ai ajuns, că simți nevoia să faci o crimă pentru a-ți încheia viața, de ce nu-l omori pe taică-tu, ca să-l moșteneşti?... Ce rău ți-a făcut familia Vlad ? Și pentru ce, la urma urmelor, gîndul sinuciderii ? Eu am suferit mai mult ca tine în viață, și nu m-am sinucis. Și pe mine m-a respins domnișoara Ana, și nu mi-a trecut prin gînd s-o omor. Ba am rămas buni prieteni... Ți-am arătat calea uitării în plăcere, căci plăcerea e un stimulent, o întoarcere la viață, și nu un pas spre abrutizare și mormînt. Ce-ai făcut cu povața mea ? Îmi lași impresia că te-ai închis în mocirlă ca într-o puşcărie, și urăști restul lumii fiindcă trăiește la soare. Unde ai să ajungi ?

Rădeanu ridică încet spre mine ochii umiliți și șopti rugător :

— Mai dă-mi o sută de lei...

Pe Angela n-am mai văzut-o. Am renunțat. Simt dealtfel că o stăruință în partea aceasta ar dezlănțui o nenorocire. Angela Corduneanu este, ca și Olga Müller, un capitol închis.

Am auzit însă în familia Vlad că fosta mea iubită n-o duce bine cu sănătatea. Suferă de o indispoziție nervoasă ciudată. Are tristeți și tăceri, crize de plîns sau accese de duioşie bizară față de Mircea Corduneanu. Starea aceasta se explică poate prin perspectivele de maternitate ale Angelei. Dar un amănunt pe care-l știu de la Ana m-a pus pe gînduri. În lumina lui încep să mă lămuresc mai mult. Angela repetă ca un tic nervos un gest, a

cărui obîrşie nimeni n-o pricepe, afară de mine. Ea duce brusc mîna în dreptul capului, ca pentru a se feri de ceva... și scoate un țipăt scurt de durere. Acum înțeleg. E gestul din noaptea aceea, cînd trufia ei s-a încovoiat sub cravașă. Tot ce a urmat s-a săpat în mintea ei ca o remuşcare. Ea nu poate ridica o frunte nepătată spre soțul legiuit și această idee, legată poate de amintirea greșelilor mai puțin vinovate din timpul logodnei, îi chinuie sufletul. Mîndria ei, mai mult decît conștiința morală, a fost rănită de aceste capitulări. De la antica Lucreție, care a spălat prin sinucidere insulta fiului lui Tarquinius, și pînă în ziua de azi, sînt femei care au atîta respect de ființa lor sau de legămîntul căsătoriei, că un păcat sau o siluire le distruge fericirea și uneori viața. Angela este, desigur, din acele femei. Dacă are mustrări de cuget pentru visul de dragoste trăit înaintea căsătoriei, amintirea omului care a înșelat-o cu sora ei și apoi a avut-o prin violență, îi e o tortură.

Olga este un caracter întreg. A văzut prăpastia, s-a recules și a iertat. Jumătățile de caractere cer vieții compromisuri imposibile. Vor dragostea, săvîrșesc păcatul, și și-aduc aminte abia mai tîrziu că au o conștiință, care apărea ca un oaspete neplăcut în clipele fericirii. După aceea, urăsc. După aceea simt remuşcarea.

Ah ! De cîte ori am simțit remuşcarea, a fost un tonic pentru viață. Știindu-mă destoinic de scrupule morale, aceasta mi-a dat putința să cad din nou în greșeli plăcute.

LXVII

Constanța, 13 August 1906

Sîntem de trei săptămîni în Constanța. Ne-am instalat la hotel Carol, într-un apartament de trei odăi, cu ferestrele spre mare. E pitoresc, e frumos. Dar ceea ce este și mai pitoresc e faptul că odaia mea corespunde cu odaia Anei, fără să aibă vreo comunicare cu a domnului Vlad. Netty are îndrăzneli ce nu se pot întîlni decît la femeia care iubeşte. Într-o noapte a venit în camera mea, și de atunci mă vizitează în chip obișnuit. De trei ori ne-a

surprins dimineaţa unul în braţele altuia, şi nu lipsea mult să ne surprindă şi domnul Vlad. Dar Ana încuie în fiecare seară uşa camerei ei, care dă în camera profesorului. Întrebată de domnul Vlad despre această măsură, a răspuns că o face „din principiu". În ce priveşte uşa care comunică în odaia mea, Netty pretinde că o încuie de două ori şi pune un lavoar în dreptul ei, fiindcă eu am obicei să dorm cu uşile deschise şi ea se teme de hoţi.

Am trăit cele mai pasionate nopţi din viaţa mea. Un poet ar fi putut ţese pe canavaua lor poeme fermecătoare ca nopţile lui Musset. Erau întîiile nopţi petrecute în braţele Anei, era visul nostru de demult. De cîte ori nu-mi spusese iubita mea :

— O noapte, o singură noapte să trăiesc lîngă tine, şi după aceea să murim.

— Ar fi mai bine să trăim şi altele...

Întîia oară cînd Netty a păşit pragul odăii mele a fost... în prima noapte a venirii noastre. Nu-mi spusese nimic. Dar nu trecuse nici o oră de la culcarea ei, şi am auzit, discret, clanţa uşii. Nu dormeam ; ascultam zgomotul mării, asemănător unor lanţuri vechi care se izbesc, şi gîndul mă purta departe, spre ţinuturi albastre şi fără ţărm. Am înţeles îndată că este Ea, şi tot sîngele mi-a fost încins de un fior. A lăsat uşa deschisă de perete şi a apărut, albă, în semiobscurul nopţii cu lună, în cămăşuţa ei de mătase brodată, care-i venea pînă la genunchi. A sărit lîngă mine ca o panteră şi s-a încleştat de gura mea. Întîia noastră îmbrăţişare, din întîia noastră noapte... Dar nu îndrăznesc s-o descriu.

Amorul meu pentru Ana întrece în esenţă tot ce am încercat în domeniul acestui sentiment. Am iubit nenumărate femei, dar lîngă această femeie tot ce am simţit pînă azi în gama iubirii mi se arată fără de preţ. Ceva mai mult : plăcerea amorului, avută în braţele ei înaintea acelei nopţi, alcătuieşte o slabă prefaţă la frenezia ce mi s-a destăinuit atunci.

Am vorbit multe, ne-am făcut jurăminte de dragoste veşnică, de care eram convinşi amîndoi. Ana m-a întrebat :

— Poţi pricepe viaţa fără mine ?

I-am răspuns :

— Da.

Netty sări în coate, cu ochii-i de jar în ochii mei :

— Cum asta ?

— Da, zisei, viaţa fără tine, dar şi fără mine.

M-a înăbuşit în sărutări. Îmi înconjurase gîtul cu degetele-i fine.

— Te strîng de gît, te omor, să nu mai fii al altei femei. Ideea că m-ai putea trăda îmi dă porniri de nebunie. Cred că aş ucide.

Şi buzele i se lipiră de ochii mei.

— De ce nu pot, adăugă ea, să iau cu mine capul tău ? L-aş săruta tot timpul, l-aş pune într-o cutiuţă de mătase şi l-aş ascunde la piept.

— Eşti sigură că n-ar aluneca ?...

— Obraznicule...

Acest cuvînt fu spus cu un glas sfîrşit de patimă, cu ochii pe jumătate închişi.

Peste cîteva clipe Ana era în mijlocul camerei, lungită pe blana de urs din faţa patului. Ochii i se măriseră enorm. În ei scînteia tot misterul nopţii. Părul ei acaju îi căzuse pe umeri ca o glugă ţesută din raze de lună, risfrînte în rubin. Cu capul sprijinit în bărbie, ca un sfinx viu, cu trupul culcat, străveziu prin cămaşa subţire, Ana părea una din acele arătări mitologice, pe care Homer le scoate în drumul corăbierilor, ca să-i ispitească, să uite calea căminului. În adevăr, fiinţa ei răspîndea un fluid electric, un magnetism de o animalitate tulburătoare. Cu siguranţă, în această femeie trăieşte ceva excepţional, pe care natura nu-l sădeşte în fiecare femeie. Din făptura ei se desprinde o emanaţie subtilă, care face asupra creierului o impresie de narcotic tare, revărsat în valuri. Ana este voluptatea, sub forma pămîntească a femeii.

Conştientă de forţa ei temută, Netty a dezvăluit în noaptea aceea toate seducţiile ei, cu care m-a cucerit încă odată.

Viaţa laolaltă, dragostea noastră de pînă atunci a alcătuit o etapă. Din clipa aceea am simţit că începe a doua. Eram alt om şi Ana altă femeie. Cum s-a petrecut acel fenomen în mine, n-aş putea pricepe. Viaţa noastră este supusă unor înrîuriri oculte, cum zicea odată Angela, şi cea mai puternică dintre toate nu e o forţă din afară, ci determinismul lăuntric de care nu ne dăm seama.

Cu un accent întru nimic asemănător atmosferei de patimă a acelei nopţi, am chemat-o :

— Netty.

Nu s-a mişcat. Mă privea cu aceeaşi ochi ficşi, mari, învăluitori. I-am şoptit a doua oară :

— Iubirea mea.

Într-o clipă Ana fu lîngă mine, lipită de mine, cu ochii în ochii mei, buzele ei atingîndu-mi buzele.

— Ce e ? Ce-mi porunceşte stăpînul meu ? Grăieşte şi sclava va îndeplini.

— Netty, voiesc să-ţi fac un jurămînt solemn.

— Da, ascult, făcu ea neatentă, jucîndu-se cu un fir de păr.

— Jur...

— Jură, solomni ea cu gura somnoroasă, lipindu-şi capul de pieptul meu.

— Jur în noaptea asta sfîntă că vei fi singura mea iubire adevărată. Iată, sub raza lunii, Hecate a vrăjitoarelor, mă leg cu un blestem îngrozitor. Dacă te voi înşela, — fără un motiv bine determinat, firesc, — să-mi pierd limpezimea minţii şi şirul vorbirii ; să am toate poftele şi să mi le îndeplinesc pe toate, ca să mă pedepsesc prin însuşi saţul plăcerilor ; să-mi pierd raţiunea şi să ajung iarăşi filozof !

Am tăcut, înfiorat eu însumi de blestemul cu care-mi legasem destinul !... Aşteptam răspunsul Anei. Nu spuse nimic. Auzii un suspin uşor. Am plecat capul şi am văzut-o dormind, ca un pui de porumbel.

Ana adormise cu capul pe pietul meu, un somn adînc, plin de linişte. Ca să n-o tulbur, am rămas treaz, şi pînă aproape de ziuă ochii mei au vegheat-o, ca două candele aprinse.

LXVIII

17 August 1906

Astăzi m-am plimbat cu Ana pe ţărmul mării. Am mers în lungul digului pînă la far, iar acolo ne-am oprit să ne aşezăm pe o stîncă. În afară de un copil care prindea peşte cu undiţa, nu mai era nimeni în împrejurimi. La dreapta noastră, în raza portului, stopau cîteva vapoare, un calc, două corăbii greceşti cu pînze şi cîteva bărci. În faţa şi în stînga noastră se întindea marea, pe care razele soarelui aşterneau plăci de aur sau împleteau broderii lucitoare, ca solzi de mărgăritar. Cerul era curat ca o lacrimă. Albastrul lui, oglindit în albastrul mării, răsfrîngea în natură o zare dulce, ca ochii de femeie. Vîntul adia atît de uşor, încît marea nu avea nici o undă. Era o priveliştе de o linişte măreaţă. Nervii mei de orăşan neurastenizat se odihneau într-o pace asemănătoare repausului cosmic.

Am avut atunci, în faţa mării calme luminate de soare, alături de Ana, acel sentiment intim pe care Spinoza îl numeşte beatitudine.

Netty era îmbrăcată într-un costum alb de olandă, cu un voal verde aruncat peste pălărie. O umbreluţă albă o ferea de razele soarelui. Ana îmi părea logodnica mea, fata iubită căreia nici nu i-am atins buzele, şi de care mă leagă numai amorul ideal. Nu vorbeam. Sufletele noastre se înţelegeau în tăcere.

Copilul cu undiţa se ridică de la marginea digului şi încărcă la spinare traista, în care grămădise cîţiva peştişori. Ajungînd în faţa noastră, îşi scoase cuviincios pălăria. Era un băiat cam de nouă ani, blond, cu obrazul alb, cu ochii căprui. Copil frumos, cu trăsături delicate, este lucru rar în clasele de jos, după cum copil inteligent este lucru rar în clasele de sus. Ana îl întrebă cu bunătate :

— Cum te cheamă, micuţule ?

— Stan, răspunse copilul cu o voce cam groasă pentru vîrsta lui.

Vorbind, micul Stan descoperi un şir de dinţi laţi, galbeni şi rari, dezveliţi cu totul de buza de sus, şi care dădură brusc figurii lui o expresie de animal. Ana făcu o uşoară strîmbătură, care-mi trăda dezamăgirea ei. Cum copilul se oprise în faţa băncii noastre, am scos doi bani netezi din vechea mea pungă şi i-am întins generos, avînd aerul că-i zic :

— De acum ai scăpat de grija zilei de mîine.

Copilul mulţumi şi se depărtă.

— I-ai văzut dinţii ? mă întrebă Ana.

Îmi adîncisem iarăşi privirile în mare. După cîteva clipe i-am răspuns :

— Va ajunge un criminal.

Cu o mirare serioasă, de copil, Netty făcu :

— Adevărat ?

— Sigur, am adăugat eu, indiferent ca un verdict.

Era să întregesc :

— Vei citi mîine în toate ziarele.

Ana îşi lăsă capul pe umărul meu. Mi se păru că m-a împovărat cu toată fericirea lumii. Tăceam, mîngîindu-i părul.

Am stat astfel un timp pe care nu l-aş putea măsura, un timp care aş fi dorit să ţie cît viaţa toată.

Ceea ce este mai caracteristic în înrîurirea mării asupra nervilor noştri e faptul că o poţi privi ore întregi. Atît este de completă liniştea ce revarsă în noi.

— Să mergem, zise Ana.

— Vrei să ne plimbăm cu barca ?

— Dacă vrei tu...

Şi se ridică.

Am coborît înspre port. Vîntul adia ceva mai viu şi-i sufla voalul, care se încolăcea de gîtul meu, mă lovea uşor peste faţă, ca o aripă. Ne-am suit într-o barcă mică, cu pînze şi lopeţi. Barcagiul era un grec de vreo cincisprezece ani. Ne întrebă :

— Cît doriţi să vă plimbaţi ?

— Două ore.

Băiatul dădu din cap. Apoi îşi scuipă în palme, apucă lopeţile şi zise molcom :

— O să plouă.

Eu şi Netty am izbucnit în rîs.

Cerul era ca o coală de hîrtie, pe care un poet lipsit de inspiraţie nu aşternuse nici o poemă nemuritoare, iar arşiţa soarelui nu prevestea deloc furtuna.

— Bate vîntul din colo, făcu liniştit băiatul, arătîndu-ne vag într-o direcţie, pe care n-am prea deosebit-o de celelalte.

Am pornit. Şedeam amîndoi pe o laviţă de lemn, aşternută cu un preş roşu, la spatele barcagiului.

Ne-am plimbat o oră întreagă în larg, în liniştea nemărginită a mării, între cele două imensităţi albastre. Cerul părea o altă mare, plutind în văzduhuri. Netty şedea cu capul culcat în poala mea, iar eu îi mîngîiam părul. Aveam senzaţia acelei plenitudini sufleteşti, care nu mai doreşte nimic în afară de mulţumirea clipei.

Un norişor alb ca un puf se ivi la orizont. Semăna cu un cap de copil, acoperit cu clăbuci de săpun. Vîntul stătuse de tot .Apele erau acum aşa de liniştite, că întinderea albastră părea o mare de sticlă.

Dacă apropiai însă privirile de luciul apei, puteai vedea o ondulaţie înceată, ca umflarea unui piept uriaş : părea însăşi respiraţia mării.

Barcagiul zise iarăşi, nepăsător :

— O să plouă.

Nu l-am învrednicit cu nici un răspuns.

Netty îşi înmuie degetele fine, albe ca lamura, în apa cristalină. Se juca şi rîdea. Înmuie apoi vîrful umbreluţei.

— Aş fi curioasă să cunosc vietăţile marine, zise ea. Sirenele, tritonii...

Deodată Ana păli, şi scoţînd un ţipăt îşi ascunse capul la pieptul meu.

— Ce e ? am întrebat.

Văzui la cîţiva paşi depărtare silueta neagră a unui delfin, privindu-ne de sub apă. După cîteva clipe animalul dispăru în adîncime.

— Nu e nimic, Netty, n-ai nici o frică, o astîmpărai eu.

Îşi ridică faţa, pe care se citeau încă urmele spaimei.

— Era o balenă ?... întrebă ea cu teamă.

— Tu nu ştii că nu trăiesc balene în Marea Neagră ? i-am răspuns rîzînd de naivitatea ei.

— Nu ?... făcu ea cu neîncredere.

— Cunoștințele tale în biologie sînt vaste ! adăugai eu sărutîndu-i părul.

După legănările mai puternice ale bărcii, am înțeles că marea se frămîntă la fund. Privind cerul, văzui cum norișorul cel alb crescuse, acoperind jumătate cerul Înaintînd încet dinspre zare, norii se îmbinau acum ca munți de zăpadă și cenușe, veneau, se apropiau cu iuțeala furtunii. Vîntul începu să adie, apoi să geamă. O perdea de aburi se ridică dinspre mare spre cer. Pe întinderea adineauri moartă trecu un suflu larg de vînt.

Pînza oceanului se încreți deodată, ca de o înfiorare. Apa se înnegri. Părea că albia-i se umpluse cu plumb topit. Cu încetul valuri mici țîșniră din sticla lucie a apei, și coama lor scuipa spumă albă. În curînd se auzi un muget adînc, altul decît al vîntului : era mugetul mării.

— Întoarce, spusei barcagiului.

Ne aflam la un sfert de oră de țărm. Toată marea era acum acoperită cu dantele albe, și zgomotul ei, zăngănitul de lanțuri ruginite, părea mai groaznic auzit de aproape. Închizînd ochii, te-ai fi crezut în mijlocul unei cascade.

Valurile veneau umflîndu-se, încovoindu-și vîrful ca o streașină, apoi spărgîndu-se și scuipînd spuma, pe care alte valuri o culegeau, albindu-și creasta. Cîte un talaz părea că se va prăbuși peste barcă.

Ana țipa, eu însumi nu mă simțeam la largul meu, deși eram în largul mării. Dar barca ușoară încălecă valul, se lăsa în jos, mai încet sau mai repede, cu eleganța mlădioasă a unei figuri de **one steep.**

Ana nu suferi de rău de mare. În schimb, cînd mai aveam cinci minute pînă la țărm, începu să plouă. Pe cer nu se mai zărea un colț de senin. Marea era neagră, stropită cu zdrențe de spumă. Apele urlau cu zgomot haotic. În curînd ploaia țesu o pînză compactă între mare și cer. Netty își deschise — o ironie ! — umbrelușa de soare, pe care vîntul o întoarse pe dos și pe față, pînă o rupse bucăți.

Eram uzi, parcă ne-am fi scăldat în mare. Ana plîngea. Cu toate protestele ei, mi-am dezbrăcat haina și i-am pus-o pe umeri, ca să nu răcească !...

Cînd am debarcat în rada portului, negăsind trăsură, am pornit fugind spre hotel. Pe ferestrele caselor am văzut ca prin vis capete strîmbindu-se de rîs.

Apariția noastră la hotel a stîrnit atîta consternare cîtă bucurie. Profesorul Vlad ne aștepta în **hall,** în prada frămîntării.

Nu știu cînd am intrat în camerele noastre. Știu numai că voiam să rămîn lîngă Ana, s-o îngrijesc eu. Dar domnul Vlad m-a împins în camera mea, poruncindu-mi:

— Du-te, domnule, de te schimbă. Ce, vrei să mori de pneumonie ?

Am auzit apoi în urmă :

— Repede fricțiuni cu alcool.

Peste o jumătate de oră eram schimbat, uscat, cu toaleta reîntregită. Mă gîndeam cu grijă la Ana și ardeam de dorința s-o revăd. Aud două lovituri în ușă și însăși vocea iubitei mele :

— Domnule Scudrea, ești gata ? Poftim la ceai.

Deschid ușa și intru în camera ei. Arătarea m-a țintuit pe loc.

În prag stătea Ana, îmbrăcată într-un capot de casă mauve deschis, cu părul ei acaju răsfirat ca o coamă de flăcări. S-a lipit de mine și m-a sărutat pe buze. Apoi se desprinse din sărutare și-mi zise luîndu-mă de mînă :

— Haidem la ceai.

Părul ei mirosea a alcool.

— L-am înmuiat în spirt ca să se usuce mai repede, lămuri ea.

În camera domnului Vlad ceaiurile ne așteptau fierbinți. După deslușirile mele și mustrarea de rigoare a profesorului, am început să descriem partea sufletească și plăcerea întîmplării. Netty stăruia asupra scenei cu „rechinul". În zadar susțineam eu că nici rechinii nu trăiesc în Marea Neagră.

— Parcă rechin sau delfin nu e tot una ! zise ea. Vorba e că mănîncă oameni.

— Nu mănîncă.

— Dacă nu mănîncă, de ce se uita așa la mine ? întrebă ea evoltată.

— Poate nu te găsea pe gustul lui, îi răspunse academicianul.

Ședeam la masă, sorbind băutura aromată, gustînd cu toată ființa noastră căldura binefăcătoare a căminului și ceaiului, după aventura pe mare. Domnul Vlad se plimba prin odaie, lucru ce i se întîmpla foarte rar. Se opri apoi înaintea ferestrei, privind marea înfuriată, ale cărei ape urlătoare se repezeau asupra digului, ca o infanterie în asalt. Cîte un talaz mai puternic lovea peretele cel mai înalt, iar stropii de apă ajungeau pînă în bulevard.

Servitoarea intră, aducînd o scrisoare pentru domnul Eusebiu Vlad. Profesorul o desfăcu și, punîndu-și ochelarii, o citi în tăcere.

Puțin mai tîrziu, mă atrase în firida ferestrei și-mi zise cu aerul său teatral și grav :

— Plînge-mă, dacă mai ai lacrimi.

— Dar ce s-a întîmplat, coane Sibică ?

— Olga a părăsit domiciliul conjugal !...

LXIX

Scrisoarea Doamnei Müller era laconică :

Dragă tată,

Karl și cu mine ne-am despărțit. Îți scriu aceste rînduri pe fugă, înainte de a mă duce la gară ; fiindcă părăsesc și orașul și țara. Vei primi în curînd deslușiri mai multe, după ce mă voi fi așezat în noua mea reședință : Parisul. Karl a fost bun cu mine pînă la sfîrșit. În curînd noutăți. Nu fii supărat. Te îmbrățișez cu dor.

Olga

Vestea aceasta căzu ca un trăznet pe vilegiatura noas- Toate presupunerile își făcură loc, însă nici una nu mulțumea. Ana plîngea, gîndindu-se la primejdiile ce vea de îndurat biata copilă fără experiență, în luptă cu

viața, și propunea s-o aducem în țară cu sila. Mie chestiunea mi se păru mai puțin gravă. Scrisoarea calmă a doamnei Müller, reconfortarea sufletească ce reieșea din precedenta ei epistolă către mine, mă făceau să înțeleg că Olga intra în această aventură de libertate cu destulă pregătire morală. Motivul despărțirii ei pripite nu-l cunoșteam încă, dar de la o domnișoară Vlad nimic nu mă mai mira. Hotărîrile lor, în care totdeauna se afirma o independență personală, purtau și pecetea curajului, dar și a unei rațiuni majore. Așa încît, așteptam cu răbdare explicațiile ei, fiind sigur că nu aveam motive să luăm situația în tragic.

Profesorul avu în această împrejurare o ținută sublimă. Păstra o tăcere solemnă, așa de potrivită cu suferințele inconsolabile. Se plimba prin cameră, cufundat în reculegere. Nu puteai deosebi pe figura acestui om realitatea durerii de masca ei convențională. Spre sfîrșit, se apropie de mine și-mi zise tînguios :

— E o lovitură care mă va ucide. Știi cum îmi iubesc eu copiii...

Aici își desfăcu batista de olandă fină, îndoită în patru, și aplecîndu-și capul spre dreapta și spre stînga, uscă două lacrimi ce întîrziau să se ivească. Trist ca o salcie plîngătoare, se rezemă de brațul meu și-mi șopti, arătîndu-mi pe Ana :

— Consoleaz-o. Eu sînt zdrobit. Shelley descrie admirabil starea mea sufletească în poezia **the Sorrow.**

Apoi filozoful se îndreptă spre masă, și deschizînd pe Shelley din **Collection of british** authors, începu să citească, parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Din cînd în cînd, aproba liniștit versurile profunde ale poetului.

Fără să încerc banalele consolări, am părăsit apartamentul familiei Vlad, îndată ce Ana se mai liniști. M-am închis în camera mea, cu creierul gol de impresii, aproape nesimțitor.

Știu că această determinare a Olgăi își are obîrșia în starea ei sufletească, răscolită și transformată de evenimentele petrecute în București. Avusesem în ele rolul hotărîtor. Dar acest elan de neatîrnare al fostei domnișoare Vlad nu-l poate judeca nimeni sub unghiul ferici-

rii posibile. Nimeni în afară de ea. Oricum ar fi, privesc împrejurările ca o înlănțuire, sau ca o dezlănțuire fatală, care a trecut peste capetele noastre și ne-a încovoiat sub puterea-i de fier.

Apoi gîndul mă duse spre Olga.

Seara din automobil, plimbările noastre, Trianon... Cythera... mi se întoarnă în suflet ca amintiri dulci, așa de blînde în greșelile lor, ca amintirile copilăriei. Mi se par departe, foarte departe.

Îmi vine în gînd ziua aceea întunecată, cînd pentru întîia oară Olga mi s-a dat. O urmăreau lucirile focului ; a închipuit pe Didona dîndu-se pradă flăcărilor. Și viața ei este de acum o flacără, în bătaia tuturor vînturilor. Văpaia sufletului ei o mînă spre țărmuri de lumină, de viață intensă, în care va sorbi cupa senzațiilor pînă la otravă. Viitorul va spune în ce măsură va găsi fericirea, după care aleargă în lumea asta orice vietate.

Ar trebui să fiu trist, îmi zisei, aprinzîndu-mi o țigară de foi, dăruită de domnul Vlad. Așa se obișnuiește, cînd se află la răspîntia vieții o ființă apropiată. Sînt unii care chiar plîng.

Eu nu mai vărsasem lacrimi de mult, și eram sigur că nu voi mai vărsa.

Cînd eram nevîrstnic, tatăl meu îmi cumpărase un papagal cu pene verzi, căruia i-am pus numele Giali. Pasărea nu știa să rostească decît cuvîntul „coco" și mi-a fost peste fire să-l învăț mai mult. Deși îl iubeam, papagalul ne ura pe toți ; dar pe mine, care-l adoram, mă ura mai vîrtos ca pe ceilalți. Cînd mă întorceam de la școală, era o bucurie să mă duc la colivia papagalului, să-l strig : Giali ! Giali ! și să-i dau zahăr sau acadele. Dar bestia începea să țipe asurzitor. Dacă vîram degetul printre gratii, mă mușca pînă la sînge. Atunci, din dragoste, îl băteam cu linia, îi aruncam mîncarea și-i răsturnam tinicheaua cu apă. Nu odată mi-am pus în gînd să-i dau pătrunjel, ca să-l omor. Dar n-am făcut-o, fiindcă îl adoram.

În schimb, Giali iubea cu pasiune pe servitoarea noastră, o unguroaică cu cap de maimuță. Cînd monstrul se ivea prin odaie, papagalul își pierdea astîmpărul : țipa,

cînta, zicea „coco", își mîngîia creștetul capului de degetul slujnicei. Din mîna ei nu zbură niciodată. Lîngă această femeie, sălbăticiunea simțea o voluptate aproape sexuală. Mi-am dat seama că animalele pot nutri sentimente josnice, și că în această privință se aseamănă cu oamenii.

Într-o zi, Giali începu să bată din aripi și să caște pliscul, încercînd, dar neputînd să țipe.

— Mamă, Giali s-a înecat cu brînză ! strigai eu deznădăjduit.

Cu pericolul vieții mele alergai la colivie, deschisei ușița și luai în mîinile mele trupul călduț și plin de palpitații al micului papagal. Giali nu m-a mai mușcat. Își rezemase căpșorul verde de mîna mea și respira greu. I-am căscat ciocul și i-am turnat apă pe gît. Slujnica rîdea cît o ținea gura. Am văzut numai sînge și fiere înaintea privirilor și am lovit-o cu un făcăleț. Giali se uita țintă la mine.

În pupilele lui ca două gămălii de ac era o sfîșiere aproape omenească. Cum ședea astfel, cu ochii încremeniți înspre mine, am băgat de seamă că nu mai mișcă.

Giali trecuse dintre cei vii.

Ne-a fost milă să-l îngropăm. Fiind iarnă, l-am ascuns în pivniță, unde, din pricina frigului, eram siguri că nu va putrezi. Era o pivniță foarte rece. Acolo păstra mama murăturile. Într-o iarnă au înghețat castraveții în borcan.

Cît l-am bocit, cît l-am evocat, de cîte ori, înapoindu-mă de la școală, am strigat „Giali ! Giali ! înaintea coliviei goale (pe care mai tîrziu am suit-o în pod), cîte versuri am scris în memoria lui... n-aș putea spune. Ar trebui să scriu un poem ca Iliada. De multe ori veneam la masă cu ochii roșii de plîns. Tata era un om aspru și întunecat. Îmi zise într-o zi :

— Ce tot îl jelești ? Bine că a crăpat.

Și-l drăcui.

Servitoarea ne părăsi. La plecare ne împărtăși secretul morții lui Giali. Nemernica îi dăduse pătrunjel. Pe ea o iubise și ea îl ucisese !...

Cînd s-a împrimăvărat, eu şi cu o soră a mea (care a murit mai tîrziu) l-am scos pe Giali din pivniţă. Era ţepăn şi nu putrezise. Cum îl ţineam în mînă, începu să-i curgă sînge pe nări. L-am pus într-o cutie de bomboane şi l-am îngropat în grădină. Din două beţe i-am făcut o cruce şi am înfipt-o deasupra gropii. Aveam ochii plini de lacrimi. Am scris pe cruce cu cerneală violetă :

Giali

Papagal de familie
Mort în floarea vîrstei

A doua zi crucea dispăruse, pămîntul era scormonit şi groapa goală. Îl mîncase cîinele.

Aş voi să simt pentru Olga măcar tristeţea ce am simţit la moartea micului papagal. Dar au trecut aşa de mulţi ani din copilăria mea... Am devenit **impasibil în faţa Durerii.**

Timpul se îndreptase şi cerul se lumină. Pe fereastră văzui lumea ieşind în oraş. Terasa cazinoului începuse să se umple de vizitatori. De la un timp m-am plictisit şi am început să fluier. Am luat la subţioară o carte cu comediile lui Labiche şi am ieşit s-o citesc, pe malul

LXX

Bucureşti, 16 Septembrie 1906

Abia acum am lămurirea aventurii, în care s-a aruncat Olga Müller.

Dintr-o scrisoare amănunţită trimisă de soţul ei domnului Vlad, reies următoarele : După înapoierea lor din Italia, sentimentul dominant al Olgăi în căminul conjugal era plictiseala. Căsătorită fără dragoste, purtînd în sînge germenul unei independenţe absolute, — şi, ceea ce el nu ştia, amintiri de foc, care-i schimbase concepţiile asupra lumii, — Olga aspira către o viaţă personală, cu libertatea şi riscurile ei. Singura ocupaţie care o mulţumea erau compoziţiile ei literare, despre care arheologul se rostea cu entuziasm, prorocînd Olgăi o carieră poetică de întîiul ordin.

Conflictul sufletesc între cei doi soţi se declară în curînd. Întîiul motiv fu refuzul hotărît al Olgăi de a lua asupră-şi îndatoririle maternităţii, care, după dreapta judecată a lui Müller, i-ar fi aşezat viaţa pe temelii de nezdruncinat.

Dar neastîmpărul sufletesc al fostei domnişoare Vlad luă forme atît de grave, că adînc văzătorul savant înţelese că viaţa lor laolaltă e cu neputinţă. După părerea lui, Olga era o „nervoasă de ordin superior" ; a-i fi impus mai departe o existenţă, în condiţii care n-o satisfăceau, ar fi însemnat sau să provoace între ei o ruptură violentă, sau să pregătească soţiei un mormînt timpuriu. Şi Karl Müller îşi iubea nevasta. Cu a raţiune admirabilă şi un spirit de jertfă mai presus de orice laudă, arheologul consimţi la despărţirea lor „temporară". Îi dădea Olgăi libertatea. Spera că pînă într-un an femeia se va vindeca de acest „exces de vitalitate" şi-i va reveni pocăită la cămin. Cum nu e de presupus că arheologul îşi închipuia folosinţa libertăţii de către doamna Müller într-un sens evanghelic, atît eu cît şi familia Vlad eram uimiţi de această lipsă de prejudecăţi. Afecţiunea lui Müller avea în vedere partea nemuritoare, sufletul ei, şi vicisitudinile materiei pieritoare le considera cu un ochi de filozof.

Deşi, înfăţişate în această lumină, lucrurile pierd din gravitatea lor, profesorul Vlad este adînc întristat. Olga în vîltoarea lumii nu e pentru el o siguranţă că fata lui va fi fericită. E de părere, şi aici Ana îl încuviinţează în totul, să se ducă în persoană la Paris, să facă pe lîngă Olga o încercare de convingere. Şi dacă n-o va putea hotărî să se înapoieze la căminul conjugal, să se mute cel puţin în Bucureşti.

În afecţiunea lor pentru copii, părinţii obişnuiesc să-i socotească drept copii toată viaţa. Ei nu pot înţelege că de la un moment, din momentul cînd crizalida ajunge fluture, o înrîurire asupra copilului nu mai e cu putinţă. Copilul vrea şi trebuie să-şi formeze experienţa proprie ; numai suferinţa formează caracterul. De aceea, în sfera socială, clasele care nu mai suferă, clasele îmbuibate de averi şi privilegii, degenerează şi ajung a fi înlocuite de plebeii sănătoşi, copţi în focul încercărilor.

Cu mare greutate am izbutit a convinge pe academician şi pe Ana că nu e nici prudent, nici folositor a face o intervenţie pe lîngă Olga. Dacă viaţa pe care a început-o va sfîrşi prin a o sătura, nimic n-o împiedică şi nu va fi niciodată tîrziu să se înapoieze la cealaltă. Apoi, singurul sfat părintesc ascultat de copii este sfatul urmat de... bani. Ori, Olga nefiind în situaţia de a trebui ajutată, mă temeam că orice mijlocire părintească se va lovi de indiferenţă.

Starea materială a doamnei Müller este la adăpostul nevoilor. Îngăduindu-i o despărţire vremelnică fără divorţ, arheologul mi-a trimis o încuviinţare specială cum că venitul fondului total, administrat de mine ca mandatar al lui, îl pot trimite direct doamnei Olga Müller.

LXXI

28 Septembrie 1906

Lumină nouă ! Azi am primit o scrisoare confidenţială de la fosta mea iubită. Reiese din ea că lucrurile nu se înfăţişează numai pe partea idilico-filozofică arătată de arheolog. Povestea mai are un amănunt, necunoscut de nimeni, şi care lămureşte mai bine gestul Olgăi decît nevroza ei „de ordin superior".

Olga a făcut la un bal din Lipsca cunoştinţa unui oarecare conte Henri de Souvyères, nobil scăpat, de meserie poet. — Poet de „mare talent", pretinde Olga. Mica mea amintire îmi trimite fotografia lui — este cu adevărat un tînăr frumos — şi cîteva bucăţi în versuri şi proză ale junelui conte. Ca scriitor este nul. Deşi nu mi-o scrie de-a dreptul, ci îmi spune numai că domnul de Souvyères s-a oferit s-o introducă în cercurile literare de la Paris, am înţeles că-i este amant. Plecarea ei din Lipsca îmi apare acum ca o instigare a acestui domn, care a găsit o orientală bogată şi naivă, pe socoteala căreia vrea să trăiască.

Din această aventură, ce-i îndestulează nevoia sufletească de dragoste şi-i făureşte experienţa vieţii, Olga nu are de pierdut decît... banii. Însă cum averea ei se află pusă sub regimul total, atîta timp cît căsătoria nu e desfăcută, nu poate cheltui mai mult decît venitul.

LXXII

2 Octombrie 1906

Am scris Olgăi o lungă scrisoare, în care, fără să o învinovăţesc pentru fapta ei, îmi îngădui să-i dau o cantitate de sfaturi. E donaţia care costă cel mai puţin.

Mai întîi, o felicit pentru alegerea făcută în persoana domnului de Souvyères, care întruneşte toate condiţiile exterioare pentru a fi un excelent amant, cu toate că e un detestabil scriitor. Dar, pentru a preveni viitoare dezamăgiri, o povăţuiesc să ia informaţii discrete asupra originii adevărate a prietenului ei, asupra familiei şi trecutului acestui tînăr, ca să nu afle mai tîrziu că a avut de-a face cu un escroc.

Am sfătuit-o să fie cu luare aminte la cheltuieli. Fără să facă economii inutile, să caute însă să se restrîngă la o viaţă în limitele veniturilor ei, care-i ajung de altminteri pentru un trai cît de larg, fără risipă absurdă. Să bage apoi de seamă în ce măsură are nevoie de bani domnul de Souvyères, şi dacă dezinteresarea lui ar merge pînă la sacrificiu : aceasta ca să-şi dea seama de întinderea afecţiunii lui reale.

O mai rog în fine ca deocamdată să nu gîndească la divorţ. Cu aceasta ţintesc — fără să i-o spun — să nu intre aşa de repede în posesia şi folosinţa deplină a fondului dotal, care s-ar putea evapora în mîinile domnului de Souvyères.

Ca ultimă povaţă, îi recomand să-şi îngrijească sănătatea. Să nu piardă nopţile, să nu fie atrasă de Parisul petrecerilor şi al pierzării, ci de Parisul-cultură, lumină, civilizaţie.

Este întîia oară în viaţa mea cînd dau sfaturi de tată, într-o filiaţie de izvor aşa de suspect !

LXXIII

15 Octombrie 1906

Nu cu bucurie, ci cu fericire constat că înrîurirea mea asupra Olgăi a rămas întreagă. Înţelege că prietenia ce-i port este trainică şi se întemeiază pe o veche dragoste,

din care parfumul amintirii ne este încă amîndurora plăcut.

N-are cuvinte de mulțumire pentru interesul ce-i port și poveștele ce-i dau, care i-au fost prețioase. În avîntul ei de recunoștință, îmi mărturisește că-mi va rămîne pururi o prietenă devotată și duioasă, și dacă împrejurările ar face să-mi fie trebuincioasă prezența ei, ar lăsa totul la o parte și ar alerga să-mi fie de folos.

Slavă Domnului, împrejurările acelea nu există. Și de-ar exista, încă mi-ar fi greu să stric cuibul unor îndrăgostiți. Căci fericirea Olgăi pare a fi acum fără nor.

Îndată ce a primit scrisoarea mea, s-a informat de situația domnului de Souvyères. Iată și rezultatul cercetărilor. Familie aristocrată săracă, dar onorabilă. Henri a trebuit să renunțe la partea lui de avere, pentru ca unica lui soră să poată face o căsătorie convenabilă. Tînărul Souvyères a introdus pe Olga în familia lui, și impresia este excelentă de ambele părți.

În ce privește chestiunea materială, Olga recunoaște că prietenului ei îi lipsește **nervus rerum...** și că natura lui poetică — sau originile lui ! — nu-i îngăduie să facă orice fel de muncă lucrativă. (Nobilii săraci găsesc mai demn să trăiască din pomeni). Dar cum bietul băiat nu e pretențios, dînsa e fericită că are avere pentru amîndoi, și că în felul acesta dragostea lui devine mai gingașe, prin recunoștință ..

Mi-a urmat întocmai sfatul cu privire la economii. S-a mutat de la **Hotel Chatam,** unde se instalase la sosirea ei în Paris, și a închiriat un mic apartament cochet în cartierul Passy. Făcînd gospodăria în casă, a redus cheltuielile la un sfert. Cu prisosul banilor își propune să facă împreună cu Henri călătorii instructive, sau să-i folosească la scopuri literare.

LXXIV

7 Noiembrie 1906

Fosta mea iubită mă înștiințează că Henri de Souvyères a introdus-o în principalele cercuri literare pariziene.

Ce cultură ! Ce maniere, ce spirit ! Acolo oamenii sînt inteligenți numai fiindcă vorbesc și gîndesc într-o limbă fină și bogată, cu trecut de glorie și opere de geniu. Sînt talentați numai trăind în organizația unei țări, pe care o înaintată civilizație a făcut-o să fie însuși simbolul progresului tehnic și cultural. Au idei, fiindcă elementele educației lor sînt lucruri pe care noi le învățăm prea tîrziu. În acel mediu de artă, de muncă, de elan, te simți ca osînditul care a văzut în fine lumina, după ce ani de-a rîndul a trăit într-o temniță.

Cu prietenul ei și alți scriitori Olga a fondat un cerc literar numit **l'Effort,** cu sediul la domiciliul ei. Cercul a înființat și o revistă literară de avangardă, intitulată **Revue cosmopolite.** Mi-a trimis întîiul număr, în care se află publicat și comitetul cercului. Figurează, într-adevăr, nume de scriitori cunoscuți din generația mai tînără, și cîțiva „maeștri" consacrați. Un mare romancier este chiar directorul revistei. Bucățile tipărite sînt bune, cu excepția celor iscălite de Henri de Souvyères. Hotărît lucru, amantul doamnei Müller n-are inspirație poetică.

Olga nu publică încă nimic. Probabil că deocamdată numai plătește... Fiindcă nici ea nu-mi ascunde că revista apare cu banii ei. Însă muncește și are răbdare.

LXXV

Sfîrșit de Noiembrie, 1906

După o toamnă lungă și rece, urmată de fulguiri ce se topeau apoi sub ploaie, un crivăț înghețat aduse iarna. Trei zile a nins necontenit. Străzile s-au întroienit pînă sub ferestrele caselor. Prin nămeții uriași săniile răzbesc anevoie. Pe acoperișurile clădirilor au crescut căciuli de zăpadă, țuguiate și albe ca țurcile ciobănești. Călătorii ninși par oameni de zăpadă, puși pe rotile pentru petrecerea copiilor. Vîntul vuiește, se umflă, urlă, spulberînd omătul de la un cap al străzii la celălalt, îl învolbură în vîrtejuri de gheață fină, pe care o sfărîmă apoi de geamuri, cu un foșnet în risipă de bănuți de argint.

Noaptea îi aud vîjîitul mînios prin copacii grădinilor, ale căror crengi trosnesc sub năvala crivățului. În natură plutește acel suflu de bătrînețe înghețată și de moarte, care răpește ultimele speranțe celor care știu că nu vor apuca primăvara. Prin nețărmurirea plumburie a norilor se strecoară lumina istovită a unor raze bolnave.

Pustiul cîmpului învelit în giulgiul iernii lasă adevărata impresie a morții. Cîte un cîine aproape înghețat merge clătinîndu-se pe linia ferată. Negrele dungi paralele se întind subțiri în deșertul alb. O vrabie rebegită scormonește hrana și căldura în vreun gunoi de cal, și peste toate suflă aripa crivățului și se așterne frigul neospitalier, ca la sfîrșitul pămîntului.

Este anotimpul plăcerilor intime, al șezătorilor familiare, la văpaia focului, sau al seratelor strălucitoare, — toate trăite atît de plăcut în mijlocul familiei Vlad ! Și acum răspîndește căminul aceeași flacără îmbietoare, dar interiorul nu mai e același, focul nu mai încălzește, căci peste inimi s-a așternut vălul singurătății.

Orașul înfășurat în hermina iernii îmi deșteaptă amintirile anului trecut, imaginea Olgăi, iubirea Angelei... Peste toate s-a așezat pulberea vremii. Timpul macină carnea vieții, și lasă în locul ei cenușa aducerilor aminte.

CAPITOLUL IX

LXXVI

10 Decembrie 1906

Am primit în sfîrșit marea noutate : consfințirea Olgăi ca scriitoare. Este înfăptuirea visului atît timp dezmierdat, și acum văzut cu ochii. Olga a citit la una din ședințele cercului un poem, publicat și în revistă sub semnătura Olga Vlad. Cum reiese din darea de seamă, pare a fi fost un succes definitiv. Poemul, scris de-a dreptul în limba franceză, are titlul **Moartea lui Don Juan.** L-am tradus din revistă și-l redau întocmai :

MOARTEA LUI DON JUAN

I

Orice om plătește tributul către destin. Astfel veni și rîndul lui Don Juan să închine fruntea în fața legii-celei mai tari. Cînd simți că i se apropie sfîrșitul Don Juan goni dimprejurul lui pe slujitori și pe sfetnici, dădu poruncă să nu fie înștiințat nici un prieten, nici o femeie și nici un duhovnic.

Două pricini i-au îndemnat să rupă cu obiceiul moștenit din străbuni. Întîia, fiindcă se știa neiubit de nimeni. Don Juan făcuse în viața lui numai rău. Femeilor pe care le-a părăsit, bărbaților pe care i-a înșelat, prietenilor care nu-i puteau ierta neîntreruptele lui succese în amor. Servitorilor... fiindcă aceștia aveau suflete de servitori, și-i lega de Don Juan interesul, nu dragostea. Servitorul nu-i va ierta niciodată stăpînului că-i este stăpîn. și că în scara inegalităților sociale el a rămas jos și celălalt a suit mai sus.

IE GINA Bibl pers

A doua pricină a fost că Don Juan voia să moară în frumusețe. El știa că fenomenul morții este însoțit de lucruri urîte, ca sughițul, sudorile reci, paloarea, crispările figurii, rostogolirea ochilor. Ca unul ce trăise în cultul frumosului, nu voia să dea semenilor săi priveliștea unui castel falnic ce se ruinează, a unui foc care se stinge. După ce va fi murit, va fi **altceva.** Don Juan era viață și lumină. Un cadavru nu poate fi Don Juan.

Manolo, cel mai bătrîn dintre slujitori, încuiase ușa, pentru ca zgomotul să nu supere pe muribund.

Don Juan rămase singur. În cameră plutea un semiîntuneric dulce, de ametist topit, căci era în amurgul unei zile de marte. Mobilele grele de nuc, alcova de mătase roșie a patului, perdelele ferestrelor, cu geamuri pe care erau sculptați în culori cavaleri cruciați și doamne din Escurial, pendula mare cît peretele, portretele familiei, bătrîni venerabili cu bărbi albe, cavaleri și domnițe, totul încremenise parcă într-o tăcere solemnă, respectînd singurătatea temutului bărbat și apropierea femeii cu suflarea de gheață.

Don Juan stătea cu capul rezemat de două perne mari. Privirea lui fixă, enormă, părea că s-a ațintit undeva, în spațiile interplanetare, și contemplă însăși esența lumii, căutînd să răzbată miezul marelui mister, ca să afle ce va să vină.

II

Don Juan trăise cîteva sute, sau cîteva mii de ani, bine nu se știe, și venise să moară în Spania pe la jumătatea veacului al șaisprezecelea.

De la niște fachiri indieni, căpătase formula tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte. Așa fiind, cînd lui Don Juan i se ura cu o anumită incarnație, își pregătea singur pe a doua. Ca pasărea Phoenix, care bătea din aripi, se prefăcea în cenușe și renăștea din ea, Don Juan murea și învia după voie, păstrînd același suflet în feluritele sale ființe pămîntești.

În acest chip a cutreierat pămîntul, mereu altul și totdeauna același, putînd fi cunoscut numai după faptele lui.

Dar puterea naturii este mai mare decît puterea fachirilor. Formula vieții fără moarte îi ajută numai să-și prelungească traiul, dar nu să-i dea veșnicia. De aceea, Don Juan fu chemat să plătească birul obștii, pe cînd strălucea ca un puternic cavaler, coborîtor din strămoși iluștri, la curtea regelui Filip al II-lea al Spaniei

III

Don Juan simțise că i se apropie moartea după un vis rău. Visase că s-a prefăcut în plantă și că un măgar ce păștea pe aproape l-a rupt cu dinții din rădăcini. Măgarul semăna bine cu unul din miniștrii regelui, om politic care-i era dușman neîmpăcat. Don Juan s-a trezit cu fruntea îmbrobonată de sudori, a deschis largi ferestrele ca să intre soarele, s-a pipăit și s-a încredințat că este tot om. S-a dus îndată la o ghicitoare vestită, care-i tălmăci visul prin aceste cuvinte :

— Don Juan, pregătește-te să mori.

Don Juan n-a făcut nici o pregătire deosebită în vederea morții. Dar gîndul acesta nu-l mai părăsi.

După un an, cea din urmă amantă a lui, Dona Elvira di Garcia, soția primului sfetnic al regelui, îi zise :

— Don Juan, brațele tale strîng cu mai puțină putere și ochii tăi au pierdut din strălucirea lor.

Don Juan era ca munții ce se prăbușesc, nu era ca ierburile ce putrezesc. După șapte zile se închidea în palatul său din Puerta del Sol, unde nu mai avu nimeni voie să intre. Căci aștepta acolo un oaspe mai puternic decît monarhii pămîntului.

IV

Don Juan păru că se deșteaptă din visul lui cosmic, căci privirile-i începură să se rostogolească împrejurul odăii. O păsărică îi bătu la geam. Era un porumbel alb, care venea în fiecare dimineață și în fiecare seară să primească din mîna lui Don Juan firimituri de cozonac și cojițe de portocale. Nerăbdătoare, pasărea ciuguli cu ciocul din barba unui cavaler cruciat, săpat în geamul

colorat al ferestrei. Dar văzînd că nimeni nu-i deschide, bătu din aripi şi fugi.

Animalele sînt ingrate ca servitorii. Iubesc pentru interes. Păsărica n-a avut intuiţia că ceva măreţ se petrece şi a plecat nesimţitoare din locul în care avea să se împlinească în curînd taina cea mai temută a destinului.

Întunericul cobora greu asupra odăii. Chipul lui Don Juan, tăiat ca în bronz, cu ochii de o lucire scăpărătoare, se deosebea tot mai anevoie.

Ori lucrurile au vorbit, ori lui Don Juan i s-a părut că aude, dar înainte ca noaptea să învăluie mortuara încăpere, un glas sună înăbuşit :

— Pe noi cui ne laşi, Don Juan ?...

Lucrurile neînsufleţite au psihologia lor. Se statorniceşte o intimitate mută între om şi obiectele ce-l înconjoară. Omul capătă obişnuinţa lucrurilor, iar lucrurile se încarcă de fluidul magnetic al fiinţei. Aşa se lămureşte emoţia ce încercăm la atingerea unui obiect ce a aparţinut de mult unui strămoş, unui om celebru, unei fiinţe iubite care nu mai e. O şuviţă de păr, o batistă, o carte... ne fac parcă să stăm puţin în tovărăşia celui pierit. Iar cînd nu l-am cunoscut, căutăm să-i ghicim gusturile, sufletul, după micul lucru pe care l-a stăpînit.

Astfel, mobilele din camera de dormit a lui Don Juan cugetau cu tristeţe cine le va stăpîni. Patul... Acesta avusese un rol glorios. Oglinda reflectase atîtea figuri de femei, ale celor mai frumoase şi mai ilustre femei ale timpului. Pendula era sentinela credincioasă, care vestea orele fericirii. Lui Don Juan îi vestise numai ore de fericire. Îndreptăţise în totul inscripţia săpată pe soclu-i de marmură : **horas non numera, nisi serenas.** Fiecare lucruşor avea partea lui sufletească în viaţa lui Don Juan.

Don Juan gîndi, prin bruma morţii care începuse să-i acopere mintea :

— Las în urma mea datorii de două milioane pesetas. Iată o viaţă bine împlinită. Desigur, mobilele şi toată averea mea vor fi vîndute la mezat, dacă vreun nobil bogat ca Don Garcia, soţul Donei Elvira, nu se va îndura să le cumpere, ca să scape de ruşine blazonul vechi al familiei.

Cine ştie pe unde se va împrăştia sărmana mobilă ? Masa de scris va nimeri la vreun cărturar, care va scrie reţete sau formule pe pieptul de stejar, unde eu am scris numai răvaşe de dragoste.

După cum se vede, în clipele supreme mintea lui Don Juan era frămîntată de problemele cele mai adînci.

V

Pendula bătu o dată prelung, ca un clopot de moarte. Noaptea era ca păcura. În cameră se auzi în curînd respiraţia grea a lui Don Juan. Cu o sforţare silnică, muribundul îşi pipăi pulsul. Mai am de trăit cîteva ore, cugetă el. Capul părea că-i fusese fixat de o roată, care se învîrtea ameţitor, amestecîndu-i în creier amintirile cele mai depărtate. Toată viaţa îi defilă pe dinainte, ca un cortegiu de umbre şi de lumini.

Mic copil, Don Juan, singur fiu la părinţi, se deosebea de ceilalţi copii printr-un mănunchi de însuşiri rare, ce-l făceau să strălucească între cei de o vîrstă cu el, ca Sirius între stele. În vigoare fizică, în frumuseţe şi în deşteptăciune, Juanito îi întrecea fără silinţă. Dar mai mult decît limba latină şi istoria Spaniei, lui Don Juan îi plăceau femeile, vinul şi muzica. Femeile mai presus de toate. Din fragedă copilărie, Juanito băgase de seamă că fiecare femeie are ceva aparte, care o face atrăgătoare pentru nn motiv special. Una are ochii, alta părul, a treia piciorusul, a patra graţia... Femeia care ar întruni toate însuşirile ar fi femeia perfectă, dar aceea nu există. O vezi numai pe scenele teatrelor, la treizeci de paşi depărtare, însă de aproape piere iluzia.

Don Juan a făcut începuturi de studii strălucite : în retorică, în arme, în desen. Fiecare profesor prevestea în el un corifeu. Dar după cîteva lecţii, Don Juanito răpea cîte o nobilă fată de la casa părinţilor, fugeau din Madrid împreună şi studiile lui rămîneau întrerupte.

Odată, ca pedeapsă pentru faptul că ademenise pe însăşi fiica infantei de Spania, tatăl său l-a închis într-un castel din Grenada, unde-l ţinu aproape un an. Din plictiseală, Don Juan începu să studieze astronomia. Rezulta-

tele cercetărilor lui uimiră pe savanţi. Dar astronomia nu avu mai mult noroc ca celelalte studii.

Deznădăjduit, tatăl său îl duse la un mare chiromant al timpului, Don José Topeto, ca să-i citească în destin.

Metalele au corelative în lumea sufletească.

Inteligenţa e aur.

Sufletul e aramă.

Voinţa e fier.

Din structura lăuntrică a lui Don Juan lipsea un grăunte de fier. Aceasta fu prezicerea lui Don José.

Omul excepţional este mai mult decît om în creaţiile lui, şi mai puţin decît om în viaţa intimă.

Partea de umanitate a lui Don Juan se pierdea în elemente vagi. Era mai mult un animal bine înzestrat, care privea viaţa nu ca pe o datorie, ci ca pe o pradă. De aici, ideile lui cinice asupra lumii şi mai ales asupra femeilor. După părerea lui, între o pisică graţioasă şi o femeie elegantă nu există nici o deosebire, — sau dacă există, nu e spre cinstea femeii. Dojana de căpetenie pe care bărbatul o aduce femeii este necredinţa. Dar Don Juan socotea că între femeile fidele şi cele necredincioase, deosebirea este numai că femeia fidelă te înşală mai repede ca celelalte. Însă lucrul acesta ea nu-l face fără motiv, ci numai cînd a fost fericită în legătura cu un bărbat. Ea ştie să salveze şi partea etică printr-un număr bine definit de suspine.

Don Juan privea păcatul cu un sarcasm îngăduitor, fiindcă fără el n-ar exista morala, după urma căreia trăiesc bine preoţii şi bărbaţii politici, adică cei care vorbesc în numele moralei. De aceea, dacă n-ar exista păcătoşi, societatea i-ar inventa. Totuşi, păcatul adevărat se săvîrşeşte fără intenţie, căci altfel şi-ar pierde aureola. El este urmarea firească a caracterului, a acelui caracter omenesc care dă naştere creatorilor de morale...

În amor, condiţia fericirii este totdeauna înşelarea de sine. Fără ea, se descoperă prea curînd realitatea. Cînd prevezi dinainte fiecare taină, fiecare şoaptă, fiecare tremur de geană ; cînd îţi zici : acum femeia va rîde, acum va plînge, acum va ceda... iubirea nu mai are acelaşi farmec. Si Don Juan spunea, nu fără cuvînt, că numai

primul amor e adorabil, fiindcă te face cu desăvîrşire idiot.

După înşelarea de sine, ca o rafinare a plăcerii urmează înşelarea... celuilalt. Şi este o prelungire a frumuseţii, deoarece după adevăr nu mai rămîne nimic, iar minciuna lasă după sine iluzia. Fără iluzie nu este cu putinţă iubirea. Linia ideală, aproape platonică a iubirii concepute cu mintea, nu o regăseşti în realitate, decît în fulgerări prea repezi, prea scurte. Şi sufletul însetat de o formă impecabilă caută pretutindeni imaginea din vis.

Înarmat cu asemenea principii, Don Juan şi-a asigurat prietenia tuturor femeilor părăsite, fiindcă era cu ele de o sinceritate absolută : nu le spunea odată un cuvînt adevărat. Dar şi femeile i-au fost îndeobşte sincere : i-au mărturisit de cîte ori l-au înşelat cu un bărbat. Şi întotdeauna prevenitoare : de cîte ori l-au înşelat cu mai mulţi, l-au trufat şi nu i-au mai spus o vorbă.

Astfel, toată viaţa Don Juan a cultivat femeia. Celelalte studii le-a părăsit. Rareori, cînd a intrat ca diletant în domeniul lor, a arătat că ar fi putut mai mult decît savanţii laolaltă. Dar nu voia să întunece gloria nimănui. Studiul femeii îl atrăgea îndeosebi. Armele de asemeni le mînuia desăvîrşit. Acest geniu virtual, recunoscut de oameni, şi compătimirea pentru lipsa grăuntelui de fier, au făcut să i se ierte multe greşeli şi multe păcate.

VI

Luna îşi ridică fruntea după turlele Escurialului. Odaia fu înecată în lumină. Figura lui Don Juan era galbenă ca luna. Pe tîmple i se prelingeau boabe de sudoare. Nu erau încă sudorile morţii, dar sforţarea de a gîndi îl obosise.

— Mor, cugetă Don Juan.

El afirma prezentul ; trecutul şi viitorul îi veniră singure în minte. Toată Spania cunoştea, admira, ura sau se temea de Don Juan. După aceea ? O zi, o lună... şi i se va uita şi numele. Sudoarea îi curgea pe tîmple în boabe tot mai mari, tot mai reci.

— În asemenea împrejurări. e greu să te hotărăşti a muri, gîndea Don Juan.

Îşi trecu mîna pe frunte şi începu să zîmbească amar.

— Don Garcia, primul sfetnic al regelui, este un dobitoc, reflectă el. Şi totuşi, după moarte va fi slăvit, nemurit în piatră.

De cîte ori nu pregătise Don Juan discursurile şi legile lui Don Garcia, ca să ajungă la inima Donei Elvira !

— Don Francesco este cel mai mare poet al veacului, şi cu toate acestea n-aş da talentul cizmarului meu pe al lui Don Francisco.

La un premiu hotărît de regele Filip al II-lea pentru cea mai frumoasă poezie, şi la care concurase buchetul oamenilor de litere în frunte cu Don Francisco, Don Juan a luat premiul. Poemul lui Don Juan părea, pe lîngă celelalte, ca uriaşul pisc Maladetta faţă de dealurile mai mărunte ale Pirineilor. Cu acest prilej, Don Juan a cîştigat inima şi patul reginei.

— Don Cesare a intrat în cariera armelor, numai fiindcă poartă numele divinului Caesar. Astăzi generalissim peste **invincibile armada,** în regatul Spaniei, care cînd se mişcă, pămîntul se cutremură, şi pe tărîmul căreia soarele nu apune. Dar Don Cesare nu e mai deştept decît soldatul care-i lustruieşte sabia.

În lupta de la Saint-Quentin luase parte şi Don Juan. Ca adjunct al lui Don Cesare, făcuse planul bătăliei şi hotărîse biruinţa. Regele răsplătise pe Don Juan cu decoraţii şi-l rugase să rămînă în fruntea oştirii. Dar Don Juan se îndeletnicea cu nevasta ambasadorului Franţei.

— Don Garcia, Don Francisco, Don Cesare... şi alţii, vor îndolia Spania la moartea lor. Iar după moarte vor fi nemuriţi în statui de piatră. Eu voi dispărea fără urmă.

Un zîmbet şi mai amar înflori în colţul zbîrcit al gurii lui Don Juan.

Luna se ridicase la zenit, şi razele ei piezişe luminau jumătate odaia, într-o zare împletită din fir de beteală. Patul mortuar cădea în umbră, o umbră sură ca cenuşa, ca fumul. Ochii lui Don Juan sticleau, enormi.

— Ce înseamnă să rămînă în urma ta o statuie de piatră ? gîndi el.

Dincolo de mormînt, nimic. Dincoace, tot nimic. O noapte eternă şi înainte şi în urmă.

— Decît nimic, parcă e mai bine ceva, cugetă Don Juan. Barem o statuie de piatră...

După o lungă tăcere, Don Juan izbuti să ridice colţul mantiei de negură ce-i acoperea mintea. Oftă adînc şi-şi zise :

— Mi-a lipsit un grăunte de fier.

O ciocănitură se auzi în uşă. Don Juan încercă să se ridice, dar căzu pe perne. Dinţii îi clănţăneau, trupul îi tremura, e zguduiau şi ţîţînele patului. Ochii lui ieşeau din orbite.

— Grăunte de fier... repetă el în minte.

O formă înaltă şi albă se înfipse înaintea patului. Don Juan slomni cu fălcile încleştate :

— Un an de viaţă...

Forma albă se aplecă asupra lui Don Juan începu să horcăie. Voi să spuie : încă o lună. Gura aproape înţepenită scăpă :

— O zi...

VII

Don Juan muri înspre ziuă.

VIII

Tot ce era nobil şi ilustru în Spania veni să-şi ia rămas bun de la acela care fusese Don Juan. Însuşi regele stătu şapte secunde lîngă sicriu. Dar nenumărat şi impunător a fost cortegiul femeilor. Din toate colţurile Spaniei, femei de boieri, de burghezi şi fete din popor au venit să pună o floare lîngă rămăşiţele pămînteşti ale lui Don Juan. Bărbaţii şedeau descoperiţi, avînd pe figuri masca prefăcută a întristării. În sufletele lor se bucurau că duşmanul cel temut nu mai este primejdios. Bunii prieteni şi rudele se interesau dacă Don Juan a lăsat testament. Femeile toate plîngeau.

De două zile, fără să mănînce şi fără să doarmă, în negru cernită şi cu frumosu-i obraz împietrit de durere, Do-

na Corina şedea îngenunchiată pe treptele catafalcului, nemişcată ca Niobe, statuia suferinţei.

Înainte de a-i ridica sicriul, ca să-l suie în carul funebru, regina a sărutat pe frunte pe Don Juan. O sută de care cu flori au întovărăşit carul mortuar, iar plînsul femeilor întona imnuri, ale căror vibraţii de jale se ridicau pînă la cer.

Ajunşi în dreptul Catedralei, un pristav vesti că, din ordinul Marelui Inchizitor, biserica refuză sfînta slujbă lui Don Juan. La cimitir s-au ţinut cuvîntări, iar femeile i-au cîntat prohoadele morţii şi **requiescat in pace.** Dona Corina a stat pînă noaptea tîrziu asupra mormîntului.

IX

Bătrînul bărbat al Donei Corina cumpără toată averea lui Don Juan şi plăti datoriile.

X

Aflînd de hotărîrea Marelui Inchizitor de a refuza slujba bisericii lui Don Juan, toţi Marii Inchizitori morţi s-au adunat în Consiliu sub preşedinţia papei Alexandru Borgia, în paradisul celor drepţi şi fără de păcate. Sfatul sfinţilor părinţi hătărî trimiterea sufletului lui Don Juan în infern.

XI

Ca fulgerul ce spinteca noaptea, ca zgomotul cascadei ce răscoleşte tăcerea pustiei, ca verbul lui Iehova, Dumnezeul războaielor, ce stîrneşte într-o clipă pămîntul ars de ură şi patimi, aşa răzvrăti infernul vestea adusă de Lucifer că sufletul lui Don Juan va sosi. O larmă de ţipete făcu să se cutremure adîncurile negre ale Iadului. Apele Stixului clocotiră, Charon îşi opri luntrea la o nouă răscruce, Cerber urlă de trei ori, de înfricoşă chiar stîncile umede. Însăşi Lete, trezită din somnu-i etern, începu să-şi aducă aminte. Femei despletite, mii de femei părăsiră cazanele cu smoală, frigările de tuci, butoiul Danaidelor, piatra lui Sisif şi livada lui Tantal. O mare de capete şi de trupuri astupă intrarea infernului, în pragul căreia se arătase umbra lui Don Juan.

— E el ! E el ! se auzi ca un singur ţipăt din mii de piepturi, şi ecoul infernului repetă cu nenumărate glasuri :

— E el ! E el !...

Don Juan văzu la picioarele lui umbrele atîtor femei pe care le iubise.

De sus, de sus de tot, din împărăţia luminii, un zgomot asemănător se auzi. Erau alte femei care loveau cu înverşunare, să dărîme porţile paradisului.

Îngenunchiate, înainte-i, Don Juan recunoscu cîteva. Dona Eleonora îşi împreunase mîinile ca înaintea altarului. Dona Giovanna mătura cu părul ei calea pe care avea să meargă umbra lui Don Juan. Dona Sylvia plîngea. Dona Maria, pe care Don Juan o ucisese cu pumnalul, sărută fierul care-i pătrunsese inima, apăsîndu-l pe rană şi purtînd pe figură un zîmbet de fericire divină. Dona Luiza, Dona Stella, Dona Adda, Dona Alicia... Toate cerşau o privire, un surîs. Iubeau încă pe acela, care le ajutase să-şi înşele bărbaţii. Numai Dona Valnega nu-i ieşi înainte. Era şi acum ocupată să înşele pe bunul ei soţ Constantius Colonello, şi punea la cale cu nou-i amant, Demetrio Bacano, un adulter plătit. Rîzînd de legitimul ei, Dona Valnega îl numea „Cornorello".

Lucifer făcu drum cu o sabie aprinsă şi Don Juan călcă tăcut înainte-i.

XII

Pe un tron de catran arzător, înconjurat de o straje cu facle, ce răspîndeau lumină mortuară şi fum de pucioasă, şedea Lucifer, arhanghelul căzut, fiindcă uneltise răsturnarea lui Dumnezeu. Era acum stăpînul Infernului. Înaintea lui, pe o bancă de argilă, şedea mohorît Don Juan. De jur împrejur mulţimea nenumărată a femeilor pe care le iubise. Iar îndărătul lor, sub o stană de piatră gemea Spartacus, martirul libertăţii, legat în lanţuri.

Don Juan săvîrşise crima de a fi adorat femeia, iar femeile l-au adorat fiindcă ştiuse să fie bărbat. Pentru aceasta i se destinase Iadul. Lucifer avea să hotărască felul pedepsei.

Lucifer zise lui Don Juan :

— Ție, ca și mie, ne-a fost scrisă în Destin puterea și gloria. Tu ai putut, dar n-ai voit. Eu am voit, dar n-am putut. Sufletele noastre se aseamănă, Don Juan. Eu am încercat să fac un mare rău, dar n-am izbutit. Tu ai făcut atîta rău, fără să cauți a-l face. Pentru aceasta meriți să dobîndești și tu nemurirea, cum am dobîndit-o și eu. Apoi, eu îți mai sînt recunoscător, că mi-ai adus atîtea suflete care mă servesc. Chiar de n-ar fi decît Dona Valnega și încă îți datorez mult. Creatură cu adevărat infernală, ipocrizia ei o întrece pe a mea ; desfrîul ei face să pălească luxura Messalinei ; sufletul ei necurat îmi întunecă și corupe iadul. Îți mulțumesc. Voi împlini ultima dorință a vieții tale.

Un zgomot uriaș îi trînti pe toți la pămînt, și infernul se învălui în fum. Încet, se auzi apoi o muzică uscată, îngrozitoare, care înfricoșă chiar pe cei mai vechi în locaș : era muzica oaselor. Cînd și aceasta conteni, fumul se împrăștie pe apele negre și apăru iarăși banca de argilă, pe care ședea nemișcat Don Juan, cu fruntea pe mînă.

Femeile îl înconjurară, cersindu-i o privire, un surîs.

Deodată, figura lui Don Juan se mișcă și din ochiul lui picură o lacrimă, care se rostogoli la pămînt. Cea mai aproape de dînsul, Dona Maria se aplecă să culeagă lacrima.

Dar lacrima se prefăcuse într-un grăunte de fier.

Femeile priviră înspăimîntate pe Don Juan.

Toată ființa lui era albă ca lumina.

Dona Maria îl pipăi cu mîna ei mică. Era aspru și dur.

Don Juan se prefăcuse în piatră.

LXXVII

Nu se poate tăgădui că poemul e scris cu talent. Chiar dacă inspirația șovăie prin unele locuri, dacă tonul lucrării e rece, mîna care l-a scris e o mînă dibace de scriitor. Este un început promițător și mă bucur că mica Olga a făcut un pas hotărît în cariera ce în mod liber și-a ales-o.

Dacă are spinii ei, pentru un suflet format cariera aceasta poate avea odată și petalele rozei.

Domnul Vlad și Ana sînt însă sceptici, și se îndoiesc că Olga va găsi în acest fel de viață o fericire durabilă. La e frică să facă prevestiri triste, însă le citesc în gînd că pe scumpa lor o socotesc pierdută.

Convingerea mea optimistă, căldura cu care pledez că soarta Olgăi e singura ce-i va da mulțumirea sufletească, pare a-i mai liniști.

Ca fond filozofic, acest Don Juan, descris cu un atît de sobru sarcasm, e un **deviat** : un tip superior, pe care lipsa „grăuntelui de fier" l-a abătut de la adevăratul destin. Dar grăuntele de fier poate să fie cîteodată Norocul... Cu un cuvînt, asemenea oameni se cheamă ratați. Un fel de văduv al gloriei. Le-a murit soția și-i poartă toată viața doliul. Don Garcia, Don Francisco... n-au avut geniu, dar au avut grăuntele de fier ! Și totuși, figura marelui deviat strălucește mai puternic de-a lungul Istoriei. Pe cînd mediocritatea extrage ultima picătură de folos din fiecare părticică de talent, el a „jonglat" cu marile daruri. A avut capriciul de a atinge în treacăt toate gloriile și de a le părăsi. În această fantezie dantelată e un romantism și o energie. Nu orice natură poate fi cuceritoare de suflete. Dacă în închinarea lui supremă către „eternul feminin" este o dovadă de forță, în renunțarea lui la tot restul ambițiilor omenești, pe care le-ar fi putut ajunge cu un gest, este o eleganță a sinuciderii.

Ana îmi spunea cu mirare :

— Nu e surprinzător că Olga are talent de scriitoare. Știu că asta a fost pasiunea ei din copilărie. Dar de unde această inspirație donjuanescă ? Ca să schițezi, fie chiar și cîteva linii, portretul sufletesc al unui astfel de om trebuie să fi cunoscut unul ca el. Or, ea n-are nici o experiență.

— De unde știi ? întîmpinai ei. Poate că prietenul ei Henri de Souvyères o fi tipul descris...

— Sau poate Karl Müller ! rîse Ana cu poftă.

— El trebuie să fie ! încuviințai eu.

LXXVIII

11 Ianuarie 1907

Angela a fost mai puţin mirată — îmi povesti Netty — de inspiraţia literară a Olgăi, şi păstră o ţinută gînditoare. De altminteri, ea fusese cea mai mişcată de despărţirea doamnei Müller. Mişcată, însă nu prea uimită, ca şi cînd o stare de suflet pe care i-o cunoştea mai de mult ar fi mînat-o fatal spre acest deznodămînt. Sînt sigur că Doamna Corduneanu, mîniată împotrivă-mi cum este, vede şi aici înrîurirea mea funestă. Ştiu că mă preţuieşte ca profanator al moralei, şi cred că orice catastrofă s-ar întîmpla : cutremur de pămînt, epidemie, război, dînsa e dispusă să mă socotească pe mine drept autor moral.

De la noaptea noastră de pomină n-am mai văzut-o. Dar aflu din familia Vlad că frămîntarea nervoasă şi gestul acela ciudat cu mîna la frunte n-o părăsesc. Toţi socot o urmare a stării ei fiziologice, căreia îi aşteaptă eliberarea spre sfîrşitul lui februarie.

Relaţiile de duşmănie născute între mine şi Angela îmi fac şi situaţia mea încurcată. Era firesc ca eu să vizitez pe Angela şi soţul ei. Or, ruperea legăturilor de prietenie nu putea trece neobservată de familia Vlad. Inteligenţa fostei mele iubite a dat însă tuturor deslușirea faptului : nu vrea să fie văzută într-o epocă dizgraţioasă... Aceasta m-a izbăvit pe mine de alte lămuriri. La adăpostul acestui scrupul, m-am putut sustrage invitaţiei domnului Vlad de a petrece împreună revelionul, ştiind de la Ana că familia Corduneanu va veni de asemeni. Totuşi, fiind chemat de academician într-una din primele zile de ianuarie, am găsit-o acolo pe Angy. La vederea mea a pălit, a început să tremure şi a dus de cîteva ori mîna la frunte... făcînd aidoma gestul, gestul de apărare din noaptea cînd a fost a mea ! Sensibilitatea ei zdruncinată adînc i-a lăsat întipărită în toată fiinţa morală oroarea actului la care a fost supusă, — odată cu o ură veşnică împotriva mea.

CAPITOLUL X

LXXIX

28 Februarie 1907

Eveniment însemnat.

Dis de dimineaţă am primit vizita profesorului Vlad. Am bănuit că n-o face fără un motiv serios. Academicianul nu m-a lăsat mult timp fără lămurire. Din primele cuvinte mă deslușì.

— Azi-noapte, zise el cu vocea tremurătoare, s-a întîmplat.... fericitul eveniment.

Şi clipi din ochi, şiret. Eu n-avem idee care putea fi fericitul eveniment. Domnul Vlad clipi iar :

— Angela... şopti el rîzînd.

— Angela, rîsei eu.

— A născut azi-noapte un flăcău, întregi domnul Vlad, cu figura luminată de o blajină bucurie.

Am răspuns la bucuria lui cu o explozie de felicitări :

— Să dea Dumnezeu noroc ! Iată-te în sfîrşit bunic. Să crească, să înflorească... **et caetera !**

— Bucuriile şi durerile vieţii se cumpănesc, reluă el mai trist. După rătăcirea Olgăi, Providenţa ne-a binecuvîntat cu un vlăstar nou. Unul nu o înlocuieşte pe cealaltă, dar în sfîrşit.

Citii pe faţa bătrînului o emoţie sinceră. Cu acest prilej nu-mi mai făcu nici un citat din Shelley. Fericit şi mîndru că specia lui se prelungeşte în timp, Domnul Eusebiu Vlad îşi luă la revedere şi se duse să ia noutăţi despre prunc şi mamă.

Vechi amintiri mă năpădiră deodată. Casa Vlad cu toate trei fetele... iubirile mele. singura mea noapte cu Angela, şi atîtea altele, dispărute pentru totdeauna. Astăzi ? Olga plecată, Angela mamă... Atîtea schimbări în mai puţin de un an...

Simţind că mă cuprinde fără voie tristeţea, m-am scuturat de gînduri şi am început să chibzuiesc la îndatoririle sociale pe care mi le impune „fericitul eveniment".

Mai întîi o vizită, chiar în astă seară familiei Vlad. Apoi, după ce voi fi înştiinţat oficial de Mircea Corduneanu, o nouă vizită fericitei mame.

Nu ştiu de ce a încolţit şi în mine dorinţa absurdă de a fi tată. Vreau să cunosc, toate sanzaţiile, toate sentimentele omeneşti.

Deşi n-am fost însurat, am trăit pe vremuri cîteva luni în casă cu o femeie, şi am gustat deliciile vieţii conjugale :era aproape să mă idioţesc. Acum doresc să ştiu cum e sentimentul de tată.

Am cîţiva prieteni, pe care i-am studiat fără să vreau, îndată după ce consoarta le-a zămislit întîia progenitură. Oamenii aceia păreau a-şi fi pierdut simţul normal. Se întorceau acasă la oră fixă, ca funcţionarii la slujbă ; odată ajunşi, dădeau fuga la leagănul plodului, contemplau bucăţica de carne cu o adoraţie de animal care priveşte răsăritul soarelui ; îl luau în braţe, îl alintau, îi imitau gîngureala, bocetele şi strîmbăturile ; iar cîteva luni, un an, doi ani mai tîrziu, rămîneau în extaz în faţa fiecărei nerozii, fiecărui gest instinctiv al copilului, mirîndu-se de atîta inteligenţă şi precocitate. Oameni cu minte întreagă, nu mai găseau subiect de conversaţie decît copilul lor. Paternitatea îi prostise cu desăvîrşire.

Sînt curios să ştiu în ce măsură m-aş putea tîmpi în faţa unui copil al meu.

Apoi mai e şi o socoteală egoistă. E trist să sfîrşeşti singur. Un copil îţi închide ochii. Mai ales dacă laşi moştenire, ai asigurată graba copilului de a te vedea „cu grădiniţă pe stomac". Perspectiva averii face iubirea urmaşilor mai dezinteresată, căci datorită lor viaţa capătă un scop : adică ai pentru cine muri !

LXXX

1 Martie 1907

Evenimentele însemnate urmează unul după altul, cu repeziciune. Astăzi de dimineaţă, cam la aceeaşi oră la care a venit ieri domnul Vlad, m-a vizitat Ana. Cu figura răvăşită de spaimă, cu glasul tremurînd, îmi împărtăşi că Angela e rău. Am crezut în vreo infecţie puerperală, dar Netty mă lămuri îndată :

— O comoţie nervoasă, după cum spun doctorii. Chiar dacă starea nervoasă trece, ea lasă la o femeie lăuză complicaţii ce pot fi mortale. Doctorii cred în complicaţia numită embolie : un cheag de sînge care astupă o arteră....

— Din ce pricină ? întrebai în culmea uimirii.

— Inexplicabil ! făcu Ana încrucişîndu-şi mîinile. Să vezi, La vreo patru ore după naştere, spre dimineaţă i se aduse Angelei copilul să-l vadă. Îl strînse la sîn, îl sărută, apoi începu să-l privească. După ce-l contemplă cîteva clipe, Angela îngălbeni, scăpă pruncul din braţe, scoase un ţipăt şi leşină. A urmat un delir, în care aiurează, plînge, spune lucruri fără înţeles. Medicii chemaţi în grabă au diagnosticat, cum ţi-am spus, o comoţie nervoasă. Nici acum nu şi-a revenit, iar doctorii dau semne de îngrijorare. Ce să fie, Paul ? făcu ea frîngîndu-şi mîinile. Tu nu te pricepi la boli de femei ?... Dar ce zic! De unde să te pricepi tu ! Doamne, sînt disperată. Săraca Angy ! Ce-o fi ? Mă duc iar. Mi se pare că-i împrumut ceva din dezgustătoarea mea sănătate, numai dacă o mîngîi şi o privesc...

Rătăcită de durere, fără să-mi dea mîna, Ana deschise uşa şi dispăru.

LXXXI

2 Martie 1907

Ieri, pînă la orele unsprezece şi jumătate din noapte, nimeni din familia Vlad nu s-a înapoiat acasă. Nici servitoarele. Este încuiat şi stins peste tot. Casa pare un mormînt părăsit. Această absurdă comparaţie mi s-a impus fără voie.

LXXXII

3 Martie 1907

Astă seară l-am văzut pe profesorul Vlad. Era liniştit. Citea. L-am întrebat :

— Ce face ?

...IE GINA
Bibl. pers.

— Cine zise el privindu-mă în ochi.
— Angela. Doamna Corduneanu.
— Bine.
— Cum bine ?...
— Doarme.
— De cînd ?
— De la amiază.
M-am înfiorat.
— Dar înainte ?
— Înainte de ce ?
— Înainte de somn !
— Îi era rău : ţipa avea delir.
— Şi... a adormit... aşa... din delir ?
— I s-a făcut o injecţie cu morfină.
— De la amiază nu s-a mai deşteptat ?
— Ba da, puţin înspre seară, urmă alene domnul Vlad, cu ochii în carte. A cerut apă. Înţelegi, are călduri.
— Da, nervoasă, zisei eu cu ochii adînciţi în van.
— Da, nervoasă, zisei eu cu ochii adînciţi în vag.
Nu mai puteam vorbi nimic. După un sfert de oră, în care timp academicianul citi fără să se întrerupă, i-am întins mîna:
— Bună seara.
Mă privi drept în ochi, peste ochelari :
— Eu cred că e bine, zise el liniştit. E bine. **Bonsoir, jeune homme.**
Pe cînd plecam, mă gîndii :
— Mîine dimineaţă mă duc să mă interesez personal. Nu pot afla nimic de la acest om.

LXXXIII

4 Martie 1907

De dimineaţă, pe la orele opt, mă pregăteam să mă duc la Mircea Corduneanu, să-l întreb de sănătatea Angelei. În momentul plecării a bătut la uşa mea profesorul Vlad. Mi s-a strîns inima. Am avut o presimţire fatală, imediată. N-aş putea desluşi în amănunt ce înseamnă o presimţire imediată, dar am intuiţia exactă că

starea aceea sufletească nu se poate numi decît aşa.
Intrarea gălăgioasă a profesorului mă lăsă înmărmurit.
— Bună dimineaţa, bună dimineaţa, tinere neobosit ! făcu el declamator. Cu munca, cu afacerile din zori şi pînă în noapte ? Bravo ! Tinerii din ziua de azi înţeleg viaţa altfel, la suprafaţă, fără să pătrundă în intimitatea secretului ei capital, care este munca la tinereţe şi odihna la bătrîneţe. Omul seamănă şi munceşte primăvara şi vara, ca să mănînce iarna. Tinerii noştri lenevesc primăvara, ca să cerşească iarna, dacă mai au zile să apuce iarna existenţei. De obicei se ofilesc la mijlocul vieţii şi se scutură ca florile arse de un crivăţ prea timpuriu. Îmi pare bine că dumneata faci o excepţie onorabilă.
Academicianul s-ar fi întins mult în discursul lui descusut, dacă nu-l întrerupeam să-i împărtăşesc obiectul gîndurilor mele :
— Mă duceam să mă informez în persoană de sănătatea doamnei Corduneanu.
— Gînd la gînd cu bucurie, făcu Domnul Vlad. Tocmai veneam să te iau, să mergem împreună. Aceste coincidenţe sufleteşti se cheamă telepatie. Mult nu se ştie asupra ei, dar ştiinţa şi adevărul sînt în mers. Nici o taină nu va scăpa minţii ascuţite a oamenilor. Vom ajunge să cunoaştem pînă şi visele Demiurgului care ne-a creat. Avem cîteodată impresia că lumea nu e decît o halucinaţie a lui Dumnezeu. De fapt este propria noastră halucinaţie, pe care o răsfrîngem asupra naturii. Aceasta se conduce după legi imuabile. Partea tristă este că atunci cînd vom cunoaşte universul în toată minunata lui alcătuire, nu ne vom putea folosi de rodul experienţei noastre milenare, fiindcă va trebui să pierim.
Profesorul Vlad avu timpul să bage de seamă că astăzi va ploua iarăşi, să facă cu ochiul unei modiste care trecea pe lîngă noi cu o cutie de pălării. Ajungînd în dreptul casei lui Mircea Corduneanu, Domnul Vlad mă pofti să intru.
Mă gîndii deodată că vizita mea n-are nici un rost şi voii să mă depărtez. În acel moment ieşi din casă Netty, cu ochii roşii de plins, cu faţa înspăimîntată. Ne zise :

— E rău, rău de tot... Intrați... Poate să fiți de folos acolo. Eu mă duc la farmacie.

Mai mult tîrît de împrejurare, am urmat pe domnul Vlad ; am intrat înăuntru, cuprins de o emoție stranie. Mi se părea că Angela mi-a dat o întîlnire de dragoste !

În vestibulul de sus ne ieși întru întîmpinare Mircea Corduneanu.

Era galben și slăbit. Cum mă văzu, izbucni în hohote de plîns, pe care și le înăbușea cu batista. Mă luă de mînă, mă duse pînă în dreptul ușii — aceeași ușă ! — și-mi șopti printre sughițuri :

— E aici.

— Cum îi mai este ? îngînai eu.

— Rău ! Zise el încetînd brusc din plîns și ștergîndu-și ochii. Intră s-o vezi.

Am stat cîteva clipe în ușă, neavînd puterea să fac întîiul pas.

Cu nouă luni înainte... în fața aceleiași uși...

Profesorul Vlad își întrebă ginerele :

— Îi e mai rău ?... Toată dimineața am avut presimțiri !

Am intrat în aceeași cameră.

Pe același pat ședea acum Angela Vlad, cu fața întoarsă la perete. Zgomoaul ușii deschise o făcu să se miște puțin, dar nu-și întoarse fața.

În cameră era o atmosferă înăbușitoare. Miros de antiseptice tari umpleau încăperea. Focul pîlpîia în sobă cu un trosnet discret. Numai el tulbura tăcerea odăii : o tăcere înfiorătoare, materială. Parcă cineva intrase de cu noaptea în această cameră și adusese cu sine tăcerea. Pe peretele în dreapta era aceeași panoplie.

În vîrful picioarelor m-am apropiat de pat. Pe sub așternut se vedea forma vagă a corpului culcat. Cu o sforțare înceată, Angela își întoarse capul. Cîteva secunde păru că nu mă vede, apoi ochii ei se deschiseră, mari, albaștri ca cerul. Sub ei erau săpate cearcăne negre. Angela era slăbită, suptă, dar frumusețea ei suavă rămăsese întreagă. Cu părul despletit pe umerii goi, figura ei se desprindea și mai imaterială încă. Părea icoana unei martire.

Încăperea asta, zidurile, patul acesta au ascultat primele noastre suspine... gîndeam eu, asaltat de amintiri care năvăleau în galop, cu o putere de evocare nebiruită. Îmi păreau cete de oameni, venind cu un torent de viață într-o pustie dezolată.

Privind trupul ei aproape gol, avui deodată senzația hidoasă că Angela mie încă amantă, că brațele ei goale mă cheamă, spre o supremă înlănțuire. Mi s-au perindat prin minte amănuntele singurei nopți, cu beția ei delirantă de dragoste. Mi se părea că totul a dispărut într-o vijelie, și viața noastră reîncepea cu un avînt înnoit. În atmosfera aceea aproape mortuară, fantomele Amorului mă bîntuiră cu o putere de neînvins. Îmi simțeam răsuflarea tăiată, sîngele mi-era încins de văpăi de foc. Întorceam ochii, să nu mai văd corpul gol care palpită alături ; voiam să lupt împotriva groaznicei impresii.

Angela se ridică încet din așternut, cu osteneală, și se rezemă cu coatele de pernă. Mîna ei se întinse, bătînd aerul, ca pentru a alunga o viziune de spaimă. Vocea ei gîfîitoare, stinsă, aruncă :

— Ai venit să mă vezi murind... Du-te... Vezi-l... E al tău copilul.

Fără voie am strigat :

— Ce-ai zis ?....

Angela se încordă și de pe buzele-i vinete cuvintele începură să zboare cu o volubilitate delirantă. Ochii ei spectrali păreau două văpăi.

N-am curajul să înșir aici, în caietul amintirilor, unde totul a fost iubire, această înjosire pe care suferința fizică o aduce ființei omenești. Să repet delirul Angelei, cuvintele fără șir pornite din acele buze care rosteau odată dragostea, ura sau banalele lucruri ale vieții cu o supremă eleganță, e mai presus de mine. Nu pot să reproduc insulta naturii.

În verbiajul bolnav al acestei femei reveneau însă mereu cuvintele obsesiei : „semnul pe frunte... ochii de sticlă... ochii tăi.“ Pînă cînd Angela căzu pe pat, cu ochii închiși, aiurînd.

— Nu vreau... nu te iubesc... auzeam vocea Angelei. Copilul tău... Te urăsc, semnul pe frunte... Mircea... noaptea... noaptea...

Ochii ei erau deschiși, dar aveam senzația că viața alunecă ușor din acei ochi, deja străini de lume.

Tăcerea odăii părea că se lasă ca un munte, că va întuneca ziua. Capul ei se rostogoli pe pernă și ochii i se ațintiră asupra mea. Dar erau acoperiți de un văl, semănau cu un geam aburit.

LXXXIV

Îmi vin în minte, crîmpeie sau toate deodată, amintirile mele : noaptea în care a fost a mea, în odaia, în patul în care zace acum; întîlnirile noastre, posedarea sufletească a acestei femei, de la care o mînă neștiută m-a îndepărtat după singura clipă de fericire ; toate defilează ca un convoi de zine, într-un parc cu lumină violetă, cu susur de întîni țîșnitoare și cu freamăt de arbori. Iar toate sînt legate de acest biet trup chinuit, pe care îl pîndește moartea.

Destăinuirea extraordinară făcută de Angela, și la care atunci n-am putut gîndi prea mult, îmi revine în minte. Noul născut este copilul meu ! L-am văzut. Trăsăturile lui sînt nedezvoltate, dar pe frunte poartă semnul în durerea căruia a fost conceput, și sub craniul lui fraged lucesc ochii verzi... ochii de sticlă...

Apoi strania coincidență a datelor se impune hotărîtor. În 28 mai a fost noaptea noastră, și copilul a venit pe lume la 28 februarie, nouă luni mai tîrziu. Pare că o inteligență misterioasă a condus existențele noastre spre frenezia unei singure nopți, ca să plămădim această vietate încă informă, apoi ne-a despărțit. Așa se lămurește comoția nervoasă a Angelei. Ea m-a urît. În timp ce purta copilul în pîntece, era obsedată de gestul și amintirea mea. Cînd a vrut să-și îmbrățișeze pruncul, acesta i-a evocat aceeași oroare. Semnul de pe frunte, ochii, poate și intuiția ei de mamă, i-au dovedit că născuse fructul Păcatului.

Dar să nu ne pierdem mințile așa de repede. Dacă această comoție n-o avea înrîuriri asupra stării ei fizice normale, întoarcerea sentimentului natural de mamă va șterge amintirea. În definitiv, bietul copil n-a cerut să vie pe lume și nici nu și-a ales părinții. Așa încît, odată creat, trebuie primit cu toate onorurile.

LXXXV

Trei zile Angela s-a zbătut între viață și moarte. Cu toate stăruințele medicilor de a provoca un deznodămînt fatal, bolnava a rezistat eroic... Ea a urmat imboldul naturii, care nu-și rostise încă verdictul. Deși diagnoza fusese embolie, cu urmarea ei de neînlăturat, se pare însă că a fost mai puțin de cît atît : o comoție nervoasă destul de gravă, ale cărei urmări nu se pot încă prevedea. Fapt este că a patra zi areopagul ucenicilor lui Esculap glăsui că bolnava este „deocamdată" în afară de primejdie. Bucuria familiei fu întunecată numai de tristețea medicilor, cărora nu le triumfase diagnosticul. Ei sperau într-o „embolie foarte frumoasă", în raport direct de frumusețe cu onorariile.

În limbaj medical, o boală, o plagă „frumoasă" este aceea în care infecția, purulența, mortalitatea sînt în plina lor dezvoltare ; după cum o „speță frumoasă" pentru jurisconsulți e procesul complicat, care deși se pierde, pune însă în evidență învățătura și talentul avocatului. Bineînțeles, clientul ignorant socoate boală frumoasă aceea în care bolnavul se vindecă, iar speța frumoasă cînd se cîștigă procesul .Noroc că știința nu propășește după superstiția profanilor !

Timp de trei săptămîni, cît Angela stătu în pat, sub un regim medical stăruitor, nu se putură cunoaște urmările comoției nervoase. Dar cînd trebuie să părăsească patul, ca să intre în convalescență, își deteră seama că mintea Angelei Corduneanu era rătăcită.

Mai întîi, vederea copilului îi face rău. A vrut chiar să-l strîngă de gît. Speranța lor, întemeind vindecarea pe trezirea sentimentului de mamă, fu dezamăgită. Copilul nu-i mai este arătat. Femeia care-l alăptează stă în-

tr-o aripă a casei mai depărtată, pentru ca nefericita mamă să nu audă măcar țipetele copilului ei.

Angela a căzut într-un fel de prostrație. Nu mai vorbește nimic, aproape nu cunoaște. Dar are o tremurătură în tot corpul și pupilele-i au căpătat o fixitate stranie. Singur Mircea Corduneanu are asupră-i o înrîurire : el o mai trezește la o duioșie omenească, la un cuvînt. Dar cuvintele ei fac rău ; sînt vorbe de copil, aiurări. Totuși, uneori și prezența soțului ei o întărîtă atît, că izbucnește în lacrimi ce nu contenesc și repetă ca o mașină gestul la frunte.

Cum nici Mircea Corduneanu, nici profesorul Vlad nu înțeleg să dibuiască pe tărîmul bolilor nervoase, au chemat un neurolog vestit din Berlin.

LXXXVI

Recapitulez în minte scurta istorie, ai cărei eroi sînt surorile Vlad și cu mine. Înțeleg tot ce a fost anormal în situația noastră, tot ceea ce faptele mele au creat în afară de moravurile comune ale vieții. Fiindcă ele n-au făcut decît să se supună unui destin, care a fost destinul firesc al oricărei femei. Ceea ce ne-a asmuțit pe unii împotriva altora au fost cărările încrucișate, drumurile vieții lor : toate prin voința mea către un scop unic, s-au întîlnit la un moment dat și au pricinuit drama.

Fie ca totul să se oprească aici.

Înaintea unui eveniment care mă interesează și doresc să se petreacă, am — în mai mic — atitudinea pe care o iau de obișnuit în fața vieții, și care este însuși fondul naturii mele: am inima violentă și creierul rece. Aceasta îmi îngăduie să doresc și să vreau cu o putere elementară, apoi să combin și să calculez cu răceală. Tot aceasta îmi dă mai tîrziu putința să mă analizez pe mine și împrejurările, să pătrund cu un ochi scrutător și precis, netulburat de considerații morale, rețeaua încîlcită a frămîntărilor omenești.

Aceste tinere fete, libere, în contact aproape neîntrerupt cu un bărbat liber, au văzut în mine — fiecare din ele — o perspectivă de inimă și poate de viață împreună.

Una neștiind de cealaltă, fiecare s-a socotit aleasă. Ce sentiment legitim !

Și cîtă noblețe sufletească, atunci cînd s-au văzut înșelate. La una, totul s-a topit în iertare ; la cealaltă într-o neiertătoare trufie. Dar amîndouă au ales despărțirea. Au ocolit scandalul, și-au croit pîrtia vieții lor, au sfîrșit.

În ce mă privește, nevoind să rezist dorinței mele de a poseda aceste flori rare, aceste trei frumuseți, care ar fi putut face și îndria și fericirea oricui, m-am crezut îndatorat la un singur lucru : să dau fiecăruia beția dragostei, păzind taina odată cu fericirea, punînd toate facultățile mele în sprijinul minciunii, care-mi îngăduia să le păstrez visul netulburat. Dragostea e cea mai puternică, dar și cea mai fragilă, cea mai ciudată din simțirile omenești. Trăiește atîta timp cît durează minciuna ! În acest domeniu, la ce folosește adevărul ? Ca să aducă disperarea, durerea, rușinea.

O femeie, un bărbat înșelat — dar înșelați fără s-o știe — pierd oare ceva din fericirea lor pentru că sînt înșelați ?... Acela care ar dovedi, de pildă, soțului Doamnei Val*** că femeia lui are cîțiva amanți, la ce rezultat ar ajunge ? L-ar nimici pe bietul om, i-ar distruge viața. La aceasta e bun adevărul ?... Atîta timp cît împrejurările nu mi-au stat împotrivă, am întrebuințat balsamul minciunii, cu care am dat fericirea femeilor pe care le-am iubit, așa fel că dragostea noastră a fost frumoasă ca un cîntec, că am putut trăi într-o necurmată vibrație muzicală.

Părerea lumii ?... Morala oamenilor ?! Iarbă, iarbă de călcat sub picioare ! Oricare om e dispus să condamne în altul ticăloșii, pe care și le iartă sie-și Definiția moralei, iat-o: este principiul în virtutea căruia fiecare om sfătuiește pe alt om să facă fapte bune !

Și apoi, morala nu dă fericirea, cel puțin tinereții. Or, scopul pentru care ne zvîrcolim cîțiva ani triști pe pămînt este mai întîi de toate a putea întocmi măcar un buchet de plăceri.

Nu-mi ascund, desigur, că excesele pasiunilor, înșelările, pot stîrni nenorociri. Însă marile voluptăți au și riscuri mari. Numai o viață imbecilă, de mediocritate,

poate trece fără zguduiri. Dar ce prețuiește o asemenea viață ?... Cine n-a înfruntat pericolul, poate moartea, n-a cucerit niciodată darurile mari ale soartei. Viața nu este o formulă, ci un război. Biruința a fost de-a pururi a celui mai tare. A trăi după rațiune este visul pedagogilor ; lupta între pasiuni este istoria oamenilor.

LXXXVII

Astăzi a venit la mine Ana. O vede pe Angela în fiecare zi. Îmi spune cît e de dureroasă impresia ce-ți lasă o ființă, pe care ai cunoscut-o strălucind de spirit, și care acum e covîrșită de o apăsare ce i-a răpit rațiunea. Pare cuprinsă de stupoare. Privește cu ochi ficși pe cei dimprejur, nu spune nimic, ci stă grămădită într-un colț al sofalei și se joacă cu o păpușe. Tremurătura-i continuă o face să pară un mecanism cu resorturile sfărîmate. Rareori vorbește de Olga.

Ce e mai grav este că refuză orice hrană. Trebuie alimentată ca un copil. Dacă cineva îi întinde supa sau dumicatul la gură, atunci se supune, cu o docilitate pasivă. Totuși, sînt zile cînd e nevoie să i se aplice nutriție artificială ; fiindcă, nevoind să mestece, ar fi amenințată să moară de nemîncare. Totul într-însa arată concentrarea penibilă a spiritului asupra unei idei grozave. De aici tremurarea ei, ca de frică : de aici durerea-i tăcută, impasibilă, fără lacrimi.

Doctorul din Berlin a venit. A examinat-o timp de două zile, și diagnosticul lui nu se deosebește de al medicilor de aici ; este însă mai categoric — și mai optimist — în privința vindecării.

Specialistul german a ezitat la început între două diagnoze : anume, între **confuziunea mintală** post-puerperală, și **melancolia acută tipică.** S-a fixat însă la cea din urmă. Zice că este o maladie care vine mai ales la naturile sensibile, **scrupuloase,** în urma unei emoții violente, precedată poate de supărări prelungite. Boala aceasta are manifestările ei „clasice", care la doamna Corduneanu sînt reproduse exact. Adică : tăcerea, neglijența, lipsa de afecțiune față de cei mai apropiați.

Groaznica tăcere a bolnavilor e pricinuită de o spaimă, o **jenă,** care provoacă un „baraj al voinței", ce-i împiedică de a vorbi. Întrebat de domnul Vlad dacă maladia fiicei sale îi va altera facultățile creierului, profesorul berlinez a răspuns că **nu.** Melancolia acută, provenind dintr-o durere morală — inexplicabilă pentru un moment — afectează mai mult starea sufletească : intelectul este deocamdată umbrit, însă își va reveni pe deplin după vindecare. Fiindcă e foarte probabil că bolnava **se va vindeca...** Cel mai devreme în trei-patru luni, cel mai tîrziu între șase luni și un an. Pentru aceasta însă trebuie internată într-un sanatoriu de nervoși. Numai acolo va putea urma tratamentul medical, și mai ales **moral,** care e capital în asemenea boli.

Pentru izolarea Angelei doctorul a recomandat : sau institutul medical **Rekawinkel,** de lîngă Viena, sau sanatoriul **Asklepios,** fondat de curînd într-una din cele mai pitorești poziții ale Italiei, pe o insulă Borromee din Lago Maggiore. Acolo se va putea urmări cu atenție evoluția maladiei și aplică tratamentul impus de împrejurări.

LXXXVIII

Martie 1907

Deși rîndurile ce urmează nu au legătură cu amintirile înșirate aici, simt că trebuie să le scriu, ele fiind un teribil document al epocii.

De la un capăt al anului țara arde în flăcări. În plină prosperitate, cîteva luni după expoziția cu care ne-am lăudat în fața străinătății, după 41 de ani de „glorioasă domnie", a izbucnit cu o furie vulcanică răzmerița țăranilor.

Ard holdele și hambarele, se prăbușesc în flăcări conacele boierești. Se povestesc drame înfiorătoare. Crimele sărvîșite de bestia umană descătușată întrec orice închipuire. Să imităm tonul presei guvernamentale și să nu stăruim asupra „ororilor inutile". Nevinovații au plătit lungul șir de împilări și nedreptăți, care timp de

veacuri au făcut din țăran mai puțin decît un rob : un animal. Și astăzi, o scînteie, un prilej, o propagandă subversivă, au aprins butoiul de pulbere, au deșteptat fiara din letargie.

Oamenii politici și-au pierdut capul. Un șef de partid, care de o jumătate de secol vrea să guverneze țara cu paradoxuri politice, propune să chemăm în ajutor armatele străine. Buna noastră prietenă Austria e gata să trimită armatele sale să ne ocupe. Noroc că avem și noi oștire disciplinată și că putem trimite cu încredere soldații români să-și împuște părinții și frații. Capitala fierbe. Manifeste incendiare și contramanifeste de pace circulă și se împrăștie. Patrulele militare umblă ziua și noaptea să păstreze liniștea și să prindă pe conspiratori. Bătrînii și bogații țițiie de frică în paturile lor moi, și visele le sînt bîntuite de viziuni de foc : auto-da-feuri gigantice, în care prețioasele lor persoane se prăjesc în frigări, iar bogățiile li se topesc sub oroarea incendiului care a cuprins lumea.

Tinerii, sărăcimea și pescuitorii în ape tulburi simpatizează cu răsculații. Ei văd putința unei ere de dreptate sau de situații personale. Dacă nedreptățile sociale nu vor înceta, cel puțin să se schimbe stăpînii și să-i înlocuiască ei. În arta guvernării ei vin cu o mai puternică poftă de mîncare.

Camera e consternată. Trimișii neamului nu mai știu dacă reprezintă neamul care dă foc, pradă și omoară. Elocințele au amuțit. Bravii luptători ai cuvîntului gol au uitat interesele rațiunii și nu se gîndesc decît la propria piele.

Un deputat, care a ținut să strălucească în aceste împrejurări, a ținut o vehementă filipică împotriva... țărănimii ! „Le-am dat școli, le-am dat libertate, a zis oratorul, le-am dat pază și siguranța muncii, și acum iată recunoștința monștrilor“ ! Și sfîrși, cerînd guvernului represiuni severe, stîrpirea răsculaților.

N-am mai putut ține... Am cerut cuvîntul și am răspuns onorabilului preopinent :

— Cred, domnilor, că a numi monștri pe țăranii răsculați este prea puțin... Un monstru e cel puțin o ființă rațională. Or, răzmerița agrară este de fapt o iaznă și mai cumplită ; ea înfățișează sifilisul, alcoolul și pelagra în revoluție. Foarte adevărat. Acestor fiare ingrate le-am dat tot ce au cerut. Ne-au cerut pîine, noi le-am dat dat rachiu otravit ; ne-au cerut lumină, noi le-am trimis jandarmi ; ne-au cerșit dreptatea, noi le-am dat gloanțe ! Și acești nemernici, care nu dau țării nimic, — decît munca în timp de pace și sîngele în timp de război, — acești ingrați n-au fost în stare să înțeleagă părinteasca noastră oblăduire.

Apoi, schimbînd tonul, în urletele majorității care protesta :

— Vă plîngeți de revolta întunericului? Dar coborît-ați vreodată printre dînșii pentru a-i lumina ?... Osîndiți ferocitatea crimelor pe care le-au săvîrșit ? Dar ce ați făcut pentru a-i îmblînzi ?... Cine i-a transformat în fiare ? Foamea, mizeria, ignoranța, durerea, și mai presus de toate nepăsarea noastră, acestea au făcut să le ajungă cuțitul la os ! Dormeam pe puful iluziilor noastre de oameni ghiftuiți, și deși vedeam — numai pe fereastra trenului sau din automobil ! — restriștea satelor populate de robi, ne închipuiam viața lor ca o idilă bucolică. Revoluția foamei ne-a deșteptat dintr-un dulce vis, iar dacă realitatea e înspăimîntătoare, n-o vedem astfel pentru că înțelegem adînca nenorocire a acestui popor, ci pentru că ne e frică să n-o plătim cu viețile noastre !

Cele cîteva aplauze s-au pierdut în urletele mulțimii care vocifera. Pumnii se ridicau în aer și obraji congestionați, ochi injectați mă străfulgerau.

...Guvernul a căzut, altul i-a luat locul. Camerele nu se dizolvă. Puterea și Opoziția și-au dat mîna și s-au pupat — în fața acestor grave evenimente — și-au hotărît să potolească răscoalele cu tunul. În fine, se va face dreptate și vor fi aduși la cuminție „bestiile de țărani“.

Presa liberă mi-a comentat discursul cu simpatie, iar cea de partid l-a înfierat. Am priceput că mă consideră un răzvrătit, care le tulbură digestia și visele roze, și a doua oară nu mă mai aduc în Parlament. **Au revoir et merci.**

Domnul Vlad m-a felicitat pentru discurs, dar Ana m-a întrebat :

— Cum, Paul, tu ţii cu ţăranii care ne-au devastat moşiile ?...

— Nu, Ana mea. Însă în laşitatea universală, care nu ştie decît să acuze, s-a trezit în mine conştiinţa avocatului, menit să apere o cauză nenorocită.

— Dacă e aşa, vino să te sărut.

Ce simple sînt argumentele cu care convingi o femeie!

E ultima oară cînd voi mai vorbi de „ororile inutile". Acest caiet e destinat plăcerii : adică... erorilor utile.

LXXXIX

25 Aprilie 1907

De aproape o lună Angela a fost dusă la sanatoriul Asklepios din insulele Borromee. A însoţit-o bărbatul ei. Copilul rămîne la părinţii lui Mircea Corduneanu.

În familia Vlad viaţa şi-a reluat mersul obişnuit. Viaţa, dar nu aceeaşi viaţă. Tăcerea care domneşte în încăperile unde altădată răsuna veselia, tăcerea aceasta e apăsătoare. Nimeni nu vorbeşte, nimeni nu şopteşte, parcă nimeni nu respiră. Fiecare trăieşte, singur, cu amintirile, cu tristeţea lui. Spiritul timpurilor trecute pluteşte printre noi. Din fiecare colţ de mobilă, din vechi fotografii, din cutele draperiilor ce se mişcă la fiecare deschidere de uşă parcă ne privesc ochii celor două plecate.

Sufletul se obişnuieşte cu singurătatea. Dar sînt clipe cînd lipsa fiinţelor iubite o simţim în chip pipăit, cînd absenţa e tot atît de materială ca şi prezenţa.

Ana a căpătat un caracter posomorît. În ochii ei se citeşte o frică bizară de necunoscut. Tresare, cade pe gînduri, îşi adînceşte privirile în gol, cîteodată surîde straniu. Aripa nenorocirii a fîlfîit atît de aproape, că a lăsat ceva din misterul ei întunecat.

Profesorul Vlad, atît de mîndru de fetele lui, este copleşit. Dar la omul acesta, şi sentimentul durerii are nevoie de o scenă pe care să se arate, să-şi declame starea sufletească, să prefacă tragedia vieţii în tragedie de teatru. Tăcerea Anei îi impune însă o rezervă, o reculegere, de care se simte că suferă.

Andrei Rădeanu vine tot aşa de des în familia Vlad. Figura lui mă urmăreşte ca o obsesie funerară. A slăbit mult. Ochii-i s-au adîncit şi au crescut în orbite. Cînd stă la masă şi citeşte, cînd umblă prin cameră, cînd stă gînditor, cînd vorbeşte, îmi face impresia unei fantome. Mi se pare că a murit de mult. Am mereu înaintea ochilor imaginea lui culcată în sicriu, cu mîinile pe piept, cu pleoape de ceară. De cîte ori îl întîlnesc în familia Vlad, tresar fără voie. Am senzaţia că regăsesc o nălucă deşteptată din mormînt.

În prăbuşirea lui morală, Andrei Rădeanu pare a-şi fi găsit un sprijin sufletesc : a căzut în mania religioasă. Vorbeşte numai de iertarea dumnezeiască, de consolările credinţei. Ce-i mai rămîne ?...

Într-o seară, pe cînd ne aflam împreună la familia Vlad, Andrei Rădeanu a adormit în fotoliul larg de piele, din care altădată îşi citea poemele. Deodată a tresărit şi s-a deşteptat. S-a frecat la ochi şi a privit fix tabloul de deasupra uşii, copie după Carpaccio, înfăţişînd răstignirea lui Isus. Apoi zise, încă speriat de somn, cu uitătura halucinată :

— Mi s-a arătat Maica Domnului în vis... şi mi-a poruncit să iau locul lui Isus pe cruce. Am înghenunchiat înaintea ei, i-am sărutat vălul şi am întrebat-o : „Fecioară prea curată, nu sînt eu oare nevrednic, cu trupul şi sufletul meu păcătos, să mă răstignesc pe sfînta cruce a Fiului tău ?". Şi ea mi-a răspuns, sărutîndu-mi fruntea : „Trupul şi sufletul tău s-au sfinţit prin durere". Atunci Mîntuitorul s-a coborît de pe cruce iar cuiele din răni au sărit. Şi arătîndu-mi cu mîna crucea goală, Mîntuitorul îmi zise : „Omule, iată locul tău". Eu am înlemnit de frică, şi... m-am deşteptat.

Urmă o lungă tăcere, în timpul căreia ne auzeam respiraţiile. În cele din urmă, domnul Vlad lămuri :

— Ai adormit privind la tablou. Sugestie vizuală.

Poetul clătină din cap, îşi strînse tîmplele în mîini, oftă şi zise :

— Cînd se arată Maica Domnului în vis, e semn că sufletul omului e încărcat de păcate şi trebuie să le ispăşească.

Profesorul Vlad interveni cu o energie nebănuită :

— Da, da, e semn că trebuie să ispăşeşti. Adică să te apuci de muncă, băiete. Să încetezi de a fi ruşinea societăţii şi durerea familiei. Dacă Dumnezeu ţi-ar deschide capul în felul ăsta, ar face o ispravă mai mare decît tatu-tu care te-a adus pe lume.

Rădeanu nu fu impresionat de această apostrofă. Dar de la întîmplarea cu visul, colindă bisericile, dînd acatiste şi sărindare pentru îmblînzirea vrăjmaşilor lui, şi pentru norocul Olgăi, Angelei, şi Anei...

L-am văzut odată pe stradă cu un pachet de lumînări de ceară, mergînd grăbit sub arşiţa soarelui. Avea o privire de vizionar şi buzele-i murmurau fără încetare ceva. Slăbit, cu pasul legănat şi nesigur, îmi făcu aceeaşi impresie de fantomă ce şi-a părăsit groapa şi cutreieră lumea pe care n-o mai cunoaşte.

Seara cade zdrobit de trudă şi adoarme în fotoliu, cu o carte de rugăciuni înainte.

Într-o seară Andrei Rădeanu a venit plîngînd. Ne spuse că a auzit la un pian marşul funebru al lui Chopin, cîntat aşa des de Angela.

Ca hipnotizată de această amintire, Ana s-a ridicat de pe scaun, şi cu toate protestele domnului Vlad, a început să cînte la pian trista melodie. Sunetele adînci, tărăgănate, evocau o întreagă lume din morţi. Părea că văd un car funebru acoperit de coroane, lumea îndoliată care-l urma, sub bura rece a unei zile de toamnă. Dureri vechi se trezeau cu o putere nebiruită sub vibrarea acelor acorduri, venite dintr-un fund de mormînt. Mi se păru că Ana are tocmai silueta Angelei. Aceasta îmi întregi impresia de evocare, crezînd o clipă că Angela a revenit printre noi.

Andrei Rădeanu plîngea zgomotos cu capul în mîini. Profesorul Vlad încremenise cu ţigara de foi între dinţi, cu ochii pierduţi, urmărind pesemne frumuseţea unor timpuri în care durerea nu se vestise încă.

Cînd marşul de jale se sfîrşi, Netty atacă brusc un

vals de o veselie şi mişcare extraordinară. Efectul asupra nervilor noştri fu de un tragic puternic. Ca la scăpărarea unui fulger, am văzut toţi icoana vremurilor apuse, în care casa răsuna de tinereţe şi fericire. Degetele Anei alergau în galop pe clapele pianului, iar melodia deştepta jocuri de nimfe, în păduri aurite de lumina lunii, banchete în care şampaniza amorul, baluri strălucitoare, unde plăcerea se topea în parfumuri ameţitoare, iar sexele se căutau dornic. Cîteodată notele se îmbinau ca două buze prinse în sărutare, şi armonia lor îngîna murmurarea iubirii.

Cu o limpezime uimitoare mi s-a perindat pe dinaintea ochilor amintirea zilei de 9 septembrie de acum doi ani, cînd am sărbătorit cu întreaga familie aniversarea domnului Vlad. Am retrăit acel duel de priviri, de cuvinte pe jumătate, convorbirea din timpul valsului, fuga mea în seră, urmărirea Angelei, întîia mea destăinuire... şi mai presus de toate frumuseţea maiestuoasă şi vie a acestei femei, despre care nu pot, nu pot să cred că este acum o umbră nebună !

De cîte ori mă aflu într-un bal şi privesc perechile dansînd în sunetul muzicii, mă urmăreşte această idee : cu sute de ani înaintea noastră altă lume a petrecut, s-a înveselit şi a fost fericită la fel. Astăzi zac toţi sub pămînt, schelete diforme, din care nimic n-ar mai putea spune faima frumuseţii de odinioară. Peste o sută de ani, toţi care se bucură de viaţă în seara asta parfumată vor fi mai puţin decît nimic. Alţii le vor lua locul, şi acelora iarăşi alţii, de-a lungul veacurilor pieritoare.

Mi-aduc aminte că acelaşi gînd m-a străbătut o clipă şi în seara aceea de septembrie, pe cînd iscodeam cu ochii lacomi silueta Angelei, furată de vîrtejul valsului. Dar iată că doi ani, numai ei, au fost de ajuns pentru ca soarta să îngenunche sub legile ei două fiinţe dragi şi să arunce durerea în inimile cele mai apropiate.

Cîteva note încă şi Ana sfîrşi cîntecul într-un potop de acorduri vesele, ca ţipătul de voluptate a o mie de perechi înlănţuite în orgie. Îndată în urmă, Netty izbucni în plîns şi părăsi în fugă odaia. Andrei Rădeanu ofta

ILIE GINA
Bibl. pers.

ştergîndu-şi lacrimile. Profesorul clătina din cap, prefăcîndu-se că-şi scutură ţigara nepăsător. Dar ochii lui erau umezi.

XC

5 Mai 1907

Mai sus de cimitirul Pătrunjel, într-o mahala desfundată, în care organele autorităţii comunale n-au pătruns niciodată să aducă îmbunătăţiri edilitare, ci numai ca să strîngă birurile locuitorilor, pentru apa, canalul şi lumina din... calea Victoriei ; în acea mahala depărtată, unde înverzesc ape clocite în şanţurile uliţelor, iar pe secetă norii de praf ridicaţi de căruţele măcelarilor întunecă şi lumina soarelui ; în mahalaua aceea dăinuie o bisericuţă bătrînă, căzută pe brînci şi sprijinită pe bîrne de lemn. Turla ei de şiţă putrezită stă aplecată într-o parte, ca o căciulă muiată de ploi. Crucea, aurită odinioară, a rămas încă dreaptă, ca simbolul ce mai supravieţuieşte cîtăva vreme distrugerii.

În bisericuţa aceea slujeşte un preot bătrîn, cu barba albă ca zăpada. Drept-credinciosul oficiază în genunchi, şi cînd rosteşte rugăciunea, glasul lui tremură inspirat, iar ochii adînciţi în pictura învechită a icoanei se transfigurează pînă la extaz.

Evlavia acestui om simplu şi bun a ajuns de pomină în cartierele luxului şi lenii ; şi odată cu sărăcimea care bate la poarta bisericii, ca prin mijlocirea slujitorului ei să capete de la Dumnezeu ceea ce nu dă răutatea oamenilor, — automobile şi trăsuri aduc bărbaţi, dar mai ales femei elegante, care, îndestulaţi cum sînt, tot mai au cîte ceva de cerut. Se pare că mizeria sufletului e mai grea decît lipsa averilor.

Bătrînul preot se roagă pentru toţi, la rînd, fără întîietatea rangului social. Şi ca să înfrîngă sumeţia bogaţilor, el nu primeşte dispreţul pomenii, ci respingînd dania sărăcimii, mărgineşte obolul avutului la gologani puţini. Peste trebuincioasul vieţii lui, găseşte prilejul să mai dea hrana zilnică unor orfani.

Feciorul meu Barbu se duce în fiecare vineri la bisericuţa de la Pătrunjel. Are poate păcate de ispăşit. Nu-i răpesc această credinţă. De ce aş înlătura mîngîierea sufletului simplu, încrezător în puterea rugăciunii ?...

Astăzi am aflat de la Barbu că o statornică adeptă a bisericuţii este şi Doamna Val*** ! Curiozitatea omenească l-a făcut pe Edgar să tragă cu urechea la numele şi rugările citite de preot pe acatistele „anonimei mele prietene". Şi a auzit...

„Sfînta Paraschiva să întoarcă cu dragoste pe Teodor la inima iubitei sale Val***..."

(Teodor este numele amantului de inimă).

„Sfînta Filofteia să îmblînzească pe vrăjmaşii lui Dumitru şi să-l ţie cu temei şi folos pentru iubita sa Val***..."

(Dumitru este băcanul care-i dă bani).

„Dacă sfîntul Nicolae se îndură, să întoarcă şi inima lui Paul la iubita sa Val***..."

(Paul, probabil, sînt eu).

Dar nici un cuvînt despre Constantin, bărbatul legitim ! Doamna Val*** se roagă numai pentru amanţi.

În ceea ce mă priveşte, să mă ferească sfîntul Nicolae de dragostea acestei doamne; iar în ce priveşte rugăciunile pentru ceilalţi doi, Dumnezeu să i le primească.

Nu ştiu de ce, în amintirea mea, imaginea doamnei Val*** se confundă cu Ghiulerica. Surprinzătoare asemănare. Parcă natura a despicat în două o fiinţă : pe una oprind-o la vîrsta de 20 de ani, pe alta lăsînd-o să înainteze în etate. Astfel, Doamna Val*** poate fi oricînd Ghiulerica nr. 2, după cum Ghiulerica se poate numi cu acelaşi succes Doamna Val*** Nr. 1.

Profesionistele amorului mercenar au totdeauna cîte un nume de război. Astfel, Luxiţele, Mandele, etc. devin la Bursa iubirii Carmencite, Laure şi alte nume ilustre, care fac să le crească acţiunile. Este un fel de noblete a preoteselor amorului venal să recurgă la varietăţile alfabetului, de cîte ori intră în serviciul activ.

În toată experienţa mea n-am întîlnit o mai infamă reptilă ca această Doamnă Val***. Pe lîngă ea, bietele femei de stradă sînt caractere. Acestea au scuza mizeriei,

a noroiului în care trăiesc, și nu pretind respectul societății. Ghiulerica nr. 2 are toate viețile unei creaturi de vînzare și o fațadă de virtute, în care bietul Constantin crede ca un sfînt. Cînd sărmanul soț surprinde atitudini sau convorbiri telefonice suspecte la scumpa sa Val***, și cade pe gînduri triste sau își exprimă amarul, doamna Val*** produce o cantitate de lacrimi din ochii-i galbeni, apoi leșină.

— Ticuțule, m-ai omorît ! exclamă inocenta. (Diminutivele lui Constantin sînt : Ticu, Ticușoru și Ticuțu).

Și femeia leșină comod, să nu-și pungească rochia făcută cu banii vreunuia din amanți. Iar nenorocitul Constantin e gata să-și smulgă părul, cuprins de remușcări, (Constantin, nu părul) aproape să-și ia viața, fiindcă a îndrăznit să bănuiască pe sfînta sa Val*** !

Multe femei urăsc pe bărbații de care se despart, și le place să se numească victime, să cînte „sacrificiul". Ca și cînd plăcerea n-ar fi fost și a lor ; ca și cînd la plăcere nu s-a adăugat de multe ori interesul ; ca și cînd plăcerea si interesul trebuiau să dureze etern ! În toate relațiile sociale pe care Doamna Val*** le creează soțului ei, domină interesul. Ea nu leagă o prietenie din care nu are ce profita. Pînă și bărbații aleși pentru patimile-i trupești trebuie să fie folositori într-un fel.

Ce perspectivă proastă e virtutea femeii ! Femeile care se vînd pe stradă au un tarif, stabilit de legea cererii și ofertei. Unele sînt marfă de 1 leu, altele de 2, altele de 20*). Și totuși, pentru anumite femei așa-zise cinstite se ruinează atîți imbecili ! Sînt mercenare în vîrstă, măritate, cu copii, la picioarele cărora se pun averi, pentru simplul motiv să nu sînt mercenare oficiale, numerotate cînd aceleași momente de plăcere le poate da o biată midinetă, tînără și fără pretenții, pentru o partidă de cinematograf, sau o femeie publică, pentru costul unui pachet de tutun !

După estimarea mea, Ghiulerica nr. 2 este o femeie de 4 lei. E drept că din exploatarea farmecelor ei nu cîștigă mai mult, însă face o concurență neloială sărmanelor păsări de noapte, care nu-și dau aparențe de onestitate, nu afișează verigheta conjugală, nu plîng că le-ai părăsit și nu trimit scrisori anonime.

*) Valută-aur (N. E.)

Toată problema sexuală a societății stă în tendința înnăscută a bărbatului de a avea mai multe femei, și în tendința înnăscută a femeii de a avea un singur bărbat.

La fiecare din polii axei stă cîte una din cele două antiteze : prostituția și căsătoria. Între ele deosebirea e mai mult formală, și de multe ori cercurile lor se întrepătrund. Prostituția e în folosul bărbatului și căsătoria în folosul femeii. Și fiindcă mobilul acestor două fenomene este interesul, elementele dintr-un cerc tind că intre în celălalt. As fel, idealul femeilor venale este să se mărite, iar dorința aprigă a multor femei măritate este să se prostitueze pentru bani. Doamna Val*** și-a realizat ambele idealuri.

Însă acest fel de a vedea deformează optica femeii și schimbă valoarea bărbatului. Bunăoară : natura comandă ca femeia să admire în bărbat formele atletice, sau curajul, sau inteligența ; sînt unele care prețuiesc bărbatul după lungimea picioarelor, iar inteligența lui după diametrul pălăriei. Este, cel puțin, un primitivism care-și are sorgintea în natură. Dar femeile din categoria doamnei Val*** găsesc inteligent, frumos și puternic numai pe bărbatul care are bine dezvoltat buzunarul.

La urma urmelor, ce e mai bine ?... Să fii o Cornelie, mama Grachilor, sau o doamnă Val*** ? O educatoare de copii sau o ipocrită venală ? O mamă de familie sau o orizontală singuratică, soția unui copist de scrisori anonime ?... Morala pretinde că suprema virtute stă în a da societății copii. Însă morala aceasta se va schimba. Familia numeroasă — în sărăcie — este o mocirlă. Bărbații care plodesc, asemenea vermină, transformîndu-se în cotoi de reproducere, vor fi castrați și emasculați ; iar femeile care devin pisici de prăsilă vor fi surghiunite la mănăstiri. Timpurile viitoare vor legifera stagnarea prolificității umane și înmulțirea bestiei, iar contravenienții vor fi pedepsiți cu moartea.

Cu cît mai fericită este categoria cealaltă ! Femeia fără copii, măritată cu un bărbat prost, pe care-l înșală pentru pofte și pentru bani, dobîndește soțului ei grade, posturi și decorații, și moare în stima și respectul societății. Niciodată nu voi tăgădui că cel mai practic sistem de a trăi îl are „anonima mea prietenă" doamna Val ***.

XCI

12 Mai 1907

Nici o îmbunătățire în starea Angelei Corduneanu.

Palidă și tăcută ca o vedenie, alunecă pe sub bolțile înverzite ale parcului, acolo, în țara străină, unde sufletele chinuite își caută alinarea. Zvîcnirile nervoase s-au rărit, apoi au încetat ; dar tăcerea, amuțirea ei sînt de gheață.

În acea natură bogată, pe care primăvara își revarsă paleta, sub murmurul frunzișului mîngîiat de adieri de zefir și înfiorat de cîntări, ea pare un palat vast și pustiu, în care geme vîntul. Turlele s-au crăpat și amenință să cadă. Sfinții și voievozii de pe vitroul vechiului portal s-au ascuns în bisericuța din ogradă ; dar și pe ea au cotropit-o bozia și pirul. Și înăuntru, pe bronzuri, candelabre, icoane, s-a așternut rugina. În bătrîna clopotniță cîntă cucuveaua.

XCII

17 Mai 1907

Ca toate surorile Vlad, Angela a fost un amestec bizar de armonie, frumusețe, inteligență și grație rafinată, cu un dispreț relativ al legilor morale. Ea n-a putut atinge desăvîrșirea morală, care la dînsa ar fi fost încă o podoabă a eleganței și un surîs al mîndriei, fiindcă atîta frumusețe era creată pentru iubire. Și lucrurile absolute trăiesc în afară de legi și de norme. Ușurință, înșelăciune, dispreț al sentimentelor burgheze... se poate. Dar totul a fost o închinare amorului. Însăși ura ei, ura care

a pierdut-o, a fost tot un omagiu adus iubirii, pentru omul de care-și legase viața.

Și-acum ?...

Unde e vrăjitorul care să întindă sufletului ei cupa de sînge, să soarbă dintr-însa viața care a fugit ?...

XCIII

22 Mai 1907

Mă gîndesc uneori la copil, la micul Mihai, despre care muma zice că ar fi al meu. N-am nici un sentiment deosebit la ideea că viața mea se prelungește, și totuși parcă ar fi ceva... N-aș vrea să știu că i s-a întîmplat un rău. Aș dori să-l văd mare, să urmăresc în el legile eredității, asemănările. Poate că este o simplă curiozitate intelectuală.

Ah ! Dar cînd atîția copii vin pe lume fără zgomot, fără jertfe, răsăriți la întîmplare poate, el a otrăvit pîntecele mamei care l-a purtat și a izbit cu ghioaga nebuniei pe femeia care l-a născut !

Care o fi rațiunea acestui principiu din natură că o viață formată, utilă poate, să se devoteze, uneori să se jertfească pentru o viață care abia începe, și căreia nici măcar nu-i prevede dezvoltarea ? În sufletul fiecărui om există dorința de a procrea. Inteligența obscură a speciei îi sădește dragostea pentru copil, îl face să simtă pustiul egoismului și singurătății. Și după sacrificiile fără număr ale vieții închinate creaturilor noi, vezi că ai dat lumii un **număr** în plus, un șir de animale fără personalitate, care uneori sînt rușinea neamului omenesc.

Căci la aceasta se reduce „sacrul sentiment al familiei".

CAPITOLUL XI

XCIV

3 Iunie 1907

Olga a făcut pasul definitiv în nemurire...

Copila plecată din țară cu inima răpusă, condamnată la o căsnicie fără dragoste, între străini, apoi fugită, încredințată capriciului unui destin ce o putea azvîrli ca pe o epavă, copila asta neînarmată pentru viață a deschis cu îndrăzneală porțile gloriei. S-a impus hotărîtor admirațiunei oamenilor. Cel mai mare popor a încununat-o cu l urii, ce au înlocuit spinii vieții și i-au lecuit floarea rănilor.

Întreaga presă franceză o comentează cu entuziasm, așezînd-o printre scriitorii cei mai de seamă ai timpului. E tradusă în principalele limbi — numai în românește nu — și celebritatea ei se răsfrînge și asupra țării. Critica cercetează influențele de rasă în opera ei, și deși fără claritatea latină, potențată de sensibilitatea visătoare, proprie poporului nostru, îi găsește însă o notă cu desăvîrșire proprie : un curaj masculin, o gîndire sardonică și o acțiune paradoxală, care, împinse uneori pînă la umoristic, vibrează simultan și din plin de fiorul dramatic. Cu toate că nu există nimic nou sub soare, ori sub lună, aceeași dragoste, aceeași durere capătă sub condeiul ei nota aceea nouă și personală, care caracterizează originalitatea, talentul.

Ani de zile, fără să spună ori să citească cuiva un rînd, mica Olga a lucrat, a șters, a prelucrat, a trăit ceea ce a simțit și conceput, apoi a îndreptat iarăși după inspirația suculentă a vieții ; și cînd a fost sigură că plăzmuirea imaginație ei poate înfrunta asprimea aprecierilor, a dat la iveală. După **Moartea lui Don Juan**, care a fost oarecum o carte de vizită pentru primirea ei în cetatea literelor, Olga Vlad a intrat în arenă cu două lucrări în același timp : un roman și o dramă.

Romanul e intitulat **Didona**. Este vechea poveste a iubirii, și acțiunea se petrece într-un cadru modern. O femeie frumoasă, între două vîrste, se îndrăgostește de un tînăr. Poezia pasionată a amorului e descrisă în pagini de o înflăcărare, pe care vîrsta matură n-o mai poate întîlni. Este poemul tinereții și apune odată cu ea. Dar amantul pleacă... Vîrsta, natura îl cheamă spre alte destine de dragoste. Suferința femeii, a „Didonei", care ar putea fi foarte bine și o Calypso, este o analiză sufletească în care, dacă migăleala amănuntelor e cam feminină, în schimb intensitatea dramatică se ridică spre apogeu. Personajul ia proporții de simbol ; simți deodată că autorul te-a suit cu el pe o scară, după aceea pe o terasă largă, în vîrful unui turn, de unde privești desfășurarea orizonturilor fără margini. Și cînd eroina, în prada demenței amoroase, aprinde un rug de jăratec în care se aruncă și mistuie, odată cu ființa ei, inima consumată dinainte de focul iubirii, simți că acesta era deznodămîntul normal al unei patimi elementare, care nu poate avea sfîrșitul banal al oricărei iubiri omenești.

Despre acest roman îmi vorbise Olga la întîia noastră întîlnire la Trianon, cînd mi s-a dat. Cine ar fi crezut atunci că acea închipuire, în care descrierea propriilor ei impresii era străvezie, va fi după doi ani un celebru roman ?... Cum mă puteam aștepta, fără să știu, că voi colabora la o operă nemuritoare ? Și dacă Olga ar fi aflat în dragostea mea fericirea — sau căsnicia — ce-ar mai fi rămas pentru inspirație ?... În cadavrul iubirii crește sămînța poeziei.

Cu toată vîlva și realul succes al acestui roman, o notorietate și mai zgomotoasă a dat numelui Olgăi Vlad drama **Sfinxul**, care de la începutul lui mai se joacă neîntrerupt la teatrul Porte Saint-Martin.

Aici subiectul este mai complicat. O „femeie fatală", cu toate însușirile exterioare și sufletești ale femeii fatale, este iubită de trei frați... Unul, timid, o adoră în tăcere. Al doilea, un intelectual rafinat, își face dintr-însa muza inspiratoare ; dragostea celui de al treilea e o vijelie. Legăturile lor plutesc într-un fel de mister, așa încît publicul (în cazul meu cititorul) nu știe dacă

ILIE GINA Bibl. pers.

această femeie iubește pe vreunul sau i s-a dat. Este o mare abilitate de scriitor taina aceasta, fiindcă numai ea păstrează nota poetică și cuviincioasă a lucrării. Un bărbat posedînd mai multe femei are sorții să treacă drept cuceritor ; o femeie într-o situație identică ar fi o ipocrită și o desfrînată vulgară, o doamnă Val*** sau o Ghiulerică, bunăoară. Dar drama se dezlănțuie. Ultimii doi frați află unul de altul, și disputîndu-și obiectul pasiunii, unul din ei omoară pe celălalt. Iar după ce catastrofa și ruina s-au produs, femeia fatală fuge cu... un al patrulea, acesta străin de familie.

Acțiunea se petrece la Nissa, într-o natură luxuriantă, într-un mediu scînteietor de lux. Dialogul e viu, inteligent, ironic ; faptele se perindă cu o mișcare neîncetată, care departe de a obosi atenția, o recheamă în fiecare moment. Deasupra lirismului și veseliei în care se desfășoară totul, plutește un fel de fatalism, care duce în mod logic la tragedia finală.

Întrezăresc și aici izvoarele inspirației... Dar nu mă pot împiedica să admir plasticitatea originală a talentului, care a știut să transfigureze viața, să o topească în retorta fanteziei și să creeze o operă viabilă, o ființă artistică.

Celebritatea și succesele Olgăi i-au atras iertarea domnului Vlad și bucuria Anei. Scrisorile lor către cea plecată sînt acum pline de duioșie, de încurajări. Însuși Karl Müller e fericit !

Îi scrie profesorului că deși nu se va mîngîia niciodată de pierderea Olgăi — nu-și mai face iluzii că doamna Müller i se va înapoia — e totuși mulțumit că a redat lumii un mare talent, și ei însăși încîntarea vieții.

În aceste întîmplări, am și eu partea mea de felicitare. Domnul Vlad laudă prevederea și „simțul meu politic", cînd m-am împotrivit la orice mijlociri pe lîngă Olga de a se înapoia la Lipsca sau la București. Academicianul recunoaște că omul trebuie să se lovească de viață, să se călească în focul experienței proprii, ca să se poată desăvîrși.

Totuși Ana îmi împărtășește uimirea ei în privința

subiectelor de inspirație ale Olgăi... Numai iubire pasionată, înșelăciune, suferință... De unde a putut ea cunoaște aceste sentimente, pe care le descrie cu o putere de analiză surprinzătoare ?...

Îi spun și eu că inspirația sciitorului e un fel de instinct de a ghici și pătrunde lucruri, pe care nu le-a încercat... Explicația aceasta nu pare să o fi convins, și nici pe mine !

XCV

7 Iunie 1907

Admirabila carieră a Olgăi Vlad mi-a dat prilejul unei discuții cu Andrei Rădeanu, căruia am găsit nimerit să-i mai fac o lecție de morală.

— Ai văzut ? ii zisei. Copila asta, plecată din țara ei, unde și-a părăsit familia, afecțiunile, ca să se mărite cu un om pe care nu-l iubea ; fugită și de acolo, în voia soartei, în altă țară străină, încercînd norocul unei cariere de atîta risc, copila asta n-a decăzut. A muncit, iar astăzi răsună lumea de numele ei. Și tu ?...

Poetul privea întunecat înainte-i. După o tăcere, mormăi :

— M-da, cred și eu că a nimerit-o, fiindcă a avut bani. Dacă se ducea la Karl Müller numai cu talentul și fără zestre, i-ar cîrpi și astăzi ciorapii, în loc să facă pe scriitoarea celebră la Paris.

— Vei fi avînd și tu dreptate, replicai eu zîmbind. Decît, socot un lucru : ca să scrii, nu-ți trebuie atît bani, cît timp. Or tu, slavă domnului, ai timp de dat și la alții. De ce nu compui ceva ? Inspiră-te din propria ta viață. De pildă, un om care a decăzut din pricina leniii... Asta... a unui amor nenorocit !

— Îți convine să rîzi de mine, fiindcă și tu ai brodit-o în viață. Cu toate astea, tu nu știi cît gîndesc eu. Sub aparențele mele de leneș, creierul mi-e tot timpul frămîntat de idei...

— Zău ?!

— Da, da. În capul meu e un clocot de gînduri.

Toate problemele universului, iubirea, moartea... îmi trec prin cap cu perspective noi şi infinite. Toate se scaldă într-o lumină de genialitate, parcă le-ar cugeta un creier străin. Ziua, acest miraj scînteiază în culori halucinante, fierbe ca imaginile dintr-o fată morgană, şi din adîncul conştiinţei mele ţîşnesc altele şi mereu altele, ca lava unui vulcan. Dar noaptea... ah ! noaptea am senzaţia divină că totul se aşază, se sedimentează, pot discerne binele de rău, eternul de tranzitoriu; atunci, pot discerne binele de rău, eternul de transitoriu ; atunci, sub viziunea unei revelaţii transcedentale, văd ideile călăuzitoare care guvernează lumea ; totul îmi apare calm şi măreţ, aşa cum trebuie să fie creaţia lui Dumnezeu ; atunci îngenunchez şi plîng, fiindcă am înţeles miracolul divin în natură !

— ...Iar a doua zi ?...

— A doua zi... şopti el frămîntîndu-şi mîinile, a doua zi nu mai ştiu nimic... nu mai pot nimic. Simt că mă cufund. Jos, tot mai jos, în noroi...

Urmă o lungă tăcere, în care poetul rămase imobil, ca într-un somn hipnotic, apoi scuturâ din cap şi adăugă fierbinte :

— Dar am credinţa, că voi fi izbăvit !

— Eu te-aş sfătui să te duci cu Barbu la bisericuţa de la Pătrunjel. E acolo o icoană „făcătoare de minuni".

— Rîzi tu, dar într-o zi ai să vezi de ce faptă voi fi eu în stare.

Nu ştiu ce faptă va putea smulge pe Andrei Rădeanu din noroiul vieţii lui, dar nu mă sfiesc să fac prorocirea că omul acesta va sfîrşi la casa de nebuni.

XCVI

15 Iunie 1907

Odată cu lucrările ei, Olga mi-a trimis o lungă scrisoare, în care îmi mai povesteşte cîte ceva din viaţa ei intimă. Cu Henri de Souvyères s-a certat. Alunecă foarte repede asupra acestui „amănunt", fără să-mi dea motivele rupturii. Insinuează însă o înşelare din partea lui. N-aş vrea să grăiesc cu păcat, dar mi se pare că şi din partea ei a fost cam acelaşi lucru. Mă face s-o cred apariţia unor nume noi în corespondenţa prietenei male : un pictor spaniol Rodrigo Huerta, un compozitor italian Francesco d'Albani... îi mîngîie apăsarea singurătăţilor.

Am impresia că Olga a luat viaţa în piept, culegîndu-i impresiile cele mai tari, pe care le trece în laboratorul imaginaţiei ei fecunde şi le preface în inspiraţiuni literare. Interesantă e însă atitudinea ei fermă în faţa vieţii noi pe care şi-a creat-o. Are deplina conştiinţă a personalităţii ei : ştie ce vrea şi vrea ce ştie. Nimic din copila care se speria în faţa primei dureri, a fiinţei dezarmate tremurînd în faţa destinului. E o femeie desăvîrşită, liberă. O voinţă. Dacă dînsa ar putea fi acum o primejdie pentru alţii, ea însă poate trece cu linişte prin toate primejdiile.

Îmi scrie că a aflat cu surprindere şi durere de boala Angelei. Îndeletnicirile profesionale au împiedicat-o să se ducă în insulele Borromee să-şi vadă sora. Acum însă, fiind mai liberă, va pleca neîntîrziat.

XCVII

29 Iunie 1907

Isprăvisem de cercetat cu domnul Vlad dosarul procesului nostru, care a ţinut aproape trei ani. Cîştigat la Tribunal, pierdut în Apel, am obţinut o casare cu trimitere şi ne aflam în faza executării. Profesorul se aştepta să ne judecăm vreo zece ani ; aşa încît, îmi mărturisi impresia lui că nu i-am făcut nici un serviciu...

— Un adevărat proces, zise el, este acela care durează atîta timp, că după toate cheltuielile făcute, cînd în sfîrşit ai executat pe debitor şi ţi-a plătit paralele, bruma ce-ţi mai rămîne trebuie să i-o dai avocatului !...

Domnul Vlad se căzneşte să fie vesel, în buna lui dispoziţie de odini ară. Dar glumele lui sună în gol, pereţii odăilor pustii îi întorc parcă ecoul cuvintelor. El însuşi e gînditor, absent. Ca să-şi alunge tristeţea, îşi umple

mai des cu vin purpuriu paharul, — mica lui patimă inofensivă — şi elocinţa ce capătă după aceea îi mai risipeşte gîndurile.

Astăzi profesorul trebuia să ţină un discurs funerar la cimitir. Acum două zile a murit Vasile Oproiu, mare industriaş, om politic, de multe ori ministru, membru al Academiei. Această înaltă instituţie delegase pe domnul Vlad să aducă ultimul salut aceluia care fusese...

Cine fusese Vasile Oproiu ?...

Profesor secundar de Chimie, izbutise să facă şi o carieră politică strălucită şi să înfiinţeze o mare fabrică de culori de anilină. Bogat şi influent, acest om rîvnise mai presus de toate la două titluri : acela de mare român şi de academician. În acest scop, se punea în fruntea tuturor mişcărilor sau agitaţiilor naţionale, pe care le susţinea cu... sfatul, fiindcă bani n-ar fi scos pentru nimic în lume. Pentru a ajunge academician, a scris o broşură de 40 de pagini despre ultimele descoperiri în industria coloritului chimic al stofelor.

Ca ministru, a avut de asemeni o activitate naţionalistă : a făcut legi pentru ocrotirea industriei naţionale. Adică a scutit de taxele vamale maşinile şi materiile prime, de care avea nevoie în fabricile lui de anilină.

Apărînd interesele unui client al meu din Austria, am susţinut mai demult un proces împotriva lui Oproiu. Atunci am avut prilejul să-i cunosc felul de a lucra : cumpăra mărfuri de la firmele străine, însă nu le plătea. Era, adică, un bun român. Căci tot dintr-o concepţie de naţionalism făcea astfel ca şi mărfurile şi banii străinului să rămînă tot în ţară. Nu avea neplăceri decît cu justiţia, înaintea căreia obişnuia să piardă procesele.

Necunoscînd părerile şi sentimentele domnului Vlad despre dispărutul al cărui panegiric urma să-l rostească, îi pusei o întrebare timidă :

— A fost un om de valoare, nu-i aşa ?...

Academicianul nu răspunse îndată. Sorbi o înghiţitură de vin, apoi întoarse capul spre mine şi-mi zise încet :

— A fost un imbecil.

— Desigur. Dacă a ajuns ministru...

— N-ai idee ce plictisit sînt că trebuie să vorbesc. Mai ales azi, nu ştiu ce am... Dar... n-ai vrea să mergi şi tu cu mine ? Îmi ţii de urît.

— De ce nu, coane Sibică ? Cu plăcere.

Profesorul Vlad îşi puse costumul de rigoare, cravată neagră, îşi mai lustrui o dată cilindrul de mîneca hainei. Tot timpul mormăia : ce am eu comun cu Vasile Oproiu?... Nu poate să se înalţe la ceruri şi fără discursul meu ?...

Cînd să plecăm, se anunţă şi fu primit un tînăr, Radu Stoican, asistentul domnului Vlad la catedra sa. Îi aducea de la tipografie corecturi. Fiindcă profesorul Vlad îşi tipărea cursul său de Istoria Filozofiei. Corecturile erau din întîiul volum, cu privire la filozofia antică.

— Bine că ai venit, dragă Stoicane, glăsui domnul Vlad. Mergi cu noi pînă la cimitir ?

— Ce să facem acolo, domnule Profesor ?

— Ai să vezi tu.

— Dar am seminar cu studenţii la orele cinci.

— Sînt abia trei, ai timp. Întinde corecturile să se usuce şi hai cu noi.

Dar înainte de a ieşi pe uşă, academicianul se opri.

— Staţi niţel, băieţi. A mai rămas vin în pahar. Trebuie să prind curaj. O să fie atît de sfîşietoare despărţirea de Vasile Oproiu, că mi-e teamă să nu leşin !

Şi după ce sorbi încetinel degetul de vin ce mai rămăsese, domnul Vlad rosti :

— Deşi Coranul opreşte băuturile spirtoase, marele filozof arab Al-Ghazali bea vin. Şi el explică astfel : profetul interzice vinul, fiindcă el dezlănţuie patimele omeneşti ; dar pe mine mă împiedică filozofia mea de la excesele pasiunilor. Prin urmare, pot să beau. **Ergo,** hai să mergem la cimitir.

Şi plecarăm.

Am luat loc în torpedul larg al domnului Vlad şi am pornit toţi trei spre locaşul de veşnic repaos. Academicianul tăcu vreo cîteva minute. Îi respectarăm liniştea, so-

cotind că gîndește la discursul ce avea să rostească. Domnul Vlad ne zise :

— Măi băieți, voi nici n-aveți idee ce vin este purpuriul ăsta, în care am băut adineaori ! E vițã grecească, mă dar nu e dulce. Și are o aromă că te transportă în alte lumi. Îți evocă Hellada, cu zeii, zeițele și iubirile lor. În sfîrșit, vezi Olimpul.

Și în continuarea acestei savante discuții, ajunserăm la cimitir.

Mortul era depus în capelă, între luminări și flori. Oficialitatea, în fracuri negre și pălării înalte, dădea ceremoniei o notă sinistră.

Venisem tîrziu. Discursurile începuseră, și tocmai vorbea directorul general al societății de anilină ; — se zice : un prost protejat și îmbogățit de Vasile Oproiu, care colabora la fericirea lui conjugală. Directorul spunea :

— Plîngeți, plîngeți, lucrători ! Plîngeți, lucrătoare ; plîngeți funcționari, directori și membri ai consiliului de administrație. Plîngeți ! Toată țara plînge, însăși natura plînge pe acela care a fost Vasile Oproiu. O soartă nemiloasă a răpit pe cel mai mare prieten al culorilor de anilină !...

Și directorul general plîngea lacrimi adevărate, gîndindu-se cît i s-a zdruncinat situația personală prin moartea protectorului său.

Cum în asemenea împrejurări cuvîntările nu se rostesc pe din afară, ci se citesc, directorul urmări hîrtia scrisă pe care o ținea în mîna stîngă, pe cînd cu cealaltă mînă își sufla nasul :

— Vasile Oproiu s-a născut în anul 1845 în comuna Răscăeți, din părinți, care, deși simpli plugari...

Și întoarse foaia. Dar emoția îl făcu să încurce filele, căci oratorul urmă astfel :

— Plîngeți, plîngeți... A nu... pardon...

Și iarăși o întoarse :

— Da... Plîng... care deși simpli plugari, erau oameni cu dare de mînă.

Viața lui Vasile Oproiu fu dezvelită și descrisă de la născătoare pînă la vizita arhanghelului. Apoi urmară și alți vorbitori. Din partea societății naționaliste **Talpa na-**

țiunii vorbi un student, care arătă ce imensă, ce ireparabilă pierdere pentru țară.

În numele Parlamentului, un deputat îi arătă meritele extraordinare și sfîrși spunînd că nu este o exagerare a afirma că Vasile Oproiu a fost „cel mai mare român"! Prin organul ministrului de Finanțe, guvernul plînse asijderi doliul neamului și golul de neînlocuit, pe care defunctul îl lasă în urmă-i. În sfîrșit, afară din program, un orator îl descrise ca pe un „uriaș al neamului".

Toți care trăseră foloase după urma acestui îmbuibat egoist, hrăpăreț și sec, confundau jalea lor cu jalea națiunii ; pe cînd națiunea nici nu se sinchisea.

Cînd veni rîndul delegatului Academiei, putui să mă strecor împreună cu D. Vlad pînă la treptele catafalcului. Și văzui între lumînări pe cel mai mare român. Figura lui, singura care se ivea dintre flori, și care în timpul vieții avusese o înfățișare de rîmător, — atît i se citeau pe ea urmele lăcomiei și patimilor vulgare — figura lui, buhăită și neagră, semăna acum a minge dezumflată.

Domnul Vlad vorbi scurt și rece, aducînd salutul suprem al Academiei Române membrului ei dispărut. Și ca perorație, cu o finețe ironică ce desigur nu fu luată ca atare în acele momente, ură aceluia care în viață fabrică case cele mai frumoase culori de anilină, să întîlnească în lumea cealaltă numai rozul bucuriei cerești !

Apoi „veșnica pomenire", lacrimile, leșinul celor ce aveau să-l moștenească, și cioclii luară racla la spinare.

Întîlnii în întristata adunare pe Victor de Crasna-Băbești și Iancu Nestor. Salutai pe cel dintîi și dojenii pe Nestor :

— Maestre, locul unui olimpian ca dumneata nu e la astfel de spectacole. De ce ai venit ?

Dar Nestor era distrat, indispus. Privelistea distrugerii finale îi contrazicea estetica sufletească. Făcînd în aer semnul crucii cu mîna, zise :

— Iertat să-i fie.

Și se pierdu în mulțime.

La înmormîntare n-am mai luat parte.

Înainte de a ne înapoia în oraș, Domnul Vlad și-a exprimat dorința să mergem pînă la cîrciuma din fața cimi-

tirului, ca să bem un spriț. Era cald și ne biruise setea. Am intrat.

Pe cînd se răcorea cu pahare cam dese, academicianul filozofa

— Poate că elementele alcătuitoare ale creierilor lui Aristotel au intrat în compoziția organică a unui bou, și din prefacere în prefacere au reintrat în ființa fizică a lui Voltaire. De aceea moartea nu trebuie să ne înspăimînte. Dar culoarea vinului ăsta nu prea seamănă cu anilinele lui Oproiu. Nici gustul...

Și-l gustări în cunăscător, clătinîndu-l încet între limbă și fălci.

— Nu, nu. E otravă curată. Hai să mergem, băieți.

Plătirăm și plecarăm.

Cînd intram pe calea Șerban Vodă, profesorul zări pe dreapta o bodegă cochetă. Porunci șoferului să oprească automobilul și întrebă mirat :

— Dar noi nu bem ceva ?...

Am căutat să-l conving că nu mai e nevoie, iar Stoican exclamă speriat :

— Domnule Profesor, pierd seminarul ! Ora e cinci fără un sfert...

Domnul Vlad îl încremeni pe loc cu ochi spăimoși :

— Tu nu mai vorbești nimic. Dar nimic !

Asistentul tăcu, însă eu mă încăpățînai, și luîndu-l de braț îi adusei aminte :

— Coane Sibică, te așteaptă corecturile.

Filozoful răspunse cu obișnuita lui înțelepciune :

— Corecturile asttea sînt niște fetițe așa de cumsecade, că m-așteaptă oricît. Dacă nu se atinge nimeni de ele, ai să vezi că nici nu se mișcă de acolo ! Pe urmă... numai un pahar. Știți cît e unu ?... Uite : atît e unu.

Ca să-mi arate cît e unul, academicianul închidea pumnul și-l deschidea brusc, iar degetul cel mare sărea drept în sus, ca împins de un arc.

— Atît e unul, îmi demonstră D. Vlad de cîteva ori.

Cîțiva curioși se opriseră pe trotuar și rîdeau. Simțind că lupta e zadarnică, am intrat, socotind că vom sfîrși astfel mai repede.

Profesorul comandă chelnerului o sticlă de vin vechi

de Drăgășani. Peste un minut, butelia se afla pe masă. Domnul Vlad o privi cu luare aminte pe toate fețele, își turnă, examină culoarea și plimbă prin gură o sorbire. Apoi zise chelnerului, cu o demnitate blîndă :

— Nu e Drăgășani veritabil.

Chelnerul avu reaua inspirație să stărui :

— Noi n-avem decît mărfuri veritabile.

Academicianul învălui chelnerul și sticla într-o uitătură de dispreț, ca altădată Iugurtha în fața urbei venale, și zise :

— Ia-o repede, căci îmi insultă vederea.

Nefericitul chelner stărui încă :

— Vă rog, domnu, poate nu sînteți cunoscător...

Ce ofensă !... Dar Domnul Vlad nu o lăsă nepedepsită.

— Nu fiți escroci ! adăugă el cu blînda lui demnitate. Ori serviți lumea cum se cade, ori închideți prăvălia.

Chelnerul mărturisi în cele din urmă că n-are Drăgășani vechi veritabil, iar academicianul se resemnă pentru un rînd de șprițuri banale.

— Atît e unu ! făcu el, repetînd manevra degetului și dete pe gît întîiul pahar.

— Ce naiba ! Paharul ăsta e numai fund ! mormăi nemulțumit.

Și-l ceru pe al doilea, apoi pe al treilea. Deodată, încetă de-a mai bea și zise trist :

— Și viața omului e ca un păhărel de alcool : durează puțin și e plină de otravă.

Cînd plecarăm, erau orele șase. Pe Stoican îl trecuse nădușelile : pierduse seminarul. Ajungînd în dreptul casei, bătrînul ne pofti pînă sus, avînd să ne comunice un lucru însemnat. Și abia intrat în biroul său, porunci feciorului :

— Adu o sticlă cu vin roșu și trei pahare.

La protestele noastre, începu să declame :

— Vin generos, măi băeți. O să vedeți defilînd antica Grecie. Atena, Corintul... Marte și Afrodita, și apoi banchetul, băieți, **Banchetul** lui Platon !

XCVIII

2 Iulie 1907

O minune este pe cale să se întîmple. Boala Angelei, asupra căreia specialiștii n-au spus încă ultimul lor cuvînt, se pare că intră într-o fază nouă. Evoluția ei îngăduie să se spere în vindecare. Și pricina acestei schimbări nu sînt nici neurologii, nici tratamentul. E... Olga !

Dar mai bine să povestesc faptele cum s-au petrecut.

De aproape trei săptămîni Olga Vlad se află în insulele Borromee, lîngă sora ei. Îmi scrie că, ajungînd acolo, au impresionat-o mediul și condițiile în care se trăiește.

Soții Corduneanu sînt instalați într-un sanatoriu-hotel, cu un parc imens. Ceea ce lovește întîi simțurile călătorului, cînd intră în acel locaș de sănătate, este liniștea. O liniște adîncă, netulburată, universală. Ai putea spune o liniște înfiorătoare, dacă n-ai ști că te afli aiurea decît într-un cimitir. Bărbați în uniforme albastre, cu nasturi de alamă, trec în vîrful picioarelor prin coridoarele vaste așternute cu preșuri groase, care înăbușe pașii ; subrete cu șorțuri albe pe rochii negre se strecoară cu mișcări iuți și tăcute : e personalul hotelului, și pare mut. Apoi vezi ieșind din vreo cameră, pe o ușă ce se deschide parcă pe țîțîni de cauciuc, o umbră palidă, necuvîntătoare, trecînd încet, cu priviri absente, fie spre parc, fie spre sala de lectură. Dar acolo colile cărților parcă nu foșnesc ,iar în grădină parcă nu adie vîntul. În sala de mîncare, unde vin bolnavii care nu prînzesc în camere, aceeași tăcere. Tacîmurile de metal par a nu lovi în porțelanul farfuriilor ; oamenii de serviciu se înțeleg mai mult din ochi, fiindcă și acolo nimeni nu vorbește. E un domeniu al liniștei absolute, care, dacă o fi prielnic bolnavilor, înebunește curînd pe un om sănătos. Cînd vreun zgomot neașteptat răsună în acea înspăimîntătoare tăcere, toți tresar ca mișcați de un resort și ticul nervos al fiecăruia, strîmbătura oribilă a obsesiei care torturează mintea nenorociților, apare instantaneu pe figurile palide și imobile, și figurile acestea se mișcă, figuri de morți galvanizați, întorși la viață pentru o clipă.

Expresia este a Olgăi. Ea îmi scrie : oamenii aceștia par a fi murit de mult, și aici sînt numai spiritele lor, care umblă în acest vast domeniu, transformare modernă a cîmpiilor elizee.

Printre aceste triste fantome a găsit pe Angela. La început bolnava nu-și recunoscu sora. Privirile ei vagi o măsurau ca pe o străină. Dar deodată începu să tremure, o privi fix, și odată cu gestul, gestul ei de apărare cu mîna la frunte, scoase un țipăt de durere și se aruncă în brațele Olgăi !

Plînse cîtva timp la pieptul ei, apoi, ca și cum lacrimile ar fi desfundat izvoarele graiului amuțit de atîta vreme, Angela vorbi...

Da, Angela a plîns și a vorbit ! Umbra tăcută ce rătăcea prin aleile parcului, părînd a-și fi pierdut pentru totdeauna mintea și limba, a recăpătat expresia omenească. Și în cîteva clipe de împărtășanie reciprocă, Olga a aflat tot...

Nu-mi face mustrări, ci numai darea de seamă a evenimentelor. Bun copil !

Poate mai scrie vreo nuvelă...

Faptul că vălul de pe mintea Angelei s-a deșirat puțin și întîiele raze ale judecății au prins a răzbate prin întuneric, faptul acesta are, după părerea mea, o explicație normală. În cazurile de alienație subită, cum a fost al Angelei, — alienație care n-a avut decît un caracter acut de melancolie și tăcere — s-au văzut vindecări produse prin reconstituirea faptului că a produs nebunia și prin reproducerea lui din nou înaintea bolnavului. În fața evenimentelor tragice, ascunse în străfundul conștiinței, și care se petrec încă o dată în ochii lui, trecutul se deșteaptă cu o putere atît de violentă, stîrnește în mintea suferindului o destindere, o explozie... ce întoarce sănătatea. Cine ar fi putut înscena realcătuirea trecutului, cînd nimeni nu bănuia pricina tulburării nervoase Angelei Corduneanu ?

Revederea Olgăi a fost trezirea bruscă a acestui trecut.

Obsesia mintală a Angelei a început în clipa cînd ne-a surprins pe amîndoi la Cythera. Acesta a fost punctul de plecare al rătăcirii ei, care a crescut odată cu cedarea ei din noaptea de pomină, şi s-a desăvîrşit la naşterea copilului. Olga i-a apărut ca întîia nălucă a trecutului, ca moment iniţial al durerii. Şi izvorul oprit al inimii ei s-a revărsat... Expansiunea s-a produs. Fiindcă în apăsarea sufletească a Angelei era un factor, de care poate nici ea nu-şi dădea seama : ruşinea, groaza, imposibilitatea de-a mărturisi cuiva faptele care o chinuiau. De aici, „barajul voinţei". Această nevoie a spovedaniei, ce uşurează sufletul aproape tot atît ca şi rugăciunea, şi care este un element primordial în compoziţia sufletească a femeii, nevoia spovedaniei neîmplinite a făcut ca şi forma obsesiei ei să fie tăcerea, tăcerea.

Firește, nu trebuie înlăturat din acest rezultat fericit nici strădania medicilor, care au pregătit terenul vindecării, nici termenul, înlăuntrul căruia de obicei maladia cedează. Toţi factorii au contribuit. Hidroterapia, electricitatea, antisepsia gastro-intestinală, apoi timpul... acest izvor al tămăduirilor, au ajutat desigur în aceeaşi măsură ca şi binefăcătoarea prezenţă a Olgăi Vlad.

Cu un simţ terapeutic instinctiv, întărit şi de dragostea ei de soră, Olga a rămas în insulele Borromee şi stă încă acolo, muncind clipă cu clipă la vindecarea Angelei. Doctorii institutului se folosesc de prezenţa ei, pentru ca împreună cu ea să intensifice acum **tratamentul moral,** care e „capital" în melancolie. Anume, caută să combată **delirul de auto-acuzare al Angelei.** Bolnava se crede vinovată de o crimă înspăimîntătoare se socoteşte cea din urmă dintre femei.

Ajutată de medici, Olga îi sugerează să privească lucrurile prin prisma unei fatalităţi, de care ea nu este personal vinovată. În felul acesta îi liniştește conştiinţa morală speriată.

Partea mai anevoioasă a fost s-o facă să-şi revadă copilul. Fructul crimei. Acum Angela vrea să-l revadă ! Dar doctorii au spus că încă nu e timpul. (Poate că nici Sanatoriul nu vrea să se lipsească aşa curînd de o clientă bogată). Deocamdată au recomandat plimbări şi excursii

prin împrejurimile pitoreşti ale munţilor Italiei. Şi distracţii, tot felul de distracţii. Varietatea impresiilor, bogăţia de viaţă sînt primele elemente ale regenerării.

Mircea Corduneanu, care asistă mai mult din culise la fenomenul ce se produce sub ochii lui, e pe cît de mirat pe atît de fericit.

Din toate acestea un fapt este cert : întoarcerea sentimentelor omeneşti şi materne în Angela a gonit negura tăcerii, a spaimei, a urii. Mintea ei revine pe cărările luminii, sănătatea începe.

Medicul şef al sanatoriului a scris domnului Vlad că o bruscă şi inexplicabilă „rupere de zăgazuri" s-a produs în fiinţa morală a doamnei Corduneanu, şi că din acest moment vindecarea se poate socoti ca **probabilă.** De obicei, aceste afecţiuni melancolice se vindecă treptat, printr-o deşteptare progresivă a activităţii. **Aici datele ştiinţei s-au răsturnat,** sau ştiinţa e obligată să înregistreze un caz, dacă nu nou, însă destul de rar.

Nu se poate descrie bucuria, fericirea familiei la aflarea bunelor veşti. Ana a plîns ca un copil. Domnul Vlad îşi mîngîia barba treburînd, şi neputînd vorbi, pufăia pe nări, — hm ! hm ! — apoi părăsi camera, ca să nu vedem că i se umezesc ochii.

Atît căsătoria Olgăi, cît şi a Angelei, s-au făcut parcă sub un augur nefast. Olga şi-a părăsit căminul, cealaltă şi-a pierdut sănătatea. Acum lucrurile se îndreaptă în ambele părţi. Mulţumirea tuturor, ameninţată o clipă, îşi reia făgaşul normal. Domnul Vlad n-a pierdut nădejdea că într-o zi toţi copiii lui vor fi reuniţi sub acelaşi cer, şi din cînd în cînd casa părintească, înmulţită, va răsuna ca odinioară de rîsul tinereţii şi fericirii.

Visuri de bunic !

Negreşit, nimeni nu ştie **ce** şi **cine** a pricinuit acea „rupere de zăgazuri" în mintea Angelei. **Oricîtă** binecuvîntare ar merita Olga, fapta ei **trebuie să rămînă o taină, pe care noi,** care **o** cunoaştem în cauzele şi efectele ei, o vom lua în alte lumi.

CAPITOLUL XII

XCIX

Ca încheiere a acestor întîmplări, în care au alternat pasiunea cu ura și fericirea cu suferința, este ultimul eveniment ce încheie și viața mea, și cu care am voit să încep relațiile mele cu familia Vlad.

Mă însor cu Ana !

Dar și acest eveniment, așa de banal în viețile oamenilor, nu este un sfîrșit normal. Nimic din povestea mea cu surorile Vlad nu poartă pecetea normalului. Și temperamentul acestor femei este mai presus de legile comune, și firea mea este sperietoarea multor prejudecăți. Căsătoria mea, — căsătoria mea ! — e tot un accident. Tot ce mi se întîmpla de trei ani încoace vine în salturi neașteptate, parcă ar sosi de departe, dintr-un ungher al destinului, care trebuie cu orice preț împlinit.

Dar să povestesc faptele.

Cîteva zile după ce D. Vlad primi din Italia bucuroasele vești, care schimbară atmosfera mohorîtă a căminului, am avut o lungă convorbire cu Ana.

Intră în camera mea de lucru, și fără să-și scoată pălăria, se așeză într-un fotoliu. Era gînditoare și cam tristă. Cum stătea cu ochii ațintiți în gol, băgai de seamă că obrazul ei puțin slăbit a căpătat expresia dublă a figurii Olgăi și Angelei. Același aer copilăros al celei dintîi, aceeași maiestate fină a doamnei Corduneanu. Îi priveam chipul cu o curiozitate amestecată cu o durere dulce, în care vibra toată muzica trecutului. Sorbeam sinteza celor trei iubiri, din care două se refugiaseră în lumea amintirilor.

Netty își lăsă capul pe mînă, într-o visare melancolică. Mă apropiai de ea, luîndu-i obrazul în mîini.

— Ana, ce ai ?

Netty îmi cuprinse gîtul cu brațele și-și rezemă obrazul de al meu.

— Mi-e frică, Paul, șopti ea cu glasul puțin speriat.

— Frică ?... De ce ?

— Nu știu... Am să-ți spun tot.

— Va să zică, e grav ! glumi eu.

Și luînd-o de talie, o ridicai încet și ne-așezarăm alături pe divan.

— Eh, ia să vedem acum obiectul procesului, urmai eu pe același ton .Dar să spuneți tot adevărul, doamnă. Sînt unii clienți care ascund avocatului partea slabă a chestiunii, ca și cînd, în felul acesta, ar face-o să nu mai existe. Dumneavoastră să nu întrebuințați această politică de struț.

Ana surîse palid și-mi trecu mîna ușor pe obraz.

— Ai o natură fericită, zise ea privindu-mă lung. Iei viața de partea cea mai ușoară.

— O iau așa cum nu este. Dar ce să-ți dau ? O înghețată, un ceai ? Și deocamdată să scoatem pălăria.

— Un ceai, zise Ana, scoțîndu-și toca de pai roz și punînd-o pe un scaun. Dar mai rece și fără rom. E destul de cald afară.

Sunai pe Barbu și-i poruncii :

— Două ceaiuri fără rom. Adică ceaiuri sadea.

— Am înțeles, coane.

— Ce-ai înțeles ? Știi ce înseamnă pe turcește sadea ?

— Rom.

— Ești înapoi cu filologia, băiete.

Ana începu să rîdă și-și recăpătă puțin voioșia.

— Așa, Ana mea ! Acum să vorbim. Dă-mi voie mai întîi să admir eleganța ta tulburătoare. Ești o zambilă vie.

— Lingușitorule.

— Știi cum ești tu cu frumusețea ta ? Îngăduie-mi o comparație meschină, dar foarte potrivită. Ești ca o bunicuță avară, care nu spune nimănui comorile ce posedă, ci în fiecare an mai scoate ceva de la ciorap. Tot astfel tu destăinui zilnic o grație nouă, și sacul e departe de sfîrșit.

— Da, **mai ales acum,** răspunse Ana cu un zîmbet încurcat.

IME. BINA Bibl. pers.

Pe cînd ne sorbeam ceaiurile, Ana păstra o tăcere gînditoare. Simţeam că are ceva pe suflet. După ce Barbu ridică serviciul şi-mi aprinse ţigara, iubita mea se apropie de mine şi-mi luă mîna.

— Paul... zise ea privindu-mă în ochi.

— Te ascult.

— Am luat hotărîrea să părăsesc casa părintească.

— Cum ?!

— Aşa cum ţi-am spus. Mă mut singură. Şti că am mijloacele s-o fac.

— Ştiu. Dar... pentru ce hotărîrea asta, atît de neaşteptată ?... o întrebai în culmea uimirii.

— Trebuie, dragul meu, răspunse ea coborînd privirea în pămînt.

— Trebuie ?... Nu m-ai lămurit deloc.

Ana începu să plîngă şi-şi rezemă capul de umărul meu.

— Am încercat tot, suspină ea printre lacrimi. Nu se mai poate... A prins rădăcini.

Abia atunci înţelesei adevărul, şi în mine încolţiră tot felul de sentimente. Simţii pentru dînsa un nou avînt de iubire, milă, apoi curiozitate... şi un simţămînt penibil de mărginire a libertăţii mele. Dar mai presus de toate, raţiunea îmi impuse o socoteală imperativă.

Această fată, care ar fi putut face norocul oricărui bărbat, iubise pe lume două lucruri mai presus de orice: libertatea ei şi pe mine. Trei ani din viaţa ei tînără, frumoasă, mi-i jertfise mie, fără să-şi creeze drepturi, fără să-mi pretindă obligaţii. Acum se găsea la o răspîntie a vieţii, în care era pusă în joc cinstea ei de femeie, cel puţin aşa cum o concepe lumea. O puteam lăsa să-şi poarte singură povara ?... Datoria mea era precisă, şi nu mă puteam abate, cu atît mai mult cu cît o iubeam.

— Ascultă, Netty, îi şoptii strîngînd-o la piept. Nu mai plînge. Uite, tot eu am găsit dezlegarea.

— Care ?... făcu ea ridicînd spre mine ochii înrouraţi.

— Tu trebuie să te muţi, e lucru hotărît. Ţi-am şi găsit casă.

— Da ? Unde ?

— Aici.

Ana mă strînse tare la piept.

— Ştiu, întîmpină ea cu glasul tremurător de iubire, ştiu că tu eşti bun, eşti nobil. Dar nu, Paul, nu se poate. Nu vreau.

— Pentru ce nu vrei ?... Tot ideile tale ?

— Ah ! Am fost aşa de fericită cu ideile mele. Trei ani ! Trei ani de dragoste, tot aşa de aprinsă ca în întîia zi. Crezi tu că am mai fi aflat în noi aceeaşi poezie pasionată, după trei ani de trai conjugal ?... Destinele noastre sînt altfel. Noi ne iubim pe deasupra legilor omeneşti.

— Adevărat... murmurai eu, gîndindu-mă la celelalte surori, în a căror viaţă avusesem un rol atît de bizar.

— Pe urmă, dragul meu, adăugă Ana, ridicîndu-şi cu mîna părul de pe frunte, în tine e ceva... ceva pe care n-aş putea să-l definesc. Îmi pari un pui de tigru, domesticit. Cred că un nimic ar deştepta în tine sălbăticiunea.

Şi rîzînd printre lacrimi, mă săruta pe buze.

— Îţi mulţumesc. Dar din ce elemente ţi-ai format asemenea convingeri ?

— Nu ştiu. Impresii vagi... Portretul fratelui tău... Prostii ! adăugă ea, trecîndu-şi degetele prin păr. Să zicem că n-am spus nimic...

— Să zicem... Cum rămîne însă cu mutarea Penaţilor ?

— Dă-mi un sfat, făcu ea cu uitare de sine, lăsînd grija acestei probleme în sarcina mea.

— Copila mea, e lucrul cel mai uşor să schimbi domiciliul. E adorabil să fii liberă, cu copilul tău, cu dragostea ta, fără să ţii seamă de părerea lumii. Dar mai este un factor, peste care nu poţi trece cu uşurinţă : e tatăl tău.

— Tata... făcu Ana, tristă deodată. Da, ai dreptate. Săracu tata...

— Ei vezi ? Omul ăsta, care v-a crescut în atîta libertate şi încredere, merită altă răsplată. El a trăit în alte eresuri, nu are lipsa noastră de prejudecăţi. În situaţia lui socială, cum ar îndura ca fata lui...

— Adevărat.

— Şi pe mine în ce situaţie m-ai pune faţă de el ? Fiindcă ar trebui să afle cu cine ai copilul.

Ana îmi luă încet ţigareta din mînă, şi aspirînd un fum, îşi lipi gura de gura mea, apoi îmi suflă fumul cu buzele ei.

— Doamna Scudrea te ascultă, zise ea zîmbind.

Îi sărutai mîna cu o galanterie afectată. Apoi rîserăm amîndoi de felul cum, între protestări şi judecată, ajunsesem tovarăşi legitimi de viaţă ! Eu mă simţeam mulţumit ca de o faptă bună. Adică aveam mulţumirea aceea mediocră, amestecată cu un sentiment de renunţare, pe care ne-o dă săvîrşirea faptelor bune : ceva asemănător cu nemulţumirea. Mă gîndeam cu un început de părere de rău la libertatea mea pierdută... Dar acum nu mai era timp de gîndit.

— Cum îi punem numele, dacă o fi băiat ? întrebă Ana.

— Desigur, Francisc !

— Nu, m-am răzgîndit. Să căutăm alt nume.

— Bine. Însă pînă atunci avem de chibzuit la un lucru mai însemnat. Căsătoria noastră nu poate întîrzia. Riscăm să apară Francisc după şase luni...

— Nu e nimic. În preajma „fericitului eveniment" plecăm în străinătate. Vreau să mă liniştesc... Să ştiu pe Angela sănătoasă. Cred că prin septembrie vine şi ea în Bucureşti. Aşa încît, amînăm pînă atunci.

— Fie şi-aşa.

Şi am închinat amîndoi şampanie, în cinstea menajului nostru, de aici înainte comun.

C

În aceeaşi seară am făcut cererea oficială domnului Vlad. I-am cerut voie să-l văd în camera sa de lucru, în mijlocul bibliotecii vaste, cu broşuri, volume legate, reviste, manuscrise, înţesînd dulapurile de nuc cu colonade sculptate şi împrăştiate pe scaune, pe birou şi chiar pe parchet. Obiecte de artă, statuete, medalii şi atîtea alte mărunţişuri de preţ se ivesc în tot locul, prin dezordinea cărţilor. Într-un colţ al camerei, între biblioteci, este aşezat un orologiu înalt cît dulapul. În porţelan de Saxa, pictat cu o fineţe migăloasă şi ornat cu cizeluri de bronz, e o minune artistică. Cînd limba lui bate ora, sună ca un cor într-o catedrală.

Aşezat la biroul său, între movile de cărţi şi mărunt cum e, profesorul Vlad pare cu adevărat un şoarece de bibliotecă.

Feciorul m-a anunţat şi am intrat în sanctuarul academicianului.

Domnul Vlad lucra la corecturi. Întinsese şpalturile ude pe toate scaunele, pe canapeaua de piele şi pe jos. Trebui să umblu cu băgare de seamă, să nu calc în picioare Istoria Filozofiei Antice ; dintr-o nesocotinţă, aş fi putut turti nasul lui Carneade sau să strivesc bătăturile lui Plotin. Izbutii să mă strecor printre greci şi arabi şi mă aşezai pe un scaun, în faţa biroului. Cu ochelarii pe vîrful nasului şi cu faţa cufundată în hîrtii, mişcarea buzelor dădea ciocului său alb o mişcare ritmică. Domnul Vlad părea în acel moment un automat de cauciuc într-o vitrină.

Abia îmi întinse mîna pe deasupra corecturilor, urmînd să citească încordat.

Tăceam şi-l priveam. Eram încurcat. Nu nimerisem momentul. Mă întrebam dacă nu era mai bine să plec. Vrusei s-o şi fac şi mă ridicai :

— Coane Sibică, zisei, ai mult de corectat. S-o lăsăm pe altădată.

— Ba nu, şezi. Nu bei un pahar de vin ?... Acela care evocă Parnasul.

Sună şi furăm serviţi.

Academicianul sorbea tăcut din pahar şi lucra, fără să se intereseze de persoana mea. Iar mă ridicai să plec şi iar mă opri.

— Vorbeşte, omule, grăi el privindu-mă pe subt ochelari. Nu te uita la mine că n-ascult... Eu aud tot.

Cu tot ridicolul momentului, în care urma să fac cererea mea în căsătorie, mă hotărîi să vorbesc, pe cînd viitorul meu socru stătea cu nasul în hîrtii.

— Coane Sibică, începui, încă de acum trei ani am

cerut domnişoarei Ana favoarea de a-i deveni soţ. Şi am fost respins. De atunci, am făcut totul cu putinţă să-i cîştig simpatia şi încrederea. Se pare că am izbutit. Fiindcă domnişoara Vlad consimte, îmi permit să cer mîna fiicei dumitale.

Tăcui, aşteptînd răspunsul... şi efectul. Spusesem cererea ca pe o lecţie, pe nerăsuflate. Mi se părea că niciodată în viaţă nu fusesem mai caraghios. Mă şi văzui în frac, cu mănuşi albe şi pălărie înaltă, la Ofiţerul Stării Civile, apoi la biserică, cu cununa pe freză, — şi de ce nu ? — la fotograf cu Ana, cap lîngă cap ! Mi se părea că sînt infinit mai ridicol decît toţi ginerii de pe pămînt.

— Mare nerod ! exclamă domnul Vlad, ridicînd amîndouă mîinile în aer. Auzi, Piron ! De unde l-a scos, cînd eu am scris foarte desluşit Pyrrhon ?... Ţ-ţ ! Piron e unul şi Pyrrhon e altul. Nici n-au visat vreodată să fie una şi aceeaşi persoană.

Şi urmă întărîtat corectura, ştergînd şi îndreptînd cu o mînă energică profanările aduse filozofiei antice.

Rămăsei înlemnit pe scaun. Cum îmi închipuisem scena, şi cum fusese !

Iată în amănunt reconstituirea momentului solemn, **aşa cum trăise în imaginaţia mea.**

Eu am făcut cererea... tatăl fetei şi-a şters o lacrimă... apoi, căutînd să-şi ascundă emoţia, va fi glăsuit :

— De acum pot să spun şi eu cu psalmistul : liberează, Doamne, pre robul tău, căci văzură ochii mei mîntuirea mea. Mi-am făcut datoria pînă la sfîrşit, — hai să mai bem un pahar — şi mi-am văzut toţi copiii la casele lor. Dacă mi-o trimite vorbă nevastă-mea, pot să iau drumul paradisului în linişte, fiindcă am lăsat ordine pe pămînt.

— Bine, asta o să se întîmple peste vreo treizeci de ani.

— De ce să precizăm ? Poate că Dumnezeu e mai generos decît tine.

După aceasta urma îmbrăţişarea şi lacrima...

Şi în loc de această dulce scenă burgheză, Pyrrhon, Piron !

Mă uitam prostit la domnul Vlad şi gîndeam : hotărît lucru, duioşia nu-mi reuşeşte ; nu sîntem făcuţi unul pentru altul.

În sfîrşit, academicianul puse tocul de o parte şi ridică încet ochii asupra mea.

— Mi-ai cerut mîna Anei ? întrebă el distrat.

— Da.

Tăcu un moment. Apoi :

— Nu pot să ţi-o dau, rosti el grav.

— Nu poţi să...

Domnul Vlad zîmbi şi adăugă :

— Dragă Scudrea, dacă ea vrea, eu ce pot să mai spun ? Ştii bine că le-am învăţat cu o libertate absolută, şi că ceea ce ele hotărăsc e Curte de Casaţie. Nu mai e altă instanţă supremă pe deasupra. Dar fiindcă trebuie să fim protocolari, dă-mi voie să consimt şi eu...

Ne-am dat mîna rîzînd... şi urmă în fine îmbrăţişarea !

Profesorul sorbi puţin din pahar, se uită cu admiraţie la culoarea vinului şi reluă :

— Parcă sînt obrajii Aurorei. Drept să spun, rar am văzut corecturi cu atîtea greşeli. Auzi, îmi scrie numele pe româneşte. Ca şi cum Pericles şi gînditorii lui ar fi trăit în Bucureşti, pe vremea lui Cuza. Lucrătorul ăsta nu are idee de filozofie. Parcă ar fi colegul meu de la catedra de Estetică.

Mergînd spre casă, gîndeam: iată-mă însurat. Însurat! Asta înseamnă că trebuie să fiu acasă la ore regulate ; nu mai pot ieşi fără legitima ; nu mai pot telefona cui vreau, primi pe cine vreau. Din unu am ajuns doi. Adică trei, fiindcă botezul s-a vestit înaintea nunţii. Prin urmare, tată legiuit. Iar copilul ?... Dacă o ieşi vreun imbecil ? Sau vreun poet...

Aş fi înţeles să fac toate astea dintr-un interes. Căsătoriile convenţionale sînt singurele serioase, singurele care merită aprobarea. Cel puţin, urmăresc consolidarea unei situaţii. Dar o căsătorie de inimă e o nebunie. Sentimentul se isprăveşte în cel mai scurt timp — avea dreptate Ana — şi după aceea urmează plictiseala. Datoria faţă de Societate ? Faţă de Speţă ?... Asta s-o îndepli-

nească țăranii, muncitorii cu ziua; pe scurt, aceia care duc mizeria vieții și pe pămînt au numai datorii fără drepturi. Dar eu ?... Om liber, egoist, estet, să cedez unui sentiment de „obligație de onoare“ ?... La urma urmelor aș putea trăi și fără onoare. Dovadă oamenii politici. Dacă toate sînt convenții, iar binele și răul nu sînt valori absolute, ci relativități — după persoana care le săvîrșește — de ce n-ar fi **bine** ceea ce mie îmi place să fac, și **rău** ceea ce-mi displace ?... Nu e oare aceasta morala naturii ?...

Cu gîndul evocai pe Ana. Pe femeia aceasta o iubeam. Amorul pentru dînsa îmi dictase și abdicarea libertății mele. Dar dragostea în sine nu este o eroare ?

Iubirea trebuie să treacă oare înaintea libertății ?... Înaintea vieții ?

Hm ! Dar poate exista viață fără iubire ?... Dragostea e singura plăcere-scop. Banii sînt auxiliarii prețioși : ambițiile nu mai au preț după ce le-ai atins. Numai dragostea trăiește prin ea însăși și pentru ea. Zic dragostea, nu posesiunea. Aceasta constituie un paragraf secundar. Ceea ce deosebește pe un artist al vieții de un om banal este **sentimentul.**

CI

17 Iulie 1907

Astă seară tatăl Anei ne-a schimbat inelele. Ne-a ținut un discurs și am șampanizat. Apoi ne-a îngăduit să ne dăm „întîia sărutare“.

Am avut emoții rare. Eram aproape să adorm.

CII

Vestea căsătoriei mele cu Ana a căzut ca trăznetul asupra lui Andrei Rădeanu. Cînd Ana l-a înștiințat, sărmanul logodnic al familiei a îngălbenit, a bîlbîit : „E adevărat ? Tu cu Scudrea ?...“ și a început să plîngă.

După ce plînse cu hohote și sughițuri, ca un copil, a prins a vorbi iar de Dumnezeu, de izbăvire, și a făcut domnișoarei Vlad o mărturisire solemnă :

— Să știi, Ana, că eu rămîn veșnic umbra și paza ta. Orice s-ar întîmpla, vreau să trăiesc și să mor pentru tine.

I-a sărutat mîna și s-a depărtat plîngînd.

Apoi a venit la mine.

Îndată ce a intrat pe ușă, i-am citit în ochi dușmănia. Era galben și tremura.

— Te însori cu Ana... șuieră el, fără să-mi întindă mîna.

— Da. Nu fi așa emoționat. Șezi.

— Nu stau ! Am venit pentru un minut : să-ți spun numai că ți-am înțeles jocul și că ești un farsor !

— Zău ?!

— Ha ! Va să zică pentru asta îmi țineai discursuri și făceai pe imoralistul. Pentru asta m-ai murdărit cu banii tăi și m-ai trimis să petrec viață intensă. Pentru ca tu, în acest timp, să lucrezi în liniște și să-mi furi pe Ana ! Hoțule !... Și pentru ce te însori, mă rog ?... Ce interes urmărești ? Oameni ca tine trebuie să urmărească ceva. Cum ? Un detracat, ale cărui aventuri fac deliciul cluburilor ; un snob, care n-a intrat într-o casă onorabilă fără s-o pîngărească, se pocăiește dintr-o dată și se însoară cu frumoasa domnișoară Vlad ! Poate vrei să ajungi ministru. Ai nimerit-o, fiindcă domnul Vlad are relații înalte. Un ginere se lansează mai repede : socoteala e foarte bună, amice Scudrea.

Rădeanu se opri o clipă gîfîind, apoi înghiți de două ori în sec și urmă :

— Și pentru un asemenea tip, Ana mă refuză pe mine, poet de talent ! pe mine, care o iubesc de cînd știu ce înseamnă în lume cuvîntul iubire. Ana... Pentru ea m-am ratat, fiindcă fără dragostea ei nu mai am nici creier, nici suflet, nici mîndrie de om ! Mi-ai smuls inima, urmă el înecat, după ce m-ai mințit ca un escroc.

Mă ridicai în picioare. Rădeanu se proptise de scaun. Cu gura deschisă, expirîndu-și ura și mînia în sufluri pripite, mă privea îndobitocit :

Îl întrebai calm :

— Numai atît ?

— Nu e destul ? Nu ţi-ajunge ?

Îl fixai cu un ochi rece şi-i răspunsei scurt :

— Ai noroc că te afli în casa mea. Altfel, te-aş lua de guler şi te-aş azvîrli în mijlocul străzii. Stîrpitură.

Poetul holbă asupră-mi priviri injectate.

— Aş vrea să te omor... horcăi el aproape fără glas. Nu este exclus s-o şi fac. Dar ce spun ?... Am să-ţi fac un rău şi mai mare. Am să te demasc, am să te compromit. Da, da. Am să-mi pun tot talentul în joc, şi o să fac din tine un personaj odios, pe care-l voi numi chiar Paul Scudrea. Poţi să-mi faci şi proces de calomnie. Puţin îmi pasă. Atunci ai să vezi ce înseamnă să încapi pe mîna unui scriitor !

Figura mea arăta nepăsarea.

— Prost îngîmfat, zisei rece. Afară !

Şi-i arătai uşa.

Ameninţînd, poetul ieşi cu gesticulări de nebun.

CIII

În vara asta domnul Vlad a renunţat la vilegiatură. Vrea să-şi inspecteze cele trei moşii, din care două au suferit în urma răscoalelor. Reparaţiii, bani de cheltuit, timp de pierdut. Am hotărît să ne fixăm cartierul general la moşia Rovideni, pentru al cărei contract de arendare ne judecasem, şi care n-a păgubit nimic în luna teribilă : martie 1907. Ne-am aşezat acolo pe la sfîrşitul lui iulie.

Moşia Rovideni nu se află într-un loc preă pitoresc, cu frumuseţi naturale rare, căci de bună seamă ar fi fost pîngărită de mîna oamenilor, care ar fi făcut dintr-însa o staţiune climaterică. Dar este un loc paşnic, cu climă plăcută, podgorii, livezi de pruni, cu o gîrlă năbădăioasă, plină de vîrtejuri, unde se scaldă şi se îneacă copiii. Pe locul unde dealul se sfîrşeşte şi începe cîmpia, la vreo trei kilometri departe de arman, este o baltă întinsă acoperită cu stuf şi stropită cu corole de nuferi. Lunecînd cu

lotca prin păpuriş, vînătorul pîndeşte raţa sălbatică, lişiţa şi dropia.

Casa de locuit este o mică vilă, în stil jumătate românesc jumătate nemţesc. Două turle mici par a voi să amintească de arhitectura gotică, iar reţeaua de stinghii verzi ce împodobesc zidul pe dinafară ar vrea să dea iluzia iederei. Îndată însă bătrînul comarnic, cu pălimar de lemn cioplit, cu ghivece de cerceluşi şi mixandre, trădează că meşterul zidar a trebuit să respecte şi obiceiul pămîntului.

Acest comarnic, sau cerdac, îmi evocă vechi figuri de moşnegi, şezînd pe prispa lui în jilţuri largi, cu filigeana de cafea şi narghileaua alături. De dimineaţă sau spre asfinţit, în liniştea patriarhală a vieţii de moşier chiabur şi cu frica lui Dumnezeu, contemplă cîmpia, dealurile, văile, care au văzut copilăria, tinereţea şi apusul atîtor generaţii. Aud chemări la arme, strigăte de bărbăţie a moşnegilor. Aud chemări la arme, strigăte de război şi tropote de cai, glasuri de îmbărbătare rostite din înălţimea înflorită a cerdacului, apoi iureş în oştiri ce trebuie să fie neapărat păgîne, săbii cruntate în sînge de ieniceri, holde care ard, îngropăciune a eroilor după biruinţa neapărat românească, rugăciuni cu capete descoperite în amurguri bogate de vară. Apoi... idile romantice, întîlniri între coconi şi domniţe, împotrivirea părinţilor, îmbrăţişarea supremă şi moartea în fundul iazului, deasupra căruia trestia poate că plînge încă...

Pe atunci boierii nu trăiau la Paris, iar ţăranii nu cereau vot universal.

Astăzi, potrivit noului contract, un arendaş evreu, cu o nevastă grasă, se odihnesc pe comarnicul unde odinioară tihneau în pacea serii sfetnicii lui Matei Basarab. Însăşi casa, bătrîna, culă, ameninţată cu ruina, a fost în parte reclădită după gustul noilor timpuri de un arhitect sas. Totul pare făcut să şteargă amintirea, să gonească duhul trecutului.

Prin contractul de arendăşie, domnul Vlad cu familia are dreptul să locuiască apartamentul principal, iar chiriaşul o aripă lăturalnică. Astfel, în locul vechilor jupî-

niţe şi veliţi boieri, cerdacul odihneşte în jeţuri pe domnul Vlad, domnişoara Vlad şi logodnicul ei.

Eu şi cu Ana cutreierăm cîmpiile, dealurile, livezile, lacul. Curse în automobil, cavalcade în doi, vînătoare de prepeliţe, dropii şi raţe sălbatice, plimbări cu luntrea pe baltă, acestea sînt petrecerile noastre.

Mergem cîteodată la bisericuţa satului, sau — după dorinţa Anei — intrăm în casele sărace să facem pomeni. E interesant şi drăguţ : căsuţe româneşti, cu păduchi de lemn. Sîntem democraţi şi populari. Ce ne displace la popor e numai mirosul.

Cît despre vinul din podgoriile moşiei Rovideni, D. Vlad ne vorbeşte cu rară competenţă despre buchet, grad, culoare, demonstrîndu-ne în ce stă superioritatea vinurilor vechi. Statornici deosebirile cuvenite între vinurile de Rovideni, şi vinurile ungureşti de Tokay, Eger şi Beregszász, cele italieneşti de Palermo, cele dulci din insulele arhipelagului sau oraşele Spaniei, pînă la licorile ce făceau deliciul ospeţelor lui Neron. Nu ştii ce trebuie să admiri mai întîi la acest om : ştiinţa pe care o stăpîneşte sau elocinţa cu care cuviinţează. Una o întrece pe cealaltă.

Primim cîteodată vizita arendaşului, a soţiei sale şi a celor două domnişoare care-i alcătuiesc familia. Sînt două Salomee cu năsuri cam acviline, dar pline de tinereţe. (Salomeele, nu nasurile). Ce greu e, în asemenea împrejurări, să porţi titlul de logodnic. Învăţătorul şi preotul nu ne uită, şi nici cîţiva fruntaşi ai satului. Profesorul ciocneşte cu toţi pahare pline şi glăsuieşte cu vervă despre propăşirea României, lăudînd cumînţenia ţăranilor din Rovideni, care s-au ţinut la o parte de răzmeriţă, suferind mai bine să moară de foame decît să răstoarne ordinea socială.

CIV

12 August 1907

Dl. Vlad a primit astăzi o carte poştală de la Andrei Rădeanu. Îi trimite doar scurte salutări. Distinsul poet

îşi petrece vilegiatura în Bucureşti.

Ştiu de la Teofil M***, care a fost coleg de şcoală cu Rădeanu, cîte ceva din viaţa „rivalului“ meu, după ce ne-am despărţit. Logodnicul familiei nu mai are bani. Teofil îmi scrie că individul stă toată ziua închis în casă, şi scrie, scrie... munţi de coli de hîrtie, lucruri incoerente, filozofie amestecată cu versuri, psalmi şi rugăciuni printre scrisori de ameninţare către tatăl său. La intervale mai rare iese în lume, în cafeneaua unde şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă. Beat sau treaz, mă vorbeşte de rău, mă înjură. Pretinde că aş fi un mistificator şi un laş, că i-am răpit fericirea, că m-a provocat la duel şi mi-a fost frică să ies pe teren... Apoi bea şi plînge.

Amicii de cafenea, care-i cunosc meteahna sentimentală, l-au poreclit **Werther** sau **Nebunul din amor !** Şi poetul îşi poartă nu numai cu resemnare, ci şi cu o glorie tristă renumele, ce i se pare că-i dă o aureolă interesantă.

...Eu am spus întotdeauna că pentru acea tagmă de intelectuali care se numesc scriitori, idealul cel mai uşor de atins este balamucul.

CV

15 August 1907

Noapte cu lună plină, abia răsărită la orizont. Niciodată cer mai albastru, stele mai curate n-au scînteiat deasupra cîmpiei. Pare un văl brodat în argint şi aur. Holdele coapte stau nemişcate sub lumina de vrajă. Fiorii tăcerii se întind ca o pînză peste bogăţia noptatică. Şi vîntului îi e teamă să adie. Copacii dorm. Cîteodată iarba se leagănă uşor, şi sub ploaia de raze capătă sclipiri de unde marine. Cumpăna unei fîntîni stă cu braţul îndreptat spre cer, parcă ar arăta luna, ce-şi poartă trena de beteală şi cortegiul de stele pe apele albastre ale văzduhului. În aer pluteşte o zare dulce, o semilumină palidă,

ILIE GINA
Bibl. pers.

țesută în galben și negru, ca într-o eclipsă de soare. Este răcoarea parfumată a verii, cu aromă de fructe și respirații de flori.

Armanul moșiei rămăsese în urmă cu vila lui, cu mașina și batozele ce așteaptă grîna coaptă. Pașii mei și ai Anei măsoară alene șoseaua. Umbrele noastre proiectate înainte par a ne deschide calea. Rezemată de brațul meu, Ana se lasă purtată în voie, ca fermecată de tăcerea tainică a nopții. La apropierea noastră greierii amuțesc o clipă, ca să înceapă iarăși după ce pașii trec pe prund.

La o mică depărtare, o pată neagră se ridică. E stuful ce acoperă balta. Am ajuns-o. Lotca ne așteaptă, legată de un țăruș de pe mal.

Acum plutim în întuneric, căci lucirea lunii nu răzbate prin papura deasă. Apa este o oglindă neagră. Stuful și răgălia împiedică vîslele, se împotrivesc la cucerirea acestui ținărîm al sălbăticiunilor, par a veghea la somnul vînatului. Am ieșit din păpuriș. Balta se întinde mai oleșuvă, ca un lac de cerneală, în același întuneric, păzită de trestii pe maluri.

Nici un zgomot, nici o adiere, nici un tîrîit de greier. Vîslele spintecă apa cu un clipot discret, vranița lunguiață taie unda ca peștele, iar noi plutim ca în altă lume, mînați de destin spre o nemărginire neagră, unde nu izbutește decît ființa sufletului.

Puțin cîte puțin, am pierdut impresia realității. Luntrea alunecînd ca o taină pe balta mohorîtă, stelele galbene deasupra întunecimii umede, ochii Anei licărind în umbră, mi-au dat cu încetul fiorul supranaturalului.

Mi se păru că ne-am lepădat de învelișul pămîntesc al trupului, și numai duhurile noastre trec peste ape, cu o filfîire lină. Nu mai simțeam nici o pasiune, nici o dorință. Murisem de mult. Lacul acesta e Stixul, iar noi odihnim pe luntrea lui Charon. Spiritele noastre imateriale se confundă cu veșnica liniște. În curînd vom ajunge pe cîmpiile elizee, unde vom întîlni rătăcitoarele umbre. Noaptea asta mitologică este iarăși vedenia celei de a doua vieți, spectrul existenței pe care pămîntenii o numesc Dincolo. Trestiile negre îmi par tot atîtea stafii, puse de veghe pe malul mohorîtului iezer, ca să păzească intrarea duhurilor.

Unde o fi Vergilius ?... Unde e Dante, cel care a vizitat înaintea morții „pierduta gintă" ?... Aici voi regăsi pe fratele meu, pe părinții mei, pe iubitele mele pierite. Nu ceream acest lucru, nici nu-l respingeam de la mine: nu puteam dori. Știam că întîlnirea noastră va fi o îmbrățișare de altă natură, fără iubire și fără patimă.

Ca prin vis mi-am dat seama că am scăpat vîslele. În nemișcare, mă lăsam dus de ultima lunecare a vraniței. Aceasta se opri. Și acum, în imobilitatea ce mă asemăna trestiilor negre, mi se părea că m-am descompus într-o substanță mai eterică decît sufletul, că m-am nimicit într-un leșin total al conștiinței, tot una cu Nirvana.

Deodată, deasupra păpurișului răsări luna, urcînd spre zenit. Balta fu prefăcută într-o pînză de aur. Stufișul părea o uriașă horbotă de argint. Farmecul se risipi. Năluca vieții eterne dispăru.

Culcată pe luntre, rezemată în coate și cu mîinile strîngîndu-mi genunchii, Netty își pironise privirile în ochii mei. **Ochii serii** aveau o lucire fosforescentă. Mă atrăgeau, mă momeau spre adîncimea lor misterioasă, ca oglinda mării.

I-am cuprins capul cu bucle negre, pe care sclipeau ape rubinii sub pulberea lunii. Am voit să-i sărut buzele. Ana își plecă ușor capul și-mi dădu fruntea. Apoi își ridică asupră-mi ochii de amurg și gura ei îmi șopti :

— Aș vrea să mor în noaptea asta magică...

A doua zi de dimineață am găsit pe Netty culcată într-un hamac. Soarele abia răsărise, roua scînteia încă pe frunze, ca lacrimi de cristal. Era un aer răcoros, cu miros de buruiană umedă și de pămînt gras.

Vrăbiile se întreceau în ciripit zgomotos prin cătinile înverzite ale copacilor.

Ana ședea cu mîinile sub creștetul capului, cu ochii aținți în nesfîrșitul albastru.

M-am așezat alături de ea pe un trunchi de copac și mi-am rezemat capul pe brațul ei. Am simțit degetele Anei mîngîindu-mi părul.

Netty rosti cu o voce bizară :

— Nu ți-aș putea deslușî nostalgia ce m-a cuprins. Mi se pare că ceva tainic și stăruitor mă gonește din urmă, îmi poruncește să **trăiesc**. Clipa nu se mai întoarce, adăugase ea cu un glas pierdut. Tot trecutul se acoperă de o ceață deasă... Parcă trăiesc întîia oară iubirea.

CVI

Starea noastră sufletească a ajuns la o asemenea tensiune, că nu mai putem îndura nici despărțirea vremelnică de ore, pe care ne-o impune situația socială. Singurătatea mă apasă. Trei ani de viață intensă, într-un labirint de împrejurări sentimentale, care mi-au ascuțit nervii pînă la paroxism, m-au deprins cu contactul necurmat al sufletului femeii. Este domeniul meu. Acolo sînt împărat și sclav. În afară de el, simt golul vieții ca o prăpastie. Trebuie să trăim laolaltă : să ne vedem, să ne iubim în toate clipele existenței noastre, o viață întreagă, pînă la moarte.

Mai mult decît orice, amorul este chestiune de obicei. Noi nu mai putem înțelege frumusețile acestei lumi decît în armonia iubirii noastre. Ființele noastre stinghere sînt ca două umbre rătăcite, care și-au pierdut trupul cel viu. Ne este trebuincios să ne vedem în fiecare zi, așa cum ne este necesar să respirăm.

Orele cînd stăm departe unul de altul, nopțile, sînt pline de urît, nesfîrșite ; dacă n-ar fi refugiul proaspetei amintiri și speranța apropiatei revederi, prezentul singuratic ni s-ar părea un hău.

De aceea, întîlnirile noastre zilnice n-au în ele bucuria măruntă a oamenilor care nu-și mai păstrează nimica nou, ci efuziunea îmbrățișărilor ca după ani de despărțire.

Nevroza iubirii noastre sporește cu deprinderea. Nu este ca sentimentul ce-și pierde intensitatea prin vibrare îndelunga : este ca viciul ce se hrănește din excesele lui.

În asemenea psihoză, sentimentele negative au aceeași violență. Cea mai slabă contrarietate este prilejul unor neînțelegeri ce merg pînă la vrajbă. Gelozia Anei

se înfierbîntă de porniri, pe lîngă care furia și turbarea pălesc. Ea însăși îmi spune că o trădare din partea mea ar face-o capabilă **de orișice faptă.**

Am venit la moșia Rovideni cu Barbu și cu Vasile șoferul. În casa mea a rămas, pe timpul lipsei mele, avocatul Toma Bunea, primul meu secretar. Într-o dimineață Ana a stat de vorbă cu Barbu. L-a întrebat în glumă dacă vede cu ochi buni, căsătoria mea, și dacă și-a dat și el consimțămîntul. Edgar i-a răspuns :

— Eu l-am dat de mult, domnișoară. Boierului meu îi sînt dragi de trei ani **ochii serii.**

Cum Ana nu știa ai cui erau acești ochi, a venit la mine tremurînd toată :

— Paul, știu tot... Tu mă înșeli !

— Cum ?...

— Da, mi-a spus Barbu.

Mărturisesc că o clipă am înghețat.

— Ce ți-a spus Barbu ?... înghinai.

Palidă și fremătînd, Ana urmă :

— Femeia cu care mă înșeli o numești **ochii serii !** Ai cui sînt ochii ăștia ?...

Îmi luai o figură serioasă și rosti grav :

— Sînt ochii visului, Ana mea. I-am iubit înainte de a-i cunoaște. Știi cum se cheamă femeia care-i poartă ?...

— Ana Vlad, șopti ea împăcată.

— Sau Ana Scudrea, dacă vrei...

Și Ana m-a sărutat.

Nu ne rămîne decît să ne iubim cu aceeași exaltare, cu o exaltare crescîndă, sau să pierim. Căderea din culmile înalte e întotdeauna mortală. Numai pasiunile mediocre cunosc compromisurile și supraviețuirea.

Avem impresia că sorbim plăceri mai presus decît cele pămîntești: așa cum ar avea morții, dacă sufletele lor ar mai prinde o dată trup în lumea de dincolo. E în dragostea noastră atîta pornire și atîta dorință, că dacă pămîntul s-ar despica în două și ne-ar lăsa pe fiecare trăitori pe altă planetă, ființele noastre ar birui împotrivirea legilor cosmice și s-ar întîlni aiurea, într-o îmbrățișare supraumană.

Clipe supreme nu poți trăi decît în momente sufletești anormale. Numai atunci ai acel sentiment vast al libertății, față de care nu mai există legi și moravuri. În zig-zagurile lui frînte și repezi, amorul nostru arată în linii largi infinitul. Este o cufundare totală în însuși sufletul firii, o pasiune asemănătoare unei forțe cosmice care creează, este fericirea care viețuiește.

Teama de viitor, spaima de bătrînețe, grija de moarte, toată acea cohortă de triști care tulbură inima, s-au topit în neant. Viața ne-a ridicat pe aripa furtunii, și în palpitarea bogată a sîngelui nostru e strigătul de biruință, care crede că a învins și legile veșniciei.

Simțim nevoia să ne fim pururi aproape, nu numai cu ființa, ci și cu gîndul așternut pe hîrtie, în rînduri arzătoare. Seara ne scriem unul altuia scrisori pasionate, ca să umplem golul despărțirii pînă a doua zi. Dacă o dată nu se ivește răvașul cuvenit, dimineața e gîlceavă, după ce toată noaptea ne frămîntăm cu gîndul chinuit de întrebări.

Retrăim în închipuire voluptăți mai înalte decît ale primelor noastre zile de iubire. Sufletul meu aspiră către un ideal feminin, care trebuie neapărat să se întrupeze într-o imagine asemănătoarea Anei. Ca în zilele cînd o iubeam fără să știu, dar o văzusem în vis. Ca în timpul cînd adoram **ochii serii.**

I-am zis odată, cu capul culcat în brațele ei, legănat de privirile ei adînci :

— Ce vrajă nebănuită doarme în ființa ta, de mă duce pe aripi de sălbatică fericire cînd îți stau alături, și-mi biciuiește iubirea pînă la chin cînd sînt departe ?...

Ochii ei m-au privit, insondabili, m-au învăluit într-o noapte misterioasă. Brațele ei m-au încolăcit, și în sărutarea păgînă ce ne-a unit buzele, s-a topit realitatea și închipuîrea, binele și răul, viața și moartea.

Astfel, am retrăit aceeași efervescență pasională ca în primul an al dragostei noastre. Inimile și simțurile ni s-au înfierbîntat de aceeași exaltare, în care cuprindeam toată plăcerea lumii.

Am prins din nou să cutreierăm în lung și în lat munții și văile, pădurile și livezile, să scormonim albia

riurilor și să călcăm floarea grădinilor. Automobilul ne poartă ca furtuna de la un capăt al țării la celălalt. Străbatem șoselele ca o nălucă grăbită, înainte, mereu înainte, beți și nebuni.

Îmbrățișările Anei sînt încolăciri de meduză, sărutările ei sînt sorbiri de sînge. Totul ni se pare puțin pentru universul de voluptăți, ce e în stare să înghită șubreda noastră ființă, mărginită la un pumn de oase, un pahar de sînge și un mănunchi de nervi.

Primesc darul împărătesc al tinereții ei și-i înapoiez în iubire tot ce sufletul meu păstrează mai arzător. Pe lîngă tot ce a fost întuneric sau lumină, clipele acestea rămîn cîntecul suprem al iubirii noastre.

. . . . . .

CVII

...Aici se încheie memoriile mele.

Se încheie, fiindcă ele au fost un fruct al libertății, iar libertatea mea naufragiază în căsătorie.

Nu voi face nesocotința să le păstrez. Să le găsească Ana ? Ar însemna să distrug tot ce-am clădit în trei ani. Peste amintirile acestea trebuie să cadă piatra grea a uitării.

Să mă despart de ele ?...

Cei mai frumoși, cei mai intenși ani din viața mea sînt cuprinși înăuntru. Ca în vinul dintr-o amforă de la Pompei, aici s-a concentrat atîta simțire, atîta patimă, că dacă sorb o picătură, tot parfumul trecut înviază. Le deschid și-mi defilează pe dinainte umbre dragi, care au vibrat cu sufletul meu alături.

Totuși, trebuie să dispară. Ca tot ce e viață, sfîrșitul le așteaptă, neînduplecat.

În ce chip să le ucid ?...

Să le dau foc ?... Să consum trupul lor cald și viu în văpăile mistuitoare, care au răpit pe **Didona ?** Da, aș putea să le ard, filă cu filă, ca eleganții ruinați ce aprind țigareta iubitei cu ultima bancnotă de o mie de lei. Dar va avea flacăra putere asupra lor, cînd ele însile sînt o

flacără?... Şi cine îmi spune că din cenuşa lor împrăştiată nu vor răsări iubiri, înşelări, pasiuni ? Materia se consumă, dar inimile nu ard. Şi atunci, de ce nu s-ar naşte o fiinţă de foc, o salamandră cu forme de femeie, care ar perpetua prin veacuri amintirea ?

Nu. Cremaţiunea nu e sistemul cel mai practic.

Vîntul ar putea lua cîteva file, le-ar duce pe aripile lui capricioase în biroul vreunui cărturar, în budoarul unei elegante... sau cine ştie... Nu, nu. Să nu mă joc cu focul.

Mai bine le îngrop. Pe mormîntul lor voi semăna trandafiri, şi în fiecare dimineaţă, la răsăritul soarelui, voi veni la groapă să plîng. Dacă, bineînţeles, ocupaţiile profesionale nu mă vor împiedica. Ah ! Dar dacă din trupul lor mort va ieşi o floare înaltă, o nalbă, care într-o seară, pe furiş, va fi smulsă de o femeie... şi aspirîndu-i parfumul, viziunile moarte vor învia ?...

Firește, nu e neapărat necesar să răsară o nalbă. Din ţărîna lor, prin legea transformării, ar putea să iasă legume, şi acestea n-ar mai avea acelaşi efect. Cartofii sînt gustoşi, dar nu pot evoca pasiunea.

Pe Hercule, în ce chip să le încredinţez nimicirii ?...

CVIII

7 Septembrie 1907

Am găsit.

Voi dărui memorialul meu unui prieten, cu prilejul nunţii sale de argint ! În felul acesta realizez două foloase dintr-o dată. Întîiul : scap de obligaţia unui cadou ; al doilea : unde, decît în inima unui bun amic, se distruge mai iute amintirea !

Prietenul şi clientul meu G. P.*** este un om aspru şi moral, cu sfatul şi cu fapta. Abateri relativ mici trec în ochii lui drept delicte grave. Acest om mi-a făcut toată viaţa morală ; m-a mustrat pentru lipsa de folosire mai nobilă a însuşirilor mele numindu-mă uneori „Catone, censorul moravurilor".

INTERMEZZO

Memoriile lui Paul Scudrea s-au sfîrşit.

Luînd hotărîrea să public acest ciudat document, el urma să se înfăţişeze publicului ca o lucrare literară. M-am întrebat dacă, sub forma aceasta, sfîrşitul nu e brusc şi întrerupt, dacă nu va părea o lucrare neisprăvită.

Dîndu-mi seama de aceasta, şi îmboldit de curiozitate personală, am voit să ştiu urmarea evenimentelor povestite în memorial. Şi am căutat să mă informez.

Lucrul n-a fost uşor. Întîi, pentru că a trebuit să identific persoanele, arătate în amintiri cu alte nume de familie decît cele reale. Apoi, nu e deloc lesnicios să capeţi informaţii cu un caracter atît de intim.

Am izbutit anevoie, mai ales că a trebuit să mă adresez unei persoane care nu locuieşte în ţară, şi care era în măsură să-mi dea amănuntele cele mai exacte.

Astfel, am putut reconstitui urmarea celor petrecute, începînd chiar cu a patra zi de la ultima dată indicată în memorial. Cum ziua aceea e de 7 septembrie 1907, data cu care începe acţiunea ce urmează este de 11 septembrie din acelaşi an.

Ca să păstrez unitatea lucrării, am întrebuinţat forma narativă a romanului.

Nu pot spune că poveţele lui n-au avut asupră-mi o înrîurire considerabilă. Şi ca să vadă cît m-am pocăit ; să-şi dea seama că n-am fost un trîntor, ci am ştiut să-mi ocup viaţa cu folos, îi trimit amintirile acestea, să le citească şi să se convingă !

Hm ! Parcă văd însă că acest hirsut cu ochelari va bombăni la întîia pagină, se va indigna la a doua, iar după a zecea le va arunca într-un sertar uitat.

Totuşi, mai există o speranţă.

Acest prieten are un băiat mărişor — trebuie să fie astăzi de vreo cincisprezece ani — un băiat pe care-l creşte într-o disciplină severă. Amicul meu va putea încredinţa memoriile mele acestui adolescent, ca, citindu-le, să-şi întregească educaţia ! Fiindcă, amice G. P.***, cu toate străduinţele tale de a scoate din fiu-tău un învăţat şi un ascet, mi se pare mie că flăcăul are tragere de inimă numai pentru acea parte a Ştiinţei, care se ocupă de perpetuarea speciei ! În orice caz, vor încăpea pe mîini bune, servind ca pildă unui începător.

Voi, dragi amintiri, copiii mei, să mă iertaţi că vă impun un domiciliu forţat. Aveţi destulă viaţă în voi, ca pînă şi în sertarul unui intelectual ursuz să nu prindeţi mucegaiul moralei şi rugina prejudecăţilor. Suferiţi exilul cu eroism, ca toţi martirii ce au pătimit pentru cauzele mari. Curaj. Într-o zi veţi ajunge la menirea voastră, şi, rod al tinereţii, tot tinereţea vă va preţui. Cînd un ochi imparţial vă va scoate din pulberea cimitirului vostru, şi la lumina altor decenii va înlătura din voi tot ce a fost pieritor, se va convinge că nu sînteţi decît aceea ce pururi a însufleţit, a distrus şi a făcut să învieze lumile : un imn al iubirii.

CAPITOLUL XIII

CIX

— Barbule, pregăteşte tot. Mîine dimineaţă plecăm iar, zise Paul Scudrea, dînd feciorului pălăria şi mănuşile.

— Unde, coane ?

— La Constanţa.

— Şi cît stăm, coane ?

— Mîine seară sîntem înapoi.

— Păi... se poate ?

— Cu patruzeci de cai putere, ce nu se poate ? Cinci ore dusul, cinci ore întorsul, cu trecerea Dunării cu tot. Plecăm la cinci dimineaţa, cel mai tîrziu la zece noaptea sîntem înapoi.

Barbu nu mai îndrăzni să stăruie, dar se scărpină în cap, a îndoială. Ştia că dorinţele stăpînului său n-au voie să fie absurde. Cînd voia un lucru, trebuia cu orice preţ împlinit. Iar dacă ieşea rău, niciodată nu repeta greşeala în aceeaşi zi. E adevărat însă că se prescria în 24 de ore. „A face prostii, spunea Paul Scudrea, înseamnă a dobîndi experienţă".

— M-a căutat cineva astăzi ? reluă avocatul, intrînd în camera sa de lucru.

Edgar îl urmă.

— V-a căutat doamna Val***.

Scudrea se încruntă :

— N-ai dat-o afară ?

— Nu mi-aţi poruncit. V-a aşteptat un sfert de oră în birou, pe urmă a plecat.

— De acum înainte îţi poruncesc s-o dai afară, făcu el scurt, şi se aşeză la masa de scris.

Apoi, după o pauză, privind cu seriozitate pe Barbu, care rămăsese lîngă uşă :

— Te-ai culcat cu ea ?...

Edgar, care cunoştea felul de-a fi al stăpînului, răs-

punse tot așa de grav, și cu cuvinte alese :

— Nu m-ați autorizat.

— Nici nu te autorizez. A doua zi ar împăna orașul cu scrisori anonime, copiate de bărbatu-său.

— Și fără asta, coane, tot n-aș face asternut cu dama în discuție.

— Pentru ce ?

— E pasăre călătoare.

— Cum așa ?

— Îi cîntă oftica în piept.

— Dumnezeu s-o ierte.

— S-o ierte coane. După atîtea acatiste, poate s-o îndura cerul.

— Bun. Acum șterge-o.

— Să trăiți.

Barbu se întoarse pe călcîie și ieși.

Ceea ce feciorul nu știa, și deci nu spusese avocatului, este că buna doamnă Val***, așteptînd singură în odaia de lucru pe fostul prieten, de la care spera o împăcare, își aruncase ochii pe numeroasa corespondență, ce zăcea în dezordinea de pe birou. Printre misive de afaceri, găsi cîteva scrisori proaspete ale Anei. Se vorbea în ele, între mărturisiri pasionate și mustrări la fel, de logodna și căsătoria lor. Doamna Val*** îngălbeni.

Scudrea se însoară... Atunci perspectivele de împăcare s-au evaporat ! Și ea, care nădăjduise odată că va divorța de bunul ei Constantin ca să ajungă soția lui Scudrea... Ura și necazul o sugrumau.

Nu se hotărî așa de repede să plîngă, dar prin minte îi trecu un lucru mai practic. Discret, cu gesturi de pisică, începu să scotocească prin mapa de pe birou. Era un obicei vechi. Pe cînd vizita casa și dormitorul avocatului, avea cu dînsul certuri violente, din pricina indiscreției ei de a-i scotoci sertarele, corespondența, uneori chiar de a-i desface telegramele. Doamna Val*** se răsfăța pe sine însăși cu numele de **Iubita**, iar Scudrea îi zicea **Iudita**, în căutarea sabiei lui Holofern. Nu o dată cercetările ei fuseseră cu folos, căci descoperise epistole feminine, care puneau fidelitatea lui „Holofern" în altă lumină.

Vechiul și bunul obicei, unit cu o curiozitate foarte actuală, o făcură și acum pe Iudita să pornească oarecare investigații.

Ochiul ei, deprins cu meseria epistolară, deosebea repede scrisorile ce nu o interesau de acelea care puteau avea o însemnătate. Nu era vorba numaidecît de scrisori de femei. Nu. Iudita era persoană mai practică. Și în corespondența de afaceri a unui avocat se pot găsi acte, cambii, atîtea lucruri, a căror lipsă poate pricinui mare rău unui om pe care ai vrea să te răzbuni...

Negăsind nimic în mapă, deschise încetișor sertarele biroului și scotoci... Se lămurea dintr-o aruncătură de ochi. Căută o cutie, două. Răscolind pe a treia, pe cînd mîinile-i frunzăreau repede conținutul, vederea unor hîrtii o făcu să tresară. Le citi mai cu luare aminte... O flacără de bucurie luci în ochii ei șterși. Le îndoi în patru, una o lăsă întreagă, și le ascunse repede în geantă.

Îi fu frică să cerceteze mai departe. Mulțumită cu descoperirea, se ridică de pe scaun și sună pe fecior.

Îi spuse că nu mai poate aștepta pe domnul avocat, dar să-i comunice vizita cînd se va înapoia.

Și doamna Val*** plecă liniștită, cu scrisorile furate.

Ceea ce Barbu ghicise era că această femeie ajunsese „pasăre călătoare". Se tuberculizase. Dar nu aceasta făcea, de la o vreme, obiectul tristeților ei. Ea încă nu-și dădea seama de boală. Evenimentul cel mai grav era altul. Doamna Val*** pierduse pe cei doi amanți legitimi. Teodor aflase de Dumitru, Dumitru de Teodor, și amîndoi de vizitele „Iubitei" la o casă cu intrări separate. Buna femeie căutase să se dezvinovățească față de fiecare, întrebuințînd toate argumentele cu putință. Se jură mai întîi pe mormintele părinților ei, pentru a căror amintire afecta o adîncă evlavie. (Sfînta amintire a părinților nu împiedicase însă pe cuvioasa doamnă Val*** să mănînce partea de moștenire a unui frate minor pe care-l tutelase, și după aceea, sărac și bolnav, îl gonise din casă). Odată cu bieții părinți, îngropați la cimitirul creștin din oraș, fură invocați și bunicii, și părinții bunicilor, ale căror oase zăceau prin cimitirele izraelite din țară.

După insuccesul umbrelor strămoşeşti, Ghiulerica nr. 2 atacă formula cea mare : jurămîntul pe capul lui Constantin.

— Dragă Teodor (sau Paul, Dumitru, etc.) îţi jur pe capul soţului meu !

Şi cu mîna întinsă parcă deasupra coarnelor lui Constantin, aştepta efectul... Sărmanul cap al lui Constantin ! Nu preţuia el mult nici aevea, dar mai ales cînd era luat ca obiect simbolic de sacrificiu, pentru a dovedi fidelitatea doamnei Val*** ! Jurămîntul acesta nu prindea niciodată. Capul lui Constantin, predestinat unui veşnic ridicol, nu putea servi într-un ritual solemn. Astfel „Iubita" pierdu pe cei doi amanţi.

Constantin nu ştia nici de casa cu multe intrări, nici de Teodor şi nici de Dumitru. Însă de la un moment se pomeni că „sfînta lui femeie" îl pune să copieze un teanc de scrisori anonime defăimătoare către rudele, prietenii, superiorii şi alte persoane, în legături de interese sau afecţiune cu Dumitru şi cu Teodor. Bietul om încearcă o întrebare timidă :

— Bine, tăicuţule, ce ai tu cu oamenii aceştia ?

Dar doamna Val***, care cunoştea mijloacele de a înfrînge umbra de voinţă a lui Constantin, începu să plîngă, schimonosind cuvintele ca un copil :

— Ticuţule, şi matale eşti lău cu mine !

În drăgălăşeniile lor conjugale „tăicuţule" era doamna, iar „Ticuţule" era domnul.

În faţa lacrimilor nevinovate ale soţiei, Ticuţu nu se mai împotrivi ; ci, după ce o împăcă de tot, cu sărutări şi mîngîieri, luă tocul şi călimara şi începu să copieze infamiile fără nume...

În această situaţie se afla doamna Val***, cînd făcu vizita de mai sus, urmărind împăcarea cu fostul amant.

Numita femeie făcea meşteşugurile-i adultere fără nici o frică de bărbat. Constantin era un soţ atît de ideal, că în faţa evidenţei însăşi ar fi rostit că proprii lui ochi îi calomniază nevasta ! Pentru el era „o sfîntă". Ori poate, cine ştie ?... Înţelepciunea experienţei îl făcuse să ajungă la încheierea că nu e ruşine să porţi coarne, dacă o faci fără consimţămîntul tău.

CX

Ana uitase de excursie, iar Scudrea nici nu se sculase din somn, cînd automobilul îi aştepta în stradă, gătit de plecare.

Barbu îl zguduia de umeri de pe la orele patru din noapte dar Scudrea abia deschidea un ochi şi mormăia :

— Să mă deştepţi peste un minut.

După şaizeci de secunde începea aceeaşi manevră. Avocatul fixă un termen mai depărtat :

— Mai lasă-mă cinci minute.

Astfel, plăcuta oră de somn a dimineţii îi fu otrăvită la scurte răstimpuri de chemările lui Edgar, care-l păzea ca o sentinelă. Cînd în sfîrşit la cinci fără un sfert feciorul vru să-l trezească aproape cu sila, excursionistul azvîrli cu o pernă după dînsul, şi întorcîndu-se pe partea cealaltă, adormi fericit.

Se deşteptă singur pe la orele şase. Bombăni, certă pe Barbu că nu l-a deşteptat ! făcu scandal şi se îmbrăcă în pripă. La şapte era în stradă în faţa maşinii.

Vasile îi atrase luarea aminte că n-au să se întoarcă în seara aceleiaşi zile ; însă avocatul îi răspunse că n-are nevoie de cobitoare pînă în ziuă. Cînd, în fine, pe aproape de opt se arătă şi Ana, Scudrea o întîmpină cu o dojană gravă :

— De la cinci te aştept...

— Bietul băiat ! răspunse ironic domnişoara Vlad. Am aflat eu cum m-ai aşteptat.

Şi rîseră amîndoi.

Cerul era limpede. Cîţiva nouraşi albi păreau mici ostroave în marea senină. Un vînt călduţ adia.

Netty era îmbrăcată într-un costum gălbui zebrat cu verde, peste care înfăşurase mantaua de praf. Casca de pînză albă legată sub bărbie şi ochelarii mari îi acopereau capul. După ce-şi trase lunetele negre pe ochi, Ana întrebă pe logodnicul ei :

— Ce culoare au acum ochii serii ?

— Acum sînt ochii nopţii !

Ieşirăm în cîmp. Vîntul adia mai înteţit prin miriştea de grîu. Pe şoseaua de curînd pietruită automobilul gonea

cu șaizeci de kilometri pe oră, iar pămîntul dispărea sub roate, părînd că alunecă înaintea mașinii, care sorbea depărtările.

După un sfert de oră de mers se opriră, din pricina unei pene de motor, douăzeci de minute în mijlocul cîmpului

Cînd după altă jumătate de oră stătură iarăși pe loc din cauza altui accident, Ana se necăji, făcînd mustrări aspre lui Vasile că n-a luat din vreme toate măsurile.

Acesta era numai începutul. După puțin timp plezni o cameră. Apoi la zece minute, pentru că radiatorul era cam stricat opreau să răcească motorul, căci începea să fiarbă apa.

Voioșia Anei pierise de tot ; de ciudă îi venea să plîngă.

Au trecut Dunărea cu bacul și pe la orele două au ajuns la Cernavodă, unde au mai stat un ceas de au luat masa, din merindele aduse cu ei. Pe la orele cinci soseau în Constanța.

Timpul era noros și amenința ploaia. Zgomotul surd al mării dădea o notă de jale înfiorată. Netty se uita la Scudrea cu ochii umezi și vocea ei dezamăgită îi zise :

— Ce tristă petrecere...

— Plăcerea e în noi. Ana mea.

Simțea totuși și el fățărnicia acestei mîngîieri. Și în sufletul lui se strecurase o apăsare nedeslușită, ca o undă rece.

— Ce facem, Paul ? murmură Ana. Cum ne înapoiem diseară ?

— Cu neputință, domnișoară, se amestecă Vasile. Am pierdut pe drum cuburile de la angrenaj. Mecanicul nu le poate turna decît în trei ore. Dacă voiți, putem pleca și noaptea ; însă...

— Plecăm cu trenul, adăugă Scudrea supărat.

— Ajungem tot a doua zi de dimineață ! izbucni Ana cu o disperare atît de comică, încît fără voia lor începură să rîdă.

Gheața se rupsese.

— Ce o să zică tata ? reluă Netty iarăși serioasă.

— Îi dăm o telegramă.

Coborîră la hotel Carol, unde portarul îi recunoscu și le aduse aminte de celebra lor plimbare pe mare. Le dădu tot camera numărul șapte, aceea în care Paul făcuse jurămîntul de veșnică dragoste. Urcau treptele de piatră, acoperite cu covor roșu, braț la braț, strînși unul de altul, mergînd înspre camera unde aveau să petreacă împreună noaptea, ca spre altar. Deodată simți brațul Anei că tremură, și privind fața ei o văzu palidă.

— Privește colo, îngăimă ea. Capul de goril... Servitoarea care m-a speriat întîia oară la Trianon...

Era într-adevăr aceeași femeie, galbenă, urîtă. Trecură repede și odată intrați în camera lor, Scudrea sărută pătimaș ochii iubitei. Îi zise :

— Arătarea asta e de bun augur, Ana mea. Ea ne-a prevestit trei ani de iubire, cum n-a mai fost alta pe lume.

— Nu știu, se poate. Dar... îngînă ea, mi-e frică.

— Mă voi îngriji să nu ne servească ea.

După ce s-au scuturat de praf și s-au spălat, au vrut să iasă în oraș, să meargă pe malul mării. Dar izbucni ploaia. Întîi în picături rare și mari, în stropi grași de apă, apoi mai repede, mai întețită, cu găleata.

— Rămînem în casă, dacă nu se poate altfel, zise Scudrea. Vom lăsa obloanele și vom începe noaptea...

Cu un gest bruc, Ana își smulse pieptenele și despleti coama ei de amurg. Apoi întinse brațele ca o cruce pe care el își răstigni ființa însetată.

Afară ploua, ploua. Picăturile de apă se auzeau răpăind încet pe frunzișul arborilor și pe întinderea mării, care-i răspundea cu același zgomot surd, de lanțuri ruginite. Trăsese obloanele, să nu vadă nimic din afară. Făcură focul în sobă, fiindcă era frig, și nu mai aprinseră lampa. Dogoarea roșie a jeraticului arunca asupra încăperii o lumină crepusculară și tremurată.

Netty stătea goală înaintea focului, ale cărui văpăi se înviorau în coregrafii luminoase pe corpul ei sculptural. Cîteodată flăcările pîlpîiau mai puternic, învăluind nuditatea ei în reflexe de aramă ; și atunci corpul ei părea o statuie de bronz.

Ana îl chemă pe nume. Vocea ei avu ceva misterios,

ca venită din depărtări. Își ridică privirile asupra ei. Ochii Anei jucau în vîlvătaie ca două diamante negre. Pletele-i lăsate pe umeri și scăpărînd în nuanțe de purpură păreau că ard.

— Ți-am promis odată, zise Ana, să dansez înaintea ta un joc bizar, așa cum n-ai văzut dansînd altă femeie. Este o născocire a mea și l-am numit **Dansul iubirii și al morții.**

În lumina focului Netty începu jocul. Formele ei se mișcau în frîngeri ciudate, de abandon și desfrîu. Corpul se îndoia din mijloc, se încolăcea ca un șarpe, se dădea, se refuza pe rînd, sînii înaintau ispititori ca două cupe, ca să se retragă deodată și în locul lor se întindeau dornice buzele și ochii mișcători cu scînteieri de jar. Apoi trupul ei înlănțuia amantul nevăzut într-o încleștare supremă, în care primea și dădea spasmele morții. În încordarea ultimă, corpul i se întinse ca un arc, cu buzele prinse de gura închipuită, și se prăbuși la pămînt.

Se ridică dintr-un salt și-l strînse în brațele-i goale, declamînd :

— Să ne contopim în viață și moarte !

În vioiciunea ei sprintenă, Netty avea nevinovății de copil și voluptăți de bacantă. Se iubiră ca în prima zi a dragostei lor. Nu se mai gîndeau la ce va fi mîine ; viitorul, de fericire sau de durere, nu-i atingea pe ei, ființe azvîrlite de soartă în vîrtejul unei clipe, ca să trăiască o părticică din lumea infinită a plăcerii. Unul în brațele celuilalt, orbi pentru tot în afară de pasiune, se lăsau duși de goana fericirii.

Iubirea lor era ca o fîntînă limpede, din a cărei apă sorbi în vis și nu te saturi niciodată. Fiecare dar al clipei era o îndestulare, o făgăduință. Fiecare sărut era o clipă de noroc furată veșniciei.

Cînd s-au hotărît să doarmă, într-un tîrziu, Paul se ridică să deschidă obloanele și fereastra, ca să aerisească odaia încărcată de fum de țigară. Vîntul nopții bufni odată, rece și curat, aducînd cu el zgomotul mării și miros de alge sărate. Ploaia încetase, dar cerul era înnorat și marea ca păcura. Învelită în plapumă, Netty veni lîngă dînsul, își rezemă capul de umărul lui, aspirînd suflarea

nopții marine. Înaintea lor marea se căsca, hrubă neagră și înfiorătoare. În zvîrcolirea ei păreau că gem mii de suflete, condamnate la chinuri eterne.

— Așa trebuie să fie moartea, murmură Ana tremurînd.

— Încă ar fi ceva din viață, Ana mea. Moartea este ceva mai liniștit și mai groaznic.

— Închide fereastra, șopti ea înfricoșată.

Pînă tîrziu auziră în noapte tînguirile vijeliei, cînd ca mugete de fiare turbate, cînd ca vaiete de jale. Marea urla nepotolită, același urlet de metal, și valurile izbeau în digul de piatră, se fărîmițau cu un plesnet sunător, se înapoiau bolborosind, înaintau iarăși gemînd, ca să se spulbere în vacarm asurzitor de stăvilar.

I-a furat somnul...

Cînd se deșteptară, pe ferestre năvălea lumina unei dimineți fermecătoare. Vara se înapoiase pe cerul limpede ca lacrima. În aerul străveziu plutea o aburea lă roză. În sclipiri de aur, soarele părea o minge aruncată în senin. Pe arborii firavi atîrnau picături sclipitoare, în care văpăile dimineții încrustau irizații de opal.

Fiara se domolise : marea se întindea netedă și calmă, iar pe oglinda ei zăceau spumele valurilor din ajun, ca zdrențe albe de puf.

— Soarele ! strigă Netty sărind în mijlocul patului.

Obrajii ei aveau rumeneala aurorei. Ochii-i mari deschiși priveau cu o mirare de copil deșteptarea răsfățată a zilei de septembrie, iar buzele-i de mărgean se înviorau. Cămașa-i alunecase de pe umeri, descoperind rotunjimea statuară a omoplaților și începutul sfios al sînilor.

Paul Scudrea se gîndea la minunea de artă care e femeia tînără în goliciunea-i firească, și la sălbăticiunea brutală a bărbatului în aceeași ipostază. Deși femeile sînt de altă părere, aprecierea lor nu este înrîurită de considerațiile artei pure. Scudrea se puse la adăpostul sublimului, trăgîndu-și plapuma pînă în bărbie.

Netty zise :

— E întîia noastră dimineață, Paul. Pentru prima oară am adormit și m-am deșteptat în brațele tale.

— De aceea e natura în sărbătoare, Ana mea.

Culese o sărutare de pe buzele ei. Dar Ana o luă înapoi. Voind să o recapete, ea încăpățînîndu-se să i-o reia, a urmat o adevărată harță, care luă sfîrșit cum se poate închipui.

Pe la orele nouă ieșiră pe malul mării și se plimbară pe dig. Deodată și-aduseră aminte amîndoi că au uitat să dea telegrama domnului Vlad... Urmă o secundă de consternare. Se priviră amîndoi în ochi, fără un cuvînt. Apoi pufniră în rîs, ca de o poznă strașnică.

— Ce e de făcut ? întreba Ana. O fi intrat la griji bietul tata.

— Și-o fi închipuit că nu ne putem întoarce din pricina ploii.

— Crezi că a plouat și la București ? făcu ea cu o lucire de speranță.

— Negreșit. A fost ploaie generală. Se cunoștea după cer că e... generală.

— Se cunoștea după cer ? zise Ana ca un copil naiv. Atunci e bine, dacă a fost generală.

— Iar dacă n-a fost generală, a fost cu siguranță parțială o încredință el.

Se gîndiră să plece din Constanța cel mai tîrziu la ora unu, ca să poată ajunge ziua în București. Dar farmecele mării, frumusețea peisajului... îi reținură în camera de hotel, cu obloanele închise, așa că nu putură pleca înainte de orele patru.

Cînd au intrat pe Bărăgan, începuse să se înnopteze. Au cinat pe iarbă, în mijlocul cîmpului, sub lumina ultimelor raze ale soarelui, care-și aduna pînzele de argint de pe miriști, așternînd în locul lor covoare de umbră. Discul se știrbi după coama zării, pînă cînd pieri într-un val roșu. Orizontul părea o podea de măcelărie. Vîntul începu să

sufle răcoros, iar florile să-și închidă corola. Umbra se lăsa mai deasă, mai fumurie, mai neagră.

Crai-Nou își deschise ochiul clipitor, grăbit să nu-i ia stelele înainte.

Automobilul îi aștepta cu farurile aprinse.

— E ceva frumos și trist în natură, zise Ana, — trist ca o despărțire. Vom mai revedea vreodată locul acesta, natura asta, cu sufletul nostru de acum ?... Fiecare clipă cufundată în veșnicie mi se pare să ne apropie de ceva misterios și grozav, care pîndește din umbră...

— Un acces de melancolie, Ana mea ? o întrebă el zîmbind. Influența nopții care se apropie.

— **A nopții care se apropie...** murmură Ana cu un glas ciudat. Paul ! zise ea deodată cu spaimă. Să rămînem aici. N-aș voi să plecăm...

— Ana mea, o rugă el blînd, fii cuminte.

— Așa e, sînt nebună, făcu ea trecîndu-și mîna pe frunte.

Se suiră în automobil, pornind cu mare iuțeală spre București. Se întunecase bine și se vestea o noapte minunată. Se lipiră unul de altul, își strînseră mîinile într-o apropiere dulce, în cadrul de poezie și de mister al nopții. Nemărginirea cerului era înțepată de stele. Înaintea lor cîmpiile înotau în paloare străvezie de umbră, ca într-o aurore lunară. Stîlpii de telegraf treceau în goană pe alături, lungi și subțiri ca niște vedenii. Ei se strîngeau pierduți în iubirea lor, ascultînd parcă în inimile lor un glas ce-i învăluia într-o melodie de nuntă.

Mașina înghițea kilometrii, lăsînd în urmă trenurile de marfă, care mergeau pe linia ferată, paralelă adeseori cu șoseaua. Netty zise deodată :

— Paul, să dea viteză mai mare mașinii. Vreau să mă amețesc...

Scudrea porunci şoferului :

— Mai repede !

Maşina dudui odată şi porni cu mai multă viteză. Zguduitura făcu pe Netty să rîdă în hohote şi strigînd de plăcere porunci iarăşi :

Speriat, el încercă să încetinească mersul. Dar Netty îi opri mîna, îi astupă gura şi strigă încă odată :

— Mai repede !

Cuprins de aceeaşi plăcere, Paul nu se mai împotrivi. Răsturnaţi pe pernele trăsurii, sorbeau acum goana vertiginoasă care-i îmbăta ca un parfum otrăvit. Ghemuit asupra volanului, omul mînuia forţa irezistibilă a animalului de fier. Sub paşii lui pămîntul dispărea cu iuţeala frînturilor de clipă. Imaginile instantanee se urmau cu o irealitate de vis. La orizont se şi ivea cerul Bucureştiului, ca un crepuscul polar, şi spinteca noaptea şuieratul locomotivelor.

— Mai repede ! Mai repede !

Aparatul zbura acum într-o goană nebună, înaintea căreia nu mai exista obstacol pămîntesc : mai repede, tot mai repede, să-i precipite în haos.

Netty îi înlănţui capul şi gurile lor s-au încleştat într-o sărutare brutală, care avea în ea ceva din furia vijelioasă a maşinii.

CXI

Andrei Rădeanu se afla la masa de scris. Nu părăsise odaia de şapte zile. Nu îngăduise femeii de serviciu să rînduiască nimic. Patul nedesfăcut, pernele mototolite arătau că poetul se trîntea îmbrăcat sau dezbrăcat, ca să-şi formuleze mai bine „ideile" ; cărţi erau risipite pe scaune,

pe mobile ; teancuri de hîrtii manuscrise, cîteva sticle cu vin şi un pahar gol se aflau pe masă. Biblioteca lui bogată, (cărţile nu se îndura să le vîndă la anticar) cîteva obiecte de artă, tablouri, şi mai ales numeroase antichităţi, trădau pe artist înlocuitorul acelei încăperi. Miros greu de fum de ţigară îmbîxea aerul.

La masa de lucru, poetul examina cu băgare de seamă un brici. În seara aceea voia să-şi taie beregata. Într-o viziune fugară îşi contemplă viaţa trecută. Recapitulă evenimentele ei însemnate, sentimentele mari pe care le încercase. Apoi această adîncă înşelare, care este în sine ideea de viaţă.

— Minciuna e idealul şi adevărul e viaţa, filozofa el. Iubire ?... Durere ?... Minciună. Iubirea minte, fiindcă ajunge durere. Durerea minte, căci trece în uitare. Însăşi minciuna minte, căci e contrazisă de adevăr !

Apoi gîndul i se şterse din creier. Îşi pierdu şirul ideilor.

— Unde am rămas ? se întrebă. Unde am...

Încercă uşor cu degetul tăişul briciului. Îl mai privi o clipă şi-l duse la gît. Lipindu-l pe piele, simţi răceala metalului. Avu o senzaţie de neplăcere. Parcă ar fi atins pielea unui animal scîrbos.

Se gîndi că revolverul e mai practic. Ţii prăseaua în mînă, apeşi pe cocoş, şi... Dar detunătura nu-i plăcea. I s-ar părea că-i sare ţeasta în aer, cu creierii împrăştiaţi pe podea. Dacă moare, cel puţin să moară frumos.

Şi iar pipăi briciul. Îl întoarse cu muchea cealaltă şi-l frecă de gîtlej.

— Dacă ar fi tăişul, îşi zise, ar curge sînge... aş cădea cu nasul pe masă, cu mîinile atîrnînd. Mîine, servitoarea ar crede că dorm. Aş auzi-o : conaşule... conaşu-

le ! Apoi m-ar zgudui de umeri. Şi eu, adică **ex-eu**, aş cădea jos. Ţipete, poliţia... Ana ar afla... Ana !

Şi la gîndul că l-ar plînge Ana, poetul se emoţionă asupra propriei sale încetări din viaţă.

Se uita la instrumentul de moarte cu o privire fără voinţă. Dorea să moară. **Ştia** că dorea, după împrejurarea că într-o zi văzînd pe stradă, de la fereastra odăii lui, un convoi funebru, îl cuprinse o invidie surdă împotriva omului din coşciug... Ah ! Acesta a trecut pe poarta nefiinţei, nu-l mai turturează spectrele vieţii, e salvat. Şi el, el care-şi păstrează facultăţile întregi, nu poate face pasul eliberator. El cheamă moartea, dar singur nu şi-o poate da.

Îşi aduce aminte că schimbarea în fiinţa lui morală se petrecuse de la logodna Anei Vlad. Nici el nu ştia dacă acest eveniment fusese o cauză reală sau un simplu prilej, care grăbise producerea unei stări sufleteşti, deprimate mai demult de mizerie, de lipsa activităţii, de greutăţile vieţii sociale şi numeroasele lui deziluzii. E sigur însă că nefericita-i dragoste, care trecea acum să facă fericirea altuia, fu picătura ce făcu să se reverse paharul.

Durerile lui închipuite sau reale îşi găsiseră la un moment dat mîngîiere în credinţă. Logodnicul familiei nu fusese niciodată ateu. Din copilărie avusese înclinare către evlavie. Aceasta sub înrîurirea unui unchi al mamei lui, bătrîn călugăr şi cărturar, care odată cu dragostea pentru icoane, picturi şi obiecte bisericeşti, îi insuflase şi pietatea. Era firesc ca în crizele lui morale poetul să aspire spre limanul liniştei sufleteşti, ce-i fericise singurul anotimp neprihănit al vieţii : copilăria.

Acest focar de lumină îi întreţinea, mai puţin ori mai mult, curajul de a trăi. Ducea aceeaşi viaţă trîndavă, de

cafenea; în speranţa că într-o zi tatăl lui îşi va pune „grădiniţă pe stomac", şi el îl va moşteni. Dar fericitul eveniment întîrzia să se producă.

Plictisit, Rădeanu lăsă briciul pe masă şi băgă mîinile în buzunare, ca să fie sigur că nu-l va mai atinge. Trecu la fereastră şi-şi lipi fruntea de geam. Nu trecea nimeni pe strada singuratică. Peste drum, la fereastra unei căsuţe apărea la ore hotărîte, printre ghivecele de toporaşi şi pansele, capul blond al prietenei lui, domnişoara Elvira, în vîrstă de cinci ani. Copila saluta, îl întrebă de sănătate, apoi dacă era după masa de la amiaz, domnişoara Elvira trecea drumul, suia pînă la el şi-şi primea porţia de ciocolată sau bomboane cu ananas. După aceea mulţumea, saluta frumos cu o genoflexiune de marchiză şi dispărea binişor pe uşă.

Poetul închise ochii şi clătină din cap.

— **Într-o bună zi, gîndi el, mica mea prietenă va trece drumul, va urca sus şi va găsi la mine lume multă. Servitoarea mea îşi va şterge nasul cu şorţul murdar (aceasta va însemna că plînge ; mahalagioaicele vor discuta cu tristeţe prefăcută, bucuroase în fond că au subiect de conversaţie pentru două săptămîni ; bărbaţii vor păstra o tăcere gravă. Şi dacă micuţa Elvira se va putea apropia, va vedea întins în pat, între două lumînări, un om ţeapăn şi galben ca figurile de ceară de la menajeria lui Braun. Atunci, în căpşorul ei se va înfăţişa pentru întîia oară, într-un decor straniu, misterul vieţii şi al morţii.**

Andrei Rădeanu se depărtă de la fereastră şi scuipă pe scînduri. În lumina caldă a zilei de vară sună departe un clopot de biserică. Dangătul îi evocă o viziune de înmormîntare, într-un cimitir sărac. Dricul era alb, moarta o fată nemăritată. Lume puţină, decor necăjit, tristeţe goală. Dar clopotul încetă. Realitatea se aşternu brusc peste poezia funebră.

Cu pas trăgănat se îndreptă spre birou şi contemplă lung briciul deschis. Nu se gîndea la nimic. Pe masă zbîrnîi deodată telefonul.

Cu un gest leneş, poetul duse receptorul la ureche.

— Alo ?

IUE BINA Bibl. pers.

— Alo ? Casa d-lui Andrei Rădeanu ?

— M-da.

— Domnul Rădeanu e acasă ?

— Cenobitul se află în chilia lui. Cine-l caută ? răspunse poetul cu o emfază gravă.

— Aici profesorul Vlad.

— D-ta eşti, nene Sibică ? schimbă Andrei diapazonul. Cu ce pot să-ţi fiu plăcut ?

— Ascultă, Andrei, se auzi prin telefon vocea academicianului. Aş avea o treabă cu tine. Poţi veni acum să mă vezi ?

— Cum nu ? Bucuros.

— Bine. Atunci te-aştept.

Andrei puse receptorul la loc. Se gîndi cu emoţie că urma să intre în casa profesorului. Leagănul fericirii lui... Îşi aminti de cele trei fete, de copilăria, de speranţele lui, de Ana... Ce imbold de viaţă şi acţiune i-ar fi fost această femeie ! Şi n-o poate uita, nu poate înlocui cu altă dragoste imaginea ei. Cît va trăi, ea va rămîne **unica,** săpată în inima lui ca într-o stîncă. Va mai iubi poate, va mai suferi, dar amintirii ei îi va rămîne veşnic fidel. Va arde în inima lui candela neuitării pînă în cea din urmă zi.

Oftă adînc... şi-şi luă pălăria. Se sui într-o trăsură şi în zece minute fu în biroul profesorului Vlad.

Academicianul avea cu Andrei Rădeanu următoarea afacere. Apăruse de curînd în revista **Falanga** un articol critic cu privire la un opuscul al d-lui Vlad, întitulat **Deismul în opera lui Spinoza.** Profesorul socoti articolul prost, incompetent şi obraznic, şi alcătui un răspuns aspru. Dorind să fie publicat tot în **Falanga,** se temea că direcţia revistei, jignită de forma răspunsului, nu-l va publica. Uzînd de dreptul său legal, ar fi urmat să-i facă notificare prin portărei şi eventual proces. Prin mijlocirea lui Andrei Rădeanu, care era colaborator sporadic al **Falangei,** academicianul urmărea să convingă direcţia revistei să-l scutească de osteneala măsurilor judiciare.

Chestiunea nu era tocmai urgentă. Însă domnul Vlad,

stingher de două zile, se cam plictisea. Dorea să mai bea un pahar de vin în tovărăşia unui om.

— Singur, nene Sibică ? întrebă poetul strîngîndu-i mîna.

— Cum vezi. Ca un cenobit în chilia lui... îi răspunse glumind domnul Vlad.

— Dar... Ana unde este ?

— A plecat de ieri la Constanţa cu logodnicul ei.

— Pentru cît timp ? întrebă poetul cu un fior de durere.

— Hm... au plecat pentru o zi. Trebuia să se întoarcă de aseară. Dar nu era cu putinţă. Copii zăpăciţi.

Rădeanu se întrebă **unde** şi **cum** au dormit tinerii logodnici. Ana în braţele lui Scudrea apărea în creierul lui ca o imagine ce-i dădea sfîşieri de gelozie.

În mintea Domnului Vlad nu se înjghebase nici o clipă întrebarea asupra „nopţii" celor doi logodnici. Pentru el, totul trebuia să se fi petrecut în mod cast şi cuviincios.

— Îi aştept dintr-un moment într-altul, adăugă profesorul. Trebuie să vină. Sînt orele nouă trecute.

Şi începură să discute despre afacerea lor.

CXII

Pe la orele nouă şi jumătate Ana şi Paul ajunseră în Bucureşti. La poarta casei Anei se despărţiră. Netty luă asupră-şi lămuririle cuvenite domnului Vlad.

Scudrea sui în apartamentul său. După ce dădu în primire lui Barbu efectele de voiaj, îl trimise la culcare. În curînd fu linişte în toată casa.

Un teanc de corespondenţă venită în timpul zilei aştepta pe birou. Avocatul tăie plicurile, pe care le aruncă în coşul de hîrtii, şi adîncindu-se în fotoliul de piele, începu să-şi citească scrisorile de afaceri.

Trecură mai multe minute...

Soneria de la scară zbîrnîi violent.

Scudrea ridică ochii.

— Cine-o fi ?... se întrebă.

Clopoţelul suna mereu, iar Barbu nu se ducea să des-

chidă. Avea somnul greu. Ieşi el însuşi în anticameră, aprinse lampa şi descuie uşa. Ana apăru în prag.

— Tu, Netty ?... făcu Paul mirat.

În uimirea lui, nu observă paloarea figurii ei.

— Da... îngăimă ea înaintînd spre birou.

— Ce este ? Ce s-a întîmplat ? întrebă dînsul închizînd uşa. Ana se lăsă pe un scaun.

— Mi-e rău... zise, trecîndu-şi mîna pe frunte.

Scudrea se apropie de dînsa.

— De ce, Ana ? Te-a certat domnul Vlad ? Ai avut vreo discuţie ?...

Tremurînd toată, ea îi întinse un plic.

— Citeşte... zise aproape fără glas. L-am găsit în cutia de scrisori...

Abia acum observă Scudrea chipul Anei Vlad. Cu ochii holbaţi, cu obrazul vînăt, cu buzele albe ca varul, imobilă... părea paraiizată.

Cu o uitătură fugară, Scudrea privi plicul pe care-l ţinea în mînă. Presimţi o nenorocire. Recunoscuse scrisul lui Constantin, bărbatul Doamnei Val***... Deschizîndu-l febril, găsi înăuntru fotografia Olgăi cu dedicaţie, apoi fotografia Angelei cu dînsul... apoi cîteva scrisori ale Olgăi.

Pentru un moment nu-şi dădu seama ce s-a întîmplat. Nici nu se întrebă cum au ajuns acele lucruri în mîinile **lor.** Dar o scrisoare de format mai mare, în care de asemeni recunoscu caligrafia lui Constantin, îl deslusi pe deplin. Puse totul în legătură cu ultima vizită a doamnei Val***. Scrisoarea grăia :

Domnişoară,

Socot de a mea datorie să vă fac atentă asupra moralităţii domnului care vă va deveni soţ. Faţă de documentele alăturate, cred că orice explicaţie e de prisos.

O binevoitoare.

Scudrea simţi că i se întunecă înaintea privirilor. Fruntea-i mustea o sudoare rece. Cînd ochii lui întîlniră

fără voie pe ai Anei, avu un sentiment cu neputinţă de definit. Se uita ţintă la ea, fără să poată îngăima un cuvînt. Fluidele ochilor lor se încrucişară. O frîntură dintr-o clipă, ca bîntuit de o undă de nebunie, îi veni să rîdă.

— Ha ! hohoti el. Ai primit şi tu mesajul **Anonimei?** Se putea altfel ? Numai tu rămăseseşi nepusă în cunoştinţă cu crimele mele. Năpîrca asta feminină îmi încurcă paşii întotdeauna ! urmă el cu un soi de furie. Am s-o calc în picioare !

Ş na începu să bîlbîie, aproape neauzit :

— Aşadar... ai trăit... cu amîndouă... în acelaşi timp ?... Da... înţeleg... tot...

Faţa ei se învineţea din ce în ce. Ochii priveau cu încăpăţînare un punct în spaţiu. În clipa aceea Scudrea nu văzu decît ameninţarea nenorocirii imediate şi strigă, voind să se apropie de ea :

— Netty !

Ca dezmeticită brusc din acea coplesire, Ana sări în picioare, ţipînd :

— Fugi ! Nu m-atinge. Mi-e groază...

Cuvîntul îl plezni în faţă ca o cravaşă. În aceeaşi clipă simţi năruirea desăvîrşită şi fără putinţă de întoarcere. I se impuse convingerea că nu mai are drept la iubirea Anei, că n-o mai iubea... Netty îşi strîngea tîmplele în mîini, înşirînd :

— Dacă nu mor în clipa asta, e o minune. Dar nu mor. Omul e tare... tare ca piatra.

Scutură o dată din cap, respiră adînc şi zise cu glasul sălbăticit :

— Bine că te cunosc cu o oră mai devreme.

— Ana mea, încercă el. Poate că...

— Fiară cinică ! scrîşni ea tremurînd. Veneai în braţele mele cu buzele umede de sărutările lor !

Din ochi îi ţîşniră lacrimi şi hohote de plîns îi răsunară în gît. Dar printr-o încordare de voinţă se stăpîni şi vorbi mai departe :

— Cred că nu-ţi făureşti iluzii despre ceea ce va urma.

— Nu.

— Mai cred că ştii ce-ţi rămîne de făcut.

Ochii ei îl priveau fix, cu o fixitate sinistră.

El nu înţelese. Ana adăugă :

— Să e omori... Tu sau eu.

El tresări. Ana întrebă :

— Nu vrei ?

Scudrea nu răspunse.

— Bine. Rămîne s-o fac eu.

Ana părea că trăieşte momente de febră supremă. In ochii ei zvîcneau scîntei roşii, ca focuri de armă într-o noapte de crimă.

— Ano ! strigă el, încercînd să-i ia mîna.

Dar la gîndul că ar putea-o atinge, femeia făcu un salt înapoi, ţipînd ca în delir :

— Nu ! Nu !... Nu te apropia !...

Şi mîna ei crispată apucă de pe birou un vraf de hîrtii, pe care i le aruncă în faţă.

Un val de mînie îl încinse. Simţi nevoia să se răzvrătească împotriva acelei umiliri. Îi zise întărîtat :

— Destul ! Îţi permit totul, pînă la gest. Să nu ne despărţim ca eroii de mahala.

— A ! făcu ea într-un groaznic hohot de rîs. Te preocupă estetica ! Domnul este erou de saloane. Uitasem. Ha-ha-ha !...

Nu s-ar fi zis că între ei a fost vreodată iubire, că numai cîteva ore, cîteva clipe înainte fremătaseră unul în braţele altuia.

— Ana, o rugă el. E de prisos să mai protestez. Cere de la mine orice reparaţie doreşti, dar nu insulta.

Figura Anei era de nerecunoscut : o mască revulsată de disperare. Căzuse iarăşi pe scaun şi vorbea cu glasul sugrumat de o înfiorătoare linişte :

— E curios cum iubirea poate muri dintr-o dată... Este tocmai ce s-a petrecut în mine. N-ai rămas decît un obiect de silă, de dispreţ. (Ochii ei nu-l mai priveau). Mă întreb cum de n-am înţeles mai curînd, cum am putut să mă las atîţia ani orbită, înşelată. Ce batjocură !... Logodnicul meu şi amantul surorilor mele ! Nu mai e criminal, e pur şi simplu, abject. Acum îmi lămuresc o mulţime de lucruri, pe care înainte nu puteam să le

deslueşesc... E oribil. Amintirea sărutărilor tale mă umple de scîrbă pentru tot restul vieţii.

Şi făcu gestul de a-şi smulge buzele cu totul.

— Poate că şi în tine e o părere de vină, întîmpină el, aţîţat de nevoia de a se apăra de această răstignire morală. Ştiu că e comod să laşi totul în sarcina altuia. Dar imoralitatea, cinismul, nu explică tot. Eu m-am apropiat de tine cu un sentiment curat. Ţi-am cerut mîna. Tu ai ales aventura.

— Şi pentru asta ai trăit cu surorile mele ! strigă Ana. Era aproape, era comod. Te întorceai în braţele mele, după ce dragostea lor înşelată te consola de aventură. Acum, după ce am văzut cu ochii, şi tot mi se pare un vis cumplit. Răspunde-mi... De ce te-ai agăţat de dragostea mea ? De ce nu mi-ai mărturisit mai de mult, ca să te pot părăsi ?... De ce ?

— Fiindcă te iubeam.

— Ca pe celelalte ?

— Pe celelalte nu le-am iubit.

— Ele au ştiut că le-ai înşelat ?

El lăsă capul în pămînt. Îi era tot una acum dacă se afla adevărul. Simţea chiar nevoia să-şi descarce sufletul pînă la fund.

— Au ştiut tot ? întrebă Ana febril.

— Olga a ştiut tot. Angela n-a ştiut de tine.

— Nu... Da... Da, aşa trebuie să fie... urmă ea cu ochii holbaţi în gol. Boala Angelei... misterul ciudat... comoţia nervoasă la vederea copilului...

Ochii ei se măriră enorm. Îi ridică încet, pironindu-i asupra lui cu o groază, în care se citea ghicirea întregului adevăr şi condamnarea lui definitivă. Ea bîlbîi :

— Nu cumva... copilul...

Scudrea lăsă capul în jos fără un cuvînt. Dar în aceeaşi clipă, ca şi cînd cuvîntul acesta i-ar fi electrizat pe amîndoi, se uitară unul la altul şi aceeaşi exclamaţie surdă scăpă de pe buzele lor :

— Copilul !

Cu un gest instinctiv, Ana îşi duse mîinile la pîntece. Capul ei rămase imobil, speriat. Apoi, încet, figura ei palidă se descreţi într-un rîs sec :

— Eşti dispus să-i dai numele, nu-i aşa ? Crezi că rodul tău va creşte în mine ! Eşti nebun, omule. N-avea grijă. Ana Vlad nu încurcă socotelile nimănui. Pentru greşelile mele îmi duc singură crucea. Totul are să se orînduiască de minune. Dar... făcu ea ca străbătută de o idee. Ia spune-mi... Eşti sărac ?... Ai datorii ?...

Paul Scudrea o privea rece. Analiza starea morbidă a creierilor ei, volubilitatea anormală a cuvintelor, de care ea însăşi nu-şi mai dădea seama. Cum ai răspunde unui copil sau unui bolnav, pe care e de prisos să-i contrazici, îi răspunse :

— Da, sînt sărac şi am datorii.

Atunci chipul domnişoarei Vlad se destinse într-un fel ciudat şi gura ei şopti :

— Înţeleg... Înţeleg...

— Ce ? întrebă Scudrea.

— Banii ! aruncă Ana cu o voce, în care tremura toată deznădejdea, toată furia ei ce nu se putea topi în lacrimi.

El îngînă, neputînd înţelege :

— Ce vrei să zici ?...

Ana izbucni ca prinsă de febră :

— Ai intrat din prima zi în casa noastră, armat cu o singură intenţie : să cucereşti inima şi să cîştigi dota uneia dintre noi. Ca să fii mai sigur, te-ai făcut iubit de toate trei. Dacă nu ţi-ai putut îndeplini scopul prea repede, se vede că ai fost descoperit de cele două, care n-au mărturisit de ruşine. Scăpîndu-le din mînă, îţi rămîneam în orice caz eu, de care erai sigur. Banii i-ai urmărit, laşule. Ah ! Trebuie să recunosc că ai avut oarecare geniu şi că ar fi izbutit pînă la capăt, dacă nu te demasca întîmplarea.

Lui Scudrea i se păru că vede căzută la picioare zdreanţa iubirii lor, prefăcută în pulbere şi noroi. Bănuiala vulgară îl spăla de orice răspundere. Nedreptatea, demenţa Anei, faţă de care protestele erau de prisos, îl făcură să se înţepenească în indiferenţă. Ana vorbea cu obrajii aprinşi, cu ochii aproape scoşi din orbite, avînd în strigătele ei ceva nebunesc.

— Dar cum ai putut, răcni ea ca ieşită din minţi, să

calculezi cu răceală un plan atît de oribil ! Cum nu te-a înduioşat iubirea mea zmintită, adoraţia mea fără margini ! Cum puteai veni cu gîndul pîngărit de socoteli infame în locul pe care-l sfinţeam ca pe un altar ! Cu fiecare dezmierdare ce-mi dădeai îţi închipuiai că răscumperi banii de mai tîrziu ! Fiindcă pentru atîta m-ai iubit : pentru bani ! pentru bani ! pentru bani !...

Cuvintele Anei erau mai mult aiureli. Vocea ei sugrumată şuiera. Apucîndu-l de piept, începu să-l zgîlţîie, urlînd ca o fiară :

— Spune de ce m-ai înşelat, de ce m-ai minţit, de ce m-ai zdrobit ! Spune ! Spune !...

Brusc, ca ţîşnită din adîncurile fiinţei lui, i se impuse dorinţa brutală de a domina femeia. Fără să lase o clipă de control acestei dorinţe imediate, îi răspunse încruntat, îi minţi :

— Pentru bani.

Ana sări înapoi, îngrozită, înnebunită de acest răspuns, în locul căruia sufletul ei rănit aştepta poate o protestare. Figura i se făcu albă ca varul şi pleoapele-i începură să tremure. Ducîndu-şi mîinile la tîmple, scoase un vaiet sfîrşit :

— Ah ! Dumnezeule !...

Şi se prăbuşi ca un lemn.

Scudrea sună feciorul să-i dea ajutor, căci Ana căzuse într-un leşin cu convulsii. Toate lacrimile oprite izbucniră potop, sughiţurile îi clocoteau în gît, îi zguduiau fiinţa prinsă de friguri. În colţul gurii îi încolţise o spumă albă.

O ridică în braţe, o strînse la piept, îi acoperi faţa de sărutări. O aşeză pe pat, îi desfăcu haina la piept şi-i puse sub nări un flacon cu eter. De trei ori s-a deşteptat şi a leşinat iar.

Cînd se trezi de-a binelea, roti împrejuru-i ochi rătăciţi. În mintea ei era noapte. Căuta să dibuie, să deslueşească ceva. Dragostea ei... copilul ei... pustiul... Şi peste toate o negaţie, o mişcare de seceră care taie, taie... amintirile, dragostea, copilul... apoi le aruncă într-o apă galbenă ce trece... Cînd şi cînd capul îi zvîcnea, şi atunci avea impresia că din creier îi ţîşnesc tentacule, braţe care fug în spaţiu, prind o imagine, o aduc în cap, sub

țeastă, apoi o reped iarăși în afară. Azvîrlirea de brațe și de imagini se mișcă iute ca o roată. Și aceste imagini erau : Olga, Angela, un chip vag de bărbat, copilul... apoi iarăși mișcarea de seceră și apa galbenă, ce duce totul la vale, ca un noroi. Și iarăși pustiul, iarăși noaptea.

Întoarse capul cu greutate spre peretele unde se auzea tic-tacul pendulei. Se uită.

Erau orele zece și douăzeci și trei de minute. Se ridică încet, fără o privire. Își prinse părul desfăcut, își potrivi rochia ghemuită, avînd în mișcări un automatism de somnambulă. Părea slăbită, îmbătrînită.

El vroia s-o strige, să-i vorbească, dar avu teamă să nu-i facă rău.

— Să treacă noaptea, își zise îngrijorat.

Șovăind, ca beată, oprindu-se în loc de mai multe ori, Ana se îndreptă spre ușă. O deschise și dispăru.

CXIII

În stradă, Ana Vlad rămase o clipă rezemată de poartă. Răcoarea nopții o învălui. Privea fără să-și dea seama umbra caselor, estompate pe cerul luminat de pătrarul de lună. Apoi stelele, felinarele, arborii. Toate mergeau, goneau înaintea ei într-un cerc care rotea natura întreagă, și pe ea însăși și creierii ei amețiți.

Îi veni în minte Parisul, roata de la Moulin Rouge. Noaptea, scînteind de lumini, roata morii se învîrtea în strălucirea unui peisaj amețitor. Fiecare învîrtire era un vis, o fericire intensă ca o noapte de bal.

Un om beat se apropie clătinîndu-se, apoi se opri. Ana tresări. Bețivul rînji și apucă de rochie. Indignarea îi liciui tot sîngele. Îl îmbrînci cu atîta putere, că omul se rostogoli pe trotuar.

Ana fugi, trecu zidul și ajunse la poarta casei ei. O deschise și intră.

Urmărită astfel, își făcu impresia unei femei de stradă. Nu-i mai fu frică. Ocările și pașii împleticiți ai bețivului se auzeau în urmă, dar ea nu se mai temea. I se păru ciudat că fusese fricoasă. Da, era o fire fricoasă. O umbră, o mișcare în întuneric o înghețau. Acum însă îi

era tot una. Simțea că ar fi putut dormi într-un cimitir.

Bețivul ajunse zăbrelele porții, trecu, se depărtă bombănind.

Cuprinsă de același vîrtej, care-i amesteca impresiile într-un haos, Ana Vlad simți că n-are putere să înainteze. Se lăsă încet pe banca de piatră dinaintea grădinii. Obosită, se culcă pe ea, cu fața la cer.

Natura parcă se liniștise. Totul stătea acum nemișcat, dormind în pacea acelui sfîrșit de vară. Umbra caselor proiectată pe boltă, copacii, stelele... păreau irealități, decor artificial, noapte montată pe o scenă de teatru. Cît mai putea desluși în cugetarea ei, Ana gîndi :

— Ce am eu comun cu toate astea ? Eu am fost iubită pentru bani. Lumea, infinitul... un noroi infinit.

Îi veniră în minte cele două fotografii, scrisoarea anonimă... și un gîlgîit de plîns o scutură. Apoi se potoli.

Îi apăru imaginea lui. „Un animal"... își zise, răscolită de o durere crîncenă, de o ură repulsivă, ca la vederea unui dușman.

— Da toți oamenii sînt animale, își urmă ea gîndul. Animale dresate să joace bine rolul hotărît. Iar cînd comedia s-a sfîrșit, instinctul bestial vorbește în fiecare : minte, înșală, omoară.

Închise ochii încet, ca pentru a-și aduna gîndurile în ea însăși. O luptă uriașă se dădea într-însa. Tot trecutul protesta împotriva acelui moment.

— Viața e un război, reluă ea ideea. Sau poate un joc de zar ?... Unul socotește războiul ca un joc, în care inamicii se prefac că se bat, iar gloanțele sînt de pîine și obuzele de carton. Lovește... și celălalt cade mort. Joc de zar ? Cine pierde trebuie să plătească.

Închipuirea o duse apoi într-un cîmp pustiu. Rătăcea în întuneric pe marginea unei gîrle, ale cărei ape curgeau încet ca veșnicia. Se plimba pe mal, uitîndu-se cu priviri absente în undele ce se duceau la vale. Dori ca și viața ei să alunece pe unda acelei ape, în veșnicia uitării.

— Trebuie să plătesc iluzia, gîndi ea. Cum încep să înțeleg, totul se plătește. Și el a vrut să fie plătit ! Dar ce e iluzia ?...

Zîmbi amar, scormonind — tot în închipuire — nisipul ţărmului cu o nuieluşă de salcie.

— Iluzia... urmă Ana Vlad. Eu am zburat, el s-a tîrît. Cînd ne-am oprit, el a rămas pe loc, iar eu am căzut de sus. Asta a fost iluzia.

Un rîs dureros o zgudui fără voia ei, şi sunetul rîsului îi păru străin.

Cu cît conştiinţa Anei se deştepta, amintirile se limpezeau, picurînd ca stropi de foc pe o rană.

Acum îşi punea clar problema vieţii ei, o privea în faţă. Avea chiar o voluptate să răscolească ce era mai scînteietor în trecut, pentru ca în contrast cu prezentul să poată suferi mai intens.

Fusese tînără şi frumoasă, liberă şi bogată. Plăzmuise un ideal pe deasupra normelor omeneşti. Voise dragostea liberă, fără acele obligaţii, care, amestecînd interesul şi obiceiul, îi pătează poezia. Şi el, el cel ales, ce-a făcut din idealul ei ? Şi-a bătut joc. L-a tîrît în noroi. A jucat aceeaşi operetă a iubirii cu celelalte două surori. Urmărind interesul, într-însa ca şi în fiecare din ele avea deocamdată femeia. Şi cum rîdea ! Rîsul lui cinic, pervers, o înfiora. Se întreba şi nu putea înţelege cum s-a desfăşurat funestul roman cu Angela şi Olga. O seamă de amănunte, unele reale, altele închipuite, se înfăţişară la chemare. Stăteau înaintea ei, întrupate parcă, pline de viaţă şi de culoare. Se întrebă cu uimire cum de n-a băgat de seamă mai demult ceea ce era însăşi evidenţa. Da, da... Acum, abia acum înţelegea tot.

Mai întîi inspiraţia poetică a Olgăi, în care totul era pasiune şi trădare, fusese smulsă din lacrimile vieţii ei. Ce e **Moartea lui Don Juan** ? Ce a fost **Didona** ? Cine era **Sfinxul** fatal, pentru care suferise trei fraţi, dacă nu o răsturnare a situaţiei din familia Vlad ?... Cum se preciza

totul ! Suferinţa ascunsă a Olgăi, tăcerile ei, tortura morală din căsnicia cu Karl Müller, toate fuseseră din pricina lui.

Cel puţin purtarea lui faţă de Angela n-ar fi trebuit s-o înşele nici un moment. Parcă vedea şi acum gesturile lui studiate, de fiară la pîndă, privirile lui, cînd supuse, cînd sălbatice, apoi liniştea lui, în care clocea întotdeauna o stratagemă sau un răspuns. Îşi aminti de ziua cînd el şi Angela s-au dus la teatru împreună. Desigur, dragostea lor începuse de atunci. Ea bănuise, îi ceruse socoteală, se lăsase mîntită. Apoi... apoi inexplicabilele dispariţii ale Angelei la venirea lui în casă, şi căsătoria ei neaşteptată, şi strania ei obsesie. Cum de nu înţelesese nimic ! Dacă ea nu spusese nimic surorilor, o făcuse fiindcă se credea fericită. Dar ele, ele înşelate, disprețuite, cum de n-au găsit în sufletul lor atîta mîndrie cît să se poată răzvrăti ; nici atîta durere, cît să ajungă la nevoia unei spovedanii ?... La ce ameninţări a putut recurge el, ca să le obţină tăcerea ? Ce năruire de iluzii, ce ruşine a trebuit să ascundă, încît Olga s-a expatriat cu un indiferent, ca apoi să încerce aventura în altă ţară străină, iar Angela a înnebunit la vederea copilului lui !

Cum e cu putinţă ca un singur om să semene atîtea dezastre ?... Şi atîtea infamii să rămînă fără pedeapsă ? !

Ana se ridică în picioare. Revolta o sugruma. Îşi trecu mîna pe fruntea acoperită de o sudoare rece. Se gîndi la propria-i soartă, apoi la copil, la copilul lui. Legată astfel de acest om, înţelese cît era de iremediabilă căderea ei morală.

În clipa aceea nu mai desluşi în ea decît o sete violentă de răzbunare. Ar fi vrut să-l aibă înainte-i ca pe un obiect, să-l calce în picioare, să-l sfărîme de piatră, apoi să arunce bucăţelele pe trotuar.

— Copilul tău ?... gemu ea, ca şi cînd i-ar fi fost în faţă omul pe care-l ura. Copilul tău să ia viaţă din mine ?...

Şi mîinile-i se aplecară spre pîntece, făcînd gestul de-a sugruma. Apoi mintea îi sări brusc aiurea. Gîndi la putinţa unei expulzări. Doctori... operaţie... tatăl ei ar şti tot... Ruşinea ! Nu, nu, asta nu va suferi. „Ce-a făcut din mine ?"... cugetă contemplînd cu groază în ea însăşi dezastrul. „Ce a făcut din mine ?" Simţi că picioarele-i şovăie. Gîndul că ea, ea Ana Vlad a fost o femeie ca toate celelalte, minţită, înşelată, apoi va fi obiect de bîrfă şi dispreţ, gîndul acesta îi fu atît de insuportabil, încît îşi simţi creierii cum se aprind, cum izbucnesc ca o flacără.

— Nu, fruntea mea nu poate roşi. Am să privesc soarta în faţă. **Acum,** acum trebuie să se hotărască tot... îşi zise biciuită de o întărîtare pe care nu mai era stăpînă. Nici un moment nu mai poate dura. Da, da... **Acum.**

Tremura ca varga şi inima i se zbătea în agonie.

Porni cu paşi iuţi pe pavajul de bazalt alb, îngînînd în chip mecanic cuvîntul **acum,** în care exprima toată îndîrjirea ei de-a răzbuna ruşinea şi înşelarea atîtor ani.

Sui repede scara de piatră, ajunse în prag, zări în noapte casa lui Paul Scudrea... Şi se opri. O moleşală îi topi o clipă puterile.

— Trei ani... şopti ea înnecat. Trei ani de minciună.

Şi închise ochii.

Apoi cu un oftat de eliberare :

— Are să-ţi pară rău, Paul Scudrea.

Deschise uşa şi intră în vestibul. Urcă aproape în goană scara largă de marmură, apucă pe coridorul ce ducea spre odaia ei.

Lampa era aprinsă ; costumul de voiaj, ochelarii, rasca erau aruncate pe masă. Le privi cu un ochi fix, care nu mai vedea. Se mişca, umbla ca hipnotizată. Lacrimile-i alunecau pe obraji. În toate faptele ei era o febră lentă, o hotărîre inexorabilă. Părea o statuie mişcată de un resort, o statuie care plîngea.

CXIV

După plecarea Anei Vlad, Paul Scudrea rămase pironit în mijlocul casei I se părea că lucrurile dimprejur aleargă în galop. Se întrebă ce are de făcut. Barbu vorbi ceva, dar nu mai ştia ce. Rotindu-şi fără voie privirile, văzu masa de lucru, hîrtiile în neorînduială, plicul cu fotografii...

Un fior îl cuprinse. Simţi nevoia să se mişte, să plece din acel loc.

Părăsi odaia, ieşi pe coridor, apoi în stradă. Îşi umplu plămînii de aer. I se părea că bolta albastră a prins a se mişca în jurul pămîntului ; stelele se fugăreau unele pe altele, cornul lunii spinteca cerul ca un fanar de locomotivă.

Zgomotul cetăţii îi era nesuferit. Vehicule, oameni erau mînaţi de furie ; sub picioarele lui trotuarul gonea singur. Numai el era înţepenit, nu se putea întrece în iuţeală cu firea biruită de vîrtej.

Mergea cu mîinile în buzunar, cu creierii fierbînd ca într-o căldare. Imagini bizare, amănunte fără rost se amestecau în mintea lui, ce nu mai deslușea nici o idee limpede. Umbla iute, să poată ajunge omenirea ce apărea şi dispărea cu iuţeală de clipe. Se pomeni în gară.

Respiră o dată adînc şi pricepu că e într-o stare neobişnuită. Încercă să cerceteze lucrurile cu răceală.

Putința de a reveni la realitate i se păru binefăcătoare, și odată cu ea se înfiripă convingerea că totul se poate schimba.

— Să treacă noaptea... își zise, apăsat de o grijă surdă.

Apoi, cugetînd la violența bruscă a acestei întîmplări :

— Ani de zile am izbutit să-i ascund înșelăciunea, chiar atunci cînd se petrecea sub ochii ei. Soarta m-a ferit de pierderea Anei, și acum aceeași soartă, printr-o răsucire fără înțeles, mi-o smulge cum numai moartea ar putea-o face. Dacă n-ar fi adevărat, ar fi de necrezut.

O voce sarcastică răspunse într-însul :

— Soarta ?... Aici nu s-a amestecat soarta, ci doamna Val***.

Paul Scudrea se opri. Ideea responsabilității acestei femei în drama petrecută se fixă pentru întîia oară în mintea lui, după acel vălmășag de impresii. Își luă fruntea în amîndouă mîinile, se rezemă de un zid :

— Va să zică... îngăimă el, n-a fost soarta. Nu... O ființă omenească s-a pus de-a curmezișul drumului meu. Prostituata asta, care mă urmărește cu ura ei de atîta timp, și el, bărbatul, instrument idiot în mîinile ei... Aida de ! Asta nu poate să treacă.

Agitat, cu mîinile la spate, măsură în lung și în lat peronul gării, în văzul călătorilor mirați.

— Asta nu poate să treacă. Mă duc la ei.

Se aprinse în el acea furie, care stinge brusc judecata. Înaintea ochilor văzu împletită o perdea de sînge.

— Am să-i omor, își zise. Să le plătesc osteneala scrisorilor anonime.

Tremura din tot corpul și ochii-i se roteau aiuriți. Ieși din gară. Se orientă asupra drumului ce avea de urmat. Cu capul în piept, porni ca un nebun.

— Da, îi omor pe amîndoi în același timp. Pe ea și pe el. Am să-i strîng de gît, uite-așa... Pe fiecare în cîte o mînă. Ah ! Ați vrut răzbunare ? O s-o aveți.

Trecînd pe dinaintea unei vitrine, își văzu figura într-o oglindă. Fața-i era trasă și galbenă ; pleoapele vinete și buzele albe.

Merse repede, crispîndu-și degetele, în care își închipuia că strînge gîturile celor doi. Mintea-i era biciuită de gîndul omorului. În clipele acelea trăia în el numai fiara turbată.

Ajunse la casa lui Constantin. O privi din stradă. Peste tot era întuneric. Ferestrele stinse se proiectau pe fațada albă ca niște ochi închiși. Ideea că ei doi trăiesc între acele ziduri, așa de aproape, îi îndîrji furia pînă la paroxism... Nu mai avea răbdarea să aștepte, să intre în casă. „Am să le dau foc, își zise. Să-i surprindă moartea în somn. Ba nu. Mai bine sparg geamul și intru pe fereastră. Îi găsesc în pat. Nu, nici asta. Ar putea prinde de veste, fugi. Să fiu calm".

Sună la ușă și așteptă în prag. Bucuria de a-i avea peste o clipă în mîinile lui îi dete o liniște sinistră. Sună de vreo trei ori, pînă să iasă servitoarea să deschidă ușa anticamerei.

— Acasă stăpînii ? întrebă el.

Femeia îl cunoștea. Căpătase multe bacșișuri de la dînsul, pe cînd îi ocrotea aventura cu Doamna Val***.

— Nu sînt acasă, domnule avocat. Au plecat la teatru.

Scudrea își mușcă buzele de necaz. La acest lucru nu se așteptase. Fu ca o găleată cu apă rece peste clocotul lui moral.

— Aș fi vrut să le vorbesc ceva urgent... mormăi el.

— Dacă doriți, puteți să-i așteptați răspunse femeia făcîndu-i loc să intre. E tîrziu, trebuie să vină.

Dar el n-avea astîmpărul sufletesc să stea pe loc. I s-ar fi părut că se înăbușe între patru pereți.

— Nu... făcu gînditor. Am să vin mîine.

— Să poftiți, domnule avocat.

— Bună seara.
— Sărut mîna.
Şi Scudrea se depărtă pe trotuar.
— Să-i aştept aici ?... se întrebă. Mai bine le ies înainte. Cum e noapte frumoasă, au să vină pe jos.
Şi porni încet pe stradă, contrariat de această întîmplare, care-i mistuia furia în gol. Se gîndi :
— N-am făcut niciodată rău acestei putane cu inel conjugal. Iar cît despre soţul ei, nici n-a ştiut vreodată că i-am contemplat nudul nevesti-si. Cunoscînd infamiile ei trecute împotriva mea, nu m-am coborît pînă la răzbunare. Deşi am şi acum întreaga ei corespondenţă de dragoste. S-o fi arătat acestui imbecil de Constantin, dezlănţuiam în casa lor vijelia. Am fost lovit şi nu m-am apărat. Iată rezultatul.
Cu cît treceau minutele, furia lui sîngeroasă se risipea. În locul ei se aşternea o scîrbă fără margini, dar şi conştiinţa că sosise momentul să pedepsească pe această fătarnică.
De la un timp încolo, dispreţul devine adevărată prostie, gîndi el. Trebuie să te aperi, trebuie să loveşti. Anumite bestii primejdioase nu cunosc decît frica. Să-i omoare ?... La ce bun ? Îşi dădu seama că ar fi o greşeală. O neghiobie. Să-şi mînjască mîinile într-o crimă vulgară, să fie condamnat sau achitat pentru moartea unor mişei ? Să le dea apoteoza de victime ?... Nu. Binecuvînta momentul cînd nu i-a găsit acasă. Cînd un om inteligent pedepseşte, o face cu tot rafinamentul necesar, aşa fel ca lovitura să ajungă în plin, să-şi producă întregul efect. Acum ştia ce avea de făcut. Da. Mai întîi va arăta lui Constantin corespondenţa sentimentală a **Anonimei.** Apoi va face doamnei Val*** un proces de furt... Neatîrnat de rezultatul procesului, în care va intra şi o expertiză grafică a scrisorii anonime, scandalul va fi atît de public, că pedeapsa se va aplica în mod elegant şi deplin. Da. Asta va fi răzbunarea lui. Răzbunare pentru răul ce-i pricinuise Anei Vlad.
Fu îndeajuns să pomenească numele iubitei lui, că mintea îi zbură îndată la dînsa. Vedea figura ei frumoasă, atît de dragă, răscolită de durerea adevărului. Nu ! Nu

vroia acest sfîrşit. Nu-l voia pentru toate motivele din lume.
Întîi, pe Ana o iubea. Ana nu era o femeie ce poate fi lesne înlocuită cu altă femeie, ci, pe lîngă amantă, era camarada lui sufletească. Ea înfăţişa acel element statornic, bun de regăsit în viaţă după toate schimbările, imuabil şi solid ca şi pămîntul pe care trăieşti. Mai ales acum, cînd aceasă preţioasă prietenă avea nevoie de sprijinul lui, ca să străbată un impas foarte greu, acum s-o lase singură, cu nevoinţele, cu răspunderea şi ruşinea ?... Asta nu. Mai curînd ar fi înşelat tot universul, ar fi trădat toate femeile, decît să lipsească de la o datorie elementară de om. E o prostie să ai scrupule cu oricine ; dar sînt anumite fiinţe, faţă de care nu te poţi purta decît într-un fel ; cu ele, tranzacţiile de sentiment nu pot încăpea ; lor trebuie să poţi, la un moment dat, să le dai totul, ori să le pierzi.
Şi iar se gîndi îngrijorat la starea sufletească a Anei Vlad.
— Netty nu mi-o va ierta niciodată, îşi zicea el. Şi cum mi-ar putea-o ierta ? Cum să despartă ideea aceasta de gîndul că înşelarea mea, amorul meu, toate au fost pentru bani ! Ideile acestea groaznice, — trădarea şi banii — despărţite sau îmbinate, fiecare în parte sau amîndouă deodată, pot dezechilibra mintea unei femei, pot nimici fericirea. Ce imbold satanic m-a făcut să rostesc acea sfidare de prisos, acea minciună stupidă : pentru bani !....
Nu putea înţelege psihologia acelui moment : a ţîşnit ca un fulger, a trecut ca un fulger, a ars ca fulgerul. Ce balsam ar putea lecui în inima ei o brazdă atît de sîngeroasă ? O cunoştea pe Ana : a plăzmuit întotdeauna iubirea unică. Avea porniri de ură, atunci cînd numai bănuia că ar iubi o alta. Ce va săvîrşi ea acum, cînd realitatea e cu mult mai urîtă, cînd totul se amestecă în mintea ei în deliruri bolnăvicioase? I-o spusese chiar ea: o trădare din parte-i ar face-o în stare de **ori şi ce faptă.**

Scudrea gîndi că poate destăinuirea aceasta va folosi ca să statornicească un echilibru în violenţa caracteru-

lui Anei. Cine ştie ?... Poate că acea tă criză va fi un bine. Trebuie lăsată natura sufletului să lucreze, îşi zicea el. Rănile morale se închid cingure cu vremea, ca şi cele trupeşti.

Apoi, Ana nu mai posedă dovada înşelării. Scrisorile, fotografiile au rămas la el. Le va distruge. Anei îi va spune că le-a luat cu ea. În lipsa probelor, rămîne domeniul infinit al minciunii mîntuitoare.

Însă i-a mărturisit adevărul ! Întregul adevăr !... Ce e de făcut ?...

— Să treacă noaptea, îşi repetă ca un refren. Să treacă noaptea...

Cu sosirea zilei vine liniştea, judecata, înţelegerea. Frămîntarea de acum era de prisos. Avea siguranţa că mîine totul se va aşeza, **va trebui** să fie ca şi mai înainte.

Totuşi, văzuse în ochii ei privirea fatală, privirea care luceşte numai o dată în ochii fiinţei iubite. Auzise cuvintele ei :

— Să te omori... Tu sau eu.

Ura ei era atît de neîmblînzită, încît i-ar împrumuta chiar braţul ei înarmat.

— Eh ! Melodramă... îşi zise el. Asemenea lucruri nu trebuie luate în tragic. Cu Olga, cu Angela, n-am trecut oare prin momente la fel ? Cu răceală şi sînge rece am ocolit toate primejdiile.

În clipa aceea trecu prin dreptul unui local luminat feeric. Becuri electrice numeroase şi afişe-reclamă ilustrate cu nuduri femeieşti arătau un bar de noapte, sălaş de petrecere.

— Trebuie să mă liniştesc, zise Paul Scudrea. Să vin în contact cu viaţa, să uit... Sfatul bun nu vine din singurătate.

Şi intră în local.

În sunetul unei orchestre sălbatice, în ploaia de confetti şi serpentine, se dansa, se bea, se uita... Luă loc la o masă şi comandă şampanie. Două femei aproape dezbrăcate se aşezară alături de el.

CXV

Andrei Rădeanu isprăvise discuţia cu profesorul Vlad, însă amfitrionul nu-l lăsa să plece : mai era niţel vin în sticlă. După ce secă ultima picătură, o sticlă nouă veni la rînd. Şi academicianul vorbea, vorbea... lucruri înalte, adînci, poezie înaripată, gîndire clară, tăiată simetric ca nişte cristale.

Din cînd în cînd se oprea, se uita cu grijă la pendulă şi şoptea :

— Nu mai sosesc.

Ridică supărat din sprîncene, tamburina cu degetele pe masă ori fluiera distrat. Se temea de un accident de automobil, dar nu îndrăznea să-şi rostească gîndul. O apăsare nedeslusită îl muncea. Apoi turna din nou vin în pahare şi discuţia reîncepea.

Aşteptarea, oboseala, vinul, sfîrşi prin a-i adormi pe amîndoi. Academicianul îşi lăsă capul pe braţ, braţul pe birou, şi somnul îl cuprinse. Rădeanu visa pe un fotoliu, cu capul rezemat de spetează, şi din cînd în cînd sforăia.

Cel dintîi se deşteptă domnul Vlad, ca unul ce dormise mai chinuit. Îl trezi pe poet, care tocmai compunea o simfonie războinică dintr-un sforăit formidabil, şi se uită la ceas. Erau orele două. Se priviră amîndoi, somnoroşi şi miraţi.

— Nu mai vin, mormăi îngrijorat profesorul. Hm... Ce s-o fi întîmplat ?

Rădeanu ridică din umeri, ameţit de somn.

— Haidem la culcare, băiete, adăugă domnul Vlad. O să vină mîine. Nu e vorbă, puteau să-mi dea măcar o telegramă.

Şi ieşiră în **hall**. Cînd voi să aprindă lampa ca să meargă spre uşă, academicianul observă o şuviţă de lumină înspre vestibul ce ducea în apartamentul Anei.

— Ce-o fi asta ? se întrebă.

Şi se îndreptară într-acolo. Vestibulul era luminat de lampa ce ardea în odaia de dormit a domnişoarei Vlad ; uşa dormitorului era dată de perete.

— Să ştii că au venit, zise cu bucurie profesorul. Ia s-o întrebăm ce s-a întîmplat.

Şi amîndoi purceseră spre iatacul Anei. Domnul Vlad intră cel dintîi. Andrei rămase dincolo de prag.

Un strigăt înspăimîntător sfîşie tăcerea nopţii.

Andrei simţi o mînă de metal încleştîndu-i inima şi tot părul i se zbîrli.

Alergă, înlătură pe bătrîn, văzu...

O formă albă atîrna de fereastră, alături de pat.

Sudori fierbinţi îi ţîşniră de peste tot, îl scăldară într-o baie de foc. Simţea că se înăbuşe de căldură. Apoi începu să tremure de frig şi dinţii îi clănţăneau. Deosebea mobilele din odaie şi repeta inconştient :

— Masa... dulapul... patul... masa...

Simţea pe dînsul carnea îngheţată, şi o promoroacă rece se aşternu şi pe creier.

Un nou ţipăt al bătrînului îl trezi, dîndu-i totodată imboldul de a se mişca. În sufletul lui năvăli de pretutindeni întunericul. Gesturile, faptele, cuvintele se urmară le săvîrşi un **el** străin, de dincolo de conştiinţă.

Scoase briceagul din buzunar, se repezi şi tăie sfoara. Corpul se prăbuşi pe scînduri cu un huruit surd, şi capul îl lovi pe picioare. Ceva, ca o bucată din creieri i se dizlocă în clipa aceea, lăsă un gol, în care se întipări pe vecie zgomotul trupului în cădere.

Deznodă frînghia, pipăi pulsul — era caldă încă — şi cu urechea i-ascultă inima. Atunci încetă şi inima lui.

Ridicînd capul spre domnul Vlad, zise cu o linişte inexplicabilă :

— E moartă.

— Moartă ?... Moartă ?.... răcni bătrînul ca ieşit din minţi.

Şi cuprins de nebunie, patetic în cele mai cumplite momente, se aruncă peste trupul fetei lui, urlînd, smulgîndu-şi părul, ca pe o scenă de teatru :

— Ah ! S-a împlinit soarta !... Trageţi clopotele bisericilor şi cîntaţi ritualul morţilor ! Împrăştiaţi tămîia prohodului şi turnaţi peste mine untdelemnul sfinţit şi aiazma botezului ! Azvîrliţi deasupră-mi pămîntul, căci eu sînt mortul, cu care am murit în copila mea !...

În curînd sosiră şi slugile, deşteptate de ţipete, şi în mijlocul tuturor, profesorul, îngenunchiat lîngă cadavru, strîngînd la piept capul cu buzele îngheţate, săruta pe Ana, o alinta şi o jelea.

Deodată îşi înălţă capul spre ceilalţi, rostind cu vocea sălbaticită, privindu-i cu o căutătură de nebun :

— Nu e moartă ! Am simţit pe gura mea sărutarea ei umedă...

Cineva aprinse becul electric şi o exclamaţie înfricoşată izbucni din pieptul tuturor. Îmbrăcat în alb, trupul aşternut pe podele semăna cu o statuie dărîmată. Obrazul Anei era negru. Limba-i atîrna afară.

Profesorul Vlad dînd semne de nebunie, doi oameni de serviciu l-au ridicat pe braţe şi l-au închis într-o cameră, unde căzu într-un soi de abrutizare.

Andrei Rădeanu trimise feciorul să cheme autorităţile. Răspunse la întrebările comisarului, iscăli procesul verbal. Un agent luă sfoara şi-o privi curios : era şnurul de la perdele. Apoi o băgă în buzunar, adăugînd cu simplitate :

— Fiind corp delict, se confiscă de noi.

Şi aparte către comisar :

— Funia spînzuraţilor aduce noroc.

Toate acestea se perindau în mintea lui Rădeanu ca într-un vis, un vis oribil. Erau în afară de realitate. Cu aceeaşi împietrire sufletească privi ridicarea cadavrului, aşezarea în pat. Netty era îmbrăcată într-un **peignoir** alb, larg decoltat. Părul i se împrăştiase pe umeri, ca o pelerină de sînge.

Femeile o dezbrăcară şi-i spălară trupul cu un burete udat în apă şi oţet. Atunci avu Andrei impresia că Ana este femeia lui, şi noaptea aceea era noaptea lor de nuntă.

Au îmbrăcat-o într-o rochie albă, i-au pus mîinile pe piept şi un crucifix între degete. Au împrăştiat pe pat flori din grădină şi i-au aprins lumînarea la creştet.

Profesorul Vlad se liniştise. Au rămas amîndoi de au vegheat-o.

Rochia se lipise de formele trupului. Vîrfurile pantofilor şedeau îndreptate spre tavan. Domnul Vlad stătea pe un scaun, lîngă pat, cu un cot rezemat de pernă, cu

obrazul proptit de mînă. Andrei pe alt scaun, la doi pași. Feciorul, care se strecurase pe nesimțite în odaie, se așezase pe un scăunaș, departe.

Le spuse pe șoptite că a fost acasă la domnul avocat. Dar domnul avocat nu se află acasă... Cei doi parcă nici nu auzeau.

Domnul Vlad se întrebă din cînd în cînd : „pentru ce ?"... Își aducea vag aminte de Scudrea, dar gîndu-i nu se putea fixa la nimic.

Au tăcut astfel toți trei, aproape un sfert de oră. Nici un zgomot nu tulbura adînca liniște. Păreau a sta de priveghie la un bolnav, pe care nu trebuia să-l deștepte din somn. Nemișcarea umbrei albe culcate pe pat avea ceva înfiorător.

Academicianul șopti abia auzit :

— Să o înmormîntăm poimîine. Nu o putem ține trei zile ; e prea cald.

Își întoarse fața spre Andrei. Era alt om. Părea o mască schiloadă. Avea în el ceva vulgar, fără noblețe.

— Andrei ii răspunse :

— Ar fi bine să o îmbălsămăm.

— La ce bun să împiedicăm putrezirea ? îngînă el. Este cea mai urîtă iluzie a vieții. Mi se pare că dă morții un caracter și mai etern.

După o lungă pauză, Andrei reluă :

— **Tată,** aș vrea să am ultima ei imagine. Să chemăm de dimineață un fotograf.

— Nu se poate, nu se poate... răspunse domnul Vlad liniștit. Figura spînzuraților e urîtă la vedere.

Se înfioră de groază, tăcu. Chipul Anei în moarte, îi apăru înaintea ochilor. Dar nu-i stîrnea nici o impresie, n găsea nici o asemănare cu ai iubitei lui. Simțea numai apăsarea nedeslușită că pe Ana nu o va mai întîlni niciodată. Dar nici de aceasta nu era sigur.

— De ce s-o fi omorît ?... întrebă domnul Vlad.

— Nu știu...

— Ai băgat de seamă coincidența bizară care le-a urmărit ? Căsătoria a fost nenorocirea tuturor trei. În

aceste trei drame a lucrat parcă o singură o mînă, o singură cauză.

— O singură cauză... zise Andrei tremurînd, prinzînd din fugă ideea.

— Ascultă, Andrei, făcu domnul Vlad apropiindu-se misterios de dînsul. Am citit prin cărți, și mi-au vorbit și alții, că omul are suflet după moarte. Sufletele morților vin cînd cînd sînt chemate ?...

Nu putea urmări pînă la capăt cuvintele domnului Vlad. Ultima frază îi scăpa din memorie și nu mai știa ce să-i răspundă.

— Să chemăm sufletul Anei, zise profesorul clipind din ochi.

— Tată, murmură, vreau să văd...

— Ce ?

— Vreau să văd pe Ana.

— Nu se poate... Nu se poate... șopti academicianul cu melancolie. Uit-o. De acum nu mai este a nimănui.

Lui Andrei Rădeanu începu să-i țîșnească sudoarea pe frunte. Gîndurile i se rătăceau. Nu putea urmări o idee mai mult de două secunde, apoi mintea o cîrmea brusc într-aiurea. Tremura ca varga și gîtul i se uscase de o sete arzătoare. Creierii-i clocoteau. Avea o poftă nebună să plîngă, dar ceva, o mînă de piatră îl strîngea de gît. Mai mult decît toate, nestatornicia atenției lui, asociațiile de idei care se făceau fără voie îl iritau. Simțea ceva straniu, o ființă morală nouă care se strecura într-însul tîrîș și cu care nu se putea lupta. Își dădea seama că toată convorbirea lui cu profesorul Vlad era lipsită de rost, dar nu mai știa ce ar fi trebuit să vorbească în acele momente. Sudoarea îi scălda fruntea fără încetare, cînd fierbinte, cînd rece, și nu putea stăpîni tremurul ce făcea să-i clănțăne dinții.

— Tată !... gemu înăbușit. Lasă-mă să văd !

Însă îndată în urmă nu mai știu spre ce se îndreptau acele cuvinte. Simți o spaimă bizară, ca și cînd ar fi trebuit să intre într-o lume necunoscută. Se împotrivea din răsputeri, dar aluneca în neștire spre ea.

Sudoarea mustea mai fierbinte, mai rece.

— Îți arde mîna ca de febră, șopti domnul Vlad... Nu

MIE GINA
Bibl pers.

e nimic. Răspunde-mi : de ce s-o fi omorît ?... Moartea ei mă apasă ca un mister oribil.

— Un mister oribil... repetă Andrei gîlgîind în plîns şi simţind propriile-i lacrimi cum îi scaldă obrajii.

Îşi îndreptă ochii cu un fel de ruşine spre bătrîn, părîndu-i-se că nu avea dreptul să fie îndurerat în faţa acelui om, care găsea curajul să pară liniştit. O simpatie bruscă îi cuprinse inima, odată cu dorinţa de a-l îmbrăţişa, de a-şi amesteca, suferinţele. Îi şopti :

— Tată...

Profesorul Vlad îl privi lung. Atunci băgă de seamă că bătrînul plîngea. De mult ochii lui şiruiau lacrimi, pe care cuvîntul lui potolit nu le trăda. Poate că el însuşi nu le ştia.

Îşi retrase mîna şi rezemîndu-şi capul de speteaza scaunului, îşi înghiţea hohotele ce-i năvăleau în gît.

O clipă mai tîrziu se linişti. Peste suflet i se întinse o pace binefăcătoare.

Gîndul îl :ăpi, ducîndu-l prin meleaguri pline de viaţă. Noaptea petrecută cu toate trei fetele în grădină, madrigalul lui, baba oarba... (totul fiind departe în timp, i se părea departe şi în spaţiu), apoi aniversările surorilor, sărbătorile Crăciunului, apoi... apoi logodna Anei ! Brusc, se întoarse la realitate. Hohote de plîns îl zguduiră, întretăiate de ţipete.

Profesorul Vlad îi luă iarăşi mîna într-a lui.

Dar pacea nesfîrşită îl cuceri din nou şi-i uscă lacrimile ca un vînt fierbinte. Acum rătăcea cu Ana printr-o pădure de brazi. Era o iarnă caldă ca o zi de aprilie. Zăpada era caldă ca un puf de lebădă, şi clorofila brazilor răspîndea un miros de tei. Ana găsise pe o ramură un gîndăcel roşu şi-l puse pe vîrful degetului. Vietatea se făcu mică, se ghemui cît o gămălie de ac. Netty rîdea gălăgios şi ridică spre el **ochii serii.** Dar insecta îşi deschise aripioarele şi zbură... Se trezi iarăşi ţipînd, cu ochii arşi de lacrimi, cu obrajii umezi. Pe pat, forma albă stătea în aceeaşi înspăimîntătoare înţepeneală.

Devenea din ce în ce mai puţin stăpîn pe gîndurile lui, care-l furau în lumi de demult, şi din lumina cărora se smulgea răsărind, plîngînd, ţipînd.

La un moment dat se simţi îmbrăţişat de o **altfel de** linişte. Era stăpîn pe fiinţa lui sufletească. **Ideile urmau** o cale logică, simţurile nu-l mai trădau. **Acum vedea** lămurit — şi compătimea — nebunia celorlalţi.

Profesorul Vlad şezînd alături de el, cu figura zbîrlită şi caraghioasă, feciorul pe un scăunaş în fundul odăii, chircit pe vine ca la gura sobei, toată lipsa de înţeles a acestei nemişcări şi a acestei tăceri îl întărîtau De bună seamă, oamenii aceştia erau nebuni, căci ei nu vedeau ceea ce vedea el.

Îl scutură de umeri pe bătrîn, îi zise.

— Nu vezi ?

— Ce ?...

Îi arătă înspre pat. El privi.

— Ana... zise tulburat.

— Ana... îi răspunse Andrei mohorît. Dar nu vezi ?... reluă el aspru.

Şi-l zgîlţîi iarăşi de umeri, mai cu putere.

— Ce să văd ?... bîlbîi domnul Vlad.

— Ochii, şopti el misterios. Ochii ei ne privesc...

Bătrînul se uită fix la Andrei. Îşi zise :

— Halucinează.

— Omul acesta e nebun, gîndi Rădeanu. Durerea l-a orbit. Nu mai poate vedea...

Feciorul se ridică, mişcînd scaunul. Zgomotul acesta îi stîrni o durere cumplită în creier, şi auzi iarăşi huruitul cadavrului care se prăbuşea !

Văzu trupul răsturnat pe podele, cu pletele de aramă risipite pe umeri albi, şi **ochii serii** aburiţi, spăimoşi, ţintiţi într-ai lui. Începu să urle, alergă spre fereastră, voi să sară în stradă. Se simţi apucat de două braţe, mai rosti o dată numele Anei... şi un văl negru se lăsă pe cugetul lui.

CXVI

Pe la orele şapte de dimineaţă Paul Scudrea se înapoia acasă. Avea capul greu şi gura coclită. Îi rămăsese în nări mirosul de parfumuri tari, fireşti oricărui budoar

de cocotă. Acum scăpase din braţele celor două femei. Orgia îl smulsese din cleştele gîndurilor chinuitoare, ziua venise. Acum va judeca lucrurile cu răceală.

Pentru el cel puţin, totul părea a fi reintrat în normal. Ce se petrecuse cu o noapte înainte era un incident, dacă nu banal în amor, în tot cazul fără gravitate. Era sigur că după noaptea de zbucium Ana se va fi potolit... Rămînea ca el să-i scrie o scrisoare ticluită frumos, cu toată sarea duioşiei, plină de regrete şi strîmbături, ca să se vadă cît a suferit. Apoi o întîlnire... şi împăcarea.

În această stare de suflet intră în casă şi nu băgă de seamă figura descompusă a lui Barbu. Porunci să-i pregătească baia şi se duse în birou. Feciorul îl urmă.

— Ah ! coane, bîlbîi acesta. Bine că v-am văzut acasă. Toată noaptea n-am închis ochii de grija dumneavoastră.

Scudrea îşi scoase manşetele mototolite şi le aruncă pe scaun. Nu avea poftă de sfat. Dar Edgar urmă :

— Cînd a venit să vă caute... — poate să fi fost orele 2 şi mai bine — atît m-am speriat !

Scudrea ridică ochii mirat :

— Să mă caute pe mine ?

— D'apoi nu ştiţi ? A venit în fugă feciorul domnului profesor.

Scudrea tresări.

— A venit feciorul domnului profesor ? Pentru ce ?

Barbu îl privi lung şi îngălbeni. „Să ştii că n-a aflat" ! gîndi el înfricoşat.

Şi lăsă capul în jos.

— Pentru ce a venit ? Ce-a voit cu mine ? îl întrebă iarăşi stăpînul.

Barbu abia îndrăzni :

— Dumneavoastră... nu ştiţi ?

— Ce să ştiu, omule ?...

— Că... astă noapte... domnişoara Ana...

Dar cuvintele i se înecă în gît.

— Vorbeşte o dată ! Ce stai ca un mut ? Ce s-a întîmplat ?...

Barbu abia îngînă :

— Domnişoara Ana s-a spînzurat.

Lui Scudrea i se păru că n-aude. Creierii îi ţiuiau încă de zgomotul muzicii de la bar. O gheară i se înfipse totuşi în inimă.

Îl întrebă iar :

— Ce ai vrut să zici ?... Vorbeşte mai tare.

Edgar îi povesti în amănunt. Glasul lui se întretăia, suna înăbuşit, nu găsea curajul să rostească un adevăr, care ştia ce însemnătate va avea pentru stăpînul lui. Ar fi vrut mai bine să moară el, decît să fie crainicul unei asemenea veşti.

Paul Scudrea înţelese din primele cuvinte. Se rezemă cu mîna de Barbu, ca să nu cadă... Apoi se lăsă greoi pe scaunul dinaintea biroului, cu capul în mîini.

Primul gînd fu luminat ca de un fulger :

—Pe cînd eu căutam liniştea în braţele acelor creaturi, ea se omora.

Cu pumnii încleştaţi ca piatra îşi strîngea tîmplele amîndouă. Sînge îi picura din buzele muşcate.

Feciorul înlemnise privindu-l.

Cînd după două ore secretarul lui, avocatul Toma Bunea intra ca de obicei în birou, Paul Scudrea se afla în aceeaşi stare.

Barbu îi povesti lui Bunea întîmplarea.

Secretarul îi respectă cîteva minute reculegerea, apoi îl atinse uşor pe umăr :

— Maestre...

Scudrea îşi ridică faţa. Era foarte palid. Buzele-i înotau în sînge. Deschise ochii distrat, parcă se deşteptase dintr-un vis lung. Şi iarăşi îşi lăsă capul în mîini.

Bunea înţelese şi se depărtă.

Abia după o jumătate de oră Scudrea putu gîndi :

— Dacă mă las covîrşit de această durere, viaţa mea se surpă la pămînt. Trebuie să aleg : mă sinucid sau uit ?...

Încet, scoase din sertarul biroului hîrtie de corespondenţă şi scrise următorul :

Testament

Las întreaga mea avere copilului Mihai, fiul soţilor Mircea şi Angela Corduneanu. Numesc pe Domnul Mir-

cea Corduneanu executor testamentar şi-l oblig să îndeplinească următorul legat particular : să cumpere feciorului meu Barbu Rotaru o casă, pe potriva şi nevoile lui, în Bucureşti sau în oraşul indicat de legatar.

14 Septembrie 1907 **Paul Scudrea**
Bucureşti

Puse în plic şi lipi.

Răsfoi apoi agenda de procese de pe birou. Pagina zilei de 13 — ziua morţii Anei — o însemnă cu o cruce neagră.

Lui Toma Bunea îi scrise, recomandîndu-i afacerile biroului în lipsa lui, şi încredinţîndu-i testamentul. Nu indică ziua înapoierii.

Dădu ordin să se scoată automobilul.

Îşi puse pălăria, luă pardesiul pe braţ şi deschise uşa. Se sui în maşină.

— La gară, porunci scurt.

În pragul porţii, Barbu se uită lung după automobilul ce se depărta...

Paul Scudrea părăsi Bucureştiul cu cel dintîi tren.

CXVII

Porţile şi uşa casei profesorului Vlad erau cernite. Două steaguri albe îşi filfîiau aripile deasupra zaplazului. În odaia mortuară catafalcul era aşezat sub un baldachin cu patru făclii de ceară.

În sicriul acoperit de flori odihnea Ana Vlad. Sub buclele părului acaju, se întindea fruntea, galbenă şi lucie. Ochii ei mari, **ochii serii** erau închişi pentru totdeauna. Gura, cuta dintre sprîncene, exprimau iritarea cu care sufletul ei păşise în moarte. Dintre flori albe îi ieşeau mîinile încrucişate pe piept, delicate şi palide ca nişte mîini de ceară.

Casa era plină de lume. Rude, prieteni, cunoscuţi. Unii au venit din simplă curiozitate, alţii ca să vadă în sicriu o vestită frumuseţe. Au sosit pe rînd : Victor de Crasna-Băbeşti, Iancu Nestor, Flaviu Răcăuţeanu şi alţi

profesori, oameni politici şi prieteni ai academicianului ; apoi avocatul Păduroiu, căpitanul Petrescu şi alţi ofiţeri, care luaseră parte la seratele familiei Vlad, generalul şi doamna Corduneanu şi multe fete tinere se înşirară în jurul catafalcului. Andrei Rădeanu lipsea.

Femeile plîngeau privind la moartă, apoi discutau cauzele presupuse ale sinuciderii, precum şi dispariţia logodnicului. Înţepenit, chipul Anei arăta parcă un dispreţ etern.

La o mică depărtare de raclă stătea domnul Vlad, adus din spinare ; din ochii lui cenuşii lacrimile îi picurau în barbă. Părea dezorientat în mijlocul suferinţei.

Un arhiereu şi doi preoţi începură slujba religioasă. Carul mortuar se ivi în poartă, iar clopotele bisericii prinseră a suna. Un fior de jale străbătu inimile tuturor.

În timpul ceremoniei convorbirile se înjghebară în surdină. Numai regrete şi cuvinte de pietate pentru femeia din coşciug, ca şi cînd le-ar fi putut auzi. O cucoană bătrînă rupea fitilul ars al lumînărilor şi aşeza florile proaspete pe trupul moartei. Fumul făcliilor se îngreuna de un miros tare de tuberoze şi o duhoare puţin deslușită de cadavru în descompunere.

Sub pîlpîirea luminilor aprinse pieptul moartei părea că respiră. Figura ei nemişcată avea o expresie gravă, de meditaţie. Părea că acel cap gîndeşte, că spiritul lui pluteşte în visarea unor lumi, unde se poate gîndi culcat între flori şi făclii de ceară.

Cu o voce vibrătoare arhiereul rosti versetul :

— **Şi dacă ea a greşit cu cuvîntul, cu gîndul sau cu fapta...**

Greşise oare Ana ?...

Vocea arhiereului urmă :

Iartă-i, Doamne, fapta, şi aşază-i sufletul în lumea dreptilor, în locul de verdeaţă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit.

Apoi preoţii începură să cînte veşnica pomenire, în plînsul tuturor. Părea că întîia oară li se destăinuia atunci misterul morţii. Clopotele bisericii dăngăneau prelung, iar glasul preoţilor cînta :

— Veşnica pomenire... Vşnica ei pomenire...

Ceremonia religioasă luă sfîrşit. Familia, cunoscuţii, urcară treptele catafalcului, să-şi ia rămasul bun de la tul şi-l dă de o parte. Cioclii ridicară coşciugul.

Ana. Profesorul Vlad îi săruta mîinile şi fruntea, zăbovindu-se lîngă trupul fetei lui moarte. Îl luară cu înce-

În stradă, în afară de brăbaţii care urmau dricul pe jos, fete tinere făceau convoi carului funerar. Domnul Vlad, descoperit, cu părul albit, părea regele Lear în pustie. Numeroase cupee şi trăsuri însoţeau cortegiul.

După două ore de mers în ziua călduţă şi senină, dricul ajunse la porţile cimitirului. Clopo'ele sunau repede şi cristalin, ca o invitaţie că slujba trebuie să sfîrşească repede. Şi repede a şi sfîrşit.

Preotul acoperi corpul şi faţa moartei cu giulgiul de in. Apoi turnă untdelemn sfinţit pe deasupra. Cînd groparii se apropiară să ţintuiască pleoapa, Domnul Vlad se rugă de ei :

— Încă nu...

Îngenunchie lîngă cadavru, descoperi chipul adorat al fostei copile şi-l înecă în sărutări. Îl ridicară pe braţe.

Sicriul dispăru în fundul gropii şi lopeţile de ţărînă loviră scîndura, care răspundea cu ecouri seci. Între Ana şi lume se ridică un zid de pămînt.

O cruce provizorie de lemn fu înfiptă deasupra muşuroiului. Pe ea se citea inscripţia :

Ana Vlad
22 de ani

CXVIII

Drama hidoasă sfîrşită cu moartea Anei căşuna o neorînduială trecătoare în sănătatea lui Andrei Rădeanu.

Trei săptămîni zăcu la pat, bolnav de febră cerebrală. Din noaptea de veghe, din momentul în care feciorul l-a împiedicat să se sinucidă într-un acces de demenţă, a stat treizeci şi cinci de ore în delir. Ca o a doua conştiinţă ce-l urmărea şi în halucinaţii, s-a deşteptat în timpul slujbei mortuare. Dar infirmierul care-l păzea îl opri să ia parte la ceremonie.

După aceasta căzu într-o abrutizare, urmată de un somn mistuit de friguri. Visele îi erau chinuite de incoerenţă, întovărăşite de asociaţii imposibile, din care se trezea în ţipete, în sudori, în viziuni. Cel mai mic zgomot îi isca în creieri amintirea prăbuşirii cadavrului. Halucinaţia ochilor deschişi îi bîntuia mintea şi-i dădea deliruri aşa de violente, încît medicii se temeau că va muri. Dar această exasperare fizică îi lăsa oarecum sufletul departe.

Însă pe măsură ce nervii se linişteau, cugetarea i se trezea treptat la lumina adevărului.

În faţa constatării incurabile, n-a mai avut tăria de a dispera. Cu o nepăsare de idiot privea lucrurile şi fiinţele ce-l înconjurau. Omul de veghe, obiectele neînsufleţite i se impuneau atenţiei cu o stăruinţă pe care n-o pricepea. Ce nevoie avea să ştie de existenţa lor ? Smuls din lume şi din viaţă, se uita uluit, fără să înţeleagă raţiunea a tot ce există în afară de Ana. Abia acum îşi dădu seama cît o iubise.

Dar contemplarea îndelungă a catastrofei morale sfîrşea iarăşi prin a-i răpi viziunea ei clară. Şi cînd îi revenea în minte părea că ar fi aflat-o atunci întîia oară : Ana e moartă !... moartă !... Atunci toată fiinţa lui se răscula în tăgăduirea realităţii. Nu e adevărat ! Nu e adevărat !... striga ieşit din minţi, muşcîndu-se de mînă ca să revie la realitatea adevărată, care nu putea să fie moartea ei.

Ce e de făcut ?... Trebuie ceva, un leac repede şi sigur, ca să înceteze această stare ce nu poate dura. Cum să se încredinţeze că Ana trăieşte ?... Trebuie o dovadă imediată, fără care nu poate trăi o clipă mai departe. Ideea că Ana este prada eternului întuneric era o idee absurdă. Făcea parte din acele lucruri, ce nu trebuie să se poată întîmpla.

Sculat din pat, umbla prin odaie cu paşi împleticiţi, căutînd un reazem material împotriva dezastrului din ce în ce mai evident. Şi se lăsa pe cîte un scaun, surpat sub convingerea ce se lăsa asupră-i ca o piatră.

Durerea morală o simţea ca o rană fizică în lobul stîng al creierului, unde se întipărise zgomotul prăbu-

şirii cadavrului.

Îşi încorda gîndirea pînă la nebunie, pînă reintra în delir.

Atunci simţea prin ceaţa visului braţele care-l aşezau în pat, pungile cu gheaţă împrejurul capului, glasuri străine convorbind în şoaptă.

Deşteptarea era grea, înceată, parcă se trezea din moarte, cu pleoapele lipite cu pămînt.

Cu cît mintea se încredinţa de adevăr, durerea se mistuia singură, începea să se întrebe asupra viitorului :

— Ce voi face fără Ana ?...

Putinţa unei vieţi întregi fără femeia aleasă să-i fie tovarăşă, îi apăru ca un abis fără fund. Dimineaţa îşi va ridica pînzele de aur asupra pămîntului, şi Ana nu va mai fi. Ziua, zilele vor trece şi Ana va dormi în mormînt. Seara se va lăsa, apoi noaptea... şi Ana nu va mai răspunde la chemarea iubirii. De-ar ocoli pămîntul, de-ar supravieţui veacuri şi pe Ana n-o va mai întîlni nicăieri, niciodată !

Totul s-a sfîrşit.

Într-un fulger de speranţă avu iluzia că va putea uita... Şi se agăţă de această iluzie, chemă cu sete uitarea.

Dar ce viaţă va fi aceea din care va pieri imaginea Anei ?... Voia o eternitate de suferinţă în suvenirul ei, decît s-o piardă o clipă din aducerea aminte !

În noaptea aceea îi fu atît de rău, încît doctorul se temu că nu va apuca dimineaţa. În bucata de creieri bolnavă auzea neîntrerupt zgomotul prăbuşirii cadavrului, o infinitate de cadavre prăbuşindu-se, cu huruitul neîncetat al unei macarale de fier. Migren îl muşcă, trupul i se zvîrcolea, sărea din aşternut, se trîntea pe saltele de se cutremurau ţiţînile patului. O năduşală fierbinte îi scălda obrajii. Gemete surde îi ieşeau din piept.

O doză de morfină abia îl adormi. A doua zi, pe la amiază, se deşteptă cu capul greu, ameţit, dar temperatura îi scăzuse şi odată cu ea sudorile de foc şi de gheaţă. Se simţea mai întremat, cu sufletul mai liniştit. Începea convalescenţa.

Ana nu mai este...

CAPITOLUL XIV

CXIX

Domnul Vlad nu înştiinţase telegrafic pe Olga şi Mircea despre moartea Anei, fiindcă Angela nu trebuia să afle deocamdată acest eveniment. Îi scrise Olgăi o scrisoare, rugînd-o să pregătească lucrurile cum va crede mai bine, pentru ca o nouă nenorocire să nu se adauge celo'lalte.

D-na Müller trebui să-şi stăpînească durerea şi să însceneze o comedie, cu complicitatea lui Mircea Corduneanu. Îi spusese Angelei că Ana e bolnavă uşor. Apoi la fiecare patru-cinci zile, împărtăşindu-i aşa-zisele ştiri de la Bucureşti, îi vorbeau de îngreunarea stării ei. O obişnuiau încet cu ideea.

Trecură în Elveţia, apoi în Franţa, în Paris. Distracţiile neîntrerupte, odihna, cura morală ce făcea în tovărăşia soţului şi surorii ei, desăvîrşiră sănătatea doamnei Corduneanu. Cînd Olga se hotărî să vină în ţară — pentru scurt timp — îi lăsă pe cei doi la Paris. Angela ştia că Ana e greu bolnavă, că viaţa îi e ameninţată, (Mircea inventase o peritonită) şi dorea să se întoarcă la Bucureşti, să fie alături de dînsa. Reacţia ei sufletească era normală. Nu mai puteau fi temeri de vreo tulburare mintală. Dorul de copil se făcea zi cu zi mai simţit.

În prima jumătate a lui octombrie Olga Vlad veni în Bucureşti. Regăsi numai pe tatăl ei şi îşi amestecară lacrimile. Paul Scudrea lipsea din ţară. Andrei Rădeanu era bolnav. Olga simţi repede plictiseala mediului, care acum nu mai era al ei. Voi să plece înapoi. Revista, lucrările, prietenii o aşteptau. Dar Domnul Vlad o rugă să rămînă pînă la înapoierea Angelei. Avea nevoie de sprijinul ei moral. Şi Olga rămase.

Într-o după-amiază, doamna Müller şedea pe o bancă din grădină, lîngă fîntîna arteziană. Vara întîrzia. Era

jumătatea lui octombrie şi s-ar fi zis un sfîrşit de august. Verdeaţa copacilor aţipise sub lumina unui soare cald.

Nu se mişcă nici o frunză, nu clintea nici un fir de iarbă. În liniştea şi nemişcarea parcului şuşotea numai apa havuzului, împrăştiată în aer ca o ploaie de microscopice opale.

Olga privea în luciul apei, pe care undele creţe jucau în licăriri de caleidoscop. Prin perdeaua subţine a cascadei se întrezărea cerul, de culoarea liliacului veşted.

Olga fuma, aruncînd uşor rotocoale de fum albăstrui, ce pluteau ca funigeii în aerul sec. Port-ţigareta doamnei Müller, operă de artă japoneză fabricată la München şi vîndută la Paris, era lungă ca un creion. Jumătate din ea, luleaua propriu zisă, era de aur cizelat cu fineţe, iar cealaltă jumătate ciubucul, din fildeş încrustat cu desene mărunte, înfăţişînd scene de amor japonez.

Gîndul Olgăi o duse cu ani înapoi. Locurile acestea, parcul îi vorbeau de viaţa ei. Îşi aminti de o noapte de vară. Totul adormise în casă, iar ea îşi aştepta amantul, aici, lîngă havuz. Scudrea venise în ascuns, ca un rău-făcător. Apoi îmbrăţişarea lor nebună... clipa neuitată de dragoste ! Întîiul ei amor... Pe buzele Olgăi Vlad încolţi un zîmbet trist. Cîte s-au schimbat de atunci...

Paşi se auziră pe nisipul aleei. Olga întoarse capul. Dete cu ochii de Andrei Rădeanu. Amîndoi scoaseră o exclamaţie de uimire şi rostiră ameleaşi cuvinte :

— Cît te-ai schimbat !

În adevăr, amîndoi se schimbaseră mult. Andrei era slăbit, îmbătrînit. Olga înflorise. Formele ei, firave odinioară, s-au împlinit, şi pe chipu-i înfrumuseţat se citea încrederea în viaţă, maturitatea intelectuală.

Andrei se aşeză lîngă dînsa. Cîteva minute nu-şi vorbiră nimic. Apoi schimbară un dialog banal, pînă cînd discuţia ajunse la subiectul ce-i apăsa : moartea Anei.

— Olga, zise poetul cu un suflu greu. Am să te întreb ceva. Te rog să-mi răspunzi adevărat.

Doamna Müller îl privi atent. Rădeanu urmă :

— De două zile de cînd am părăsit patul şi am ieşit în lume sînt într-o stare de suflet nenorocită. Am auzit şi nu pot să cred...

— Ce ai auzit ?

— Umblă un zvon oribil. Nu ştiu cine l-a răspîndit. Planează ceva urît asupra morţii Anei.

— Un zvon ? făcu Olga.

— Se zice că s-ar fi omorît, aflînd că Paul Scudrea...

Dar n-avu curajul să urmeze. Îşi frămîntă mîinile nervos.

— Continuă, zise Olga pălind uşor.

— ...Că Scudrea ar fi trăit cu tine şi cu Angela... Ce infamie !

De astă dată Olga roşi.

— Hm... Dragul meu, de-ai şti ce puţin mă interesează ce crede lumea... glăsui fosta domnişoară Vlad, scuturînd cu unghia scrumul ţigaretei.

— E ciudat de ce nu se vorbea înainte... Nu cumva Scudrea o fi îndrăznit să se laude cu minciuni ?... Oricît ai dispreţui părerea lumii, sînt lucruri pe care nu e bine să le creadă.

— Dar creadă ce-o vrea ! rosti enervată doamna Müller. Lumea ? Turmă şi vulg ! Asta e lumea. Crezi că-mi tulbur eu dispoziţia sufletească pentru clevetirea lumii ?

Andrei Rădeanu o privi fix. Întărîtarea Olgăi îl uimea, dar nu-l desluşi... O curiozitate bolnavă îl devora.

— Ascultă, Olga, reluă el rugător. Tu ştii cît am ţinut la voi, la casa voastră. Respectul şi dragostea ce vă port îmi dau dreptul să stărui puţin, pentru liniştea mea. Eu ştiu să fac să înceteze asemenea infamii.

— Andrei, te rog să nu iei atitudini faţă de bîrfeala oamenilor. Sînt lucruri care nu te privesc.

— Cum nu mă privesc ?... izbucni el. Eu am iubit pe Ana şi memoria ei mi-e sfîntă. Sînt singurul care o apăr. Pentru ca amintirea ei să rămînă curată, sau ca s-o răzbun, sînt în stare de orişice.

— Sentimentul e frumos, numai să nu cazi în exagerare.

— N-am nimic de pierdut ! urmă el şi mai întărîtat.

Viaţa mea tot nu mai preţuieşte nimic. Mi-aş da-o repede pentru un gest necesar.

— Prea multă exaltare, dragul meu Andrei. Tot oriental ai rămas. În tine fiecare lucru ia proporţii colosale şi te poate împinge la gesturi de o violenţă demodată.

Muşcîndu-şi buzele, poetul o privea. Înţelese prăpastia sufletească ce-i despărţea. Cît o schimbase viaţa ! Totuşi, el stăruia să afle. Apropiindu-se de dînsa, o întrebă încă o dată :

— Te rog, răspude-mi : e adevărat ?...

Olga tăcu. Fuma visătoare, privind printre genele aproape închise jocul norilor de fum în aerul cald. Trecură cîteva minute. Tăcerea ei îl făcu să înţeleagă. Îngînă, pironind asupră-i o uitătură speriată :

— Va să zică... e adevărat !

Olga Vlad îi privi frămîntarea cu un ochi indiferent.

Andrei simţi o durere cumplită în creierul stîng. Parcă-i umbla cineva înăuntru cu un fier înroşit.

Paul Scudrea a fost în adevăr amantul celor trei surori !

Odată cu vîrtejul ce-l cuprinse se făcea lumină. Ca în goana unui film revăzu după amiaza aceea de iarnă, cînd Scudrea îşi debitase întîia oară teoriile. Aşadar, atitudinea lui nu fusese o poză, ci un program de viaţă, pe care-l desfăşurase chiar în familia Vlad ! Canalia... Canalia ! scrîşni el înăbuşit.

Prinzîndu-i cuvintele, Olga îl privi peste umăr. Îi zise, aruncînd o şuviţă de fum :

— Şi chiar dacă ar fi adevărat, ce însemnătate poate avea ?...

Cuvintele ei îl treziră ca dintr-un vis.

— Ce însemnătate ? reluă el trecîndu-i prin ochi o lucire de nebun. Foarte mare însemnătate. Dacă e aşa, Ana s-a omorît din pricina lui !

— Aceeaşi judecată greşită ! rosti dînsa. Cu acest fel de a vedea a ajuns Angela la nebunie şi Ana în mormînt. Pasiunile oamenilor trebuie privite sub un alt unghi, dragă prietene. Totul e să ştii să rezişti şi să învingi. Asemenea experienţe îţi folosesc întotdeauna la ceva.

— Cum ? În aşa fel ţi-ai falsificat sufletul, că ai ajuns să-i găseşti şi justificări ? Nu-ţi dai seama că tot el te-a pierdut ?

— Pierdut ?... rîse Olga. Dar, bunul meu Andrei, era oare mai bine să stau în Leipzig, să-i fac copii lui Karl Müller ? Acum am viaţa mea independentă, activitatea mea, gloria... Şi-ţi mărturisesc că fără această experienţă aş fi rămas tot copila prostuţă de odinioară.

— Da, da, ai progresat, replică el ironic. Nimic de zis. Libertate, lipsă de scrupule, anarhie morală... Asta ţi-a sădit în suflet fostul dumitale amant. Pentru individul care a intrat cu cinism în casa voastră şi v-a avut pe toate trei, ai mai multe scuze decît ai prietenie pentru mine, care v-am iubit şi v-am respectat.

— Dar bine, dragul meu, între tine şi Paul Scudrea nu e cu putinţă comparaţia. Tu chiar de ai fi avut intenţiile lui, nu le-ai fi putut realiza niciodată. **El a putut.** Asta e principalul. E o forţă, care, neatîrnat de valoarea ei morală, e interesantă prin sine. A ştiut să iubească şi să se facă iubit.

— Prin urmare, îl aprobi ! făcu el.

— Nu-l aprob, dar nici nu-l condamn. Iau lucrurile aşa cum sînt. Pe unii îi creează natura cu piele de oaie, pe alţii cu ghiare de lup. Nu e nici o fericire să fii din prima categorie ; tu trebuie s-o ştii mai bine decît mine. Şi dacă noi, surorile Vlad, am consimţit să fim iubite, vina se împarte pe din două.

— Dar voi v-aţi socotit fiecare cea aleasă, pe cînd el vă înşela !

— Am tras consecinţele şi ne-am judecat singure.

Tăcură amîndoi.

În ploaia de cristale multicolore ce împrăştia fîntîna arteziană, Olga urmărea viziunile primei ei fericiri. Era atît de departe... Vînt de gheaţă trecuse asupră-i, şi totuşi nălucirile ei o fermecau.

Într-un tîrziu, Rădeanu reveni cu o încăpăţînare sinistră asupra gîndului ce-l obseda :

— Va să zică, Ana s-a omorît din pricina lui... S-a judecat singură. Dar pe el cine l-a judecat ?... El a pro-

vocat dezastrul... a luat trenul... a plecat să-şi plimbe nepăsarea şi orgoliul. Admirabil.. Admirabil !

Hohoti în rîs, strîngîndu-şi pumnii să şi-i sfărîme. Furia îl înăbuşa. Femeia din faţa lui îi făcea silă.

Se ridică în picioare.

— Îţi mulţumesc, zise el, că mi-ai spus adevărul. E singurul lucru pentru care îţi mai întind mîna. Mi-ai liniştit conştiinţa. La revedere.

— La revedere, Andrei, răspunse rece doamna Müller, refuzînd mîna care i se întindea.

Rădeanu se depărtă.

Aspirînd leneş un val de fum prin port-ţigareta-i japoneză, Olga Vlad ridică din umeri cu dispreţ.

Ziua întreagă Andrei Rădeanu rătăci pe străzi. Cuvintele Olgăi îi jucau în cap ca nişte păpuşi monstruoase. Mai fantastic decît toate i se implîntase în creier imaginea lui Paul Scudrea, trecînd laţul împrejurul gîtului Anei Vlad...

Ajunse acasă noaptea tîrziu. Se trînti îmbrăcat pe canapea, şi somnul îl cuprinse aşa de brusc, că întunericul îi căzu pe cuget ca o ghilotină.

CXX

Un automobil de piaţă opri înaintea porţii şi Paul Scudrea coborî.

— Aşteaptă, zise şoferului.

Deschise poarta, intră în curte şi sui scara către uşa casei lui.

Avu o impresie de oroare.

Ochii îi căzură asupra grădinii, asupra casei profesorului Vlad. Inima i se strînse. Totul îi evoca moartea. Distrugerea trecuse prin acele locuri.

Sună şi i se deschise.

Cînd Barbu îl văzu ,emoţia îi gîtui glasul :

— Coane... Aţi venit ?...

Şi înainte de a-l împiedica, feciorul îi acoperi mîna de sărutări. Apoi, sărind de bucurie, îi luă pardesiul, pălăria, îl scutură de praf.

— Plăteşte şoferului şi ia valiza, zise Scudrea.

În casă, nimic schimbat. Mobila cochetă, cărţile lui multe — singuri prieteni statornici — toate se aflau la

locul lor. Dar peste tot era mai întuneric, mai rece. Interiorul ce-i fusese aşa de drag îi inspiră groază. Se lăsă pe un fotoliu, cu capul pe mînă.

Cînd feciorul intră, Paul Scudrea îi porunci să scoată automobilul.

Îşi schimbă hainele de voiaj, se sui în maşină şi plecă.

Rătăcind printre monumentele funerare ale cimitirului, căuta mormîntul. Aducea un braţ de crizanteme mari, înflorite ca nişte marchize, colorate de la alb pînă la nuanţele cele mai calde. Nu cunoştea locul unde fusese îngropată şi dibuia prin apropiere. Iată un monument mare, o adevărată casă de piatră şi bronz : închisoare din care nu trebuia să mai scape nici sufletul. Ici o statuie de marmură, colo un cavou umed. Nu putea fi ceva în acest fel : pe groapa ei nu se afla încă nimic.

În mers, crizantemele se scuturau. Un drum de petale îi însemna paşii pe unde trecea.

Ajunse. O grădiniţă înconjurată cu gard viu, şi în mijloc, între ronduri de flori o lespede albă, sub care dormea Despina, mama surorilor Vlad. Alături, un muşuroi acoperit de flori proaspete şi deasupra crucea de lemn cu inscripţia : Ana Vlad

Paul Scudrea se descoperi.

— Aici putrezeşti tu, fericirea mea... gîndi el, bîntuit de icoanele vremii trecute.

Aşeză braţul de flori pe mormînt. Cele mai multe se scuturaseră ; una rămăsese întreagă,, o crizantemă arămie ca şi părul Anei. Se uita mult la pămîntul sub care zăcea acum corpul ei. Îşi simţi inima îngheţată. Nu o văzuse în moarte, dar parcă o vedea. Cu mîinile pe piept, între flori, odihnind în acest colţ de ţărînă. Iubire, înşelare, durere, acum se sfîrşise tot. În locul acesta începea pentru dînsa eternitatea.

O lună de zile Paul Scudrea călătorise în alte ţări. Încercase să uite. Nu cruţase nimic care ar fi putut aduce spiritului său risipirea impresiilor grozave. Cu puterea lui de a-şi cîrmui stările sufleteşti, izbutise a înnăbuşi flacăra durerii ; dar un lucru nu putuse împiedica : tensiunea facultăţilor lui morale către un singur obiect : Ana Vlad.

ILIE GINA
Bibl pers

Imaginea ei se interpunea între el şi lume. Lucrurile parcă nu mai aveau acelaşi aspect. Orice amănunt era plicticos. Nu mai avea răbdare să privească nimic, nu-l distra. Simţea o mirare nedesluşită. Parcă un dezastru se întîmplase în natură, şi totuşi lumea nu ştia nimic : se agita, se mişca, trăia : exista în chip normal. El era singurul conştient de această catastrofă, pe care lumea n-a aflat-o, desigur, căci ar fi trebuit să se oprească pe loc.

Paloarea ce i se aşternuse pe figură în clipa cînd aflase de moartea ei, nu-l mai părăsea.

Deasupra mormintelor se abăteau croncănind stoluri de corbi, ca spiritele inferioare ce nu se pot descătuşa de lanţurile pămîntului.

Gîndi la absurditatea destinului, ce-i răpise singura femeie pe care o iubise adevărat. Evoca amintirea Anei cu un fel de reproş. Ea însemnase **altceva** în sufletul lui. În dezordinea despotică a vieţii lui morale, această femeie fusese un echilibru statornic. Ei voise să-i jertfească libertatea. Şi ea se jertfise pe sine, într-o clipă nebună.

O fatalitate, moartea, pot despărţi două fiinţe care se iubesc. Dar se despart împăcate. E o tragedie lipsită de oribil. O despărţire cu ură şi groază e un lucru pe care cel ce rămîne nu-l poate îndura. Simte într-una nevoia să-i poată spune **te-am iubit,** şi ea să-l asculte, să-l înţeleagă. Sufletul ei să rămînă împăcat.

Ireparabilul acestei morţi voite era **nedreptatea,** pe care inima ei mînioasă a dus-o în mormînt.

Părăsi locul de odihnă. Se întoarse pe aceeaşi cale înapoi. Ca nişte crîmpeie din inima ei pierdută, găsi în drum petalele scuturate ale crizantemelor ce le adusese Anei.

Se duse să-l vadă pe profesor.

Întîia oară de la întîmplare, intra în casa unde atîţia ani fusese fericit. Fiecare ungher, fiecare lucru îl cunoştea. Atmosfera casei îi vorbea de imagini iubite. Parcă le scrisese numele pe nisipul mării ; le ştersese cel dintîi val.

Intrînd, găsi în salonaş pe micul Mihai în leagăn şi doica ce-l păzea.

Privirile lui căzură asupra copilului. Acesta strîngea cu mîinile-i mici o păpuşă de gumă. Copilul ridică ochii asupra străinului. Dacă n-ar fi ştiut niciodată, ar fi înţeles atunci că e copilul lui. Pe cît putea citi în trăsăturile nedezvoltate, văzu aceeaşi ochi adînci, de un verde întunecat, aceleaşi forme de figură. Şi ca un stigmat bizar, pe fruntea lui stătea rana în suferinţa căreia fusese plămădit.

Cîteva minute tăcu. În mintea lui defilă convoiul umbrelor din trecut. Şi noaptea, noaptea straniului zbucium, care sfîrşise cu vestirea în lume a acestei fiinţe mici.

Întrebă pe doică :

— Nu e nimeni acasă ?

— Domnul profesor a ieşit cu duduia Olga.

— Doamna Müller e în Bucureşti ? făcu el mirat.

— De vreo săptămînă.

Pe fereastra deschisă venea adierea ultimelor flori de toamnă. Raze de soare învăluiau creştetul copilului.. O albină zboară prin odaie, apoi se aşează pe gura pruncului, asemănînd-o cu o floare. Micul Mihai o alungă cu mîna, şi insecta zbură în lumină, dispăru.

Doica zise, arătînd spre copil :

— Seamănă cu domnul Mircea ca două picături de apă...

Scudrea ridică uşor din umeri. Ecoul amintirilor îl înăbuşa. Lăsă vorbă că se va înapoia mai tîrziu, şi plecă.

CXXI

Deschisă pe masa de scris, **Cartea Psalmilor** odihnea alături de scrumieră, în care zăcea un morman de capete de ţigări. O fotografie mai veche a Anei Vlad, încadrată de curînd în ramă neagră, stătea atîrnată de perete, alături de o reproducere în peniţă a **Fornarinei** lui Rafael. Haine agăţate de scaune, cărţi şi reviste aruncate prin toate colţurile, unele pe jos, arătau dezolarea morală a omului care trăia aici. Soarele dimineţii, scăldînd această neorînduială, îi dădea însă o notă mai veselă, de speranţă.

Îmbrăcat, aşa cum se trîntise de cu noaptea şi-l cuprinsese somnul, Andrei Rădeanu şedea culcat pe sofa.

Capu-i era săltat pe o pernă brodată în fir ; o mînă o ţinea pe piept, cealaltă îi atîrna în jos, pe podea. Obrazul galben, nemişcat, cu muşchi înţepeniţi, părea un cap tăiat.

Întins aşa, aproape neînsufleţit, acea grămadă omenească semăna cu un executat. În voiciunea dimineţii luminoase, ai fi zis că viaţa trecea zîmbitoare pe deasupra morţii.

Servitoarea intră să rînduiască prin cameră. Nu ştia dacă domnul Andrei se înapoie în noaptea aceea din oraş. Dar aruncîndu-şi privirile, îl zări pe sofa. Atunci vru să-i ceară voie să deretice prin casă.

Stăpînul nu era întotdeauna dispus să fie tulburat. Treceau zile întregi cînd mătura nu atingea parchetul şi covoarele înţesate de praf. Văzîndu-l întins, femeia socoti că doarme. Se apropie de dînsul şi se opri, voind să-l atingă pe umăr. Se uită la el, mări ochii... şi începu să tremure din tot corpul...

Niciodată nu-l văzuse aşa de înţepenit, aşa de galben În nemişcarea lui era ceva înfricoşător. Figura lui de ceară ţinea ochii deschişi... Privirile-i fixe ca ochii de sticlă erau aţintite într-un punct din tavan. În ele se citea groaza şi ameninţarea.

Femeia fu cuprinsă de frică. Se închină, bolborosind o rugăciune. Voi să fugă, dar ceva parcă o ţintuia pe loc. Rămase înlemnită înaintea corpului culcat, ai cărui ochi, deşi îndreptaţi aiurea, păreau că o privesc pieziş, iscodindu-i mişcările. În odaie era tăcere de moarte.

Într-un cuier stătea prins un costum de haine negre. Pantalonii agăţaţi de betelie şi întinşi în jos, haina pusă pe umeri de lemn, păreau că îmbracă un om fără cap. În acea încăpere fiecare amănunt lua o înfăţişare macabră.

Abia respirînd, femeia izbuti să se desprindă din loc. În vîrful picioarelor se retrase pînă la uşă, cu capul întors mereu spre trupul nemişcat de pe sofa. Apăsă clanţa încet şi ieşi, îngheţată de spaimă.

Andrei Rădeanu rămase în aceeaşi stare de somnambul culcat. Pe chipul lui nu tresărea nici o fibră. Fiinţa toată îi era absorbită de o idee unică.

Ca fluturii ce roiesc în jurul felinarelor, o nebuloasă

de idei mărunte jucau împrejurul gîndului central.

Ana s-a judecat singură... Pe **el** cine l-a judecat ?... Zice undeva : şi iarăşi va să vie cu mărire, să judece viii şi morţii. **Viii** şi morţii. Oare Dumnezeu se va face trup, ca să judece pe cei vii ? Din totdeauna există judecata lui Dumnezeau, care loveşte pe oameni.

Dar cine l-a văzut pe Dumnezeu ?...

El judecă prin trimişii lui. Inspiraţia divină suflă cuvîntul Providenţei celor aleşi. Şi aceşti inspiraţi capătă braţ de arhanghel şi lovesc, împlinind dreptatea lui Dumnezeu pe pămînt.

Rădeanu auzi o catirincă ce începu să cînte sub ferestrele lui : aria **Santa Lucia**. E ziua flaşnetarului, gîndi el. Dar nu se ridică. Italianul bătrîn învîrti manivela de patru ori, de cinci ori... aşteptînd gologanii săptămînali. Însă la fereastră nu se ivi nimeni. Totuşi, isprăvi ca de obicei cu aria din Lohengrin : **Fiţi fericiţi**... Şi se depărtă.

Rădeanu îşi urmă gîndul întrerupt un moment.

Sfinţii şi profeţii au fost cei mai dispreţuiţi dintre oameni. După moarte au fost preamăriţi. Lor le e sortită durerea ingratitudinea oamenilor. Căliţi în focul suferinţei, ei se pregătesc pentru marea lor misiune, care e sacrificiul. Se jertfesc în lupta împotriva Răului.

Şi el, el Andrei Rădeanu, nedreptăţit şi umilit de oameni, nu este oare ales pentru o asemenea misiune ?... El a simţit întotdeauna chemarea nedesluşită a cerului. Pregătirea lui sufletească s-a făcut printr-un şir de renunţări la bunurile pămînteşti. În cele din urmă, soarta i-a răpit unica fericire, i-a desăvîrşit durerea. Acesta e semnul că sacrificiul e împlinit, că misiunea lui a început.

În mintea-i dizlocată, aceste idei se înşiră cu o logică fără greş.

Abia mişcîndu-şi trupul, poetul se ridică.

Ochii lui ţepeni se mişcau încet asupra lucrurilor din odaie. I se păru că fiecare obiect a căpătat viaţă, că nemişcarea lor are un sens. Pendula, ce arăta orele nouă fără un sfert, îi vorbea parcă cu glas omenesc. În cele din urmă ochi telefonul.

Întinse mîna, apucă receptorul şi-l duse la ureche.

Cînd centrala îi răspunse, ceru numărul doisprezece pe doi.

Aşteptă. Inima îi tremura.

Auzi o voce prin aparat :

— Alo ?... Alo ?...

Recunoscu glasul lui Paul Scudrea... Se înfioră tot.

Dar nu răspunse. Încordat, mai ascultă de cîteva ori vocea care striga alo, pînă se încredinţă bine că este a lui... Fără să şoptească un cuvînt, puse receptorul la loc.

— Aşadar, s-a întors, gîndi el.

Se ridică în picioare.

Voia să fie hotărît, dar o slăbiciune ciudată îi tăia genunchii dindărat. Numai la gîndul că va fi iarăşi în faţa acelui om, îşi pierdea curajul şi inima i se ghemuia.

Făcu o sforţare asupra lui însuşi şi se îmbărbătă puţin. Îşi frecă tîmplele, scuturâ din cap şi trecu la birou.

Deschise un sertar şi scoase dinăuntru două obiecte pe care le cumpărase în ajun, după ce se despărţise de Olga. Le examină cu băgare de seamă. Erau la fel. Încet, le puse în cele două buzunare ale hainei şi se încheie la nasturi. Cu ochii în gol, mai gîndi o clipă... apoi îşi luă pălăria şi ieşi pe uşă.

Cînd fu introdus în biroul avocatului, îl lovi de la început figura măcinată a logodnicului Anei Vlad.

Paul Scudrea privi în acelaşi timp obrazul bolnav al poetului şi căutarea lui de nebun. Se bucura că-l vede. Îi aminteа de Ana.

Rădeanu îl fixa cu ferocitate. Vederea acestui om îi răscoli brusc toată durerea Îi venea să-i sară în gît, să-l muşte cu dinţii de beregată.

Prefăcîndu-şi totuşi o voce dulceagă, vorbi :

— Bună dimineaţa, dragă prietene.

Acesta îi întinse mîna.

— Bună ziua, Andrei.

Tăcură un moment, privindu-se în ochi. Amîndoi aveau atîtea să-şi spună... şi nici unul din ei nu începea. Fiecare urmărea pe chipul celuilalt stricăciunea timpului, rosătura întîmplărilor. În cele din urmă poetul rupse tăcerea.

— Arăţi foarte bine... zise el rînjind.

Scudrea îi replică sec :

— Aproape ca şi tine.

Andrei luă loc pe un fotoliu, lîngă biroul în faţa căruia stătea aşezat avocatul. Puse picior peste picior şi tăcu o clipă. Apoi întorcîndu-se cu faţa, reluă :

— M-da... Stăm bine amîndoi. Efectul teoriilor... şi faptelor tale.

Scudrea se încruntă, fără să-i răspundă. Tot ce spunea poetul i se părea inofensiv şi prost. Ce însemnătate putea avea ?

Însă paloarea, muţenia lui Paul intrigă pe Andrei. Vrînd să-i provoace răspunsul, urmă cu un zîmbet fals :

— Ai călătorit bine ?

— Nu mă întreba.

— Hm... Pare că nu mai eşti acelaşi om. Unde ţi-ai lăsat voioşia, cutezanţa ta de altădată ?

Scudrea ridică din umeri şi tăcu.

— S-ar părea, adăugă poetul, că nu-ţi mai reuşeşte programul.

— În nici un caz, se urni puţin avocatul, n-am să împrumut programul tău.

Scriitorul îşi aprinse o ţigară. Cu ochii pe jumătate închişi privi pîlpîirea flăcării, apoi o suflă. Primele bufniri de fum se încolăciră prin aer.

— Eu n-am avut în viaţă un program propriu-zis, făcu el. M-am lăsat dus de apă. N-am fost activ şi nici n-am avut norocul să-mi cadă în braţe toate femeile.

— Eh ! La ce bun ? Nu ţi-ar fi schimbat situaţia cu nimic.

— De unde ştii ? Poate aş fi avut altă stare sufletească, dacă... intrînd într-o familie onorabilă, cu trei fete...

Scudrea îngălbeni. Îi întîmpină cu glas surd :

— Ce vrei să zici ?

Şi se întrebă dacă nu cumva Rădeanu aflase adevărul...

Andrei îi răspunse ironic, trăgînd din ţigară :

— N-am subînţeles nimic, maestre !

Paul începu să se întărîte. Tonul sarcastic al acestui om, pe care-l socotea un netrebnic, nu-l putea îngădui.

Ciocănind enervat cu degetele pe masă, îi zise tăios :

— Ascultă, Andrei. Te rog să nu-mi faci pe paiața. Spune repede ce-ai de spus. Timpul meu e măsurat.

— Timpul ? rosti poetul, mișcîndu-se încet pe fotoliu. Mai există oare **timp** de cînd a murit Ana Vlad.

— Ce are a face una cu alta !

— Cum ? Pentru tine, ca și pentru mine, nu exista **totul** în funcție de viața ei ?... Ce te mai interesează timpul ?

— Dar cu ce drept vorbești tu în numele amintirii Anei Vlad ?... replică Scudrea iritat.

Chipul lui pălise și mai mult. Mușchii feței i se încordară.

— Nu cumva ți-ai creat tu un drept exclusiv, de cînd s-a omorît din pricina ta ? rînji poetul.

— Ei și ? strigă celălalt. Îți pare rău că nu s-a omorît din pricina ta ?

— Poate că da... De unde știi că nu sînt și eu setos de gloria de a face victime femeiești ?

Avocatul îl măsură cu dispreț.

— Hm ! Uită-te în oglindă, prietene. Mai caută o oglindă și pentru creier, dacă vrei să fii bine edificat despre ceea ce poți.

— De ceea ce ai putut tu... eu aș fi incapabil. Asta e foarte adevărat. Poate că destinul mi-a păstrat un altfel de rol... Numele Anei este un patrimoniu sfînt, pe care **mie** mi-este dat să-l păzesc.

Scudrea îl privi lung. Începea să-i stîrnească simplă curiozitate. Înțelese că are de-a face cu un maniac, la care durerea reală sau închipuită erau doar prilejuri de activitate sufletească. Convorbirea cu el îi amintea de timpurile cînd Ana trăia. Simțea o dureroasă voluptate să învie fantoma acelor timpuri, în care, discutînd despre domnișoara Vlad, bietul poet era ținta poveților și ironiilor lui. Îi răspunse cu aceeași necruțare :

— Dacă logodnica mea ar trăi încă, ar fi pentru dînsa un prilej de remușcare să vadă cum îi aperi numele tocmai tu, pe care ea, sărmana, te disprețuia atît.

Rădeanu păli.

— Asta n-ar fi nimic. Aș vrea să știu ce-ar zice ea,

cînd ar afla cum te lauzi tu, pe care nu te disprețuia, că ai trăit cu amîndouă surorile ei !

— Canalie ! izbucni Scudrea, sărind în picioare și apucîndu-l de gît. Încă o vorbă și te omor !...

— Dă-mi drumul... se zbătu poetul.

— Cum îndrăznești, urmă celălalt ținîndu-l strîns, să repeți asemenea calomnie ? Cum vii să-mi chinuiești sufletul cu infamii de asemenea natură, tocmai în momentele prin care trec ?

— Dă-mi drumul... gemu Andrei, desfăcîndu-se cu greu din strînsoarea mîinilor lui.

Răsuflă de cîteva ori pînă și recăpătă respirația, apoi își potrivi gulerul ghemuit.

În acest timp Paul Scudrea, fierbînd încă de furie, se întreba cum putuse afla Andrei adevărul... Cine răspîndise acel zvon ?...

Gîndul îl duse îndată la doamna Val*** ! Își mușcă buzele și strînse pumnii. Da, ucigașa Anei, tot ea îi asasina și memoria după moarte !

Gîndi că va trebui să se răfuiască iute cu această femeie, Întorcîndu-se cu spatele la Andrei, se rezemă cu cotul de bibliotecă, cugetînd că acea nemernică trebuie împiedicată de a mai face rău. Urmă între ei o tăcere.

— Nu-ți țin socoteală, glăsui în cele din urmă poetul. Îmi închipui că ultimele evenimente te-au cam înnebunit. Dar dacă nu te lauzi tu, de unde știe lumea de Trianon... de Cythera, de scrisori și fotografii ?...

La fiecare cuvînt, Paul Scudrea tresărea ca picat de foc. Pricepu că adevărul împrăștiat în lume de doamna Val*** fusese sporit cu destăinuirile acelora care-i cunoșteau taina. Scandalul ajunsese de domeniu public !

O scîrbă fără margini îl cuprinse. Cadavrul Anei murdărit de abjecția lumii... imaginea ei spurcată de reportajul canaliilor !... Asta n-o crezuse cu putință. Simțea atîta furie, că tidva capului îi pleznea.

— De ce nu omori, urmă Rădeanu, pe aceia care au născocit asemenea zvonuri, dacă sînt născociri ? Cred că ar fi cavaleresc din partea ta.

Scudrea simți deodată nevoia sufletească de a afirma adevărul, pălmuind cu el stupiditatea lumii... Întorcîn-

du-se cu fața spre Andrei, își încrucișă mîinile la spate și-i răspunse cu un calm încleștat :

— De ce ? Foarte simplu. Fiindcă totul e adevărat.

— Adevărat ?... Cum ? Tu...

— Bineînțeles. Mă revoltă aerul de mustrare și amestecul tău în viața mea intimă. Dar că bîrfește lumea, asta mi-e indiferent.

Rădeanu rămase prostit. Ar fi așteptat o protestare, o minciună... Dar cinismul lui... Gîndi că omul acesta e mai periculos decît îl credea... Era un animal răufăcător. Puterea lui de vătămare supraviețuia și tragediei unei asemenea morți. Ana ! Pe ce mîini încăpuse... Era fatal să ajungă în mormînt.

Îl muncea acum curiozitatea să pătrundă mai adînc în sufletul lui, să cerceteze abisul pînă la fund.

— Scudrea, zise el încet, vrei să-mi răspunzi sincer la o întrebare ?

— Negreșit.

— Ei bine... pentru ce s-a omorît Ana Vlad ?... șopti el abia auzit.

O clipă, Paul tăcu. Un strigăt îi clocotea în piept. Dar îl îngropă în el și răspunse liniștit :

— Pentru că se plictisise de viață.

— Se plictisise de viață... zise Andrei cu privirile în gol.

Și iarăși urmă o tăcere.

— Vezi tu ? reluă poetul. Dacă eu aș sta cîteva ore pe un cartuș cu dinamită, căruia i s-ar fi aprins fitilul, și l-aș vedea scăzînd în fiecare clipă cu cîte puțin, socot că aș înnebuni. M-ar distruge tortura morală. Tu... tu n-ai simțit nici o durere, nici o remușcare pentru moartea Anei Vlad ?...

Scudrea încercă un fior rece prin inimă. Rana se deschidea. Dar la ce bun să sature curiozitatea unui om din mulțime ? Un sentiment de pudoare personală îl îndemnă să ascundă ceea ce simțea Răspunse cu răceală :

— Curios... dar nu simt absolut nimic.

— Nimic ?...

— Nimic. Oh, de altfel, dacă aș fi simțit ceva, aș fi avut pînă astăzi timpul să uit...

— Să uiți ?... bîlbîi Andrei. Ai putea să uiți ?

Scudrea făcea sforțări chinuite de-a vorbi, de a vorbi așa cum o făcea.

— Să uit... da... Ce necesitate ar fi să-mi aduc aminte de un lucru, pe care nu-l mai pot îndrepta ? Ah, dacă s-ar putea... adică nu... vreau să zic : mi-aș smulge inima din piept și tot aș uita...

Rădeanu se uita ametit înainte-i. Cuvintele lui Paul îi zăpăceau mintea pînă la delir. El nu mai observa paloarea celuilalt, silința lui de a minți. În creier i se punea doar întrebarea nedezlegată : pentru ce numai el, el Rădeanu era condamnat să nu poată uita ?... Celălalt părea deasupra legilor sufletești : nici conștiința lui morală nu-l judeca.

Față de caracterul formidabil al celuilalt, poetul își simți toată slăbiciunea, toată nenorocirea. Izbucni în plîns.

Cu fața ascunsă în palme, rosti hohotind :

— Dă-mi înapoi pe Ana... Dă-i viața Anei ! Pentru ce ai ucis-o ?... Pentru ce ?...

Plîngea, și lacrimile i se strecurau printre degete. Gîtul i se îneca în suspine.

Scudrea îl privea cu ochi absenți. Vederea acestui om care plîngea îl făcu dintr-odată să înțeleagă că tot ce vorbise cu el pînă atunci fusese fals, **alături** de gîndul ce-i apăsa pe amîndoi.

Lacrimile lui Andrei erau singurul lucru adevărat. Pentru întîi oară de la moartea Anei vorbea despre dînsa cu un om care i-o amintea atît de bine, fiindcă o iubise și el.

Imaginea ei întreagă îi veni în minte. Frumoasă, mîndră, liberă : operă minunată a naturii, simetrie ideală. Sufletul ei era vibrant ca o muzică, firea ei o văpaie. Această creație admirabilă o posedase el, simțea lîngă ea atîta fericire cît îi e dat unui om pe pămînt. Dar peste acest tablou o umbră trecu... Era ființa ei deznădăjduită, mergînd către moarte. Din **acel** moment numai această ultimă imagine îi apărea, nimicind într-un gest de mînie tot farmecul trecutului. De atîta timp comprimată, inima lui simțea nevoia de a izbucni...

Își întoarse brusc fața, să ascundă ce se putea lua ca o emoție omenească.

Andrei Rădeanu își ridică obrazul răscolit de plîns. Propriile lui lacrimi îl mîngîiau, îi făceau prezentă pe Ana.

Conștiința că suferă pentru dînsa îi trezi în minte „datoria" lui de a săvîrși o faptă pentru memoria ei... Gîndi : „Sufăr și mă întăresc prin durere. Este elixirul divin, care întreține focul sacru al misiunii mele".

Își uscă lacrimile cu dosul palmei și se simți cu sufletul întremat.

— Scudrea, glăsui el într-un ultim oftat. Cîteva cuvinte încă și... sfîrșim. Dar înainte de a sfîrși, trebuie să cunoști și tu celălalt fel de a privi o problemă de conștiință.

Paul auzea vag cuvintele poetului. Mintea lui plutea în alte meleaguri, în cimitirul unde se scuturaseră petalele crizantemelor. Un mușuroi, o cruce de lemn... Atît rămăsese din Ana. Dacă Andrei ar putea-o smulge pămîntului, i-ar lăsa-o lui pentru totdeauna !

— E ultima noastră convorbire, urmă poetul. Nu ne vom mai vedea niciodată. **Niciodată.** Simți tu ce înțeles teribil poate avea acest cuvînt ?

— Înțeles ?

— Veșnicia, Scudrea. Un haos negru, în care poți merge milioane de ani, fără să ajungi **niciodată**. Așadar, voi pune veșnicia între noi.

Cu capul rezemat de mînă, Paul Scudrea ascultă.

— Îmi trecea prin minte mai adineauri, gîndind la destinul tau, reluă Andrei Rădeanu, că tu te-ai născut cu cîteva sute de ani prea tîrziu.

— Numai atît ? făcu celălalt încet. Și de ce anacronismul acesta ?

— De ce ? Pentru că secolul tău era evul mediu. Ai fi fost un cavaler de capă și spadă. Pe lîngă trădare, ai fi folosit cu succes pumnalul și otrava.

— Ești foarte bun cu mine.

— Atunci ai fi ajuns stăpîn peste popoare : era psihologia veacului. Astăzi însă ești odios.

— Ești cel mai indicat să-mi dai certificat de conduită în viață.

— Îmi pare rău de un singur lucru : că nu te-am cunoscut mai curînd : atunci cînd ai intrat în casa **lor.** N-ai fi împrăștiat atîta fatalitate împrejurul tău.

— Îmi inspiri milă, Andrei.

— Și tu groază. Oameni ca tine sînt un flagel social : un cancer care se infiltrează în inima umanității și-i distruge cu încetul puterea vitală ; anihilează tot acel fond de sinceritate și ideal, care rezidă în însăși rațiunea de a fi a oamenilor.

Paul Scudrea izbucni în rîs...

— Fă-mi dovada, replică el, că tu, cei asemenea ție și toți „idealiștii" tăi ați fost sau sînteți mai **fericiți** decît mine, care n-am vrut să știu nimic de idealurile voastre. Atunci am să devin și eu ca voi !

— Fericit ?... urmă netulburat Andrei Rădeanu. Dar tu ești cel mai nenorocit dintre oameni.

— Zău ?...

— Ești nenorocit, fiindcă n-ai știut niciodată ce înseamnă dragostea.

— Ah ! Poate ești bun să-mi explici.

— Nu, nu. N-ai știut ce înseamnă dragostea. Ai vrut femei, ai simțit plăceri, ai fost un animal satisfăcut. Dar n-ai știut ce înseamnă să suferi și să **nu** ai obiectul dragostei ; să plîngi pentru el, să-l dorești, să știi că el va face fericirea altuia, și pe a ta niciodată ; să te chinuiești, să iubești și să **nu** fii iubit ! Asta înseamnă dragostea. Și tu tocmai asta n-ai cunoscut.

— E drept că așa ceva n-am cunoscut, răspunse Scudrea cu un surîs bizar.

— Și pentru aceea ești nenorocit.

În mintea locotenicului Anei Vlad se trezi ceva, ca o evocare aprinsă a fericirii. O clipă retrăi trecutul, cu intensitatea lui neîntrecută. Sub impresia poemului de dragoste ce împletise în acești ultimi trei ani, îi răspunse :

— A defini dragostea prin suferință e o idee originală. Este — cum să spun ? ca și cînd un orb ar vorbi de culori, sau un surd de armonia sferelor. Le cunoaște prin durerea absenței ! Dar îndestularea dragostei ?... De asta ai idee ? Tu știi ce va să zică să fii iubit ? Te-a îmbrățișat vreodată o femeie, afară de acelea pe care

le-ai plătit ? A vibrat vreuna pentru tine ? Ai ştiut tu ce înseamnă **să cucereşti** o femeie ? Să o vezi trecînd de la indiferenţă la emoţie, de la emoţie la farmec, la grijă, la paloare, apoi la iubire, la pasiune, pînă în clipa în care a fost a ta ? Ai ştiut tu asta ? Apoi întîlnirile pline de foc, văpaia unei simţiri care cere satisfacţie ce depăşesc infirmitatea omenească, poezia nesiguranţei, şi tremurul aşteptărilor, şi durerea bănuielii, frenezia împăcărilor, astea le-ai cunoscut ?... Apoi după ce ai iubit, după ce ai realizat un ideal întrupat într-o femeie, s-o înşeli... Da, s-o înşeli ca să cucereşti pe alta, pe mai multe, să-ţi pui forţa sufletească în arenă, să te simţi luptînd şi învingînd, în războiul în care victoria este atît de dulce... astea le-ai cunoscut tu vreodată ?...

— Şi în lupta asta trebuie să treci şi peste moarte ? întrebă Rădeanu ţinîndu-l în ochi.

Scudrea tăcu o clipă, închise ochii. Fu o pauză, în care amîndoi îşi auziră inimile bătînd.

— Da... Trebuie să treci peste moarte... răspunse el.

Andrei Rădeanu se ridică încet în picioare. Îndreptîndu-şi statura, se înfipse în faţa lui.

— Aceste victorii, întrebă el stăpînindu-se, cu tot cortegiul lor de înşelări, de lacrimi, de distrugeri, nu pot fi cenzurate de nici o conştiinţă morală ?

Avocatul îl măsură indiferent.

— Cine are dreptul de a mă judeca ?

— Pe cei morţi nu are nimeni dreptul de a-i răzbuna ?

— Aş vrea să-l văd şi eu pe răzbunătorul morţilor ! exclamă logodnicul Anei cu un fel de îndîrjire de a-şi minţi inima. Ar fi o luptă nouă şi demnă de mine !

— Şi dacă aş încerca eu să-ţi fiu adversar ?...

— Tu ?... întrebă celălalt uimit. Ha !...

Şi rise cu pieptul plin de provocarea poetului.

— Rîsul tău nu mă mai jigneşte, făcu Rădeanu hotărît. Problema sufletească ce am de dezlegat e mai importantă decît umilinţa ce mi-ar impune sfidarea ta. În mintea mea se prăbuşeşte şi acum cadavrul atîrnat de fereastră... Îl aud mereu, aici în creier, cum se rostogoleşte la pămînt ca un zid dărîmat. Este singurul fel în

care Ana îmi mai poate vorbi... Şi acest glas al ei, din cealaltă lume, n-are înţeles decît pentru mine.

— Aiurezi, prietene, mormăi Scudrea întorcîndu-şi privirea.

— Aiurez ?... Aşa e, de unde poţi tu să ştii ? Unde erai în noaptea cînd ea murea ?... **Eu** am pipăit întîia oară inima ei, care încetase de a mai bate. În toiul nopţii, lîngă bătrînu-i tată rătăcit de durere, zdrobit eu însumi, **eu** am vegheat-o culcată între flori. **Eu**, nu tu, am contemplat **ochii serii**, întredeschişi asupra lumii din care fugise înspăimîntată. Şi apoi singurătatea, boala, nebunia care venea... toate astea **eu** le-am simţit, iar nu tu. Tu ai plecat să uiţi, în braţele altora poate. Şi de atunci, necurmat, moarta asta mi se rostogoleşte în cap, ziua, noaptea, fără încetare... pînă la sfîrşitul timpurilor ! Trebuie să-mi iau cadavrul ei de pe conştiinţă... Trebuie să împac moarta mînioasă. Ea cere o jertfă expiatoare. Dacă ai avea cît de puţină mustrare de cuget, te-ai îngrozi de ce s-a petrecut, de ceea ce ai provocat. Ai minţit cel puţin, prefăcîndu-te că suferi. Te-ar înăbuşi răsuflarea ei, curmată de funia cu care s-a sugrumat !

Paul Scudrea îl ascultase în picioare, nemişcat. Lupta sufletească a poetului, care înlăuntrul lui se dădea cu alte temeiuri, îl lăsa indiferent. Tragedia personală îl făcea să vadă în orice altă durere un sentiment meschin. Stăruinţa exaltată a lui Rădeanu sfîrşise prin a-l obosi. După o tăcere, rosti liniştit :

— Înţeleg tot ce-mi spui. Cu ce pot să te servesc ?...

Galben, imobil, Andrei Rădeanu scoase un revolver dintr-un buzunar al hainei şi-l aruncă pe masă. Din celălalt buzunar scoase altă armă la fel.

— Să te aperi, îi răspunse cu glas sec.

Logodnicul Anei Vlad avu o tresărire.

— Ce înseamnă asta ?... întrebă el scurt.

— Un duel mut, fără martori. Dumnezeu va însemna cu mîna lui pe acel care trebuie să cadă.

— Eşti un caraghios ! îi răspunse celălalt cu dispreţ. Fiindcă nu ştii să scrii literatură, cauţi drame senzaţionale în viaţa reală ? Ai ajuns să mă plictiseşti.

Şi întărîtat, făcu un pas să treacă la birou.

— Paul Scudrea, zise Andrei înțepenindu-se în fața lui, cu obrazul galben ca de mort. **Trebuie** să te bați. Pentru asta am venit.

Scudrea îl dădu liniștit la o parte și se așeză la masa de scris.

— N-am să fiu niciodată obiectul fanteziilor tale ridicole și bolnave, îi răspunse el. Am fost și rămîn dușmanul oricărui donchișotism. Și nu de dragul tău îmi voi schimba felul de a vedea. Credeam că o să ai atîta delicatețe sufletească să nu deschizi, nicidecum să stărui asupra unei chestiuni care nu te privește. Văd însă că ai rămas același visător stupid.

— Dar memoria Anei...

— Ce tot dai zor cu memoria Anei ?... Te agăți de o întîmplare, ca să-ți creezi preocupări, să-ți populezi viața de parazit pe care o duci. Dacă ar fi să mă bat, crezi că aș face-o cu un nemernic ca tine ? Tu ești bun numai să-ți dau parale, ca să te duci să te îmbeți. Să pleci imediat din casa mea ! Atît m-a indignat obrăznicia ta, că dacă-mi mai stai în față pun servitorii să te dea afară.

Și încruntat, nervos, avocatul începu să cerceteze corespondența de afaceri. În colțul buzelor lui apăru o cută ce-i strîmba puțin gura.

Andrei Rădeanu îl privea înlemnit.

Așadar, nici urmă de pocăință la acest om... Numai sfidare, indiferență, cinism. Ura poetului, exasperată de obsesia ce-i apăsa mintea, din noaptea cînd trupul mort al Anei i se prăbușise în creier, ura aceasta deveni o necesitate materială de a sfîrși într-un fel... Sufletul lui reacționa orbește, voința i se supunea în mod automat.

— Scudrea... mai încercă el.

Dar avocatul ridică ochii și arătîndu-i ușa îi zise brusc :

— Destul ! Sfîrșește cu proza ta banală.

Rădeanu tresări, ca și cînd l-ar fi deșteptat dintr-un vis. Se simțea umilit, călcat în picioare. În minte-i trecu, ca furtuna : acest om îl gonește ca pe o slugă... iar el urmează să trăiască nesupărat, să-și continue opera de distrugere. Un val de sînge i se sui în cap. Mîna lui

dreaptă ținea strîns revolverul. O ridică încet, foarte încet... apăsă pe trăgaci.

Un bubuit zgudui geamurile și o flacără scăpără...

În biroul vast, încărcat de bibliotecă, de pe soclul înalt de stejar îi privea bustul de bronz al împăratului Justinian legislatorul. Soarele năvălea pe ferestrele largi. Zgomotul străzi înăbușise detunătura armei de foc. Nimeni n-ar fi crezut să în casa aceea, îndărătul fațadei cu înfățișare plăcută, dincolo de ferestrele pe care se aplecau ramuri de iederă, razele dimineții luminau deopotrivă pe omul care murea și pe asasinul său.

O tăcere se așternuse între ei. O tăcere lungă, lugubră.

— E mai bine așa... se auzi ca un horcăit vocea lui Paul Scudrea.

Cu un cot rezemat de birou, cu cealaltă mînă apăsîndu-și sub coastă rana făcută de blonț, respiră adînc. Chipul lui arăta un calm impasibil.

La auzul acelei voci atît de schimbate, încît părea a nu mai aparține vieții, Andrei Rădeanu simți un fior. Dar vederea omului lovit, plin de sînge, aceluiași om care o clipă înainte îl strivise sub disprețul lui, îi umflă pieptul de o mulțumire fără margini. Iată în sfîrșit fiara executată. Își împlinise misiunea, răzbunase memoria Anei !

Cu revolverul încă fumegînd în mînă, cu ochii lucind de plăcerea urii satisfăcute, se aplecă asupra biroului și scrîșni rănitului în obraz :

— Asta nu intra în programul tău, nu-i așa ?... Vei muri, Scudrea. Buzele tale, care au sărutat atîtea femei, au să fie roase de viermi. Un om ca tine **trebuie** să moară.

— Și un om ca tine.. .trebuie să trăiască ! răspunse celălalt într-un scîncet de rîs înfiorător.

Sîngele i se prelingea printre degetele mîinii care astupa rana, picura încet pe covor. Chipu-i se făcuse ca ceara.

— De acum mi-e egal, replică Rădeanu. Iată **fapta** de care ți-am vorbit, și care m-a smuls din apatia mea

morală. Am mîntuit lumea de un monstru: **asta** e principalul.

Cu sforțări penibile, rănitul se încordă.

— Da... iată-te din secătură... erou ! rînji el. Caraghiosule... Crezi că ai făptuit o acțiune măreață ? Ești ridicol pînă și în crimă. Poți să-mi spui ce ai cîștigat ? O să intri în ocnă degeaba. Și acolo... n-ai să te împușți, ai să te spînzuri. Ah...

Durerea îi înăbuși glasul. Se opri. Figura i se descompunea.

— Ai nimerit bine... urmă el înnecat. Singura dată cînd o nimerești și tu în viață...

Proptindu-și mîna de marginea mesei, făcu o sforțare. Se mișcă... se ridică în picioare !

Andrei Rădeanu se dete înapoi. Cu pasul încet, dar sigur, Scudrea înainta spre el...

Poetul începu să tremure din tot corpul, zguduit de o frică ce-l paraliza. Nu-și lămurea ce se petrece într-însul, dar în emoția ce-l cuprinsese scăpă revolverul. În clipa aceea i se păru că omul din fața lui, mai puternic decît moartea, îl va ajunge, îl va înhăța de gît... Totodată, văzînd acea figură palidă, fioroasă, acel corp însîngerat înaintînd către el, avu nălucirea că nu mai era în fața unui om viu, ci a unui mort înviat sau a fantomei lui.

Ca și cînd ar fi vrut să-i cîștige bunăvoința, bîlbîi :

— Mă duc să chem ajutor... Ești rănit...

— Ți-e frică ! se sili Scudrea să rîdă. Ai să rămîi aici, pînă la urmă... Să mă vezi cum mor...

Făcu o pauză. Gîfîia. Sîngele i se închegase pe degetele răsfirate deasupra rănii. Prelins pe calțeta albă a pantofului, o colorase cu o șuviță de purpură.

Rădeanu încremenise privindu-l.

Mîna crispată a lui Scudrea luă de pe birou o foaie de hîrtie, pe care scrise cu greu, însă deslușit, că **a fost împușcat din greșeală.** Puse data, ora și iscăli. Apoi o întinse poetului.

— Te disprețuiesc prea mult, ca să te distrug... făcu el. Dar ascultă... Numele Anei să nu fie dat curiozității vulgare. Ce-a fost să rămînă... întuneric.

Cu ochii asupra hîrtiei scrise, Andrei se credea în plină halucinație. Omul acesta, în care trăsese ca într-o fiară, îi scria iertarea și murea rîzînd !...

Prefacerea sufletească ce se petrecu în el în cîteva secunde luă întinderea unui dezastru. Parcă ar fi căzut într-o groapă adîncă și ar fi intrat în sînge pînă la gît. Se așteptase să vadă în Scudrea un laș tremurînd de groaza morții, strigînd după ajutor, plîngînd după viața care-i scăpa. Și vedea **un om,** murind cu mărinimie și sarcasm.

Căința pentru fapta-i ireparabilă fu atît de cumplită, încît voi să ridice revolverul și să-și descarce în tîmplă un glonț. Dar cu aceeași înfrigurată iuțeală îi trecu prin minte ideea că poate totul nu e pierdut, că l-ar mai putea salva.

Rănitul se tîrîse la divanul larg și căzuse pe perne.

Poetul sări să-l sprijine și îngenunche lîngă dînsul.

— Paul... făcu el .Nu descuraja. N-ai să mori... Alerg să chem un doctor. Rana nu e gravă. Așteaptă o clipă.

— Nu. De prisos... vorbi Scudrea cu glasul sleit. Mă sfîrșesc...

Durerea fizică era atît de atroce, încît avea senzația că o haită de cîini îi scormonesc carnea, cu colți ascuțiți.

— Nu, nu ! gemu Rădeanu cu încăpățînare. Nu se poate ! Trebuie să te scap... Mă duc îndată după ajutor.

Și ochii i se împăienjeniră. Se stăpînea din toate puterile să-și păstreze liniștea trebuincioasă, dar chipul i se făcuse ca varul și în suflet îi mugea o vijelie ce voia să dezrădăcineze lumea.

Lacrimile lui se amestecau cu sîngele celuilalt.

Pieptul rănitului sălta în suflări pripite.

— Acum... înghină el, că te-ai scăpat de mine, de ce te mai bocești ? Bucură-te... Ai să vezi regenerarea morală !... Da, da... Proștii și ipocriții au să se strîmbe și de aici înainte... mormăind fraze pe care unii nu le înțeleg... iar ceilalți nu le cred. Și turma imbecilă o să verse lacrimi idealiste la declamațiile tale nesărate !

Vorbea tot mai greu, se opintea, ochii-i sticloși se ațintiseră în gol.

— De cîte mii de ani, bolborosi el, răstignesc oame-

nii pe cei care le spun adevărul ?... Eu i-am dispreţuit pe toţi ! Pentru fantezia mea... am călcat... Dar nu m-a îngenunchiat nimeni ! Şi... şi... ce am zis ?... Este...

Zîmbi stins :

— Eşti o paiaţă, Andrei !

Rădeanu se aplecă asupra lui. Pe ochii rănitului se şi aşternuseră pînzele morţii. Murmură în delir :

— Să nu vorbeşti : Pentru că ea nu... nu... S-a făcut... noapte...

Buzele i se mişcară încă, dar nu se mai înţelese nimic. Comedia finală fusese de scurtă durată. Corpul lui Paul Scudrea se înţepeni.

— Paul... şopti poetul, scuturîndu-l uşor de umeri.

Dar acesta nu răspunse. Capul i-alunecase într-o parte, cu ochii închişi, cu trăsăturile feţii liniştite.

— Paul ! rosti Andrei a doua oară.

Şi tot părul i se zbîrli.

Tremurînd, se ridică în picioare.

— Nu... Nu se poate... bîlbîi el. Cum ?... Să fie mort ?...

Un curent rece îl cutremură din creştet pînă în tălpi. Idei fugare i se încrucişară în minte ca fulgerele.

I se părea cu neputinţă ca un om care vorbise, trăise o clipă mai înainte, să ajungă dintr-odată ţeapăn ca piatra. Groaza, uimirea, amintiri mai vechi îl năpădiră. Se vedea lîngă trupul rece al Anei... Tot el stătea şi acum lîngă corpul fără viaţă al logodnicului ei ! Soarta îi unea iarăşi pe acei doi, în privirea aceloraşi ochi care le veghease clipa supremă.

Destinderea ce urmează după asemenea încordări cuprinse şi inima lui slabă.

— Ce-am făcut ?... zise, luîndu-şi fruntea în mîini.

Căzu în genunchi şi-şi lăsă capul pe pieptul rivalului răpus.

Hohote de plîns întretăiară liniştea ce coborîse între ei.

Acum nu se mai urau. Toate patimile au amuţit. Părea că flacăra eternă a vieţii se stingea din inima sfîşiată de remuşcări, ca să se aprindă mai departe, luminînd cărarea sufletului eliberat din ţărînă.

Ceva nou, necunoscut, se strecurase în odaie. O fiinţă invizibilă, solemnă, intrase fără să-şi vestească prezenţa. Cu ochi reci, ea privea pe cel îngenunchiat şi pe cel care adormise în senina maiestate a morţii.

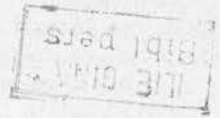

EPILOG

Cîţiva ani mai tîrziu, trecătorul care s-ar fi oprit în preajma locurilor unde s-au petrecut cele povesti, ar fi privit cu mirare împrejurimile pe care le ştiuse odată, — şi nu le-ar mai fi cunoscut. Totul era schimbat. S-ar fi gîndit poate la nestatornicia lucrurilor, supuse ştirbirii şi înnoirilor vremii.

Casa profesorului Vlad nu se mai zărea.

Ce se întîmplase ?

Nemaiputînd să trăiască singur între zidurile ce-i aminteau atîtea fericiri dispărute, academicianul se mutase la fiica sa doamna Corduneanu. Îmbătrînise. Retras de lume, vieţuia acum din bucuriile copiilor lui, şi mai mult din amintiri.

Curînd după moartea Anei vînduse imobilul în care locuia. Noul proprietar, un mare negustor de vinuri, vrînd să folosească cel mai mic colţ de teren, desfiinţă grădina, frumosul parc ce înviora — în parte — priveliştea străzii, şi unde fiecare copac însemna un poem. În locu-i, clădi o casă de raport. Un edificiu cu cinci etaje, în stil de cazarmă, se ridică acum în stradă, strivind sub piatră şi beton poezia de odinioară.

Alături, rămasă mică lîngă ciclopul vecin, cu greu se mai poate cunoaşte fosta casă a lui Paul Scudrea. Iedera a acoperit-o de tot. Executor testamentar, Mircea Corduneanu a vîndut-o, dînd un alt plasament capitalului.

Stafia doctorului a reapărut. Şi casa lui Paul Scudrea nu se mai închiriază. Neîngrijită, nelocuită, pare un azil părăsit. Fantoma a ajuns din nou proprietară.

Olga Vlad îşi continuă cu succese crescînde glorioasa-i carieră. S-a statornicit definitiv la Paris. Divorţată de Karl Müller, s-a împăcat cu Henri de Souvyères şi l-a

luat de bărbat. Însă după un an s-a despărţit şi de acesta. Viaţa ei nu se poate desfăşura decît în libertate. Îşi păstrează poate fericirea conjugală pentru cealaltă epocă a pasiunilor, pentru a doua tinereţe a femeii, care începe la vîrsta de şaizeci de ani.

În serviciul profesorului Vlad, Barbu începuse să se plictisească. Mircea Corduneanu împlinise cu dărnicie legatul hotărît de Paul Scudrea. Dar acest lucru îl mîngîia prea puţin pe bravul băiat. Descentrat pentru tot restul vieţii de moartea stăpînului, nu se mai simţea în stare de al doilea devotament, la fel cu cel dintîi. E drept că n-ar mai fi putut găsi un stăpîn ca al lui ; sînt legături sufleteşti ce nu se înnoadă de două ori în viaţă.

Îndată după moartea avocatului, Barbu îşi puse în gînd să ucidă pe Rădeanu. Neputînd-o face, fiindcă era arestat, se hotărî să trimită în paradis pe doamna Val***. Toată lumea ştia că această femeie fusese pricina indirectă a dublei tragedii. Olga îşi dădu toate ostenelile şi abia izbuti să-l abată de la asemenea gînduri. Dar în dorinţa sa de a răzbuna cel puţin amintirea stăpînului, feciorul făcu următoarea ispravă.

Căută — şi găsi — în corespondenţa lui Paul Scudrea scrisorile doamnei Val***. Le luă cu el şi aşteptă într-o zi pe Constantin la colţul străzii, aproape de casa lui. Se apropie de dînsul şi-i vorbi.

— Domnule Constantine, repetă feciorul cu linişte. Ascultă-mă ce-ţi vorbesc. Ori de unde nu, alege-ţi locul

Faţă de asemenea alternativă, Constantin preferă ascultarea.

Scoţînd din buzunar scrisorile doamnei Val***, Barbu le puse sub ochi şi-i grăi :

— Domnule Constantine, muierea dumitale este o... (şi-i spuse ce e). Dacă n-ai ştiut pînă acum, citeşte hîrtiile astea.

Îi dădu cu sila o parte din corespondenţă, îi mai spuse cîte ceva şi din gură, apoi se depărtă.

Dacă devotamentul lui Barbu ar fi putut încălzi

ţărîna cimitirului, să-l trezească din ea pe Paul Scudrea şi amîndoi să ia parte în momentul acela la starea sufletească a lui Constantin, ar fi văzut că... nu-i făcuse nici o impresie... Ştia mai de mult !... Acest om cumsecade sfîrşise prin a lua viaţa aşa cum era, şi profita de micile foloase ce-i aduceau adulterele nevesti-si.

De altminteri, chiar să fi ştiut, momentul pedepsei trecuse. O justiţie mai mare, mai definitivă, începuse să-şi spună cuvîntul.

Mai întîi, cum lumea cunoştea rolul ce jucase această pereche în drama întîmplată, nu mai erau primiţi nicăieri. Toţi îi ocoleau. Se văzură deodată exilaţi din societate. Apoi, boala doamnei Val*** făcuse însemnate progrese. Oftica i se localizase în gît. În mai puţin de două luni după ce Scudrea fu coborît în mormînt alături de Ana, doamna Val*** trebui să cadă la pat, ca să nu se mai scoale.

Fiind molipsitoare, bunul Constantin, cînd intra în odaia ei, îi vorbea de la uşă. Lacrimile, dulcegăriile de odinioară nu-l mai hotărau pentru nimic în lume să se apropie de dînsa. În curînd nu mai intră nici în odaie.

Agonia doamnei Val*** fu cumplită. Singură, părăsită de toţi, după alte două luni se sfîrşi ca un cîine.

Constantin s-a însurat a doua oară, şi o nouă ediţie de coarne se adăuga la scurte intervale celor ce păstrează de la răposata. Deprins însă cu vicisitudinile vieţii, trăieşte mulţumit şi respectat de societate.

La mormîntul fostei sale soţii n-a mai călcat niciodată. Crucea de lemn înfiptă deasupra a căzut de vînt. Apoi a putrezit. Nu se mai ştie cine odihneşte acolo. Astfel, locul unde doamna Val*** doarme pe vecie a rămas o groapă... **anonimă.**

După un an de serviciu la profesorul Vlad, Barbu Rotaru a plecat în lume.

Cariera lui Andrei Rădeanu nu fu fericită. Eliberat după două săptămîni de prevenţie, cafeneaua, care-i cunoscuse meteahna împotriva lui Paul Scudrea, nu vru să creadă în „accidentul" mărturisit de scrisoarea celui mort. Pentru prieteni pentru cunoscuţi el era de acum **omul care a ucis.**

Surpat de remuşcări, voi să declare adevărul la proces. Tot Olgăi — cu care a avut o lungă convorbire — îi revine meritul de a-l fi convins să respecte dorinţa lui Paul Scudrea, lăsînd în întuneric o taină, care o dată dezvăluită ar fi dezgropat atîtea altele. Judecat pentru omor prin imprudenţă, fu condamnat la trei luni de închisoare.

Cîteva zile înainte de a-şi isprăvi osînda, în celula lui, Andrei Rădeanu cugeta la soarta sa după ce va părăsi închisoarea. Se credea un om sfîrşit. Crima ce făptuise fusese un fel de a da **un scop** vieţii lui. Odată acest „scop" împlinit, îşi dădu seama de absurditatea enormă, de zădărnicia unui asemenea gest. Ce reparaţie făcuse omorînd ? De ce se ridicase el în apărător al Anei, cînd această femeie nu-l iubise niciodată ? Ridicolul dragostei lui, pe cînd ea trăia, sfîrşise după moartea ei în ridicol sîngeros.

Din farfurioara plină cu scrum de ţigară, Andrei luă cenuşa şi o întinse pe masă. Cu vîrful degetului scrise pe pulberea fină două nume : Ana... Scudrea... Apoi suflă uşor pe deasupra şi scrisul se încîlci, dispăru. Trecutul...

Gîndindu-se mai bine, văzu că acest trecut nu se înfăţişa tocmai în lumina valorii morale pe care i-o dăduse el.

Nici teza cealaltă nu era nedemnă de apărat.

Totul trebuia privit prin prisma unui roman de dragoste. Şi în această perspectivă lucrurile apăreau cu un contur schimbat... Astfel, în dragostea Anei a fost mai multă pasiune ; în dragostea Angelei mai mult orgoliu. Numai în dragostea Olgăi a fost mai multă dragoste. De aceea a fost mai multă iertare. Şi dacă iubirea nu ştie să ierte, se mai poate numi iubire ?... Aşa se lămureşte că această femeie şi-a păstrat pînă la sfîrşit sănătatea sufletească, a rămas un caracter întreg.

Dar el, cel din mormînt ?...

Trecutul ne apare ca un orizont pierdut într-o brumă, prin care întrezărim lanţuri de munţi. Nu vedem decît vîrfurile mai înalte. Or, este netăgăduit că prin bruma trecutului, vîrful cel mai înalt, personalitatea cea mai dominantă apare el, Paul Scudrea. De departe, mai

putem oare să ne dăm seama de abisurile ce se deschid lîngă aceste înălţimi ?...

În toată această dramă de iubiri, de pasiuni, de orgoliu, a fost un singur lucru odios şi de neiertat : asasinatul. Şi această oroare a săvîrşit-o el ! N-a avut măcar bucuria să vadă laşitatea celuilalt înaintea morţii.

Curajul şi generozitatea cu care Scudrea părăsise viaţa ce-i surîdea atît, dezarmară sufletul întărîtat al poetului.

Voi să aibă şi el acelaşi curaj.

În ziua în care expirau cele trei luni de pedeapsă, cînd omul autorităţii intră în celula lui Andrei Rădeanu să-i înapoieze libertatea, îl găsi spînzurat de gratiile ferestrei. Drept corp al delictului fură confiscate bretelele pantalonilor.

La mormîntul Anei Vlad se află acum o bancă de piatră, pe care în ţinută de reculegere şade o statuie de marmură albă, ce înfăţişează o femeie tînără presărînd trandafiri. Alături este mormîntul lui Paul Scudrea. Dorinţa Olgăi fusese astfel.

Pe amîndouă mormintele sînt întotdeauna flori proaspete. Mîna care le aduce este mîna fină, frumoasă, a unei femei tinere ce vine adeseori cu un copil. Este Angela Corduneanu.

Îi iertase tot.

Pe cînd copilul, neştiutor de solemnitatea locului, se joacă printre morminte, Angela împreună într-o singură rugăciune pe cei doi morţi, a căror amintire i-a rămas poate la fel de preţioasă. Dacă una îi vibra în suflet, amintirea celuilalt trăia în fiinţa micului Mihai. Era singura creaţie ce dăinuia în urma omului, a cărui viaţă trecuse ca un uragan.

Doamna Corduneanu gîndea că solidaritatea care uneşte pe cei vii cu cei morţi este semn că viaţa de aici se continuă în mod firesc cu cealaltă, fără alt temei de ierarhie decît puterea de dragoste ce fiecare poartă în inimă şi duce dincolo de pragul veşniciei.

Sfîrşit